

“Kun meiltä laiva
lähtee ulos,
ni siitä voi olla
kaikki ylpeitä”

RAUMALAISTEN LAIVANRAKENTAJIEN
AMMATILLINEN OMAKUVA
TEOLLISENA KULTTUURIPERINTÖNÄ

Mikko Aho

*”Kun meiltä laiva lähtee ulos,
ni siitä voi olla kaikki ylpeitä”.*

Mikko Aho

**”Kun meiltä laiva lähtee
ulos, ni siitä voi olla
kaikki ylpeitä”**

**Raumalaisten laivanrakentajien
ammattillinen omakuva teollisena
kulttuuriperintönä**

Turun yliopisto, Humanistinen tiedekunta, Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos, Kulttuurituotannon ja maisemantutkimuksen koulutusohjelma, Kulttuuriperinnön tutkimuksen oppiaine, Tohtoriohjelma Juno.

Työn ohjaajat
Anna Sivula, Turun yliopisto
Jarmo Peltola, Tampereen yliopisto

Tarkastajat
Tytti Steel, Helsingin yliopisto
Kari Teräs, Tampereen yliopisto
Petri Paju, Turun yliopisto

Vastaväittäjä
Tytti Steel, Helsingin yliopisto

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkupe-
räisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

Tiivistelmän käännös: Oili Räsänen

© Mikko Aho ja THPTS.

Taitto: Raimo Parikka
Kansi: Niina Kuittinen
Kannen kuva: Jäänmurtaja Fennican vesillelasku, Rauman merimuseo
RMM19085

ISBN 978-952-5976-81-6 (Nid)
ISBN 978-952-5976-82-3 (PDF)

Hansa Print Turenki 2019

Esipuhe

Vanhan vitsin mukaan asiantuntija on hän, joka tietää yhä enemmän ja enemmän yhä vähemmästä ja vähemmästä. Jos näin on, ei minusta tämän tutkimusprosessin aikana tullut asiantuntijaa. Koen, että tietoni ja ymmärrykseni on paitsi lisääntynyt, myös laajentunut. Siitä voin kiittää ensinnäkin tutkimuskohdettani: laivanrakentajien työ, elämäkokemus ja sitä kautta ajatusmaailma on monin tavoin erilainen kuin omani, ja siten heihin tutustuminen on avartanut omia näkökulmiani. Kulttuuriperinnön tutkimuksen parhaita puolia on sen monitieteisyys. Omaksi alakseni kokemani historian tutkimuksen lisäksi olen tutkimusprosessissani päässyt – joissain tapauksissa on ehkä sanottava ”joutunut” – tutustumaan moniin aiemmin vain hyvin pinnallisesti tuntemiini tutkimusaloihin ja teorioihin. Olen lainannut ajatuksia, käynyt keskustelua ja löytänyt uusia näkökulmia perehtymällä muun muassa kansatieteilijöiden, sosiologisten ja folkloristien tutkimuksiin. Epäilemättä ymmärrykseni on edelleen jäänyt rajoittuneeksi, mutta uskon vähäisenkin ymmärryksen olevan parempi kuin sen puuttumisen kokonaan. Elizabeth Tonkinin sanoin: ”jolleemme jotenkin yritä kavuta yli oman erikoistuneisuutemme muurien, jää ymmärryksemme maailmasta vangin kaukaiseksi näkymäksi.”¹

Vaikka kirjan kannessa on vain minun nimeni, en ole tehnyt sitä yksin. Tätä tutkimusta ei tietenkään olisi ilman laivanrakentajia, jotka ovat paitsi tutkimuskohteeni myös tuottivat käyttämäni aineiston. En mitenkään voi tässä mainita heistä kaikkia,

---

1 Englanninkielisessä alkutekstissä ”unless we try somehow to scramble over our own specialism’s walls, our understanding of the world will remain a prisoner’s distant view”. Ellen muuta mainitse, olen suomentanut lainaukset vieraskielisistä lähteistä itse. Tonkin 1992, 17.

mitä pahoittelen. Kiitän siksi koko laivanrakentajayhteisöä kolmen henkilön kautta. Ilman Johan Snellmania tästä tuskin olisi tullut mitään. Häntä kiitokseni eivät valitettavasti enää tässä maailmassa tavoita. Hänet muistan innostuneena laivanrakennuksen rautaisena asiantuntijana, mutta ennen kaikkea mitä ystävällisimpänä ja avuliimpänä ihmisenä. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n puheenjohtajina Markku Helamaa ja Markku Palonen suhtautuivat työhöni kiinnostuneesti ja kannustavasti. Molempien panos tutkijan ja yhteisön yhteistyön välittäjänä on ollut tärkeä. Jälkimmäinen teki valtavan työn aineiston tuottamiseksi, ja hän oli myös ensimmäinen, joka minulle tutkimustyöhön ryhtymistä ehdotti. Silloin taisin jyrkästi kieltäytyä.

Työni ohjaajilta Anna Sivulalta ja Jarmo Peltolalta sain hyviä neuvoja sekä apua oleellisen löytämisessä ja siihen keskittymisessä. Tytti Steel sekä Kari Teräs antoivat esitarkastajina rakentavaa kritiikkiä, joka auttoi terävöittämään niin tutkimustuloksia kuin niiden esitystapaakin. Muiden kulttuuriperinnön tutkimuksen tohtoriopiskelijoiden kanssa käymäni keskustelut ja heiltä saamani vertaistuki pelastivat useammankin päiväni. Heistä minulle läheisimmäksi kulttuuriperintö- ja terapiaryhmäksi tulivat Kristian Lindroos, Jarkko Oraharju, Piia Pentti, Heikki Rosenholm ja Taru Slutbäck. Viimeksi mainittua kiitän myös palautteesta, joka auttoi minua karsimaan ilmaisutavalleni mahdollisesti tyypillistä, ehkä jossain määrin tarpeettomankin varovaista ja monisanaista tapaa muotoilla johtopäätökseni.

Työnantajani Rauman merimuseota kiitän saamastani tuesta ja joustavuudesta. Työtovereilleni Anna Meroselle ja Paula Kuparille kiitokset paitsi yhä uusiin huippusuorituksiin venymisestä koko tämän tutkimushankkeen aikana, myös rohkaisusta ja ymmärryksestä etenkin työn viimeistelyvaiheessa. Koska minulla oli erittäin pätevät ja aikaansaavat sijaiset, saatoin tutkimusvapaiden ajan keskittyä itse asiaan hyvillä mielin, työpaikan asioita murehtimatta. Siitä kiitos teille, Noora Jokinen ja Sonja Mäkinen. Pauliina Paajaselle kiitokset hyvin tehdyistä litteroinneista.

Kiitän Suomen Kulttuurirahaston Satakunnan rahastoa ja Erkki Paasikiven säätiötä tutkimusapurahojen muodossa osoit-

tamastaan luottamuksesta. Emil Aaltosen säätiölle ja Työturvallisuusrahastolle kiitokset konferenssimatkoihin antamistaan apurahoista. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seuraa kiitän tutkimukseni julkaisemisesta.

Vanhempani Oili Räsänen ja Simo Aho ovat aina kannustaneet minua käyttämään heiltä perimääni lahjakkuutta ja tukeneet minua siinä. He myös opettivat minua arvostamaan esimerkiksi sellaisia asioita kuin kirjat, historia ja museot. Äidille kiitos myös englanninkielisestä tiivistelmästä.

Joskus tutkimustyöstä liikaa innostuttuani eksyin turhankin syvälle teoriaviidakoihin ja metodiaavikoille. Silloin puolisoni Raisa joutui kiskomaan minut takaisin todellisuuteen. Kiitos sinulle myös kannustuksesta ja oikoluvusta, puhumattakaan siitä, että jaksoit ainakin neljä kertaa teeskennellä huvittuneesi ”nallepukujen muistelusta lämpimästi”.

Rauman merimuseon tornissa 31.10.2019

Mikko Aho

Sisällys

Esipuhe	...5
1 Johdanto	...13
1.1 Tutkimuksen aihe, tavoitteet ja tutkimuskysymykset	...13
1.2 Aineisto	...15
1.2.1 Aineiston tuottaminen	...16
1.2.2 Aineiston luonne	...15
1.2.3 Laivanrakentajat aineiston tuottajina	...21
1.2.4 Muut aineistot	...35
1.2.5 Ulkopuolelle rajaamani aineistot	...37
1.3 Kulttuuriperintö ja muistitieto	...38
1.3.1 Kulttuuriperintö yhteisön prosessina	...38
1.3.2 Kulttuuriperinnön sosiaalinen rakentuminen	...46
1.3.3 Muistitieto ja muistitietotutkimus	...49
1.3.4 Tutkijan ja tutkimuskohteen kaksisuuntainen suhde	...59
1.4 Metodi	...68
1.5 Tutkimusetiikasta	...76
2 Rauman laivanrakennus 1945–2014	...82
2.1 Sotakorvaukset	...84
2.2 Idänkaupan kasvu ja kukoistus	...88
2.3 Väylä lännen ja Kaukoidän markkinoille	...93
2.4 Myrskyisät suhdanteet	...94
2.5 Laivan rakentaminen: neuvotteluista luovutukseen	...98
3 Työ	...105
3.1 Laivanrakentajan työura	...105
3.1.1 Työuran alku	...108
3.1.2 Koulutus ja laivanrakentajaksi oppiminen	...110
3.1.3 Uran päättyminen	...116
3.2 Palkkaus	...118
3.2.1 Urakkajärjestelmä	...122
3.3 Työolosuhteet	...131
3.3.1 Työn tekeminen	...133

3.3.2 Työvälineet ja menetelmät	...138
3.3.3 Tilat, olosuhteet ja kylmyys	...146
3.4 Työturvallisuus	...151
3.4.1 Puutteet ja tapaturmat	...152
3.4.2 Työturvallisuuden paraneminen	...159
3.4.3 Ymmärretty työturvallisuus	...165
3.5 Laivanrakentajien ylpeys	...171
3.5.1 Ylpeyden yhteinen kokeminen ja ilmaiseminen	...173
3.5.2 Ylpeys osaamisesta ja ammattitaidosta	...180
3.5.3 Ylpeys laivoista	...186
3.5.4 Ristiriidat ja ylpeyden menettäminen	...197
3.5.5 Työ, kunnia ja selviytymisen eetos Rauman telakoilla	...200
4 Yhteisö	...212
4.1 Yhteishenki ja yhteisön rakentaminen	...213
4.1.1 Valtasuhteet ja hierarkiat telakalla	...215
4.1.2 Työn, ammattitaidon ja yhteishengen yhteys	...220
4.1.3 Yhteisön ja yhteishengen rakentaminen työn ulkopuolella	...223
4.1.4 Yhteisön rajat ja ristiriidat	...231
4.1.5 Laivanrakentajasukupolvet	...235
4.1.6 Onko Rauman telakka teollisuusyhdyskunta?	...239
4.2 Huumori Rauman laivanrakentajayhteisössä	...244
4.2.1 Telakkahuumori	...246
4.2.2 Huumori, hierarkiat ja kiistämisen kulttuuri	...251
4.2.3 Telakkahuumorin merkitykset	...255
4.3 Kahdesta yhteisöstä yhdeksi?	...258
4.3.1 Hollmingilaisuus ja repolalaisuus	...258
4.3.2 Yhdistymisen vaikeus ja helppous	...265
4.3.3 Kahdesta erillisestä yhteiseen raumalaisuuteen?	...273
4.4 Ammattiyhdistysliike, politiikka, sekä työtaistelut yhteisön rakentajina ja hajottajina	...281
4.4.1 Laivanrakentajat ammattiliitoissa	...282
4.4.2 Lakot, työtaistelut ja neuvottelut	...292
4.4.3 Onko vastakkainasettelun aika ohi?	...302
4.5 ”Laivanrakentajat” ja ”naislaivanrakentajat”: raumalaisten laivanrakentajien sukupuoli ja kansallisuus	...306
4.5.1 Naislaivanrakentajien erityisyys	...307
4.5.2 Naislaivanrakentajien erityiset kokemukset	...313
4.5.3 Laivanrakentajuuden sukupuolittuneet ristiriidat	...318

4.5.4 Onko kyse vain tilastoista?	...320
4.5.5 Laivanrakentajien kansallisuus ja äidinkieli	...327
4.6 Yhteisön rajat ja ulkopuoliset	...329
4.6.1 Neuvostoliittolaiset ja muut asiakkaiden edustajat	...329
4.6.2 Toiset telakat ja muut laivanrakentajat	...347
4.6.3 Komennusmiehet ja alihankkijoiden työntekijät	...351
4.6.4 Laivanrakentajayhteisö ja ulkopuoliset	...354
4.7 Rauman laivanrakennuksen kriisi ja laivanrakentaja-yhteisön tulevaisuudenodotukset	...358
4.7.1 Loppuuko laivanrakennus Raumalla? STX:n telakan sulkeminen 2013–2014	...361
4.7.2 ”Ukronisia” toiveita vai vääjäämätöntä kehitystä – olisiko voinut käydä toisin?	...366
4.7.3 Onko laivanrakentajayhteisöllä tulevaisuutta?	...375
5 Raumalaisten laivanrakentajien omakuva	...380
5.1 Raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö	...380
5.2 Raumalaisten laivanrakentajien jaettu historia	...389
Lähteet	...398
Arkistolähteet	...398
Suulliset tiedonannot	...398
Luennot ja esitelmät	...399
Sähköiset lähteet	...399
Kirjallisuus	...400
Liite 1. Aineisto: Henkilö- ja ryhmähaastattelut sekä teemakeskustelut	...413
Liite 2. Haastattelurunko	...419
Tiivistelmä	...422
Abstract	...424

Taulukot

Kolme tapaa käsittää nykyisyyden sekä menneisyyden muistojen ja tulevaisuuden suhde	...53
Muistitietoaineistojen realistinen ja tulkitseva käyttötapa	...55
Henkilöhaastattelut	...414
Ryhmähaastattelut	...416
Teemakeskustelut	...418

Kuviot

Kertojat syntymävuoden mukaan	...23
Rauman telakoilla työskennelleiden määrä	...23
Kertojien työuran ajoittuminen	...24
Työntekijöiden sekä toimihenkilöiden ja johdon osuus Rauman telakoiden koko työvoimasta 1945–2009 sekä kertojista	...27
Hollmingin ja Rauma-Repolan telakoilla työskennelleiden määrät 1945–1989 sekä osuudet kertojista	...28
Naisten osuus Rauman telakoiden työvoimasta sekä aineiston tuottamiseen osallistuneista kertojista	...30
Yhteisön ja sen jaetun historian kaksisuuntainen suhde	...45
Aineiston kategoriointi	...76
Rauman laivanrakennuksen vaiheita 1945–2014	...83
Työntekijöiden reaalipalkkojen kehitys Rauman telakoilla ja Suomen teollisuudessa	...119
Työntekijöiden sekä toimihenkilöiden ja johtajien reaalipalkkojen kehitys Rauman telakoilla	...120
Rauman laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö ja historioitava laivanrakentajayhteisö	...381

1 Johdanto

1.1 Tutkimuksen aihe, tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Väitöskirjassani tutkin teollisuusyhteisön kulttuuriperintöprosessia. Tapausyhteisönä ovat Rauman laivanrakentajat. Tutkimuksen tarkoitus on syventää ymmärrystä kulttuuriperintöyhteisöistä ja -prosesseista erityisesti teollisuusyhteisöissä, yhteisöjen oman historiattulkinnan tuottamisesta, sekä taloudellisten ja yhteiskunnallisten rakennemuutosten vaikutuksista niihin. Välineenä tähän on laivanrakentajien muistitiedon tutkimus. Käsittelen myös museoiden ja yhteisöjen yhteistyötä kulttuuriperintöprosessien kontekstissa ja osallistavan museologian näkökulmasta. Tutkimukseni keskeinen aineisto on tuotettu laivanrakentajayhteisön ja Rauman merimuseon yhteistyössä, johon olen museon työntekijänä osallistunut.

Kulttuuriperinnön tutkimuksessa kulttuuriperintöprosessilla tarkoitetaan toimintaa, jossa yhteisö liittää arvoja ja merkityksiä menneisyyden jälkeeseen, jotka voivat olla aineellisia tai aineettomia. Tätä tutkin aineistolähtöisen analyysin keinoin. Tahdon lisäksi tuoda teollisuuden historiaan tekijöiden, toisin sanoen teollisuudessa työskennelleiden ihmisten, oman näkökulman. Tutkijana olen kiinnostunut kokemuksista, siitä, millaista on ollut olla laivanrakentaja Rauman telakoilla. Teollisuustyöntekijöiden muistitietoa on käsitelty akateemisessa tutkimuksessa runsaasti², ja sitä on käytetty myös esimerkiksi yrityshistoriikkeissa³. Tässä tutki-

---

2 Esim. Kalela 1981; Kalela 1986; Lamér 2015; Naarminen 2018; Portelli 2011.

3 Uola 1996; Uola 2001; Palomäki & Vanttinen & Laakso & Mikkonen & Haimi & Ahlström 2018.

muksessa lähtökohtana on yhteisön oma tiedonintressi, ei tutkija tai esimerkiksi telakkayhtiö, jonka palveluksessa laivanrakentajat työskentelivät. Osoitan, mitä laivanrakentajat itse ajattelevat itsestään ja historiastaan, sekä mitä he itse pitävät tärkeänä, kiinnostavana ja muistamisen arvoisena.

Italialainen muistitietotutkija Alessandro Portelli on todennut, että muistitietohistorian tutkimus on aikaa vievä prosessi, mistä toisinaan seuraa, ettei päivänpolttavasta aiheesta alkanut hanke valmistuessaan enää olekaan ajankohtainen.⁴ Alun perin tämän tutkimuksen lähtökohtana oli Rauman telakan kesällä 2014 tapahtuneen sulkemisen aiheuttama kriisi ja sen käsittely laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisössä. Tutkimusprosessin aikana kuitenkin uusi telakkayhtiö aloitti toimintansa ja on sittemmin päässyt lupaavaan alkuun. Kyseessä on joka tapauksessa uudenlainen tilanne Rauman laivanrakennuksen historiassa, ja katkos sotakorvausteollisuudesta lähes 70 vuotta aiemmin alkaneeseen jatkumoon. Laivanrakentajayhteisö on siis muuttumassa. Uskon tutkimukseni olevan edelleen ajankohtainen juuri siksi, että laivanrakennus ja laivanrakentajat ovat sitä Raumalla jatkuvasti.

Väitöskirjani tutkimuskysymys on: *Mitä on raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintö?* Vastaan siihen kolmen alakysymyksen kautta.

1. Millainen kulttuuriperintöyhteisö raumalaiset laivanrakentajat ovat?

Selvitän, ketkä kuuluvat tutkimaani kulttuuriperintöyhteisöön, ja ketkä siihen voivat tai eivät voi kuulua. Tämän kysymyksen osalta kiinnitän huomioni ennen kaikkea aineistoni tuottamisprosessiin ja kulttuuriperintöprosessiin osallistuviin laivanrakentajiin.

2. Miten tämä yhteisö tuottaa kulttuuriperintönsä?

Arvioin sekä aineiston sisältöä että sen tuottamisprosessia. Tarkastelen, ketkä ovat olleet äänessä ja miten he ovat valikoituneet aineiston tuottajiksi, sekä sitä, mistä laivanrakentajat puhu-

---

4 Portelli 1997, 70.

vat puhuessaan jaetusta historiastaan, ja miten nämä puheenaiheet valitaan.

3. Mitä on raumalaisten laivanrakentajien jaettu historia?

Tämän kysymyksen osalta kiinnitän huomioni ennen kaikkea aineiston sisältöön. Arvioin sitä, mitä ja miten laivanrakentajat muistelevat, minkä he kohottavat muistamisen arvoiseksi jaetun historiansa monumentiksi. Tarkastelen myös heidän muistoilleen antamia arvoja ja merkityksiä: mikä on arvokasta ja säilytettävää, mikä taas syytä muistaa varoittavana muistutuksena menneistä virheistä. Entä onko sellaista minkä laivanrakentajat mieluiten unohtaisivat ja sulkisivat jaetun historiansa ulkopuolelle?

Tutkimuksen jäsenitys on aineistolähtöinen. Seuraavissa alalu-
vuissa esittelen aineiston ja sen tuottamisen sekä keskeiset käsitteet, metodin sekä tutkimuseettiset periaatteet. Luku 2 on lyhyt historiallinen katsaus Rauman laivanrakennukseen, jonka tarkoituksena on antaa lukijalle yleiskäsitys asiasta ja tehdä sitä seuraavat luvut ymmärrettäviksi. Luvuissa 3 ja 4 tarkastelen aineistoa teemoittain sekä kutakin tutkimuskysymystä näiden teemojen kautta ja sisällä. Tutkimustulokseni esittelen luvussa 5.

1.2 Aineisto

Aineistolähtöisessä tutkimuksessa on luontevaa aloittaa aineistosta. Keskeinen käyttämäni lähdeaineisto on työpaikkani Rauman merimuseon⁵ kokoelmiin kuuluva raumalaisten laivanrakentajien nauhoitettujen muistitietohaastattelujen ja -keskustelujen kokoelma. Nimityksellä ”aineisto” tarkoitan tätä kokonaisuutta, ellen muuta mainitse. Kutsun sen tuottamiseen osallistuneita laivanrakentajia ”kertojiksi”, sillä katson tämän nimityksen kuvaavan heidän rooliaan parhaiten. Se ottaa huomioon heidän

---

5 Rauman merimuseo on yksityisen Raumanmeren merimuseosäätiö rs.:n ylläpitämä, vuonna 2004 yleisölle avattu merenkulun erikoismuseo. Olen työskennellyt Rauman merimuseossa amanuenssina 1.12.2008 alkaen. Tämän tutkimuksen laatimista varten olin työstäni opintovapaalla 1.9.2016–31.8.2019. www.rmm.fi.

aktiivisen roolinsa omien muistojensa tuottamisessa aineistoksi. Esimerkiksi ”haastateltava” tai ”informantti” antaisivat vaikutelman, että he vain passiivisesti vastaisivat haastattelijan kysymyksiin tai antaisivat jäsentymätöntä informaatiota, jota itse eivät lainkaan tulkitsisi.⁶ Koska he kertovat muistojensa lisäksi myös nykyhetken, siis kerrontahetken, ajatuksistaan, on ”kertoja” myös ”muistelijaa” sopivampi nimitys.

1.2.1 Aineiston tuottaminen

Aineiston tuottaminen alkoi Rauman laivanrakennuksen perinneyhdistyksen (jatkossa ”Perinneyhdistys”) aloitteesta. Yhdistys on perustettu vuonna 2008. Sen perustajat olivat toimineet telakalla johtotehtävissä, mutta jo aivan alkuvaiheessa toimintaan tuli laivanrakentajia myös työntekijä- ja toimihenkilötasoilta. Jäsenyys on kaikille avoin, mutta käytännössä jäsenkunta, muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta, koostuu entisistä ja nykyisistä Rauman telakoilla työskennelleistä laivanrakentajista. Olen syksystä 2013 alkaen toiminut yhdistyksen sihteerinä.⁷ Toiminnan tarkoituksena on koko ajan ollut tuottaa tutkimuksessa käyttökelpoista muistitietoa aineistoa, mutta mitään varsinaista tutkimussuunnitelmaa ei alkuvaiheessa ollut. Perinneyhdistys on alusta asti tehnyt yhteistyötä Rauman merimuseon kanssa. Yhdistys on laivanrakentajien kulttuuriperinnön kannalta keskeinen toimija, mutta se ei ole sama asia kuin Rauman laivanrakentajayhteisö tai kulttuuriperintöyhteisö. Mukana on myös laivanrakentajia, jotka eivät ole yhdistykseen liittyneet, eikä osallistuminen missään tapauksessa edellytä jäsenyyttä. Aineiston tuottaminen on järjestetty perinneyhdistyksen puitteissa, ja Rauman merimuseon sekä laivanrakentajayhteisön yhteys käytännössä tapahtuu perinneyhdistyksen kautta. Aktiivisimmin aineiston tuottamisessa mukana

---

6 Rossi 2013, 56–57.

7 Rauman laivanrakennuksen perinneyhdistyksen säännöt 21.4.2008; Rauman laivanrakennuksen perinneyhdistyksen toimintakertomukset vuosilta 2015–2018. RLPA.

olleet laivanrakentajat ovat aktiivisia myös perinneyhdistyksessä.⁸

Vuosina 2009–2011 tehtiin kaikkiaan 20 henkilöhaastattelua sekä 16 ryhmähaastattelua ja vuosina 2014–2017 11 henkilöhaastattelua, 4 ryhmähaastattelua sekä 9 teemakeskustelua (liite 1). Perinneyhdistys oli aloitteellinen ja huolehti järjestelyistä, kuten kertojien valinnasta. Rauman merimuseon tehtävänä oli tallentaa tuotettu aineisto kokoelmiinsa, huolehtia litteroinnista ja usein myös toimia haastattelujen pitopaikkana. Haastattelijoiden pyynnöstä museo laati haastattelurungon (liite 2), minkä sain tehtäväkseni. Käytin mallinani Forum Marinum⁹ ja W46-kerhon¹⁰ yhteishankkeessa käytettyä kirjoitetun muistelukerronnan ohjeistusta. Museon työntekijänä tulin toiminnan alkaessa vuonna 2009 kosketuksiin Perinneyhdistyksen kanssa. Vuonna 2011 yhdistys julkaisi jäsentensä kirjoittaman artikkelikokoelman.¹¹ Syksyllä 2011 haastattelut loppuivat, ja perinneyhdistyksen toiminta oli noin kahden vuoden ajan käytännössä pysähdyksissä. Tein yhdistyksen pyynnöstä keväällä 2012 yhden henkilöhaastattelun.

Syyskuussa 2013 tieto Rauman telakan sulkemisesta käynnisti yhteistyön uudelleen. Tässä vaiheessa aloitteellisia olivat niin Rauman merimuseo kuin laivanrakentajayhteisökin. Museovirasto myönsi Rauman merimuseolle keväällä 2014 avustuksen innovatiiviselle hankkeelle laivanrakentajien kulttuuriperinnön tallentamiseksi ja esittelemiseksi.¹² Sen tuella museo saattoi pal-kata lisätyövoimaa. Museo ja laivanrakentajayhteisö yhteistyössä tuottivat muun muassa vuosina 2015–2018 esillä olleen laivan-

---

8 Yksityiskohtainen kuvaus yhdistyksen toiminnasta ja yhteistyöstä Rauman merimuseon kanssa kts. Aho & Meronen 2019.

9 Forum Marinum on Turussa sijaitseva yksityisen Forum Marinum-säätiön ylläpitämä vuonna 1999 perustettu merenkulun valtakunnallinen erikoismuseo. www.forum-marinum.fi.

10 W46-kerho on vuonna 2005 perustettu Turussa toimiva Wärtsilän dieselmoottoritehtaan perinnettä vaaliva yhdistys www.w46kerho.net.

11 Rauman laivanrakennuksen perinne ry 2011.

12 Aho & Meronen 2019, 362–368

rakentaja-aiheisen teemanäyttelyn, josta osa lopulta integroitiin museon perusnäyttelyyn.

Vastuun haastattelujen järjestämisestä kantoivat laivanrakentajat. Teemakeskustelut alkoivat museon aloitteesta, mutta alusta alkaen laivanrakentajat valitsivat niiden aiheet ja ovat sittemmin kokonaan huolehtineet niiden järjestämisestä. Museon ja laivanrakentajien yhteistyö jatkuu myös laivanrakennukseen liittyvien esine-, kuva- ja asiakirjakokoelmien hoidon ja luetteloinnin muodossa.¹³ Museon kannalta kyseessä oli toimintatapa, jota Nina Simon on nimittänyt ”yhteisluovaksi”.¹⁴ Tämä tarkoittaa yhteisön osallistamista tavalla, jonka lähtökohtana ovat yhteisön tarpeet ja kiinnostuksen kohteet, eivät museon tavoitteet instituutiona.¹⁵ Yhteisö, tässä tapauksessa laivanrakentajat, päättivät toimintatavoista ja esimerkiksi näyttelyn sisällöistä yhdessä ja tasavertaisina museon henkilökunnan kanssa.

1.2.2 Aineiston luonne

Olen ryhmitellyt aineiston kolmeen selkeästi rajautuvaan tyyppiin: henkilöhaastatteluihin, ryhmähaastatteluihin sekä teemakeskusteluihin. Liitteestä 1 selviävät haastattelujen ja keskustelujen ajankohdat, kestot, aineistoon viittaamisessa käyttämäni koodit sekä muita tietoja. Kaikkiaan tavoitettiin 121 erillistä, tunnistautunutta kertojaa, laskien vain laivanrakentajat, ei haastattelijoina toimineita museon työntekijöitä. Koska teemakeskusteluihin on osallistunut myös sellaisia, jotka eivät tunnistauneet, on kokonaismäärä itse asiassa hieman korkeampi. Aineistoa voi jaotella muillakin tavoin kuin osallistujien lukumäärän mukaan. Sen voi esimerkiksi katsoa koostuvan kerronnallisista haastatteluista, joissa kerrotaan tapahtumista ja niiden välisistä muutoksista.¹⁶ Toisinaan kertojien lausuttuna tavoitteena onkin ollut tiettyihin

---

13 Aho & Meronen 2019, 362–376.

14 Englanninkielisessä alkutekstissä ”co-creative”, Simon 2010, 263.

15 Simon 2010, 263–275.

16 Kerronnallisista haastatteluista Hyvärinen & Löyttyniemi 2005.

Kuva 1. Yhteisö ja museo yhteistyössä. Niin sanottu kokoelmaryhmä Rauman merimuseossa lokakuussa 2017. Kuva MA / Rauman merimuseo.

aiheisiin, kuten tietyn laivasarjan rakentamiseen¹⁷ tai ammattiyhdistysliikkeen toimintaan¹⁸ liittyvien kertomusten kokoaminen. Osaa aineistosta voisi nimittää myös asiantuntijahaastatteluiksi.¹⁹ Kertojilla on usein laivanrakennuksen osa-alueita, esimerkiksi työmenetelmiä²⁰ tai Neuvostoliiton kaupan käytäntöjä²¹, koskevaa erityistä tietoa, mikä on ollut ainakin osasy siihen, että juuri he ovat valikoituneet kertojiksi. Niin kertojat kuin haastattelijatkin ovat halunneet tämän tiedon tallentuvan aineiston mukana museokokoelmiin ja siten säilyvän.

17 Esim. R3 RMMV 44:5; R8 RMMV 44:13.

18 Esim. R4 RMMV 44:9; R10 RMMV 44:15–17.

19 Asiantuntijahaastatteluista Alastalo & Åkerman 2010.

20 H34 RMMV 44:68.

21 R5 RMMV 44:10.

Henkilöhaastatteluilla tarkoitan keskusteluja, joissa on yleensä paikalla vain kaksi henkilöä ja heistä toinen toimii selkeästi haastattelijan roolissa. Joskus paikalla on ollut myös muita, esimerkiksi kertojan perheenjäseniä tai vuoroaan odottavia haastatteltavia. Vaikka he eivät osallistu keskusteluun, heidän läsnäolonsa saattaa vaikuttaa niin kertojiin kuin haastattelijankin. Henkilöhaastatteluja on aineistossa kaikkiaan 36. Kolme on minun tekemiäni, yhden on tehnyt Rauman merimuseon hanketyöntekijä ja kaikissa muissa haastattelijana oli eräs Perinneyhdistyksessä aktiivinen laivanrakentaja. Henkilöhaastatteluissa on jossain määrin sovellettu haastattelurunkoa (liite 2), mistä tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

Ryhmähaastatteluissa oli paikalla 2–12 kertojaa, jotka kaikki osallistuivat keskusteluun suurin piirtein samalla tavalla. Usein joku heistä toimi muodollisesti haastattelijana tai puheenjohtajana, mutta haastattelujen rakenne ei ole selkeästi kysymyksiin ja vastauksiin perustuva kuten henkilöhaastatteluissa yleensä. Seitsemässä ryhmähaastattelussa oli paikalla myös yksi tai kaksi museon työntekijää. Hekään eivät toimineet samalla tavoin haastattelijoina kuin henkilöhaastatteluissa, vaan lähinnä keskustelua käynnistävien kysymysten esittäjinä. Ryhmähaastatteluilla oli etukäteen sovittu välja teema, josta on usein kuitenkin myös poikettu. Ryhmähaastatteluista oli sovittu aina etukäteen, ja niihin oli kutsuttu juuri tietyt osallistujat. Teemoista ja osallistujista ovat päättäneet kertojat, useimmiten kokonaan itsenäisesti, joskus yhdessä museon henkilökunnan kanssa.

Teemakeskusteluja alettiin järjestää syksyllä 2014 Rauman merimuseon Museoviraston avustuksella toteuttaman hankkeen yhteydessä. Jokaiselle keskustelulle sovittiin etukäteen tietty teema, jossa ei kuitenkaan aina kovin tiukasti pitäydytty. Usein teemakeskusteluihin on liittynyt etukäteen valmisteltu alustus. Paikalla on aina ollut museon henkilökuntaa. Itse olen osallistunut kuuteen tämän tutkimuksen aineistona käyttämäni teemakeskusteluun. Teemakeskustelussa on keskustelun herättäjinä toisinaan käytetty Rauman merimuseon kokoelmia, kuten filmejä ja valokuvia. Teemakeskustelut poikkeavat ryhmähaastatteluista

selkeimmin siten, ettei osallistujia ole valikoitu etukäteen, vaan keskustelut ovat avoimia kaikille ja niistä on etukäteen tiedotettu julkisesti. Yhteisön ulkopuolisia, museon henkilökuntaa lukuun ottamatta, ei niihin ole osallistunut, vaan ainoastaan laivanrakentajia. Aluksi museo toimi teemakeskustelujen kokoonkutsujana, mutta Perinneyhdistys otti vetovastuun keväällä 2015 Museo-
viraston rahoittaman hankkeen päätyttyä. Teemakeskustelujen järjestäminen jatkuu, mutta olen tässä tutkimuksessa käyttänyt ennen vuoden 2017 loppua pidettyjä keskusteluja.

Olen työvälineenäni aineiston analyysissä pääosin käyttänyt litteraatioita. Olen kuitenkin kuunnellut kaikki äänitteet kokonaisuudessaan vähintään kertaalleen, ja aina kun olen pitänyt sitä tarpeellisena, palannut kuuntelemaan äänitteitä tarkastellakseni esimerkiksi sanotun sävyä, puheen nopeutta ja sen vaihtelua sekä painotuksia, joilla voi olla vaikutusta siihen, miten sanottua tulkitsen. Käsitän äänitteen alkuperäislähteeksi ja litteraation siitä tehdyksi työn nopeuttamiseksi ja helpottamiseksi laadituksi kuvaukseksi. Luvussa 1.5 selvitän tässä tutkimuksessa julkaistujen suorien lainausten litterointia koskevat periaatteet. Ryhmähaastatteluissa ja varsinkin teemakeskusteluissa on toisinaan mahdotonta tunnistaa, kuka osallistujista mitäkin sanoi. Tunnistamattomuus on toisinaan vaikuttanut siihen, millaisia johtopäätöksiä olen voinut tehdä. Esimerkiksi tiettyä työtehtävää koskevassa keskustelussa olen tiennyt joidenkin siihen osallistuneista kertojista työskennelleen kyseisessä tehtävässä, mutta jotkut ovat jääneet tunnistamatta. En kuitenkaan pidä tätä suurena ongelmana, sillä ryhmähaastatteluille tyypillisen keskustelun arvioinnin kannalta ei läheskään aina ole keskeistä merkitystä sillä, kuka mitäkin kertoo.

1.2.3 Laivanrakentajat aineiston tuottajina

Henkilö- ja ryhmähaastattelujen osalta laivanrakentajat ovat itse valinneet kertojat. Valinnoissa he tietoisesti pyrkivät edustavaan ja kattavaan otokseen siten, että esimerkiksi eri työtehtävissä toi-

mineet, molempien kaupungissa toimineiden telakkayhtiöiden työntekijät (kts. luku 2.1), sekä miehet ja naiset tulisivat kaikki edustetuiksi. Henkilöhaastatteluihin tämä tavoite vaikutti siten, että haastateltiin mieluummin mahdollisimman monia suhteellisen lyhyesti ja kutakin kertojaa vain kerran, eikä esimerkiksi haastateltu yksittäisiä kertojia useita kertoja syvällisten elämäkertahaastattelujen tuottamiseksi.²² Kertojiksi tavoiteltiin erityisesti vanhempia, kokeneita laivanrakentajia, koska heillä arveltiin olevan enemmän tietoa, ja mahdollisesti heidän myös muistavan asioita, joista nuoremmat eivät tienneet ja jotka siten olivat vaarassa unohtua.²³ Toisaalta nuorempien laivanrakentajien houkutteleva osallistumaan osoittautui vaikeaksi, minkä yhteisö tiedosti ongelmalliseksi.²⁴ Valikoitumiseen ovat vaikuttaneet myös henkilökohtaiset suhteet. Monet tulivat mukaan ennestään tutun työtoverin pyytämänä.

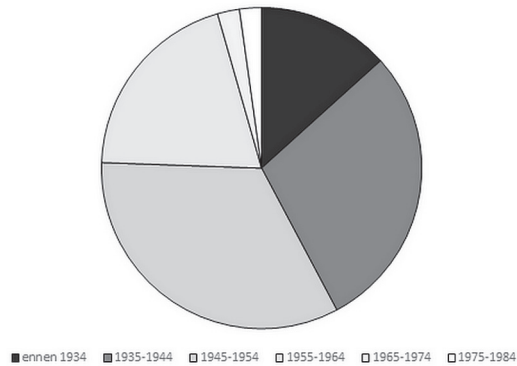
Ketkä sitten lopulta valikoituivat kertojiksi, ja ketkä ehkä jäivät pois? Ensinnäkin aineiston tuottamiseen osallistuivat ne, jotka vuosina 2009–2017 olivat elossa ja riittävän terveitä osallistuakseen. Ei ole mahdollista selvittää, poikkesivatko esimerkiksi heitä vanhempien laivanrakentajasukupolvien kokemus ja ajatukset osallistuneiden kertomasta. Asiaa voi havainnollistaa englantilaisen muistitietotutkija Trevor Lummisin kertomalla esimerkillä. Haastatellessaan englantilaisia kalastajia hän vastoin ennakkoodotuksiaan havaitsi, että nämä yleensä käyttivät alkoholia vain vähän. Kun Lummis mainitsi tästä yhdelle kertojalle, tämä arveli havainnon johtuvan siitä, että paljon juoneet olivat kuolleet nuorempina, eikä Lummis siten voinut heitä haastateltavakseen löytää. Kuten Lummis toteaa, on useimmiten mahdotonta näyttää

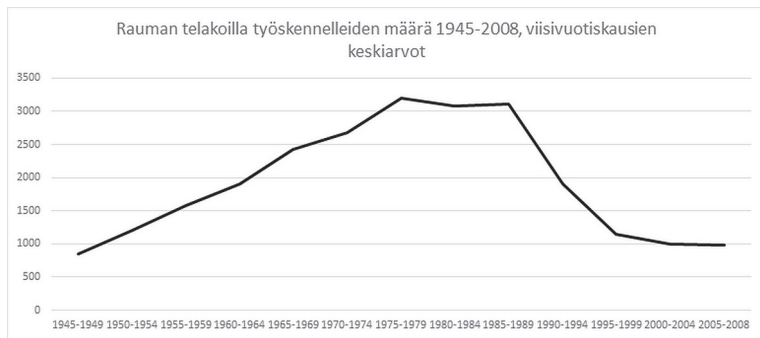
22 Elämäkerrallisesta haastattelusta kts. Koskinen-Koivisto 2014, 31–52.

23 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n kevätkokouksen 24.4.2014 pöytäkirja; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallituksen kokouksen 13.3.2014 pöytäkirja, RLPA.

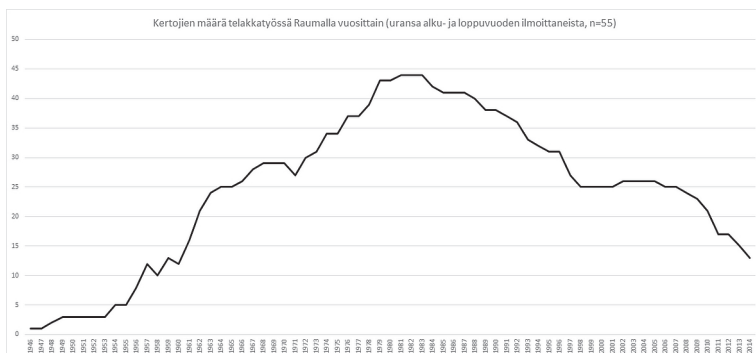
24 Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n kevätkokouksen 24.4.2014 pöytäkirja; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallituksen kokousten 16.1.2014 ja 13.3.2014 pöytäkirjat, RLPA; Helamaa 7.12.2018.

Kuvio 1. Kertojat syntymävuoden mukaan.

Kuvio 2. Rauman telakoilla työskennelleiden määrä. 1945–1991. Holl-
ming ja Rauma-Repola yhteen laskettuna, 1992 alkaen Finnyards ja
sen seuraajat. Luvut eivät sisällä alihankkijoiden työntekijöitä. Vuosien
1959, 1961–1964, 1969, 1974, 1986–1991, 1993–1996, 1998–1999 sekä
2009 tiedot puuttuvat, käytin viisivuotiskausien keskiarvojen laskemi-
seen saatavilla olleiden vuosien tietoja. Käytän kuvioissa viisivuotis-
kausien keskiarvoja, koska joidenkin vuosien osalta tiedot puuttuvat,
ja koska näin muodostettu kuvio tasoittaa yksittäisten poikkeustilan-
teiden vaikutusta, paremmin havainnollistaen pitkäkestoista kehitystä.
Lähteet: Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto -arkisto K12Aa Teolli-
suustilasto, yleislomakkeet, KA; Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteri-
tiedot, TilA; Helamaa 14.11.2018.

Kuvio 3. Kertojen työuran ajoittuminen. Niistä 55:stä, jotka ovat kertonut uransa alku- ja päättymisajankohdan, oli eniten, 44, töissä vuosina 1981–1983.

toteen missä määrin tällaista valikoitumista on todella tapahtunut, ja miten se mahdollisesti on aineistoon vaikuttanut.²⁵

Toiseksi kertojiksi valikoituneet ovat vapaaehtoisia. He ovat osallistuneet joko omasta aloitteestaan tai toisen pyyntöön suostuttuaan, ja viime kädessä he itse valitsivat, mitä kertoivat ja mitä jättivät kertomatta. Toisin ei vapaassa kansalaisyhteiskunnassa voisi ollakaan.²⁶ Tiedossani ei ole mitään, mikä viittaisi kenenkään mahdollisesti halukkaan osallistujan pois sulkemiseen laivanrakentajayhteisön taholta. Haastatteluja järjestäneiden julkilausuttuna tavoitteena on kaikkien halukkaiden raumalaisten laivanrakentajien mukaan saaminen.²⁷ Jotkut ovat kuitenkin jättäytyneet ulkopuolelle, vaikka heitä on pyydetty mukaan: ainakin muutamat telakan sulkemisen yhteydessä vuonna 2014 työnsä

25 Lummis 1987, 33.

26 Osallistumisesta ja vapaaehtoisuudesta kts. esim. Aronsson 2006, 9–11; Teräs & Koivunen 2017, 169.

27 Esim. H30 RMMV 44:51; H36 RMMV 44:70; T5 RMMV 44:64; T6 RMMV 44:67.

menettäneistä kieltäytyivät haastattelupyynnöstä.²⁸ Useita tuoloin irtisanotuiksi tulleet on kuitenkin myös kertojien joukossa. Hanna Snellman on havainnut, että usein muistitietoaaineistojen tuottajiksi valikoituvat menestyneet ja yhteisössä hyväksytyt henkilöt.²⁹ Joidenkin irtisanotuiksi tulleiden pois jättäytymisestä voi päätellä, että näin saattaa olla myös käyttämäni aineiston tuottajien tapauksessa.

Kertijat ovat pääosin entisiä laivanrakentajia. Heidän uransa Rauman telakoilla olivat haastatteluhetkellä joko päättyneet eläkkeelle jäämisen tai muualle siirtymisen takia, tai päättymässä telakan alasajon 2014 yhteydessä. Joidenkin ura on saattanut jatkua esimerkiksi toisella telakkapaikkakunnalla tai uuden telakayrityksen Rauma Marine Constructionsin (RMC) palveluksessa, mutta tästä ei haastatteluhetkellä vielä ollut tietoa. Suurin osa aineistosta on tuotettu, kun RMC:n toiminta ei vielä ollut käynnistynyt tai oli vasta aivan alkuvaiheessaan. Enemmistöä kertojista voisi nimittää vanhoiksi ja pitkäaikaisiksi laivanrakentajiksi. Kertojien syntymävuosien mediaani on 1946³⁰ ja työuran keskipituus hieman alle 30 vuotta³¹. Myös tästä voi päätellä, että osallistuneet kertijat ovat laivanrakentajina hyvin menestyneitä. Kertojien työurat Rauman telakoilla kattavat vuodet 1946–2014. Eniten heitä oli työssä 1980-luvun alussa, hieman myöhemmin kuin Rauman telakoiden työvoiman määrä oli korkeimmillaan 1970-luvulla.

Vuosina 1945–1992 Raumalla toimi kaksi telakkaa, Hollming Oy:n ja Rauma-Repolan. Ne yhdistyivät vuonna 1992 (kts. luku

---

28 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n kevätkokouksen 24.4.2014 pöytäkirja; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallituksen kokousten 16.1.2014 ja 13.3.2014 pöytäkirjat, RLPA.

29 Snellman, H. 1996, 34.

30 Mediaani on laskettu niiden 45 kertojan, jotka ovat syntymävuotensa maininneet, mukaan. Muiden syntymäaikaa en ole pyrkinyt selvittämään muista lähteistä, kuten en muitakaan kertojia koskevia tietoja.

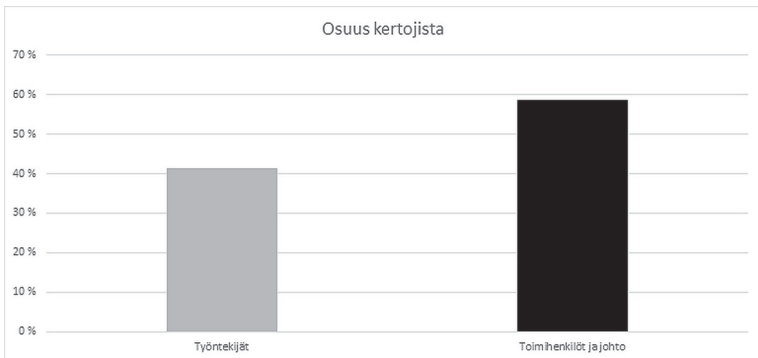
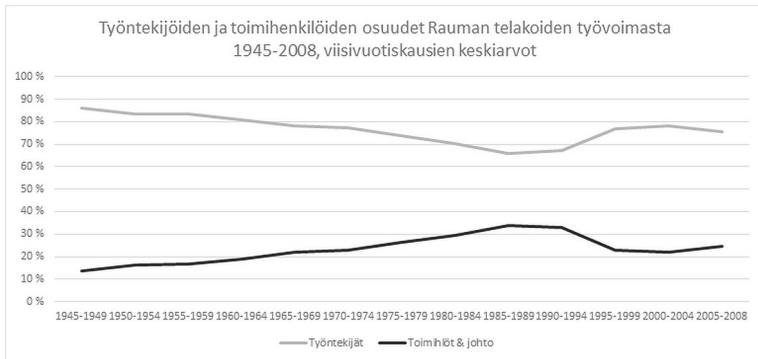
31 Kertojista 55 on maininnut ajankohdat, jolloin aloittivat ja lopettivat työskentelyn Rauman telakoilla, ja keskiarvo on laskettu heidän uriensa pituuksista. Muita en ole ottanut laskelmassa huomioon, koska heidän työuransa pituutta en ole voinut selvittää.

2). Kertojista 42 työskenteli Hollming Oy:n ja 74 Rauma-Repolan palveluksessa. Heistä neljä kertoi uransa aikana työskennelleensä molemmilla telakoilla. Vain kaksi kertoi aloittaneensa uransa yhdistymisen jälkeen. Ero ei ole yllättävä, sillä Rauma-Repolalla oli jatkuvasti henkilökunnaltaan Rauman telakoista suurempi (kts. kuvio 5). Kaikkiaan 43 kertojaa on ilmoittanut toimineensa työntekijänä ja 61 toimihenkilö- tai johtotehtävissä, 17 kertojaa ei ole tätä selkeästi ilmaissut. Kun työntekijöiden määrä telakoilla oli aina selvästi suurempi kuin toimihenkilöiden (kts. kuvio 4), voi kertojakuntaa pitää toimihenkilöpainotteisena. On kuitenkin syytä huomioda, että suuri osa toimihenkilöistä aloitti uransa työntekijäasemassa. Työntekijöitä on suhteellisesti osallistunut enemmän henkilöhaastatteluihin, kun taas ryhmähaastatteluissa toimihenkilöiden osallistuminen on painottunut. Henkilöhaastatteluissa 65% kertojista on kertonut olleensa työntekijöitä, toimihenkilöiden ja johtajien osuus on 35%.³² Ryhmähaastatteluissa työntekijöiden ja toimihenkilöiden osuudet ovat suunnilleen käänteiset: 28% työntekijöitä, 72% toimihenkilöitä tai johtajia.³³ Henkilöhaastatteluihin osallistuneista on Rauma-Repolalla työskennelleiden osuus (81%) selvästi korkeampi kuin osuus kaikista kertojista. Uskon näihin painottumiin olevan, satunnaistekijöiden ohella, kaksi syytä. Ryhmähaastatteluissa käsiteltiin usein jotakin tiettyä laivatyyppiä, ja näiden haastattelujen osallistujissa painottuvat suunnittelijat ja työnjohtajat, siis toimihenkilöt. Henkilöhaastatteluissa taas oli mukana monia haastattelijalle henkilökohtaisesti tuttuja kertojia, joista enemmistö oli työntekijöitä, ja koska hän työskenteli Rauma-Repolalla, valikoitui henkilöhaastatteluihin siksi vähemmän Hollmingilla työskennelleitä.

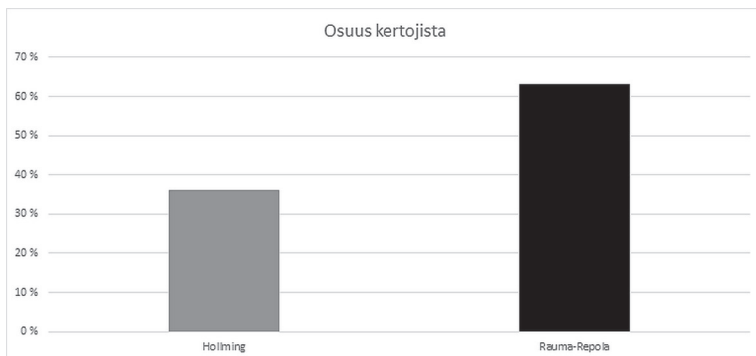
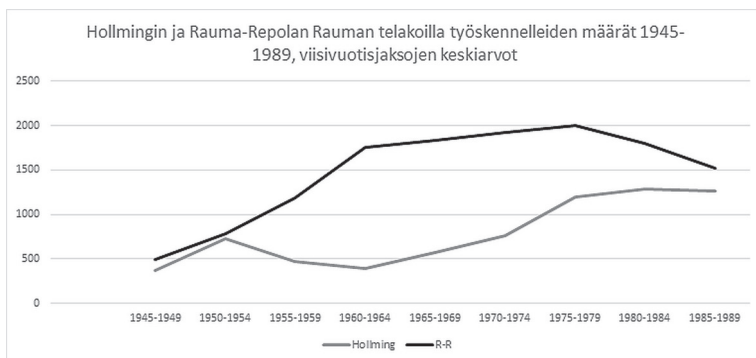
32 Henkilöhaastatteluihin osallistuneista 24 on kertonut olleensa työntekijän asemassa, 12 toimihenkilönä ja 1 johtajana. Lisäksi toimihenkilöistä 6 on maininnut aiemmin olleensa työntekijänä.

33 Ryhmähaastatteluihin osallistuneista 16 on kertonut olleensa työntekijän asemassa, 36 toimihenkilönä ja 5 johtajana. Lisäksi toimihenkilöistä 2 on maininnut aiemmin olleensa työntekijänä ja 7 kertojaa ei ole maininnut tehtävänsä lainkaan.

Kuvio 4. Työntekijöiden sekä toimihenkilöiden ja johdon osuus Rauman telakoiden koko työvoimasta 1945–2009 sekä kertojista. Toimihenkilöiden osuuden lasku 1990-luvulla selittyy toimistotyön tietokoneistumisella, jonka vuoksi toimihenkilöiksi laskettujen toimistotyöntekijöiden määrää vähennettiin. Vuosilta 1993–1996 ja 1998–1999 tiedot puuttuvat, ja vuosilta 1959, 1961–1964, 1969, 1974 sekä 1986–1991 Holmingin telakan tiedot puuttuvat. Laskin viisivuotiskausien keskiarvot käyttäen keskiarvoa niiltä vuosilta, joilta tieto on saatavilla. Lähteet: Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto-arkisto K12Aa Teollisuustilasto, yleisomakkeet, KA; Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteritiedot, TilA; Uola 1996, 215, 271, 476–479, 522; Uola 2001, 278–283; Helamaa 14.11.2018.

Kuvio 5. Hollmingin ja Rauma-Repolan telakoilla työskennelleiden määrät 1945–1989 sekä osuudet kertojista. Vuosien 1959, 1961–1964, 1969, 1974 tiedot sekä vuosien 1986–1989 Hollmingin tiedot puuttuvat. Laskin viisivuotiskauskojen keskiarvot käyttäen keskiarvoa niiltä vuosilta, joilta tieto on saatavilla. Lähteet: Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto-arkisto K12Aa Teollisuustilasto, yleislomakkeet, KA; Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteritiedot, TilA; Uola 1996, 215, 271, 522.

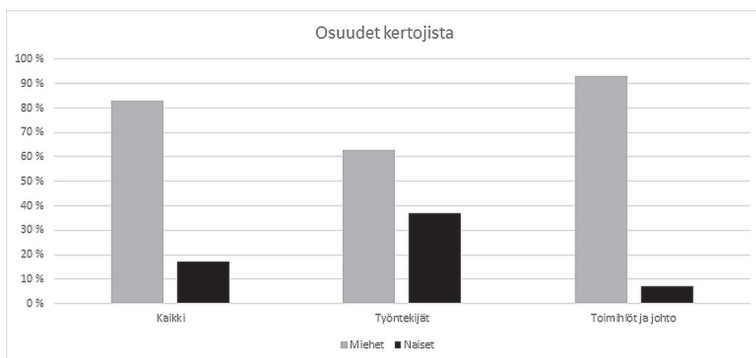
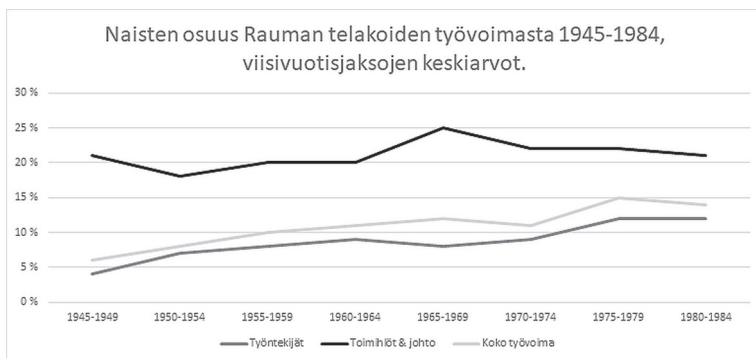
Kertojista on miehiä 101, naisia 20.³⁴ Naisten työurat ajoittuvat keskimäärin hieman myöhempään ajanjaksoon kuin miesten³⁵, ja ajoittumisessa on vähemmän hajontaa kuin miesten keskuudessa. Niistä 15 naisesta, jotka ovat maininneet telakkauransa alkuvuoden, peräti 12 tuli telakalle vuosina 1974, 1975 tai 1976. Miehiin verrattuna naisista huomattavasti suurempi osa on toiminut työntekijänä ja vastaavasti pienempi osa toimihenkilönä tai johtotehtävissä.³⁶ Siten aineistossa äänessä olevien naisten näkökulma on ennen kaikkea runkotyö- ja varusteluosastojen naistyöntekijöiden. Aineistoa tuottamassa ei ole ollut esimerkiksi yksikään suunnittelijana työskennellyt nainen, vaikka siinäkin tehtävässä naisia on työskennellyt.³⁷ Tämä on sikäli huomionarvoista, että toimihenkilöiden keskuudessa naisten osuus on itse asiassa ollut korkeampi kuin työntekijöiden. Kuten kuvioista 6 selviää, on naisten osuus kaikista kertojista suurin piirtein sama kuin se on tyypillisesti ollut telakoiden koko työvoimasta. Työntekijänä toimineiden keskuudessa naisten suhteellinen osuus kertojista on kuitenkin selvästi suurempi kuin heidän osuutensa työntekijäasemassa työskennelleistä, mutta toimihenkilöiden ja johdon keskuudessa pienempi. On vaikea arvioida, mitä syitä tähän on, satunnaistekijöiden lisäksi.

34 Aineistossa sukupuoli esiintyy yksinomaan binäärisenä käsitteenä, joka näyttää kertojille itsestään selvältä. Kaikki kertojat tunnistautevat ja tunnistetaan yksiselitteisesti joko miehiksi tai naisiksi ja kaikki suhteet oletetaan heteroseksuaaliksi. Muihin sukupuolen, sen ilmentämisen tai kokemisen muotoihin viittaavaa puhetta ei esiinny lainkaan.

35 Miesten osalta keskimääräinen uran alkuvuosi on 1966, ja loppuvuosi 1998, naisilla 1974 ja 2002.

36 Mieskertojista 37 (36%) on kertonut olleensa työntekijänä, 53 (52%) toimihenkilönä ja 5 (5%) johtotehtävissä: naisten osalta vastaavat luvut ovat 17 (85%), 4 (15%) ja 0 (0%). Vain teemakeskusteluihin osallistuneiden joukossa on useita kertoja, jotka eivät ole maininneet työtehtäväänsä, ja muutamat toimihenkilönä työskennelleet ovat kertoneet aiemmin olleensa työntekijäasemassa. Siksi summat voivat olla yli tai alle 100%.

37 Kts. esim. RMMF120 Rauma Yardsin markkinointivideo 938–3611, Rauma Yards 1990.

Kuvio 6. Naisten osuus Rauman telakoiden työvoimasta sekä aineiston tuottamiseen osallistuneista kertojista. Vuosien 1959, 1961–1964, 1969 ja 1974 tiedot puuttuvat. Olen kuvion muodostamiseen käyttänyt keskiarvoja niiltä vuosilta, joilta tiedot ovat käytettävissä. Lähteet: Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto -arkisto K12Aa Teollisuustilasto, yleisluomakkeet, KA; Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteritiedot, TilA; Suomen virallinen tilasto 1945–1985.

Painottumiseen vaikutti, että kahdessa ryhmähaastattelussa osallistujat olivat keskenään ennestään tuttuja, suunnilleen samaan aikaan työt telakalla aloittaneita hitsaajina toimineita naisia.³⁸ Niiden kutsujina toimineet kertojat pyysivät mukaan tuttaviaan. Näihin ryhmähaastatteluihin osallistui yhteensä 10 kertojaa, eli yli puolet kaikista työntekijäasemassa olleista naiskertojista, ja lähes neljäsosa kaikista työntekijänä toimineista kertojista. Toimihenkilöinä telakalla työskennelleistä naisista suuri osa teki toimistotöitä esimerkiksi konekirjoittajina ja sihteereinä, ja nämä työt vähenivät 1970–1980 -luvuilla tietokoneistumisen myötä.³⁹ Pidän uskottavana selityksenä, että näissä tehtävissä työskennelleet eivät identifioituneet laivanrakentajiksi yhtä voimakkaasti kuin muut laivanrakentajat, sillä heidän työnsä muistutti missä tahansa muussa toimistossa tehtävää työtä enemmän kuin muiden laivanrakentajien työ työskentelyä jossain muussa työpaikassa. Lisäksi suurin osa heistä oli aineiston tuottamisen aikaan ollut jo pitkään poissa telakalta.

Työntekijöiden keskuudessa naisia oli etenkin 1940-60 -luvuilla eniten siivoojina ja nosturinkuljettajina, mutta 1970-luvulta alkaen tehtävät monipuolistuivat. Ensimmäinen naisille suunnattu hitsaajakurssi järjestettiin Hollmingilla vuonna 1975 ja Rauma-Repolalla samoihin aikoihin.⁴⁰ Naisten tulo hitsaustöihin juuri 1970-luvun puolivälissä ei ollut yksin raumalainen ilmiö, vaan niin tapahtui myös muun muassa Turussa ja Göteborgissa Ruotsissa.⁴¹

Koska yksi ja sama haastattelija⁴² on tehnyt 32 henkilöhaastattelua 36:sta, lieenee kiistatonta, että hän on voimakkaasti vaikuttanut siihen, millaiseksi aineisto on muodostunut. Hänen näkemyksensä ja kiinnostuksen kohteensa väistämättä painottuvat. Toisinaan hän kysymysten esittämisen ohella selosti pitkästikin

---

38 R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

39 Uola 1996 476–479, Uola 2001 291–295.

40 Uola 2001, 230; Uola 1996, 268–271.

41 Lamér 2015, 192–194; Teräs 2017, 203–204; Ukkonen 2005, 21.

42 Luvussa 1.5 selostamistani syistä en mainitse hänen enkä muidenkaan aineiston tuottamiseen osallistuneiden oikeita nimiä.

omia muistojaan ja näkemyksiään. Siksi käsittelen hänen kerrontaansa henkilöhaastattelussa usein samalla tavoin muistitietona kuin haastateltavienkin kerrontaa. Toisinaan kyseisellä haastattelijalla oli taipumus ikään kuin syöttää näkemyksiään ja mielipiteitään kertojille ja siten kohdistaa kerrontaa siten, että se on omiaan vahvistamaan hänen näkemyksiään. Joskus hän esimerkiksi esitti kysymyksensä muodossa, joka jo sisälsi hänen olettamansa vastauksen: ”sää menit kuitenkin laivanrakennuspaikalle, ja siellä oli kaikkein kovimmat työolosuhteet, eiks ollu?”.⁴³ Toisinaan hän näin toimiessaan sai kuitenkin haastateltavan vastaansa: esimerkiksi kun hän eräässä haastattelussa arveli naisten ja miesten palkkojen olleen 1980-luvulla samantasoisia, vastasi kertoja hänelle ”Ei pidä paikkaansa”.⁴⁴ Kysymys ei tulkintani mukaan ole haastattelijan tietoisesta pyrkimyksestä tuottaa sellaista aineistoa, joka osoittaisi hänen mielipiteitään ja näkemyksiään oikeiksi tai muita vääriksi, vaan henkilökohtaisesta, hänelle ominaisesta ja luontevasta puhetavasta. Muistitietotutkimuksessa haastattelijoiden vaikutus kertojiin on aina huomioitava, mutta sen ei tarvitse olla ongelma (kts. luvut 1.3.3–1.3.4). Kulttuuriperintöyhteisön tutkimisen kannalta (kts. luvut 1.3.1–1.3.2) yhteisön sisältä tuleva haastattelija voi olla vain vahvuus.

Vaikka haastattelijalla oli ainakin useimmissa haastatteluissa mukanaan laatimani haastattelurunko (liite 2), sovelsi hän sitä hyvin vapaasti ja oman mielensä mukaan. Useissa haastatteluissa tämä tarkoitti sitä, ettei hän sitä lainkaan käyttänyt. Tilanteen ja haastateltavan kertoman mukaan hän ohitti rungossa olevia kysymyksiä tai lisäsi kysymyksiä, joita siinä ei ole, sekä muotoili rungossa olevia kysymyksiä toisin. Esimerkiksi kysymystä ”Kuvaile tavallista työpäivääsi” hän ei esittänyt yhdellekään kertojalle. Joissain haastatteluissa näkyy selvästi, että haastattelija käytti runkoa eräänlaisena muistilistana, vaikkei sitä suoraan seurannutkaan.⁴⁵ Toisinaan hän ei sen sijaan antanut rungon

---

43 H17 RMMV 44:37.

44 H24 RMMV 44:45.

45 Esim. H18 RMMV 44:37; H19 RMMV 44:38; H26 RMMV 44:46; H27 RMMV 44:48.

vaikuttaa haastattelun kulkuun käytännössä lainkaan, vaan haastattelu eteni keskustelun tapaan, haastattelijan korkeintaan vaihtaessa välillä aihetta kysymyksen avulla, usein sellaisen, jota haastattelurungossa ei lainkaan ollut.⁴⁶ Syitä tähän voi olla monia. Esimerkiksi silloin, kun haastattelijat ja haastateltava tunsivat toisensa ennestään, tilanteesta ehkä muodostui luontevasti keskustelun kaltainen, eikä kysymysten lukeminen paperista tuntunut tarpeelliselta tai sopivalta.⁴⁷ Jotkut kertojat vastasivat kysymyksiin pitkästi ja pohdiskelevasti, jolloin haastattelijalle oli luontevaa edetä jatkokysymysten eikä etukäteen määritellyn rungon kautta.⁴⁸ Toiset taas vastasivat lyhyesti ja selkeämmin vain siihen mitä kulloinkin kysyttiin, jolloin rungon seuraaminen oli haastattelijalle mielekäs tapa edetä.⁴⁹ Myös museon työntekijät, minä mukaan lukien, sovelsivat haastattelurunkoa vapaasti, lähinnä muistilistana siitä millaisia kysymyksiä kertojille voisi esittää. Todennäköisesti haastattelurunko vaikutti sekä laivanrakentaja-haastattelijan että museon työntekijöiden tekemiin haastatteluihin siten, että haastattelijat olivat siihen etukäteen tutustuneet. Esimerkiksi lähes kaikkien henkilöhaastattelujen alkuvaiheessa haastattelijat esittivät kysymyksiä haastateltavan elämästä ennen Rauman telakalle töihin tuloa, joskaan eivät välttämättä juuri niitä kysymyksiä, joita rungossa on.

Haastattelijan toiminnan lisäksi merkitystä on myös kertojien aiemmalla kokemuksella haastatteluista. Julkiseen toimintaan, esimerkiksi tiedotusvälineille haastatteluja antamaan tottuneille kertojille tilanne oli aivan toisenlainen kuin sellaisille, joita ei ehkä aiemmin ollut haastateltu missään tarkoituksessa. Usein tottuneet haastateltavat, kuten poliitikot ja muut julkisuuden henkilöt, pyrkivät ja pystyvät hallitsemaan tilannetta ja ohjaamaan

---

46 Esim. H4 RMMV 44:7; H7 RMMV 44:24; H30 RMMV 44:51 sekä myös minun tekemäni H35 RMMV 44:35, jossa haastattelun kulkua ohjasi haastateltava, ei haastattelijat tai haastattelurunko.

47 Esim. H4 RMMV 44:7.

48 Esim. H30 RMMV 44:51.

49 Esim. H26 RMMV 44:46; H27 RMMV 44:48.

haastattelua haluamaansa suuntaan.⁵⁰ Aineistossa tämä näkyy selvästi, sillä kertojien joukossa on sekä tottumattomia puhujia, että julkiseen puhumiseen harjaantuneita kertojia, kuten telakan johtajia ja luottamusmiesasemassa toimineita. Vähemmän tottuneet antoivat usein haastattelijan ohjata keskustelua, vain vastaten hänen esittämiinsä kysymyksiin.⁵¹ Päinvastaisesta hyvä esimerkki on itse tekemäni telakanjohtajana toimineen kertojan haastattelu. Hän otti tilanteen haltuunsa ja ohjasi keskustelua haluamiinsa puheenaiheisiin ja näkökulmiin. Oma osuuteni rajoittui nauhoittamiseen ja muutamien tarkentavien kysymysten esittämiseen.⁵² Korostettakoon, että kummankin tyyppiset haastattelut ovat lähdeaineistoina yhtäläisesti käyttökelpoisia.

Yleisesti kerronnan erot henkilö- ja ryhmähaastatteluissa olivat varsin pieniä. Selkein ero oli, että ryhmähaastatteluissa jäi usein pois henkilöhaastatteluille tyypillinen omaelämäkerrallisuus. Niissä ei juuri puhuttu omasta elämästä ennen telakalle tuloa, tai eläkkeelle jäämisen jälkeen. Todennäköisesti henkilöhaastatteluissa sekä haastattelurunko että osallistujien käsitys tilanteesta ohjasivat omaelämäkerrallisuuden suuntaan, kun taas ryhmähaastatteluissa osallistujat käsitykseni mukaan kokivat olevansa paikalla puhumassa asiasta, siis laivanrakennuksesta, eivät itsestään. Teemakeskusteluissa pysyttiin yleensä ryhmähaastatteluja selkeämmin ennakolta sovitussa aihepiirissä, ei tosin niissäkään aina tiukasti. Aineiston muoto on vaikuttanut myös tutkimustulosteni esitystapaan. Lukuja 3 ja 4 kirjoittaessani havaitsin, vaikken niin ollut etukäteen suunnitellut, luontevasti jäsentäväni ne samaan tapaan kuin monet henkilöhaastattelut jäsentyivät.⁵³ Etenin konkreettisesta työurasta ja työtehtävistä abstraktimpiin asioihin, kuten ammattiylpeyteen ja yhteishenkeen, päätyen tulevaisuuden pohdintaan.

---

50 Teräs & Koivunen 2017, 175–178.

51 Esim. H31 RMMV 44:52.

52 H35 RMMV 44:69. Kyseinen kertoja oli ennen johtajaksi tuloaan työskennellyt muissakin tehtävissä.

53 Esim. H7 RMMV 44:24; H24 RMMV 44:45; H30 RMMV 44:51.

1.2.4 Muut aineistot

Edellä kuvatun aineiston rinnalla olen käyttänyt myös muita Rauman merimuseon kokoelmiin kuuluvia laivanrakentajien tuottamia aineistoja. Luvussa 1.2.1 mainittua näyttelyä varten kuvattiin neljä videohaastattelua, joita varten kuvattuja materiaaleja olen hyödyntänyt.⁵⁴ Olen käyttänyt myös museon esine-, kuva- ja filmikokoelmia. Lisäksi olen hyödyntänyt yksityisluontoisia keskustelujani laivanrakentajien kanssa muun muassa arvioidessani omaa suhdettani tutkijana yhteisöön, jota tutkin. Tällaisissa tapauksissa olen aina suullisesti pyytänyt ja saanut keskustelukumppaneiltani luvan keskustelun muistiin merkitsemiseen ja käyttöön.

Olen myös seurannut keskusteluja *Rauman laivanrakennus / Rauma Shipbuilding* facebookryhmässä⁵⁵, jossa yli 400 aiheesta kiinnostunutta jäsentä⁵⁶ jakaa kuvia ja muistoja sekä keskustelee asiasta. Vaikka ryhmään kuuluu myös sellaisia henkilöitä, jotka tuskin kuuluvat raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisöön, esimerkiksi minä, voi ryhmässä käytävän keskustelun nähdä osana tutkimaani kulttuuriperintöprosessia. Kulttuuriperintöprosesseja (kts. luvut 1.3.1–1.3.2) sosiaalisessa mediassa tutkineet Cristina Garduño Freeman ja Jenny Gregory ovat havainneet, että ryhmissä tapahtuu kulttuuriperinnön muodostamista, arvovalintoja sekä keskustelua merkityksistä, ei pelkästään informaation jakamista, ja niitä voi siten käsitellä kulttuuriperintöprosesseina.⁵⁷

---

54 Näyttelyssä esillä olleet haastattelut ovat katsottavissa verkossa osoitteessa www.tinyurl.com/madeinrauma. Kyseessä ovat näyttelykäyttöä varten tiivistetyt versiot, joista on leikattu pois muun muassa haastattelijan osuus kokonaan. Olen käyttänyt koko haastattelut sisältäviä raakaversioita RMMF 239; RMMF 240; RMMF 241; RMMF 242, joita säilytetään museon arkistossa.

55 www.facebook.com/groups/raumanlaivanrakennus.

56 30.10.2019 jäsenmäärä oli 446. www.facebook.com/groups/raumanlaivanrakennus.

57 Garduño Freeman 2010, 356; Gregory 2015, 28–42.

Sirpa Wahlqvistin sotakorvauskuunareiden rakentamista koskeva tutkimus⁵⁸, Mikko Uolan historiikit Rauma-Repolan⁵⁹ ja Hollmingin⁶⁰ laivanrakennuksesta sekä Työelämän suhteiden neuvottelukunnan 1980-luvulla laatimat tutkimukset telakoiden työtaisteluista⁶¹ ovat auttaneet laivanrakentajien muistitiedon kontekstoinnissa. Kansallisarkistossa⁶² ja Tilastoarkistossa⁶³ säilytettäviä teollisuustilastoja olen käyttänyt kontekstitietojen hankintaan. Niiden avulla olen selvittänyt muun muassa työntekijämääriä, sen muutoksia, sukupuolijakaumaa ja palkkausta koskevia tietoja. Olen kuitenkin voinut käyttää tilastoarkistoja vain vuoden 1985 ja sitä vanhempien tietojen selvittämiseen. Tämä johtuu siitä, että teollisuustilaston yrityskohtaiset yleistiedot ovat salaisia 25 vuoden ajan, ja vuosien 1986–1994 tiedot ovat Tilastoarkistosta saamani tiedon mukaan⁶⁴ saatavissa vain sellaisessa ATK-tallennemuodossa, jota ei arkiston nykyisillä laitteilla voi lukea. Lisäksi Kansallisarkistossa säilytettävistä lomakkeista puuttuu Rauman telakoiden lomakkeita muutamilta vuosilta, tai ne eivät ainaakaan ole luokituksensa mukaisessa kansiossa.⁶⁵ Käytettävissäni olleilla tilastoaineistoilla onnistuin kuitenkin muodostamaan tutkimukseni kontekstoinnin kannalta riittävän kokonaiskuvan.

---

58 Wahlqvist 2012.

59 Uola 1996.

60 Uola 2001.

61 Kauppinen & Alasoini 1985(a); Kauppinen & Alasoini 1985(b); Kauppinen & Kohtanen 1984.

62 Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto -arkisto K12Aa Teollisuustilasto, yleislomakkeet, KA.

63 Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteritiedot, TilA.

64 Tilastoarkisto sähköpostitse kirjoittajalle 30.8.2018, sähköposti kirjoittajan hallussa.

65 Puuttuvat lomakkeet ovat vuosilta 1959, 1961–1964, 1969 sekä 1974. Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto -arkisto K12Aa Teollisuustilasto, yleislomakkeet, KA.

1.2.5 Ulkopuolelle rajaamani aineistot

Rauman museo⁶⁶ on kerännyt raumalaisten laivanrakentajien muistitietoa haastatteluilla jo 1980-luvulla. Tuolloin haastateltiin yksinomaan Hollmingin telakan työntekijöitä, ja suuri osa haastatteluista käsittelee tiukasti rajattuja aiheita, esimerkiksi tiettyjä sotakorvauskuunarien rakentamisen työvaiheita ja -menetelmiä.⁶⁷ Sirpa Wahlqvist käsitteli näitä aineistoja vuonna 2012 valmistuneessa kansatieteen väitöskirjassaan *Sydämellä rakennetut seililaivat – Sotakorvauskuunareiden rakentaminen ja rakentajat F.W. Hollming Oy:n telakalla Raumalla 1945–1952*. Teijo Rantanen haastatteli sosiologian pro gradu -tutkielmaansa ”*Tehtii piru hyvii laivoi*” – *Maskuliinisen identiteetin rakentamisen diskurssit irtisanottujen telakkatyömiesten selonteissa* varten seitsemää raumalaista laivanrakentajaa, jotka olivat vuosina 2014–2016 osallistuneet irtisanotuille suunnatun vertaistukiryhmän toimintaan.⁶⁸

Nämä aineistot ovat saatavilla ja tukijoiden käytettävissä. En kuitenkaan ole käyttänyt niitä tässä tutkimuksessa, sillä ne on tuotettu tutkimani kulttuuriperintöprosessin ulkopuolella. Rauman museon aineisto on noin neljännesvuosisadan vanhempi kuin käyttämäni aineisto ja siten hyvin erilaisessa tilanteessa tuotettua. Lisäksi siinä äänessä olevat kertojat edustavat vain toista kahdesta Raumalla tuolloin toimineesta telakasta. Rantanen tiedonintressi on ollut toisenlainen kuin omani. Hän keskittyi irtisanotuksi tulemisen seurauksiin yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta. Näistä syistä, ja myös välttääkseni tutkimukseni paisumista väitöskirjatyöltä edellytettyä laajemmaksi, rajasin Rauman museon kokoelmissa olevat sekä Rantanen tuottamat haastattelut tutkimusaineistoni ulkopuolelle. Lähtökohdiltaan ja kysymyksenasettelultaan erilaisessa tutkimuksessa näiden aineistojen vertailu tässä käyttämiini voisi olla hedelmällistä ja tuottaa

66 Rauman museo on Rauman kaupungin ylläpitämä, vuonna 1891 perustettu kulttuurihistoriallinen museo. www.rauma.fi/museo.

67 Wahlqvist 2012, 17–24, 297–300.

68 Rantanen, T. 2017, 22–25.

mielenkiintoisen, toisenlaisen näkökulman raumalaisiin laivanrakentajiin.

1.3 Kulttuuriperintö ja muistitieto

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni avainkäsitteet ja tutkimusmenetelmäni. Tutkimuskohteenani on Rauman laivanrakentajayhteisö ja sen kulttuuriperintö. Käsitykseni mukaan näitä ei voi erottaa toisistaan, sillä kulttuuriperintö tekee yhteisöstä yhteisön, ja yhteisö tuottaa oman kulttuuriperintönsä itse.

1.3.1 Kulttuuriperintö yhteisön prosessina

Kulttuuriperinnöksi voidaan ymmärtää ihmisen toimintaan liittyvä ilmiö, joka periytyy menneisyydestä. Näin määriteltynä se on erittäin laaja ja siten epämääräinen käsite: on suorastaan vaikea löytää mitään sellaista, jota ei voisi pitää kulttuuriperintönä. Niinpä käsitteen käyttö tieteellisen tutkimuksen välineenä on jopa kyseenalaistettu.⁶⁹ Tarkempi määrittely on siis tarpeen. Raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperinnöllä tarkoitan tässä tutkimuksessa niitä menneisyyden jälkiä, jotka raumalainen laivanrakentajayhteisö ymmärtää omasta historiastaan kertoviksi todisteiksi. Yksi tutkimustehtävistäni on selvittää, mitä nämä jäljet ovat.

Ilmiöstä tulee kulttuuriperintöä, kun jokin yhteisö sen sellaiseksi ymmärtää ja nimeää. Samalla sen merkitys muuttuu. Esimerkiksi vanha käytöstä poistettu paloauto ei enää ole tulipalojen sammutusväline, mutta siitä saattaa tulla vapaapalokunnan symboli ja ylpeydenaihe. Kulttuuriperintönä oleminen ei kuitenkaan välttämättä edellytä muiden merkitysten lakkaamista: esimerkiksi suojeltu historiallinen rakennus voi edelleen toimia

---

69 Lillbroända-Annala 2014, 19–20; Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 14–15.

vaikkapa asuntona tai rautatieasemana.⁷⁰ Kulttuuriperintöyhteisö on joukko ihmisiä, joka kokee jakavansa yhteisen historian ja jonka keskuudessa vallitsee jonkinlainen yhteisymmärrys tämän jaetun historian sisällöstä sekä siitä, ketkä yhteisöön voivat kuulua. Täyttä yksimielisyyttä näistä asioista ei tarvitse olla, ja tuskin missään yhteisössä onkaan. Kulttuuriperintöyhteisön osaksi identifioituminen on vapaaehtoista, ja demokraattisessa yhteisössä ihmisillä ja yhteisöillä on oikeus muodostaa oma kulttuuri-identiteettinsä. Kulttuuriperintöyhteisöön kuuluminen ja sen kulttuuriperintöprosesseihin osallistuminen ei välttämättä ole tiedostettua.⁷¹ Kulttuuriperintö voi edustaa yhteisön ylpeyden aiheita, myönteisiksi koettuja saavutuksia. Tällaisia arvoja liitetään usein esimerkiksi tekniikan ja talouden kehitykseen liittyvään kulttuuriperintöön. Myös kielteinen, traaginen ja jopa häpeälliseksi koettu, kuten kansanmurhaan tai orjuuteen liittyvä historian jälki, voi olla kulttuuriperintöä. Kulttuuriperintö voi olla ristiriitaista, esimerkiksi sotamuistomerkkeihin voidaan liittää kertomuksia toisaalta sodan aiheuttamasta kärsimyksestä, toisaalta siinä osoitetusta rohkeudesta ja sankaruudesta.⁷² Eri ryhmät voivat ymmärtää kulttuuriperintöä eri tavoin, ja kulttuuriperintöyhteisöjen sisälläkin voi yksi ja sama menneisyyden jälki saada ristiriitaisia merkityksiä. Esimerkiksi jokin muistomerkki voi toisille edustaa juhlittua sankaria, toisille surkean onnettomuuden muistoa.⁷³

Kulttuuriperintö on usein tapana jakaa aineelliseen ja aineettomaan. Aineellisella voidaan tarkoittaa esimerkiksi rakennuksia tai museoon talletettuja esineitä, aineettomalla esimerkiksi juhlaperinteitä, kansansatuja tai ruokakulttuuria.⁷⁴ Pertti Antto-

70 Haanpää 2013, 194; Ruohomäki 2014, 63–64; Sivula 2014, 5; Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013, 20–21.

71 Aronsson 2006, 9–11; Sivula 2013, 163–164; Sivula 2015, 55–58; Smith 2006, 2.

72 Kylliäinen 2000, 54–56; Tuomi-Nikula 2013, 31, 47–48.

73 Peltonen 2003, 244–255; Trujillo 2008, 95–101, 109–112.

74 Immonen 2012, 155–157; Kirschenblatt-Kimblett 2004, 53–54, 60; Pocock & Collett & Baulch 2015, 966; Tuomi-Nikula, Haanpää & Kivilaakso 2013,

sen mukaan perinne on ennemmin arvo kuin sisältö. Tällä hän tarkoittaa sitä, että perinteen käsitteeseen liittyy ajatus sen vaalimisesta ja kunnioittamisesta, joiden arvoisiksi ei kaikkia menneisyyden jälkiä valita.⁷⁵ Laurajane Smith on esittänyt, että kulttuuriperintö on nykypäivässä tapahtuva prosessi, jossa yhteisö liittää arvoja tai merkityksiä johonkin symboliin. Symboli voi olla aineellinen tai aineeton. Smithin mukaan tästä seuraa, että kaikki kulttuuriperintö on perusluonteeltaan aineetonta, sillä aineellistestakin tulee kulttuuriperintöä siihen liitettyjen aineettomien arvojen kautta, eikä aineellisen kadotessa sen kulttuuriperintönä oleminen väistämättä lakkaa. Smithin sanoin ”todellinen kulttuuriperinnön hetki”⁷⁶ on symboliin liittyvien muistojen ja tiedon välittämisessä ja vastaanottamisessa, ei symbolin omistamisessa, millä Smith tarkoittaa sen vertauskuvallista kuulumista yhteisölle, riippumatta juridisesta omistusoikeudesta. Kadonnut tai tuhoutunut esine tai purettu rakennus voi edelleen olla kulttuuriperintöä. Smithin mukaan kulttuuriperinnön prosessiluonteesta myös seuraa, että se on ajassa muuttuvaa. Menneisyyden jälkiä voidaan tulkita uudelleen, ne voivat saada uusia merkityksiä, jotkut voidaan ehkä unohtaa ja toiset, aiemmin unohtuneet, löytää uudelleen.⁷⁷ Ranskalainen historioitsija Pierre Nora on nimittänyt kulttuuriperinnöksi valittuja menneisyyden jäänteitä, niin aineellisia kuin aineettomiakin, ”muistin paikoiksi”⁷⁸, tarkoittaen yhteisön jakamaan tietoisuuteen jääneitä jälkiä maailmasta, jota

---

16–18.

75 Anttonen 2009, 1–3.

76 Englanninkielisessä alkutekstissä ”Real moment of heritage”, Smith 2006, 2.

77 Smith 2006, 1–7, 13–28, 44–65.

78 Noran alkuperäisessä ranskankielisessä tekstissä ”Lieux de mémoire”, englanninkielisessä käännöksessä ”Realms of memory”. Olen käyttänyt Noran teosten englanninkielisiä versioita oman kielitaitoni asettamien rajoitusten vuoksi, mutta myös siksi, että niissä on Matti Peltosen mukaan käsitteet esitetty selkeämmin ja viimeistellymmässä muodossa. Kts. Peltonen 1999, 95–97.

ei enää ole. Kyseessä ei siis välttämättä ole kirjaimellisesti paikka, vaan vaikkapa esine, taideteos, runo tai laulu.⁷⁹

Smith väittää ”eliittien” käyttävän ”vallitsevaa kulttuuriperintökeskustelua”⁸⁰ suurten kansallisten kertomusten rakentamiseen. Hänen mukaansa kulttuuriperintöä hallitsevat ja tuottavat harvalukuiset korkeasti koulutetut asiantuntijat ja asiantuntijaorganisaatiot, kuten yliopistot ja museot. Muut ovat vallitsevassa kulttuuriperintökeskustelussa passiivisina vastaanottajina. Vallitseva kulttuuriperintökeskustelu voidaan Smithin mukaan haastaa sekä sis- että ulkopuolelta. Ulkopuolelta tai ”alhaalta” haastaminen merkitsee sitä, että vallitsevassa keskustelussa näky-mättömäksi jääneet ryhmät oma-aloitteisesti ja omilla ehdoillaan tuottavat ja tekevät näkyväksi omaa perintöään, usein perinteisestä poikkeavilla menetelmillä. Sisäpuolelta tai ”ylhäältä” haastaminen tarkoittaa perinteisesti kulttuuriperintöä hallinnoivien tahojen pyrkimystä ottaa mukaan aiemmin ulkopuolelle suljet-tuja aiheita ja ryhmiä.⁸¹ Tutkimukseni suhde vallitsevaan kulttuuriperintökeskusteluun on minulle mielenkiintoinen kysymys. Museoalalla työskentelevänä näen, että yhteisökeskeinen, yhteis-luova toiminta, jota Smith varmaankin pitäisi vallitsevan kulttuuriperintökeskustelun sisäpuolelta haastamisena, on museoille nykypäivänä keskeinen tavoite.⁸² Tutkimuksen kohteena oleva prosessi on yhteisön oma, lähtökohtanaan yhteisön laivanraken-tajien kiinnostus ja aloitteellisuus asiaan, mitä voisi pitää ulkoi-sena haasteena vallitsevalle keskustelulle. Minut Turun yliopiston ja Rauman merimuseon edustajana Smith kuitenkin epäilemättä asemoisi hallitsevan asiantuntijaorganisaation toimijaksi, ”eliit-tiin” kuuluvaksi.

Anna Sivulan mukaan kulttuuriperintöprosesseihin liittyy kol-me identiteettityön muotoa. Identiteettityön käsitettä on käytetty

---

79 Nora 1996(a), 7–20.

80 Englanninkielisessä alkutekstissä ”*Authorized Heritage Discourse*”, Smith 2006, 11.

81 Smith 2006, 35–38, 110–114, 187–191.

82 Kts. esim. Aho & Meronen 2019; Graham 2016; Lübker 2016; Petrović 2013; Simon 2010; Stanton 2005; Suominen & Sivula & Garda 2018.

muun muassa psykologisesta ja diskursiivisesta näkökulmasta esimerkiksi yhteiskunnallisten liikkeiden, organisaatioiden ja työelämän tutkimuksissa. Näissä yhteyksissä identiteettityöllä on tarkoitettu tapoja tuottaa jatkuvuutta monimuotoisten, mahdollisesti ristiriitaistenkin, osaidentiteettien välille, usein yksilöllisen identiteetin tuottamisen tai identiteettimuutosten näkökulmasta.⁸³ Tässä tutkimuksessa käytän identiteettityön käsitettä samoin kuin Sivula, eli yhteisön rakentamisen tapana, toisin sanoen sen selvittämiseen, miten raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöprosessi toimii. Painopiste on siten yhteisön sisäisessä identiteettityössä kulttuuriperintöprosessin näkökulmasta, eikä yksilöllisten identiteettien muodostamisprosesseissa tai esimerkiksi telakkayhtiöiden organisaatioidentiteettityössä. Sivulan mukaan *monumentalisoina identiteettityö* tarkoittaa yhteisön yhteiseksi kokemien menneisyyden jälkien tunnistamista ja niiden merkityksen perustelemista jaetun historiallisen tiedon avulla. *Omaksuva identiteettityö* tarkoittaa osallisuuden kokemuksen tuottamista näihin jälkiin, niiden tekemistä kulttuuriperintönä yhteisölle kuuluviksi, juridisesta omistusoikeudesta riippumatta. *Historioiva identiteettityö* vahvistaa tietoisuutta jaetusta historiasta yhteisön sisällä ja sen jäsenten käsitystä itsestään yhteisön historiallisella jatkumolla.⁸⁴

Kulttuuriperintöyhteisö ei Sivulan mukaan ole sama asia kuin historioitava yhteisö. Rauman laivanrakentajien tapauksessa tämä tarkoittaa, että historioitava yhteisö sulkee sisäänsä kaikki Rauman telakalla työskennelleet tuhannet ihmiset, mutta kulttuuriperintöyhteisön muodostaa paljon pienempi joukko kulttuuriperintöprosessiin osallistuneita laivanrakentajia. Sivulan mukaan identiteettityö on kulttuuriperintöyhteisöä perustavaa ja sitä ylläpitävää toimintaa. Mikäli identiteettityön tekeminen loppuu, yhteisö purkautuu. Esimerkiksi pelkkä menneisyyttä koskeva kiinnostus tai tietoisuus jaetusta historiasta eivät vielä

---

83 Basque & Langley 2018, 1687–1688; Einwohner & Reger & Meyers 2008, 4–8; Huber & Brown 2017, 1108–1111; Lutgen-Sandvik 2008, 98–100; Steel & Tuori 2016, 3–5.

84 Sivula 2015, 64–67; Sivula 2017, 12–16.

perusta kulttuuriperintöyhteisöä, ellei niihin liity edellä kuvatun kaltaista identiteettityötä.⁸⁵ Smithin ja Sivulan näkemys, jonka jaan, siis on, että jollei ole käynnissä olevaa kulttuuriperintöprosessia, ei ole myöskään kulttuuriperintöyhteisöä. Unohtuneet menneen jäljet voivat kuitenkin löytyä uudelleen ja pysähtyneitä kulttuuriperintöprosesseja on ainakin joissain tapauksissa mahdollista jälleen käynnistää.

Pertti Anttonen on huomauttanut, että kulttuuriperintöprosessi voi olla tiedostettu ja ohjelmallinen, mutta sen ei tarvitse olla sitä.⁸⁶ Rauman laivanrakentajien prosessi on selvästi ohjelmallinen. Käyttämäni aineisto on tuotettu tilaisuuksissa, joihin laivanrakentajat ovat nimenomaan kokoontuneet muistellakseen jaettua menneisyyttään, toisin sanoen prosessoidakseen kulttuuriperintöään. Sivulan mukaan kulttuuriperintöprosessi on sisäistä kommunikaatiota ja identiteettityötä, jossa yhteisö itse päättää mitä sen jaettuun historiaan kuuluu ja mitä se hyväksyy tämän historian symboleiksi. Tämän lisäksi se voi olla myös ulkoista kommunikaatiota ja imagotyötä, jolla yhteisö kertoo itsestään sen ulkopuolisille monumenttien, esimerkiksi muistopatsaiden tai kirjallisten historiateosten kautta.⁸⁷ Toisin sanoen, kulttuuriperintö on sitä, mikä tekee yhteisöstä yhteisön.

Jorma Kalela on käsitellyt yhteisöjen ”jaettuja historioita”.⁸⁸ Hän näkee ne tapana, jolla yhteisöt ymmärtävät nykyisyyttään ja rakentavat identiteettiään. Niiden muodostumiseen voivat vaikuttaa niin julkiset historian esitykset kuin yhteisön jäsenten muistot ja heidän keskuudessaan tuotettu, useimmiten suullisesti välitetty, perinnekin. Kalelan mukaan jaetut tarinat rakentuvat kolmella tasolla: yksilön muistin, julkisen muistin sekä niitä yhteisössä kokonaisuuksiksi järjestävän viitekehyksen tasoilla. Jotta yksilö voisi kokea osallisuutta jaetusta historiasta, on hänellä oltava keino liittää omat muistonsa yhteisölliseen kuvaukseen

---

85 Sivula 2015, 64–67; Sivula 2017, 12–16.

86 Anttonen 2009, 3.

87 Sivula 2015, 58–63.

88 Englanninkielisessä alkutekstissä ”Shared histories”. Kalela 2012, 75.

menneisyydestä, ja jotta historia voisi olla jaettu, tämän keinon pitää olla kaikkien saatavilla. Siten vain julkiset esitykset, olivatpa ne sitten suullisia, kirjallisia tai vaikkapa muistomerkkejä, ovat jaettua historiaa. Yksityiset muistot eivät sitä ole. Viitekehys on yhteisö, joka historian jakaa. Useimmin mainittu sellainen on kansakunta, tämän tutkimuksen tapauksessa se on raumalainen laivanrakentajayhteisö.⁸⁹ Jaettu historia, siinä merkityksessä kuin Kalela käsitettä käyttää, on siis kulttuuriperintöyhteisön muistitietoisuus, se yhteinen menneisyys, jonka tuntemusta ja yhteiseksi kokemista kulttuuriperintö pitää yllä. Toisin sanoen, kulttuuriperintö on sitä mikä tekee jaetusta historiasta jaetun.

Rauman laivanrakentajien yhteisö määrittyy kaupungin telakateollisuudessa työskentelyn kautta. Siten sen perintö on teollista kulttuuriperintöä. Suomessa teollisen menneisyyden jälkiä on käsitelty kulttuuriperintönä 1970-luvulta alkaen. Ensimmäiseksi tunnistettiin aineellinen kulttuuriperintö, ennen kaikkea tehdasrakennukset. Aineetonta teollista kulttuuriperintöä ymmärrettiin ensin poliittisesti latautuneen työväenkulttuurin käsitteen kautta. Anna Sivulan mukaan aineellisen teollisuusperinnön ja aineetoman työväenperinteen välillä olikin poliittinen jakolinja, jonka ylitse eivät tutkijat juuri käyneet keskustelua. Näitä näkökulmia alkoivat 1990-luvulla yhdistää teollisuusyhdyskunnista kiinnostuneet tutkijat, jotka pyrkivät ottamaan kokonaisvaltaisesti huomioon tehtaiden ja teollisuusväestön toiminnan ja sen edellytykset.⁹⁰

Nimitys ”raumalaiset laivanrakentajat” sisältää kaksi tapaa määritellä yhteisö, paikkakunnan ja ammatin kautta, eikä kumpikaan yksin ole riittävä. Jussi Koivuniemi on nimittänyt tehdasyhdyskunniksi sellaisia yhden teollisuusyrityksen ympärille muodostuneita yhteisöjä, joissa yhden työnantajan asema on hallitseva, ja jotka yhdyskunta- ja elinkeinorakenteeltaan poikkeavat maaseutumaisesta ympäristöstään. Yritystoiminnan lisäksi tehdasyhdyskuntaa hallitseva yritys myös huolehtii sen sosiaalisesta

---

89 Kalela 2012, 75–78.

90 Sivula 2013, 180–182, Sivula 2014, 9; Sivula 2017, 16–30.

Kuvio 7. Jorma Kalelan ja Anna Sivulan ajatusten pohjalta muotoilemani käsitys yhteisön ja sen jaetun historian kaksisuuntaisesta suhteesta, toisin sanoen kulttuuriperinnöstä yhteisön ja sen jakaman historian tuottajana, ylläpitäjänä ja osallisuuden kokemuksen välittäjänä.

järjestyksestä, järjestää asunnot, palveluita ja usein myös esimerkiksi koulutuksen. Tehdasyhdyskuntia on ollut Suomessa paljon, erityisesti puunjalostusteollisuuden tuotantolaitosten ympärillä.⁹¹ Rauma ei kuitenkaan näytä tällaiselta yhdyskunnalta, sillä kaupunkin elinkeinorakenne on aina ollut verrattain monipuolinen, eikä ainoastaan telakoiden varassa. Ovatko raumalaiset laivanrakentajat paikallisyhteisö vai työyhteisö, toisin sanoen, ovatko he ensisijaisesti ”raumalaisia” vai ”laivanrakentajia”?

Raumalaisten laivanrakentajien keskuudessa ei näytä olleen käynnissä yhteisön läpäisevää kulttuuriperintöprosessia ennen luvuissa 1.2.1 ja 1.2.3 kuvattua, vuonna 2009 käynnistynyttä toimintaa. Omaan menneisyyteen kohdistuvaa kiinnostusta ja toimintaa oli kyllä ollut. Asiasta kiinnostuneet laivanrakentajat ovat huolehtineet muun muassa joidenkin käytöstä poistuneiden työvälineisen säilymisestä jo ennen edellä kuvatun proses-

⁹¹ Koivuniemi 2000, 9–11,

sin käynnistymistä.⁹² Jotkut ovat osallistuneet Rauman museon muistitietohankkeisiin sekä antaneet haastatteluja Mikko Uolan kirjoittamia telakkahistoriikkeja varten. Rauman Koivistokerho, koivistolaistaustaisten siirtokarjalaisten ja heidän jälkeläistensä yhdistys, keräsi 1980-luvulla laivanrakennukseen liittyviä esineitä jotka 2004 lahjoitettiin Rauman merimuseolle.⁹³ Viimeksi mainittu hanke kosketti vain sitä osaa laivanrakentajista, joiden juuret ovat Koivistolla (kts. luvut 2.1 ja 4.3.1). Muu toiminta tavoitti vain muutamia henkilöitä, ei laajaa yhteisöä, eikä muodostunut pitkäaikaiseksi.

1.3.2 Kulttuuriperinnön sosiaalinen rakentuminen

Kaikki menneen jäljet eivät ole kulttuuriperintöä, vaan kysymys on valintojen tuloksesta. Käsitän kulttuuriperinnön sosiaalisesti rakentuvaksi, ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa muotoutuvaksi ilmiöksi. Peter L. Berger ja Thomas Luckmann esittivät alun perin vuonna 1966 ilmestyneessä teoksessaan *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*, että kaikkien ihmisyhteiskuntien arkitodellisuus tuotetaan ja pidetään yllä yksilöiden välisessä keskustelussa ja vuorovaikutuksessa. Toisin sanoen sitä eivät tuota luonnonlait, esimerkiksi ihmisen biologiset ominaisuudet. Arkitodellisuudella Berger ja Luckmann tarkoittavat ihmisten jokapäiväisessä elämässään kokemaan todellisuutta, jonka he arki-ajattelussaan hyväksyvät. Sosiaalisesti rakentunut yhteiskunta ei ole väistämättömän kehityksen tulos, vaan se voisi rakentua toisenlaiseksikin, ja sosiaalisen rakentumisen prosessien kautta se voi myös muuttua. Yksilöt sosiaalistuvat yhteiskunnan jäseniksi

---

92 Esim. Rauman merimuseon esinekokoelma RMM1054 hitsausmaski; RMM1079 tarkkuusvaaka; RMM1109 pokaali; RMM1357 puheenjohtajan nuija.

93 Rauman merimuseon esinekokoelma KK1–KK103; Wahlqvist 2011, 17–24; Uola 1996, 9–10; Uola 2001, 9.

sisäistäessään sen arkitodellisuudessa toimimiseen tarvittavat tiedot.⁹⁴

Lähtökohtani on, etten usko raumalaisten laivanrakentajien arkitodellisuuden, ja siten myöskään kulttuuriperinnön, olevan sellaisia kuin ovat väistämättä, vaan ne ovat rakentuneet laivanrakentajien keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Jos tämä vuorovaikutus jostain syystä olisi muodostunut toisenlaiseksi, olisi myös heidän kulttuuriperintönsä toisenlaista.⁹⁵ Se ei ole kuitenkaan rakentunut pelkästään laivanrakentajista koostuvassa, muulta maailmalta suljetussa umpiossa, vaan myös vuorovaikutus ympäristön kanssa on vaikuttanut siihen, miten ja millaiseksi se rakentui. Ympäristöllä tarkoitan sekä muita sosiaalisia rakenteita, sellaisia kuin 1900-luvun jälkipuoliskon Suomen työmarkkinajärjestelmä, että luonnonilmiöitä, kuten Suomen kylmää talvea. Jälkimmäistä tuskin voi pitää sosiaalisesti rakentuneena, mutta toimintatavat telakalla työskentelyn onnistumiseksi kylmän sään aikana ovat sitä

Ian Hacking on tarkastellut ilmiöiden, esimerkiksi asiantuntijuuden, sosiaalista rakentumista. Hän on todennut, ettei ole kiinnostavaa osoittaa sosiaalisesti rakentuneeksi sellaista, mikä ilmiselvästi sitä on.⁹⁶ Nähdäkseni tämä koskee kulttuuriperintöä, jota pidän kiistatta sosiaalisesti rakentuneena. Smithin kuvaama kulttuuriperintöprosessi tuskin voi tapahtua muutoin kuin ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Sen sijaan Hacking kehottaa tutkijoita suuntaamaan kiinnostuksensa ideoihin.⁹⁷ Mielenkiintoista on tutkia miten ja miksi sosiaaliset rakennelmat ovat rakentuneet, tai rakennettu, sellaisiksi kuin ovat, ja millaiset ajatukset ovat rakentumiseen vaikuttaneet. Tästä näkökulmasta tutkin Rauman laivanrakentajien yhteisön ja kulttuuriperinnön sosiaalista rakentumista.

---

94 Berger & Luckmann 1994, 11–13, 29–32, 63–65, 147–157, 172–176.

95 Hacking 2009, 20–21; Kirschenblatt-Kimblett 2004, 58.

96 Hacking 2009, 20, 28–29.

97 Hacking 2009, 30–31.

Kulttuuriperintöyhteisöä on tuskin mahdollista tutkia irrallaan yhteisöä määrittävästä identiteetistä. Mikä tekee ihmisestä raumalaisen laivanrakentajan? Stuart Hallin mukaan identiteetit ovat keksintöä. Tällä hän tarkoittaa, ettei mistään ihmisen ominaisuuksista väistämättä johdu tiettyä identiteettiä, vaan sen määrittelevät ihminen itse ja hänen ympäristönsä. Toisin sanoen identiteetti rakentuu sosiaalisesti ja valintojen kautta, ei biologisesti ja vaihtoehdottomasti. Henkilöstä tulee esimerkiksi raumalainen laivanrakentaja, kun hän itse, joku ulkopuolinen tai nämä yhdessä hänet sellaiseksi määrittelevät. Hallin mukaan identiteetti rakentuu eron kautta, raumalaisten laivanrakentajien tapauksessa siis suhteessa niihin, jotka eivät ole raumalaisia laivanrakentajia. Identiteetti tuotetaan kertomalla, puheen ja keskustelujen kautta. Hall katsoo, ettei yksittäisen ihmisen identiteetti ole yhtenäinen vaan koostuu useista osaintiteeteistä, ja eri tilanteissa korostuvat eri identiteetit. Identiteetti ei näin ollen ole pysyvä vaan ajassa jatkuvasti muuttuva.⁹⁸

Berger ja Luckmann ovat, Hallin tavoin, määritelleet keskustelun tärkeimmiksi identiteettiä ja yhteisöä rakentavaksi ja ylläpitäväksi mekanismiksi. Yksilön ja yhteisön identiteettejä siis muodostetaan, pidetään yllä ja muutetaan ihmisten välisissä keskusteluissa.⁹⁹ Siten käyttämäni aineisto, jonka koostuu tallennetuista ihmisten välisistä keskusteluista, on omiaan identiteetin rakentumisen, omaksumisen ja ylläpidon tutkimiseen. Hackingin mukaan identiteetit ovat vuorovaikutteisia. Tämä tarkoittaa, että omaksuttu tai muiden määrittelemä identiteetti saattaa vaikuttaa yksilön käyttäytymiseen. On siis mahdollista, että raumalaisten laivanrakentajien toimintaan ja ajatuksiin on vaikuttanut se, että he ovat identifioituneet tai heidät on identifioitu raumalaisiksi laivanrakentajiksi. Omaksumisen ja rakentamisen lisäksi identiteettiä myös osoitetaan yksilön ja hänen ympäristönsä suhteessa.¹⁰⁰

---

98 Hall 1999, 11–15, 22–23.

99 Berger & Luckmann 1994, 172–174.

100 Hacking 2009, 53–55.

1.3.3 Muistitieto ja muistitietotutkimus

Nykyinen muistitietotutkimus on muodostunut 1900-luvulla, mutta ihmisten muistelua on käytetty tutkimuksen lähteenä jo paljon aiemmin.¹⁰¹ Esimerkiksi yksi ensimmäisistä tunnetuista historioitsijoista, ateenalainen Thukydides, käytti vuoden 400 eaa. tienoilla kirjoittamassaan Peloponnesolaissotien historiassa lähteenä sotaan osallistuneiden hänelle suullisesti kertomaa muistitietoa ja myös omia muistojaan.¹⁰² Monet tutkijat ovat nähneet muistitiedon ”historiana alhaalta käsin”, eli keinona tuoda näkyviin sellaista historiaa, joka aiemmassa tutkimuksessa on jäänyt vähälle huomiolle. Siksi muistitietoa on käytetty muun muassa naisten, arkielämän, sekä kansallisten ja muiden vähemmistöjen historian tutkimiseen. Tavoitteena on ollut tavoittaa ihmisten ja yhteisöjen oma näkökulma historiaansa sekä tuoda esiin niiden kokemus, joiden elämästä toisenlaiset lähteet antavat yksipuolisen kuvan, tai eivät kerro lainkaan.¹⁰³ Muistitietotutkimus ei kuitenkaan sisäsyntyisesti ole valtarakenteita haastavaa.¹⁰⁴ Suomessa esimerkiksi on vuodesta 1988 alkaen tuotettu poliittisen eliitin, nimittäin veteraanikansanedustajien, muistitietoaineistoja haastatteluilla.¹⁰⁵ Muistitietotutkimus nykyisellään on erittäin monimuotoinen ala, Outi Fingerroosin ja Riina Haanpään sanoin sen ”kenttä on kansainvälisesti sekä laava että pohjaton”.¹⁰⁶

Kansainvälisesti muistitiedosta ja sen tutkimuksesta käytetään usein nimitystä ”suullinen historia”, englanniksi ”oral history”.¹⁰⁷ Suomessa on kuitenkin tapana puhua muistitiedosta ja muisti-

---

101 Kalela 2006, 67–72; Lummis 1987, 16–20; Thomson 1998, 23–25; Thompson & Bornat 2017, 23.

102 Thukydides 1995, 16.

103 Kalela 2006, 68–74; Lummis 1987, 17–19; Portelli 1997, 58; Thomson 1998, 23–25; Ukkonen 2006, 177–180.

104 Lummis 1987, 14, 20; Portelli 2015, 56.

105 Teräs & Koivunen 2017, 174–178.

106 Fingerroos & Haanpää 2006, 25.

107 Esim. Lummis 1987; Portelli 2015; Ritchie 2003; Thompson & Bornat 2017; Yow 2005.

tietotutkimuksesta tai -historiasta. Kirjallisten lähteiden käyttöä on jopa nimitetty suomalaisen muistitietotutkimusperinteen erityispiirteeksi.¹⁰⁸ Jyrki Pöysä on muotoillut asian humoristisesti: ”Suomessa meillä on tämä juttu, jota sanotaan kirjoitetuksi suulliseksi historiaksi”.¹⁰⁹ Muun muassa Suomalaisen kirjallisuuden seura ja Työväen arkisto ovat tuottaneet muistitietoaineistoja suurelle yleisölle suunnatuilla kirjallisilla keruukampanjoilla, jotka alkoivat jo 1800-luvulla. Niissä muodostuneet kirjoitetun muistelukerronnan aineistot eivät ole kirjalliseen muotoon muutettuja suullisia esityksiä, vaan osallistujat ovat itse tuottaneet ne kirjallisina, ilman ulkopuolisen tutkijan suoraa osallistumista.¹¹⁰

Käytän tässä tutkimuksessa nimityksiä ”muistitieto”, ”muistitietotutkimus” ja ”muistitietohistoria”. Myös ”suullinen historia” olisi kuvaava nimitys siinä mielessä, että aineistoni on nimenomaan suullista muistelukerrontaa, haastatteluja ja keskusteluja. Sitä ovat myös lisäaineistona käyttämäni Rauman merimuseon kuva- ja esinekokoelmat sekä niihin liittyvät tiedot, jotka ovat museon henkilökunnan muistiin merkitsemää, laivanrakentajien suullista kerrontaa. Pidän kuitenkin enemmän muistia kuin suullisuutta aineistoani ja tutkimuskohdettani keskeisesti määrittävänä tekijänä. Aineiston suullisella luonteella ja tallenteen muodolla on kyllä merkitystä, mutta Jorma Kalelan tavoin uskon, että *sekä* suullista *että* kirjallista muistelukerrontaa on mielekästä tutkia saman kaltaisilla menetelmillä.¹¹¹ Tallennustavasta riippumatta muistitieto voidaan käsittää nimenomaan muistitiedoksi ja sen tutkiminen sellaisena voi tuottaa hedelmällisiä tuloksia.

Muistitieto on muistelua, ei muistia. Muisti on tiedostamaton, kun taas muistelu on tietoista muistin sisällön ajattelua. Muistelu voi olla yksityistä, vain omassa tietoisuudessa tapahtuvaa muistojen mieleen palauttamista, tai enemmän tai vähemmän

---

108 Fingerroos & Haanpää 2006, 27; Ukkonen 2006, 176.

109 Englanninkielisessä esityksessä ”In Finland we have this thing called written Oral History”. Pöysä 18.6.2018.

110 Fingerroos & Haanpää 2006, 27–28; Pöysä 2015, 9–11; Pöysä 18.6.2018; Ukkonen 2006, 176–177.

111 Kalela 2006, 74–75.

julkista muistoista kertomista jollekin toiselle. Kaikki muistitietotutkimuksen aineistot ovat väistämättä jälkimmäistä, jaettava muistelua, jonka yksilö tuottaa vuorovaikutuksessa jonkun toisen kanssa, olipa kyse sitten suuresta joukosta keskustelukumppaneita, yhdestä haastattelijasta tai vain kertojan kuvittelemasta kuulijasta tai lukijasta.¹¹² Elizabeth Tonkin on huomauttanut, että muisti ja muistelu liittyvät kiinnostukseen tai tarpeeseen.¹¹³ Myös Rauman laivanrakentajat muistelevat sitä, mikä heitä kiinnostaa tai mikä heille on tarpeellista. Sama muisto voi tietenkin olla kumppaakin.

Muistitieto on subjektiivista. Jokaisen kertojan näkökulma on hänen omansa, ja hänen henkilökohtaiset ominaisuutensa sekä kokemuksensa vaikuttavat siihen, mitä ja miten hän muistaa ja muistelee. Yksittäisen kertojan kokemus ei välttämättä ole edustava yhteisön kokemuksen kannalta. Tätä on joskus pidetty muistitietotutkimuksen ongelmana.¹¹⁴ Monet muistitietotutkijat, kuten Lynn Abrams, Elizabeth Tonkin ja Alessandro Portelli kuitenkin pitävät tätä muistitiedon väistämätöntä puolueellisuutta päinvastoin tutkimuksellisenä vahvuutena.¹¹⁵ Portellin mukaan sen ansiosta muistitietotutkimuksella voi päästä tuloksiin, joita muilla menetelmillä ei voi tavoittaa, sillä se, mitä kulloisessakin nykyisyydessä toimivat ihmiset menneisyydessä tapahtuneesta ajattelevat, on itse asiassa merkittävämpää kuin se, mitä todella tapahtui. Se, mikä menneisyydestä jää muistiin, on merkittävää ja se, mikä muistetaan ja uskotaan todeksi, on menneisyyttä koskevaa tietoa.¹¹⁶ Muistitietotutkimus siis kysyy ennemmin ”mitä muistamme, toisin sanoen mitä tiedämme ja ajattelemme, siitä mitä tapahtui?” kuin ”mitä tapahtui?”. Subjektiivisuus on siten

---

112 Berger & Luckmann 1994, 174–175; Kortelainen 1996, 17–18; Korkiakangas 1996, 328–331; Lummis 1987, 117–118; Pöysä 2015, 155–156; Salo 2008, 87–92; Teräs & Koivunen 2017, 167.

113 Tonkin 1992, 9–11.

114 Korkiakangas 1996, 13, 18–22; Lummis 1987, 12–15; Summerfield 2004, 65–66; Thomson, 1998.

115 Abrams 2016, 33; Portelli 2015, 52–53; Tonkin 1992, 7.

116 Portelli 2012, 44–45; Portelli 2015, 52–53; Peltonen 2012, 12.

myös tutkimuksen kohde. Kertojien lisäksi myös tutkijat ovat subjektiivisia, ja tutkijan valinnoista riippumattomat tutkimustulokset ovat muistitietotutkimuksessa mahdottomia, kuten muiden muassa Kalela ja Portelli ovat todenneet.¹¹⁷ Siksi tutkijan on tunnistettava oma vaikutuksensa ja tehtävä se näkyväksi.

Muisti on aktiivista, toisin sanoen ihmiset tulkitsevat muistojaan jatkuvasti uudelleen. Tulkintoihin voivat vaikuttaa omat myöhemmät kokemukset sekä keskusteluissa tai julkisuudessa kuullut toisten muistot. Siksi kertojat saattavat tietyllä hetkellä kertoa toisella tapaa kuin jonakin toisena aikana. Muistitieto on siten sidoksissa tuottamishetkeen.¹¹⁸ Tämän on osoittanut muun muassa Ville Kivimäki, joka on havainnut, että suomalaiset sotaveteraanit ovat kertoneet rintamakokemuksistaan 1970-luvulla eri tavoin kuin 1990-luvulla.¹¹⁹ Ian Hackingin sanoin ”mennyt voi tapahtua uudessa maailmassa”, kun muistoja tulkitaan uudelleen myöhemmin tapahtuneen valossa. Nykyisyydessä asioista saatetaan ajatella tavoilla, joita ei tapahtumahetkellä ollut käsitteellistetty eikä siten voinut ymmärtää.¹²⁰

Portelli onkin sitä mieltä, että muistitietotutkimukset ovat aina jossain määrin keskeneräisiä, sillä muisti on jatkuvassa muutoksessa eikä kenenkään kertojan, saati yhteisön, koko muistia ole mahdollista tuottaa aineistoksi. Muistitieto kuitenkin voi, paremmin kuin mikään muu lähde, kertoa paitsi mitä ihmiset tekivät, myös mitä he halusivat tehdä, mitä he uskoivat tekevänsä ja mitä he nyt kerrontahetkellä ajattelevat tehneensä.¹²¹ Hänen mukaansa siis muistitiedossa on tavallaan yhtäaikaaisesti kolme aikatasoa. Tätä ajatusta lähellä on kirkkoisä Augustinuksen 300- ja 400-lukujen jaa. vaihteessa muotoilema ajatus tajunnan, alkutekstissä ”sielun”, samanaikaisesta kolmiaikaaisuudesta. Hänen mukaansa vain nykyhetki on todella olemassa, sillä

---

117 Kalela 2006, 78; Portelli 2015, 56.

118 Portelli 2015, 54, 56–57; Pöysä 2015, 24; Teräs & Koivunen 2017, 166–169.

119 Kivimäki 2006, 206–208.

120 Hacking 2009, 182–183.

121 Portelli 2015, 52–56.

menneisyys on ainoastaan muistissa, ja tulevaisuus on pelkästään odotuksissa. Augustinuksen sanoin ”Menneisyyden nykyisyys on muisti, nykyisyyden nykyisyys on havainto ja tulevan nykyisyys odotus”.¹²² Siten menneisyys, josta kerrotaan, ei voi olla muuta kuin nykyhetken käsitys menneestä. Saksalainen historioitsija Reinhart Koselleck on nimittänyt tietoisuutta menneestä koke-
mustilaksi ja tulevan läsnäoloa nykyajattelussa odotushorison-
tiksi. Hän vertaa menneisyyttä rajalliseen, mutta tulevaisuutta
kohti avoimeen tilaan, jota voidaan tarkastella, vaikkei kaikkea
sen sisältämää saisikaan yhdellä kertaa näkyviin. Tulevaisuuden
Koselleck sen sijaan rinnastaa rajattomaan horisonttiin, jota ei
koskaan voi tavoittaa. Taivaanrannan tavoin se jatkuvasti vetäy-
tyy pois päin sitä kohti kulkevasta tarkkailijasta. Vaikka siitä, mitä
horisontin takana on, voi menneiden kokemusten ja nykyhetkeä
koskevien havaintojen avulla tehdä enemmän tai vähemmän
perusteltuja oletuksia, varmuutta ei koskaan voi saavuttaa.¹²³
Pidän Portellin, Augustinuksen ja Koselleckin käsityksiä luonte-
vasti yhteen sopivina ja muistitietotutkimuksessa toimivina työ-
välineinä (taulukko 1).

<i>Menneisyys / Kerrottu tapahtuma</i>	Muisti	Mitä he uskoivat teke- väänsä?	Kokemustila: nykyinen käsitys menneestä
<i>Nykyhetki / Kerrontahetki</i>	Havainto	Mitä he nyt ajattelevat tehneensä?	Kokemuksen ja odotuksen leikkauspiste
<i>Tulevaisuus / Kerrotut odotukset</i>	Odotus	Mitä he halusivat tehdä?	Odotushorisontti: nykyinen käsitys mahdollisista tule- vaisuuksista

*Taulukko 1. Augustinus, Portelli ja Koselleck: kolme tapaa käsittää nykyi-
syyden sekä menneisyyden muistojen ja tulevaisuuden suhde.*¹²⁴

¹²² Augustinus 2010, 429. Augustinuksen aikakäsityksestä kts. myös Pöysä 2015, 77–78.

¹²³ Koselleck 1985 271–276.

¹²⁴ Augustinus 2010, 429; Koselleck 1985, 273–274; Portelli 2015, 52.

Muistitiedon ongelmana on pidetty sen oletettua epäluotettavuutta. Ihmiset saattavat muistaa väärin tai epätarkasti, ja vaikka he muistaisivat oikeinkin, on kerrottua usein vaikea osoittaa todeksi ilman muiden lähteiden käyttöä.¹²⁵ Monet muistitietotutkijat, kuten Portelli, Trevor Lummis sekä Paul Thompson ja Joanna Bornat, ovat kuitenkin huomauttaneet, ettei muistitieto tässä suhteessa poikkea muista historian tutkimuksen lähteistä, jotka myös voivat sisältää virheitä, epätarkkuuksia tai laatijan tar koitusperiä palvelevaa harhaanjohtamista. He ovat myös korostaneet, että monet historian tutkimuksessa yleisesti hyväksytyt kirjalliset lähteet, kuten oikeuden pöytäkirjat, poliisiraportit tai sanomalehti uutiset, usein perustuvat jonkun kertojan suulliseen esitykseen tapahtumista ja ovat siten luonteeltaan hyvin lähellä suullisia lähteitä.¹²⁶ Portelli kehottaakin tutkijoita pohtimaan mistä muistin epätarkkuudet ja virheet johtuvat ja mitä niistä voisi päätellä.¹²⁷ Monet minua kiinnostavat asiat, kuten laivanrakentajien yhteenkuuluvuuden tunne, ammattiylpeys tai vaikkapa telakkahuumori, eivät niinkään liity tiettyihin tapahtumiin kuin kertojan kokemukseen. Näin ollen en pidä ”oikein” tai ”väärin” muistamisen arvioimista niiden suhteen mielekkäänä. Ne ovat myös asioita, jotka muissa kuin muistitietolähteissä helposti jäävät näkymättömiin.

Taina Ukkonen on pohtinut muistitiedon käyttötapoja. Häneen mukaansa *realistinen tapa* tutkii ensisijaisesti menneisyyttä ja käsittää muistitietohistorian aineistot epätarkkana kuvauksena todellisuudesta, joka on ollut olemassa riippumatta ihmisten siitä tekemistä tulkinnoista. Tämä todellisuus voidaan rekonstruoida muistitiedon ja muiden lähteiden vertailun ja huolellisen analyysin avulla, löytämällä muistitietoon väistämättä sisältyvät epätarkkuudet ja vääristymät. *Tulkinnallisen tavan* lähtökohtana ovat nykyhetkessä menneelle annetut merkitykset. Tavoitteena on perusteltu ja uskottava tulkinta.

125 Kalela 2006, 83; Summerfield 2004, 65–66; Thomson 1998, 26–28.

126 Lummis 1987, 11–13; Portelli 2015, 53–54; Thompson & Bornat 2017, 188–193.

127 Portelli 2015, 53–54.

Katkelma haastattelusta H8:

Kertoja: Mut se oli kaikist kovin vaihe, mää sanoisi, et kaikil metallimiehil, ku ruvettiin yhtäkkist tekee alumiinist laivaa. Herra Jumala, kato.

Haastattelija: Se oli kova paikka? Oliko se sää siinäki projektissa mukana?

Kertoja: Olin, olin.

Haastattelija: Mimmöst se oli?

Kertoja: Kolmes viikos meidän täytyi tehdä alumiini[hitsaus]kokeet, ne murtokokkeet kaikki ja sit tehtiin painesäiliöt siin samalla ja sit lährettiin tekemään laivaa, ei siin sen.

Haastattelija: Jaa-a.

Kertoja: [naurahtaa] Kyl moni hitsariki heitti kintat nurkkaan ja san, et hän ei ikän ruppee tämmöst tekkeen.

Realistinen käytätapa:

Kun telakalla ryhdyttiin rakentamaan alumiinilaivoja, syntyi tarve teräshitsaukseen pätevöityneiden hitsaajien täydennyskoulutukselle. Ennen varsinaisten alumiini-hitsaustöiden aloittamista heidän oli suoritettava tasokokeet. Aikaa saavuttaa riittävä taso annettiin kolme viikkoa.

Tulkitseva käytätapa:

Alumiinihitsaus osoittautui vaikeammaksi kuin teräshitsaukseen pätevöityneet hitsaajat osasivat odottaa. Tämä aiheutti ammattiympäyden kriisin joillekin itseään taitavana pitäneille hitsaajille, mahdollisesti myös kertojalle itselleen.

Taulukko 2. Yksinkertaistettu esitys Taina Ukkosen esittämän realistisen ja tulkitsevan käytätavan mukaisista tavoista arvioida muistitietoaineistoja. Lähde H8 RMMV 44:25.

Kertojien subjektiivisia näkemyksiä ja tutkijan tekemiä valintoja ei pyritä eliminoimaan, vaan ne otetaan huomioon aineistojen tulkinnassa. Tulkinnallinen tapa tutkii myös menneen ja nykyisen suhdetta toisiinsa.¹²⁸ Voisi sanoa, että realistisen käyttötavan lähtökohtana on Leopold von Ranken itselleen antama ja monien historioitsijasukupolvien hänen jälkeensä omaksuma tehtävä ”vain näyttää, miten todella oli”.¹²⁹ Sen sijaan tulkitsevan tavan näkökulmasta muistitieto, Alessandro Portellin sanoin, ”kertoo vähemmän tapahtumista kuin niiden merkityksestä”.¹³⁰ Taulukossa 2 havainnollistan esimerkin avulla käsitystäni realistisen ja tulkinnallisen tavan eroista.

Tämän tutkimuksen lähtökohtana on ennemmin tulkitseva kuin realistinen muistitiedon käyttö, mikä on luontevaa, kun tutkimuskohteena ovat yhteisö ja sen kulttuuriperintö. Penny Summerfield ja Alistair Thomson ovat todenneet, että ihmiset eivät muistellessaan vain kerro mitä muistavat tapahtuneen, vaan myös tulkitsevat ja selittävät muistojaan.¹³¹ Pysin tavoittamaan kertojien omat tulkinnat historiastaan, sen mitä kertojat ajattelevat ja kokevat, ja miksi ajattelevat ja kokevat niin, ennemmin kuin yksityiskohtaisesti rekonstruoimaan sen mitä he tarkkaan ottaen ovat tehneet ja mitä heille on tapahtunut. Tällä en tarkoita, etten kiinnittäisi huomiota siihen tietoon, jonka aineisto telakan tapahtumista välittää. Kuten Ukkonen on huomauttanut, ei jako realistisen ja tulkitsevan käyttötavan välillä ole selvärajainen.¹³² En näe niiden sulkevan toisiaan pois. Raumalaisten laivanrakennejien muistitieto tuottaa tietoa esimerkiksi urakkapalkkauksen ja firabelitöiden tekemisen epävirallisista, mutta kaikille tutuista käytännöistä (luvut 3.2.1, 3.5.2, ja 4.4.2). Tätä tietoa ei löydy viral-

---

128 Ukkonen 2006, 186–189.

129 Saksankielisessä alkutekstissä ”blos zeigen, wie es eigentlich gewesen”, von Ranke, 1885, vii. Ranken teos ilmestyi alun perin vuonna 1824.

130 Englanninkielisessä alkutekstissä ”tells us less about events than about their meaning”. Portellikin korostaa, että tästä huolimatta muistitieto voi tuottaa myös tapahtumia koskevaa faktatietoa. Portelli 2015, 52.

131 Summerfield 2004, 67; Thomson 1998, 25.

132 Ukkonen 2006, 189.

lisemmän luontoisista lähteistä, esimerkiksi telakkayhtiön tai viranomaisten tuottamista asiakirjoista.

Outi Fingerroos ja Riina Haanpää ovat eritelleet muistitietotutkimukselle kolme tietoteoreettista lähtökohtaa, selittävän, ymmärtävän, ja kriittisen. Selittävä muistitietotutkimus käsittää muistitiedon ensisijaisesti lähteenä, jonka avulla tutkija pyrkii kuvaamaan ja selittämään menneisyyttä, pyrkien häivyttämään oman vaikutuksensa tutkimustuloksiin. Ymmärtävälle tutkimukselle muistitieto on sekä lähde että tutkimuskohde, joiden avulla tutkija pyrkii tuottamaan menneisyyttä koskevan tulkinnan huomioiden sekä oman roolinsa tulkitsijana, että kertojien tulkinat menneisyydestään. Kriittisen muistitietotutkimuksen erona ymmärtävään tutkimukseen on tutkijan tavoitteiden määrittely: se on avoimesti ja tietoisesti emansipatorista, ja sillä on poliittisia sekä yhteiskunnallisia tavoitteita. Kriittinen tutkimus voi esimerkiksi pyrkiä nostamaan esiin syrjittyjen tai yhteiskunnassa vaiennettujen ryhmien kokemuksia, antamaan ”äänettömille äänen”. Fingerroos ja Haanpää toteavat, että käytännössä selittävä, ymmärtävä ja kriittinen muistitietotutkimus usein esiintyvät yhdessä, toisiinsa sulautuen.¹³³

Näin on myös tämän tutkimuksen tapauksessa. Ymmärtävä tutkimus on lähellä omia lähtökohtiani. Tutkin raumalaisten laivanrakentajien muistitietoa sekä lähteenä että tutkimuskohteena tarkastelemalla, mitä he ajattelevat itsestään, toisin sanoen etsin laivanrakentajien tulkintoja omasta historiastaan. Tämä ei kuitenkaan ole mielestäni mahdollista ilman, että tuotan samalla selittävän tutkimuksen mukaisen kuvauksen heidän menneisyydestään. Tutkimukseni ei ole kriittistä siinä mielessä, että pitäisin raumalaisia laivanrakentajia syrjittynä tai yhteiskunnassa vaiennettuna ryhmänä. He eivät tarvitse minun kaltaistani tutkijaa emansipoimaan itseään. Mukana on kuitenkin kriittiseen tutkimukseen liittyvä vähälle huomiolle jääneiden näkyväksi tekemisen ja ”äänen antamisen” näkökulma. Mikko Uola tunnistaa Rauma-Repolan laivanrakennuksen historiikkinsa esipuheessa: ”Liian vähälle huomiolle kirjassa on varmasti jäänyt

---

133 Fingerroos & Haanpää 2006, 36–40.

itse laivanrakentaja”.¹³⁴ Tässä tutkimuksessa hän on huomion keskipisteessä.

Yhteisöjen jäsenillä on muistoja samoista, heitä yhdistävistä tai joskus erottavista asioista ja tapahtumista. Ovatko nämä muistot kollektiivisia vai yksityisiä, tai missä määrin ne ovat jompaa-kumpaa tai molempia? Toisin sanoen, kuuluvatko jaetut muistot yhteisölle, vai ovatko ne jokaisen siihen kuuluvan yksilön omia, henkilökohtaisia muistoja yhteisön jaetusta historiasta? Näitä kysymyksiä ovat monet muistitietotutkijat pohtineet.¹³⁵ Elizabeth Tonkinin mukaan yksityinen muisti rakentuu vuorovaikutuksessa yhteisön kanssa. Siten niin yhteisöllinen kuin yksilöllinenkin muisti on sosiaalisesti rakentunutta. Yksilöstä voi tulla yhteisön jäsen ainoastaan vuorovaikutuksessa toisten siihen kuuluvien yksilöiden kanssa. Jäsenenä oleminen ja pysyminen edellyttää tämän vuorovaikutuksen jatkumista, ja yhteisöön liittyvät muistot ovat muistoja vuorovaikutuksesta. Kollektiivinen muisti koostuu yksilöiden muisteista, jotka ovat rakentuneet vuorovaikutuksessa toistensa ja yhteisön kanssa. Muistelu yhdessä toisten kanssa voi vaikuttaa yksilön muistiin, omien muistojen tulkintaan ja niille annettuihin merkityksiin. Näin ollen Tonkin katsoo, että yksityinen ja kollektiivinen muisti ovat olemassa suhteessa toisiinsa, eikä niiden rajaa ole mahdollista tarkoin määrittää. Siksi hänen johtopäätöksensä on, ettei tiukka jako yksityisen ja kollektiivisen muistin välillä ole muistitietotutkimuksessa hyödyllinen.¹³⁶ Tonkinin käsitys yksityisen ja kollektiivisen muistin suhteesta muistuttaa luvussa 1.3.1 kuvattua Kalelan käsitystä jaettujen historioiden rakentumisesta¹³⁷ ja toimii mielestäni hyvin tarkasteltaessa raumalaisten laivanrakentajien yksityisten ja yhteisten muistojen suhdetta.

---

134 Uola 1996, 10.

135 Esim. Korkiakangas 1996, 22–23; Lummis 1987 123–131, Portelli 2015, 52–53; Rossi 2005, 87; Rossi 2013, 64–68; kts. myös Berger & Luckmann 1994, 174–175.

136 Tonkin 1992, 97–112.

137 Kalela 2012, 75–78.

Paitsi yksilön ja yhteisön kokemus, jaettuihin muistoihin voivat vaikuttaa myös yhteisön sisällä tai sen ulkopuolella tuotetut historian esitykset ja tutkimukset, kuten kirjallisuus tai vaikkapa elokuvat.¹³⁸ Tikkakosken tehdasyhteisöä tutkinut Niina Naarminen esimerkiksi huomasi joidenkin kertojien haastatteluissa toistaneen lähes sanatarkasti eräiden paikallishistoriallisten teosten tekstiä.¹³⁹ Rauman telakkayhteisöönkin ovat vaikuttaneet muutamaiset historiateokset. Edellä mainitut Uolan¹⁴⁰ ja Wahlqvistin¹⁴¹ teokset ovat laivanrakentajille tuttuja ja niillä epäilemättä on ollut merkityksensä. Uolan Rauma-Repolan historiikin sisältöön ovat jotkut kertajat aineistossa ohimennen viitanneetkin.¹⁴² Yleisemmin suomalainen historiajulkisuus on vaikuttanut ainakin laivanrakentajien sotakorvauksia koskeviin käsityksiin. Ajankoh- taiseen julkiseen keskusteluun kertajat ottivat kantaa etenkin vuosina 2014–2015 tehdyissä haastatteluissa.

1.3.4 Tutkijan ja tutkimuskohteen kaksisuuntainen suhde

Alessandro Portelli on todennut, ettei yleensä ole mitään kertojien elämään liittyvää syytä miksi muistitietotutkijat koput- taisivat heidän ovelleen jonakin tiettyä hetkenä.¹⁴³ Useimmat muistitietoaaineistot on tuotettu tutkijan aloitteesta, johonkin häntä kiinnostavaan tutkimuskysymykseen vastaamista varten. Tämän tutkimuksen aineiston suhteen on toisin. Aloite ei tullut minulta eikä miltään yhteisön ulkopuoliselta taholta. Se tuli lai- vanrakentajilta itseltään. He myös pääosin vastasivat aineiston tuottamisesta ja tuotantoprosessin ohjaamisesta, kuten luvuissa

---

138 Lummis 1987, 125–127; Portelli 2015, 53–54; Summerfield 2004, 66–67; Thomson 1998, 32–33; Ukkonen 2006, 179.

139 Naarminen 2018, 44–45.

140 Uola 1996; Uola 2001.

141 Wahlqvist 2012.

142 H36 RMMV 44:70; R5 RMMV 44:10; R7 RMMV 44:12; R8 RMMV 44:13; T7 RMMV 44:71.

143 Portelli 1990, 61.

1.2.1–1.2.2 on selvitetty. Tästä seuraa, että laivanrakentajien rooli tässä tutkimuksessa on monitahoinen. Yhtäältä he ovat tutkimuskohteita, toisaalta aktiivisia osallistujia. Laivanrakentajayhteisön julkilausuttuna tavoitteena oli aineiston tuottaminen tutkimusta varten¹⁴⁴, ei kuitenkaan juuri tätä tutkimusta tai ketään tiettyä tutkijaa, esimerkiksi minua, ajatellen. Kun keväällä 2015 ryhdyin ensi kertaa suunnittelemaan tätä tutkimusta, oli suurin osa haastatteluista ja keskusteluista jo tehty. Laivanrakentajat ovat siis tuottaneet aineiston itse, itseään varten ja omista lähtökohdistaan, mutta myös julkaistavaksi ja siten toisille kerrottavaksi. Yhteistyöhön Rauman merimuseon kanssa he ryhtyivät siksi, että katsoivat sen heidän tavoitteitaan edistävän. Museo on laivanrakentajille ennen kaikkea heidän tuottamansa aineiston turvallinen ja arvokas säilytys- ja esittelypaikka sekä kokoelmanhallinnan asiantuntija.

Monet tutkijat ovat antaneet muistitietoaineistojen tuottamista koskevia ohjeita, joiden kanssa aineistoni tuottamistapa on ristiriidassa.¹⁴⁵ Toisaalta Matti Hyvärinen ja Varpu Löyttyniemi ovat todenneet, että myös ”väärin” tehty haastattelu voi tuottaa mielenkiintoista aineistoa.¹⁴⁶ Leena Rossin mukaan ensin tulisi laatia tutkimussuunnitelman pohjalta haastattelurunko ja kysymysluettelo, jotta haastattelut olisivat keskenään yhteismitallisia. Hän myös neuvoo tekemään aluksi koehaastatteluja. Koska haastatteluja tehtäessä ei varsinaisesti ollut olemassa mitään tutkimussuunnitelmaa, ei haastattelurunkoa ja kysymysluetteloa laadittu sellaisen pohjalta. Ylipäättään aineiston tuottaminen ei ole ollut kovin suunnitelmallista, vaan ennemminkin spontaania. Rossi ehdottaa, että kaikkia ryhmähaastatteluihin osallistuneita haastateltaiisiin lisäksi yksittäin ja Donald A. Richie on suositellut kertojien haastattelemista useaan otteeseen.¹⁴⁷ Näin ei ole systemaattisesti toimittu, joskin jotkut kertojat ovat osallistuneet useampaan

---

144 Esim. R5 RMMV 44:10; R12 RMMV 44:20; R17 RMMV 44:47.

145 Esim. Lummis 1987; Ritchie 2003; Rossi 2005; Rossi 2012; Yow 2005.

146 Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 192.

147 Ritchie 2003, 87–88; Rossi 2012, 68–74.

ryhmähaastatteluun ja teemakeskusteluun. Kukaan ei kuitenkaan ole ollut henkilöhaastattelussa yhtä kertaa enempää. Kyse on ennen kaikkea ajankäytöstä. Sekä kertojat että haastattelijat, museon henkilökunnan tekemiä haastatteluja lukuun ottamatta, ovat olleet vapaaehtoisia ja käyttäneet työhönsä vapaa-aikaansa, ja monet ovat varmaankin kokeneet sanoneensa sen mitä heillä sanottavaa on yhdessä haastattelussa. Portelli suosittelee, että haastattelijat myös litteroisivat haastattelut itse.¹⁴⁸ Vapaaehtoisilla laivanrakentajilla ei kuitenkaan ole ollut asiaan kiinnostusta, vaan litteroinnin ovat suorittaneet Rauman merimuseon työntekijät.

Portelli on korostanut, että muistitietoineistot ovat tutkijan ja kertojan yhteistyön tulos, ja tutkijan tehtäviin kuuluu kertojalta oppiminen. Painottaessaan tutkijan ja kertojien erillisyyttä hän ei mielestäni kuitenkaan riittävästi huomioi yhteisöjen omista lähtökohdista alkunsa saavaa tutkimusta. Portelli lähtökohtaisesti olettaa tutkimuksen aloitteentekijäksi tutkijan.¹⁴⁹ Hän arvioi tämän suhdetta kertojiin: ”Vain tasavertaisuus tekee haastattelusta uskottavan, mutta vain ero tekee siitä merkityksellisen”¹⁵⁰. Tämän voi tulkita niin, etteivät laivanrakentajien tekemät haastattelut tai heidän keskinäiset keskustelunsa olisi merkityksellisiä, sillä niistä puuttuu tutkijan ja kertojan välinen ero. En kuitenkaan näe asiaa siten. Uskon, että laivanrakentajat, kuten muutkin, ovat kykeneviä tarkastelemaan itseään riittävän laajasta näkökulmasta tuottaakseen myös ulkopuolisten silmissä kiinnostavaa aineistoa. Joissain laivanrakentajien tekemissä haastatteluissa näkemykseni mukaan toteutuu Portellin mainitsema ero, jos haastattelijat ja kertoja esimerkiksi kuuluvat eri sukupolveen tai ovat työskennelleet aivan erilaisissa tehtävissä, tai haastattelijat on mies ja kertoja nainen. Portelli on kertonut, ettei eron säilyttääkseen tahtonut terästyöläisiä ja hiilikaivosmiehiä koskevia tutkimuksia tehdessään lainkaan vierailla tehtaassa tai kaivoksessa, sillä halusi mielikuvansa niistä muodostuvan vain kertojien puheen perusteella.

---

148 Portelli 1990, 47.

149 Portelli 1990, x–xi, 29–44, 61; Portelli 1997, 59–60; Portelli 2015, 55.

150 ”Englanninkielisessä alkutekstissä ”Only equality makes the interview credible, but only difference makes it relevant”; Portelli 1990, 43.

Hän tosin korosti, että kyseessä oli henkilökohtainen ratkaisu, eikä tarjonnut sitä yleispäteväksi ohjeeksi.¹⁵¹ Olen vakuuttunut, että jos itse olisin välttellyt telakka-alueella käymistä, laivanrakentajat olisivat pitäneet sitä hyvin kielteisenä ja hämmäntävänä päätöksenä, joka olisi saanut heidät epäilemään minua ja tarkoitukseni. Tutkijan ja kertojan välinen ero olisi epäilemättä korostunut, mutta tasavertaisuuden kokemus hajonnut.

Leena Rossi antaa muistitietotutkijalle tehtäväksi auttaa kertojaa tuottamaan muistonsa muodossa, joka soveltuu tutkimuksen lähteeksi.¹⁵² Jorma Kalela on varoittanut, että liian tiukka sitoutuminen johonkin metodologiaan, esimerkiksi tarkasti noudatettavat yksityiskohtaiset haastattelurungot, saattavat itse asiassa jäsentää kertojien ajattelun etukäteen. Mieluummin tulisi hänen mukaansa pyrkiä toimimaan niin, että tavoitettaisiin kertojille ominainen tapa muistaa ja kertoa.¹⁵³ Hän on elegantisti kuvannut tutkijan ja kertojien vuorovaikutusta: ”Jos kyse on haastattelusta, tutkijan tulee jo sen kuluessa varmistua, että tavoittanut kertojan ajatuskulun. Jos aineisto on jo valmiiksi tallennettuna, dialogi tutkimuskohteen kanssa on kuvitteellinen”.¹⁵⁴ Uskon Rossin ja Kalelan suositusten toteutuvan aineistossani hyvin juuri siksi, että se on pääosin laivanrakentajien tuottamaa. Halukkaita kertojia todennäköisesti saatiin mukaan enemmän, kun haastattelijana tai ryhmähaastatteluun kutsujana oli ennestään tuttu työtoveri. Muutamat kertojat tosin nimenomaan valitsivat museon henkilökunnan haastattelijaksi mieluummin kuin toisen laivanrakentajan. Haastattelutilanteista muodostui yleisesti ottaen rennompia ja vähemmän muodollisia, kun ne tehtiin vertaiskeskusteluina. Jorma Kalelan mukaan muistitietotutkimuksen välttämätön edellytys on luottamus¹⁵⁵, joka laivanrakentajien keskinäisissä keskusteluissa syntyi helposti. Kuten Portelli on huomauttanut, sama

---

151 Portelli 19.6.2018.

152 Rossi 2005, 84.

153 Kalela 2006, 83–85.

154 Kalela 2006, 83.

155 Kalela 2006, 79.

asia kerrotaan eri tavoin tutkijalle muodollisessa haastattelussa kuin ei-muodollisessa tilanteessa tuttavalle.¹⁵⁶ Laivanrakentajat kertoivat toisilleen asioita, joita eivät luultavasti olisi museotyöntekijälle kertoneet. Toisaalta on mahdollista, että joitain asioita jäi kertomatta siksi, että ne ovat laivanrakentajille itsestäänselvyyksiä, joita ei välttämättä tulla ajatelleeksi, vaikka tutkijalle ne eivät sellaisia ole.

Muun muassa Donald A. Ritchie ja Leena Rossi ovat väittäneet, että muistitiedon tuottamisen yhteistyöluonteesta huolimatta tutkija *aina* käytännössä kontrolloi tutkimusprosessia, koska hän valitsee haastateltavat, esittää kysymykset ja vastaa haastattelun muodoista ja tulkinnasta.¹⁵⁷ Kiistan tämän väitteen ainakin käsillä olevan tutkimuksen suhteen. Yhteisö on ottanut edellä mainitut tehtävät itselleen joko kokonaan tai osittain. Laivanrakentajat kyllä esimerkiksi pyysivät ja saivat käyttöönsä museon henkilökunnan laatiman haastattelurungon (liite 2), mutta sovelsivat, tai usein ennemminkin jättivät soveltamatta, sitä pitkälti oman mielensä mukaan ja kuhunkin tilanteeseen sopivaksi katsomallaan tavalla (kts. luku 1.2.3). Siksi aineisto ei ole sitä mitä tutkija heiltä halusi ja osasi kysyä, vaan sitä mitä he itse ovat halunneet kertoa itsestään. Kyse on yhteisön omasta muistitiedosta, jonka tuottamiseen ovat ulkopuoliset vain hyvin vähän vaikuttaneet, ja silloin kun ovat, on se tapahtunut yhteisön pyynnöstä. Juuri ulkopuolisen vaikutuksen vähäisyys tekee aineistosta kiinnostavan ja käytökelpoisen kulttuuriperintöprosessin tutkimuksen lähteen.¹⁵⁸

Yhteisö on tehnyt yhteistyötä Rauman merimuseon sekä minun tutkijana kanssa, mutta päätösvalta on viime kädessä ollut laivanrakentajilla. Tarkoitan tällä myös sitä, että laivanrakentajat ovat käsitykseni mukaan minut tutkijana hyväksyneet. He ovat päättäneet antaa minulle tukensa, jonka olisivat voineet myös jättää antamatta. Aineiston tuottamisen jälkeistä tulkintojen muo-
dostamista ja kirjoitusprosessia olen kyllä tutkijana kontrolloinut.

---

¹⁵⁶ Portelli 1990, 62.

¹⁵⁷ Ritchie 2003, 30; Rossi 2013, 73–74.

¹⁵⁸ Kts. myös Aho & Meronen 2019, 375–394.

Suhde on silti koko ajan ollut kaksisuuntainen: olen pyytänyt ja saanut palautetta yhteisöltä, ja esitellyt sille työni etenemistä niin julkisissa yleisöesitelmissä kuin yksityisissä keskusteluissakin. Korostan, etten vaadi laivanrakentajia tutkimukseni tuloksista ja sen puutteista vastuuseen: sen kannan itse. Kuten Tytti Steel ja Eerika Koskinen-Koivisto ovat todenneet, on tutkijalla osallistavassakin tutkimuksessa lähes väistämättä asiantuntijavaltaa esimerkiksi tutkimusmenetelmiin liittyvän osaamisensa ja kokemuksensa kautta.¹⁵⁹ Näin on tämänkin tutkimuksen tapauksessa ollut, ja tätä valtaa seuraa myös vastuu.

Edellä selostettu yhteisön ja tutkijan vuorovaikutussuhde muistuttaa erästä tutkimustraditiota, nimittäin historialiikkeen¹⁶⁰ piirissä tehtyä osallistavaa tutkimusta. Historialiike pyrkii hahmottamaan menneisyyttä tutkittavien yhteisöjen omista lähtökohdista, yhteisön itse tuottamien aineistojen, usein muistitiedon, avulla. Lähtökohtana eivät ole tutkijaa, vaan yhteisöä itseään, kiinnostavat tutkimuskysymykset ja näkökulmat. Jorma Kalelan sanoin historialiike näkee tutkittavan yhteisön muodostavat ihmiset ”itse tietoa tuottavina subjekteina”¹⁶¹, ei vain tutkijan katseen passiivisena kohteena. Historialiikkeelle on tyypillistä kriittinen asenne akateemiseen historiankirjoitukseen, jota se syytti alentuvasta ja holhoavasta asenteesta omaan tutkimuskohteeseensa. Jotkut ovatkin halunneet nähdä historialiikkeen tuottavan perinteisestä akateemisesta historian tutkimuksesta erillistä tai sille rinnakkaista kansanomaista historiaa tai ”historiaa alhaalta käsin”.¹⁶² Suomessa historialiike oli aktiivisimmillaan 1980-luvulla, ja sen inspiroimia tutkimushankkeita toteuttivat

---

159 Steel & Koskinen-Koivisto 2019, 59–60.

160 Jorma Kalela antoi 1980-luvun alussa nimen ”historialiike” väljäksi yleisnimitykseksi monenlaisille historiahankkeille, joissa maallikoiden, siis muiden kuin akateemisten tutkijoiden, osallisuus oli merkittävä. Kalela 2006, 70.

161 Kalela 2006, 81.

162 Fingerroos 2010, 64; Heimo 2010, 47–49; Kalela 1986, 12, 22–23, 37–40; Kalela 2006, 68–72, 78–82; Kalela 2012, 50–81.

muun muassa Kari Teräs Turun telakan¹⁶³ sekä etenkin Jorma Kalela Paperiliiton historian tutkijana.¹⁶⁴ Kalela on myöhemmin kehitellyt ajatuksiaan kohti kokonaisvaltaista käsitystä historian-tutkimuksen ja -tutkijan tehtävästä yhteiskunnassa.¹⁶⁵

Sen paremmin tämä tutkimus kuin laivanrakentajien kulttuuriperintöprosessikaan eivät varsinaisesti ponnista historialiikkeen traditiosta, joka oli prosessin alkuvaiheessa niin minulle kuin laivanrakentajillekin vain hyvin vähän tuttu. Yhtymäkohdat ovat kuitenkin selvät. Laivanrakentajien osana, kuten edellä olen esittänyt, ei ole ollut toimiminen tutkijan kysymyksiin vastaavana passiivisena informanttina. Osallistujat ovat olleet tietoa tuottavia subjekteja, jotka ovat valinneet itse sen, mikä heidän raumalaista laivanrakennusta koskevissa muistoissaan on merkittävää, sekä myös itse tulkinneet omia muistojaan. Ymmärrän yhteisön ja tutkijan työnjaon kuten Jorma Kalela on sitä kuvaillut: tutkijan on etsittävä aineistoistaan tieteellistä tietoa, kun taas yhteisö päättää itse, miten ja mihin se haluaa tuottamiaan aineistoja käyttää. Kalela on myös huomauttanut, että muistelulla voi olla kertojille merkitystä myös tutkijan tavoitteista riippumatta.¹⁶⁶ Olen vakuutunut siitä, että näin on ollut myös laivanrakentajien tapauksessa. Yhteinen muistelu on selvästikin ollut heille ainakin enimmäkseen mielenkiintoista ja miellyttävää, ja se on myös yhteisöä rakentavaa toimintaa.

Minun sekä museon muiden työntekijöiden osallistumisen voisi pahimmillaan nähdä sekoittavana häiriötekijänä, ulkopuolisen tahon puuttumisena yhteisön kulttuuriperintöprosessiin. Henrik Lübker on tanskalaisten museoiden osallistavia hankkeita tutkiessaan arvioinut niiden käytännössä toistavan mallia, jossa museo on auktoriteettiasemassa marginalisoitunut yhteisöön nähden. Nähdäkseni Lübkerin esittämää kritiikkiä voi soveltaa myös tutkimukseen, ei tiukasti vain museotoimintaan.

---

163 Teräs 1996.

164 Kalela 1981; Kalela 1986.

165 Esim. Kalela 2006, 85–88, Kalela 2012.

166 Kalela 2006, 69, 84.

Hänen mukaansa jo museon yhteisölle esittämä kutsu osallistua vaikkapa kokoelma- tai näyttelyprosesseihin uudistaa perinteistä auktoriteettiasetelmaa: museolla on valta ottaa yhteisö mukaan tai sulkea ulkopuolelle, mutta yhteisö ei voi omasta aloitteestaan osallistua museon toimintaan ilman kutsua.¹⁶⁷ Näin on asian laita myös Rauman merimuseon ja laivanrakentajien yhteistyössä.

Museon osallistumisen, ja sitä kautta oman osallistumiseni, voi toisaalta myös tulkita kulttuuriperintöprosessin edistämiseksi ja mahdollistamiseksi.¹⁶⁸ Toiminta alkoi laivanrakentajien aloitteesta, ja he itse kutsuivat Rauman merimuseon kumppanikseen. Museo on, sekä kirjaimellisesti että kuvaannollisesti, tarjonnut laivanrakentajille katon pään päälle, paikan, jossa prosessiin kuuluvia keskusteluja voi käydä. Lisäksi museo on tarjonnut turvallisen säilytyspaikan tuotetuille kokoelmille. Monissa tapauksissa minun ja museon työntekijöiden osallistuminen prosessiin on johtunut siitä, että laivanrakentajayhteisön taholta on sitä pyydetty. Olen toisinaan ollut asiantuntija-asemassa suhteessa tutkimuskohteisiini, toisinaan he minuun.¹⁶⁹ Minulta on kysytty neuvoa muun muassa kokoelmanhallintaan liittyvissä asioissa, ja minulle on kärsivällisesti selitetty perusasioita, jotka ovat kaikille laivanrakentajille päivänselviä. Tavallaan siis olen yhtä aikaa sekä asianosainen että täysin ulkopuolinen tutkimuskohteeni suhteen.

Tytti Steel ja Eerika Koskinen-Koivisto ovat pohtineet osallistavan tutkimuksen lähtökohtaisen epätasa-arvoista asetelmaa tutkijan ja osallistuvien välillä. Tutkija on yleensä palkattu työntekijä ja saa siten taloudellista etua, kun taas vapaaehtoiset osallistujat joutuvat itse pohtimaan, miten osallistuminen heitä hyödyttää. Olen tutkimusprosessin aikana saanut niin palkkaa kuin tutkimusapurahaakin.¹⁷⁰ Laivanrakentajien saama aineellinen hyöty

---

167 Lübker 2016, 35, 38–39, 40–42; Vrt. Smith 2006, 35–38, 110–114, 187–191.

168 Kts. myös Aho & Meronen 2019, 390–394.

169 Asiantuntijuudesta ja muista tutkijan ja tutkimuskohteen välisistä valta-asetelmista kts. esim. Gould 2016, 30–33; Stanton 2005, 422–428.

170 Tutkijallekaan ei taloudellinen hyöty ole itsestäänselvyys. Niin sanottuna apurahatutkijana ollessani tuloni olivat pienemmät kuin Rauman meri-

on sen sijaan rajoittunut joissain tilaisuuksissa tarjottuihin pulalahveihin. Jotain hyötyä osallistuneet laivanrakentajat epäilemättä kuitenkin kokivat saavansa, tulihan aloite koko toiminnan käynnistämiseksi alun perin heiltä. Steelin ja Koskinen-Koiviston mukaan osallistaviin tutkimuksiin osallistuvilla voi olla toiveita esimerkiksi asemansa paranemisesta tai jonkun heidän toivomansa asian edistymisestä, jos tutkimustulokset vaikuttaisivat esimerkiksi päätöksentekoon yhteiskunnassa. Toisaalta joissain tapauksissa osallistujille riittävä hyöty voi olla jo yksinkertainen kuulluksi tulemisen kokemus.¹⁷¹ Viimeksi mainitun voin osallistuneille laivanrakentajille luvata. Heistä jokaisen ääntä olen sekä kuvaannollisesti että kirjaimellisesti kuunnellut.

Jos olen osallinen laivanrakentajien kulttuuriperintöprosessissa, sitä ovat myös laivanrakentajat tutkimusprosessissani. Olen henkilökohtaisesti tutustunut muutamaa museon kanssa aktiivisesti yhteistyötä tehneisiin laivanrakentajiin. Vaikka pyrin etäännyttämään itseni asiasta, vaikuttanee tämä siihen, miten arvioin heidän haastatteluissa ja keskusteluissa lausumiaan asioita verrattuna itselleni tuntemattomien kerrontaan. Niin minun kuin kertojienkin henkilökohtaiset ominaisuudet voivat vaikuttaa siihen, miten havainnoin ja ymmärrän aineistoani.¹⁷² Lienee väistämätöntä, että joidenkin kertojien puhetapa ja ajatusmaailma on minulle helpompi tavoittaa kuin toisten. Steel ja Koskinen-Koivisto varoittavat, että erilaisista valtasuhteista irrottautuminen on osallistavassakin tutkimuksessa vaikeaa. Tutkija voi tiedostamattaan esimerkiksi esittää omia tai muiden ulkopuolisten näkemyksiä osallistujien näkemyksinä, tai yhteisöjen ulkopuolisia valtavirtaistuneita näkökulmia yhteisöjen näkökulmina.¹⁷³ Pyrin perusteltuihin ja uskottaviin tuloksiin ottamalla huomioon osal-

---

museon amanuenssin palkkaa nauttiessani. Siten minulle on koitunut taloudellista vahinkoa verrattuna siihen, etten olisi lainkaan ryhtynyt tämän tutkimuksen tekoon ja ottanut sitä varten palkatonta vapaata vakiuisesta työstäni.

171 Steel & Koskinen-Koivisto 2019, 38–40, 50–57, 60–61.

172 Ranta 2016, 43–44.

173 Steel & Koskinen-Koivisto 2019, 57–58.

lisuuteni, ulkopuolisuuteni ja henkilökohtaisten ominaisuuksieni vaikutuksen tulkintoihini. Kuten Jeremy Gould on todennut¹⁷⁴, on tutkijan oman kokemuksen reflektoinnista seuraavia johtopäätöksiä lähes mahdoton pitävästi osoittaa oikeiksi.

1.4 Metodi

Aineistoanalyysissäni olen soveltanut vaikutteita Grounded Theory -menetelmästä (jatkossa GT-menetelmä), jonka kehittivät yhdysvaltalaiset sosiologit Barney Glaser ja Anselm Strauss laadullisten aineistojen, kuten haastattelujen, aineistolähtöiseen tulkintaan. Taustalla oli vastareaktio 1960-luvulla Yhdysvalloissa sosiologiassa vallalla olleeseen deduktiiviseen metodologiaan, jonka Glaser ja Strauss näkivät liiaksi painottuvan olemassa olevien ”suurten teorioiden” verifointiin. He tahtoivat luoda konkretiaan pyrkivän, tutkimusaineistosta lähtevän menetelmän.¹⁷⁵ Eri tutkijat ovat ymmärtäneet GT-menetelmän eri tavoin, ja siten myös soveltaneet sitä toisistaan paljonkin poikkeavilla tavoilla.¹⁷⁶ Virpi Timosen, Geraldine Foleyn ja Catherine Conlonin näkemyksen mukaan monimuotoisuus on omiaan aiheuttamaan hämmennystä etenkin menetelmään tutustumista aloittelevien tutkijoiden keskuudessa. Oma kokemukseni vahvistaa tämän. He pitävät kaikkien GT-menetelmän lähestymistapojen yhteisenä piirteenä prosesseihin, vuorovaikutukseen ja kontekstiin liittyvien kysymysten huomioimista sekä avoimuutta uusille löydöksille. Toisinaan GT-menetelmää on arvosteltu siitä, että se jopa rohkaisisi tutkijaa jättämään tutkimaansa aihepiiriä koskevan aiemman tutkimuksen ja teoriat vaille huomiota. Tätä Timonen, Foley ja Conlon pitävät väärinkäsityksenä.¹⁷⁷

---

174 Gould 2016, 24–28.

175 Dey 2007, 8. Heikkilä 2017, 27–29; 71–77; Glaser & Strauss 1967, vii–viii, 1–2, 4–5, 10–12; Luomanen 2010, 351–369.

176 Kelle 2007, 140–143; Luomanen 2010, 352–353; Timonen & Foley & Conlon 2018, 1–4.

177 Timonen & Foley & Conlon 2018, 3–4.

Olen hyödyntänyt GT-menetelmän vaikutteita ennen kaikkea välineenä, jonka avulla olen selvittänyt mitkä asiat ovat laivanrakentajien kerronnassa merkittävimpiä: mistä puhutaan paljon tai minkä kertojat itse lausuvat tärkeäksi, ja millä tavalla, esimerkiksi myönteisesti, kielteisesti, avoimesti tai vältellen, niistä puhutaan. Menetelmä on ollut työssäni keino ottaa haltuun laaja aineisto ja työkalu sen jäsentämisen helpottamiseksi sekä oleellisen tunnistamiseksi. En ole pyrkinyt tiukkaankin, ”puhdasoppiseen” GT-menetelmän soveltamistapaan, sikäli kun sellaista on olemassaakaan.¹⁷⁸ Tyypillisesti lähtökohtana menetelmän soveltamiseen on tutkijaa kiinnostava aihepiiri, ennemmin kuin tarkasti muotoillut tutkimuskysymykset. Aineiston, kuten haastattelujen, analysointi aloitetaan jo keruun aikana. Tätä vaihetta kutsutaan *avoimeksi otannaksi*. Tutkija laatii jatkuvasti hypoteeseja, joita testaa kerätävän aineiston avulla. Tämä testaus ohjaa aineiston tuottamisen jatkoa, jota nimitetään *teoreettiseksi otannaksi*. Sen tarkoitus on kohdistaa aineistoa avoimen otannan vaiheessa löydettyjen kategorioiden selkiyttämiseen. Kysymys ei tässä vaiheessa siis ole enää ensisijaisesti aineiston määrällisestä laajentamisesta vaan sen laadullisesta kohdistamisesta. Prosessi jatkuu, kunnes saavutetaan niin sanottu teoreettinen saturaatiopiste, jonka jälkeen uudesta aineistosta ei ilmene enää mitään, mikä muuttaisi tutkimustuloksia. Käytännössä tämä on määriteltävä siten, että tutkija voi luottaa aineistonsa laajuuteen ja edustavuuteen. Tilannetta, jossa lisäaineisto ei kirjaimellisesti ottaen toisi *mitään* uutta ei liene mahdollista saavuttaa.¹⁷⁹ En usko, että muodostamani koherentti kuva Rauman laivanrakentajayhteisöstä lisämateriaalia tuottamalla olennaisesti muuttuisi. Analyysin loppuvaiheessa aineistoni alkoi ennemmin toistaa itseään kuin tarjosi uusia näkökulmia.

Kategorisointi ja koodaus ovat GT-menetelmän mukaisen analyysin oleellisia osatekijöitä. *Avoimeksi koodaukseksi* nimate-

---

178 Menetelmän monimuotoisuudesta ja erilaisista soveltamistavoista kts. esim. Timonen & Foley & Conlon 2018, 1–4.

179 Dey 2007, 2–3, 21–22; Glaser & Strauss 1967, 45–49, 58, 61–62, 76–77; Heikkilä 2017, 71–77; Luomanen 2010, 351–369; Strauss & Corbin 1998, 119–120, 136; Timonen & Foley & Conlon 2018, 8.

tyssä vaiheessa tutkija etsii aineistosta merkityskokonaisuuksia eli kategorioita, joita laivanrakentajien haastattelujen kaltaisessa tapauksessa voisi arkisesti nimittää vaikkapa ”puheenaiheiksi”. *Pitkittäiskoodauksen* vaiheessa tutkija etsii ja testaa yhteyksiä kategorioiden välillä ja liittää niitä näin löytyviin ylä- ja alakategorioihin. *Valikoivalla koodauksella* tarkoitetaan havaintojen systemaattista liittämistä niin sanottuun ydinkategoriaan. Ydinkategoriaan ei ole välttämättä tarkoituksenmukaista tai mahdollistakaan liittää kaikkea aineistosta ilmenevää, vaan se, mikä tutkimusprosessin aikana osoittautuu oleelliseksi.¹⁸⁰

Oma prosessini poikkesi tyypillisestä GT-menetelmän mukaisesta tutkimusprosessista, koska en vielä aineiston tuottamisvaiheessa varsinaisesti aloittanut sen analyysia. Vaikka olin alusta asti mukana haastattelujen järjestämisestä koskevista keskusteluista, tuotettiin aineistosta suurin osa ennen kuin ryhdyin edes suunnittelemaan sen käyttöä tutkimusaineistona. En tässä vaiheessa perehtynyt haastattelujen sisältöön kuin aivan pinnallisesti. Esimerkiksi Anselm Strauss ja Juliet Corbyn pitävät GT-menetelmää käyttökelpoisena myös ennen tutkimuksen aloittamista tuotettujen aineistojen käsittelyssä, vaikka varsinainen teoreettinen otanta ei tällaisessa tapauksessa olekaan mahdollista.¹⁸¹ Koska haastattelijoiden valinnasta ja teemakeskustelujen aiheista ovat päättäneet laivanrakentajat enkä minä, voisi sanoa, että he ovat teoreettisen otannan suhteen toimineet tutkijoina. Haastateltavia ja teemakeskustelujen aiheita valittaessa he tietoisesti pyrkivät edustavaan, kaikki laivanrakentajaryhmät kattavaan otantaan sekä käsittelemään aiheita, joita pitivät tärkeinä ja täydentämään aineistoa aiheilla, joiden kokivat jääneen puutteellisesti käsitellyiksi.

Glaser ja Strauss, sekä myöhemmin Timonen, Foley ja Conlon, ovat pitäneet GT-menetelmän vahvuutena sitä, että se voi auttaa tutkijaa välttämään vahvistusvinoumaa. Toisin sanoen, koska tutkija alkaa muodostaa hypoteeseja vasta aineiston analyysin

---

180 Strauss & Corbin 1998, 101–161; Luomanen 2010, 364–366; Timonen & Foley & Conlon 2018, 7.

181 Strauss & Corbin 1998, 280–283.

myötä, hänen on suhteellisen helppo pitää mielensä avoimena ja välttää antamasta suhteetonta painoarvoa joillekin aineiston osille sillä perusteella, että ne sopivat hänen alustaviin hypoteeseihinsa.¹⁸² Minua GT-menetelmä auttoi havaitsemaan asioita, joita en ennakkoon osannut odottaa aineistosta löytäväni, kuten kertojien ilmaisemien näkemysten minulle odottamattoman moninaisuuden esimerkiksi sellaisissa asioissa kuin urakkapalkkaus ja yhteistyö neuvostoliittolaisten kanssa, sekä laivanrakentajien yhteenkuuluvuuden tunteen ja ammattitaidon välisen yhteyden voimakkuus. Ian Deyn tavoin pidän vahvuutena myös sitä, että kategoriointi ja luokittelu muistuttavat arkiajattelun ja -puheen tapaa jäsentää ilmiöitä.¹⁸³ Siten ne muistuttavat myös sitä tapaa, jolla laivanrakentajat haastatteluissa ja keskusteluissa tuovat esiin kertomisen arvoisiksi kokemiaan puheenaiheita. He puhuivat esimerkiksi työsuojelusta, johon kategoriaan kuuluvat esimerkiksi suojavarusteet ja riskialttiisiin tilanteisiin suhtautuminen, tai ammattiyhdistyksestä, johon liittyvät muun muassa kokemus omasta ammattitaidosta sekä käsitys rakennettujen laivojen laadusta ja muilta saadusta arvostuksesta.¹⁸⁴

Jari Luomasen kuvaus GT-menetelmään kuuluvasta koodauksesta kuvaa mielestäni mainiosti omaa tapaani soveltaa sitä:

Tutkija vertailee aineistosta löytyviä tapauksia ja havaintoja sekä [...] ikään kuin ehdottaa yhteyttä tai suhdetta havaintojen välillä ja tarkistaa jatkuvasti aineistosta, miten se suhtautuu näihin hänen ehdotelmiinsä.¹⁸⁵

Käytännössä olen systemaattisesti lukenut litteroidut haastattelut- ja keskusteluaineistot läpi kahteen kertaan, ja myös kuun-

182 Glaser & Strauss 1967, 5; Timonen & Foley & Conlon 2018, 4–5.

183 Kts. Esim. Dey 2007, 4–6.

184 Esim. H28 RMMV 44:48, 53 ja R13 RMMV 44:32. Ensin mainitussa työsuojelu ja jälkimmäisessä ammattiyhdistys, tässä tapauksessa Aquamaster-potkurilaitteisiin liittyvänä, luontevasti muodostuvat keskustelussa puheenaiheiksi.

185 Luomanen 2010, 352.

nellut nauhoitukset kertaalleen. Useisiin haastatteluihin ja keskusteluihin vielä palasin, joihinkin useitakin kertoja, kun arvioin sen tarpeelliseksi syvempää kerrotun analysointia varten. Ensimmäisellä lukukerralla keskityin avoimeen koodaukseen: merkit-
sin muistiin asioita ja asiakokonaisuuksia, joista kertojat puhui-
vat ja jotka vaikuttivat heille tärkeiltä. Toisella kerralla tein pitkit-
täistä ja valikoivaa koodausta, jossa etsin näiden asioiden välisiä
yhteyksiä ja niiden merkityksiä kertojille. Udo Kellen ehdotuksen
mukaan etsin systemaattisesti myös hypoteeseilleni vastakkaisia,
ne mahdollisesti vääräksi osoittavia todisteita.¹⁸⁶ Tämä johtikin
alustavien vaikutelmieni korjaamiseen esimerkiksi Hollmingin ja
Rauma-Repolan yhdistymisen koetusta ongelmallisuudesta (kts.
luku 4.3.2). Alustavasti päättelin sen verrattain ongelmattomaksi
kokemukseksi laivanrakentajille. Nyt käsitykseni on, että monet,
vaikkakaan eivät kaikki, kokivat sen hyvin vaikeana asiana, joka
vaikutti pitkän aikaa kielteisesti heidän kokemukseensa työstään.
Arvelen, että ensivaikutelmaani johti se, että ensimmäisinä
käsittelemissäni haastatteluissa kertojina sattumalta olivat hen-
kilöt, jotka eivät olleet kokeneet yhdistymistä ongelmaksi, ja
luin aineistoa heidän kertomansa perusteella muodostamani
esiymmärryksen kautta.

Kuten Ian Dey on todennut, eivät kategorisointi ja koodaus ole
yhtä kuin analyysi: kaikkea, mitä sanotaan, ei ole mielekästä yrit-
tääkään luokitella, eikä pelkästään kategorioiden ja koodauksen
keinoin voi tyhjentävästi selvittää kaikkia kertojien puheen mer-
kityksiä. Dey korostaakin, että GT-menetelmään kuuluvat olen-
naisena osana erilaiset analysoinnin muodot.¹⁸⁷ Yksinkertaistaen
voisi sanoa, että kategorisointi ja koodaus auttoivat minua havait-
semaan, *mistä* laivanrakentajat puhuivat, ja tarkastellessani, *mitä*
he näistä asioista tarkkaan ottaen sanoivat, tukeuduin lähilu-
kuun.¹⁸⁸ Lähiluvun ja GT-menetelmän lähtökohdilla on tiettyjä

---

186 Kelle 2007, 147–151.

187 Dey 2007, 2, 19.

188 Lähiluvun juuret ovat kirjallisuuden tutkimuksessa ja uuskritiikissä, jossa
lähtökohdaksi tahdottiin ottaa teksti itsessään sen tekijän sijasta. Kuten
GT-menetelmä, myös lähiluku on nykyään hyvin monimuotoinen eri

yhteyksiä. Ne molemmat ovat aineistolähtöisiä, ennemmin kuin teorialähtöisiä, menetelmiä.¹⁸⁹ Siten niiden käyttö rinnakkain on luontevaa, ja esimerkiksi Timosen, Foleyn ja Conlonin mukaan GT-menetelmän mukaisessa analyysissä aineiston lähiluvulla on löydettävä yhteyksiä, jotka eivät välttämättä ole ilmeisiä.¹⁹⁰

Lähiluku on hyvin intensiivistä. Jyrki Pöysän mukaan se soveltuu parhaiten suhteellisten lyhyiden aineistojen tarkasteluun, etenkin sellaisten, jotka voi lukea yhdeltä istumalta.¹⁹¹ Koko aineiston systemaattinen lähiluku ei siis tullut kyseeseen, vaan tarkoitan sillä aineistoon palaamista ja yksittäisten haastattelujen tai niiden tiettyä aihetta käsittelevien osien huolellista tarkastelua. Tapaani soveltaa lähilukua kuuluivat useat lukukerrat, joilla syvensin ja arvioin uudelleen alustavia tulkintojani, ja tarvittaessa muutin niitä.¹⁹² Taulukoitujen kategorioiden avulla esimerkiksi huomasin, että jotkut kertojat kokivat Hollmingin ja Rauma-Repolan yhdistymisen erittäin ongelmalliseksi, kun taas toisille se ei ollut lainkaan vaikea asia. Palaamalla aihepiiriä koskeviin haastatteluihin ja lähilukemalla niitä onnistuin selvittämään, *miksi* jotkut kokivat sen vaikeammaksi kuin toiset, ja *mikä* kunkin kertojan kokemuksessa teki yhdistymisestä hänelle ongelmallisen tai ongelmattoman. Tuloksena oli muun muassa havainto, että mitä enemmän kertoja koki työnkuvansa muuttuneen, sitä ongelmallisempi yhdistyminen hänelle todennäköisesti oli (kts. luku 4.3.2).

Eri koodausvaiheissa laadin, kuten GT-menetelmä kannustaa tekemään, muistioita ja graafisia kuvioita havainnoistani.¹⁹³ Suuri

---

tieteenaloilla käytetty menetelmä, jota on sovellettu toisistaan paljonkin poikkeavilla tavoilla. Jyrki Pöysän sanoin se ”voi tarkoittaa melkein mitä hyvänsä positiiviseksi koettua tarkan analyysin muotoa”. Pöysä 2015, 26–27.

189 Pöysä 2015, 26–27.

190 Timonen & Foley & Conlon 2018, 7.

191 ”Lukeminen” voi tässä yhteydessä viitata myös esimerkiksi elokuvan katseluun tai haastattelunauhoituksen kuunteluun. Pöysä 2015, 28–29.

192 Vrt. Pöysä 2015, 30–31.

193 Strauss & Corbin 1998, 120, 142, 153; Timonen & Foley & Conlon 2018, 5–7,

osa luvuista 3 ja 4 on rakentunut tällaisista muistioista puhtaaksi kirjoitettuna, ja kuvio 8 on hahmottelemieni kuvioden lopputulos. Lisäksi taulukoin kertojien henkilö- ja ryhmähaastatteluissa esittämiä lausumia erilaisiin kategorioihin. Tämä muun muassa auttoi minua selvittämään mistä asioista puhuttiin eniten, esimerkiksi kuinka moni kertoja mainitsi työturvallisuuden, kuinka moni muisti telakan olleen kylmä työympäristö ja kuinka moni puhui jotakin urakkapalkkausjärjestelmästä. Vaikka muuten olen käyttänyt teemakeskusteluja samanlaisina lähteinä kuin henkilö- ja ryhmähaastattelujakin, jätin ne taulukoimatta, sillä niissä oli usein mahdotonta selvittää, kuka oli milloinkin äänessä, ja joka tapauksessa suuri osa niihin osallistuneista kertojista osallistui myös henkilö- tai ryhmähaastatteluihin. Avoimen koodauksen vaiheessa taulukoin myös kertojien antamia tietoja itsestään, muun muassa syntymäajan, työuran alku- ja loppuvuodet sekä työskentelikö kertoja Hollmingin vai Rauma-Repolan telakalla, vai molemmilla. Niiden avulla minun on ollut mahdollista selvittää, mitä mahdollisia eroja tai yhtäläisyyksiä on vaikkapa ”hollmingilaisten” ja ”repolalaisten”, miesten ja naisten tai 1930- ja 1950-luvuilla syntyneiden kertojien puheenaiheissa. Taulukoinnin tarkoituksena oli paitsi tehdä näkyväksi, mistä puhuttiin paljon, myös puhuivatko eri ryhmät, esimerkiksi työntekijät ja toimihenkilöt tai miehet ja naiset, samoista asioista. Lausumien pikkutarkka laskeminen ei nähdäkseni kuitenkaan ole tärkeää. Esimerkiksi siitä, että jonkin asian on maininnut 17 kertojaa, ja jonkin toisen 14, tuskin kannattaa päätellä paljoakaan.

Kategoriointi myös vaikutti tutkimustulosteni esittelyn rakenteeseen. Luvut 3 ja 4 alalukuineen suunnilleen vastaavat aineistosta löytämiäni kategorioita ja alakategorioita, tai, jälleen arkisemmin ilmaistuna, puheenaiheita. Kuten edellä on mainittu, tämä rakenne muistuttaa myös tyypillistä henkilöhaastattelun etenemistapaa. Kategoriat ja niiden välille koodaamani yhteydet ovat oma tulkintani, ja vain yksi lukemattomista mahdollisista tavoista kategorioida ja koodata tämä aineisto.¹⁹⁴ Mikäli kertoja

---

194 Koodausvaiheiden ja kategorioiden erilaisista mahdollisuuksista ja tulkinnallisuudesta kts. Strauss & Corbin 1998, 104–105, 113–115, 294.

muisteli jotakin asiaa muutenkin kuin vain mainitsemalla, että se tapahtui tai oli olemassa, tulkitsin tämän kyseessä olevaa asiaa koskevaksi lausumaksi. Sen sijaan esimerkiksi pelkkää samanmielisyyden ilmausta keskustelukumppanin tai haastattelijan lausumaan en taulukoinut. Rajanveto tällaisissa tapauksissa on toisinaan häilyvää ja aina tulkinnanvaraista. Esimerkiksi seuraavan vastauksen Hollmingin ja Rauma-Repolan yhdistymistä koskevaan kysymykseen lasken kuuluvan kategoriaan ”Hollming / Repola, yhdistyminen” ja sen alakategoriaan ”ongelmaton”:

Et hyvin vähä oli niinko semmosta eroavaisuutta. Ehkä työmuodois vois olla vähä ja materiaalit oli sillail samoja, et ehkä niissäki oli pientä, pientä. Ja työkalut oli, työkalut oli suurinpiirtein samoja.¹⁹⁵

Seuraavaa kertojan lausumaa sen sijaan en pidä kategoriaan ”työtaistelut, politiikka” ja alakategoriaan ”liiallinen” kuuluvana, sillä katson kertojan asiaa koskevaa lausuman yksinomaan reaktioksi haastattelijan jo ilmaisemaan tulkintaan:

Haastattelija: Ja muistan aina sen, ku lakkojaki tuli. Olihan siinä monta kertaa ihan turhii lakkoja.

Kertoja: Oli. Paljo. Suurin osa turhii lakkoi.¹⁹⁶

Kuten Strauss ja Corbin toteavat, käytännössä koodauksen eri vaiheet tapahtuvat osittain yhtä aikaa ja limittäin.¹⁹⁷ Luomanen huomauttaa, että GT-menetelmää soveltava tutkija liukuu huomaamattaankin edestakaisin vaiheesta toiseen.¹⁹⁸ En jatkuvasti tietoisesti ajatellut, millaista metodologiaa kulloinkin aineistoon sovelsin.

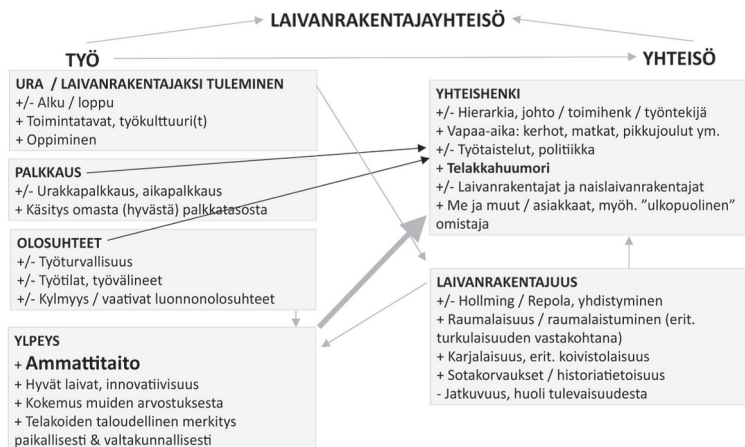
195 H33 RMMV 44:54.

196 H2 RMMV 44:6.

197 Strauss & Corbin 1998, 123–124, 136.

198 Luomanen 2010, 367.

Kuvio 8. Yhteenvedo tekemästäni aineiston kategorioinnista. Vaaleat nuolet merkitsevät rakentavaa suhdetta, tummat ongelmallista, muttei välttämättä yksinomaan hajottavaa.

1.5 Tutkimusetiikasta

Sitoudun tässä tutkimuksessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) humanistista, yhteiskuntatieteellistä ja käyttäytymistieteellistä tutkimusta koskeviin eettisiin periaatteisiin. Olen soveltanut tutkimusprosessin aikana voimassa olleita periaatteita, jotka on laadittu vuonna 2009.¹⁹⁹ Olen myös tutustunut 7.5.2019 hyväksyttyyn luonnokseen periaatteiden uudistamiseksi, mutta siinä annetun ohjeen mukaisesti soveltanut aiempaa ohjetta, sillä tutkimushankkeeni alkoi ennen uusien ohjeiden laatimista.²⁰⁰ Periaatteet velvoittavat minua kunnioittamaan tutkittavien itsemääräämisoikeutta, välttämään heidän vahingoittamistaan sekä turvaamaan heidän yksityisyytensä ja tietosuojansa.

¹⁹⁹ TENK 2009.

²⁰⁰ TENK 2019, 5.

Tämän tutkimuksen yhteydessä itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen tarkoittaa sitä, että kertojat osallistuivat vapaaehtoisesti ja antoivat tietoon perustuvan suostumuksensa tuottamansa aineiston tutkimuskäyttöä varten. Vahingoittamisen välttämiseen kuuluu arvostava kohtelu ja julkaisuissa tutkittavia kunnioittava esittämistapa. Tutkija ei saa myöskään asettaa tutkittavia asemaan, josta heille voi koitua taloudellista tai sosiaalista haittaa. On kuitenkin hyväksyttävä, että tutkimukset ja julkaisut voivat aiheuttaa tutkittaville myös kielteisiä tunteita ja kokemuksia siinä määrin kuin niitä arkielämässä yleisesti esiintyy. Tutkittavien vapaaehtoisesti antamien yksityisten tietojen sekä heidän henkilötietojensa käsittely on tutkijalle sallittua tutkittavan suostumuksella, mutta julkaistaessa on tapauskohtaisesti ratkaistava yksityisyyden suojan tarve.²⁰¹ Käsitellessäni kertojien itsestään antamia tietoja ja kootessani niitä taulukoihin, tulin perustaneeksi henkilötietolain tarkoittaman henkilörekisterin. Tämä on perustelluista syistä sallittua tutkimustarkoituksessa.²⁰² Perusteluni on, että rekisterin, ja vain sen, ansiosta kykenin asettamaan kertojien muistelun kontekstiin, joka muodostuu esimerkiksi kertojan iästä, työtehtävistä, työuran pituudesta ja sukupuolesta. Olen rekisteriin kerännyt ja tutkimuksessani hyödyntänyt yksinomaan sellaisia tietoja, jotka kertojat ovat aineistossa itse itsestään antaneet. Muista lähteistä en ole mitään yksittäisiä kertojia koskevia tietoja selvittänyt. En koskaan julkaise perustamaani rekisteriä enkä osia siitä missään.

Kertojat tuottivat aineiston tarkoituksenaan ja toiveenaan, että sitä käytettäisiin tutkimuksen lähteenä. He kaikki ovat osallistuneet vapaaehtoisesti ja käyttötarkoituksesta tietoisina. Asia on haastattelu- ja keskustelutilanteissa kaikille paikalla olleille selitetty sekä heidän suostumuksensa pyydetty ja saatu. Siten tutkittavien tietoon perustuva suostumus toteutuu. He eivät ole yleensä asettaneet mitään rajoituksia kertomansa käytölle. Kaikille tarjottiin mahdollisuutta esiintyä nimettömänä, mutta yksikään ei ole niin halunnut tehdä. Niin haastattelujen kuin teemakeskus-

---

201 TENK 2009, 4–11.

202 Kokko 2017, 50.

telujenkin yhteydessä on kertojille annettu mahdollisuus jättää kaikki tai osa heidän kertomastaan tallentamatta kokoelmiin, joko katkaisemalla nauhoitus haastattelutilanteesta tai jälkikäteen poistamalla aineisto kokonaan tai osittain. Kukaan ei ole tällaista pyytänyt tehtäväksi. Yksi kertoja esitti toivomuksen, ettei erästä hänen kertomaansa asiaa julkaistaisi siinä muodossa kuin hän sen kertoi. Tätä toivomusta olen tietenkin kunnioittanut. Joissain tapauksissa yksityisyyden suojaamiseksi ja haitan aiheuttamista välttääkseni, sekä kunnioittavan esitystavan varmistamiseksi, olen kertojien suoran lainaamisen tai kerronnan yksityiskohtaisen selostamisen sijasta kuvaillut kerrottua epäsuorasti ja yleisellä tasolla. Näin olen toiminut erimerkiksi vakavien työtapaturmien muistelun kohdalla.

Vaikka kertojat ovat antaneet suostumuksensa nimensä julkaisuun, en tässä tutkimuksessa, esipuheessa esittämiäni kiitoksia lukuun ottamatta, mainitse lainkaan yksityishenkilöiden oikeita nimiä. Toisinaan kuitenkin se, kuka kertoja on, on merkittävää sen, mitä hän sanoo, tulkin kannalta.²⁰³ Esimerkiksi työturvallisuuteen liittyvän kerronnan arviointiin vaikuttaa, mikäli tutkija ja julkaisun lukija tietävät, että kertoja on toiminut työsuojeluvaltuutettuna. Julkaisen kertojista ja heidän mainitsemistaan henkilöistä sellaisia tietoja, ja sellaisella tarkkuudella, minkä kussakin tapauksessa katson tarpeelliseksi asiayhteyden ymmärtämisen kannalta. Toisinaan tämä tarkoittaa, etten mainitse kertojan taustasta mitään, toisinaan on tarpeen saattaa lukijan tietoon esimerkiksi kertojan työtehtävä, sukupuoli, ikä tai aktiivisuus ammattiliitossa. Lainausten luonteva esittäminen on toisinaan vaatinut peitenimien käyttöä. Ne olen muodostanut satunnaislukugeneraattorin sekä Tilastokeskuksen laatiman Suomen yleisimpien etu- ja sukunimien taulukoiden avulla.²⁰⁴ Neuvostoliittolaisten peiteniminä käytin satunnaisia Neuvostoliiton jääkiekkomaajoukkueessa 1980-luvulla vaikuttaneiden pelaajien

---

203 Alastalo & Åkerman 2010, 383.

204 Käytin verkosta löytyvää generaattoria, www.random.org; Microsoft Excel -muotoiset etu- ja sukunimitaulukkotiedostot latsin osoitteesta www.avoindata.fi/data/fi/dataset/none. Käytin 3.9.2018 päivättyjä tiedostoja.

ja valmentajien nimiä. Peitenimen käytön lisäksi olen joissain tapauksissa poistanut suorista lainauksista yksityiskohtia, joista kertojan tai hänen mainitsemansa henkilön voisi tunnistaa, esimerkiksi työtehtävän.

Olen päätnyt nimien häivyttämiseen useasta syystä. Ensinnäkin TENK:n periaatteet ohjaavat esittämään tutkimustulokset siten, etteivät yksittäiset henkilöt olisi julkaisusta tunnistettavissa, joskaan eivät yksiselitteisesti edellytä tätä kaikissa tapauksissa.²⁰⁵ Toiseksi arkaluontoisia ja henkilökohtaisia asioita käsiteltäessä olisi nimet joka tapauksessa pakko salata kertojien tai heidän mainitsemiensa henkilöiden vahingoittamisen välttämiseksi.²⁰⁶ Näin ollen päädyin johdonmukaisuuden vuoksi ja rajatapauksen hankalaa määrittelyä välttääkseni täyteen nimettömyyteen. Tarkastelen laivanrakentajia ennemmin yhteisönä kuin yksilöinä, eikä tulosten esittämisen tai niiden perustelemisen kannalta yksittäisten kertojien henkilöllisyydellä useinkaan ole keskeistä merkitystä.²⁰⁷ Siten ratkaisuni myös suuntaa niin lukijan kuin tutkijankin huomiota yksilöiden sijasta yhteisöön kokonaisuutena. Todennäköistä kuitenkin on, että laivanrakentajat tätä tutkimusta mahdollisesti lukiessaan tunnistavat toisiaan taustatietojen tai suorassa lainauksessa esitetyn puhutavan perusteella. Täydellistä nimettömyyttä en siis väitä kertojille takaavani, mutta eivät he sitä ole minulta pyytäneetkään.

Edellä selostamani ratkaisu ei ole tutkimuseettisesti ongelmaton. Nimien häivyttäminen hämärtää näkyvistä kertojien yksilöllisyyttä ja sen voi jopa nähdä kieltävän heiltä oikeuden omaan kertomaansa. Nimeämättömyys saattaa olla ristiriidassa kunnioittavan kohtelun vaatimuksen kanssa. Jotkut kertojat olisivat ehkä tahtoneet tulla nimetyiksi, ikään kuin seistäkseen sanomansa takana omalla nimellään ja henkilöllisyydellään. Usein muistitietotutkimusta koskeissa ohjeissa on suositeltu kertojien oikeiden nimien julkaisua, ellei päinvastaiseen ole perusteltuja

---

205 TENK 2009, 11.

206 TENK 2009, 7–11.

207 Teräs & Koivunen 2017, 173–174.

syitä.²⁰⁸ Omat perusteluni olen esittänyt edellä. Kertojat itse eivät ole esittäneet mitään toiveita nimiensä salaamisesta tai julkaisemisesta. Kuten Kari Teräs ja Pia Koivunen ovat todenneet, ei nimeämiseen tai nimien häivyttämiseen ole yhtä oikeaa ratkaisua, vaan siitä on päätettävä tapauskohtaisesti.²⁰⁹ Alessandro Portelli on todennut joidenkin kertojien kokeneen nimensä ja kertomansa näkemisen julkaistussa historiateoksessa voimaannuttavana.²¹⁰ Mikäli tällä tutkimuksella voi sellaista vaikutusta laivarakentajiin olla, toivon, etten ole nimien häivyttämällä heittänyt sitä kieltänyt. Ylipäättään tutkimuseettisten ohjeiden noudattamiseen voi liittyä ristiriitoja. Portelli on arvostellut tiukkoja eettisiä ohjeistoja, sillä ne on hänen näkemyksensä mukaan yleensä laadittu vahvoilla resursseilla toimivia suuria instituutioita, kuten yliopistoja, varten. Siten ne byrokraattisuudellaan saattavat hankaloittaa ruohonjuuritason muistitietotutkimusta, koska ohjeistusten tarkka noudattaminen voi käytännössä olla vaikeaa vapaaehtoisille maallikoille, vaikkei heidän motiiviansa eettisyyttä Portellin näkemyksen mukaan yleensä ole mitään syytä kyseenalaistaa.²¹¹ Tässä tutkimuksessa käytetyn aineiston tuottajat ovat juuri Portellin tarkoittamia vapaaehtoisia maallikoita, ja jaan hänen käsityksensä heidän motiiveistaan.

Koska julkaisen tutkimukseni kirjallisessa muodossa, en voi tehdä täyttä oikeutta kertojien elävälle puhetavalle. Portelli on verrannut litterointia kirjallisuuden kääntämiseen toiselle kielelle, todeten, ettei pikkutarkan kirjaimellinen käänös ole useinkaan paras.²¹² Olen pyrkinyt noudattamaan hänen ohjettaan: ”On vääränlaista tieteellisyyttä tehdä hyvästä suullisesta esityksestä kirjaimellisen ’objektiivisuuden’ vuoksi vaikeasti luettavaa ja pitkästyttävää”.²¹³ Olen tavoitellut esittämässäni suorissa lainauk-

---

208 Ritchie 2003, 126–128, 129–130; Yow 2005, 133–142.

209 Teräs & Koivunen 2017, 173–174.

210 Portelli 1995, 67–71.

211 Portelli 1997, 56.

212 Portelli 1997, 65, Portelli 2015, 50.

213 Portelli 2012, 47.

sisä tarkkuutta sekä esimerkiksi murteiden ja kertojille ominaisten ilmaisutapojen säilyttämistä. Olen siksi joskus tehnyt pieniä muutoksia Rauman merimuseon arkistolitteraatioihin, kun litte-roija on tulkinut esimerkiksi jonkin nimen tai sanan käsitykseni mukaan virheellisesti. Sanotun tulkinnan kannalta merkittäväksi ymmärtämäni sanattoman viestinnän, kuten toisen henkilön puhutavan jäljittelyn sekä naurun, jota aineistossa on paljon, olen merkinnyt hakasulkuihin. En kuitenkaan ole pitänyt tarpeellisenä esimerkiksi kaikkien yskähdysten, lyhyiden taukojen ja painotusten merkitsemistä vaikeaselkoisilla, luettavuutta heikentävillä litterointimerkeillä. Sujuvuuden vuoksi olen toisinaan myös lyhentänyt lainauksia jättämällä pois esimerkiksi kertojan juuri lausuman asian toistamista tai haastattelijan esittämää myötäilyä. Tällaisissa tapauksissa olen merkinnyt lyhennyksen hakasulkuihin sijoitetulla kolmella pisteellä: [...]. Joskus olen käyttänyt hakasulkuihin sijoitettua tekstiä myös selvittämään esimerkiksi lainauksessa mainitun henkilön asemaa telakalla, mikäli se on merkittävä asiayhteyden kannalta eikä kerrotusta muuten ilmene. Kuten edellä on selvitetty, on kaikki lainauksissa mainitut henkilönnimet muutettu, enkä näitä muutoksia ole erikseen merkinnyt.

2. Rauman laivanrakennus 1945–2014

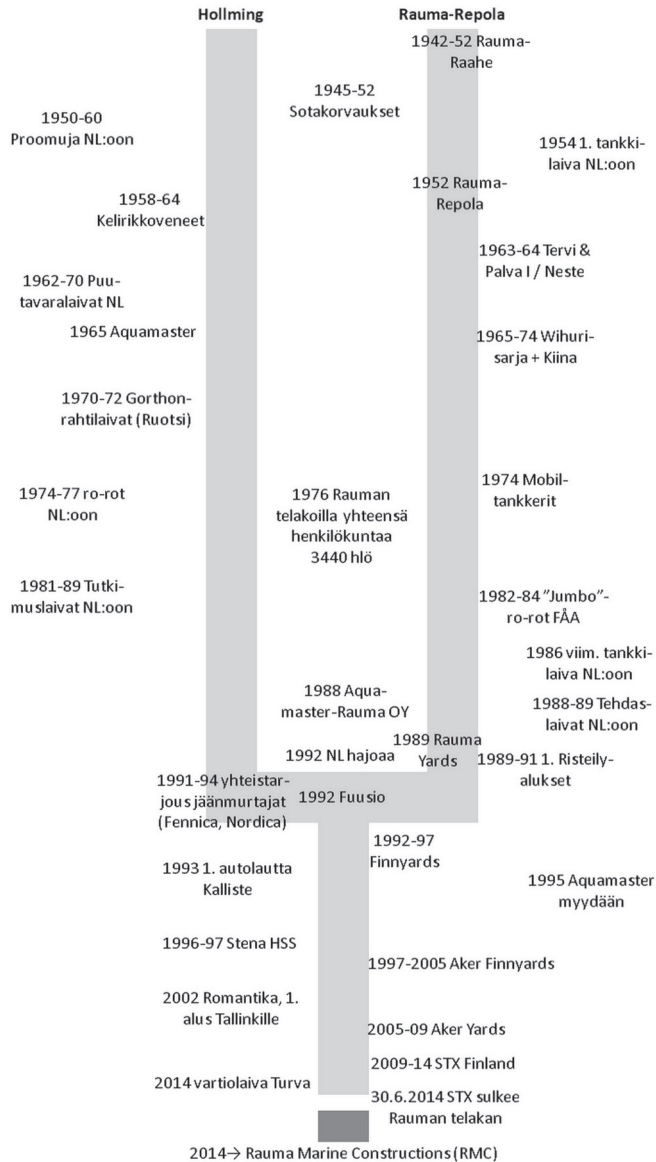
Rauman kauppiaille tiedetään jo 1400-luvulla olleen laivoja, ja ainakin osa niistä todennäköisesti oli rakennettu kaupungissa tai lähiseudulla. Viimeistään 1579 Raumalla toimi kruununveistämö Ruotsin sotalaivaston tarpeita varten. Seuraavien vuosisatojen aikana kaupungissa tehtiin puisia rahtialuksia. Niistä useimmat oli tarkoitettu Itämeren liikenteeseen, mutta myös joitakin valtamerialuepurjehdukseen tarkoitettuja suurempia aluksia rakennettiin. Purjelaivojen rakentaminen Raumalla loppui 1890-luvulla.²¹⁴ Rauma Woodin (vuoteen 1916 Vuojoki Gods, 1938 alkaen Rauma Oy, fuusion 1942 jälkeen Rauma-Raahe) sahalla rakennettiin 1913–1919 noin 20 puista proomua puutavarakuljetuksiin, neljä puurunkoista höyrylaivaa, joiden esikuvana olivat Saimaan niin sanotut tervahöyryt, sekä yksi hieman suurempi dieselmoottorilla varustettu alus. Enempää höyry- tai moottorilaivoja ei ennen toista maailmansotaa rakennettu, mutta proomutuotanto sahan omia tarpeita varten jatkui 1930-luvulle.²¹⁵

Laivastonsa huoltoa varten Rauma Wood perusti konepajan ja korjaustelakan, jota alettiin valtion tuella 1943 laajentaa allastelakaksi. Taustalla oli ajatus valtion jäänmurtajia ja sotalaivastoa palvelevasta ajanmukaisesta korjaustelakasta. Rauman sijainti oli sotilasstrategisesti edullinen: se oli länsirannikolla, kaukana Neuvostoliitosta, ja jääolosuhteet talvella olivat helpommat kuin pohjoisempana Pohjanlahden rannikolla. Sota ehti kuitenkin päättyä ennen telakan valmistumista. Allastelakkaa oli ensisi-

---

214 Högman 1907, 199–200; Kaukiainen 2008, 54–55, 58, 140–142, 151; Uola 1996, 12–13, 16–18; Lähteenoja 1932, 109–110; Lähteenoja 1935, 161–163; Lähteenoja 1939, 78, 205–208; Lähteenoja 1946, 86–87, 115–116, 188, 247–249.

215 Uola 1996, 18–24.

Kuvio 9. Rauman laivanrakennuksen vaiheita 1945–2014.

jaisesti ajateltu käytettäväksi korjaustöihin, mutta suunniteltiin myös uudisrakennuskapasiteetin luomista sodan jälkeistä aikaa ajatellen. Kysyntää uskottiin olevan, kun ympäri maailmaa hankittaisiin sodassa tuhoutuneiden alusten tilalle uusia.²¹⁶ Kysyntää rauhan tultua riittikin, mutta toisenlaista kuin oli odotettu.

2.1 Sotakorvaukset

Moderni laivanrakennus alkoi Raumalla sotakorvaustuotantona. Syyskuussa 1944 solmittu välirauhansopimus velvoitti Suomea maksamaan sotakorvauksia Neuvostoliitolle. Niihin sisältyi yli 500 laivaa. Tuotanto oli käynnistettävä nopeasti, eikä olemassa olleiden telakoiden kapasiteetti ollut riittävä. Niinpä maahan perustettiin useita uusia telakoita, ja jo toiminnassa olleita laajennettiin.²¹⁷

Rauma-Raahen Rauman telakka, joka tuolloin oli vielä rakenteilla, sai nyt tehtäväkseen korjausten sijaan uusien alusten rakentamisen. Kesällä 1945 se sopi sotakorvaustuotantoa hallinnoineen SOTEVA:n²¹⁸ kanssa kuuden 1000 tonnin sisävesiproomun rakentamisesta. Ne olivat komposiittirakenteisia, eli kaaret olivat terästä mutta pohja, kylkilaudoitus ja kansi puusta. Aluksissa ei ollut konetta, vaan ne oli tarkoitettu hinaajan vedettäväksi. Kaikkiaan Rauma-Raahen Rauman telakka rakensi niitä 44, viimeiset kokonaan teräsrakenteisina. Lisäksi se teki kolme suurempaa, 3000 tonnin teräsproomua meriliikenteeseen sekä kymmenen komposiittirakenteista kalastustroolaria. Viimeksi mainitut eivät tarkkaan ottaen olleet sotakorvausaluksia, vaan liittyivät niin

---

216 Sahari 2018, 247–248; Uola 1996, 24–48, 93.

217 Hirvensalo & Sutela 2017, 83–87, 250; Id & Peter 2017, 20–23; Sahari 2018, 191, 193, 200–205, 239; Teräs 2017, 198–200; Uola 1996, 50–52; Uola 2001, 29–31.

218 Sotakorvausteollisuuden valtuuskunta, vuosina 1944–1953 toiminut suomalainen viranomainen, joka valvoi ja järjesti sotakorvaustuotantoa. Sillä oli ministeriöihin verrattavat valtuudet. Id & Peter 2017, 23; Teräs 2017, 198; Uola 2001, 30–31; Wahlqvist 2011, 55–57.

Kuva 2. Vastavalmistunut 1000 tonnin sotakorvausproomu Rauma-Raahen telakalla 1947. Foto Roos, RMM28714.

sanottuihin saksalaissaataviin.²¹⁹ Telakan kannalta eroa ei ollut, sillä myös troolarien tilaajana ja maksajana oli SOTEVA:n kautta Suomen valtio, ja työtä valvovat tarkastajat tulivat Neuvostoliitosta kuten sotakorvausproomujenkin tapauksessa. Viimeinen sotakorvausalus luovutettiin syyskuussa 1952. Allastelakka otettiin käyttöön vuonna 1948.²²⁰

Hollmingin telakka perustettiin sotakorvaustuotantoa varten. Sen perustajat, ja huomattava osa alkuvaiheen työvoimasta, olivat kotoisin Koivistolta, Neuvostoliitolle luovutetusta Karjalasta. Sotakorvauksiin kuului puisia kuunareita, mikä tuli Suomessa yllätyksenä, sillä ne edustivat jo vanhentuneena pidettyä laiva-

219 Saksalaissaatavilla tarkoitetaan Saksan valtion ja Saksan kansalaisten Suomessa ollutta omaisuutta sekä Suomen valtionvelkaa Saksalle, jotka rauhansopimuksen ehtojen mukaan luovutettiin Neuvostoliitolle. Hirvensalo & Sutela 2017, 76–77; Uola 1996, 65; Uola 2001, 75–80.

220 Id & Peter 2017, 21; Sahari 2018, 237–239, 248–249, 251–252; Uola 1996, 52–69, 73–80.

Kuva 3. Hollmingilla 1946 rakennettu sotakorvauskuunari. RMM5421.

tyyppiä. Niiden rakentamiseen kykeneviä yrityksiä olikin vaikea löytää. Koivistolaisille ne sopivat, sillä samankaltaisia aluksia oli heidän entisellä kotiseudullaan rakennettu vielä 1930-luvulla. Aiempaa kokemusta puulaivojen tekemisestä ei ollut kuin muutamalla Hollmingilla työskennelleellä, mutta useampi oli sellaisilla purjehtinut. Ensimmäinen kuunari aloitettiin kesällä 1945 ja viimeinen luovutettiin elokuussa 1952. Hollming rakensi kaikkiaan 50 sotakorvausalusta: 34 kuunaria, yhden proomun ja sakslaisaastavina 15 troolaria.²²¹

Molemmilla telakoilla sotakorvausaikaa leimasivat kiire, huonot olosuhteet ja puute niin työvoimasta kuin välineistäkin. Telakoita rakennettiin yhtä aikaa ensimmäisten laivojen kanssa. Hollming aloitti ensimmäisen kuunarin työt avoimella kalliolla meren rannalla, ennen kuin mitään rakenteita, koneita tai laitteita oli tehty tai hankittu. Kyse oli käsityöstä ja hyvin vanhanaikaisista menetelmistä. Rauma-Raahan telakalla proomujen rakentamisen

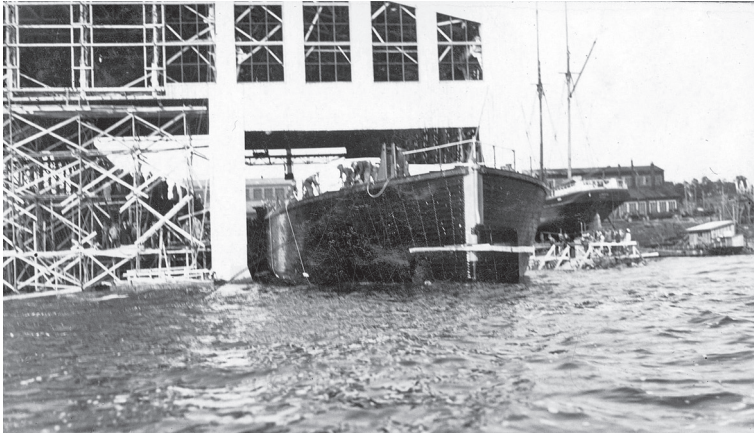
²²¹ Hirvensalo & Sutela 2017, 76–77, 256–257; Id & Peter 2017, 21; Sahari 2018, 237–239, 244–245, 251–252; Uola 2001, 21–24, 31–80, 87; Wahlqvist 2011, 60–70, 77–80.

Kuva 4. Sotakorvauskuunarin rakentajia keskeneräisen aluksen rungossa. RMM951.

alkaessa pystytettiin samalla niin sanottua proomuhallia, kirjaimellisesti keskeneräisten alusten ympärille. Raumalla vallinnut asuntopula ei helpottanut työvoiman saatavuutta. Jotta rauhansopimuksen edellyttämät laivat saatiin rakennettua määritellyn aikataulun puitteissa, oli työvoiman kouluttamiseen ja telakoiden rakentamiseen investoitava voimakkaasti. Sotakorvaustuotanto oli kuitenkin telakkayhtiöille SOTEVA:n maksamilla hinnoilla kannattavaa, ja laivanrakentajat saivat Suomen silloiseen yleiseen tulotasoon nähden hyvän palkan.²²²

²²² Hirvensalo & Sutela 2017, 83–87; Id & Peter 2017, 23; Sahari 2018, 248–249, 281–283, 302; Uola 1996, 54–58, 69–72; Uola 2001, 33–42, 48–54, 58–60, 92–105.

Kuva 5. Sotakorvausproomu ja proomuhalli rakenteilla Rauma-Raahen telakalla 1946. RMM6195.

2.2 Idänkaupan kasvu ja kukoistus

Sotakorvausajan investoinneilla molemmat Rauman telakat loivat valmiuden jatkaa laivanrakennusta tulevaisuudessakin, mihin myös valtion teollisuuspolitiikka kannusti. Tilat ja laitteistot olivat 1952 paljon paremmat ja ajanmukaisemmat kuin käynnistysvaiheessa. Uusien alusten ostajat löytyivät sieltä, minne sotakorvausaluksetkin olivat menneet. Neuvostoliitto jatkoi laivojen ostamista Suomesta. Enimmillään, 1970-luvulla, yli puolet Suomen Neuvostoliiton viennin arvosta oli laivoja.²²³ Hajoamiseensa 1992 asti Neuvostoliitto oli Rauman telakoiden ylivoimaisesti suurin kauppakumppani. Menestys itämarkkinoilla määritti telakoiden menestyksen. Hollmingilla rakennettiin 1950-1992, sotakorvausaluksia lukuun ottamatta, 237 laivaa, joista 177 toimitettiin Neuvostoliittoon. Rauma-Repolan Rauman telakalla rakennetuista

²²³ Hirvensalo & Sutela 2017, 85–87 250; Id & Peter 2017, 24–26, 278; Sahari 2018, 251–252, 280–283; Uola 1996, 130–133; Uola 2001, 80–87, 108.

243 laivasta 173 meni itänaapuriin.²²⁴ Kaikki muut asiakkaat yhteensä siis tilasivat vain hieman yli neljäsosan Raumalla rakennetuista laivoista ennen vuotta 1992, vaikka kokonaan Neuvostoliittoon mennyttä sotakorvaustuotantoa ei huomioitaisi.

Toisen maailmansodan jälkeen maailmankauppa yleensä perustui monenkeskisiin sopimuksiin ja enemmän tai vähemmän säädeltyyn markkinatalouteen, mutta Suomen ja Neuvostoliiton väliset kauppasuhteet olivat kahdenvälisiä. Sama koski muutamia Neuvostoliiton vaikutuspiirissä olleita Itä-Euroopan maita sekä Kiinan kansantasavaltaa. Idänkauppa oli siksi erilaista kuin muu kauppa. Telakoiden kannalta tilanne oli lyhyesti kuvattuna sellainen, ettei Neuvostoliitto tehnyt sopimuksia yritysten, vaan valtioiden kanssa. Kauppavaltuuskuntien välisissä neuvotteluissa sovittiin esimerkiksi siitä, kuinka monta laivaa ja minkä tyyppiä aluksia Neuvostoliitto tilaisi Suomesta. Sen jälkeen suomalaiset telakat kilpailivat näin määritellyistä tilauksista keskenään, ja kävivät omat neuvottelunsa ostajan kanssa. Kaupallisista asioista sovittiin telakoiden ja neuvostoliittolaisen ostajaorganisaation, laivojen tapauksessa niiden tuonnista vastaavan valtionyritys Sudoimportin, välillä. Tekniset neuvottelut käytiin Neuvostoliiton valtion suunnittelutoimiston ja laivan varsinaisen käyttäjän, esimerkiksi varustamoiden, tiedeakatemian tai kalatalousministeriön kanssa.²²⁵

Hollmingilla ymmärrettiin, ettei puurakenteisten laivojen kysynnän varaan voisi tulevaisuudessa laskea. Oli suuntauduttava teräsalusten rakentamiseen. Niinpä telakka rakensi omaan laskuunsa rahtialuksen, joka valmistuttuaan 1952 myytiin Neuvostoliittoon. Se jäi kuitenkin yksittäiskappaleeksi, ja Hollmingin

---

224 Uola 1996, 555–561; Uola 2001, 373–380. Olen tässä yhteydessä laskenut laivoiksi ne, joille telakalla on annettu oma rakennusnumero: siten luku sisältää mm. joitakin Hollmingin alihankintana rakentamia laivarunkoja, jotka varusteltiin valmiiksi laivaksi toisella telakalla, ja toisaalta se ei sisällä eräitä pienempiä aluksia, esimerkiksi Hollmingilla rajavartiostolle rakennettuja kelirikkoveneitä.

225 Hirvensalo & Sutela 2017, 181–184, 211–222, 250–251; Id & Peter 2017, 24–26; Teräs 2017, 199–200; Uola 1996, 133–151, 154–155; Uola 2001, 110–112, 134–135, 145.

Kuva 6. Korkean tason suhteiden hoito oli idänkaupassa tärkeää. Rauma-Repolan johtaja Paavo Honkajuuri (vasemmalla) kätelee Neuvostoliiton valtionpäämiestä Nikita Hruštšovia Moskovassa vuonna 1960. RMM35991.

1950-luvun menestystuote olivat teräksiset, komposiittirakenteisia sotakorvausproomuja muistuttaneet sisävesiproomut. Niitä rakennettiin 1950–1960 kaikkiaan 101 kappaletta. Neuvostoliitto ei 1960-luvulla niitä enää tilannut ja Hollming ryhtyi rakentamaan puutavarankuljetusaluksia. Ne olivat telakalle huomattavasti vaativampia kuin proomut, mutta takasivat töitä pitkäksi aikaa. Sarjan viimeinen alus luovutettiin Neuvostoliittoon vuonna 1970. Samaa laivatyyppiä rakensivat myös Valmet sekä Uudenkaupungin telakka. Hollming suunnitteli puutavaralaivat yhteistyössä jälkimmäisen kanssa. Myöhemmin Hollming sai Neuvostoliitosta yhä edistyneempien alusten tilauksia. 1970-luvulla raken-

Kuva 7. Hollmingin Neuvostoliiton tiedeakatemialle rakentama tutkimusalus Akademik Mstislav Keldysh vuonna 1981. RMM10513.

nettiin ro-ro -aluksia,²²⁶ jollaisia Neuvostoliitto ei ollut aiemmin hankkinut mistään. 1980-luvun menestystarina olivat Neuvostoliiton tiedeakatemialle rakennetut tutkimusaluks²²⁷

Rauma-Raahen nimi muuttui taas 1952, kun kolmen yrityksen fuusiossa muodostettiin Rauma-Repola. Rauman telakan toimintaan tämä ei suoraan vaikuttanut. Uuden yhtiön omistukseen tuli myös kaksi muuta telakkaa. Valkon telakalla Loviisassa rakennettiin laivoja 1963 asti, jonka jälkeen se jatkoi konepajana. Savonlinnan telakalla laivanrakennus jatkui vuoteen 1989 saakka. Vuonna 1956 yhtiö osti Teljän tehtaat Porissa, jossa rakennettiin proomuja ja pienaluksia vuoteen 1959 asti. Sen jälkeen laivanrakennus sielläkin loppui ja toiminta jatkui konepajana. Vuonna 1973 Rauma-Repola hankki vielä Uudenkaupungin telakan, josta

226 Nimitys ro-ro tulee englanninkielisestä nimityksestä *roll-on-roll-off*. Se tarkoittaa alusta, johon rahti voidaan lastata ajamalla esim. rekan perävaunuja laiturille laskettavan rampin kautta suoraan lastiruumaan. Varela & Murphy & van der Linden 2017, 690.

227 Id & Peter 2017, 31, 75–76; Uola 2001, 76, 81–87, 109–112, 114–117, 133–148, 191–194, 249–286.

se luopui vuonna 1991, ja Porin Mäntyluodossa toiminut, pääasiassa öljynporauslauttoja rakentanut offshore-telakka oli vuosina 1972–1991 Rauma-Repolan omistuksessa. Samaan konserniin kuuluneet telakat pyrkivät yhteistyöhön, ja raumalaisiakin kävi komennuksilla etenkin läheisessä Uudessakaupungissa.²²⁸

Rauma-Repolan Rauman telakka jatkoi 1950-luvulla proomujen rakentamista Neuvostoliittoon, mutta kun 1953 solmittiin sopimus tankkilaivojen tilaamisesta, siirsi yhtiö proomunrakennuksen Valkoon. Tankkilaivojen rakentamisesta Neuvostoliittoon tuli Rauma-Repolan menestystarina, joka päättyi vasta 1986. Vuosikymmenien aikana telakka rakensi useita erilaisia tankkilaivasarjoja, osa niistä varsin pitkälle erikoistuneita, kuten 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa rakennetut viinitankkerit, 1970-luvulla tehdyt jakelutankkilaivat, joista oli mahdollista täydentää muiden laivojen polttoainevarastoja avomerellä, sekä 1970- ja 1980-lukujen voimakkaasti jäävähvistetut niin sanotut polaaritankkilaivat, jotka kykenivät liikennöimään Koillisväylän ankarissa olosuhteissa.²²⁹

Neuvostoliitto tilasi tyypillisesti pitkiä sarjoja saman kaltaisia aluksia. Telakoiden kannalta tämä oli edullista. Tuotantoprosessi voitiin hioa sujuvaksi eikä suunnittelukustannus yksittäistä alusta kohti ollut suuri, vaikka muutoksia laivasarjojen ensimmäisten ja viimeisten alusten välillä tehtiinkin. Neuvostoliiton taloudessa noudatettujen viisivuotissuunnitelmien vuoksi telakat pääsivät usein tekemään sopimuksia hyvissä ajoin etukäteen, joten investointeja voitiin suunnitella pitkällä tähtäimellä. Idänkaupan mak-suehdot olivat telakalle edulliset, sillä suuri osa hinnasta maksettiin rakentamisen alkuvaiheessa. Neuvostoliiton kauppa olikin telakoille yleisesti ottaen kannattavaa. Riippuvuus yhdestä asiakkaasta oli kuitenkin myös tiedostettu ongelma.²³⁰

---

228 Uola 1996, 93–95, 115–127, 339–340, 350–351, 374, 376–378, 381–384, 428–430.

229 Id & Peter 2017, 29–34; Uola 1996, 139–151, 239–246, 251–261, 486–490.

230 Hirvensalo & Sutela 2017, 250–259; Id & Peter 2017, 278; Teräs 2017, 199–200, 214, 299; Uola 1996, 154–156; Uola 2001, 114–117, 129–131; 148.

2.3 Väylä lännen ja Kaukoidän markkinoille

Molemmat Rauman telakat pyrkivät ja onnistuivat jo sotakorvausajana hankkimaan tilauksia muiltakin markkinoilta. Toisin kuin niin sanotuilta länsimarkkinoilta Neuvostoliitosta saatiin kuitenkin usein tilauksia hyvin pitkistä laivasarjoista, joten telakoiden oli kannattavaa sitoa suuri osa rakennuskapasiteetista niihin. Idänkaupan tuottama vakaus mahdollisti investoinnit, joiden avulla voitiin kilpailla muidenkin markkinoiden tilauksista.²³¹ Kari Teräksen mukaan Neuvostoliiton ostot pelastivat 1970- ja 1980-luvuilla Suomen telakat monia Euroopan ja Pohjois-Amerikan telakoita koetelleelta laivanrakennuksen kriisiltä. Ongelmat alkoivat vasta idänkaupan hiipuessä 1980-luvun lopulla.²³²

Rauma-Repola sai 1950-luvun jälkipuoliskolla useita rahtilaivatilauksia suomalaisilta varustamoilta. Vuonna 1961 valtion öljy-yhtiö Neste tilasi kaksi suurta tankkilaivaa, suurimmat Suomessa siihen mennessä rakennetut alukset. Kotimaiset rahtilaivatilaukset jatkuivat 1960-luvulla, ja eräs niistä poiki uuden markkina-alueen. Suomen Tankkilaiva Oy nimittäin myi Rauma-Repolalla rakennuttamiaan kuivarahtialuksia Kiinaan, jossa niihin oltiin tyytyväisiä. Kiinan kansantasavallan omistama Hongkongissa toiminut varustamo tilasi 1970-luvun alussa kuusi samantyyppistä alusta, ja Kiinan valtio vielä yhden lisää. Yhdysvaltalaiselle öljy-yhtiö Mobilille toimitettiin vuonna 1974 kolme suurta tankkilaivaa. Uudentyyppisiä ro-ro-rahtialuksia rakennettiin 1970- ja 1980-luvuilla muun muassa Suomeen ja Isoon-Britanniaan, ja 1989–1991 rakennettiin ensimmäiset risteilyalukset suomalaiselle ja saksalaiselle varustamolle. Vuonna 1989 Rauma-Repolan Rauman ja Uudenkaupungin telakoista muodostettiin uusi yhtiö, joka sai nimekseen Rauma Yards.²³³

---

231 Teräs 2017, 199–200; Uola 1996, 299, 310–311; Uola 2001, 163–164.

232 Teräs 2017, 214.

233 Id & Peter 2017, 32, 72–74, 76–78, 161–162, 201; Uola 1996, 174–195, 308–314.

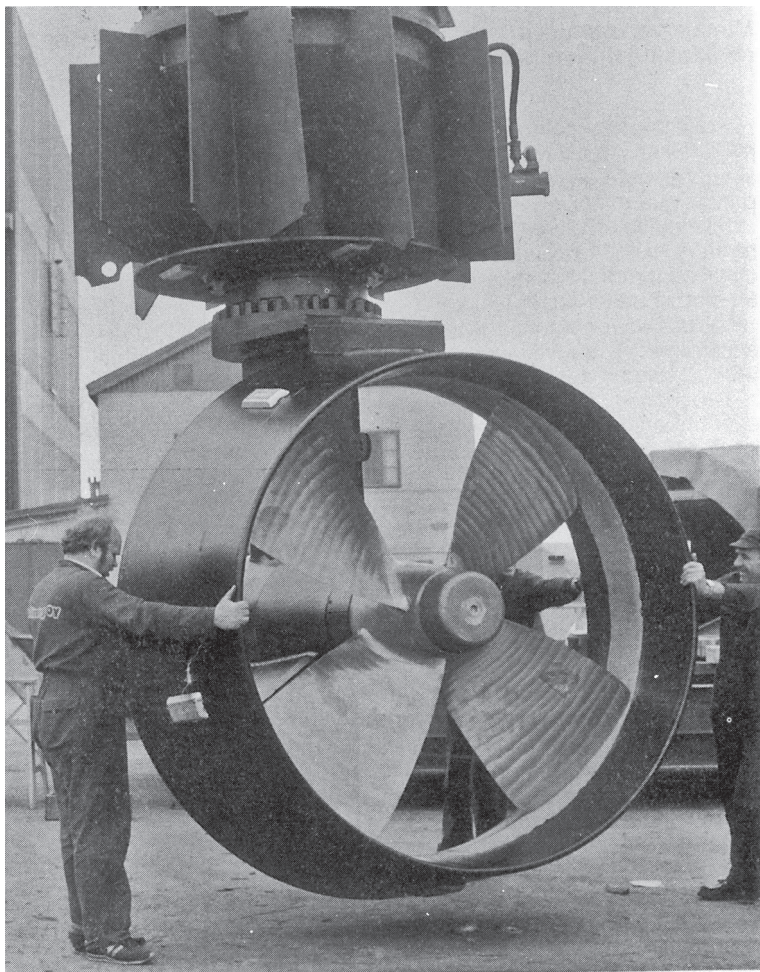
Kuva 8. Vuonna 1982 Rauma-Repolan Rauman telakalta suomalaiselle FÅA-varustamolle valmistunut ro-ro-rahtialus Arcturus, yksi niin sanoituista Jumbo-ro-ro-laivoista. RMM35839.

Hollming rakensi 1960-luvulla Rajavartiolaitokselle kelirikko-veneitä. Valtio oli asiakkaana myöhemminkin. 1970–1990-luvuilla rakennettiin Merivoimille kuljetusaluksia ja ohjusveneitä, sekä Rajavartiostolle vartioaluksia. Ensimmäisen ulkomaisen tilauksensa muualta kuin Neuvostoliitosta Hollming sai 1969, kun ruotsalainen varustamo tilasi neljä rahtilaivaa. Aquamaster-ruoripotkurilaite kehitettiin 1960-luvulla, ja sillä varustettuja aluksia tilattiin Suomeen, Ruotsiin ja Grönlantiin.²³⁴

2.4 Myrskyisät suhdanteet

Neuvostoliitto oli 1980-luvulla taloudellisissa ja sisäpoliittisissa vaikeuksissa, jotka johtivat sen hajoamiseen 1992. Rauman tela-

²³⁴ Id & Peter 2017, 56, 190; Tammiaho 2009, 8–15; Uola 2001, 123–127, 157–164, 336–340.

Kuva 9. Aquamaster-ruoripotkurilaite. RMM18858.

kat menettivät tärkeimmän asiakkaansa. Jo 1980-luvun lopulla tilaukset itänaapurista vähenivät ja maksamisessa ilmeni vaikeuksia, mitä ei aiemmin ollut tapahtunut. Uusien markkinoiden löytäminen osoittautui vaikeaksi kaikille Suomen telakoille. Wärtsilä meni 1989 konkurssiin, ja muiden yhtiöiden sekä valtion kesken etsittiin keinoja pelastaa laivanrakennusala esimerkiksi

yrittäjäsuurilla. Rauman telakat olivat jo 1980-luvulla viritelleet yhteistyötä muun muassa yhdistämällä laivaputkitekniikkaansa sekä perustamalla Aquamaster-Rauma Oy:n, johon liitettiin Hollmingin potkurilaitteiden ja Rauma-Repolan kansikoneiden tuotanto. Telakat tekivät 1991 yhteistarjouksen jäänmurtajien rakentamisesta, mikä johtikin sopimukseen. Vuoden 1992 alussa Rauma Yards ja Hollming fuusioituivat Finnyards Osakeyhtiöksi. Norjalainen Aker Maritime osti telakan 1997, ja uudeksi nimeksi tuli Aker Finnyards.²³⁵

Yhdistetyn telakan kärkituotteeksi tulivat autolautat. Niitä tilattiin Itämeren, Välimeren, Pohjanmeren ja Englannin kanaalien liikenteeseen. Niistä ensimmäisenä valmistui Ranskan mantereelle ja Korsikan väliselle reitille asetettu *Kalliste* vuonna 1993. Ruotsalaiselle Stenalle rakennettiin 1990-luvulla kolme alumiinirakenteista nopeaa autolauttaa. Virolaisesta Tallink-varustamosta tuli 2000-luvulla tärkeä asiakas, joka tilasi useita autolauttoja. Lisäksi rakennettiin muutamia rahtilaivoja sekä tieteellisiä tutkimusaluksia. Viimeksi mainittujen tilaajat löytyivät nyt etelästä, Namibiasta ja Etelä-Afrikasta. Asiakassuhde Suomen valtion kanssa jatkui. Laivasto tilasi neljä ohjusvenettä ja ilmatyynyalukset.²³⁶

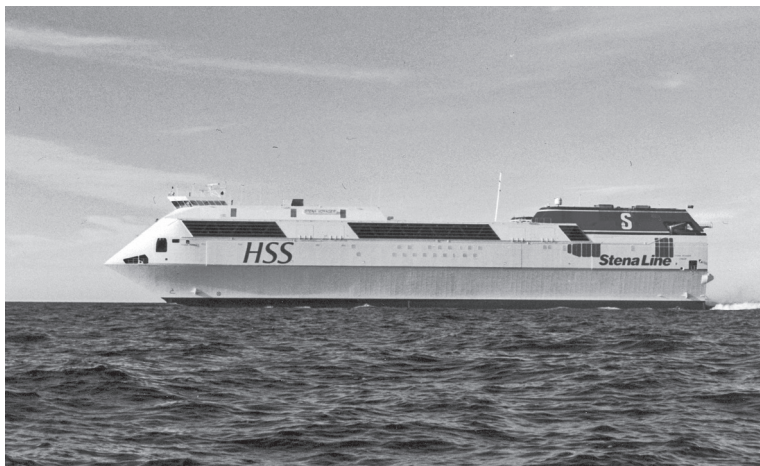
Aker yhdisti 2005 omistamansa Suomen telakat, Rauman Aker Finnyardsin ja Turun Kværner Masa-Yardsin, uudeksi yhtiöksi, jonka nimeksi tuli Aker Yards. Eteläkorealainen STX-konserni osti siitä 40% osuuden 2007, ja hankki seuraavana vuonna niin Rauman, Turun kuin Helsinginkin telakat kokonaan omistukseensa. Vuodesta 2009 alkaen ne toimivat yhteisellä nimellä STX Finland. Samaan aikaan kansainvälisen talouskriisi iski voimakkaasti korealaisen emoyhtiön ydintoimialoihin, varustamoihin ja laivanrakennukseen. Konkurssin uhatessa se myi useita Euroopan telakoitaan, mutta piti itsellään omistuksensa Suomessa. Syys-

---

235 Id & Peter 2017 186–189, 192–194, 196; Sandberg 2011, 134; Teräs 2017, 214–215; Uola 1996, 508–514, 522–525; Uola 2001, 289–291, 331–336, 354–359.

236 Id & Peter 2017, 192–194, 196, 213–220, 240–249, 253–256, 263–264; Uola 2001, 343–345; Helamaa 14.11.2018; Snellman, J. 24.4.2014.

Kuva 10. Nopeakulkuiset Stena HSS-autolautat rakennettiin 1990-luvulla. RMM34082.

kuussa 2013 STX ilmoitti sulkevansa Rauman telakan kesäkuun lopussa 2014. Yli 600 laivanrakentajaa menetti työnsä. Telakka-alueen osti Rauman kaupunki, joka perusti sinne teollisuusalueen nimellä Rauma Seaside Industry Park. Aquamasterista alkanut potkurilaitetuotanto jatkui alueella kahden yrityksen, Rolls-Roycen (1.4.2019 alkaen Kongsberg) ja Steerpropin, voimin, mutta näytti siltä, että keväällä 2014 Rannikkovartiostolle luovutettu *Turva* jäisi viimeiseksi Raumalla rakennetuksi laivaksi.²³⁷

Katkos oli kuitenkin lopulta lyhyt. Uusi telakkayritys Rauma Marine Constructions (RMC) perustettiin jo 2014. Se sai ensimmäisen uudisrakennustilauksensa kesällä 2016. Tanskalaisen varustamon tilaama autolautta *Hammershus* valmistui kesällä 2018. Uuden telakkayhtiön alihankkijaverkostoihin perustuva liiketoimintamalli poikkeaa Rauman aiemmista telakoista. Sillä on palveluksessaan vain vähän omia työntekijöitä, ja suurin osa

237 Id & Peter 2017, 222–226, 257–261; Teräs 2017, 215–217; Helamaa 14.11.2018; Rantanen, Janne / *Länsi-Suomi* 1.4.2019 verkkouutinen *Rolls-Roycen nimi vaihtui Raumalla tänään* [Is24.fi/uutiset/rolls-roycen-nimi-vaihtui-raumalla-tanaan](https://www.is24.fi/uutiset/rolls-roycen-nimi-vaihtui-raumalla-tanaan).

Kuva 11. Lohkohitsaaja työssään Rauma-Repolan telakalla 1973. Kuva Veli Kuusinen. RMM33666.

telakalla työskentelevistä on alihankkijayritysten työvoimaa. Tätä kirjoitettaessa vuonna 2019 RMC:n lähitulevaisuus näyttää valoisalta: sillä on useita tilauksia, jotka takaavat töitä vuosiksi. Laivanrakennus Raumalla jatkuu.²³⁸

2.5 Laivan rakentaminen: neuvotteluista luovutukseen

Laivan rakentaminen on vuosia kestävä prosessi, jota seuraavassa kuvaan yleisellä tasolla. Kyse on yksittäistuotannosta tai lyhyistä sarjoista. Jokaisen laivan ja laivasarjan kohdalla tämä prosessi on siten omanlaisensa. Esimerkiksi neuvottelut neuvostoliittolaisen

²³⁸ Id & Peter 2017, 261, 276, 280–281; Teräs 2017, 217; Rauma Marine Constructionsin verkkosivu *Rauma Shipyard* rmcfinland.fi/about/rauma-shipyard/ [Luettu 30.10.2019]; Rauma Marine Constructionsin verkkosivu *News* rmcfinland.fi/news/ [Luettu 30.10.2019]; Rauma Marine Constructionsin verkkosivusto *Operating Model* rmcfinland.fi/about/operating-model/ [Luettu 30.10.2019].

Kuva 12. Puutavarankuljetusalus Hollmingin varustelulaiturissa 1960-luvulla. RMM18756.

ostajan kanssa poikkesivat vaikkapa kaupankäynnistä isobritannialaisen varustamon kanssa. Matkustajalaivan varustelu ja suunnittelu on erilaista kuin rahtialuksen tai sotalaivan. Laivanrakennustekniikka ja sitä kautta työmenetelmät muuttuivat ja kehittyivät jatkuvasti.²³⁹

Kun telakka teki tarjouksen laivan tilaajalle, suunnitteluosasto oli jo alkuvaiheessa mukana neuvotteluissa. Tarjous sisälsi alustavan suunnitelman, jota ilman realistisen hinta-arvion tekeminen olisi ollut mahdotonta. Neuvottelut tilaajan kanssa saattoivat jatkua esimerkiksi laivaan tilattavan laitteiston määrittelyllä, millä oli vaikutuksensa myös hintaan. Mikäli molempia osapuolia tyydyttävään tulokseen päästiin, solmittiin rakennussopimus ja määriteltiin toimitusaika. Myöhästymisestä telakkaa uhkasi soppimussakko. Myyntineuvotteluissa myös sovittiin, mikä luokituslaitos sai tehtäväkseen tarkastaa, että laiva oli merikelpoinen ja täytti kansainväliset vaatimukset. Neuvostoliittoon rakennetuissa

239 Teräs 1996, 76; Uola 1996, 313, 493.

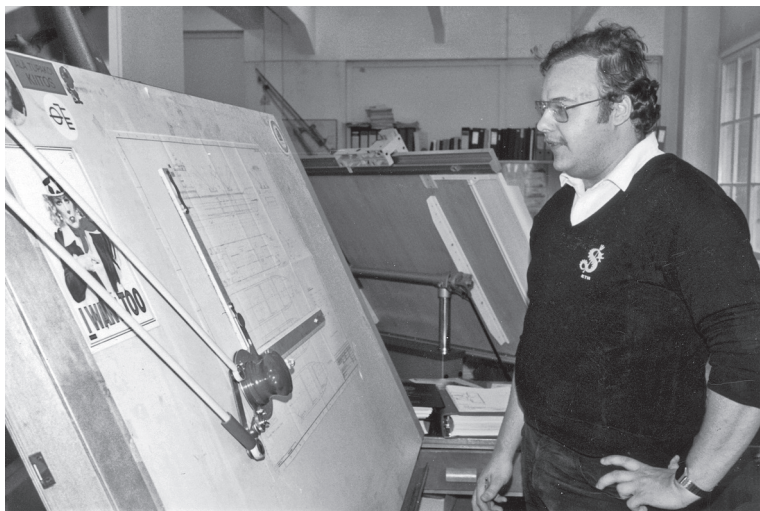

Kuva 13. Erilaiset työtehtävät avaavat erilaisia näkökulmia laivanrakennukseen. Nosturinkuljettajalle se voi olla tällainen. Kuva Esa Lehtinen. RMM35102.

aluksissa luokituslaitoksena oli lähes aina Neuvostoliiton merirekisteri, muissa laivoissa esimerkiksi norjalainen Det Norske Veritas.²⁴⁰

Sopimuksen tekoa seurasi laivan suunnittelu. Usein se tehtiin omana työnä telakalla, mutta toisinaan suunnitelmia hankittiin muualta. Esimerkiksi ensimmäinen Rauma-Repolan tankkilai-varsarja perustui norjalaisiin piirustuksiin, ja Hollming hyödynsi 1970-luvun alussa ruotsalaisia perussuunnitelmia. Käytännössä

²⁴⁰ Uola 1996, 159–164, 176; Uola 2001, 177–180.

Kuva 14. Suunnittelija piirtopöydän ääressä vuonna 1981. RMM27523.

kuitenkin muualla laadittujen suunnitelmien yksityiskohtiin oli telakan aina tehtävä muutoksia. Keskikokoiseen laivaan tarvittiin 1960-luvulla noin 5000 erilaista piirustusta, jotka kuvasivat laivan runkoa, eri tiloja kuten konehuonetta, putkistoja, sähkökaavioita ynnä muuta. Tekniikan kehittyessä määrä vain kasvoi. Valmiille piirustuksille oli saatava sekä tilaajan että luokituslaitoksen hyväksyntä. Tietokoneiden käyttöönotto mullisti suunnittelijoiden työn 1980-luvulla, ja seuraavalla vuosikymmenellä suunnittelua alettiin ulkoistaa alihankkijayrityksille.²⁴¹

Laivan varsinainen rakentaminen alkoi kölinlaskulla ja niin sanotulla uloslyömisellä, joka tarkoittaa määritellyn muotoisten palojen leikkaamista metallilevystä. Ne taivutettiin sitten kaariksi ja kylkilevyiksi, jotka liitettiin lohkoiksi. Lohkot koottiin laivan rungoksi laivanrakennusalueella eli slipillä. Lohkojen koko kasvoi vuosien mittaan nosturikapasiteetin noustessa, kun laivanrakennuspaikalla oli mahdollista käsitellä yhä suurempia kapaleita. Molemmat Rauman telakat kokosivat alusta asti kaikki

²⁴¹ Uola 1996, 142–143, 293–296; Uola 2001, 163, 181, 294–295.

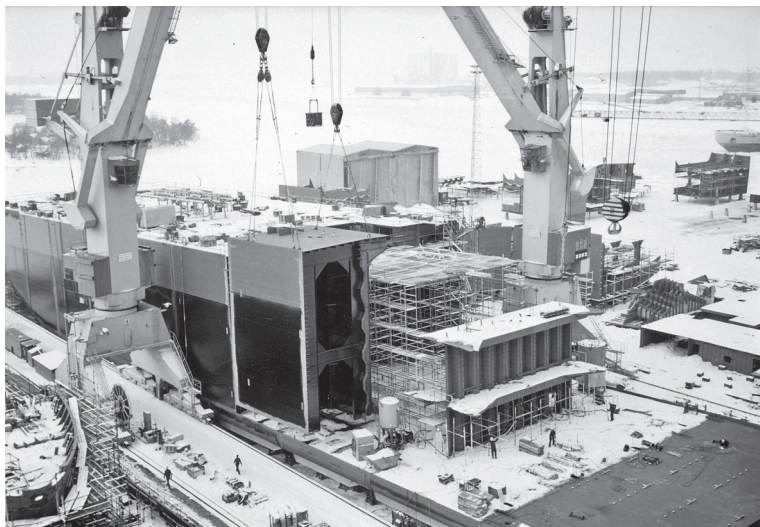

Kuva 15. Henkilökuntaa ja vieraita seuraamassa rahtilaiva Finnkraftin vesillelaskua Rauma-Repolan Rauman telakalla 1956. Kuva Keijo Mäkilä. RMM18756.

metallirakenteiset alukset hitsaamalla, niittausta ei käytetty. Varhaisissa laivoissa esimerkiksi kansirakennelma kyllä saatettiin kiinnittää kanteen niittaamalla. Kun laivan runko oli koottu, se hiekkapuhallettiin ja maalattiin. Sitten oli vesillelaskun aika. Kyseessä oli juhlallinen tilaisuus, jossa laivan kummi, yleensä tilaajan edustaja, antoi sille nimen ja ”kastoi” laivan rikkomalla samppanjapullon sen keulaan. Viimeinen varsinainen vesillelasku Raumalla tapahtui vuonna 1993. Sen jälkeen laivat koottiin altaassa, johon vesi laskettiin.²⁴²

Seuraavaksi laiva varusteltiin. Tämä tapahtui 1990-luvulle asti varustelulaiturissa, sittemmin samassa altaassa kuin kokoaminenkin. Tässä vaiheessa laivaan asennettiin koneistot ja laitteet, putkistot ja sähköjohdot sekä miehistöhyttien ja matkustajatilo-

242 Snellman, J. 24.4.2014; Uola 1996, 294–296, 500–501; Uola 2001, 181–184; RMMF 61 Rauma-Repolan laivanrakennus esittely- ja mainoselokuva.

Kuva 16. Laivan runkoa kootaan lohkoista Rauma-Repolan Rauman telakalla 1990. Kuva: Esa Lehtinen, RMM35113.

jen sisustus, jos laivassa sellaisia oli. Pääkoneet Raumalla rakennettuihin laivoihin hankittiin aina muualta, mutta muita varusteita, esimerkiksi kansikoneita, rakennettiin myös itse. Tekniikan kehittyessä varustelu voitiin aloittaa jo runkotyövaiheessa. Esimerkiksi 2000-luvulla putkistot ja sähkölinjat pääosin asennettiin lohkoihin jo ennen niiden liittämistä laivarungoksi. Jokaista rakennusvaihetta valvoi sekä tilaajan että luokituslaitoksen tarkastaja. Kaikille työvaiheille oli saatava heidän hyväksyntänsä. Varustelun valmistuttua laivalle tehtiin laiturikokeet sekä koeajo, joita tarkastajat myös valvoivat. Mikäli havaittiin puutteita, ne korjattiin, yleensä kiireisesti, sillä sopimuksessa määritelty luovutusaika oli tavallisesti tässä vaiheessa jo lähellä. Kun tilaaja ja luokituslaitos olivat aluksen hyväksyneet, se luovutettiin enemmän tai vähemmän juhlallisesti tilaajalle. Sen jälkeen laiva pur-

jehti pois telakalta ja katosi laivanrakentajien näkyvistä Rauman edustan saarten taakse.²⁴³

*Kuva 17. Autolautta Spirit of France lähdössä koeajolle 7.7.2011.
RMM27332.*

---

243 Uola 1996, 295–296, 313–314; Uola 2001, 184–185; RMMF 46 tutkimus-
alus Agulhas II esittely- ja mainoselokuva.

3. Työ

Laivanrakentajia ovat ne, jotka ovat telakalla töissä, ja siten laivanrakentajaksi tullakseen on saatava työpaikka telakalta. Varsinkin henkilöhaastatteluissa oli tyypillistä, että kertojat puhuivat paljon ja pitkään uransa alkuvaiheista ja laivanrakentajaksi oppimisesta. Vuosikymmenien pituisen jakson arkista työelämää he sen sijaan saattoivat tiivistää muutamaan lauseeseen. Laivanrakentajaksi tuleminen on keskeinen kokemus, joka kaikilla kertojilla on. Siten sen korostuminen on luontevaa, ja siihen on saattanut ohjata myös haastattelija, joka on esittänyt uran alkuvaiheita ja telakalle tulemistä koskevia kysymyksiä.²⁴⁴ Myös uran päättymisestä puhuivat kertojat paljon. Tämä on myös luontevaa, sillä kaikkien ura Rauman telakoilla oli haastatteluhetkellä joko jo päättynyt eläkkeelle jäämisen tai muualle siirtymisen takia, tai päättymässä telakan alasajon 2014 yhteydessä, kuten luvussa 1.2.3 olen selostanut. Henkilöhaastatteluihin osallistuneista kaikki kertoivat laivanrakentajauransa alusta ja loppumisesta, mutta vain ryhmähaastatteluihin tai teemakeskusteluihin osallistuneista läheskään kaikki eivät.

3.1 Laivanrakentajan työura

Henkilöhaastattelut etenivät useimmiten suurin piirtein kronologisesti, eli haastattelun alussa kertoja käsitteli uransa alkuvaihetta ja lopussa sen päättymistä.²⁴⁵ Useimmat ryhmähaastattelut ja tee-

---

244 Esim. H1 RMMV 40:1–2; H5 RMMV 44:18; H24 RMMV 44:45; H36 RMMV 44:70.

245 Esim. H7 RMMV 44:24; H23 RMMV 44:44; H30 RMMV 44:51.

makeskustelut²⁴⁶ sen sijaan jäsenyivät ennemmin kulloisenkin puheenaiheen kuin ajan mukaan. Muutamat ryhmähaastattelut²⁴⁷ muistuttavat tässä suhteessa henkilöhaastatteluja. Laivanrakentajauransa alun ja lopun kertojat useimmiten ajoittivat tarkasti, jotkut jopa päivän tarkkuudella.²⁴⁸ Muissa yhteyksissä heille oli sen sijaan tyypillistä kerrottujen tapahtumien hyvin epämääräinen ajoittaminen tai ajoituksen sivuuttaminen kokonaan. Siten on usein vaikeaa tai mahdotonta päätellä, puhuiko kertoja ajasta, jolloin hän oli tulokas vai jo kokenut laivanrakentaja. Yleisin ajoituksissa käytetty aikayksikkö on vuosikymmen: ”Kyl se näin o. Kahdeksankytluvul ol samalaist”²⁴⁹ tai ”Sillon oli tietysti kuuskytluvulla aika ankeeta tämä työsuojelu”²⁵⁰. Usein kertojat viittasivat ajankohtaan sellaisilla ilmauksilla kuin ”sitä aikaa, ku tehtiin Neuvostoliittoon niit tankkilaivoi”.²⁵¹ Koska Raumalla rakennettiin säiliöaluksia Neuvostoliiton tilauksista 1953–1986²⁵², ei ajoitusta voi pitää kovin tarkkana. Jotkut määrittivät ajankohtia henkilökohtaisen elämän merkittävien muutosten mukaan, esimerkiksi ”siinä vaiheessa, ko lapset kasvo ja menivät sit jo kouluunki”.²⁵³ Kyseinen kertoja ei kuitenkaan maininnut milloin hänen lapsensa syntyivät.

Tällainen kerronnan tapa ja ajoitusten epämääräisyys on Alessandro Portellin mukaan muistitietokerronnassa tyypillistä, ja siihen voi olla monia syitä. Jos esimerkiksi kerrontatilanteessa läsnä olevat ovat toisilleen tuttuja, kuten omassa aineistossani usein olivat, he ehkä olettavat kuulijoiden tietävän mihin aikaan kerrottu tapahtui. Ulkopuolinen, kuten minä tutkijana, ei kuiten-

246 Esim. R1 RMMV 44:1; R13 RMMV 44:32; T5 RMMV 44:64; T7 RMMV 44:71.

247 R17 RMMV 44:47; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

248 Esim. H5 RMMV 44:18; H7 RMMV 44:24; H31 RMMV 44:52; H34 RMMV 44:68.

249 H32 RMMV 44:54.

250 H15 RMMV 44:30.

251 H7 RMMV 44:24.

252 Uola 1996, 144, 556–561.

253 H28 RMMV 44:53.

kaan voi sitä kerrotusta päätellä. Pitkästä ajanjaksosta, jota kertojen kokemuksessa määrittää tietty asia tai tapahtuma, he voivat kertoa ikään kuin yhtenä tapahtumana. Tämä voi määrittyä henkilökohtaisesti, esimerkiksi edellä mainitun kertojan lasten koulunkäynnin kautta. Määrittäminen voi tapahtua myös instituution kautta, aineistoni tapauksessa Rauman telakoiden, kuten edellä mainitussa tietynlaisten laivojen rakentamiseen liittyvässä ajoituksessa.²⁵⁴ Kyseessä voi olla myös kansalliseen tai maailmanhistoriaan liittyvän tapahtuman mukainen ajoitus.²⁵⁵ Kertajat puhuivat usein esimerkiksi Neuvostoliiton romahduksesta, koska se vaikutti suoraan lähes kaikkien työhön telakalla.

Jyrki Pöysän mukaan kerronnan nykyisyys, siis se aika josta kertoja kulloinkin puhuu, usein hahmottuu ennemmin kestonä kuin hetkenä. Kesto tarkoittaa tässä yhteydessä toiminnallista kokonaisuutta, joka voi olla pitkäkin.²⁵⁶ Esimerkiksi erään ensin nosturinkuljettajana ja sitten hitsaajana työskennelleen kertojan puheessa kaikki se, mikä tapahtui hänen nosturinkuljettajana ollessaan, oli ikään kuin samanaikaista, vaikka hän työskenteli siinä tehtävässä kymmenen vuoden ajan.²⁵⁷ Tällaisia kestoina kerrottuja nykyisyyksiä on aineistosta helppo havaita. Kertajat ovat liittäneet niitä omien työtehtäviensä ja rakentamiensa laivatyyppien lisäksi esimerkiksi lakkojen ja työtaisteluiden määrittämään 1970-lukuun.²⁵⁸

---

254 Portelli 1990, 67–73.

255 Portelli 1990, 70.

256 Pöysä 2015, 85–86.

257 Käytän tässä esimerkkinä haastattelua H24 RMMV 44:45.

258 Esim H2 RMMV 44:6; H7 RMMV 44:24; H12 RMMV 44:29; H13 RMMV 44:29; H14 RMMV 44:30.

3.1.1 Työuran alku

Lähes kaikissa henkilöhaastatteluissa²⁵⁹, ja myös joissain ryhmähaastatteluissa²⁶⁰ sekä teemakeskusteluissa²⁶¹, kertojat puhuivat siitä, miten alun perin töihin telakalle tulivat. Henkilöhaastatteluissa haastatteliija usein myös kysyi elämästä ennen laivanrakentajaksi tulemistä, kuten lapsuudesta ja koulunkäynnistä.²⁶² Harva kertoi suunnitelmallisesta alalle hakeutumisesta. Kukaan ei esimerkiksi maininnut haaveilleensa jo lapsena laivanrakentajaksi tulemisesta. Sitä vastoin monikin kertoi harkinneensa tai kokeilleensa muitakin vaihtoehtoja.²⁶³ Muutamille laivanrakentajaksi ryhtyminen vaikutti lähes sattumanvaraiselta tai vaihtoehtojen puutteen sanelemalta ratkaisulta. Jotkut päätyivät telakalle yksinkertaisesti siksi, että siellä oli töitä tarjolla.²⁶⁴ Eräs kertoja kuvaili tilannettaan 1950-luvulla: ”siihe aikkaa oli otettava mistä työtä hiukanki sais semmoset ihmiset aina ku minäki, ku ei ollu mittää muut koulutus pohjaa ku se kansakoulu”.²⁶⁵ Hän siis arveli, että koulutetummilla olisi ollut enemmän vaihtoehtoja.

---

259 Esim. H2 RMMV 44:6; H3 RMMV 44:7; H4 RMMV 44:8; H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; H28 RMMV 44:48; H30 RMMV 44:51; H34 RMMV 44:68; H36 RMMV 44:70.

260 R16 RMMV 44:36; R17 RMMV 44:47; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

261 T2 RMMV 44:61; T9 RMMV 44:73.

262 H9 RMMV 44:26; H10 RMMV 44:27; H11 RMMV 44:28; H13 RMMV 44:29; H14 RMMV 44:30; H15 RMMV 44:30; H16 RMMV 44:31; H17 RMMV 44:37; H18 RMMV 44:38; H20 RMMV 44:40; H21 RMMV 44:41; H22 RMMV 44:42; H23 RMMV 44:44; H24 RMMV 44:45; H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; H28 RMMV 44:48; H29 RMMV 44:49; H30 RMMV 44:51; H31 RMMV 44:52; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54; H36 RMMV 44:70.

263 Esim. H17 RMMV 44:37; H24 RMMV 44:45; H30 RMMV 44:51; T8 RMMV 44:72.

264 Esim. H2 RMMV 44:6; H30 RMMV 44:51; R17 RMMV 44:47; T2 RMMV 44:61; T8 RMMV 44:72.

265 H2 RMMV 44:6.

Vetovoimatekijöistäkin ovat kyllä monet kertoneet. Jotkut mainitsivat hyvän palkkatason.²⁶⁶ Osa kertojista piti laivanrakennusta vaihtelevana muilla teollisuuden aloilla tavalliseen yksitoikkoiseen liukuhihnatyöhön verrattuna.²⁶⁷ Maaseudulla kasvanut kertoja piti hakeutumistaan 1960-luvulla kaupunkiin ja teollisuustöihin väistämättömänä, koska maataloudessa työvoiman tarve väheni koneellistumisen myötä.²⁶⁸ Eräs kertoja hakeutui telakalle, koska halusi jäädä kotipaikkakunnalle, aiempaan keikkaluonteeseen rakennusalan työhön nimittäin kuului jatkuva matkustaminen.²⁶⁹ Yhden kertojan houkutteli vuonna 1959 Turun telakalta Raumalle Rauma-Repolan työsuhteasunto, joka oli mukavampi kuin hänen aiempi majapaikkansa Raisiossa. Uudessa kodissa oli esimerkiksi sisävevessä.²⁷⁰ Monilla kertojilla oli telakalla työskennelleitä perheenjäseniä tai ystäviä, ja laivanrakentajaksi ryhtyminen tuntui siksi luontevalta.²⁷¹ Ainakin yhden kertojan tosin oli vaikea tulla työpaikalle, jossa oli omia sukulaisia merkittävässä asemassa. Hän aloitti työnsä Hollmingin telakalla viisitoistavuotiaana viilarioppilaana. Kertojan isä oli telakan tekninen johtaja ja yhtiön osakas. Aluksi työtoverit epäilivätkin nuorta oppilasta johtoportaan vakoilijaksi. Epäluulo kuitenkin hälveni kertojan mukaan pian: ”ei ne enää mua vierastaneet”²⁷²

Useimmat kertojat esittivät itsensä aktiivisina toimijoina ker-toessaan siitä, kuinka menivät telakalle töihin. He kertoivat otta-neensa itse yhteyttä esimerkiksi lehti-ilmoituksen perusteella, tai omasta aloitteestaan kysyneensä telakoilla työskenteleviltä tut-tavilta tai sukulaisilta työmahdollisuuksia. He eivät kuitenkaan

---

266 H23 RMMV 44:44; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66; T8 RMMV 44:72.

267 Esim. H2 RMMV 44:6; H18 RMMV 44:38; H25 RMMV 44:46; R19 RMMV 44:65.

268 T8 RMMV 44:72.

269 R17 RMMV 44:47.

270 T2 RMMV 44:61.

271 Esim. H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H17 RMMV 44:37; R16 RMMV 44:36; R17 RMMV 44:47; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

272 R16 RMMV 44:36.

yleensä esittäneet päätöksensä vakaan harkinnan tai tavoitteellisen pyrkimisen tuloksena. Voisi siis sanoa, että mennessään telakalle töihin kertojat olivat kyllä itse toimijoita, mutta eivät kovin vahvoja toimijoita.²⁷³ Myöhemmistä vaiheistaan laivanrakentajina puhuessaan monet heistä asemoivat itsensä selvästi voimakkaammin aktiivisiksi toimijoiksi, kun kertoivat esimerkiksi urakkapalkkoihin liittyneestä sääntelystä (kts. luku 3.2.1) tai työehtoja koskeneista neuvotteluista (kts. luku 4.4).²⁷⁴ Yleensä kertojat olivat varsin nuoria telakalle tullessaan, keskimäärin noin 22-vuotiaita. Nuorimpana aloittanut oli vasta 15-vuotias, ja lähes 40% kertojista oli tullut telakalle alle 20-vuotiaana.²⁷⁵ Jyrki Pöysä on kirjoitettua muistelukerrontaa tutkiessaan havainnut, että kertomus kasvusta lapsesta aikuiseksi on tyypillisesti myös kertomus vahvistuvasta toimijuudesta.²⁷⁶ Pöysän havaintoa soveltaen voi työuran alkamisesta ja etenemisestä kerrottua pitää kertomuksena laivanrakentajaksi kasvamisesta.

3.1.2 Koulutus ja laivanrakentajaksi oppiminen

Joinain aikoina töitä kysyviä otettiin telakalle saman tien. Näin oli varsinkin 1970-luvun alkupuoliskon työvoimapoluvuosina. Kertojien mukaan työnantaja ei noihin aikoihin kovin syvällisiä työhaastatteluja pitänyt eikä pätevyyttä tai kokemusta vaatinut.²⁷⁷ Rauma-Repolan hitsauskurssille vuonna 1957 tullut kertoja jopa

---

273 Toimijuudesta kts. Pöysä 2015, 135–156.

274 Esim. H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H28 RMMV 44:48, 53.

275 Tämä koskee niitä 43 kertojaa, jotka ovat maininneet sekä syntymävuotensa että telakkauran aloitusvuoden. Ikä on laskettu näiden vuosien mukaan vähennyslaskuna vuoden tarkkuudella. Esimerkiksi vuonna 1956 syntynyt kertoja, joka aloitti työnsä vuonna 1977, on siis tulkittu 21-vuotiaaksi.

276 Pöysä 2015, 139–142.

277 H4 RMMV 44:8; R4 RMMV 44:9; R10 RMMV 44:15-17; T2 RMMV 44:61; T9 RMMV 44:73.

muisteli, ettei ollut aiemmin koskaan nähnyt laivaa.²⁷⁸ Toinen kertoja sai 1960-luvun alussa työpaikan heti 16 vuotta täytettyään. Nuoremmat saivat silloisen lain mukaan tehdä vain kuuden tunnin työpäivää, eikä yhtiö heitä siksi mielellään palkannut.²⁷⁹ Yksi kertoja meni 18-vuotiaana vuonna 1961 kysymään Rauma-Repolan telakalta töitä. Hän sai kehotuksen tulla uudelleen kahden viikon kuluttua, jolloin seuraava kurssi alkaisi. Sen enempää ei kukaan häneltä kysynyt. Kertojan veli ja sisaren mies olivat tosin telakalla töissä, voi olla, että heidän mielipidettään hakijasta tiedusteltiin.²⁸⁰ Eräs kertoja pääsi Rauma-Repolan telakalle haettuaan työtä lehti-ilmoituksen perusteella vuonna 1972. Hän ei ollut koskaan käynyt Raumalla ennen ensimmäistä työpäiväänsä, ja meni aamulla ensin erehdyksessä Hollmingin telakan portille, mistä hänet tilanteen selvittyä neuvottiin Rauma-Repolan puolelle.²⁸¹

Toimihenkilötehtäviin telakoille tulleilla oli yleensä opisto- tai korkeakoulutasoista teknisen alan koulutusta. Näistä opinnoista he eivät aineistossa puhuneet mitään, ainoastaan mainitsivat niiden suorittamisesta.²⁸² Monet työntekijän asemaan telakalle tulleet aloittivat ilman mitään alan koulutusta, joko kansakoulupohjalta tai johonkin muuhun ammattiin koulutuksen saaneena.²⁸³ Näin oli varsinkin vanhempien ikäluokkien laita. Tilanne muuttui etenkin Rauma-Repolan telakan osalta, kun sen oma ammattikoulu aloitti toimintansa vuonna 1956. Aluksi se toimi konepajakoulun nimellä.²⁸⁴ Silti vielä 1970-luvullakin oli sekä Hollmingin että Rauma-Repolan otettava töihin työntekijöitä, joilla ei ollut lainkaan laivanrakennusalan työkokemusta tai kou-

---

278 H4 RMMV 44:8.

279 H7 RMMV 44:24.

280 H9 RMMV 44:26.

281 T2 RMMV 44:61.

282 Esim. H18 RMMV 44:38; H30 RMMV 44:51; R10 RMMV 44:17; R3 RMMV 44:5; R13 RMMV 44:32; T6 RMMV 44:67.

283 Esim. H13 RMMV 44:29; H15 RMMV 44:30; H17 RMMV 44:37; H27 RMMV 44:48; R10 RMMV 44:15; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

284 T9 RMMV 44:73; Uola 1996, 213–215.

lutusta.²⁸⁵ Vuonna 1964 Rauma-Repolan kouluun päässyt kertoja muisteli, etteivät pääsykokeet silti olleet mikään läpihuutojuttu: 120 hakijasta vain 24 hyväksyttiin oppilaaksi. Kertojan käsityksen mukaan konepajakouluun riitti pyrkijöitä, koska sinne päässeillä oli tiedossa lähes varma työpaikka Rauma-Repolan palveluksessa koulun jälkeen.²⁸⁶ Konepajakouluun vuonna 1962 päässeen kertojan mukaan käytäntö oli tuolloin sellainen, että koulu oli nelivuotinen, joista kaksi viimeistä kuitenkin käytännössä oltiin töissä. Hänen mielestään konepajakoulu antoi hyvän ja perusteellisen koulutuksen.²⁸⁷

Sittemmin koulu erotettiin yhtiöstä ja siitä muodostettiin tavanomainen, yhteiskunnan ylläpitämä ammattikoulutuslaitos, mitä ainakin yksi kertoja piti virheenä.²⁸⁸ Muutama kertoja oli sitä mieltä, että oppilaitoksella oli alueellista merkitystä telakoiden porttien ulkopuolellakin. He esimerkiksi huomauttivat, että monet Rauman seudulla toimivat teollisuuden pienyritykset ovat aikanaan käyneet telakan konepajakoulun.²⁸⁹ Rauma-Repolan ammattioppilaitoksessa opettajana työskennelleen kertojan mukaan monet koulun käyneistä jatkoivat myöhemmin teknikko- tai insinöörikoulutukseen.²⁹⁰ Hollming koulutti omia työntekijöitään sekä ammatillisen peruskoulutuksen että jatkokurssien tasolla, mutta varsinaista ammatti- tai muita tutkintoja myöntävää oppilaitosta sillä ei ollut.²⁹¹

Kouluttamattomat ja harjaantumattomat työntekijät oli opastettava työhönsä, ja usein ura alkoikin työpaikalla järjestetyllä kurssilla. Rauman telakat olivat työntekijämäärillä laskien suurimmillaan 1970-luvulla (kts. kuvio 5), ja monet silloin telakalle töihin tulleet kertoivat aloittaneensa uransa hitsaaja- tai levy-

---

285 Uola 1996, 268–271; Uola 2001, 229–232.

286 T2 RMMV 44:61.

287 T4 RMMV 44:63.

288 T4 RMMV 44:63; T9 RMMV 44:73.

289 T7 RMMV 44:71; T9 RMMV 44:73.

290 T9 RMMV 44:73

291 T9 RMMV 44:73.

seppäkurssilla. Kurssien piti kestää kuusi kuukautta, mutta kertojen mukaan sekä Hollmingin että Rauma-Repolan puolella kurssilaiset käytännössä komennettiin töihin jo parin kuukauden jälkeen.²⁹² Jotkut kokivatkin vähäisen koulutuksen ja perehdyttämisen ongelmaksi, ja alussa oli usein vaikeuksia.²⁹³ Useat kertojat muistivat tiettyjen työnjohtajien antaneen varsin tylyä palautetta tulokkaille.²⁹⁴ Toisinaan työtoverit antoivat opin mennä perille niin sanotusti kantapään kautta. Eräs kertoja muisteli tehneensä työtä siihen sopimattomalla välineellä usean päivän ajan. Lopulta vanhempi työtoveri kävi neuvomassa paremmin soveltuvan välineen, jolla työ sujuikin paljon paremmin. Työtoverit olivat kyllä huomanneet tulokkaan virheen heti, mutta eivät siihen aiemmin puuttuneet. Sama kertoja muisteli uutena hitsaajana vuonna 1963 joutuneensa purkamaan parikymmentä metriä tekemäänsä kelvotonta hitsaussaumaa. Sen sijaan että työnjohtaja olisi heti käynyt huomauttamassa huonosta työnjäljestä, hän antoi kertojan tehdä sauman valmiiksi ennen kuin käski tehdä työn uudelleen. Tämän tarkoituksena oli kertojan käsityksen mukaan, että oppi menisi turhauttavan kokemuksen kautta kerralla perille.²⁹⁵ Jälkikäteen hän osoitti ymmärrystä työnjohtajan toimintatapaa kohtaan:

Mut jälkeenpäin mää sen samasen työnjohtajan kans puhelin ku olin ollu jo monta vuotta, ja olin ite työnopastajana siellä [...] et muistak sää kun sää pistit mun meislaamaan koko asunto-osaston ympär parikymment metriä saumoja. Juu, kyllä hän muistaa sen oikein hyvin, et siel otettiin sillon sillai luulot pois nuorilt miehilt, et tääl tehdään ihan niinku tääl käsketään. Et siinä oli hiukan semmosta siin joukos, mut hyvä se oli tietää. Et ties ainaki, et siel täytyy se työ tehä hyvin.²⁹⁶

292 R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66; T2 RMMV 44:61; T9 RMMV 44:73.

293 Esim. H2 RMMV 44:6; H13 RMMV 44:29; H24 RMMV 44:45.

294 H2 RMMV 44:6; H3 RMMV 44:7; H8 RMMV 44:25; R4 RMMV 44:9.

295 H2 RMMV 44:6; R4 RMMV 44:9.

296 H2 RMMV 44:6.

Kertojien asennetta ammattitaidon hankkimiseen voisi kuvailla sananlaskulla ”työ tekijäänsä opettaa”. Vaikka perustietoja ja -taitoja he olivat saattaneet hankkia kursseilla, kouluissa, opistoissa ja korkeakouluissa, taitaviksi laivanrakentajiksi he kokivat tulleen vasta laivoja rakentaessaan. Esimerkiksi levysepillä ja rihtareilla²⁹⁷ ei erään kertojan arvion mukaan ollut mitään muuta keinoa oikean metallin taivutuslämpötilan tunnistamiseksi kuin kokemuksen suoma tuntuma ja kokeneiden työtovereiden apu.²⁹⁸ Korkeammin koulutetuista suunnittelijoistakin moni kertoi oppineensa työtä käytännössä seuraamalla vanhempien suunnittelijoiden tekemisiä,²⁹⁹ ja samoin tilannetta kuvasi sähköasentajana toiminut kertoja.³⁰⁰

Työnantaja järjesti useammalle kertojalle mahdollisuuksia kouluttautua.³⁰¹ Tätä mahdollisuutta monet kertojat arvostivat, ja kokivat että koulutuksen kautta heillä oli mahdollisuus kehittää ammattitaitoaan ja edetä urallaan. Työntekijästä työnjohtajaksi edenneen kertojan sanoin: ”Työntekijäpuolelta otettiin paljon, sanotaan nyt, että hyviä ammattityöntekijöitä, ni otettiin esimiestehtäviin.”³⁰² Telakalle vuonna 1972 tullut kertoja, joka ensin sai koulutuksen levysepäksi ja sittemmin eteni työnjohtojaksi työntarkastustehtäviin, kertoi teemakeskustelussa saamastaan koulutuksesta myönteisesti ja arvostavaan sävyyn:

Puheenjohtaja: Miten sä koit, et yhtiö oli uralla etenemisen kannalla, ni kannustiko?

Kertoja: Mä lähdin sieltä tekstiilitehtaalta [telakalle] ja koneen aputyöhomma lähdin sieltä, ja työnantajahan on kouluttanu minut niinku koko aja, alusta loppuun saakka. Työtekniinen koulu oli semmonen, että nää osastoninsinöörit piti iltasin meille oppi-

---

297 Rihtari on perinteinen nimitys oikaisulevysepälle. H34 RMMV 44:68.

298 H34 RMMV 44:68.

299 T6 RMMV 44:67.

300 H13 RMMV 44:29.

301 H2 RMMV 44:6; H7 RMMV 44:24; H15 RMMV 44:30; H28 RMMV 44:53; T2 RMMV 44:61.

302 H2 RMMV 44:6.

tunteja. Sitä mä en tiä pitikö ne omalla ajalla, mutta piti tai ei, mutta kuitenkin uhras omaa aikaansa ja kaikki kurssit mitä on täytyny aikanaan käydä sitten, niin niit oli hirvee määrä. Et kyl mun täytyy sanoo, et ihan hyvin.³⁰³

Jos kertojat arvioivatkin työnantajalta saatua koulutusta myönteisesti, näkivät he laivanrakennusalan koulutuksen yleisen kehityksen yhteiskunnassa kielteisemmin. Syksyllä 2017 järjestetyssä koulutusta käsitelleessä teemakeskustelussa useat kertojat moittivat ammatillisen koulutuksen kehitystä viime vuosikymmenillä. Heidän näkemyksensä mukaan yhteys työelämän todellisuuteen oli heikentynyt muun muassa työharjoittelun vähentämisen vuoksi, eivätkä he siten uskoneet nykyisen ammattikoulutuksen vastaavan esimerkiksi telakkateollisuuden tarpeisiin yhtä hyvin kuin aiemmin.³⁰⁴ Suunnittelijana toiminut kertoja moitti henkilöhaastattelussa teknikkokoulutuksen lopettamista vuoden 1990 paikkeilla huonoksi koulutuspoliittiseksi ratkaisuksi. Hänen mukaansa tämä johti siihen, että väärän alan insinöörejä jouduttiin kouluttamaan suunnittelutehtäviin telakoilla, mikä ei sujunut niin hyvin kuin aiemmin teknikoiksi koulutettujen suunnittelijoiden perehdyttäminen. Vanhempien suunnittelijasukupolvien poistuminen työelämästä samoihin aikoihin aiheutti kertojan mielestä valtavan tietotaitomäärän katoamisen.³⁰⁵

Turun laivanrakentajia tutkinut Kari Teräs on havainnut heille tyypilliseksi kokeneiden laivanrakentajien arvostamisen. Myös he ovat yleensä olleet sitä mieltä, ettei laivanrakentajaksi tulla koulussa vaan työssä. Teräs katsoo, että tällaiseen asennoitumiseen ovat vaikuttaneet laivanrakennuksen useimmista muista teollisuudenaloista poikkeavat erityispiirteet. Laivoja rakennetaan yksittäistuotantona tai lyhyinä sarjoina, ja ne ovat niin monimutkaisia, että rakentaminen vaatii yhteistyötä hyvin erilaista ammattitaitoa omaavien työntekijäryhmien välillä. Siksi laivanrakentajien suhtautuminen työhönsä, osaamiseensa ja

---

303 T2 RMMV 44:61.

304 T9 RMMV 44:73.

305 H18 RMMV 44:38.

tuotteisiinsa muistuttaa käsityöammattien harjoittajien suhtautumista enemmän kuin teollisuustyöntekijöiden asenne yleensä.³⁰⁶ Havaintoni raumalaisista laivanrakentajista ovat yhtenevät Teräksen turkulaisista tekemien havaintojen kanssa. Raumallakin ammattitaito ja ylpeys on ollut keskeistä. Myös raumalaiset kertojat pitivät niin itseä kuin muitakin todellisina laivanrakentajina vasta, kun riittävän korkea osaaminen oli saavutettu ja osoitettu työssä. Kurseilla tai koulussa sitä ei vielä voinut osoittaa, tuskin täysin hankkiakaan.

3.1.3 Uran päätyminen

Laivanrakentajauran alkamisen lisäksi käännekohta on sen loppuminen. Vain muutama kertoja mainitsi lähteneensä oma-aloitteisesti telakalta muuten kuin eläkkeelle. Kaksi kertojaa tosin sanoutui irti, koska kokivat telakkatyön liian vaaralliseksi, mutta molemmat palasivat myöhemmin laivanrakentajiksi.³⁰⁷ Yksi kertoja muutti 1960-luvulla paremman palkan perässä Ruotsiin, josta myöhemmin palasi³⁰⁸, yksi irtisanoutui 20 vuoden telakkauran jälkeen perustaakseen oman yrityksen³⁰⁹ ja muutama suunnittelijana työskennellyt siirtyi suunnittelutoimistojen palvelukseen, mikä saattoi johtaa työn jatkumiseen Rauman telakoilla, mutta alihankkijana.³¹⁰ Kertojista useimmat olivat jo eläkkeellä haastatteluihin tai keskusteluihin osallistuessaan. Muutamat heistä lähtivät telakalta niin sanottuun eläkeputkeen, heistä ensimmäiset 1980-luvulla. Tätä mahdollisuutta voitiin tarjota tietyn ikäisille työntekijöille. Ikäraja vaihteli hieman eri aikoina, alimmillaan se oli noin 53 vuotta. Jotkut kertoivat lähteneensä mielellään, mutta toiset kokivat asian ennemmin potkuina kuin eläkkeelle pääsynä.

---

306 Teräs 1996, 76–78, 82–88; Teräs 2017, 199, 210, 218–219.

307 H2 RMMV 44:6; H14 RMMV 44:30.

308 H4 RMMV 44:8.

309 H18 RMMV 44:38.

310 H16 RMMV 44:31; T2 RMMV 44:61; T9 RMMV 44:73.

Ainakin Rauma-Repolan telakalla ensimmäiset lähtijät suostuivat järjestelyyn hyvin vastahakoisesti, mutta eläkkeellä heidän mielensä kertojien mukaan muuttui. Myöhemmin monet vanhemmat työntekijät ilmaisivat halunsa jäädä varhennetulle eläkkeelle, mikäli tilaisuus tarjoutuisi.³¹¹

Kertoja, joka oli esimiesasemassa joutunut määräämään vastahakoisia työntekijöitä eläkkeelle, tapasi vuotta myöhemmin heistä erään, joka oli ollut asiasta kertojalle hyvin vihainen. Kertoja kysyi, oliko tämä antanut anteeksi. Eläkeläinen vastasi myöntävästi. Hän kertoi viettäneensä edellisen talven rakentamalla poikansa omakotitaloa, mikä oli ollut hänelle hyvin mieluista.³¹² Toinen, työnjohtajana työskennellyt kertoja ilmoittautui vapaaehtoiseksi lähtijäksi, kun 1990-luvulla näytti siltä, että telakalla tapahtuisi irtisanomisia. Hän vetosi pitkään uraansa ja korkeaan ikäänsä, katsoi antaneensa telakalle sen mitä hänellä oli annettavana, ja sitä paitsi hän olisi joka tapauksessa melko pian jäämässä eläkkeelle. Hieman myöhemmin asia järjestyikin hänen toiveensa mukaan, mutta laivanrakennus ei heti poistunut ajatuksista: pois jäätyään hän näki painajaisunen, jossa hänet kutsuttiin kiireesti uudelleen töihin.³¹³ Vaikka eläkkeelle lähteminen on joillekin kertojille ollut vaikeaa, ovat he eläkkeellä olemisesta kertoneet pelkästään myönteisesti, mikäli ovat siitä mitään sanoneet.³¹⁴

Kaikki ne kertojat, joiden työsuhde on päättynyt irtisanomiseen, irtisanottiin STX:n lopettaessa Rauman telakan vuonna 2014. Kaikki muut kertojat, jotka ovat maininneet uransa loppumistavan³¹⁵, joko jäivät telakalta eläkkeelle tai vaihtoivat työpaikkaa omasta aloitteestaan. Irtisanottujen kokemus oli ymmärrettävästi hyvin kielteinen, ja monet heistä ilmaisivat asian varsin vihalisesti ja katkerasti (kts. luku 4.7.1). He eivät suhtautuneet

---

311 H15 RMMV 44:30; H17 RMMV 44:37; H19 RMMV 44:39; R4 RMMV 44:9; Rauman merimuseon kuvakokoelma RMM35089.

312 T7 RMMV 44:71.

313 H2 RMMV 44:6.

314 H15 RMMV 44:30; H19 RMMV 44:39; H34 RMMV 44:68.

315 Ryhmähaastatteluissa ja teemakeskusteluissa eivät kaikki osallistujat ole kertoneet miten heidän työsuhteensa päättyi.

tulevaisuudennäkymiinsä lainkaan myönteisesti.³¹⁶ Keväällä 2014 tehdyssä ryhmähaastattelussa eräs kertoja arveli, että koska telakalla juuri tuolloin viimeisteltiin viimeisiä tilauksia, oli työtahti niin kiireinen, etteivät monetkaan olleet ehtineet tulevaisuutta ajatella, ei hän itsekään.³¹⁷ Eräs irtisanottu kertoi, että hänen käydessään tapaamassa neuvojaa, jonka tarkoitus oli auttaa koulutus- ja työmahdollisuuksien selvittämisessä, hänellä ”ei järki pelannu yhtään” eikä tapaamisesta ollut siksi hyötyä. Hän oli menossa uuteen neuvontatapaamiseen, mutta suhtautui edelleen pessimistisesti mahdollisuuksiinsa: ”mut mihin määki sit koulutan itten ko, ei tiää”³¹⁸.

3.2 Palkkaus

Useimmat kertojat pitivät telakoiden palkkatasoa verrattain hyvänä.³¹⁹ Vuonna 1978 telakalla levyseppänä aloittaneen kertojan mukaan ”Vastaavan ikäiset kaverit meni jonnekin muual töihi, kyl mä tienasin paremmin telakal sillon”.³²⁰ Useat sanoivat suoraan hakeutuneensa telakalle nimenomaan palkkatason vuoksi.³²¹ Yksi heistä mainitsi pohtineensa, pyrkisikö oppikouluun vai telakan konepajakouluun, ja tehneensä päätöksen kun kuuli, että telakalla hitsaaja tienasi yhtä hyvin kuin kansakoulunopettaja.³²² Eräs naiskertoja mainitsi lähteneensä kenkätehtaalta Rauma-Repolan telakalle 1970-luvulla paitsi korkeamman palkkatason vuoksi myös siksi, että halusi työpaikkaan, jossa naiset

---

316 H24 RMMV 44:45; H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; H28 RMMV 44:53; R17 RMMV 44:47.

317 R17 RMMV 44:47.

318 H24 RMMV 44:45.

319 H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H15 RMMV 44:30; H32 RMMV 44:54; R1 RMMV 44:1; R19 RMMV 44:65; T1 RMMV 44:55.

320 R17 RMMV 44:47.

321 H23 RMMV 44:44; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

322 T8 RMMV 44:72.

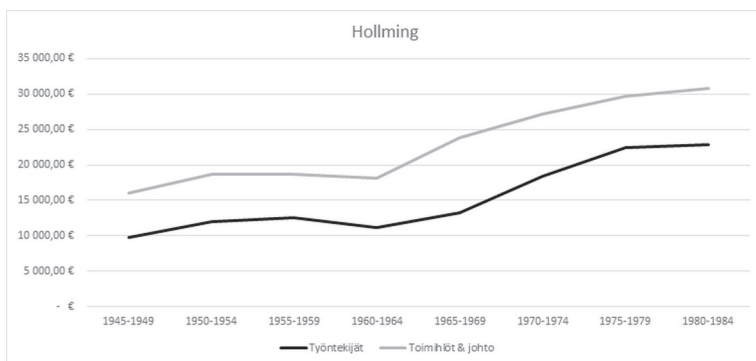
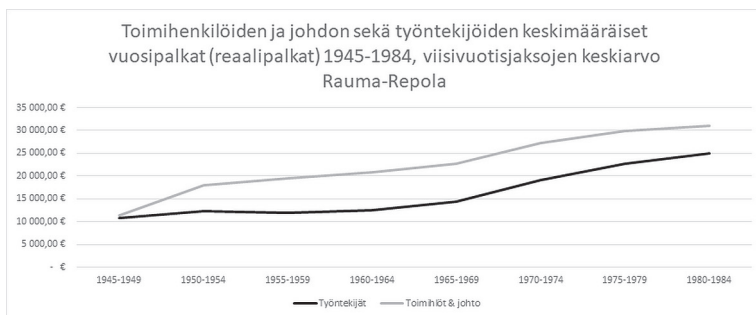

Kuvio 10. Rauman telakoilla työskennelleiden työntekijöiden ja suomalaisten teollisuustyöntekijöiden keskimääräisten reaalipalkkojen kehitys vuoden 2018 rahassa. Teollisuustilastossa on ennen vuotta 1991 julkaistu tietoja vain työntekijöiden palkoista, ei lainkaan toimihenkilöiden ja johtajien. Raumalaisten laivanrakentajien osalta vuosien 1959, 1961–1964, 1969 ja 1974 tiedot puuttuvat. Käytin kuvion muodostamiseen keskiarvoa saatavilla olevista tiedoista. Muutin nimellispalkat vuoden 2018 rahanarvon mukaisiksi euromääräisiksi reaalipalkoiksi Tilastokeskuksen rahanarvokerrointaulukon avulla. Lähteet: Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto -arkisto K12Aa Teollisuustilasto, yleislomakkeet, KA; Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteritiedot, TilA; SVT 1945–1984; www.stat.fi/til/khi/2018/khi_2018_2019-01-22_tau_001.html.

ja miehet saisivat samasta työstä samaa palkkaa.³²³ Yksi kertoja piti palkkatasoa jopa niin hyvänä, että sillä oli kielteisiä vaikutuksia: kun työntekijät ansaitsivat hyvin, ei heillä ollut mielenkiintoa ryhtyä esimerkiksi opiskelemaan vaativampia työtehtäviä, ja siten joidenkin työntekijöiden ammattitaidon täysi potentiaali saattoi jäädä käyttämättä.³²⁴ Vaikka palkka oli suomalaisittain hyvä,

323 H23 RMMV 44:44. Aikana, johon kertoja viittaa, laki oli jo pitkän aikaa kieltänyt käyttämästä sukupuolta palkan määräytymisperusteena, mutta esimerkiksi urakkapalkkausjärjestelmä ja erilaiset palkanlisät saattoivat johtaa siihen, ettei samapalkkaisuus käytännössä toteutunut. Kaikesta päätellen kertoja koki, että se telakalla toteutui paremmin kuin kenkätehtaalla.

324 H15 RMMV 44:30.

Kuvio 11. Rauman telakoilla työskennelleiden työntekijöiden sekä toimihenkilöiden ja johtajien reaali-palkkojen kehitys vuoden 2018 rahassa 1945–1985. Vuosien 1959, 1961–1964, 1969 ja 1974 tiedot puuttuvat, käytin kuvion muodostamiseen keskiarvoa saatavilla olleista tiedoista. Muutin nimellispalkat vuoden 2018 rahanarvon mukaisiksi euromääräisiksi reaali-palkkoiksi Tilastokeskuksen rahanarvokerrointaulukon avulla. Lähteet: Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto -arkisto K12Aa Teollisuustilasto, yleislomakkeet, KA; Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteritiedot, TilA; www.stat.fi/til/khi/2018/khi_2018_2019-01-22_tau_001.html.

pyrkivät jotkut hakemaan leveämpää leipää ulkomailta. Ruotsiin muutti 1960- ja 70-luvuilla paljon laivanrakentajia³²⁵, ja alumiini-hitsaajia lähti Tanskaan 1990-luvulla.³²⁶ Inkeri Lamér on haastatellut Göteborgin telakoilla Ruotsissa työskennelleitä suomalaisia laivanrakentajia, joista monet nimesivät Ruotsiin muuttonsa syyksi juuri Suomen telakoita paremman palkkatason.³²⁷ Kuten kuvio 10 selviää, palkkataso Rauman telakoilla on yleensä todella ollut jonkin verran parempi kuin suomalaisilla teollisuustyöntekijöillä keskimäärin. Toimihenkilöiden ja johtajien palkat olivat jatkuvasti korkeammat kuin työntekijöiden, ja kehittyivät suurin piirtein samassa tahdissa kuin työntekijöidenkin palkat (kts. kuvio 11).

Näyttää siltä, että kertojat kokivat hyvän palkan ansaituksi. He eivät kuitenkaan sano sitä suoraan, vaan korostavat korkeaa ammattitaitoaan³²⁸ sekä telakkateollisuuden merkitystä Rauman seudun ja Suomen talouskehitykselle.³²⁹ Siten hyvän palkan mahdollistama osallisuus oman työn tuottamasta hyvinvoinnista on myös ylpeyden aihe laivanrakentajayhteisölle. Vaikka palkkauksesta puhuttiin paljon, ei kukaan kertonut paljonko tarkalleen tienasi. Ainoa poikkeus tästä oli uran alkuvaiheen harjoitteluaajan palkkojen muistelu koulutusta käsitelleessä teemakeskustelussa:

Kertoja 1: Konepajakoulu oli ensimmäine pual vuotta palkaton.

Kertoja 2: Oli joo. Ja sit ko nautittii huippupalkkaa ni se oli yhdeksänkuus pennii tunniss.³³⁰

---

325 H3 RMMV 44:7; H4 RMMV 44:8; H30 RMMV 44:51.

326 T9 RMMV 44:73.

327 Lamér 2015, 108, 115, 228–230.

328 H10 RMMV 44:27; H19 RMMV 44:39; H34 RMMV 44:68.

329 H10 RMMV 44:27; H35 RMMV 44:69; T9 RMMV 44:73.

330 T9 RMMV 44:73.

3.2.1 Urakkajärjestelmä

Rauman telakoilla 1990-luvulle asti käytössä ollut urakkapalkkausjärjestelmä herätti paljon keskustelua. Järjestelmään tehtiin jatkuvasti muutoksia ja siitä luovuttiin telakkayhtiöiden fuusion jälkeen. Asia koski eniten työntekijöitä, sillä toimihenkilöiden ja johdon palkkaus oli aina pääosin aikaperusteista.³³¹ Urakkapalkkaus oli yksi eniten keskustelua herättäneistä aiheista, varsinkin työntekijöiden keskuudessa. Vain työturvallisuudesta puhui heistä useampi.³³² Kokemukset urakkapalkkauksesta näyttävät olleen samansuuntaisia molemmilla telakoilla, eikä esimerkiksi miesten ja naisten muistoilla aiheesta ole eroa.³³³ Kertojat kokivat siirtyminen urakkapalkkoista aikaperusteiseen palkkaan yhdeksi suurimmista muutoksista telakan arjessa.³³⁴

Urakkapalkkaus on hyvä esimerkki siitä, ettei laivanrakentajien maailma ole mustavalkoinen. Kertojat näkivät siinä sekä hyviä että huonoja puolia. He toisaalta kokivat järjestelmän motivoivaksi ja näkivät sen mahdollistaneen hyvät tulot ahkeralle työntekijälle.³³⁵ Urakkapalkat saattoivat nousta niin korkeiksi, että yksi kertoja muisti tulojensa laskeneen, kun hänet ylennettiin työnjohtajaksi ja siirrettiin aikaperusteiselle palkalle. Hänen mukaansa jotkut eivät malttaneet pitää kahvitaukojakaan pyrkiessään mahdollisimman hyville urakkatuloille.³³⁶ Joidenkin mielestä urakkapalkkaus tehosti työntekoa. Esimerkkinä tästä työnjohtajana toiminut kertoja mainitsi hiekkapuhalluksessa käytetyn hiekan poistamisen laivan rakenteista, jonka hän uskoi urakka-

---

331 Uola 1996, 273; Uola 2001, 197–199; Teräs 2017, 205–207, 209.

332 Jonkinlaisen arvion urakkapalkkauksesta lausui kaikkiaan 16 työntekijänä toiminutta kertojaa (43%) ja 15 toimihenkilönä työskennellyttä (35%).

333 Hollmingin palveluksessa olleista asian mainitsee 9 (29%) ja Rauma-Repolalla työskennelleistä 23 (37%), miehistä 27 (35%) ja naisista 5 (31%). Erot selittynevät satunnaistekijöillä otoskoko huomioden.

334 Esim. H2 RMMV 44:6; H27 RMMV 44:48; T1 RMMV 44:55.

335 H2 RMMV 44:6; H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26.

336 H2 RMMV 44:6.

palkan ansiosta sujuneen paljon nopeammin kuin se olisi aikapalkattuna työnä sujunut:

Siel rakennukses oli niin paljo hiekkaa, ja sitä poistettiin tunti-työnä. Mää sanoin, että siellä on viel seuraavanki laivan aikaan hiekkaa, jos tuntityönä tehdään, kyl urakalla tehdään. Niin tehtiin.³³⁷

Kertojien enemmistön käsitys kuitenkin oli, että vaikka järjestelmällä oli hyvätkin puolensa, kokonaisuutena se oli ongelmallinen ja siitä luopuminen oli oikea ratkaisu. Vain yksi kertoja sanoi yksiselitteisesti pitävänsä aikaperusteiseen palkkaukseen siirtymistä virheenä.³³⁸ Kaikki eivät olleet vakuuttuneita siitä, että urakkapalkkaus todella paransi työmotivaatiota.³³⁹ Useiden kertojien mielestä ei lopulta ollut kovinkaan tärkeää onko palkkaus urakka- vai aikaperusteinen, sillä hyvä työntekijä tekee kyllä työnsä kunnolla kummassakin tapauksessa. Esimerkiksi molemmilla alla lainatuilla kertojilla oli omakohtaista kokemusta sekä urakka- että aikaperusteisesta palkkauksesta:

Mut mä olen sitä mielt, et se on ihmisen luontees tämä urakkahomma, että semmonen henkilö, joka tekee, ni se ei kato sitä, eikä kattonu sillonkaan, et mikä tämä on tuo hinnotteluperuste. Et sitä tehtiin. Tehtiin sit sillälail ja sitä vauhtii, mitä normaalist pruukattiin. Mut sit taas ne henkilöt, ketkä ei ollu kiinnostunu tekemisest, ni ei niit saa edes rahan kans liikkeelle.³⁴⁰

Sanotaan, et ne ketkä tekee työtä, niil se on ihan sama, et onko palkkaus mikä ni samaa työvauhtii kuitenkin.³⁴¹

---

337 R15 RMMV 44:35.

338 T1 RMMV 44:55.

339 H7 RMMV 44:24; H26 RMMV 44:48; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

340 H3 RMMV 44:7.

341 H27 RMMV 44:48.

Monet kertojat pitivät urakkajärjestelmän suurena ongelmana tasapuolisuuden puutetta. Heidän näkemyksensä oli, että joissain työtehtävissä pääsi huomattavasti helpommin hyviin urakkatuloihin kuin toisissa.³⁴² Erään kertojan käsityksen mukaan urakkapalkkoissa ei huomioitu riittävästi olosuhteiden vaikutusta työtehoon:

Suora urakka tarkoitti sitä, et parhaalla ilmalla toukokuussa, kun on kuiva ja valosa, eikä luntakaa oikei paljoo oo, nii siihe samaan suoritustasoon piti päästä tammikuussa, kun ol pimiä, pakkanen, lumisadetta, joskus jopa räntäsadetta, ja tietyst se näky sit heti palkassa.³⁴³

Luottamusmiehenä toiminut kertoja muisti tilanteen, jossa lumisena talvena iso osa työajasta kului laivanrakennuspaikalla lumenluontiin, jotta varsinainen rakennustyö olisi ollut mahdollista. Koska lumenluonti tehtiin perustuntipalkalla ja urakkapalkatuista laivanrakennustöistä olisi saanut paljon paremman korvauksen, tämä heikensi tuloja huomattavasti. Kun lumisade oli jatkunut muutaman päivän, ”sitte porukalla tuli mieleen, ku monella oli omakotitalo, et eikös meillä ois kotonaki sitä lumenluontia. [naurahtaa] Et lähdetään kotiin luomaan lunta.”³⁴⁴ Työntekijät siis menivät lakkoon saadakseen olosuhteet paremmin huomioiduksi urakkapalkkauksessa.

Kertojat arvelivat urakkapalkkajärjestelmän olleen kaikkein eniten riitoja työnantajan ja työntekijöiden välille aiheuttanut asia. Myös tutkimustieto tukee tätä näkemystä.³⁴⁵ Urakkapalkkoja määriteltiin ja neuvoteltiin jatkuvasti uudelleen työmenetelmien ja -välineiden muuttuessa. Osapuolten intressit olivat vastakkaiset: työnantaja yritti pitää palkat alhaalla, työntekijät halusivat ne

---

342 H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H23 RMMV 44:44; H26 RMMV 44:48; H32 RMMV 44:54; R20 RMMV 44:66.

343 H9 RMMV 44:26.

344 R4 RMMV 44:9.

345 Kauppinen & Kohtanen 1984, 92–94, 170–172; Teräs 1996, 78; Teräs 2017, 205–207.

ylös. Ei ollut harvinaista, että urakkariidat kärjistyivät työtaisteluihin ja lakkoihin.³⁴⁶ Eräs kertoja koki, että ”niinko aikapalkkaa siirryttii, ni työrauhaki palas telakal”.³⁴⁷ Lakkojen lisäksi oli muitakin keinoja vaikuttaa asiaan, tai ainakin ilmaista mielipide. Yksi kertoja pyysi 1950-luvun lopulla esimiestään kirjoittamaan hänelle työtodistuksen, kun urakkapalkkojen määräytymisperusteita oli muutettu niin, että kertojan tulot laskivat. Kun häneltä kysyttiin syytä tähän, hän vastasi, että kun palkat laskevat, on syytä harkita muita työmahdollisuuksia. Kertoja ei kuitenkaan irtisanoutunut.³⁴⁸

Urakkapalkkojen seurannalla oli monenlaisia vaikutuksia. Ainakin osa kertojista koki, ettei palkkoja aina määriteltty työn todellisten vaatimusten mukaan. Yhden kertojan mukaan paremmille palkoille saattoi päästä esimerkiksi kehumalla urakkapalkkoja määrittelevän hinnoittelijan eli ”puntarin” suosimaa perämoottorimerkkiä.³⁴⁹ Urakkahinnoittelija ei yleensä ollut työtovereidensa suosiossa. Eräs kertoja kieltäytyikin, kun hänelle tarjottiin ylennystä ”puntariksi”. Hän ei nimittäin halunnut työtovereidensa vihan kohteeksi.³⁵⁰ Urakkapalkkojen jatkuvaan uudelleenmäärittelyyn olosuhteiden ja työvälineiden muuttuessa liittyi paljon työtä. Tätä suurta hallinnollista työmäärää ihmetteli suunnittelijana toiminut kertoja, joka ei itse koskaan työskennellyt urakkapalkalla. Hänen näkemyksensä mukaan lopputulos kaikesta määrittelytyöstä riippumatta käytännössä oli, että työntekijät ottivat urakoista haluamansa palkat. Hän myönsi kyllä, ettei tuntenut asiaa kovin hyvin, mutta suunnittelijan näkökulmasta urakkajärjestelmä ja siihen liittyvät ilmiöt vaikuttivat olevan ”hölmöläisen hommaa”.³⁵¹ Kukaan kertojista ei kuitenkaan

---

346 H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H23 RMMV 44:44; H27 RMMV 44:48; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54; R4 RMMV 44:9; R20 RMMV 44:66.

347 H27 RMMV 44:48.

348 H31 RMMV 44:52.

349 H3 RMMV 44:7.

350 H19 RMMV 44:39.

351 H18 RMMV 44:38.

varsinaisesti arvioinut sitä, miksi urakkajärjestelmästä luovuttiin ja siirryttiin aikapalkkaan. Edellä lainatun kertojan lisäksi muutkin ovat maininneet asian yhteydessä työrauhan, mutta eivät ole suoraan nimenneet sitä perusteeksi. Lakkoilu sitä paitsi väheni jo paljon ennen palkkajärjestelmän muuttamista.³⁵²

Jos työntekijät työskentelivät tehokkaasti, he saivat hyvät urakkatulot, mutta tämä johti myös siihen, että tulevat urakat voitiin hinnoitella heille epäedullisin ehdoin. Näin ollen työntekijät laskivat, millaista tahtia kannatti pitää yllä. Jos edistyminen näytti liian nopealta ja palkat uhkasivat nousta liian korkeiksi, työtahtia hidastettiin. Jotkut ovat kertoneet jopa nukkumisesta ylimääräisten taukojen aikana. Vaihtoehtoinen käytäntö oli toimittaa työnantajalle urakkakirjanpito, joka oli palkanmaksun ja urakkahinnoittelun kannalta sopiva, mutta jolla ei välttämättä ollut paljoakaan tekemistä todellisuudessa tehdyn työn kanssa. Tällaisesta laskelmoinnista on puhuttu paljon. Kertojien käsitys on, että kaikki, telakoiden johtoa myöten, olivat hyvin tietoisia näistä epävirallisista käytännöistä.³⁵³ Mikäli joku työtoveri ei käytäntöä ymmärtänyt, vaan esimerkiksi teki urakkatöitä liian ahkerasti, asia selitettiin hänelle porukalla.³⁵⁴ Eräs kertoja muisti 1950-luvulla uutena, järjestelmää ymmärtämättömänä työntekijänä ottaneensa liian hyvän palkan. Työ sujui odotettua nopeammin ja kertoja toimitti palkanmaksua varten todellisuutta vastanneen urakkakirjanpidon, ”eikä kukaan sanonu mulle, ettei siit urakasta saa niin paljon ottaa [...] siit tuli kauhee haloo”. Seurasi ”pomon” puhuttelu, jonka jälkeen kertoja sisäisti asian.³⁵⁵

Kiireiseen työskentelyyn kannustava urakkapalkkaus oli toisinaan ristiriidassa työturvallisuusajattelun kanssa.³⁵⁶ Se saattoi olla ongelmallinen myös yhteishengen kannalta. Koska urakat yleensä määriteltiin työporukakohtaisesti, saattoi huonommin

---

352 Uola 2001, 354; Kannisto 2017, 117–135, 177–182.

353 H2 RMMV 44:6; H14 RMMV 44:30; H23 RMMV 44:44; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54; R4 RMMV 44:9.

354 H2 RMMV 44:6; R16 RMMV 44:36; H33 RMMV 44:54.

355 R16 RMMV 44:36.

356 H19 RMMV 44:39; R19 RMMV 44:65.

suoriutuva työntekijä ”kusettaa” urakkaa, eli heikentää kaikkien samaan porukkaan kuuluvien palkkaa. Eräs hitsaaja kertoikin, ettei kukaan halunnut ottaa häntä työparikseen heti hitsauskurssin suorittamisen jälkeen, koska vanhemmat työntekijät arvelivat tulokkaan työskentelevän hitaammin.³⁵⁷ Urakkapalkkaus saattoi myös ohjata itsekkyyteen ja haitata siten yhteistyötä. Esimerkiksi yhden levyseppänä työskennelleen kertojan mukaan urakkapalkkojen aikana levysepät ajattelivat vain oman työnsä valmiiksi saamista, piittaamatta hitsaajista, joiden tehtävä oli liittää valmiit levyt. Sen sijaan aikapalkkauksen tultua käyttöön he keskittyivät työn kokonaisvaltaiseen sujuvuuteen ja ajattelivat asioita myös hitsaajien kannalta, mikä johti kokonaisuutta ajatellen parempaan töiden järjestämiseen ja sujuvuuteen.³⁵⁸

Urakkapalkkauksesta seurasi palkkaeroja työntekijöiden kesken samoissa tehtävissäkin, mikä tuskin oli omiaan parantamaan yhteishenkeä.³⁵⁹ Kertojat kuitenkin puhuivat tästä asiasta vain vähän ja kierrellen. Kertojina on ollut useita luottamusmiehenä toimineita, ja heillä on ollut oikeus saada tietoonsa toteutuneet palkat, mutta myös asiaa koskeva vaitiolovelvollisuus.³⁶⁰ He ovat aineistossakin vaienneet asiasta. Yksi heistä mainitsi kautta rantaan tienneensä kyllä, että ”oli nämä sanotaanko määrättyt huippumiehet, turha sitä on kaunistella”.³⁶¹ Asiayhteydestä voi päätellä hänen viitanneen myös palkkaukseen, ei pelkästään ammattitaitoon. Telakan pääluottamusmiehenä toiminut kertoja mainitsi asiasta epämääräisesti muistellessaan, että jotkut olivat syyttäneet häntä yksipuolisesta huipputyöntekijöiden suosimisesta, siis keskittymisestä urakoissa parhaiten suoriutuvien etujen ajamiseen heikompaan tulokseen jääneiden kustannuksella.³⁶² Toinen luottamusmiehenä toiminut kertoja arvioi aikaperusteiseen palkka-

---

357 H24 RMMV 44:45.

358 H15 RMMV 44:30.

359 Kauppinen & Kohtanen 1984, 92–94; Ketola 2007, 101–103; Teräs 1996, 78.

360 Kauppinen & Kohtanen 1984, 122–130; Kannisto 2017, 168–170, 174–182.

361 H15 RMMV 44:30.

362 H2 RMMV 44:6.

ukseen siirtymistä ja sen telakan sisäisiä palkkaeroja tasoittanutta vaikutusta. Hän piti sitä enemmän myönteisenä kuin kielteisenä asiana, mutta muotoili ajatuksensa varsin pidättyvästi:

Yhekskytluvun alussa just tällä sovitulla palkalla, mikä ei mikkään sen paremmin sovittu palkkaus ollu, se vaan työnantaja ilmotti, et se on tämä, ni kyl ne kuopat varsinki on poistuneet, mut huiputki on poistuneet. Mitä mää en sano lainkaan, et se oli hyvä, et oli huippuja ja kuoppia, mutta jonku mielestä seki oli hyvä.³⁶³

Urakkapalkkausjärjestelmän epävirallinen, yhteisön sisäinen sääntely on erinomainen esimerkki Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin kuvaamasta sosiaalisesti rakentuneesta tiedosta, jonka sisäistäminen oli tarpeellista työyhteisössä toimineille.³⁶⁴ Mitkään luonnonlain kaltaiset väistämättömät tekijät eivät muovanneet käytäntöä juuri sellaiseksi kuin se oli. Sen tekivät laivanrakentajat itse. Järjestelmä ei kuitenkaan syntynyt pelkästään telakoiden sisäisessä maailmassa, vaan ulkopuolisen yhteiskunnan rakenteet vaikuttivat siihen. Saman kaltaiset työyhteisöjen sisäiset, epäviralliset urakkapalkkauksen sääntelykäytännöt olivat yleisiä laivanrakennuksessa ja muilla teollisuuden aloilla, sekä Suomessa että myös esimerkiksi Saksassa ja Isossa-Britanniassa.³⁶⁵ Urakkapalkalla työskennelleille ja urakoita määritteleville työnjohtajille tämän epävirallisen järjestelmän sisäistäminen ja sen toiminnan jotakuinkin tarkka tunteminen oli välttämättöntä. Siten se oli sellaista, mitä Berger ja Luckmann nimittävät *roolispesifiksi tiedoksi*. Niille, jotka työskentelivät aikapalkalla, se sen sijaan oli *yleistä tietoa*. He tiesivät, että työntekijät säätelivät keskenään urakkapalkkauksen toimintaa, mutta heidän ei ollut tarpeellista tietää, miten se tarkkaan ottaen tapahtui. He jopa saattoivat edellä lainatun suunnittelijan tavoin pitää käytäntöä

---

363 H9 RMMV 44:26.

364 Berger & Luckmann 1994, 90–91, 221.

365 Kalela 1981, 324–328; Kortteinen 1992, 212–213, 221–226, 246–252; Lüdtke 1993, 51–52, 57–58; Slaven & Murphy 2013, 85–86; Teräs 1996, 76–80; Teräs 2017, 205–208.

järjettömänä. Uudet työntekijät, vaikka olisivatkin tienneet, että urakkapalkkoihin liittyy muutakin sääntelyä kuin työnantajalta saadut ohjeet, tuskin pystyivät heti telakalle tultuaan omaksumaan kaikkea asiaan liittyvää tietoa. Siksi yhteisön oli opetettava heitä, tai kuten Berger ja Luckmann ilmaisevat, sosiaalistettava heidät.³⁶⁶ Yksi esimerkki tästä on edellä mainittu kertojan kuvaus liian hyvää urakkapalkkaa seuranneesta puhuttelusta.

Saksalainen historioitsija Alf Lüdtke on käyttänyt käsitettä ”omapäisyys”³⁶⁷, jolla hän tarkoittaa teollisuusyöntekijöiden halua ja kykyä ottaa haltuun ja muuttaa muiden, käytännössä yleensä esimiesten ja yhtiöiden johdon, määräämää järjestystä. Lüdtken mukaan tämä ei välttämättä aina merkitse niinkään itsetarkoituksellista esimiesten ohjeiden ja määräysten vastustamista kuin oman mielen mukaisten toimintatapojen luomista ja toteuttamista, riippumatta siitä ovatko ne ristiriidassa ulkopuolisten vaatimusten kanssa vai eivät.³⁶⁸ Matti Kortteinen nimittää suurin piirtein samaa ilmiötä ”epävirallisen ja salaisen kontrollin” voittamiseksi työnantajalta.³⁶⁹ On vaikea kuvitella osuvampaa esimerkkiä omapäisyydestä tai epävirallisen, mutta ei salaisen, kontrollin voittamisesta kuin urakkapalkkoihin liittyvä työntekijöiden keskuudessaan harjoittama sääntely. He ottivat haltuunsa järjestelmän, joka nimellisesti määriteltiin työmarkkinajärjestöjen solmimissa sopimuksissa, ja muuttivat sitä omien etujensa mukaiseksi. Sääntelyvalta ei kuitenkaan ollut kokonaan työntekijöiden käsissä. He tietoisesti sovittivat oman vallankäyttönsä niin, että arvioivat tilanteen siedettäväksi myös työnantajan kannalta, jottei tämä ryhtyisi vastatoimiin ottaakseen valtaa takaisin itselleen. Työntekijöiden urakkasääntely näyttää olleen täysin niin työnjohtajien kuin telakan johdonkin tiedossa, ja he yleisesti ottaen sallivat sen. Siten kyseessä oli enemmän tai vähemmän riitainen kompromissi, jota neuvoteltiin jatkuvasti uudelleen, toisinaan

---

366 Berger & Luckmann 1994, 129–131, 151–156.

367 Saksaksi ”Eigensinn”: Lüdtken artikkelin kääntänyt William Templer ei löytänyt käsitteelle sopivaa englanninkielistä vastinetta. Lüdtke 1993, 49.

368 Lüdtke 1993, 50–58, 83–84.

369 Kortteinen 1992, 134.

jokapäiväisissä työtilanteissa, toisinaan työtaisteluiden kautta. Urakkapalkkakäjäjärjestelmän lisäksi työntekijöiden omapäisyys näkyy esimerkiksi esimiesten ja alaisten varsin epämuodollisiksi muodostuneissa suhteissa (kts. luvut 4.1.1 ja 4.1.4) sekä telakka-huumorissa, jonka avulla esimerkiksi otettiin haltuun muodollisia rakenteita keksimällä niistä humoristisia ivamukaelmia (kts. luku 4.2.2).

Vaikka kertojat muistivat urakkapalkkakäjäjärjestelmän *muuttamisen* aiheuttaneen vastustusta ja työtaisteluita, ei sen *korvaaminen* aikapalkkakäjäjärjestelmällä vaikuta olleen erityisen riitainen asia. Omapäisyydestä luopuminen tämän asian suhteen ei siis näytä laivanrakentajia surettaneen. Ehkä he eivät sittenkään kokeneet muutoksen kaventavan työnteon oman säätelyn mahdollisuuksia ainakaan niin paljon, että he olisivat siitä viitsineet riidellä. Urakkasääntelyssä ei siis ehkä ollutkaan kysymys pelkästään palkkojen maksimoinnista, vaan myös työtahdin säätämisestä sopivaksi. Urakkajärjestelmässä laivanrakentajille saattoi olla hyödyllistä keskittyä työskentelemään mahdollisimman nopeasti työn laadusta ja turvallisuudesta välittämättä, kun taas aikaperusteisella palkalla työskennellessään hän ei hyötynyt mitään näistä asioista tinkimällä.

Urakkapalkkaus jakaa kertojien mielipiteitä. Jotkut näkivät sen selkeästi myönteisemmin kuin toiset. Yhdelle se edusti menneeseen maailmaan kuuluvaa järjenvastaista ja haitallista käytäntöä, toiselle vanhaa hyvää aikaa, jolloin palkat määräytyivät tekemisen eikä paikalla olemisen kautta.³⁷⁰ Mielipide asiasta voi olla niilläkin, jotka eivät koskaan työskennelleet urakkapalkalla. Voi sanoa, että laivanrakentajat ovat monumentalisoineet urakkapalkkausjärjestelmän ja siihen liittyneet ilmiöt jaetun historiansa symboleiksi. Niistä keskustelua voidaan pitää omaksuvana identiteettityönä, jossa toisistaan vahvasti poikkeavienkin näkemysten jakaminen luo tähän symboliin liittyvää osallisuuden kokemusta

---

370 Esim. T1 RMMV 44:55. Tässä teemakeskustelussa kaksi voimakkaasti eri mieltä olevaa kertojaa käy lyhyen väittelyn urakkapalkkauksesta.

ja siten myös tunnetta yhteisöön kuulumisesta.³⁷¹ Yhteisön ei siis tarvitse olla jakamistaan asioista yksimielinen.

Alessandro Portelli on havainnut, että muistitietokertomuksissa kertojilla on taipumus pitää sitä, mitä todella tapahtui, parhaana mahdollisena tai jopa väistämättömänä, ainoana mahdollisena tapahtumien kulkuna. He harvemmin pohtivat, mitä olisi voinut tapahtua sen sijaan, mitä tapahtui.³⁷² Myöskään raumalaiset laivanrakentajat eivät juuri keskustelee toteutumatta jääneistä, mahdollisista asioista. Tästä on vain muutamia poikkeuksia, selkeimpänä niistä Rauman telakan sulkeminen vuonna 2014 (kts. luku 4.7.2). Onko siis niin, että kertojat ovat jälkikäteen mukautuneet tapahtuneeseen todellisuuteen: aikaperusteista palkkausta pidettiin parempana kuin urakkapalkkausta *siksi että* siihen siirryttiin? Ainakaan kaikkien kertojien kohdalla en tulkitse näin. Monet ovat muotoilleet perusteltuja näkemyksiä urakkapalkkauksen ongelmista ja siitä, millaisiin parannuksiin sen korvaaminen aikaperusteisella palkkausjärjestelmällä johti. Työelämän suhteiden neuvottelukunnan tutkijat havaitsivat vuonna 1984, että monet raumalaiset laivanrakentajat suhtautuivat urakkajärjestelmään kielteisesti jo tuolloin³⁷³. Tästä voisi päätellä, etteivät kaikki työntekijäkään olleet tyytyväisiä tapaan, jolla työyhteisö urakoita säänteli. Järjestelmää siis pidettiin ongelmallisena jo ennen kuin siitä luovuttiin, eikä kysymys ole jälkikäteen keksittyistä selityksistä, miksi toteutunut todellisuus oli parempi kuin muut mahdollisuudet.

3.3 Työolosuhteet

Varsinaisesta työn tekemisestä on aineistossa vain vähän kuvia. Tämä koskee niin työntekijöitä kuin toimihenkilöitäkin.

---

371 Monumentalisovasta ja omaksuvasta identiteettityöstä Sivula 2015, 64–66.

372 Portelli 1990, 99–100, 108–113.

373 Kauppinen & Kohtanen 1984, 78–94. Kauppinen ja Kohtasen tutkimus koskee vain Rauma-Repolan telakkaa, mutta mikään ei viittaa siihen, että tilanne Hollmingilla olisi ollut oleellisesti erilainen.

Esimerkiksi hitsaajat kyllä kertoivat hitsanneensa, mutta eivät siitä miten hitsasivat, ja suunnittelijat kertoivat laatineensa suunnitelmapiirroksia, mutta eivät siitä miten ne piirrettiin. Pisin arkisen työprosessin kuvaus on yhden kertojan niittauserukan työn kuvailu henkilöhaastattelussa, jonka hän tahtoi ottaa esiin sen vuoksi, että se on kadonnut työmuoto. Kyseinen kertoja oli toiminut niittaajana 1950-luvulla Turussa, ennen Rauman telakalle tuloaan.³⁷⁴ Rauman telakoilla ei koottu laivan runkoja niittaamalla, vaan kaikki metallirunkoiset laivat rakennettiin hitsaamalla. Niittausta käytettiin kyllä esimerkiksi kansirakennelmien kiinnittämiseen.³⁷⁵

Kertojat ovat ehkä suhtautuneet arkiseen työhönsä itsestään selvänä, vain vähän mielenkiintoisena asiana. Kuten Alessandro Portelli on todennut, enemmän kuin siitä mitä tapahtui, kertoo muistitieto siitä mikä oli kertojien tapahtumalle antama merkitys.³⁷⁶ Näin ollen voi päätellä, ettei arkinen, rutiininomainen työnteko ole laivanrakentajille itselleen kovin mielenkiintoinen puheenaihe. Vaikka se tietyllä tavalla oli heidän kokemuksensa ytimessä, monet muut asiat olivat heille merkittävämpiä, esimerkiksi laivat, työssä tapahtuneet muutokset, sekä työn lomassa rakentunut yhteisö. Rauman merimuseon kokoelmiin kuuluvat merimiesten muistitietohaastattelut ovat hyvin saman tapaisia. Merimieskertojatkin puhuivat jokapäiväisestä työnteosta hyvin vähän, sen rytmin rikkoneista poikkeustapauksista enemmän.³⁷⁷ Myös se voi vaikuttaa, että lähes kaikissa henkilöhaastatteluissa ja useimmissa ryhmähaastatteluissa kaikki paikalla olleet ovat olleet laivanrakentajia. Kertojat eivät ehkä ole pitäneet tarpeellisena kertoa tarkasti siitä, minkä he tiesivät muille kuulijoille tutuksi. Tähän mahdollisuuteen viittaa esimer-

---

374 H34 RMMV 44:68.

375 Uola 1996, 144–146; Uola 2001, 81–82.

376 Portelli 1990, 50–55.

377 Esim. Matruusin haastattelu RMMV 8; Merikapteenin haastattelu RMMV 30; Merikapteenin nauhalle sanellut muistelmät RMMV 31. Kts. myös Paažanen 2016, 87–89, jossa lähteenä on käytetty mm. juuri Rauman merimuseon kokoelmiin kuuluvia merimiesten muistelmia.

kiksi se, että kaikkein yksityiskohtaisin kuvaus tietyn työn suorittamisesta kerrottiin, kun haastattelijana olin minä, siis museon työntekijä eikä toinen laivanrakentaja.³⁷⁸

Kertojat ovat usein puhuneet enemmän siitä, miten asiat muutuivat, kuin siitä, miten ne jollain hetkellä olivat. Erityisen tärkeä aihe oli työturvallisuuteen liittyvä kehitys, jota käsittelen luvussa 3.4. Myös työvälineitä sekä työtilojen ja -paikkojen muutoksia kertojat muistelivat usein. Aineellisten työvälineiden ja ympäristöjen ohella toimintaympäristö muuttui muillakin tavoin: markkinatilanteen, maailmanpolitiikan ja yhteiskunnan muutokset heijastuivat laivanrakentajien arkeen.

3.3.1 Työn tekeminen

Kertojat pitivät työtahtia telakoilla ankarana, työpäiviä pitkinä ja ylitöitä yleisinä. Sovitut toimitusajat ovat laivanrakennuksessa keskeisiä. Yleisenä käytäntönä on, että telakasta johtuvasta myöhästymisestä seuraa rahallinen sopimussakko.³⁷⁹ Ei ollut harvinaista, että aikataulussa pysyminen vaati ylitöitä. Kertojien mukaan aikataulujen pitäminen oli raumalaisten laivanrakentajien kunnia-asia, johon kaikki sitoutuivat, eikä ylitöistä valitettu. Asiaan epäilemättä vaikutti myös ylitöistä saatu rahallinen korvaus, minkä jotkut suoraan mainitsivatkin.³⁸⁰ Jotkut muistivat telakoilla olleen sellaisiakin laivanrakentajia, jotka eivät ylitöistä pitäneet.³⁸¹ Useimmat kuitenkin kertoivat ylitöistä mieluisana asiana ja ylpeästi:

Sitte seitkytluku oli semmosta työllisyyttä, et me oltiin, meil oli niin paljon töitä, ku me pystyttiin tekemään. Kaikkein paras kerta

---

378 H34 RMMV 44:68.

379 Uola 1996, 161, 274–275.

380 Esim. H2 RMMV 44:6; H3 RMMV 44:7; H5 RMMV 44:18; H33 RMMV 44:54; R19 RMMV 44:65.

381 H33 RMMV 44:54; T5 RMMV 44:64.

oli sillai, et mä olin ykstoista viikonloppuu peräkkäin töissä, lauantait ja pyhät. Ja ylitöitä piti viikol kans sit tehdä vielä.³⁸²

Muistan sen maaliskuun [1987], ni mä olin kaks päivää kotona, kaik muun mä olin telakalla töissä, viikolla ja sit viikonloppusi. Kaks päivää olin koton.³⁸³

Ainakin yhdelle kertojalle pitkiksi venyneet työpäivät ja -viikot aiheuttivat kotona ongelmia. Kun hän oli tehnyt viisi viikkoa töitä ilman yhtäkään vapaapäivää, kehotti hänen puolisonsa kääntämään sanomalehden tilauksenkin telakalle, koska kertojaa ei kotona juuri näkynyt.³⁸⁴ Monet kertojat pitivät ankaraa työtahtia osoituksena laivanrakentajien vahvasta työmoraalista. Sen korostaminen saattaa liittyä myös omaan nuoruuteen kohdistuvaan nostalgiaan. Suurin osa haastatelluista oli haastatteluhetkellä melko iäkkäitä, ja jotkut totesivatkin, etteivät enää pystyisi yhtä kovaan työtahtiin kuin ennen.³⁸⁵

Työilmapiirin hyväksi puoleksi ovat monet maininneet tietynlaisen vapauden. Kertojat eivät yleisesti ottaen kokeneet, että heidän tekemisiään olisi ainakaan kohtuuttomasti kytätty, vaan laivanrakentajat vastasivat itse omasta työtahdistaan.³⁸⁶ Eräs kertoja muisteli työskennelleensä 1960-luvulla kahden viikon ajan näkemättä työnjohtajaansa lainkaan.³⁸⁷ Työnantaja kyllä tarkkaili työaikoja ja esimerkiksi kahvitaukojen pituutta, ja ylimääräisten tai ylipitkien taukojen pitämisestä saattoivat työnjohtajat huomauttaa joskus tiukastikin.³⁸⁸ Siitä huolimatta yksi kertoja muisti jopa selvinneensä viikon omaehtoisesta poissaolosta työnjohta-

---

382 H15 RMMV 44:30.

383 H5 RMMV 44:18.

384 H2 RMMV 44:6.

385 H7 RMMV 44:24; R10 RMMV 44:16.

386 H1 RMMV 40:1; H7 RMMV 44:24; H14 RMMV 44:30; H15 RMMV 44:30; R10 RMMV 44:16; R16 RMMV 44:36; R20 RMMV 44:66; T5 RMMV 44:64.

387 T5 RMMV 44:64.

388 H1 RMMV 40:1; H27 RMMV 44:48; R4 RMMV 44:9; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

jan huomautuksella.³⁸⁹ Koska tupakkataukojen pitämiseen suhtauduttiin hyväksyvästi, tupakoimattomat kokivat joskus, että heidät asetettiin huonompaan asemaan. Tämä tosin muuttui ajan myötä, kun tupakointiin alettiin suhtautua yhä kielteisemmin ja sitä rajoitettiin. Lopulta se kiellettiin kokonaan useimmissa tiloissa.³⁹⁰ Eräs kertoja uskoi, että kahvitaumat ja porukan keskinäiset keskustelut tauoilla ja työn lomassa olivat tärkeitä työssä jaksamisen kannalta, ja vaikuttivat niin, ettei työ käynyt henkisesti liian raskaaksi.³⁹¹ Toinen kertoja arveli, että vaikka työtahti oli ennen saattanut olla kovempikin, ei tunnelma ollut niin kiireinen kuin haastattelun tekoaikaan vuonna 2011: ”Silloin ei ollu niin kova kiire. Kerjettiin olla.”³⁹²

Eräs kertoja kuvaili, miten koki telakan toimintakulttuurissa sujuvuuden olleen tärkeämpää kuin sääntöjen kirjaimen mukaisen toiminnan. Hän muisteli Neuvostoliitossa käymäänsä neuvotteluja: ”en mä tienny, mitkä mun valtuudet oli, mutta sen mä tiesin, että mä ylitin ne monta kertaa”. Hän kertoi muun muassa allekirjoittaneensa Moskovassa sopimuspapereita, joihin olisi itse asiassa tarvittu telakan organisaatiossa huomattavasti korkeammassa asemassa olevan edustajan allekirjoitus. Kun tällaista henkilöä ei matkassa mukana ollut, jäi papereihin kertojan nimi. Kertoja myös epäili kuitanneensa yhtiön puolesta sellaisia asiakkaan edustajien kestitykseen liittyviä laskuja, joiden hyväksymiseen hänellä ei olisi ollut valtuuksia. Mitään vaikeuksia hänelle ei koskaan asian vuoksi koitunut.³⁹³

Toisinaan jotkut kertojat kokivat ristiriitoja vapaan ja pingotettamattoman työilmapiirin sekä työnantajan pyrkimysten kehittää ja tehostaa työkäytäntöjä välillä. Etenkin niin sanottua kellottamista ovat monet muistelleet inhoten. Kertojat puhuivat harvasta asiasta niin voimakkaan kielteisesti kuin siitä. Kellottaminen

---

389 R20 RMMV 44:66.

390 H7 RMMV 44:24; R4 RMMV 44:9; H34 RMMV 44:68; R15 RMMV 44:34; R19 RMMV 44:65.

391 R4 RMMV 44:9.

392 R15 RMMV 44:35.

393 H18 RMMV 44:38.

tarkoittaa työn tutkimista mittaamalla hyvin tarkasti eri työtehtävien suorittamiseen kuluva aikaa. Sen suoritti sekuntikellolla varustettu työntutkija, jota usein nimitettiin ”Kello-Kalleksi”. Monet pitivät kellottamista laivanrakennusalalle sopimattomana, sillä laivoissa on esimerkiksi ahtaita rakenteita, joissa työskentely on väistämättä hitaampaa kuin avoimemmissa tiloissa.³⁹⁴ Kukaan ei sanonut kellottamisesta mitään myönteistä, ja levyseppänä 1970-luvulla toimineen kertojan mielipide on tyypillinen:

Kellotus, kaikki tämmönen, ku otettiin aikoja, et miten me tehdään töitä, ni ne oli semmosii, et mitkä olis pitäny hävittää sit jo, haudata oikeen syvälle sen tähden, et niil ei ollu mittään tarkotusta. Ei ne edistäny työnantajan etuja, eikä ne edustanu meijän etuja millään tappaa, et meijän työntekijöitten.³⁹⁵

Yllä olevassa lainauksessa ei ole kysymyksessä esimerkiksi vastaus haastattelijan kysymykseen työn huonoista puolista, vaan kertoja otti asian esille oma-aloitteisesti, mistä voi päätellä, että hän piti asiaa erityisen tärkeänä. Toinen kertoja perusteli kello-tuskriittisyyttään sillä, että piti mielettömänä tutkia sekunnin osan tarkkuudella työtehtävään kuluva aikaa, jos ennen sen aloittamista oli kontattava 30 metrin matka laivan kaksoispuhjan ahtaissa sisärakenteissa.³⁹⁶ Kellotusta käytettiin myös urakkapalkkojen määrittelyn tukena. Yksi kertoja mainitsi, että siitä syystä työtahtia saatettiin tahallaan hidastaa kellottajan ollessa paikalla, jotta työnantaja ei tulosten perusteella odottaisi liikoja.³⁹⁷ Kertojat eivät suhtautuneet kielteisesti työn sujuvuuden parantamisyhtymyksiin ja rationalisointiin sinänsä. Kellottamisvihassa on kysymys nimenomaan heidän turhaksi käyttäykseksi kokemaansa ja laivanrakennukseen erityispiirteisiin sopimattomana pitämäänsä toimenpiteeseen kohdistuvasta inhosta. Lisäksi kellottaminen

---

394 H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H15 RMMV 44:30; H23 RMMV 44:44; R4 RMMV 44:9.

395 H15 RMMV 44:30.

396 H7 RMMV 44:24.

397 H23 RMMV 44:44.

vaikeutti työntekijöiden pyrkimystä itse säädellä omaa työtään ja työntekotahtiaan.

Laivanrakentajat edellyttivät itseltään ja toisiltaan ammattitaitoa ja kykyä kovaan työtahtiin, mutta osoittivat myös ymmärtämystä, kun työkyvyn rajat tulivat vastaan. Muutama kertoja muisti, etteivät jotkut työtoverit voineet esimerkiksi ahtaan- tai korkean paikan kammon takia tehdä joitakin työtehtäviä. Myös ruumiillinen suorituskyky rajoitti joitakin työtehtäviä, esimerkiksi kaikki hitsaajat eivät kyenneet hankalimmissa paikoissa työskentelyn vaatimiin työasentoihin. Kertojat kokivat asian ehkä jonkun verran arkaluontoiseksi ja kiusalliseksi niille, joilla tällaisia rajoituksia on ollut. He eivät koskaan maininneet nimeltä niitä, joita asia koski, paitsi muutamissa tapauksissa, kun kyse oli kertojasta itsestään. Kerrotun perusteella vaikuttaa siltä, ettei kyseessä ollut aivan harvinaislaatuinen ilmiö laivanrakentajien keskuudessa ja että työtoverit sekä työnjohto useimmiten suhtautuivat asiaan ymmärtävästi. Työnjohtajat usein tiesivät, keitä ei voinut kärkeä tiettyihin tehtäviin.³⁹⁸ Kukaan ei ole kertonut itsensä tai työtovereidensa joutuneen painostetuksi tai pakotetuksi tällaisissa tilanteissa. Eräs kertoja muisti, että hän ei uutena työntekijänä aluksi uskaltanut mennä tankkilaivan konehuoneen alla oleviin ahtaisiin voiteluainetankkeihin. Muut suhtautuivat ymmärtävästi ja antoivat kertojalle aikaa totutella: ”Ja ne sanokin, että ei mun tarte mennä ennen kun mää pääsen siitä pelosta eroon.” Lopulta hän voittikin pelkonsa.³⁹⁹ Toinen, jo sotakorvaustyössä mukana ollut kertoja oli haavoittunut sodassa, eikä hänen kätensä ollut täydessä kunnossa. Esimerkiksi raskaan kirveen käyttämisestä ei tullut mitään. Työnjohtajat tiesivät tämän, ja järjestivät sellaista työtä, johon kertoja kykeni. Hän toimi muun muassa nosturinkuljettajana ja höyrykattilan käyttäjänä.⁴⁰⁰ Tällaista työtovereita kohtaan osoitettua ymmärtämystä ja avuliaisuutta voi pitää osoi-

---

398 H1 RMMV 40:1-2; H15 RMMV 44:30; H17 RMMV 44:37; H28 RMMV 44:53; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

399 H17 RMMV 44:37.

400 H1 RMMV 40:1-2.

tuksena siitä yhteishengestä, jonka raumalaiset laivanrakentajat kokivat erityiseksi voimavarakseen (kts. luku 4.1).

3.3.2 Työvälineet ja menetelmät

Monet kertojat työskentelivät telakoilla varsin pitkään ja siten omakohtaisesti kokivat huomattavia muutoksia laivanrakennusmenetelmissä ja työvälineissä. Kertojien näkemys työvälineiden kehityksestä ja sen vaikutuksesta on jokseenkin poikkeuksetta hyvin myönteinen. Asiasta kertominen muistuttaa tapaa, jolla he puhuvat esimerkiksi työturvallisuudesta, jota käsittelen luvussa 3.4 sekä ammattitaidosta, josta tarkemmin luvussa 3.5.2. Laivanrakentajat kokivat oppineensa tekemään yhä parempia laivoja yhä paremmilla välineillä, ja toimimaan yhä viisaammin niitä rakennettaessa. Siten työvälineiden kehityksestä kertominen on yksi niistä tavoista, joilla rakennetaan ammattiylpeyttä. Muutokset olivat harvoin äkillisiä ja tulivat kertojillekin parhaiten näkyviksi heidän pohtiessaan pitkäkestoisia, laajoja kokonaisuuksia. Kuten Trevor Lummis on todennut, monet asiat voivat olla paremmin näkyvissä, kun niitä ei katsota liian läheltä, vaan ajallisen tai muun etäisyyden päästä.⁴⁰¹ Laivanrakentajana vuosina 1961-2010 työskennellyt kertoja pohti asiaa näin:

Sitä ei oo sillai pistäny merkille, ku siin on koko ajan eläny tavallas mukana, siin tämän uuden menetelmän käyttöönotos, lohkojen kasvamiskoossa, et sitä ei oo oikeestaan niinku tiedostanukkaa, se pikkuhiljaa vaan on kasvanu ja kasvanu, lohkon koko, ja menetelmät muuttunu.⁴⁰²

Moni kertoja kuvaili uransa alkuvaiheen työvälineitä alkeelliseksi ja kehnoiksi myöhempään verrattuna.⁴⁰³ Eri tehtävissä työs-

---

401 Lummis 1987, 27–28.

402 H7 RMMV 44:24.

403 Esim. H1 RMMV 40:1–2; H7 RMMV 44:24; H18 RMMV 44:38; H34 RMMV 44:68.

kennelleet ovat ymmärrettävästi kertoneet erilaisista työvälineistä ja varusteista. Hollmingin telakalle vuonna 1946 tulleen kertojan mukaan sotakorvusaikana oli pulaa kaikesta: laivanrakentajat joutuivat aluksi tuomaan jopa omat kirveet ja muut työkalut mukanaan.⁴⁰⁴ Monet muistelivat pressukankaisten haalareiden paikkailua maitoliimalla. Haalareita nimittäin sai rajoitetun määrän vuodessa, eikä lisää annettu, vaikka vanhat olisivat repeilleet pahastikin. Sama koski käsineitä.⁴⁰⁵ Työtä erityisesti hankaloittaneena ja hidastaneena asiana jotkut pitivät huonoja ja kapasiteetiltaan rajallisia nostureita.⁴⁰⁶ Eräs kertoja arvioi 1960-luvun tilannetta humoristisesti: ”nosturit oli mitä oli, mahtokohan neki nosturit nostaa vaan kustannuksia”.⁴⁰⁷ Toinen kertoja oli sitä mieltä, että kokonaisuuden kannalta merkittävin muutos oli mittaustekniikan kehitys. Kun mekaanisista mittauslaitteista siirryttiin elektronisiin ja tietokonekäyttöisiin, päästiin paljon tarkempiin tuloksiin huomattavasti helpommin ja nopeammin. Tämä vaikutti sekä suunnittelutyöhön että rakentamiseen.⁴⁰⁸ Ehkä kaikkein nopeimmin tapahtuneen ja kokonaisvaltaisimman mullistuksen kokivat suunnittelijat. Heistä monet siirtyivät uransa aikana käsin piirtämällä ja pienoismallien avulla suunnittelemisesta sekä laskutikun avulla tehdyistä laskelmista tietokoneavusteiseen kolmiulotteista mallinnusta hyödyntävään suunnitteluun.⁴⁰⁹ Käytännössä heidän oli opeteltava uuden tekniikan käyttö työn ohessa itseopiskeluna. Insinööriliiton koulutuskeskus tarjosi myös kursseja, joilla jotkut kertojat kävivät. He kokivat ongelmaksi sen, että monet kouluttajat tunsivat kyllä tietotekniikan, mutta eivät välttämättä laivanrakennus-alaa ja siihen liittyviä erityiskysymyksiä. Joskus

---

404 H1 RMMV 40:2.

405 H15 RMMV 44:30; H28 RMMV 44:48; H29 RMMV 44:49; H32 RMMV 44:54; R4 RMMV 44:9; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

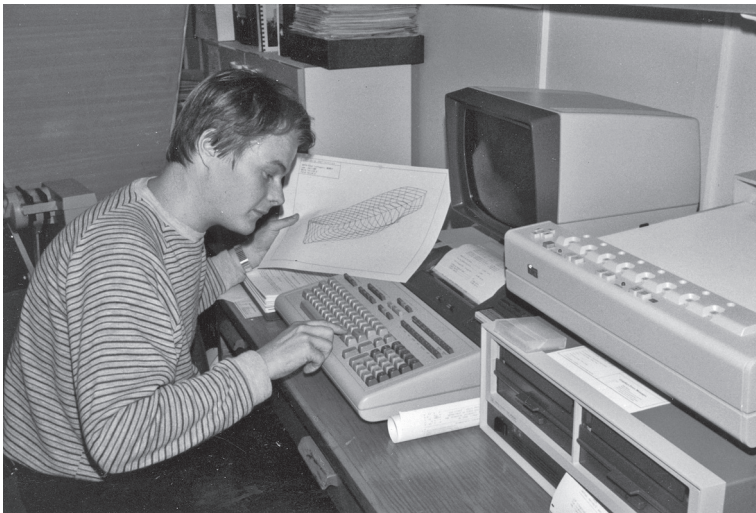
406 H2 RMMV 44:6; H7 RMMV 44:24; R1 RMMV 44:1; R13 RMMV 44:32.

407 H7 RMMV 44:24.

408 T4 RMMV 44:63.

409 H18 RMMV 44:38; H30 RMMV 44:51; T2 RMMV 44:61; T6 RMMV 44:67.

Kuvat 18 ja 19. Käsityöstä tietotyöhön. Sotakorvauslusten rakentaminen alkoi varsin vanhakantaisilla välineillä, mutta ennen kuin nuorimmat siinä mukana olleet ehtivät eläkkeelle, oli otettu käyttöön jo huipputeknisiä ATK-laitteita. RMM5327 (yllä), RMM27521 (alla).

taas kurssien vetäjät olivat kilpailevien telakoiden työntekijöitä, eivätkä näin ollen halunneet opettaa ”liian” hyvin.⁴¹⁰

Kertojat puhuivat yleensä myönteiseen sävyyn työnantajan pyrkimyksistä kehittää työmenetelmiä ja -välineitä. Poikkeuksena tästä oli edellisessä luvussa mainittu kellottaminen. He pitivät jatkuvaa kehitystyötä tarpeellisena.⁴¹¹ Tyypillistä asennetta kuvaa erään kertojan lausunto: ”Kehitykseen pitäis löytyä rahaa koko aika, ni kyl se niinko tua ittensä takasin aikaa myöte.”⁴¹² Monet kertojat kokivat, että heillä oli mahdollisuus osallistua oman työnsä ja työvälineidensä kehittämiseen, mitä he ovat pitäneet hyvin myönteisenä asiana. Yksi kertoja on maininnut saaneensa työvälineiden parantamista koskeneita aloitteitaan hyväksytyksi ja saaneensa siitä rahallisen palkkion.⁴¹³ Kertojien yleinen näkemys on, että esimerkiksi uusien työtilojen suunnittelussa ja työvälineiden hankinnassa työnantaja kuunteli niiden mielipiteitä, jotka kyseisiä tiloja ja laitteita käyttäisivät. Työntekijöitä oli mukana esimerkiksi tutustumismatkoilla ulkomaisille telakoille. Tällä oli useamman kertojan mukaan myönteinen vaikutus paitsi hankintapäätösten onnistumiseen, myös työpaikan ilmapiiriin, kun kaikki kokivat, että heidän näkemystään arvostettiin ja että he saattoivat vaikuttaa omiin asioihinsa.⁴¹⁴ Monet olivat kuitenkin sitä mieltä, etteivät parhaatkaan välineet korvanneet ammattitaitoa. esimerkiksi eräs levyseppänä työskennellyt kertoja koki asian näin:

Kertoja: Työkaluis on voimaa enemmän, mut ei niit ehkä tarvittu.

Haastattelija: Vaan mitä tarvittiin enemmän?

Kertoja: Järkee.⁴¹⁵

---

410 R11 RMMV 44:19; T6 RMMV 44:67.

411 H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H14 RMMV 44:30; H18 RMMV 44:38; H19 RMMV 44:39; H22 RMMV 44:42; H28 RMMV 44:48; H29 RMMV 44:49; H32 RMMV 44:54; H34 RMMV 44:68; R14 RMMV 44:33; R17 RMMV 44:47.

412 H32 RMMV 44:54.

413 H34 RMMV 44:68.

414 H3 RMMV 44:7; H19 RMMV 44:39; H34 RMMV 44:68.

415 H9 RMMV 44:26.

Rauman telakoilla laivanrakentajat ottivat uudet työvälineet lähes aina vastaan myönteisesti. Yksi harvoista kertojien mainitsemista poikkeuksista olivat ”heinäsirkoiksi” kutsutut automaattiset hitsauslaitteet. Hitsaajat pelkäsivät niiden tekevän heistä tarpeettomia, tai ainakin heikentävän heidän urakkaperusteisia palkkojaan. Jonkun aikaa lentävänä lauseena hitsaushalleissa kiersikin ”Heinäsirkat tulivat ja veivät lapsilta leivän”.⁴¹⁶ Jälkikäteen kertojat pitivät pelkoa turhana ja ”heinäsirkkoja” hyvinä työvälineinä.⁴¹⁷ Vaikeuksista uusien työvälineiden tai -menetelmien käyttöönotossa ja oppimisessa ovat kertojat puhuneet vain vähän. Alumiinityöhön liittyneet hankaluudet 1990-luvulla nopeita matkustaja-aluksia rakennettaessa ovat tästä poikkeus. Niistäkin ovat monet kertoneet ylpeydenaiheena vaikeuksien voittamisen kautta: ongelmista huolimatta he laadukkaan koulutuksen avulla lopulta oppivat alumiinirakentamisen.⁴¹⁸ Alumiinirakentaminen ja siihen liittynyt muutos on monien mainitsema, paljon keskusteltu aihe.⁴¹⁹ Osittain tämä johtuu siitä, että se tapahtui 1990-luvun alkupuolella, jolloin huomattavan suuri osa kertojista oli työssä (kuvio 3). Se myös aiheutti muutoksia lähes kaikkien työhön, niin suunnittelijoiden, hitsaajien kuin levyseppienkin. Muutos oli suuri etenkin teräkseen tottuneille, metallin käsittelyn parissa työskennelleille henkilöille, joista monet olivat varsin kokeneita. Tämä oli heille merkittävä, kertomisen arvoinen asia. Joillekin saattoi olla suorastaan järkyttävä kokemus joutua opettelemaan uudelleen sellaisia työvaiheita, jotka he toisenlaisen materiaalin kohdalla osasivat jo hyvin. Tästä saattoi seurata ainakin väliaikainen ammattiympäristön kriisi.

---

416 H23 RMMV 44:44.

417 H19 RMMV 44:39; H23 RMMV 44:44; H32 RMMV 44:54; T9 RMMV 44:73.

418 H7 RMMV 44:24; H8 RMMV 44:25; H16 RMMV 44:31; H29 RMMV 44:49; H30 RMMV 44:51; H35 RMMV 44:69; R10 RMMV 44:15–16; R13 RMMV 44:32; R20 RMMV 44:66; T1 RMMV 44:55; T2 RMMV 44:61; T9 RMMV 44:73.

419 Kaikkiaan 19 kertojaa mainitsee alumiinirakenteisiin liittyneistä haasteista.

Suomalaisia koneistajia tutkineen sosiologi Matti Kortteisen mukaan konepajoilla koettiin 1980–1990 -luvulla kriisi uuden tietotekniikkaa hyödyntävän laitteiston käyttöön oton myötä. Uusi teknologia muutti monien hyvin ammattitaitoisten työntekijöiden tehtäviä toistoluonteisiksi, mihin he itse saattoivat vain hyvin vähäisessä määrin vaikuttaa eikä heidän palkkakehityksensä ollut tyydyttävää. Tästä seurasi vakavaa turhautumista.⁴²⁰ Työvälineiden ja -menetelmien kehitys ei näytä milloinkaan aiheuttaneen vastaavaa kriisiä raumalaisille laivanrakentajille, vaan kertojat kokivat lähes kaikki työvälineiden uudistukset myönteisiksi parannuksiksi.⁴²¹ Asiaan todennäköisesti vaikutti koneistamisen ja laivanrakennuksen erilaisuus. Pitkissä sarjoissa samankaltaisia kappaleita tuottava konepajatyö on mahdollista hyvin pitkälti automatisoida, jolloin työntekijän osaksi jää epätydyttävä, toistoluonteinen työ ja vähäiset omat vaikutusmahdollisuudet.⁴²² Kuten Kari Teräs ja Mikko Uola ovat todenneet, ovat laivat niin monimutkaisia rakenteita ja yksittäistuotantoina keskenään niin erilaisia, ettei laivanrakennusta voi automatisoida koneistamiseen verrattavalla tavalla. Siksi laivanrakentajien työssä on yksitoikkoisimmillaankin vaihtelua, ja laivanrakentajilla on myös mahdollisuuksia vaikuttaa omaan työhönsä.⁴²³ Kuten edellä on mainittu, on Rauman telakoilla laivanrakentajilla ollut myös mahdollisuus osallistua oman työnsä ja työvälineidensä kehittämiseen. Ehkä myös siksi kertojat eivät kokeneet uuden tekniikan aiheuttamia muutoksia samalla tavoin turhauttavina ja työn kokemusta köyhdyttävinä kuin Kortteisen haastattelemaat koneistajat.

Sekä Hollming että Rauma-Repola olivat ensimmäisten tietotekniikkaa suunnittelutyössä hyödyntäneiden telakoiden joukos-

420 Kortteinen 1992, 161, 235–252.

421 Esim. H8 RMMV 44:25; H24 RMMV 44:45; H28 RMMV 44:53; R13 RMMV 44:32; R17 RMMV 44:47.

422 Kortteinen 1992, 243–245.

423 Teräs 1996, 76–78, 82–84; Teräs 2017, 205–208; Uola 1996, 476–479; Uola 2001, 285–286.

sa.⁴²⁴ Suunnittelijoiden omien arvioiden mukaan tietotekniikka ei kuitenkaan merkittävästi vähentänyt suunnittelutyöhön kulu-
nutta kokonaistyöaikaa, koska laivoista tuli samalla teknisesti
monimutkaisempia. Yksittäisen laivan suunnittelu kuitenkin
nopeutui, kun tehtävään palkattiin lisää työvoimaa. Suunnitte-
lutyötä alettiin ostaa alihankkijoilta 1980-luvulla, ja 1990-luvulla
alihankinnan osuus suunnittelutyöstä nousi telakan omaa suu-
remmaksi.⁴²⁵ Kaksi kertojaa on maininnut siirtyneensä rauma-
laisen telakan palveluksesta alihankkijaksi ja myyneensä sitten
suunnittelutyötä useammallekin telakalle, myös Raumalle.⁴²⁶
Tietotekniikan käyttöönnoton aiheuttaman mullistuksen kokenut,
suunnitteluinsinööriä 1980-luvulla työskennellyt kertoja kuvaili
Rauma-Repolan telakkaa edelläkävijäksi tietotekniikan hyö-
dyntämisessä, muun muassa kolmiulotteisessa CAD-suunnitte-
lussa.⁴²⁷ Hän kuitenkin muisteli myös joutuneensa 1970-luvun
puolivälissä ostamaan edistyneempiä työvälineitä itse omilla
rahoillaan, koska työnantaja ei niitä halunnut hankkia:

Käsin laskettiin, niinkun mää sanoin, ensin laskutikulla. Sitten
mää ostin Anttilasta piirtämön ensimmäisen taskulaskimen,
ihan omista nimissäni, 99,50 maksoi silloin semmonen nelilaskin,
mutta sillä sai yhteenlaskut ja kertolaskut ja neliöjuuret ja täm-
möt, että sitä moni kävi kurkkimassa mun selän takana, että
onpa ihme vekotin pojalla.⁴²⁸

Myös toinen, työnjohtajana toiminut kertoja muisteli tilan-
netta, jossa tarkoituksenmukaisten ja uudenaikaisten työvälinei-
den hankkimiseen tuntui kuluvan tarpeettoman paljon aikaa:

---

424 H18 RMMV 44:38; R16 RMMV 44:36; T6 RMMV 44:67; Uola 1996, 476–
479; Uola 2001, 291–295.

425 T6 RMMV 44:67.

426 H18 RMMV 44:38; T2 RMMV 44:61.

427 H18 RMMV 44:38

428 H18 RMMV 44:38.

Tuli [ulkopuolinen konsultti] sit tämmöstä sisäistä radioliikennettä tutkimaan telakal ja mun esimiehen oli, olikohan se Murron Markku vai kuka. Ja sano mulle, et anna sä joku lausunto sil sitte täst näi radiopuhelimeitten käytöst. Ja se tuli sinne ja mää seisoin sit sen edes kasvotusten ja kysyt, et onk sul peräti kaks puhelinta mukaan joudut kantaan. Mää, et eei mul kahta ole. No, kyl hän ainaki kaks tossa näkee. Sit mää kiersin selkän päin, et mul on kaks vielä tääl takapuolella. No ei hän oo tommost joulukuusta nähny ikän, et kävelevät puhelimet haalareis kelluu. Ja sit mää selvitin, et millä pääsee mihinki. Sillon se hiukan niinku vihjas jo siihen, et mahtaaks tämä telakka hiukan olla nyt täsä puolel kulkee aika paljo jälkijunas. Et kyl hänen mielestään pitäis yhdel puhelimel kanavaa vaihtaen pääst vaan joka paikkaan.⁴²⁹

Paremmat varusteet toivat toisinaan mukanaan myös uudenlaisia ongelmia. Rauma-Repolan telakka hankki 1970-luvulla työntekijöille sadevaatteita. Kun johtoporras havaitsi, että niitä käytettiin myös vapaa-ajalla kalastus- ja ulkoiluvaatteina, sai tuolloin telakan pääluottamusmiehenä ollut kertoja tehtäväkseen välittää työnantajalta terveiset, ettei niin pitäisi tehdä. Kertoja vastasi kysymällä, eikö yhtiön logolla ja nimellä varustettujen vaatteiden käyttö telakan ulkopuolellakin ollut hyvää mainosta Rauma-Repolalle ja siten ennemmin kannatettavaa kuin kiellettävä.⁴³⁰

Jos työvälineet muuttuivat tekniikan kehittyessä, muuttuivat myös työtä häiritsevät tekijät. Eräs kertoja arveli: ”Mä olen sitä mieltä, et tänä päivänä [2010] niinku kännykän käyttöön työmaalla menee enemmän aikaa, ku tupakan polttohon.”⁴³¹ Telakka ei siis tässäkään mielessä ollut irrallaan sen ulkopuolisesta yhteiskunnan ja kulttuurin muutoksista. Erään kertojan kokemuksen mukaan mikään muu ei pysyvää ollutkaan kuin muutos:

---

429 H2 RMMV 44:6.

430 R4 RMMV 44:9.

431 H7 RMMV 44:24.

Mut muutosta, muutosta on tapahtunu koko ajan. Ilmeisesti maailma vaan onki semmonen, että paikalleen ei saa jäää.⁴³²

3.3.3 Tilat, olosuhteet ja kylmyys

Työtiloista ja -olosuhteista laivanrakentajat kertovat samaan tapaan kuin työvälineistäkin: silloin kun kertoja ensi kertaa tuli telakalle töihin, oli tilanne huono, mutta ajan mittaan se parani. Näin he asian kokivat riippumatta siitä, milloin kukin telakalle tuli. Tästä voi päätellä, että työ- ja sosiaalityötilojen kehitys paremmiksi oli pitkä ja asteittainen prosessi, jossa kertojat eivät jälkikäteen kokeneet mitään yksittäistä muutosta käänteentekeväenä. Näin oli myös seuraavassa luvussa käsiteltävien työturvallisuusasioiden laita. Vanhoja sosiaalityötiloja, kuten pukuhuoneita, pitivät monet suorastaan kelvottomina, mutta näkivät niiden tason merkittävästi parantuneen ajan myötä.⁴³³ Vuonna 1961 telakalle tulut kertoja muisti tuolloiset taukotilat epäsiisteinä ja kerrassaan vastenmielisinä:

Mä muistan iän kaiken sen hitsareitten taukotilan. Jos tänä päivänä semmoseen paikkaan nykyiset työntekijät vietäs, eikä kuulukkaan viedä, ni se olis äkkiä telakka, tai mikä vaan työmaa, tyhjä. Et siellä rottien kans suurin piirtein sait kilpaa evästäs syödä, et kummat kerkee enemmän.⁴³⁴

Sen sijaan 2000-luvun sosiaalityötiloihin olivat niiden käyttäjät yleensä hyvinkin tyytyväisiä. Eräs kertoja piti niiden tason paranevista yhtenä merkittävimmistä työhyvinvointia edistäneistä muutoksista uransa aikana:

---

432 H10 RMMV 44:27.

433 Esim. H26 RMMV 44:48; H33 RMMV 44:54; R4 RMMV 44:9; R17 RMMV 44:47.

434 H7 RMMV 44:24.

Muistan yhtenä oikeen loistavana parannuksena, ko aina puhutaan tästä, et miten on niinko, no työviihtyvyys ja tämmönen, niin sosiaalitulojen rakentamine [...] omat sosiaalitulat eri ammattiryhmille. Elikkä, elikkä putkiverstaalla on oma tila, varusteasentajilla [...] ja sähköreillä ja sisustajilla ja kaikilla on siistit, fiksut sosiaalitulat.⁴³⁵

Vaikka uusista tiloista ei kenelläkään ollut kielteistä sanottavaa, viittasi eräs kertoja parempien tilojen mukanaan tuomaan uuteen ongelmaan. Kun 1970-luvulla saatiin lämpimät taukotilat, löysivät työnjohtajat toisinaan niistä nukkuvia laivanrakentajia. Tuolloin telakana pääluottamusmiehenä toiminut kertoja joutui harmikseen selvittämään asiaa työsuhteinsinöörin kanssa. Kertojan mukaan päiväunia työajalla nukkuivat vain ne, joilla oli urakkapalkkausjärjestelmän vuoksi varaa tai tarvetta käyttää työaikaan leppäilyyn.⁴³⁶

Työpaikkaruokailua koskevat muistot olivat yleensä myönteisiä. Ruokalan tarjonta oli sotakorvausaikana erään kertojan mukaan parempaa kuin mitä monet söivät kotona, varsinkin poikamiehet. Sodan jälkeisenä elintarvikesäännöstelyn aikana laivanrakentajat saivat ruumiillista työtä tekevinä hieman muita suurempia annoksia.⁴³⁷ Ajan mittaan kertojat kokivat ruuan vain parantuneen. Siitä huolimatta varsinkin nuoremmilla työntekijöillä niin Hollmingin kuin Rauma-Repolankin telakoilla oli usein tapana tuoda omat eväät, joiden taso ei välttämättä kovin korkea ollut.⁴³⁸ Eräässä henkilöhaastattelussa haastattelija ja kertoja muistelivat syöneensä yhdessä makkaravoileipiä taukotuvan lattialla istuen, mihin haastateltava huomautti: ”ei siel ain makkaraa ollu”.⁴³⁹ Ajan myötä myös eväiden syömismahdollisuudet

---

435 H28 RMMV 44:53.

436 R4 RMMV 44:9.

437 H1 RMMV 40:1.

438 H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H14 RMMV 44:30; H15 RMMV 44:30; H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; R14 RMMV 44:33.

439 H9 RMMV 44:26.

paranivat, kun taukotiloja varustettiin muun muassa mikroaal-
touuneilla.⁴⁴⁰

Hyvin monien kertojien muistoissa toistuu kokemus kylmyy-
destä ja palelemisesta.⁴⁴¹ Monet laivanrakentajat työskentelivät
ympäri vuoden ulkosalla, ja Rauman telakka-alueet sijaitsevat
meren rannassa, jossa suojaa säältä ei juuri ole.⁴⁴² Muutamat ker-
tojat ovat maininneet myös kuumuudesta esimerkiksi kesäaikaan
auringon lämmittäessä metallista laivan kylkeä sekä tankkilai-
vojen tankkien sisällä työskenneltäessä.⁴⁴³ Etenkin runkotyössä
olleille työntekijöille kylmyys ja sen kestäminen tuottama ylpeys
on tärkeä, yhteinen ja jaettu kokemus. Sen yhteinen muistelu on
Anna Sivulan kuvaamaa omaksuvaa identiteettityötä, joka tuot-
taa osallisuuden kokemuksia.⁴⁴⁴

Eräs kertoja muisteli tuttavansa harkinneeen työn hakemista
telakalta. Tämän laivanrakentajana työskennellyt puoliso oli
kehottanut ensin menemään päiväksi jään päälle makaamaan, ja
harkitsemaan asiaa uudelleen sen jälkeen. Tarina ei kerro, oliko
tuttava näin tehnyt, mutta laivanrakentaja hänestä joka tapauk-
sessa tuli.⁴⁴⁵ Toisen kertojan mukaan Hollmingilla ei koskaan
ollut mitään ulkotöiden pakkasrajaa, vaikka muilla telakoilla
oli.⁴⁴⁶ Kukaan ei tosin ole maininnut, että Rauma-Repolallakaan
olisi lämpötilarajoja ollut. Yksi kertoja mainitsi kerran pitä-
neensä poikkeuksellisen kovalla pakkasella luvattoman vapaa-
päivän, eikä asiasta koitunut hänelle mitään seurauksia. Kertojan
mukaan moni muukin teki tuolloin samoin, mutta muut eivät ole
tällaisista omaehtoisista pakkasrajoista maininneet.⁴⁴⁷

---

440 H9 RMMV 44:26.

441 Kaiken kaikkiaan kylmyydestä on maininnut useampi kuin joka neljäs
kertoja (27%, 25 kertojaa), työntekijöistä lähes joka toinen (43%, 16 kerto-
jaa).

442 Uola 1996, 285–293; Uola 2001, 117–120.

443 H2 RMMV 44:6; R16 RMMV 44:36.

444 Sivula 2015, 65–66.

445 R19 RMMV 44:65.

446 R16 RMMV 44:36.

447 H28 RMMV 44:53.

Työskentely kylmässä edellytti joskus luovia ratkaisuja. Poikkeuksellisen kylmänä talvena 1980-luvulla lämpötila laski 30 pakkasasteen alapuolelle. Laivanrakennuspaikalla hitsaajat tekivät pressuista teltan ja toivat sinne lämpölampun kyetäkseen työskentelemään.⁴⁴⁸ Eräs kertoja muisteli 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa syöneensä ruokatunnilla eväänsä WC:ssä, joka oli kovilla pakkasilla ainoa käytettävissä ollut lämmin paikka. Pukuhuoneet nimittäin pidettiin tuolloin työpäivän ajan lukossa, ja ne avattiin vain vuorojen alkamisen ja päättymisen aikaan.⁴⁴⁹ Telakalta saatut työvaatteetkaan eivät aina riittäneet torjumaan kylmää:

Mä laskin, ni mul ol kahdeksat housut [...] Kato sillon ei ollu mitää karvahaalareit, et piti ihan näit vanhoi miesten kalsareit ja kaikkii vedettii villahousutki.⁴⁵⁰

Eräs kertoja oli kiitollinen häntä uran alussa opastaneelle vanhemmalle työntekijälle, jonka neuvojen avulla hän uskoi välttäneensä kylmyyden aiheuttamat vaivat:

Ari oli maailman paras vanhin levyseppä sen tähren, et hän sanoi niin, et kuules poika, ku sää istut, ni pistä kintaat pyrstön alle ja sit ku sää pistät polves laivan takille, ni sää pistät aina puuta sin al. Ja sen tähden polvet on vieläki hyväks kunnos ja tuolla pyrstön puolella ei oo mittään vikkaa ollu, ku Ari piti siitä huolen.⁴⁵¹

Ajan myötä työnantaja alkoi panostaa säänkestäviin varusteisiin. Muutamat kertojat ovat lämpimästi muistelleet talvitakien sekä ”nallepuvuiksi” kutsuttujen talvihaalareiden hankintaa 1980-luvulla.⁴⁵² Luottamusmiehenä toiminut kertoja ehdotti rakennettavaksi laivanrakennuspaikalle lämmitettäviä tauko-

---

448 R20 RMMV 44:66.

449 H32 RMMV 44:54.

450 R20 RMMV 44:66.

451 H15 RMMV 44:30.

452 H24 RMMV 44:45; H25 RMMV 44:46; H26 RMMV 44:48; H28 RMMV 44:53.

tupia. Aluksi työnantaja vastusti ajatusta, mutta lopulta suostui koemielessä yhden rakentamiseen. Osoittautui, että taukotuvalla oli myönteinen vaikutus työtahtiin ja mielialaan ja niitä tehtiin lopulta kaikkiaan kolme. Kertojan mukaan työnantajan edustajatkin jälkikäteen kiittelivät taukotupia hyväksi ajatukseksi.⁴⁵³

Kun yhä suurempi osa työstä vähitellen siirtyi halleihin⁴⁵⁴, kokivat kertojat sisätyön hyvät puolet: ”oli katto pään päällä, et ei sin juuri satan, ei vettä eikä lunta”.⁴⁵⁵ Työtiloista on yleensä puhuttu vain vähän, mistä voinee päätellä, etteivät kertojat niitä ainakaan kovin suureksi ongelmaksi kokeneet, edellä käsiteltyä ulkotilojen kylmyyttä lukuun ottamatta. Tietyllä alueella tai rakennuksessa työskennelleet saattoivat kokea kyseisen paikan ”omakseen” ja vastaavasti muut paikat ”toisten” alueeksi.⁴⁵⁶ Kun Hollmingin ja Rauma-Repolan telakat yhdistyivät vuonna 1992, suurin osa toiminnosta keskitettiin entiselle Rauma-Repolan alueelle, jonne ”hollmingilaiset” siirtyivät. Monet ovat kertoneet tästä tavalla, joka viittaa siihen, ettei muutos ollut lainkaan mieluinen.⁴⁵⁷ Eräs kertoja esimerkiksi oli tyytyväinen, kun sai jäädä vanhaan toimipisteeseensä ja käydä entisen Rauma-Repolan tiloissa ”sit vaan tarvittaes”.⁴⁵⁸ Niin ”hollmingilaiset” kuin ”repolalaisetkin” ovat usein viitanneet telakan alueisiin ”Hollmingin puolena” ja ”Repolan puolena” vielä yhdistymisen jälkeisistä ajoista kertoessaankin.⁴⁵⁹

Samankin telakan sisällä saattoi olla aluerajoja. Rauma-Repolan runkotyö- ja varusteluosastojen välinen raja oli selkeä ja jyrkkä, niin kertojien mielissä kuin aivan konkreettisestikin

---

453 R17 RMMV 44:47.

454 Uola 1996, 219–224, 285–293; Uola 2001, 194–197.

455 H9 RMMV 44:26.

456 H6 RMMV 44:23; H10 RMMV 44:27; H28 RMMV 44:53; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54; R10 RMMV 44:16; T4 RMMV 44:63.

457 H16 RMMV 44:31; H30 RMMV 44:51; H36 RMMV 44:70; R10 RMMV 44:16.

458 H16 RMMV 44:31.

459 R10 RMMV 44:16; H28 RMMV 44:53; H36 RMMV 44:70; T1 RMMV 44:55.

telakka-alueella. Alueen läpi nimittäin kulki merivesiputki, jonka toisella puolella sijaitsivat runkotuotannon ja toisella varustelun työtilat ja -alueet. ”Toisten” puolella käytiin vain, jos se oli töiden takia tarpeellista.⁴⁶⁰ Erään kertojan mukaan osastot ikään kuin kuuluivat ”eri maailmaan”⁴⁶¹. Toinen kertoja väitti, että vielä aineellisen merivesiputken purkamisen jälkeenkin halkaisi ”henkinen merivesiputki”⁴⁶² telakka-alueen. Hollmingin puolella osastojen välisiä rajoja ei kuvailtu yhtä jyrkiksi (kts. luku 4.3.1).

3.4 Työturvallisuus

Yksi keskeisimmistä haastattelujen ja keskustelujen aihepiireistä oli työturvallisuus ja -suojelu. Kertajat käyttivät molempia sanoja jotakuinkin samassa merkityksessä. Ainakin 50 kertojaa mainitsi aihepiirin, ja henkilöhaastatteluissa jokainen itsensä työntekijäksi määritellyt viittasi turvallisuuteen jollain tavoin. Yleensä pääasiassa toimistoympäristössä työskennelleet toimihenkilöt puhuvat turvallisuudesta hieman vähemmän kuin työntekijät. Ainakin neljä kertojaa on toiminut työsuojeluvaltuutettuna tai varavaltuutettuna, ja heillä oli, kuten odottaa sopii, paljon sanottavaa turvallisuudesta ja sen kehityksestä. Aihepiiriä vähintään sivuttiin myös jokaisessa teemakeskustelussa.

Kaikki kertajat olivat yksimielisiä siitä, että työturvallisuus parani merkittävästi ajan mittaan. Tämä näyttää olleen laivanrakentajille hyvin keskeinen kokemus, niin paljon ja painokkaasti he asiasta puhuivat. Toisinaan haastattelijat kysyivät suoraan työturvallisuuteen liittyviä kysymyksiä, mutta hyvin usein kertajat ottivat asian puheeksi ilman että siitä kysyttiin. Varsinaisia työturvallisuutta koskevia kysymyksiä ei ole haastattelijoille toimitetussa kysymyslistassa (liite 2), toisin kuin esimerkiksi palkkausta koskevia, joskin työsuojelu mainitaan olosuhteiden yhteydessä.

---

460 H10 RMMV 44:27; H28 RMMV 44:53; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54; T4 RMMV 44:63; T6 RMMV 44:67.

461 H10 RMMV 44:27.

462 Yksityiskeskustelussa kirjoittajalle 17.11.2016.

3.4.1 Puutteet ja tapaturmat

Kertojien yhteinen kokemus on, että oman laivanrakentaja-uran alussa työturvallisuuden tilanne oli huono ja siinä todella oli parantamisen varaa. Näin riippumatta siitä, milloin kertoja oli tullut töihin telakalle. Vuonna 1966 laivanrakentajan uransa aloittanut, varusteluasentajana työskennellyt kertoja muotoili näkemyksensä näin: ”Siin ol ko yöl ja päiväl tänä päivän eroo työturvallisuudes. Eihän sitä oikeestaa ollukkaa ennen”⁴⁶³. Ongelmia kertojat löysivät niin suojavarusteista kuin asenteistakin. Myös omaan toimintaan ja ajatusmaailmaan suhtautuivat monet itse-kriittisesti:

Työsuojelu on muuttunu paljon sit sitä kun mä olen tullu. Sillo siihen aikaan, eihän silloin ollu työturvasaappait edes pakolliset. [...] ei ollu kuulo[suojaimia], pumpulii oli vaan [...] ei ihme jos täs kuuroks on tullu. Riskit oli silloin sellasii, et ihme vähän tuli mitään, tapaturmia, et se oli aika, aika tosiaan lapsenkengissä oli silloin työsuojelu.⁴⁶⁴

Eikä ollu kuulosuojaimii, vaan pumpulit, paskaset pumpulit korviin pistettiin, ain oli korvatulehdukset, ne oli tuttui kaikilla.⁴⁶⁵ Ni sitä jos yritti jotai pumpulei sit pistää korvii, ni sitä oli vähän niinku lälläripoika. [kaikki nauravat] Ei semmosia kuulu korvaan pistää.⁴⁶⁶

Se oli kaiken huippu, mä ihmettelen, et ei enempää ihmisiä palanu, ku siellä risasten haalareitten alla saatto olla teryleenihousut ja nailonpaita. Ja sit vedettiin vaan lakisaumaa hyvin rohkeesti tossa noin, et muutaman viikon perästä molemmat oli ku haulikolla ammuttu, niin teryleenihousut ku nailonpaitaki. Mut yhtään semmost leimahdusta ei käyny, ainakaan tääl mejjän telakalla. Kyllähän niitä paloarpia oli siel sun tääl, ku kipinät oli polttanu.⁴⁶⁷

---

463 H29 RMMV 44:49.

464 R17 RMMV 44:47.

465 T1 RMMV 44:55.

466 R13 RMMV 44:32.

467 H7 RMMV 44:24.

Monet kertojat muistelivat tapaturmia ja vaaratilanteita, erityisesti omalle kohdalleen sattuneita. Telakalle 18-vuotiaana vuonna 1957 töihin mennyt kertoja sai ensimmäiseksi tehtäväkseen ruosteen harjaamisen valmistuvan laivan rakenteista. Paperinen hengityssuoja osoittautui riittämättömäksi, ja kertoja yskiltaisn ruostepölyä. Lopulta kotiväki huolestui:

Varmaa oli ollu jonku puoltoist, pari kuukautta töissä ni menin kottii ja yskin oikkein kovasti ruokapöydäs ja isä rupes sit sano-maa et tuo kyl se on poika semmone juttu et jos sää mittää muuta työtä elämäs saa et kyl tota työtä kaua aikaa tee ennen ku kirkon-kellot soivat.⁴⁶⁸

Kertoja sanoutuikin irti, ja palasi laivanrakennustöihin vasta vuosia myöhemmin toisiin tehtäviin. Kahdella muullakin kertojalla oli samantapainen kokemus. Levyseppänä työskennellyt kertoja joutui puoleksi vuodeksi sairauslomalle, kun nilkka murtui laivanrakennuspaikalla sattuneessa tapaturmassa. Parannuttuaan hän ei tahtonut enää mennä vaarallisena pitämänsä työhön ja otti lopputilin, mutta palasi noin viisi vuotta myöhemmin telakalle. Hän hakeutui kuitenkin putkiosastolle, jossa arveli tapaturmariskin olevan pienemmän.⁴⁶⁹ Toinen kertoja koki nosturin kaatumisen kuljettajan paikalta. Kun hän ymmärsi mitä oli tapahtumassa, hän soitti hälytyskelloa, ettei kukaan jäisi alle, mutta sen jälkeen muisti katkesi: ”sitä kaatumista mie en oikeen muista vissiin mie sain senver siin täräyksen sitte.” Tajunta palasi, kun työtoverit tulivat häntä kaatuneen nosturin kopista pelastamaan: ”siihe mie heräsin ko joku löi kirveellä ikkunan rikki, lasin löi rikki. Ja se sano että tuota ’täällä tää nurkassa on et kyl tää elää vaan mutta verta tulloo suusta!’” Hän ei toivuttuaan ottanut lopputiliä, mutta pyysi ja sai siirron toisiin tehtäviin, kun nosturiin ei enää tehnyt mieli mennä. Kyseistä nosturityyppiä kertoja piti vaarallisena, niitä kaatui hänen mukaansa ainakin kolme.⁴⁷⁰

---

468 H2 RMMV 44:6.

469 H14 RMMV 44:30.

470 H1 RMMV 40:2.

Myös muista kuin omalle kohdalle sattuneista tapaturmista ovat jotkut kertoneet. Syksyllä 2014 järjestetyssä teemakeskustelussa, jonka aiheena oli runkotyö, muisteltiin eräitä 1960-1970-luvuilla tapahtuneita kuolemaan johtaneita onnettomuuksia tunteellisesti ja monen kertojan voimin. Keskustelijoiden näkemysten mukaan näiden murheellisten tapausten jälkeen, osittain niiden takia, alettiin tapaturmien ennaltaehkäisyyn suhtautua vakavammin. Tässä tilaisuudessa osa kertojista arveli, että ainakin osa onnettomuuksista olisi voitu välttää, jos myöhemmät turvallisuuskäytännöt olisivat olleet jo voimassa, mitä voi pitää aineistossa harvinaisena esimerkkinä Alessandro Portelliin kuvaamasta ”ukronisesta kertomuksesta”.⁴⁷¹ Eräs keskustelija myös viittasi siihen, miten asiat olisi ”nykyjärjel” pitänyt hoitaa.⁴⁷² Tapahtumien ja keskustelun välisten vuosikymmenten aikana siis oli kertojien mielestä syntynyt uudenlainen ymmärrys siitä, miten asiat tulee hoitaa ilman hengen ja terveyden vaarantamista.

Kertojat puhuivat myös useissa henkilö- ja ryhmähaastattelussa kuolemaan johtaneista onnettomuuksista, myös samoista kuin edellä mainitussa teemakeskustelussa käsitelty.⁴⁷³ Eräs kertoja mainitsi ajatelleensa jälkikäteen, että työtoverin kuoleman jälkeen olisi työt pitänyt lopettaa ainakin siltä päivältä: ”Me vaa jatkettii työpäivää, se ol nii raskast, et.”⁴⁷⁴ Pääluottamusmiehenä telakalla toiminut kertoja muisti koko elämänsä raskaimpana työtehtävänä työtovereiden keräämän muistolahjan luovuttamisen tapaturmaisesti kuolleen työtoverin omaisille.⁴⁷⁵ Äkillisten tapaturmien lisäksi laivanrakentajat ovat nähneet ja kokeneet puutteellisten työsuojelukäytäntöjen pitkän aikavälin seurauksia. Monet kertoivat useiden laivanrakentajien kärsineen hengityselinsairauksista, joihin jotkut myös kuolivat. Niiden syyksi ker-

---

471 ”Ukronialla” Portelli tarkoittaa menneisyyden pohdintaa sellaisesta näkökulmasta, olisivatko asiat voineet tapahtua toisin ja voisivatko ne nyt olla paremmin. Portelli 1990, 99–100, 108, 110–113. Kts. myös luku 4.7.2.

472 T1 RMM 44:55.

473 Esim. H6 RMMV 44:23; H6 RMMV 44:23; R20 RMMV 44:66.

474 H5 RMMV 44:18.

475 R1 RMMV 44:1.

tojat arvelivat asbestin ja muiden vaarallisten materiaalien käsittelyä ilman asianmukaisia suojavarusteita.⁴⁷⁶ Myös kuulolle sekä liikunta- ja tukielimille aiheutui vahinkoa:

Ja semmonen on tilanne, että neljään-viiteen vuoteen, kun heinäsiirakat alkaa syyskesästä tuolla mökillä soittaa, mä en kuule mitään. Vaimo sanoo, että eksää kuule, ku on niin kovii soittamaan, mut mä, että ei, ei mitään kuulu. Samoin pikkulintujen nää kirkkaat äänet, ne on kaikki menny.⁴⁷⁷

Oltiin jossain kannel töissä ja jäätä oli kymmenen senttiä ja polvillaan seistiin siinä jään päällä, ni Jouni sano aina, et pistäkää nyt sinne polvien alle jottain. Vanhempana te huomattaa sen, ettei teillä ollu polvien alla mitään. Ja toden teolla kyl sen nyt sitte jo huomaa. Et niinko metsässäki marjastamassa ja sienestämässä kökä, ni ei millään meinaa päästä ylös.⁴⁷⁸

Erään vaarallisen tavan, nimittäin alkoholin vaikutuksen alaisena työskentelyn, monet kertoivat olleen yleistä ainakin 1970-luvulle asti, mutta loppuneen käytännöllisesti katsoen kokonaan 1990- ja 2000-lukujen vaihteeseen mennessä. Kertojien mukaan sitä tapahtui niin työntekijä- kuin toimihenkilötasollakin. Vaikka kaikki ymmärsivät, että juopunut työntekijä saattoi olla vaaraksi itselleen ja muille, ei kertojien mukaan ”käräyttäminen” ollut tapana. Työtoverit päinvastoin suojelivat juovuksissa työskennelleitä ja piilottelivat rikkeitä, välillä jopa sellaisilla keinoilla, jotka asettivat auttajat itse hankalaan asemaan.⁴⁷⁹ Eräs kertoja muisti nuorena tulokkaana nähneensä vanhempien työntekijöiden muuttaneen denaturoitua spriitä juomakelpoiseksi valuttamalla sitä kovalla pakkasella kylmää rautaa pitkin.⁴⁸⁰ Kun he saattoivat tällaista tehdä keskellä työpäivää työtovereiden näh-

476 H19 RMMV 44:39; R20 RMMV 44:66; H34 RMMV 44:68.

477 R15 RMMV 44:34.

478 H2 RMMV 44:6.

479 H7 RMMV 44:24; H8 RMMV 44:25; H9 RMMV 44:26; H15 RMMV 44:30; R17 RMMV 44:47; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

480 T2 RMMV 44:61.

den, lieenee selvää, että käytännössä kaikki ovat tienneet työpaikalla juomisesta. Lähes kaikki kertojat ovat olleet työssä aikana, jolloin alkoholinkäytön työaikana on kerrottu olleen yleistä. Heistä monet eivät kuitenkaan maininneet siitä mitään. Haastattelijatkaan eivät koskaan ottaneet alkoholinkäyttöä esiin, mutta toisinaan kysyivät tarkentavia kysymyksiä kertojan mainittua asiasta. Ainakin osa kertojista siis piti vielä vuosikymmenten jälkeenkin aihetta arkaluontoisena. Kukaan kertojista ei ole maininnut itse juoneensa työaikana, joitain edustustilaisuuksia ja Neuvostoliittoon suuntautuneita myyntineuvottelumatkoja lukuun ottamatta.⁴⁸¹

Alkoholiin liittyvää kulttuuriperintöä Suomessa tutkineet Satu Apo ja Anu-Hanna Anttila ovat osoittaneet suhtautumisen juopumiseen olleen kaksijakoista. Toisaalta runsasta alkoholinkäyttöä on paheksuttu ja sen kielteisiä seurauksia, kuten väkivaltaa ja alkoholismia, pelätty ja niistä varoiteltu. Toisaalta etenkin miesten keskuudessa yhteinen humaltuminen on voinut olla tärkeä yhteisöllisyyden rakennusmuoto, ja alkoholin käyttö on ollut myös aikuistumiseen liittyvä rituaali. ”Hyvää viinapäätä”, kykyä juoda paljon, on voitu ihailla. On myös koettu, että kovalla työnteolla on ansaittu oikeus humaltua vapaapäivänä.⁴⁸²

Raumalaisten laivanrakentajien kertomasta tekemäni havainnot ovat samankaltaiset kuin Apon ja Anttilan esittämät tutkimustulokset. Kertojat eivät suhtautuneet alkoholijuomiin sinänsä kielteisesti, vaan muistelivat enimmäkseen myönteisesti niiden runsastakin käyttöä vapaa-ajalla, esimerkiksi pikkujoulujuhliissa..⁴⁸³ Juovuksissa työskentelyyn he kuitenkin ottivat ehdottoman kielteisen kannan.⁴⁸⁴ Tytti Steel on havainnut, että työväenluokkaiset miehet toisinaan leimaavasti nimetään

---

481 Esim. R8 RMMV 44:13; R11 RMMV 44:19; R19 RMMV 44:65; T7 RMMV 44:71; T9 RMMV 44:73.

482 Apo 1999, 107–108, 114–119, 120–127, 131–133; Anttila 2000, 139–143.

483 Esim. H3 RMMV 44:7; H15 RMMV 44:30; T7 RMMV 44:71; T9 RMMV 44:73.

484 H7 RMMV 44:24; H8 RMMV 44:25; H9 RMMV 44:26; H15 RMMV 44:30; R17 RMMV 44:47; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

vastuuttomiksi alkoholin käyttäjiksi.⁴⁸⁵ Tällaista luokkaisuutta ei raumalaisten laivanrakentajien kerronnassa esiinny, vaan kertojat ovat puhuneet myös ylemmissä asemissa olleiden alkoholinkäytöstä työpaikalla.⁴⁸⁶ Sukupuolittuneita heidän muistonsa tästä aihepiiristä sen sijaan ovat. Aina kun juovuksissa työpaikalla olleen sukupuoli käy kerrotusta ilmi, oli kyseessä mies.

Ainakin yhden kertojan mukaan ratkaisevaa alkoholin vaikutuksen alaisena työskentelyn loppumisen kannalta oli, että ammattiyhdistysliike ryhtyi kampanjoimaan sitä vastaan. Työntekijäpuolelta, tavallaan vertaisten joukosta, tullut paine oli hänen mukaansa tehokkaampaa kuin työnantajan kontrolli.⁴⁸⁷ Jotkut arvelivat, että ainakin 1970-luvulla alkoholin käyttöön työpaikalla suhtauduttiin sallivasti, koska monet sitä harjoittaneet olivat kunnioitettuja vanhemman sukupolven työntekijöitä, yleensä vieläpä sotaveteraaneja. Muutamat uskoivat juuri sotakokemusten olleen syynä tai osasyynä joidenkin työtovereidensa runsaaseen juomiseen. Nuorempien olisi ollut todella vaikea puuttua asiaan, vaikka olisivat halunneetkin.⁴⁸⁸ Työsuojeluvalluutettuna toiminut kertoja koki kerran velvollisuudekseen poistaa juopunut nosturinkuljettaja työpaikalta ja raportoida asiasta työnjohtajalle. Nosturinkuljettajan työtoverit eivät tästä lainkaan pitäneet, mutta kertojan selitettyä toimineensa heidän turvallisuutensa takaamiseksi ymmärsivät he kertojan arvion mukaan asian vähän paremmin.⁴⁸⁹ Muiden päihteiden kuin alkoholin tarkoituksellisesta käytöstä ei ole puhuttu mitään. Muutama kertoja kyllä muisti esimerkiksi tankkilaivojen tankkien sisäpuhdistukseen käytetyn tinnerin haihtuessaan aiheuttaneen juopumuksen kaltaisen tilan sille altistuneille.⁴⁹⁰ Kukaan ei kuitenkaan maininnut

---

485 Steel 2013, 190–201, 255.

486 Esim. H34 RMMV 44:68; R15 RMMV 44:34; R20 RMMV 44:66.

487 H7 RMMV 44:24.

488 R15 RMMV 44:34; R19 RMMV 44:65.

489 H34 RMMV 44:68.

490 R5 RMMV 44:10; R16 RMMV 44:36.

kenenkään tarkoituksella hengitelleen tinnerihöyryjä. Kyseessä oli siten ennemmin tapaturma kuin päihteiden käyttö.

Vastuullisia joihinkin vakavimpiin työtapaturmiin haettiin oikeusistuimissakin.⁴⁹¹ Muisteluissaan kertojat eivät kuitenkaan olleet innokkaita etsimään syyllisiä. Syitä kyllä arvioitiin, ja sel-laisiksi nimettiin esimerkiksi puutteelliset suojavarusteet, kuten edellä mainittu ruosteenpoistaja teki, tai vaaralliset työvälineet, kuten nosturinkuljettajan kertomassa. Urakkapalkkausjärjestelmä saattoi myös olla ongelmallinen turvallisuusnäkökulmasta, se kun kannusti kiireiseen työtahtiin. Esimerkiksi hitsaajat vastus-tivat tuulettimien ja raitisilmalaitteiden käyttöön ottoa vedoten siihen, että niiden siirtely ja käynnistäminen hidastivat työnte-koa, ja siten heikensivät urakkasuoritusta sekä sitä kautta myös palkkaa.⁴⁹² Kouluttajana toiminut kertoja näki työtehtävien mo-nipuolistumisen mahdollisena turvallisuusongelmana: pitkälle erikoistuneet ammattilaiset osaavat hänen mukaansa työsken-nellä omassa päätehtävässään turvallisesti, mutta joutuessaan tekemään jotain muuta ovat paljon alttiimpia tapaturmille.⁴⁹³

Vaikka henkilöitä ei nimetä, ovat kertojat löytäneet syyllisiä, esimerkiksi sellaisia kuin kollektiivinen ”me”⁴⁹⁴, tapoihinsa urau-tuneet ”vanhat sedät”⁴⁹⁵ sekä piittaamattomat nuoret.⁴⁹⁶ Telakan pääluottamusmiehenä 1970-luvulla toiminut kertoja arvosteli edeltäjänsä välinpitämättömyydestä turvallisuuden suhteen. Kertoja onnistui hyvin helposti neuvottelemaan parannuksia, esimerkiksi turvakenkien hankkimisen työntekijöille, mitä edel-täjä ei ollut nähnyt ajamisen arvoiseksi asiaksi. Huomionarvoista on, että vaikka tämä arvostelu selvästi kohdistui tiettyyn, tunnis-tettavaan henkilöön, ei kertoja tässäkään maininnut nimeä vaan

---

491 R17 RMMV 44:47; Uola 1996, 298; Uola 2001, 232.

492 H19 RMMV 44:39; R19 RMMV 44:65.

493 T9 RMMV 44:73.

494 H7 RMMV 44:24.

495 R17 RMMV 44:47.

496 H15 RMMV 44:30.

ainoastaan totesi, että ”edellinen pääluottamusmies ei ollut koskaan näitä edes pyytänyt työnantajalta.”⁴⁹⁷

3.4.2 Työturvallisuuden paraneminen

Kuten edellä selviää, laivanrakentajat eivät kertomuksissaan vähätelleet tai pyrkinet piilottamaan työturvallisuuden puutteita. He kuitenkin yleensä selittivät, että vaikka ennen oli huonosti, nyt on hyvin tai ainakin paljon paremmin, eli etäännyttivät ongelmat ajassa.⁴⁹⁸ Asiat siis kertojien kokemuksen mukaan kehittyivät myönteiseen suuntaan. Työturvallisuuden paraneminen näyttäytyi heille laaja-alaisena, pitkäaikaisena, monesta tekijästä koostuvana prosessina. Se oli monitahoinen ongelma, jota ei ratkaistu jossain tietyssä hetkessä tai tietyllä yksittäisellä toimenpiteellä. Kertojat ovat kyllä nimenneet merkittävänä pitämiään muutoksia, kuten ensimmäisten työsuojeluvaltuutettujen nimittämisen 1973⁴⁹⁹, kypärän käytön pakolliseksi määrittämisen⁵⁰⁰, ammattiyhdistysliikkeen järjestämät työsuojelukurssit⁵⁰¹ sekä laivanrakennuspaikalla käytettyjen telineiden rakenteen uudistamisen turvallisemmaksi.⁵⁰² Ainakin työsuojeluvaltuutettuna toimineet kertojat ovat pitäneet merkittävänä myös työnantajan ja ammattiyhdistysliikkeen järjestämää valistusta ja koulutusta.⁵⁰³ Mitään yksittäistä muutosta ei kuitenkaan kukaan ole nostanut sellaiseksi käänneeksi, jonka jälkeen asiat olisivat olleet kunnossa ja ongelmat ratkaistu. Monet näkivät turvallisuuskehityksen jatkuneen oman uran lopulle asti. Eräs työsuojeluvaltuutettuna toiminut kertoja esimerkiksi piti vuonna 2014 tehdyssä haastattelussa sil-

---

497 R17 RMMV 44:47.

498 Esim. H7 RMMV 44:24; R15 RMMV 44:34; T1 RMMV 44:55.

499 H9 RMMV 44:26.

500 H7 RMMV 44:24.

501 R4 RMMV 44:9.

502 T1 RMMV 44:55.

503 Esim. H3 RMMV 44:7; H28 RMMV 44:53; H34 RMMV 44:68.

Kuva 20. Turvallisuuskoulutusta. Ensiapuopetusta Rauma-Repolan konepajakoulussa. RMM35769.

loista tilannetta huomattavasti parempana kuin vielä 1990-luvun puolivälissä vallinnutta.⁵⁰⁴

Työturvallisuudesta ja sen paranemisesta puhuivat, kuten odottaa sopii, eniten ne kertojat, jotka työskentelivät laivanrakennuspaikalla ja varustelussa, raskaiden koneiden ja kuuman metallin parissa. Muutamia mainintoja oli myös toimistotyöntekijöiden työsuojelusta, esimerkiksi telakan työsuojelupäällikkönä toimineen kertojan aloitteesta hankittiin tietokonepääteillä työskenteleville niin sanottuja päätelaseja silmien väsymisen ja päänsäryn estämiseksi, ja selvitettiin sopivaa työskentelyetäisyyttä kuvaruudusta.⁵⁰⁵

Esimerkki tietyllä hetkellä tapahtuneen muutoksen ja pitkien prosessien suhteesta sekä vastustuksesta ja vähittäisestä hyväksynnästä on erään runkotyöosastolla työskennelleen kertojan kuvaus kypärän käytön pakolliseksi tulemisesta:

504 H28 RMMV 44:53.

505 R16 RMMV 44:36.

Oli hirvee vastustus tätä kypärää vastaan. Se on painava ja se o hankala ja se on ollu millon mitäki. Eihän sit tänä päivänä ni laivan runkohommiin kukaan ilman kypärää menis.⁵⁰⁶

Kypärä määrättiin pakolliseksi tiettynä hetkenä, joka voidaan ajoittaa tarkasti, vaikka kertoja ei sitä tässä tehnytkään. Sen sijaan lieenee mahdotonta kovin tarkasti määrittää, kuinka kauan vastustus jatkui. Se oli kuitenkin lakannut ”nykyään”, minkä voinee tulkita tarkoittavan viimeistään kertojan vuonna 2010 tapahtuneeseen eläkkeelle jäämiseen mennessä. Toinen esimerkki pitkäaikaisesta ja vähittäisestä muutoksesta on tupakoinnin rajoittaminen. Kaikki kertojat pitivät 2010-luvulla tehdyissä haastatteluisa itsestään selvänä, että tupakointi työn tekemisen aikana on kiellettyä ja tauoillakin sallittu vain siihen erikseen osoitetuilla paikoilla.⁵⁰⁷ Sen sijaan, kun haastattelija vuonna 2011 tehdyssä ryhmähaastattelussa kysyi, poltettiinko 1950-luvulla sisällä työtiloissa, suhtautuivat kertojat kysymykseen huvittuneesti. Silloin ei olisi tullut mieleenkään, että tupakointi työn lomassa olisi voinut olla kiellettyä.⁵⁰⁸ Työsuojeluvaltuutettuna toiminut kertoja taas muisti saaneensa tupakoitsijoiden vihat päälleen, kun 1980-luvulla teki aloitteen tupakointikiellosta taukotiloissa ja erillisen tupakointitilan varaamisesta. Myöhemmin tästä tuli yleisesti hyväksytty käytäntö, jota ei kyseenalaistettu.⁵⁰⁹

Työnantajan roolista työsuojelun kehittämisessä ovat eri kertojat esittäneet toisistaan poikkeavia näkemyksiä. Monet kertojat ovat kiittäneet työnantajan, työntekijöiden ja ammattiyhdistysliikkeen yhteistyötä asiassa.⁵¹⁰ Toiset sitä vastoin ovat pitäneet työnantajan toimenpiteitä riittämättöminä.⁵¹¹ Kertojien työuran ajoittuminen voi vaikuttaa tähän. Esimerkiksi keväällä 2014

---

506 RMMF 242 videohaastattelu näyttelykäyttöön.

507 Esim. H7 RMMV 44:24; R15 RMMV 44:34; H34 RMMV 44:68.

508 R15 RMMV 44:34. Haastattelijana oli museon työntekijä.

509 H34 RMMV 44:68; R4 RMMV 44:9; kts. myös kuva 21.

510 R17 RMMV 44:47; H28 RMMV 44:53; T1 RMMV 44:55.

511 H3 RMMV 44:7; R17 RMMV 44:47; H28 RMMV 44:53.

tehty kuuden luottamusmiestehtävissä toimineen laivanrakentajan ryhmähaastattelu, jonka osallistujat aloittivat telakalla vuosina 1951, 1957, 1979, 1987, 2002 ja 2006 tukee tällaista arviota. Kaikki osallistujat olivat yhtä mieltä siitä, että kerrontahetkellä tilanne oli parempi kuin heidän aloittaessaan, mutta aiemmin aloittaneet arvioivat työnantajan toimintaa turvallisuusasioissa selvästi kielteisemmin kuin myöhemmin tulleet.⁵¹² Työsuojeluvaltuutetuksi vuonna 1996 valittu kertoja arveli henkilöhaastattelussa, että hänen edeltäjänsä oli joutunut kiistelemään työnantajan kanssa asioista paljon enemmän kuin kertoja itse. Jonkinlainen murroskausi asiassa ajoittui kertojan käsityksen mukaan 1980- ja 1990-luvuille. Hän koki, että viimeistään 2000-luvulle tultaessa oli työturvallisuusasioissa siirrytty vastakkainasettelusta yhteistyöhön.⁵¹³

Toinen työsuojeluvaltuutettuna toiminut kertoja piti merkittävänä, että laivojen tilaajat ryhtyivät vaatimaan nollatoleranssia työtapaturmien suhteen. Omasta aloitteestaan työnantaja ei hänen käsityksensä mukaan olisi ollut halukas riittävästi investoimaan turvallisuuteen. Sama kertoja uskoi telakkayhtiön hallinnollisen jäykkyyden haitanneen työsuojelun edistymistä. Hänen mukaansa kenelläkään ei ollut asioista kokonaiskuvaa eikä turvallisuusinvestointien etuja ymmärretty, sillä työsuojelun kehittämisestä vastasivat eri ihmiset kuin vakuutusmaksuista.⁵¹⁴ Myös työsuojeluvaltuutettuna ollut kertoja näki merkittävänä yhteistyön Mäntyluodon telakan kanssa 1990- ja 2000-lukujen vaihteessa. Mäntyluoto oli erikoistunut offshore-rakentamiseen, kuten öljynporauslauttoihin, ja kertojan käsityksen mukaan edistyneemmät työturvallisuuskäytännöt kulkeutuivat sieltä myös perinteisempään laivanrakennukseen.⁵¹⁵

Jotkut kertojat pohtivat työturvallisuuden oppimista kantapään kautta. Heidän mukaansa tapaturmat johtivat uusiin ohjeisiin, tai

---

512 R17 RMMV 44:47.

513 H28 RMMV 44:53.

514 H3 RMMV 44:7.

515 H28 RMMV 44:53.

jo voimassa olleiden tarkempaan noudattamiseen. Esimerkiksi erään räjähdysonnettomuuden seurauksena otettiin käyttöön kaasumittarit ja hajustettu hitsaushappi vuotojen havaitsemiseksi. Kerran työntekijä kuoli tuuperruttuaan tinnerihuuruksen vuoksi tajuttomana laivan rakenteisiin. Sen jälkeen seurattiin kellokorttien avulla, että kaikki todella poistuivat työpaikalta vuoron päättyessä, jotta vastaavat tapaukset havaittaisiin jatkossa ennen kuin oli myöhäistä.⁵¹⁶ Eräs kertoja jäi ahtaassa paikassa työskennellessään jumiin laivan rakenteisiin, eikä päässyt omin voimin pois. Työtoveri onneksi kuuli hänen avunhuutonsa, ja sai autettua kertojan irti. Tämän jälkeen tuli voimaan määräys, että ahtaissa paikoissa oli työskenneltävä pareittain, jotta tarpeen tullen toinen voi auttaa tai hakea apua.⁵¹⁷

Kuten monessa muussakin yhteydessä, kokeneet työntekijät opastivat nuorempia työturvallisuusasioissa. Toisinaan se tapahtui ystävälliseen sävyyn ja pehmein keinoin. Edellä on esimerkiksi mainittu, kuinka vanhemmat työntekijät neuvoivat nuorempia suojautumaan kylmältä.⁵¹⁸ Joskus taas ohjeistaminen tapahtui tiukempaan ja jyrkempään sävyyn. Eräs kertoja ei nuorena tulokkaana viitsinyt käyttää hitsauskaasuja poistavaa ilmanvaihtolaitetta, koska sen siirtäminen, asentaminen ja käynnistäminen vaativat aikaa ja vaivannäköä. Vieressä työskennellyt vanhempi hitsaaja neuvoi tiukasti, sanomaansa kirouksilla painottaen, ”poikaa” ottamaan imurin käyttöön. Hän ei ollut halukas vaarantamaan keuhkojaan toisten laiskuuden vuoksi. Kertoja otti opikseen.⁵¹⁹ Myös työsuojevaluvaluutettuja valittaessa arvostettiin kokemusta, ainakin yksi kertoja uskoi tulleen valituksi tehtävään juuri pitkän työuransa ansiosta:

Sillon ku näit työsuojeeluasiamiehiä ruvettiin siin valikoitteen, niit oli jotain kymmenkunt alkkuhun sit. Nii mää muistan Arttu sil-

---

516 H19 RMMV 44:39; T1 RMMV 44:55; H34 RMMV 44:68; Keskustelu ns. kokoelmaryhmän kokoontumisessa Rauman merimuseossa 29.9.2017.

517 H17 RMMV 44:37.

518 H2 RMMV 44:6; H15 RMMV 44:30.

519 H26 RMMV 44:48.

lon joskus tul ja sano, et ruppee sää siihen ko mää olin sit hiukan jo iäkkäämpi ja sillen ol aika nuort porukkaa aika paljo hallissaki juur. Ja niil nuoril tuli yhdel ja toisel sitä nuoruuden intoa ja sit Arttu meinas varmaan sitä, et must ois se penikkatauti jo hiukan jo laantunu.⁵²⁰

Kertoja ei täsmentänyt, mihin tarkalleen viittasi ”nuoruuden innolla” ja ”penikkataudilla”. Kenties häntä pyytänyt työtoveri piti nuorempia turvallisuudesta piittaamattomina, tai ehkä arveli heidän yli-innokkaasti hakevan vastakkainasettelua työnantaja-puolen kanssa, ja siten tarpeettomasti kärjistävän tilannetta. Ehkä hän ajatteli, että vain tarpeeksi kokeneella työntekijällä on riittävä asiantuntemus tehtävän hoitamiseen.

Joskus työturvallisuusasioista tuli riitoja. Luottamusmiehenä toiminut kertoja muisti tapauksen, jossa työnjohtaja vastusti hitsaajan vaatimusta paremmasta tuuletuksesta eräässä ahtaassa tilassa. Kiista kärjistyi, kun työnjohtaja kävi itse hitsaamassa kyseisessä tilassa, todistaakseen ettei siellä tuuletusta tarvita. Hitsaaja kuitenkin selitti, että vaikka lyhyen aikaa tilassa voikin hitsata, pitemmän päälle tuuletus olisi kuitenkin välttämätön. Asiasta syntyi väittely, jossa menttiin henkilökohtaisuuksiin. Kertoja ja työnantajan edustaja onnistuivat kuitenkin sovittelemaan tilanteen, ja lopputulos oli, että tuuletusta parannettiin.⁵²¹

Vaikka jokseenkin kaikki olivat yksimielisiä siitä, että työsuojelun kehittäminen oli tarpeellista, eivät kaikki heti aina hyväksyneet uusia turvallisuuskäytäntöjä. Jälkikäteen kertojat ovat nähneet vastustamisen johtuneen ennen kaikkea laiskuudesta ja kärsimättömyydestä. Esimerkiksi hitsaustuulettimen käyttökuntoon laittaminen saattoi tuntua työläältä ja vei aikaa. Kypärä sekä kuulosuojaimet tuntuivat ehkä niiden käyttöön tottumattomista kömpelöiltä.⁵²² Työsuojeluvaltuutettuna toiminut kertoja muisteli itsekin ”käytännön ihmisenä” ajatelleensa, että yksityiskohtaiset työsuojeluohjeet olivat joskus tarpeettoman rajoittavia. Jälkikä-

520 H3 RMMV 44:7.

521 H19 RMMV 44:39.

522 Esim. H15 RMMV 44:30; H19 RMMV 44:39; H26 RMMV 44:48.

teen hän silti katsoi, että näin oli parempi kuin puutteellisuudet turvallisuuskäytännöissä.⁵²³ Museonäyttelyä varten kuvatussa videohaastattelussa eräs kertoja kiteytti ja hylkäsi vastahakoisen asenteen ytimekkäästi:

Ja välillä tuntu, et kyl se työsuojelu suojelee niin hyvin siltä työltä, et ei sitä pysty enää tekemään, mut se oli vaan tämmöst ennakkoluuloo.⁵²⁴

3.4.3 Ymmärretty työturvallisuus

Luvun 3.4 alussa lainatun kertojan näkemyksen mukaan työturvallisuutta ei hänen uransa alussa, vuonna 1966, vielä oikeastaan ollut olemassa.⁵²⁵ Tästä näkökulmasta laivanrakentajien työsuojeluun liittyvää muistelua voi tarkastella Ian Hackingin kuvaaman vuorovaikutteisen luokan käsitteen kautta. Hackingin mukaan ihmisten muistot voivat saada uuden merkityksen, kun yhteisössä rakennetaan ja nimetään uusi käsite, tässä tapauksessa ”työsuojelu” tai ”työturvallisuus”. Näin siitä tulee vuorovaikutteinen luokka, joka on sekä yhteisön sosiaalisesti rakentama että vaikuttaa siihen, miten yhteisö ymmärtää ympäröivää todellisuutta. Itse asia on saattanut olla olemassa ennenkin, mutta yhteisö ikään kuin havaitsee sen ja antaa sille nimen jonain tiettyä ajankohtana, mikä muuttaa suhtautumista siihen. Vuorovaikutteisen luokan rakentuminen on pitkäkestoinen prosessi, ei hetkellinen, yhtäkin käännepaikka.⁵²⁶

Kuten edellisistä luvuista selviää, työturvallisuutta koskeva asennemuutos oli vähittäinen ja jatkui pitkään. Se on myös muuttanut kertojien suhtautumista omaan menneeseen toimintaansa. Vaikkapa hitsaustuulettimen käyttämättä jättäminen on tapahtumahetkellä saatettu ymmärtää sujuvaksi ja järkeväksi, työn val-

---

523 H3 RMMV 44:7.

524 RMMF 242 videohaastattelu näyttelykäyttöön.

525 H29 RMMV 44:49.

526 Hacking 2009, 63–65, 181–183.

mistumista nopeuttavaksi tavaksi. Myöhemmin, kun työturvallisuusajattelu on sisäistetty, se näyttäytyykin vastuuttomana omien sekä työtovereiden hengityselinten vaarantamisena. Kertojien käsityksen mukaan työturvallisuuden käsitteen rakentumiseen ja sitä kautta asenteiden muutokseen ovat, kuten edellä on esitetty, vaikuttaneet työyhteisössä tapahtunut valistus ja koulutus, kokemukset omista tai työtovereille sattuneista tapaturmista ja vaaratilanteista, sekä mahdollisesti myös iän ja elämäkokemuksen tuottama ymmärrys ja suhteellisuudentaju. Asenne omaan ja työtovereiden menneisyyden toimintaan on joskus murskaavan kriittinen, eikä laiminlyöntejä juuri puolustella.

Työturvallisuudesta puhuessaan kertojat usein etäännyttävät ”kertovan minän” ja ”kerrotun minän” toisistaan. He tuntuvat itsekin hämmästelevän omaa ymmärtämättömyyttään menneisyydessä, kun esimerkiksi käyttivät tulenarkoja keinokuituvaatteita hitsaustöissä ja laiminlöivät kuulon suojaamisen. Jyrki Pöysä on havainnut, että ”kertova minä” on usein oppineempi tai kypsempi, kasvanut versio ”kerrotusta minästä”.⁵²⁷ Tämä näyttää sopivan myös laivanrakentajien kertomuksiin työturvallisuudesta ja myös esimerkiksi ammattitaidosta (kts. luku 3.5.2). Alessandro Portelli on huomauttanut, ettei kertojan omaa mennyttä toimintaa koskeva voimakaskaan itsekritiikki ole muistitietokertomuksissa erityisen harvinaista.⁵²⁸ Leena Rossi on pannut merkille, että kertojat usein vertaavat nykyisiä ”kypsiä” näkemyksiään aiempiin, ”naiiveihin” ajatuksiinsa ja tekoihinsa.⁵²⁹ Työturvallisuuteen liittyviä kertomuksia voikin tarkastella sekä yksilö- että yhteisötason kasvutarinana, kehityksenä kohti parempia ja järkevämpiä toimintatapoja.

Kertojat näyttävät ymmärtäneen työturvallisuuden melko suoraviivaisesti fyysisenä turvallisuutena. Sanoja ”työsuojaelu” ja ”työturvallisuus” he käyttävät usein, ja tarkoittavat niillä vaaratilanteilta suojautumista sekä tapaturmien ja työn aiheutta-

---

527 Pöysä 2015, 133–138.

528 Portelli 1990, 51–53.

529 Rossi 2005, 92.

mien ruumiillisten vammojen ja sairauksien ennaltaehkäisyä. Laivanrakentajat puhuivat kyllä hyvinkin paljon myös asioista, jotka vaikuttivat heidän henkiseen työhyvinvointiinsa myönteisesti tai kielteisesti, kuten työporukoiden yhteisistä kalaretkistä ja muista harrastuksista, työpaikkaruokalojen kehittamisestä sekä lakoista, työtaisteluista ja muista ristiriidoista työpaikalla. Muutamat puhuivat ”työssä jaksamisesta” ja esimerkiksi työnjohtajan vastuullisten tehtävien henkisestä kuormittavuudesta⁵³⁰, mutta vain hyvin harvat mainitsivat ”henkisen työsuojelun” tai ”työhyvinvoinnin” käsitteet. Näyttää siis siltä, että työturvallisuus on laivanrakentajille selkeä, melko tarkasti rajautuva käsite, jolla ymmärretään nimenomaan fyysistä turvallisuutta. Henkistä työhyvinvointia kuvaamaan heillä ei ole samalla tavoin yksiselitteisiä kielellisiä työkaluja.

Kun kertojat puhuivat turvallisuuskulttuurin muutoksista, he korostivat konkreettisia käännekohtia. He mainitsivat, *että* asenteet ja ajattelu muuttuivat, mutta eivät kertoneet, *miten* ne muuttuivat. Ehkä asia oli laivanrakentajille niin itsestään selvä ja arkipäiväinen, etteivät he pitäneet tarkempaa erittelyä tarpeellisena. Hyvin yleisellä tasolla näyttää siltä, että käsitys työturvallisuudesta muuttui ajan myötä kunkin työntekijän omasta vastuusta koko työyhteisön yhteisen asian suuntaan. Ainakin työsuojeluvaltuutettuina toimineet kertoivat ajan mittaan lisääntyneestä ja parantuneesta yhteistyöstä.⁵³¹ Kuvaava esimerkki turvallisuuskulttuurin kokonaisvaltaisesta ymmärryksestä on seuraava katkelma henkilöhaastattelusta. Sekä haastattelija että kertoja kertoivat toimineensa luottamusmiestehtävissä, mutta eivät työsuojeluvaltuutettuina.

Haastattelija: Millai paloturvallisuudet ja tämmöset oli 60-luvulla, satutko muistamaan?

Kertoja: [nauraa] Ne muistaa liianki.

530 Esim. R4 RMMV 44:9; H7 RMMV 44:24; H28 RMMV 44:53; RMMF 242 videohaastattelu näyttelykäyttöön.

531 H3 RMMV 44:7; H28 RMMV 44:53; H34 RMMV 44:68. Kts. myös Uola 1996, 296.

Haastattelija: Ja onks täsä tapahtunu, ja millai tämä puoli?

Kertoja: Joo-o, sillon kuuskytviis, ku mä menin avioon, ni mää sit vaimolle sanoin, et se on erittäin turvaton työpaikka, tapaturmaaltis, et ku satamast menee sinne telakalle päin, ni on koko ajan kuolemanvaarassa [...] ni seitkytviis tuli työsuojeluvaaltuutettu, sitä ennen oli työsuojeluasiamies, ni jostaki ihmeen syystä, telakalla tapahtuvat tapaturmaset kuolemat, ni ei ne juur loppunu, mut käytännöllisesti katsoen ne romahti sillon alaspäin. Siihen asti tapaturmassa tavalla tai toisella kuoli minun laskujen mukaan noin keskimäärin yks per vuosi, ja sen jälkeen taitanu kuolla yks per kymmenen vuotta. [...]

Haastattelija: Voiks siinä olla tekemistä erilaisilla työmenetelmillä, työskulttuurilla, koulutuksella, ymmärretään kaikki, turvallisuusmenetelmät muuttu, vartiointi ynnä muut palohommat ja samalla se, et kamppanjoita pidettiin ja työntekijöiden ja työnantajan asenteet muuttu turvallisuutta kohtaan. Oliko näin?

Kertoja: Nimenomaan näin. Kaikki, molemmiin puolin, ja turvallisuusvaatteet, ja kaik paloturvallisuudet ja kaik tämmöset, kylä.⁵³²

Kertoja otti esiin tietyn käännekohdan, nimittäin ensimmäisten työsuojeluvaltuutettujen ja -asiamiesten nimittämisen merkittävänä virstanpylväänä, ja vieläpä viitasi siinä yhteydessä arvionsa kuolemaan johtaneiden tapaturmien määrästä sekä synkäsävyyseen keskusteluun vastaviihityn vaimonsa kanssa. Haastattelija ohjasi keskustelua kohti kokonaisvaltaisen, monesta osatekijästä koostuvaa turvallisuuskulttuurin syntyä, ja kertoja ilmaisi voimakkaasti – ”Nimenomaan näin” – samanmielisyyttään. Käsitän yllä olevassa lainauksessa haastattelijan puheenvuorot samanlaisena muistitietokerrontana kuin kertojankin.

Kun kertojat tahtoivat osoittaa uuden turvallisuuskulttuurin vaikutuksen ja hyödyllisyyden, he tekivät sen mitattavilla, konkreettisilla esimerkeillä. Joskus he pyrkivät osoittamaan turvallisuusinvestointien olleen myös taloudellisesti kannattavia työnantajalle:

---

532 H9 RMMV 44:26.

Sitten tuli työturvallisuusjalkineet, niin sen jälkeen ei ollu kenenkään varpaa poikki. Se oli iso muutos ja se varmaan tuotti yhtiöllekin sen verran, mitä siinä oli menoa, kun aattelee noin loppujen lopuksi. Kyllä silloin niitä vahinkoja sattui paljon.⁵³³

Jussi Turtiainen kuvailee raskaassa teollisuudessa yleistä ”kovaksi maskuliinisuudeksi” kutsumaansa asenneilmastoa. Hänen mukaansa tyypillistä on ylpeys siitä, että pystyy kestäämään ruumiillisesti raskasta työtä hankalissa olosuhteissa.⁵³⁴ Tämä ylpeys on tuttua ja yleistä laivanrakentajien keskuudessakin, ja monet kertoivat tarpeesta osoittaa kykyä raskaaseen työhön. ”Kovaa maskuliinisuutta” ehkä heijastivat myös kertomukset tapaturmaisista loukkaantumisista huolimatta työtä jatkaneista työtovereista. Yksi kertoja esimerkiksi muisti työtoverinsa pudonneen rakenteilla olleen laivan pohjalle, mutta jatkaneen työpäivän loppuun, huolimatta kehoituksista mennä lääkäriin. Seuraavana päivänä kipu oli kuitenkin niin kova, että lääkäriin oli mentävä, ja siellä selvisi, että käsi oli murtunut.⁵³⁵ Varovaisuus ja mahdollisesti kömpelöiden suojarusteiden käyttö sopi ehkä huonosti yhteen tällaisen ajatusmallin kanssa. Luvun 3.4.1 alussa lainatun kertojan mainitsemaa kuulonsa suojaavien nimittämistä ”lälläripojiksi” voi pitää osoituksena tästä. Kertajat kuitenkin yhdistivät, kuten edellä on esitetty, turvallisuudesta piittaamattomuuden ennemmin laiskuuteen ja ajattelemattomuuteen kuin mihinkään ”kovan maskuliinisuuden” kulttuurin kaltaiseen ilmiöön.

Yllättävänä ei voi pitää sitä, että kaikkein eniten työturvallisuudesta puhuivat ne kertajat, jotka olivat itse toimineet työsuojeluvaltuutetun tai varavaltuutetun tehtävissä. He eivät kuitenkaan olleet läheskään ainoita, joilla oli aiheesta sanottavaa, vaan hyvin monet muutkin kertoivat siitä jotakin. Turvallisuuteen liittyvästä kerronnasta ei löydy sellaisia eroja, jotka voisi yhdistää kertojan sukupuoleen, asemaan työntekijänä, toimihenkilönä tai johtajana

---

533 R16 RMMV 44:36.

534 Turtiainen 2014, 154–188.

535 R17 RMMV 44:47.

tai siihen, onko kertoja työskennellyt Hollmingin vai Rauma-Repolan telakalla. Ainoa Hollmingin ja Rauma-Repolan turvallisuuskulttuurien eroon viittaava lausuma oli yhdistymisvaiheessa työsuojeluvaltuutettuna olleen arvelu, että ”Toisella telakalla oli ehkä saanu sit jo jotakin vähä enemmän ja, ja mitä meillä.” Hän tarkoitti, että Hollmingilla olisi ehkä jaettu työntekijöille hieman parempia varusteita. Asia jäi kuitenkin tähän irralliseen yhden lauseen arvioon.⁵³⁶ Kaikki ovat sitä mieltä, että heidän uransa aikana turvallisuus on kehittynyt myönteisesti. Yleistäen voisi todeta, että mitä varhemmin kertoja telakalle töihin tuli, sitä kriittisempi hän todennäköisesti oli uransa alkuvaiheen työturvallisuuskäytäntöjä ja työnantajan asiaan liittyviä toimia kohtaan.

Raumalaisten laivanrakentajien kokemus työturvallisuudesta näyttää olevan suurin piirtein saman kaltainen kuin toisilla aloilla samoihin aikoihin työskennelleillä⁵³⁷ ja noudattaneen niin suomalaisia kuin maailmanlaajuisiakin kehityskulkuja.⁵³⁸ Myös kertojat ymmärsivät hyvin, etteivät telakat tässäkään asiassa toimineet umpiossa vaan osana yhteiskuntaa. Eräs heistä huomautti, että huolimatta liikenteen määrään moninkertaistumisesta on tieliikenneonnettomuuksissa kuolleiden määrä Suomessa romahtanut murto-osaan 1970-luvun huippuvuosista, ja suoraan rinnasti samaan aikaan tapahtuneet liikenneturvallisuuuteen ja työsuojeluun panostamisen osina koko yhteiskunnan läpäissyttä asennemuutosta.⁵³⁹ Ainakin hän siis koki olevansa osallinen suo-

---

536 H28 RMMV 44:53.

537 Esim. Kalela 1981, 312–218 paperityöntekijöiden, Salmi 1995, 106–110 valimotyöntekijöiden ja Steel 2013, 196–197 satamatyöntekijöiden kokeimuksista.

538 Gomez Alén 2017, 287, 300; Ukkonen 2005, 47–48; Kivistö, Turtiainen & Väänänen 2014, 211–219, 224–226; Lamér 2015, 60–62, 131; Portelli 2011, 132.

539 H9 RMMV 44:26. Kertoja oli liikenneturvallisuuden suhteen oikeassa: liikenteen määrä suomessa yli kaksinkertaistui vuosien 1972 ja 2015 välillä, mutta liikenneonnettomuuksissa kuolleiden määrä laski yli 1100:sta alle 300:n. Mäntymaa, Eero / YLE verkkouutinen 4.8.2016 *Suomen tiet ovat nyt kymmenen kertaa turvallisemmat kuin vuonna 1972* yle.fi/uutiset/3-9067754.

malaisen yhteiskunnan suurten linjojen kehityskulkuihin myös työturvallisuuden kautta.

3.5 Laivanrakentajien ylpeys

Lähes kaikki kertojat muistivat telakat hyvinä työpaikkoina, joissa viihtyivät. Työn parhaina puolina he kokivat muun muassa palkitsevuuden, kun työn tulokset tulivat näkyviksi, sen merkittävyyden, sekä työtehtävien vaihtelevuuden.⁵⁴⁰

Mää sanon, että jos olisin uurestaan valkkaamassa [työuraa], niin kyllä mää saman tekisin, ei siin oo mittää. Kyllä se parhaita taloja on.⁵⁴¹

No kyl mä, kyl mä siit tykkäsi. Et kyl mää joka aamu tykkäsi töihi lähtee ja ehtoolla tietysti kotio sitte et tua. Tuntu, et o saavuttanu jotaki päiväs siä.⁵⁴²

Ja mun täytyy kyl sannoo tästä telakal olo aikast, et kolmekymment, kolme vai neljä vuot siin vierähti ja siellä ei ollu mittään pahaa sanottavaa. Menit sää mihin tahansa töihi, joka paikassa joudut töitä tekemään, jos et sää töitä tee, ni ei sua kukkaa töissä pidäkää sillo. Siel joutu tekemään töitä, mut se oli siit hienoo, et siel sai, mun kohdalla kumminki, et mää tein niin monta erilaist työtä. Mää harjasin ruostetta, mää hiekkapuhalsin, mä olin työnopastajana, mä olin eri ammattiryhmien työnjohtajana. Ja se jos mikä kasvatti ihmistä. Se niinko anto arvostuksen moneen ammattiryhmään ja monel esimiehel, koska niitä esimiehii oli varmasti kymmenkunta siinä jossain vaiheessa.⁵⁴³

---

540 Esim. H1 RMMV 40:2; H2 RMMV 44:6; H26 RMMV 44:48; H29 RMMV 44:49; H32 RMMV 44:54; R13 RMMV 44:32; R16 RMMV 44:36; T2 RMMV 44:61.

541 R16 RMMV 44:36.

542 H26 RMMV 44:48.

543 H2 RMMV 44:6.

Kysymys on enemmästä kuin viihtymisestä ja mieluisasta työstä. Raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö on selvästi ylpeä itsestään. Ylpeyttä sen jäsenet tuntevat niin omasta ja yhteisön ammattitaidosta kuin laivanrakennusalan merkityksestä Rauman seudun ja suomalaisen yhteiskunnan kehitykselle. Ylpeydestä on usein haastatteluissa kysytty, mutta monet kertojat ovat myös ottaneet sen puheeksi spontaanisti kysymättä.

Laivanrakentajien ylpeys kiinnittyy erityisesti heidän ammattitaitoonsa ja siihen mitä sillä on saatu aikaan, siis laivoihin. Kari Teräksen mukaan laivanrakentajien ylpeys on poikkeuksellista teollisuustyöntekijöiden joukossa, sillä he yhdistävät perinteisen käsityöläisen ja modernin teollisuustyöntekijän ylpeyden ja pitävät itseään oman työnsä mestareina.⁵⁴⁴ Sirpa Wahlqvist on osoittanut, että sotakorvauskuunareita Hollmingin telakalla 1945–1952 rakentaneet olivat erittäin ylpeitä taidostaan ja laivoistaan. Heille tärkeää oli sekä laivan kestävyys että sen kauneus, ja he myös kirjaimellisesti kilpailivat keskenään rakentamisen nopeudessa.⁵⁴⁵ Omat havaintoni siitä, mitä raumalaiset laivanrakentajat ovat ammattiylpeydestään kertoneet, ovat saman suuntaisia kuin Teräksen ja Wahlqvistin tutkimustulokset. Matti Kortteisen mukaan suomalaisten työntekijöiden ylpeys rakennetaan ennen muuta kovuuden ja selviytymisen kautta.⁵⁴⁶ Väitän, että näin ei raumalaisten laivanrakentajien tapauksessa ole. Heidän ylpeytensä ei rakennu ensisijaisesti kielteisten asioiden kestämisestä vaan myönteisten saavuttamisen kautta. Luvussa 3.5.5 arvioin tarkemmin omien tutkimustulosteni ja Kortteisen johtopäätösten eroja sekä niiden taustalla olevia syitä.

Ammattiylpeyttä käsiteltäessä on erityisesti huomioitava aineiston syntytyyppi ja sen vaikutus. Kertojiksi valikoitui henkilöitä, jotka vapaaehtoisesti, omasta aloitteestaan tahtoivat puhua työstään laivanrakentajina. Näin ollen arvelen, että aineistossa

---

544 Teräs 1996, 80–82; Teräs 2017, 199, 210, 218.

545 Wahlqvist 2011, 210–211, 284–295.

546 Kortteinen 1992, 34–79, 300–303.

ovat äänessä etenkin he, jotka ovat viihtyneet työssään ja tunsivat ylpeyttä ammatistaan ja joiden muistot telakkaurastaan ovat myönteisiä. Sen sijaan osallistumatta ovat jättäneet he, jotka syystä tai toisesta eivät ehkä ylpeyttä laivanrakentajuudestaan kokeneet ja joiden kokemukset telakalla mahdollisesti olivat kielteiset. Lienee mahdotonta osoittaa pitävästi todeksi mitään arviota siitä, missä määrin tämä valikoituminen on vaikuttanut aineiston sisältöön. Alessandro Portellin mukaan saavutusten korostaminen voi vahvistaa kertojien käsitystä elämänsä ja toimintansa mielekkyydestä ja merkityksellisyydestä.⁵⁴⁷ Portellin sanoin ”sanomalla, että historia oli ’hyvää’, väitämme että olemme tehneet itsestämme jotakin”.⁵⁴⁸ Juuri niin aineiston tuottamiseen osallistuneet raumalaiset laivanrakentajat ovat sanoneet ja väittäneet. He olivat sitä mieltä, että ovat tehneet itsestään jotain ja uskoivat Rauman laivanrakennuksen ja laivanrakentajien historian olleen pääosin hyvää. Ei näytä siltä, että edes STX:n telakan sulkemisella olisi ollut voimakasta vaikutusta kertojien käsitykseen omasta historiastaan tai ammattiylpeyden kokemiseen. Vuosina 2009–2011 tehdyissä haastatteluissa ei ole tässä suhteessa havaittavissa eroa vuosina 2013–2014 tehtyihin.⁵⁴⁹

3.5.1 Ylpeyden yhteinen kokeminen ja ilmaiseminen

Perinneyhdistyksen kevätkokouksessa 2014 eräs laivanrakentaja piti Rauman laivanrakennuksen vaiheista esitelmän, joka on osuva esimerkki raumalaisten laivanrakentajien tavasta ilmaista ylpeyttään. Esitys oli hyvin asiakeskeinen ja painottui rakennettujen laivojen tekniikkaan sekä ominaisuuksiin, mutta päättyi

⁵⁴⁷ Portelli 1990, 112–113.

⁵⁴⁸ Englanninkielisessä alkutekstissä “by saying that history was ‘good,’ we claim that we have made something of ourselves”, Portelli 1990, 112.

⁵⁴⁹ Esim. vuosina 2009–2011 tehdyt H5 RMMV 44:18; H7 RMMV 44:24, R3 RMMV 44:5 verrattuna 2014 tehtyihin H26 RMMV 44:48; H30 RMMV 44:51; R17 RMMV 44:47.

sanoihin ”Me ollaan oikeastaan oltu pirskatin hyviä!”⁵⁵⁰ Vaikka kertojat usein ilmaisivat ylpeyttä hieman pidättyvästi, suuria sanoja vältellen, useimmat sen kuitenkin tahtoivat ilmaista. Useimmiten he tekivät sen monikon, ei yksikön, ensimmäisessä persoonassa.

Kertojat suhtautuivat omaan ammattiinsa ja laivanrakentajana olemiseensa jotakuinkin poikkeuksetta arvostaen. Henkilöhaastatteluissa haastatteli ja toisinaan suoraan kysyi, oliko kertoja ylpeä laivanrakentajuudestaan, tai arvostiko hän ammattiaan. Jokainen, jolle tämä kysymys esitettiin, vastasi myöntävästi.⁵⁵¹ Eräs kertoja harmitteli omaa tapaansa toisinaan huolimattomasti sanoa olevansa ”vaan hitsaaja”, sillä ”vaan” vaikutti vähättelyltä, vaikka hän todellisuudessa oli ylpeä ammatistaan.⁵⁵² Kertojat puhuivat usein ylpeydestä yhteisenä, ennemmin kuin henkilökohtaisena, asiana. Ylpeys voi olla jaettua niin koko laivanrakentajien ammattikunnan kuin oman rajatun ammattiryhmän kanssa:

Työnjohtaja oli ylpee, kun sillä oli hyvät työntekijät ja työntekijät oli ylpeitä, kun ne tekivät hyvää työtä.⁵⁵³

Mut mää väitän näin, et harva tuntee mittä on laivanrakentamine. Kuinka moninaista, minkälaista ammattityötä, monellaista ammattityötä laivarakentamine vaatii.⁵⁵⁴

Haastatteli ja: Ei tämän hienompaa alaa olekaa, ku mitä me ollaan Noora tehty.

Haastateltava: Niin, älä muuta sano.⁵⁵⁵

---

550 Snellman, J. 24.4.2014. Esitelmää ei tallennettu, mutta siihen liittyneen Powerpoint -esityksen kopio on kirjoittajan hallussa sekä Rauman merimuseon digitaalisessa kokoelmassa.

551 H13 RMMV 44:29; H23 RMMV 44:44; H24 RMMV 44:45; H25 RMMV 44:46; H26 RMMV 44:48; H28 RMMV 44:53; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54; H36 RMMV 44:70.

552 H24 RMMV 44:45.

553 H19 RMMV 44:39.

554 H28 RMMV 44:48.

555 H6 RMMV 44:23. Myös haastatteli ja on laivanrakentaja.

Kyl mä sitä ammattiani, niinko hitsaajan ammattii, arvostan.⁵⁵⁶

Kyllä se oli niin monipuolinen ja hieno työmaa, että kyllä mää pidän laivanrakennusalaan yhtenä hienoimpana alana.⁵⁵⁷

Kari Teräs on huomauttanut, että yhteistyö on laivanrakennuksessa välttämätöntä sekä samassa työtehtävässä toimivien työryhmien sisällä että erilaista osaamista omaavien ammattiryhmien välillä. Tämä on hänen mukaansa myös vaikuttanut laivanrakentajille tyypillisen voimakkaan yhteishengen rakentumiseen.⁵⁵⁸ Siten heille saattaa olla luontevampaa saavutusten yhteydessä puhua itsestä osana kollektiivista ”meitä”, etenkin jos kerrontatilanteessa on kertojan lisäksi paikalla muitakin ”meihin” kuuluvia laivanrakentajia.

Ylpeyden yhteisyyden korostamiseen voi olla myös muita, syviä kulttuurisia syitä. Shoji Nishimura, Anne Nevgi ja Seppo Tella pitävät vaatimattomuutta ja itsensä kehumisen välttämistä tyypillisenä suomalaiselle keskustelukulttuurille.⁵⁵⁹ Jyrki Pöysä on arvellut ”suomalaisen vaatimattomuuden” toisinaan vaikuttavan oman toimijaroolin vähättelyyn ja varautuneeseen tapaan kertoa omasta henkilökohtaisesta osaamisesta.⁵⁶⁰ Suomalaista tapakulttuuria 1970-luvulla tutkinut yhdysvaltalainen antropologi Fredric M. Roberts pitää yhtenä suomalaisten yhteisöjen peruspiirteinä tasavertaisuuden ihannetta, joka ilmenee pyrkimyksenä välttää sekä oman että toisten aseman korostamista käytöksessä tai keskusteluissa. Hänen mukaansa myös pidättyvyys tunteiden ilmaisussa on tyypillistä suomalaisille, jotka kokevat sen arvokkaana käytöksenä.⁵⁶¹ Oman taidon ja kyvykkyyden tai omien saavutusten korostaminen on ilmeisessä ristiriidassa Robertsin kuvaaman ajattelutavan kanssa. Sen sijaan yhdessä rakennettujen laivojen

---

556 H23 RMMV 44:44.

557 H18 RMMV 44:38.

558 Teräs 1996, 76–86; Teräs 2017, 205–207, 218–219.

559 Nishimura & Nevgi & Tella 2008, 788–790.

560 Pöysä 2015, 137.

561 Roberts 1989, 20, 25–26, 28–31.

laadukkuudesta ja kauneudesta tai koko porukan ammattitaidosta puhuminen sopii siihen hyvin. Myös seuraavissa luvuissa käsitelty asiakkailta sekä työtovereilta saadun tunnustuksen esille tuominen saattaa liittyä itsekorostamisen välttämiseen. Kertojat ikään kuin ulkoistavat kehumisen toisille, välttääkseen omakehua.

Jotkut ovat ilmaisseet ylpeyttään asemoimalla itsensä osaksi taitavien ja kyvykkäiden raumalaisten laivanrakentajien sukupolvien jatkumoa (kts. myös luku 4.1.5), mikä on Anna Sivulan kuvaama historioivaa identiteettityötä.⁵⁶² Tässä yhteydessä kertojat usein viittasivat Rauman telakoiden juuriin sotakorvausteollisuudessa ja alkeellisiin oloihin, joissa tuotanto 1940-luvulla aloitettiin, vaikka kertoja itse ei olisi tuolloin vielä telakalla ollutkaan. Asiaan on ehkä vaikuttanut suomalainen historiajulkisuus, jossa sotakorvauksille on yleensä annettu myönteinen merkitys. Niiden maksamista on pidetty merkittävänä kansallisena ponnistuksena ja saavutuksena, sekä osoituksena suomalaisten kyvystä voittaa kohtaamansa vaikeudet. Historiajulkisuudessa on myös korostettu sotakorvausten myönteisiä vaikutuksia Suomen teollisuuden kasvuille ja nykyaikaistamiselle.⁵⁶³

Kertoja, joka ei itse vielä sotakorvauslaivoja ollut rakentamassa, mutta jonka isä kuului sotakorvausten aikaan Hollmingin telakan johtajistoon, muisteli sotakorvausaikaa näin:

Ne ihmiset jotka sitä teki, niin ei ne kokeneet olevansa mitään sankarpoikia, se oli normaali elämää, siis nämä jotka rakensivat niitä ensimmäisiä kuunareita, ne oli tehny talonpoikaisesti sitä hommaa jo Koivistolla, tai jotain vastaavaa hommaa, eivätkä kokeneet et tää on nyt sen kummallisempaa, et voidaan saada joskus joku katoskin, ja ja sellane, mut se oli sitä aikaa, ja siihen liittyi aikamoinen ammattitaito.⁵⁶⁴

---

562 Sivula 2015, 66–67.

563 Rautkallio 2014, 295–300, 308–312; Sahari 2018, 213; Vesterinen 2012, 161–164.

564 T8 RMMV 44:72.

Toinen, 1960-luvulla telakkauransa aloittanut ja 1990-luvulla toisiin töihin siirtynyt kertoja arvioi laivanrakentajasukupolvien tapaa etsiä ja löytää aikaansa sopivat toimintatavat:

Minun yliopistoni oli semmonen, että siellä oli nää vanhat jermut, Ojala ja Lehtinen ja kenen kanssa sitten oltiin, sitten oli nämä insinöörit, Mäkynen Eero. [...] Nämä oli meikäläisen opettajia. Hyvin pitkälle ne oli niitä henkilöitä, jotka oli minun yliopisto. Me käytiin se koulu siellä. Osa niistä oli sodasta tulleita miehiä. Niitten tapa toimia oli ainakin mun mielestä helkkarin hyvä. Ne oli minun isän ikäluokkaa hyvin pitkälle ja mä kävin sen oman kouluni siellä. Sitten kun rupes tulemaan minun ikäluokkaa kouluista, teknikoita ja insinöörejä, niitten tapa oli aivan erilainen. [...] Se oli ihan erilainen kulttuuri. Ja mää sanoisin sen näin, että en mää sano, että se oli huono kulttuuri, ei missään nimes, mut se oli erilainen.⁵⁶⁵

Kertojat ovat kokeneet saaneensa laivanrakentajina arvostusta oman yhteisönsä ulkopuolelta. He ovat puhuneet asiakkailta saadusta tunnustuksesta ja kokeneet raumalaisten yleensä suhteutuneen heihin myönteisesti:

Ja tämä Rauma on siinä mielessä mielenkiintosta aluetta, että täällä telakkatyöntekijät oli aina arvostettuja.⁵⁶⁶

Joo, mä tota olin oikeestaa aika ylpee, ko pääs ammattikouluu metallitöihin. Se ol kyl, se ol kyl ihan hirveen hianoo. Se oli niinko rinta rottingil kuljettii metallitöihi, et oli oikeesta aika ylpee siit sillo. [...] Et se oli erittäin arvostettuu, mu mielest sillon. Ainaki meiän keskuudes ja munki kaveripiiris.⁵⁶⁷

Nykyään laivanrakentajat näyttävät kuitenkin kokevan, ettei heidän historiansa ole kovin hyvin näkyvillä Raumalla. Telakka-alue on yleisöltä suljettu. Kaupungissa on vain yksi laivanrakenta-

---

⁵⁶⁵ H18 RMMV 44:38.

⁵⁶⁶ H17 RMMV 44:37.

⁵⁶⁷ H29 RMMV 44:49.

Kuva 21. Sotakorvaustyön muistoreliefi Rauman kaupungintalon seinässä. Kuva MA.

jiin liittyvä muistomerkki, 18.8.2017 paljastettu sotakorvaustyön muistoreliefi, jonka keskeisenä aiheena on laivan keula. Laivanrakentajilla oli merkittävä ja aloitteellinen rooli reliefin hankkimisessa.⁵⁶⁸ Esimerkiksi pitsinnyplääjille ja merimiehille omistettiin muistomerkit jo vuosikymmeniä aiemmin.⁵⁶⁹ Laivanrakenta-

568 Rauman kaupunki 18.8. 2017, tiedote *Sotakorvaustyön muistomerkki julkistettiin* 18.8. www.rauma.fi/ajankohtaista/sotakorvaustyon-muistomerkki-julkistettiin-18-8.

569 Rauman taidemuseon ylläpitämä verkkosivu *Rauman julkiset teokset* listaa 30.10.2019 kaikkiaan 37 kaupungissa esillä olevaa julkista taideteosta. Tarkkaan ottaen toinenkin niistä liittyy laivanrakennukseen, nimittäin Aila Salon veistos ”Ihminen ja Työ” (1975). Se kuitenkin sijaitsee yleisöltä suljetulla satama-alueella. Lista on laadittu vuonna 2012, ja siitä puuttuu

jayhteisö tuntee tarvetta kertoa historiastaan muillekin, ja siksi se onkin kokenut julkaisutoiminnan sekä Rauman merimuseon kanssa tuotetun museonäyttelyn tärkeiksi.⁵⁷⁰

Vakavasta vastakkainasettelusta muiden raumalaisten kanssa ei kukaan kertojista ole puhunut. Tässä suhteessa Rauman laivanrakentajien kokemus poikkeaa esimerkiksi suomalaisten satamatyöntekijöiden ja Tikkakosken tehdasyhteisöön kuuluneiden kokemuksesta. Tytti Steelin mukaan satamissa työskennelleet kohtasivat ennakkoluuloja, ja heihin yhdistettiin kielteisiä ominaisuuksia kuten huonoja käytöstapoja, vastuuttomuutta rahankäytössä, holtitonta alkoholinkäyttöä sekä väkivaltaa ja rikollisuutta.⁵⁷¹ Niina Naarminen käsittelee Tikkakosken tehdasyhteisöä kuvaavassa väitöskirjassaan paikkakunnalla sijainneen varuskunnan ja asetehtaan työntekijöiden ongelmallisia suhteita. Varuskuntalaiset ja tehtaalaiset suhtautuivat toisiinsa usein kylmäkiskoisesti ja halveksuvasti. Ylittämätöntä rajaa ei kuitenkaan ollut, esimerkiksi ystävyyssuhteita muodostettiin myös eri ryhmiin kuuluvien välillä.⁵⁷²

Ylpeydenaiheiden ja myönteisten kokemusten, kuten osaamisen, ammattitaidon, edistyneiden ja kauniiden Raumalla rakennettujen laivojen tai laivanrakentajien yhteishengen, muistelu on kulttuuriperintöyhteisön rakentamista tyypillisimmillään. Erityisesti näin on silloin, kun tämä tapahtuu yhdessä monien muiden laivanrakentajien kanssa, kuten ryhmähaastatteluissa ja aivan erityisesti teemakeskusteluissa. On vaikea kuvitella selkeämpää esimerkkiä siitä, mitä Anna Sivula nimittää omaksuvaksi iden-

---

edellä mainittu sotakorvaustyön muistomerkki. www.raumantaidemuseo.fi/julkiset/.

570 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n syyskokouksen 16.11.2017 pöytäkirja; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n syyskokouksen 14.11.2018 pöytäkirja, RLPA. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n toimintakertomus vuodelta 2015, RLPA; Aho & Meronen 2019, 373–374, 377–378, 383.

571 Steel 2013, 66–70, 176–204, 245–248.

572 Naarminen 2018, 31–40, 110–116, 246–249.

titeettityöksi⁵⁷³, kuin tilaisuus, jossa muistellaan yhteisiä, pääosin myönteisiä, kokemuksia laivanrakentajien jakamina ylpeydenaiheina.

3.5.2 Ylpeys osaamisesta ja ammattitaidosta

Kari Teräs on osoittanut, että laivanrakennus muistuttaa enemmän perinteisiä käsityöläisammatteja kuin useimmat muut teollisuudenalat. Laivanrakentajien ammattitaito on varsin erikoistunutta, ja telakan sisälläkin on monenlaisia, hyvin erilaista osaamista vaativia tehtäviä. Tästä nousee myös laivanrakentajien voimakas tietoisuus ja ylpeys omasta osaamisestaan.⁵⁷⁴ Matti Kortteinen havaitsi haastatellessaan suomalaisia koneistajia 1980- ja 1990-luvuilla, että näille oli oleellista osata oma työ paremmin kuin työnjohto, ja siten päästä ohjaamaan omaa työskentelyään. Ammattitaidolla oli Kortteisen mukaan koneistajille ensisijaisesti välinearvo, eikä se niinkään ollut heille ylpeydenaihe.⁵⁷⁵ Osaminen oli myös Rauman laivanrakentajille väline esimerkiksi hyvien tulojen hankkimiseen, mutta se oli heille myös enemmän. Kertojien käsitys omasta sekä työtovereiden ammattitaidosta ja työmoraalista on korkea. He suorastaan pitävät niitä laivanrakentajien tunnusmerkkeinä. Vähimmäisvaatimusten täyttäminen ja kohtuullisen tulotason hankkiminen eivät kertojille riittäneet, työ oli osattava ja tehtävä hyvin.⁵⁷⁶ Kuten luvussa 4.1.1 osoitan, esimiesten oli alaistensa kunnioitus saadakseen osattava tai ainakin ymmärrettävä näiden työtä. Raumalaisten laivanrakentajien ammattitaidosta puhuessaan ovat kertojat joskus käyttäneet voimakkaita, jopa uskonnolliseen vivahtavia, ilmauksia:

---

573 Sivula 2015, 65–66.

574 Teräs 1996, 76–77, 80–84; Teräs 2017, 199, 210, 218–219.

575 Kortteinen 1992, 152–153, 161–166.

576 Esim. RMMV 44:24; H10 RMMV 44:27; RMMV 44:29; RMMV 44:30; RMMV 44:36; RMMV 44:39; RMMV 44:48.

Ne oli hyvin ammattitaitoisia miehiä kaikki. Paskeri päähän ja Saimaa [-merkkinen savuke] huuleen ja sit ruvettiin töihin ja sitä työtä painettii [...] ne, jotka vähänki ymmärsi ymmärs sen, et ne ketä on oikein viimesen päälle ammattimiehiä ja ketä on hienomekaanikkoja ja ketä on rauran jumalia.⁵⁷⁷

Meillä hitsareilla oli aika kovat periaatteet siinä, että työt täytyy tehdä kunnolla, ja laatu täytyy olla hyvä ja mein täytyy niis urakoissa pärjätä. Kyllä sieltä äkkiä erottu semmoset kaverit, ketkä ei tätä ymmärtäny. Mää sanosin, että kyllä semmonen kunniakysymys oli tehdä työtä.⁵⁷⁸

Hän ei niinku kunnioittanu metallii, sen tähe hän teki vähän väkisin [...] ja se on just sillai, et semmonen ihminen, kuka kunnioittaa metallii, ni se tekee metallin ehdoilla sen.⁵⁷⁹

Ajatus mahdollisimman hyvästä työsuorituksesta kunnia-asiana ulottui jopa niin sanottuihin firabelitöihin, eli työaikana valmistettuihin omaa käyttöä varten tehtyihin tavaroihin. Periaatteessa firabelien teko oli kiellettyä, mutta käytännössä työnantajat suhteutuivat siihen sallivasti, ainakin niin kauan kuin niiden tekemiseen kulunut työaika ja aiheutunut materiaalihävikki pysyivät kohtuullisina.⁵⁸⁰ Levyseppänä työskennellyt kertoja mainitsi, että työnjohtaja kerran huomasi hänen tekevän varaosaa omaa polkupyöräänsä varten. Työnjohtaja ei kuitenkaan kieltänyt firabelin tekoa eikä moittinut kertojaa, vaan kehotti tekemään sen huolellisesti: ”ellet sää tee omii hommii hyvin, ni et sä tee talonkaa hommii”.⁵⁸¹ Tästä voi päätellä, että yhteisössä oli varsin hyvin sisäistetty pyrkimys parhaaseen mahdolliseen suoritukseen ja sille annettiin muutakin kuin pelkkä välinearvo.

Ammattitaidosta eivät kertojat niinkään puhuneet ”minun”, vaan ennemminkin ”meidän”, kaikkien laivanrakentajien tai

---

577 H10 RMMV 44:27.

578 H19 RMMV 44:39.

579 H15 RMMV 44:30.

580 Pesonen 2014, 38–58; Pesonen 2017 26–27.

581 H14 RMMV 44:30.

vähintään kertojan oman ammattiryhmän ominaisuutena. Siten se, ja siitä puhuminen, ovat rakentaneet yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kovin suorasukaista omakehua on aineistosta vaikea löytää. Toisinaan kertojat kyllä korostivat omaa osaamistaan epäsuorasti. Jotkut kertojat esimerkiksi mainitsivat, että juuri heidät usein määrättiin suorittamaan erityisen vaativia ja tärkeitä työvaiheita:⁵⁸²

Katottiin, et ol vähä vaativampi ni, kyl minuu niihi sit tonoi [nau-rahtaa] otettiin, et. Et kyl niinku työjohtoki ni se niinku, arvosti mun työntekoani [...] Kyl mä niinku ite mielestäni, osasin sen homman sit.⁵⁸³

Kerrotut vertasivat raumalaista ammattitaitoa vain harvoin suoraan muihin telakoihin. Muutamat kertojat kuitenkin esimerkiksi arvelivat, että tarjousten teossa ja suunnittelussa raumalaiset osasivat toimia viisaammin kuin muut⁵⁸⁴, ja että tuotantotavat olivat joustavampia kuin Japanin tai Korean telakoilla.⁵⁸⁵ Eräs suunnitteluinsinööri kertoi keskustelusta, jonka kävi 1970-luvulla tankkilaivasarjan rakentamisen yhteydessä tilaajan edustajan, englantilaisen tarkastajan kanssa. Tämä oli aiemmin ollut samoissa tehtävissä Japanissa, ja kokemustensa perusteella kehui raumalaisten tapaa korjata havaitut virheet ja ongelmat jo rakennusvaiheessa, saman tien kuin ne havaittiin. Japanissa kun oli tarkastajan mukaan käytäntönä rakentaa laiva ensin valmiiksi ja korjata virheet vasta sen jälkeen, mikä tietenkin hidasti valmistumista.⁵⁸⁶ Joihinkin suorituksiin liittyi sellaista, mihin muut telakat eivät olisi kertojien mielestä pystyneet. Esimerkiksi risteilyalus Sally Albatrossin uudelleen rakentamista tulipalon jälkeen arvioi kaksi siihen osallistunutta kertojaa ryhmähaastattelussa:

---

582 H34 RMMV 44:68; T7 RMMV 44:71.

583 H34 RMMV 44:68.

584 R11 RMMV 44:19; R16 RMMV 44:36; T8 RMMV 44:72.

585 R12 RMMV 44:22.

586 H18 RMMV 44:38.

Kertoja 1: Sit siitä laivan [Sally Albatrossin] ulkonäöstä. Se oli hirveen kalliilla tavalla tehty, siin oli paljon pyöreitä muotoja teräksessä. Esimerkiks siinä ohjaamon yläpuolella ne peränurkat ja muut oli ihan pallopintoja. Ei tänä päivänä [2010] kukaan pystyis tekemään niin siistii tämmöstä muototyötä, ku siihen aikaan telakalla oma teräsväki teki.

Kertoja 2: Se on tosi vaativa, koska se on ylhäällä, eli pitäs olla kevyttä, hyvin ohutta materiaalia, ja sit hyvin näkyviä paikkoja, et ne pitää olla suoria, ni se oli varmaan vaativaa terästyötä.⁵⁸⁷

Monet kertoivat tilanteista, joissa oli vastattava yllättäviin haasteisiin. Näistä tapauksista kertojat puhuivat yleästi, korostaen luovaa ajattelukykyä, jonka avulla raumalaiset laivanrakentajat selvisivät vaikeista tilanteista hankalissa olosuhteissa ja puutteellisilla välineillä. Eräs kertoja muisti, että tietystä maalilaadusta oli siivilöitävä epäpuhtauksia pois, jotta se olisi kelvannut suomalaiselle varustamolle rakennettujen tankkilaivojen tankkien sisäpintojen maalaamiseen. Tämä osoittautui vaikeaksi, mutta lopulta prosessi onnistui, kun eräs laivanrakentaja keksi käyttää suodattimena nailonsukkahousuja.⁵⁸⁸ Toinen kertoja kuvaili kahteen otteeseen, ryhmähaastattelussa ja teemakeskustelussa, värikäästi edellä mainitun Sally Albatrossin tuontia telakalle uudistamista varten. Se oli vaurioitunut pahasti tulipalossa Ruotsissa, ja rakennettiin käytännössä kokonaan uudestaan vesirajan yläpuolelta vuosina 1991–1992. Laivan palanut runko hinattiin Raumalle, jossa se piti nostaa vedestä laivanrakennusalustalle. Nostooperaatio oli kertojan vastuulla. Se osoittautui hyvin vaikeaksi. Telakalla ei ollut sopivia laitteita, eikä sellaisia ollut helppo löytää muualtakaan. Kaiken lisäksi nostovaijerin katkeaminen aiheutti vakavan vaaratilanteen, josta kuitenkin selvittiin ilman henkilövahinkoja. Lopulta asia hoitui muualta vuokrattujen suurten nosturiautojen vintturien voimalla.⁵⁸⁹ Kertojan loppuyhteenvedo

---

587 R12 RMMV 44:20.

588 R5 RMMV 44:10.

589 R7 RMMV 44:12; T7 RMMV 44:71.

nostosta oli suorastaan rehvakas: ”Ja mä oon aina sanonu, että joka mies nyt tuhatseittemänsataa tonnia vetää tasamaalle, mutta me vedettiin ylämäkeen [nauraa].”⁵⁹⁰

Jotkut laivanrakentajat olivat taitavampia kuin toiset. Tätä eivät kertojat kuitenkaan yleensä korostaneet. Muutamat kertojat ottivat ammattitaidon erot esiin siten, että muistelivat erityisen taitavia työtovereita.⁵⁹¹ Sen sijaan muita vähemmän osaavista laivanrakentajista he puhuivat harvoin. Eräs kertoja muisti, että 1970-luvulla Rauma-Repolan telakka rekrytoi uusia työntekijöitä Itä-Suomesta. Kun eräs uusista tulokkaista laitettiin hitsaajaksi, selvisi pian, ettei tällä ollut mitään ammattitaitoa. Hän oli työhaastattelussa kertonut olevansa kiinnostunut hitsauksesta, mikä oli tulkittu niin että hän olisi ollut ammattihitsaaja. Kertojan mukaan tulokas ei kuitenkaan ollut hitsannut koskaan ennen ja ottikin pian lopputilin.⁵⁹² Voi sanoa, että laivanrakentajuus ja laivanrakentajayhteisön jäsenyys edellyttivät ammattitaidon hyväksyttävän vähimmäistason saavuttamista. Kertomukset osaamattomista työtovereista liittyivät lähes poikkeuksetta uusiin tulokkaisiin tai alihankkijoiden työntekijöihin, niin sanottuihin komennusmiehiin, ei siis ”täysivaltaisina” laivanrakentajina pidettyihin.

Laivanrakentajien puheessa ammattitaidostaan voi havaita saman kaltaisen kerronnan edistyksestä kuin esimerkiksi työturvallisuuden ja työvälineiden yhteydessä. Kertojat oppivat uusia asioita, ja sitä kautta tekemään yhä parempia ja edistyneempiä laivoja. Elizabeth Tonkin väittää, että ajatus edistyksestä suoraan sisältyy nykyisin vallalla olevaan lineaariseen aikakäsitykseen. Hänen mukaansa tämä näkyy muun muassa kristillisessä ja islamilaisessa ajanlaskussa, joissa vuosia lasketaan eteenpäin määrätystä alkupisteestä. Tämä poikkeaa aiemmin yleisestä syklisestä ajanlaskusta, jossa vuosia useimmiten laskettiin kulloinkin vallassa olleen hallitsijan valtaan noususta, ja hallitsijan vaih-

---

590 R7 RMMV 44:12.

591 H10 RMMV 44:27; H17 RMMV 44:37; R19 RMMV 44:65.

592 R1 RMMV 44:1.

tuessa myös ajanlasku alettiin alusta. Tonkinin mukaan käsitys ajasta lineaarisena jatkumona tuottaa luontevasti myös ajatuksen jatkuvasta muutoksesta ja edistyksestä, kun taas syklinen aikakäsitys voi tuottaa mielikuvan pysyvyydestä ja asioiden toistumisesta samanlaisena.⁵⁹³

Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään laivanrakentajien uskosta abstraktiin edistykseen. Kehitys on havaittavissa myös konkreettisissa muutoksissa, esimerkiksi rakennettuja laivoja tarkastelemalla. Ei tarvitse olla laivanrakennusalan asiantuntija ymmärtääkseen, että muutos käytännöllisesti katsoen käsityönä rakennetuista puurakenteisista sotakorvausaluksista esimerkiksi huipputeknisiin tieteellisiin tutkimusaluksiin tai tehdaslaivoihin oli valtava, ja useat kertojat kokivat sen oman työuransa aikana.⁵⁹⁴ Jotkut uransa 1950-luvulla aloittaneet kertojat muistivat, että sotakorvauslaivojen jälkeinen siirtyminen suurempiin ja teknisesti edistyneempiin aluksiin vaati työntekijöiltä uudenlaista ammattitaitoa, jota heillä ei ensi alkuun ollut.⁵⁹⁵ Kun Rauma-Repolan telakka siirtyi sotakorvausteollisuudesta rakentamaan Neuvostoliiton kauppasopimuksella tilaamia tankkilaivoja, perustui laivamalli norjalaisiin suunnitelmiin, koska Raumalla ei vielä ollut riittävää osaamista sen suunnittelemiseksi. Myös rakentaminen oli haastavampaa, ja henkilötyöaika ensimmäisten tankkilaivojen rakentamiseen kuluikin paljon.⁵⁹⁶ Työ kuitenkin opetti tekijäänsä, ja ammattitaidon paraneminen on kertojille ylpeyden aihe. Varsinkin ryhmä- ja teemakeskusteluissa he usein kertoivat, että olivat oppineet uutta niin tekniikan kuin liiketöiminnänkin aloilla muun muassa tutkimusaluksen ja risteilylaivojen rakentamishankkeissa.⁵⁹⁷

---

593 Tonkin 1992, 68–70.

594 H1 RMMV 40:1-2; H34 RMMV 44:68; R1 RMMV 44:1; R4 RMMV 44:9; R13 RMMV 44:32; R16 RMMV 44:36; T8 RMMV 44:72.

595 R1 RMMV 44:1; R13 RMMV 44:32.

596 R1 RMMV 44:1.

597 Esim. H35 RMMV 44:69; R2 RMMV 44:2-4; R3 RMMV 44:5; R12 RMMV 44:20-22; T9 RMMV 44:73.

Raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisölle puhuminen ammattitaidosta on omaksuvaa identiteettityötä. Oman ja työtovereiden korkean osaamistason muistelu tuottaa osallisuuden kokemuksia.⁵⁹⁸ Tulkitsen ammattitaidosta keskustelun myös kielen kautta tapahtuvaksi legitimaatioksi, jota Peter L. Berger ja Thomas Luckmann ovat kuvanneet. Asiasta puhuminen tekee sen kertojille todelliseksi ja paitsi heijastaa, myös rakentaa heidän kokemustaan siitä.⁵⁹⁹ Kokemus ammattitaidosta ei kuitenkaan ole siinä mielessä yksinomaan yhteisön sisäisellä keskustellulla rakennettu, että laivanrakentajat kertoisivat vain toisilleen olleensa osaavia ja taitavia. He kutsuivat usein todistajikseen yhteisön ulkopuolisilta, esimerkiksi tyytyväisiltä asiakkailta saamaansa palautetta osoituksina ammattitaidostaan.

3.5.3 *Ylpeys laivoista*

Laivanrakentajien ammattitaito on aineetonta, mutta laivat ovat aineellisia osoituksia siitä. Osaamisesta tunnettu ylpeys hyvin usein kiinnittyy laivoihin. Kari Teräs on todennut, että laivanrakennus perustuu yksittäistuotantoon ja lyhyisiin sarjoihin. Jokaisen laivan rakentaminen myös kestää varsin pitkään. Siksi laivanrakentajat suhtautuvat laivoihin yksilöinä. Monilla muilla teollisuudenaloilla on toisin, esimerkiksi auto- tai paperiteollisuudessa, joissa tuotetaan nopeasti suurina sarjoina täsmälleen samanlaista tuotetta. Tämä on omiaan tuottamaan tunnepitoista suhtautumista laivoihin, joiden rakentamiseen on osallistuttu. Teräksen mukaan laivanrakentajat ovatkin muita teollisuustyöntekijöitä enemmän säilyttäneet esiteollisen ajan käsityöläisyyttä muistuttavia perinteitä ja asenteita.⁶⁰⁰ Raumalaisten laivanrakentajien kertomassa tämä näkyy selvästi. He ovat ylpeitä tekemistään laivoista. Useimpia niistä he pitävät onnistuneina, hyvin

---

598 Sivula 2015, 64–67.

599 Berger & Luckmann 1994, 109.

600 Teräs 1996, 76, 80–88; Teräs 2017, 205–207, 210–213; kts. myös Kalela 1981, 292; Kortteinen 1992, 295–299; Wahlqvist 2011, 193–199.

rakennettuina ja teknisesti edistyneitä.⁶⁰¹ Muutama kertoja mainitsi säilyttävänsä kotonaan listaa jokaisesta laivasta, joita on itse ollut rakentamassa.⁶⁰² Eräs heistä kertoi niitä olevan peräti 270 vuosilta 1959–1988.⁶⁰³ Laivoista ja toisaalta ammattitaidosta tunnetun ylpeyden ilmaisemisessa on ammattiryhmien välillä pieniä eroja. Työntekijät, kuten levysepät ja hitsaajat, kertoivat useammin yleisellä tasolla korkeatasoisesta osaamisesta,⁶⁰⁴ kun taas toimihenkilöt, kuten suunnittelijat ja tietotekniikkainsinöörit, puhuivat enemmän tietyistä laivoista ja niiden ominaisuuksista.⁶⁰⁵ Ero ei kuitenkaan ole jyrkkä: myös työntekijät usein mainitsivat nimeltä laivoja ja niiden rakentamiseen liittyvien haasteiden ratkaisemista, ja myös toimihenkilöt puhuvat ammattitaidosta yleisesti.

Jo sotakorvausaikana laivanrakentajana ollut kertoja muisti, että silloinkin pidettiin kunnia-asiana telakalta lähtevien laivojen laatua.⁶⁰⁶ Ylpeyttä raumalaisista laivoista on ilmaistu ja jaettu myös Rauman laivanrakennus -facebookryhmässä. Siellä on muun muassa esitelty myrskyvideoita, joissa useat Raumalla rakennetut alukset osoittavat merikelpoisuutensa.⁶⁰⁷ Sirpa Wahlqvist on Hollmingin telakan sotakorvauskuunareita ja niiden rakentajia käsittelevässä väitöskirjassaan löytänyt ylpeyttä ja tunteellista suhtautumista, joka hyvin paljon muistuttaa myöhempien laivanrakentajasukupolvien kertomaa. Sotakorvauslaivojen

---

601 Esim. H7 RMMV 44:24; H23 RMMV 44:44; H27 RMMV 44:48; H29 RMMV 44:54; R12 RMMV 44:20; R12 RMMV 44:21-22; R14 RMMV 44:33.

602 H29 RMMV 44:49; T2 RMMV 44:61.

603 T2 RMMV 44:61.

604 Esim. H7 RMMV 44:24; H19 RMMV 44:39; H34 RMMV 44:68.

605 Esim. H35 RMMV 44:69; R6 RMMV 44:11; R13 RMMV 44:32.

606 H1 RMMV 40:2.

607 Ryhmään jaetuissa videoissa esiintyvät mm. matkustajalautta *Hamnavoe* 10.1.2015 jaetussa videossa, pelastushinaaja *Nikolai Tšiker* 10.11.2015 jaetussa videossa, vartiolaiva *Turva* 7.12.2015 jaetussa videossa ja matkustajalautta *Spirit of France* 29.3.2016 jaetussa videossa. www.facebook.com/groups/raumanlaivanrakennus/.

rakentajat esimerkiksi kertoivat, että laivojen rakentamisessa tehtiin joskus ratkaisuja, jotka ylittivät tilaajan vaatimukset ja lisäsivät työn määrää, mutta johtivat kestävämpään ja parempaan lopputulokseen.⁶⁰⁸

Myös laivoista puhuessaan kertojat usein välttivät suoraa oma-kehua. Sen sijaan he kertoivat esimerkiksi asiakkailta saadusta positiivisesta palautteesta. Yksi heistä muisti neuvostoliittolaisen tutkimusaluksen miehistön lähettäneen kiitokset telakalle, kun laiva oli Etelämantereen vesillä ajanut kovalla vauhdilla vedenalaista vuorenhuippua päin, mutta kestänyt sen ilman vaurioita.⁶⁰⁹ Eräs kertoja muisteli ryhmähaastattelussa keskustelua takuukorjauksessa olleen neuvostoliittolaisen laivan päällikön kanssa vuonna 1979. Tämä oli kehunut vuolaasti suomalaisten tuotteiden laatua, niin laivojen kuin kenkienkin. Kertoja mainitsi myös uskottavuuden kannalta tärkeän seikan: ”tämä puheenvuoro, keskustelu kapteenin kanssa sitten käytiin ennen kuin viinan tarjoilu alkoi. Sen jälkeen on tietenkin puheet jo vähän sitä ja tätä.” Toinen kertoja tosin vastasi kertomalla näkemyksensä, että neuvostoliittolaisilla oli tapana puhua juhlapuheissa yhtä ja arjessa toista.⁶¹⁰ Osoituksena ”omien” laivojen laadukkuudesta kertojat pitivät myös sitä, että ne kelpasivat vaativille ja merkittävälle tilaajille. Heistä moni muisti, kuinka 1970-luvulla Rauma-Repolan telakalla oli yhtä aikaa rakenteilla aluksia kiinalaiselle, neuvostoliittolaiselle ja yhdysvaltalaiselle tilaajalle. Kertojat aistivat tilanteessa myös suurvaltapoliittisia jännitteitä.⁶¹¹

Kertojat näkivät laivoissa muitakin arvoja kuin teknisen laadun ja suorituskyvyn. Myös kauneus oli tärkeää:

Juu se [kuivarahtialus Wirta, jonka pienoismalli on kertojan vieressä] o oikeestaan viimeine kaunis laiva ku o tehty Rauma-Repolan tai Rauman telakoilla, se ei tämä jälkee, ni ruvettiin kattamaan

---

608 Wahlqvist 2011, 285–288, 290–291.

609 H7 RMMV 44:24.

610 R1 RMMV 44:1.

611 H5 RMMV 44:18; H7 RMMV 44:24; H8 RMMV 44:25; H18 RMMV 44:38.

vaan sitä tehokkuutta [...] Tämä onki, mun mielestäni on todella kaunis laiva. Ja varmast siihe aikaa näillä ollu käytännöllinenki.⁶¹²

Haastattelija: Juu, selvä. No, siin tehtiin äfooa-laivoja kans, ni olik äfooa, niidenki nimee vaikee muistaa?

Kertoja: Kyllä. Virgo ja Argo ja... semmosii laivoi olti.

Haastattelija: Sä olit niitä tekemässä?

Kertoja: Kyllä olin. Laitalohkoja olen nostanu siihen laivaan.

Haastattelija: Argoon ja Virgoon? Ne oli kauniita laivoja.

Kertoja: Ne ol kauniit laivoja. Viimetteks mää näin tuolla Tukholmas, joskus näin, ku oli siellä toine niist laivoista.⁶¹³

Yllä olevista lainauksista jälkimmäinen on henkilöhaastattelusta, jossa sekä haastattelija että kertoja olivat olleet mainittuja Argo- ja Virgo -rahtialuksia rakentamassa. Paitsi kauneuden, he nostivat esiin myös alusten pitkäikäisyyden osoituksena niiden laadusta. Vaikka kertoja ei tarkkaan maininnutkaan, milloin oli toisen niistä Tukholmassa nähnyt, on se epäilemättä tapahtunut paljon vuosina 1963 ja 1964 valmistuneiden laivojen luovutuksen jälkeen. Haastattelu on tehty vuonna 2010.

Kertojat antoivat laivojen ulkonäölle toisinaan hyvinkin paljon painoarvoa, alaa tuntemattoman mielestä kenties jopa oudolta vaikuttavilla tavoilla. Eräs kertoja sai tehtäväkseen laivan vakavuuslaskelmat vesillelaskua varten. Hän havaitsi, että laiva saataisi kaatua, ellei sitä tasapainotettaisi ponttooneilla. Telakan johtaja kuitenkin piti niitä rumina, ja tokaisi: ”Luuletteko, että minä kehtaan tulla sinne vesillelaskuun lavalle jos laiva näyttää lentokoneelta?”. Vaikka johtaja kielsi ponttoonien käytön, alus selvisi vesillelaskusta pystyssä: kertojan mukaan ”se vähän kallistu ennenku se rupes kellumaan”.⁶¹⁴

---

612 RMMF 242 videohaastattelu näyttelykäyttöön.

613 H8 RMMV 44:25.

614 T7 RMMV 44:71. Puheena ollut vesillelasku tapahtui Uudenkaupungin telakalla, joka tapahtuma-aikana oli Rauma-Repolan omistuksessa. Kertoja kuitenkin työskenteli Raumalla, ja teki myös laskelmat siellä.

Kuva 22. Kuivarahtialus Wirtaa esittävä pienoismalli Rauman merimuseon näyttelyssä. Wirtaa ja sen sisäraluksia pitivät monet laivanrakentajat kauniina. Kuva MA / Rauman merimuseo.

Kertojat puhuvat niistä laivoista, joiden rakentamiseen ovat itse osallistuneet, mitä ei voine pitää yllättävänä. Jotkut laivat tai laivasarjat ovat kuitenkin yhteisölle selvästi tärkeämpiä kuin toiset. Useita ryhmähaastatteluja järjestettiin tietystä laivasarjasta keskustelemista varten (taulukko 4, liite 1). Niihin osallistuneista suurin osa oli kyseisten laivojen suunnitteluun osallistuneita toimihenkilöitä, mutta paikalla oli myös rakennustyössä olleita työntekijöitä.⁶¹⁵ Lisäksi yksi henkilöhaastattelu tehtiin kertojan aloitteesta siitä syystä, että hän tahtoi kertoa Stena-varustamolle 1990-luvulla rakennetuista alumiinirakenteisista nopeakulkuisista matkustajalautoista, joiden katsoi jääneen liian vähälle huomiolle merkitykseensä nähden.⁶¹⁶

Hollmingin telakalla Neuvostoliittoon 1980-luvulla rakennettut tieteelliset tutkimusalukset olivat erityinen ylpeydenaihe niiden suunnitteluun ja rakentamiseen osallistuneille. Hankkeeseen

615 R1 RMMV 44:1; R2 RMMV 44:2–4; R3 RMMV 44:5; R5 RMMV 44:10; R6 RMMV 44:11; R7 RMMV 44:12; R8 RMMV 44:13; R11 RMMV 44:19; R12 RMMV 44:20.

616 H35 RMMV 44:69.

liittyi tutkimuslaitteistojen, kuten edistyneiden kaikuluotainten, laboratoriolaitteiden ja tietokoneiden sekä tietokoneohjelmien tuotekehitystä, jota Hollmingilla jouduttiin tekemään itse huomattavasti enemmän kuin oli alun perin arvioitu. Laivoja varten oli nimittäin hankittu yhdysvaltalaista tietotekniikkaa, jonka vientiluvat maan hallinto kuitenkin vuoden 1979 lopulla peruutti, kun maailmanpoliittinen tilanne kiristyi Neuvostoliiton sekaannuttua sotaan Afganistanissa. Niinpä laitteistoa oli kehitettävä itse, ja sen vuoksi Hollming perusti oman elektroniikkaosaston. Tutkimuslaivoja rakennettiin kaikkiaan yhdeksän. Niitä kertojat pitivät onnistuneina ja merkittävänä saavutuksena, jonka yhteydessä tuotettiin uudenlaista korkean teknologian osaamista. He myös arvelivat, että ne kohottivat Hollmingin mainetta vaativien hankkeiden osajana.⁶¹⁷ Tutkimuslaivoista ensimmäinen, *Akademik Mstislav Keldysh*, lienee Raumalla rakennetuista laivoista kaikkein eniten kansainvälistä näkyvyyttä saanut. Se nimittäin esiintyy James Cameronin vuonna 1997 ohjaaman *Titanic*-elokuvan alussa. Tämä elokuvarooli on myös ylpeydenaihe, minkä eräs kertoja ilmaisi ryhmähaastattelun vetäjänä toimineelle museon työntekijälle:

Kertoja: Sähän olet nähnyt elokuvan *Titanic*?

Haastattelija: Olen nähnyt joo. Siinä on se...

Kertoja: Jaa, sää tiedät. Siinä, mistä tarina alkaa, näkyy se laiva, ni me olemme sen veistäneet.⁶¹⁸

Kertoja puhui ”veistämisestä”, vaikka *Akademik Mstislav Keldysh* on metallirakenteinen. Tämän tulkitsen viittaukseksi sekä puulaivoja rakentaneilta laivanrakentajasukupolvilta perittyyn käsityöläistaitoon että kuvanveistotaiteeseen. Toisinaan raumalaiset laivanrakentajat todella ilmaisevat ylpeyttään tavalla, joka viittaa Kari Teräksen mainitsemaan käsityöläismaisten asenteiden säilyttämiseen.

617 H29 RMMV 44:49; R2 RMMV 44:2–4; R3 RMMV 44:5; R6 RMMV 44:11; R13 RMMV 44:32. Kts. myös Uola 2001, 252–257.

618 R13 RMMV 44:32.

Kaikki laivat ja laivasarjat eivät olleet ainakaan taloudellisesti mielessä menestystarinoita, mutta rakentajat voivat siitä huolimatta pitää niitä ylpeydenaiheina. Itse asiassa kaupallisella menestyksellä näyttää tässä mielessä olevan heille vain vähän, jos lainkaan, merkitystä. Rauma-Repolan 1980-luvun lopulla Neuvostoliiton kalastuslaivastolle rakentamaa kolmen tehdasaluksen sarjaa, niin sanottuja rapukalalaivoja, ovat kertojat muistelleet erittäin haastavana projektina, jossa oli monenlaisia vaikeuksia. Kyseessä olivat laivaan rakennetut suuret säilyke- ja pakastetehaat, joihin pienemmät kalastusalukset purkivat avomerellä saaliin, jotta sen jatkojalostus voitaisiin aloittaa mahdollisimman tuoreena. Alukset olivat teknisesti erittäin haastavia, sillä niihin oli rakennettava paitsi tehdaslinjat kala- tai rapusäilyketuotantoa varten, myös matkustajalaivamaiset majoitustilat noin viidelle sadalle tehdastyöntekijälle sekä jäähdytyslaitteet saalista varten. Osa laitteistoista oli hankittava ulkopuolisilta toimittajilta, mikä tuli ennakoitua kalliimmaksi. Ongelmia aiheutti myös tilaajan epävarma tilanne. Neuvostoliitto oli tuolloin suurissa taloudellisissa vaikeuksissa ja poliittisesti sekasortoisessa tilassa. Vaikeuksista seurasi, että tehdaslaivojen tulos oli telakan kannalta huono.⁶¹⁹ Siitä huolimatta mukana olleet puhuivat niistä ennemmin ylpeydenaiheina kuin epäonnistumisena:

Tietysti tää laivahan oli täysin poikkeava siihen nähden, mitä telakalla oli aikasemmin rakennettu ja verrattuna niihin tankkilaivoihin, roro-laivoihin. Siinä mielessä tää osaamistaso piti nostaa aivan eri sfääreihin, mitä se oli ollu aikasemmin.⁶²⁰

Talous meni tietenkin huonosti, mutta ei, ei ennen sitä eikä sen jälkeen oo Suomessa tehty niin monimutkasia laivoja.⁶²¹

Muistakin tuotteista kuin laivoista on oltu ylpeitä, esimerkiksi Hollmingilla 1960-luvulla kehitetystä Aquamaster-ruoripotku-

---

619 H12 RMMV 44:29; H15 RMMV 44:30; R11 RMMV 44:19; T7 RMMV 44:71; T9 RMMV 44:73; RMMF 239 videohaastattelu näyttelykäyttöön; kts. myös Uola 1996, 508–514.

620 R11 RMMV 44:19.

621 T7 RMMV 44:71.

rilaitteesta. Ruoripotkuri mahdollistaa laivan ohjaamisen ilman perinteisen tyyppistä peräsintä, sillä laite kääntyy 360 astetta ja sen työntövoimaa käytetään aluksen ohjaamiseen. Ruoripotkurilaitteella varustetun laivan ohjauskyky on parempi kuin vastaavan, tavanomaisilla potkurilla ja peräsimellä varustetun aluksen. Aquamasterin kehitystyö tapahtui täytetyönä, kun Hollmingilla oli tilauskannan vaihtelun vuoksi väliaikaisia vajaatyöllisyyslanteita.⁶²² Näin ollen siihen ei osoitettu juuri lainkaan resursseja. Kertojat pitivätkin Aquamasteria huomattavana suunnittelijoiden ja rakentajien luovuuden sekä ongelmanratkaisukyvyn saavutuksena. Prototyyppiin he kertoivat käytetyn muun muassa traktorin osia.⁶²³ Aquamaster osoittautui myös taloudelliseksi menestykseksi, ja sen tuotanto yhdistettiin Rauma-Repolan kansikonetuotannon kanssa omaksi yhtiökseen vuonna 1988.⁶²⁴ Tätä kirjoitettaessa ruoripotkurilaitteita Raumalla valmistavat norjalaisomisteinen Kongsberg-yhtiö sekä suomalainen Steerprop Oy.⁶²⁵ Merkittävänä saavutuksina ovat kertojat maininneet muun muassa Rauma-Repolan kehittämät laivan automaatiojärjestelmä SHIPA:n, joka valmistuessaan oli edistyksellisimpien merenkulun tietotekniikkasovellusten joukossa, sekä niin sanottujen jake-lutankkilaivojen lastinsiirtojärjestelmän, jonka avulla tankkilai- van oli mahdollista esimerkiksi täydentää polttoainetta muihin laivoihin.⁶²⁶ Erään suunnitteluosastolla työskennelleen kertojan mielestä se oli maailmanlaajuisestikin oman aikansa tekninen huippusaavutus, josta kunnia kuului nimenomaan raumalaisille:

---

622 Tammiaho 2009, 8–10.

623 H16 RMMV 44:31; R13 RMMV 44:32; T8 RMMV 44:72.

624 Tammiaho 2009, 10–15.

625 Rantanen, Janne / *Länsi-Suomi* 1.4.2019 verkkouutinen *Rolls-Roycen nimi vaihtui Raumalla tänään* [1s24.fi/uutiset/rolls-roycen-nimi-vaihtui-raumalla-tanaan](https://www.1s24.fi/uutiset/rolls-roycen-nimi-vaihtui-raumalla-tanaan); Steerpropin verkkosivusto steerprop.com/company/ [Luettu 27.4.2019].

626 R5 RMMV 44:10; R7 RMMV 44:12; R8 RMMV 44:13; R9 RMMV 44:14.

Se [lastinsiirtojärjestelmä] oli jotaki niin hienoo tekniikkaa, et ei silloin maailmassa ollu tämmöstä, pojat joutu kaiken säveltään itte, Laukkasen Sepon porukka.⁶²⁷

Laivanrakennuksen suuri merkitys kansantaloudelle ja Rauman seudun taloudelle on myös ylpeydenaihe. Kertojat kokivat olleensa mukana nostamassa Suomea yhdeksi maailman hyvinvoivimmista valtioista ja korkean teknologian menestystarinaksi, mistä heille myös kuuluu osa kunniasta.⁶²⁸ Rauma-Repolan telakan pääluottamusmiehenä toiminut kertoja tiivistä näkemyksensä asiasta näin:

Suomi oli sotaa käynyt maa ja kaikilla suomalaisilla oli varmaan, ei kauheesti vaurautta ollut. Kansa oli aika köyhää ja me kaikki alotettiin samalla tavalla alusta. [...] Rauman telakka, se oli suuri työnantaja meille kaikille ja hyvinvoinnin luoja täällä Rauman talousalueella. [...] Mut eik se Jukka näin oo, että me pidettiin meidän aikana huolta, että raumalainen telakkateollisuus ei ole auringonlaskun ala?⁶²⁹

Vaikka edellä lainattu haastattelu on tehty vuonna 2009, siis vuosia ennen STX:n Rauman telakan alasajoa, käytti kertoja ilmausta ”auringonlaskun ala”, vaikkei hän sitä laivanrakennukseen tahtonutkaan yhdistää. Tulkitsen hänen kokeneen Rauman laivanrakennuksen tulevaisuuden jo tuolloin epävarmaksi.

Laiva on, kuten Kari Teräs on huomauttanut, niin monimutkainen, että sen rakentaminen väistämättä edellyttää useiden ammattiryhmien yhteistyötä ja siten siihen osallistuu lukemattomia ihmisiä.⁶³⁰ Kukaan ei siis voi pitää laivaa yksin omana saavutuksenaan. Myös raumalaisten laivanrakentajien ylpeys laivoista on jaettava ja yhteistä, ja siten edistää yhteishengen rakentumista.

---

627 R9 RMMV 44:14.

628 Esim. H2 RMMV 44:6; H15 RMMV 44:30; H21 RMMV 44:41; H35 RMMV 44:69; T9 RMMV 44:73.

629 H2 RMMV 44:6.

630 Teräs 1996, 76–88.

Jo tietyn laivan tai laivasarjan rakentamisesta käytävä keskustelu itsessään tuottaa osallistujille näihin aluksiin kiinnittyvää jaettava ylpeyttä. Siten laivojen ja niiden rakentamisen muistelu yhdessä on sellaista omaksuvaa identiteettityötä, jota Anna Sivula on kuvannut.⁶³¹ Ylpeyden jakaminen näkyy aivan suoraan usean kertojan puheessa, ja siitä ovat kertoneet niin työntekijät, toimihenkilöt kuin johtajatkin.⁶³² Hyvä esimerkki tavasta, jolla ammattiympäisy kiinnittyy laivoihin, on työsuunnittelutehtävissä toimineen kertojan ryhmähaastattelussa lausuma ajatus:

Jos nyt yleisellä tasolla ajatellaan tätä asiaa ni, ammattiympäisy, telakkalainenhan on tosi ylpee omasta ammatistaan, mut et, eihän niin hienoo vehjettä oo ku laiva ja ku sitä ajatellaan niinku kokonaisuutena ni sehän on maailma. Elikä, kyllä tällä maapuolella saa tehdä kaiken näköisiä hommia, mutta ne on vaan joku pieni, pieni ripaus jostain isommasta. Mutta kun meiltä laiva lähtee ulos, ni siitä voi olla kaikki ylpeitä, et me se tehtiin ja se toimii itsenäisesti tuol maailman merillä ni. Siittä saa kyllä kaikki olla tosi ylpeitä.⁶³³

Kertojan näkemys siis oli, että laivanrakentajilla on hyvät perusteet olla ylpeä ammatistaan, koska heidän rakentamansa laivat ovat erittäin monimutkaisia ja monipuolista osaamista vaativia kokonaisuuksia – kertojan sanoin ”sehän on maailma”. Kyseisellä kertojalla oli kokemusta myös muista töistä kuin laivanrakentamisesta, ja hän viittasikin siihen ettei ”maapuolella” yleensä pääse kokemaan samanlaista tyydytystä kuin mitä laivanrakentajat voivat tuntea heidän tekemänsä aluksen purjehtiessa telakalta maailmalle.

Raumalaisten laivanrakentajien suhdetta rakentamiinsa laivoihin voi hyvin kuvata ranskalainen historioitsijan Pierre Noran

631 Sivula 2015, 65–67.

632 Esim. H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; H30 RMMV 44:51; H35 RMMV 44:69; R1 RMMV 44:1; R2 RMMV 44:2–4; R3 RMMV 44:5; R5 RMMV 44:10; R6 RMMV 44:11; R7 RMMV 44:12; R8 RMMV 44:13; R11 RMMV 44:19; R12 RMMV 44:20–22; R13 RMMV 44:32; R17 RMMV 44:47; RMMF 239 näyttelykäyttöä varten videokuvattu henkilöhaastattelu.

633 R17 RMMV 44:47.

kehittämän ”muistin paikan” käsitteen kautta. Muistin paikat ovat yhteisön jakamaan tietoisuuteen jääneitä jälkiä maailmasta, jota ei enää ole. Ne voivat olla materiaalisia, symbolisia tai toiminnallisia, ja ne vahvistavat yhteisöllisyyttä ja historiatietoisuutta. Kyseessä voi siis olla kirjaimellisesti jokin paikka, mutta myös muu aineellinen tai aineeton symboli. Kotimaastaan Nora on löytänyt esimerkiksi sellaisia muistin paikkoja kuin Eiffel-torni, Gallian kukko, Pariisin ja provinssien vastakkainasettelu sekä Ranskan kansallislaulu Marseljeesi. Muistin paikat kantavat menneisyyteen liittyviä merkityksiä, mutta ovat avoimia myös uusille tulkinnoille ja uusien merkitysten liittämislle. Muistin paikat ovat Noran mukaan nykyisyyden ilmiö, joka on syntynyt siitä, että moderni yhteiskunta tuottaa todisteita menneisyydestään, esimerkiksi arkistomateriaalia, enemmän kuin koskaan aiemmin, ja siitä, ettei ”muistin ympäristöjä”, joissa menneisyyden jäljet ovat jatkuvasti saavutettavissa, enää ole. Muistin paikkoja tuottava ”moderni muisti” vaatii tuekseen eräänlaisia kollektiivisia muistiinpanoja, kuten kirjallisuutta, museonäyttelyitä tai elokuvia. Siten muistin paikat eivät liity niinkään historiaan itseensä kuin sen käyttöön.⁶³⁴

Laivat ovat raumalaisille laivanrakentajille ”muistin paikkoja”. Myös esimerkiksi telakka-alue ja sen rakennukset voivat olla niitä, mutta monille kertojille ne olivat ennemminkin ”muistin ympäristö”, johon heillä ei enää ole pääsyä. Laivat tietenkin ovat aineellisia, ainakin niin kauan kuin ne ovat liikenteessä eikä niitä ole romutettu. Laivanrakentajilla ei kuitenkaan usein ole kosketusta niihin enää sen jälkeen, kun valmis alus on luovutettu tilaajalle. Kaikkiin laivoihin yhteys ei tosin ole välttämättä jäänyt pelkästään muistin varaan: Raumalla rakennetulla autolautalla voi matkustaa, rahtialuksia voi toisinaan nähdä satamissa, ja jotkut laivat myös palasivat Rauman telakoille huoltoa ja korjauksia varten. Laivan romuttaminen sen käyttöön päätyttyä tai tuhoutuminen haaksirikossa ei kuitenkaan muuta sen asemaa muistin paikkana. Esimerkiksi monen laivanrakentajan kauniina pitämä Wirta-alus on romutettu. Siitä huolimatta sen kauneus on yhä muistissa ja

---

634 Nora 1996(a), 7–20.

voidaan välittää muillekin esimerkiksi kuvien tai pienoismallien avulla.⁶³⁵ Elizabeth Tonkin on havainnut, että jäänne tapahtumasta, kuten esine tai kuva, voi aktivoida muistin. Näin toimivan jäänteen ei tarvitse olla aineellinen, se voi olla esimerkiksi sana tai lause.⁶³⁶ Pierre Noran mukaan muistin paikka syntyy, kun jokin hetki poimitaan menneisyydestä ja palautetaan symboliin, tässä tapauksessa siis laivaan.⁶³⁷ Laivojen, ja varsinkin pitempien laivasarjojen, kohdalla voi hetken sijasta puhua kestosta: pidemmästä ajanjaksosta ja elämänvaiheesta, johon liittyviä muistoja laiva palauttaa mieleen esimerkiksi sen pienoismallia museossa katseltaessa tai vaikkapa vain sen nimi lausuttaessa. Muitakin muistin paikkoja laivanrakentajilla on. Sellainen on esimerkiksi heille tyypillinen telakkahuumori, jota käsittelen luvussa 4.2.

Kuten edellä osoitin, laivoihin kiinnittyy luontevasti hyvin paljon siitä mistä kertojat tuntevat ylpeyttä. Laivat olivat laadukkaita ja tilaajat niihin tyytyväisiä. Siksi ne kertovat laivanrakentajien ammattitaidosta. Ne todistavat myös Rauman telakoiden asemasta edelläkävijänä, sillä ne edustivat aikansa teknologisen osaamisen kansainvälistä huipputasoa. Kauniit laivat ovat osoitus rakentajiensa käsityöläismäisestä taidosta. Koska laivojen rakentaminen onnistui vain satojen, ellei tuhansien, ihmisten yhteistyönä, ne ovat osoitus tekijöidensä yhteishengestä. Kertojat myös tietävät laivoja rakentamalla tuottaneensa vaurautta ja hyvinvointia paitsi itselleen, myös Rauman seudulle ja koko Suomelle.

3.5.4 Ristiriidat ja ylpeyden menettäminen

Ylpeydestä kertomisesta on kaksi poikkeusta. Toinen liittyy joidenkin naistyöntekijöiden ristiriitaan laivanrakentajuuden ja heihin laivanrakentajayhteisön ulkopuolelta kohdistuneiden odotusten välillä. Kysymys on ulkoisista odotuksista, ei niinkään

---

635 Aksoni Oy:n omistama kuivarahtialus Wirran pienoismalli, deponoitu Rauman merimuseoon; RMMF 242 videohaastattelu näyttelykäyttöön.

636 Tonkin 1992, 94–95, 109.

637 Nora 1996(a), 7.

siitä, ettei omaa työtä olisi sisäisesti arvostettu. Tästä kertoivat yksinomaan naiset, ja käsittelen asiaa tarkemmin luvussa 4.5.3. Toinen poikkeus liittyy työssä tapahtuneisiin konkreettisiin epäonnistumisiin, mikä on eri asia kuin kohdatuista ja sittemmin voitetuista vaikeuksista kertominen. Taloudellinen tulos ei ole keskeinen onnistumisen mittari. Kuten edellä on todettu, esimerkiksi nopeat alumiinirakenteiset matkustaja-alukset ja Neuvostoliittoon toimitetut tehdaslaivat olivat kertojille ylpeydenaihe, vaikka he hyvin tietävät, että kaupallisessa mielessä ne eivät olleet telakoille onnistuneita. Sen sijaan epäonnistumiseksi he kokivat sovitusta aikataulusta myöhästymisen tai sellaiset virheet, joista tilaajalla oli huomautettavaa. Tällaisissakin tapauksessa ylpeyden menettäminen oli yleensä tilapäistä. Se palautui, kun virheet saatiin korjattua, tai viimeistään sitten kun seuraava työ oli saatu tehtyä kunnialla, kuten kertojien mukaan lähes aina tapahtui. Epäonnistumisista he ovat puhuneet vain vähän, eikä kukaan ole kysynyt niistä missään haastattelussa tai teemakeskustelussa. Kenties niitä todella tapahtui vain hyvin harvoin, tai ehkä kertojat eivät halunneet niitä muistella. Yksi kertoja viittasi humoristisesti jälkimmäiseen mahdollisuuteen: ”Kyl niit susipäättöksiäki tehtiin, mut emmää kerro niistä [nauraa].”⁶³⁸ Muutamat ovat kuitenkin virheistään kertoneet.

Kun Neuvostoliittoon tehtiin pitkiä laivasarjoja, monia käytännöllisesti katsoen samanlaisia aluksia, tehtiin joskus ensimmäisiin laivoihin virheitä esimerkiksi kansikoneiden sijoittelussa. Ne oli korjattava laivan valmistuttua ennen sen luovutusta tilaajalle. Jotkut virheet toistuvat muutamien kertojien mukaan laivasarjan kaikissa aluksissa, ja ne oli aina jälkikäteen korjattava. Kertojat olivat erimielisiä siitä, kenen vastuulla nämä virheet olivat. Runkorakennus- ja varustelutöissä olleiden kertojien mukaan suunnittelijat eivät viitsineet korjata piirustuksiaan, kun taas erään suunnittelijan näkemys oli, että piirustukset oli kyllä korjattu,

---

638 R13 RMMV 44:32.

mutta rakentajat rakensivat ulkomuistista eivätkä viitsineet katsoa uusia piirustuksia useita samanlaisia laivoja jo tehtyään.⁶³⁹

Eräs johtotehtävissä toiminut kertoja muisti saaneensa rahti-laivan luovutuksen yhteydessä suomalaisen varustamon edustajalta kielteistä palautetta laivan salongin ja majoitusshyttien sisustuksen viimeistelystä. Kertojan mielestä tämä ei ollut yksinomaan raumalainen ongelma, vaan suomalaisessa teollisuudessa yleinen epäkohta: asioita ajateltiin yksinomaan toiminnallisuuden kautta, ja esimerkiksi juuri sisustusta pidettiin toisarvoisena koristeluna. Kertoja kuitenkin näki, että ajan mittaan tässä opittiin paremmiksi.⁶⁴⁰ Noloina tapauksina kertojat muistivat erään laivan törmäämisen satamalaituriin koeajolta palattaessa, mikä aiheutti aika-tilaongelmia ja kustannuksia vaurioiden korjaamisen vuoksi,⁶⁴¹ sekä huollettavana olleen neuvostoliittolaisen tankkilaivan korjaustöissä sattuneen tulipalon, joka syttyi telakan työntekijöiden virheestä. Henkilövahingoilta vältyttiin, mutta laiva kärsi suuria vahinkoja. Ne saatiin kyllä korjatuksi, ja kustannuksetkin hoitui-
vat suomalaisesta vakuutusyhtiöstä otetun vastuuvakuutuksen avulla. Niinpä tapaus ei vahingoittanut suhdetta tärkeään asiakkaaseen.⁶⁴² Vaikka epäonnistumiset olivat kiusallisia ja ikäviä asioita, puhuivat kertojat niiden yhteydessä usein korjattaessa osoittamastaan luovuudesta ja ongelmanratkaisukyvyistä. Usein he myös viittasivat virheistä oppimiseen ja ammattitaidon parantamiseen, kuten edellä mainitussa sisustukseen liittyvässä kertomuksessa. Siten ylpeyden menettäminen oli yleensä tilapäistä ja epäonnistumiskertomuksetkin voivat osaltaan rakentaa ammat-
tiylpeyttä.

Joskus epäonnistumisia pelättiin etukäteen. Eräs kertoja muisti vesillelaskun, jossa oli käytettävä apuvälineinä ponttooneita keltuttamassa laivan peräosaa niin, ettei se vesille laskettaessa kolah-
tanut pohjaan. Ponttoonit suunnitellut insinööri käänsi kertojan

---

639 H18 RMMV 44:38; T6 RMMV 44:67.

640 R7 RMMV 44:12.

641 T4 RMMV 44:63.

642 H11 RMMV 44:28; R5 RMMV 44:10.

mukaan vesillelaskun alkaessa selkensä, sillä ei uskaltanut katsoa toimisivatko hänen suunnittelemansa laitteet. Sillä kertaa kaikki kuitenkin sujui hyvin.⁶⁴³ Suunnitteluinsinöörinä työskennellyt kertoja, jonka tehtäviin kuului muun muassa vesillelaskuissa tarvittavan painolastin ja jarruna käytetyn kettingin oikeiden määrien laskeminen, kertoi valvoneensa usein vesillelaskutilaisuuksia edeltäneitä öitä.⁶⁴⁴ Eräs kertoja, jolla ei sillä kertaa ollut vesillelaskun suorittamiseen liittyneitä tehtäviä, muisti nähneensä erästä vesillelaskua edeltäneenä yönä painajaisunen, jossa laiva kaatui.⁶⁴⁵

Aineistossa on yksi maininta edellisistä poikkeavasta ammatityylpeyttä koskevasta ristiriidan muodosta, telakan edun ajamisesta kyseenalaisella tavalla tilaajan edun kustannuksella. Asiasta puhunut kertoja itse ei tähän syylistynyt, vaan hänen esimiehensä. Säästääkseen telakan rahoja ja nopeuttaakseen työtä tämä teki tahallaan kelvottoman ratkaisun johdatellakseen tilaajan vaatimaan yksinkertaisempaa toteutusta.⁶⁴⁶ Kertojalle itselleen tapaus oli, useita vuosikymmeniä jälkikäteen kerrottuna, ennen kaikkea huvittava, mutta ehkä edelleen myös hieman kiusallinen. Kuten mainittua, tämä kertomus tarkoituksellisesta asiakkaan etujen vastaisesta toiminnasta on aineistossa täysin poikkeuksellinen. Päinvastoin kertojat usein korostivat, että paras mahdollinen työnjälki ja asiakkaan tyytyväisyys olivat heille kunniasioita.

3.5.5 Työ, kunnia ja selviytymisen eetos Rauman telakoilla

Vuonna 1992 julkaistussa teoksessaan *Kunnian kenttä. Suomalaisen palkkatyö kulttuurisena muotona* sosiologi Matti Kortteinen kuvaa suomalaisten palkkatyöntekijöiden maailmankuvaa, jonka hän tiivistää kolmeen kohtaan: ”1) on kovaa, 2) yrittää selvittää 3)

---

643 H2 RMMV 44:6.

644 T7 RMMV 44:71.

645 R10 RMMV 44:16.

646 R7 RMMV 44:12.

on selvinnyt ja on siitä ylpeä”.⁶⁴⁷ Kortteinen laati tutkimuksensa vuosina 1984–1992 tekemiensä koneistajien ja pankkitoimihenkilöiden haastattelujen pohjalta. Hän löysi tuloksilleen tukea myös aiemmasta muistelukerronnasta sekä sen tutkimuksesta. Kortteinen toteaa, että kyse oli suomalaisen työelämän tutkimuksesta siinä merkityksessä, että tutkimus tehtiin suomalaisia työntekijöitä havainnoimalla. Näin ollen hän ei esitä mitään väitteitä havaintojensa yleistettävyydestä muissa kulttuurisissa konteksteissa.⁶⁴⁸

Kortteisen mukaan suomalaisille palkkatyöntekijöille keskeistä on selviytymisen eetos, joka tarkoittaa työn ja ylipäättään koko elämän kovuutta sekä tästä aiheutuvia paineita; sisäistä pakkoa ”pärjätä”, millä hän tarkoittaa paitsi selviytymistä, myös jonkinlaista ulkoisilla mittareilla osoitettavaa menestystä suhteessa yhteisöön; uhrautumista toisten, etenkin oman perheen, hyväksi tekemällä työtä tarvittaessa oman henkisen ja ruumiillisen terveyden kustannuksella sekä ylpeyttä, joka rakentuu kovasta elämästä selviytymisen ja kielteisten kokemusten kestämissä varaan. Kuten teoksen nimikin antaa ymmärtää, on Kortteinen sitä mieltä, että kunnia on palkkatyöntekijöille tärkeämpää kuin tyytyväisyys tai oikeastaan mikään muu, edes oma terveys, jonka vaarantaminen voi etenkin miehille olla suorastaan ylpeydenaihe. Hän kuvaa tutkimiansa työntekijöiden tyypillisiä kertomuksia muun muassa ”henkilökohtaiseksi valitukseksi” työn kovuudesta ja ”uuvuttavaksi sarjaksi lähes musertavia vastoinkäymisiä”. Kortteisen johdopäätös on, että myönteiset kokemukset ja ylpeys palkkatyöntekijöiden elämässä syntyvät kielteisten asioiden kautta: niiden kestämisestä ja vastoinkäymisistä huolimatta pärjäämisestä.⁶⁴⁹

Kortteisen tulkinta ei sovi aineistosta löytämäni kuvaan rauhalaisten laivanrakentajien kokemuksesta. En tulkitse selviytymisen eetosta heille sellaiseksi itsestään selväksi, kokonaisvaltaiseksi elämänasenteeksi kuin mitä Kortteinen sen suomalaisessa työelä-

---

647 Kortteinen 1992, 43.

648 Kortteinen 1992, 52–79; 363–371.

649 Kortteinen 1992, 38, 44–47, 60–68, 87–94, 111–114, 331–332, 339–340.

mässä esittää olevan. Laivanrakentajien kerrontaa ei mitenkään voi pitää henkilökohtaisina valituskertomuksina, eivätkä he ole kuvanneet elämänsä kokonaisuutta selviytymistaisteluna muser-tavien vastoinkäymisten paineessa. Rauman laivanrakentajien maailma ei ole yksiselitteisen kova. Ennemminkin he kokonai-suutena ottaen arvioivat elämänsä laadun vähintäänkin kohtuul-liseksi, eikä tämä kokemus olennaisesti rakennu selviytymisestä tunnetun ylpeyden varaan.⁶⁵⁰ Selviytymisen eetos ei ole laivanra-kentäjillekaan täysin vieras ajatusrakennelma, esimerkiksi itseltä ja työtovereilta edellytetty ammattitaitoisuus yhdistyy luontevasti Kortteisen kuvaamaan ”pärjäämiseen”. Myös työn rankkuus ja vaativuus olivat osa heidän kokemustaan, samoin kunnian käsite, jonka he kuitenkin liittävät ennen kaikkea ammattitaitoon ja työn laatuun, eivät selviytymiseen ja uhrautumiseen.⁶⁵¹

”Kovuuteen”, kuten työn vaativuuteen, kuormittavuuteen ja vaarallisuuteen liittyvien asioiden lisäksi ovat laivanrakentajat puhuneet myös asioista, joita voisi nimittää ”pehmeiksi”: myön-teisistä, elämän laatua parantavista kokemuksista. Tällaisia ovat ylpeys, joka nousee ennemmin omasta osaamisesta kuin vaike-uksien voittamisesta, yhteisöllisyys ja yhteishenki, sekä työssä rakennetut henkilökohtaiset ystävyys-suhteet (kts. luku 4.1). Raumalaisten laivanrakentajien myönteiset kokemukset ovat siis ensisijaisesti jotain muuta kuin kielteisen voittamista tai poissaoloa. Muutamat kertojat muistelivat työtovereita, joilla oli yksityisasioissaan vaikeuksia⁶⁵², mutta omasta elämästä he poik-keuksetta puhuivat myönteisesti. Esimerkiksi omasta perheestä puhuttaessa keskiössä ei ollut toisten eteen uhrautuminen. Eräs kertoja päin vastoin kiitti vaimonsa uhrautuvuutta lasten kasvat-tajana, kun hän itse oli työn takia ollut paljon poissa kotoa. Hän ei kuitenkaan esittänyt omaa toimintaansa uhrautumisena muiden

---

650 Esim. H1 RMMV 40:1–2; H6 RMMV 44:23; H7 RMMV 44:24; H34 RMMV 44:68.

651 Esim. H12 RMMV 44:29; H19 RMMV 44:39; H23 RMMV 44:44; H27 RMMV 44:48; R13 RMMV 44:32.

652 Esim. H15 RMMV 44:30; R10 RMMV 44:17.

toimeentulon eteen, vaan omana valintanaan, sellaisten töiden tekemisenä, joita hän halusikin tehdä.⁶⁵³

Kortteisen haastattelemien työntekijöiden ja raumalaisten laivanrakentajien suhtautumisessa omaan terveyteen on silmään pistävä ero. Kortteisen mukaan selviytymisen eetos tuottaa järjenvastaista käyttäytymistä, kuten oman terveyden tietoista vaarantamista kovassa työssä, altistumista niin tapaturmille kuin loppuun palamisellekin. Hänen mukaansa se näyttäytyy ylpeydenaiheena, kunnia-asiana ja osoituksena uhrautumisesta toisten eteen.⁶⁵⁴ Monet laivanrakentajatkin kertoivat vaarantaneensa terveytensä, mutta suhtautuminen asiaan oli päinvastainen, kuten luvussa 3.4.3 on selvitetty. Kyseessä ei heille ole kunnia-asia vaan osoitus ajattelemattomuudesta ja typeryydestä. Kukaan ei puolustellut aikaisempaa riskinottoaan, vaan kertojat arvioivat menneitä turvallisuuslainlyöntejä jyrkän kielteisesti ja itsekriittisesti. Raumalaisten laivanrakentajien eetos on selvästikin tuottanut erilaista käyttäytymistä eri aikoina, mitä turvallisuuteen ja terveyteen tulee.

Toinen hyvin selkeä ero on suhtautumisessa työn sisältöön, omaan osaamiseen ja tuloksiin. Kortteisen haastattelemat työntekijät ovat puhuneet työstä ensisijaisesti toimeentulon turvaamisen välineenä. Heidän ylpeytensä rakentuu itsellisyyden varaan, siihen että he pärjäävät ja voittavat vaikeutensa oman ponnistelunsa kautta.⁶⁵⁵ Raumalaisille laivanrakentajille sen sijaan työn tulokset, siis laivat, ovat, kuten edellisistä luvuista selviää, ylpeydenaiheita ennen kaikkea siksi että ne ovat hyviä: teknisesti edistyskäsittelyä, laadukkaita ja kauniita, oman korkean ammattitaidon tuloksia. Heidän ylpeytensä ei rakennu sen varaan, että laivan rakentaminen olisi ollut haastavaa, kovaa, vaikeaa ja tuskallista. Toki he tuntevat ylpeyttä myös vastoinkäymisisten voittamisesta, vaikkapa luvattun toimitusajan pitämisestä siitä huolimatta,

---

653 H36 RMMV 44:70.

654 Kortteinen 1992, 34–52, 125–126, 302–303.

655 Kortteinen 1992, 73, 300–303.

että jäätilanne sotki koeajoaikataulut,⁶⁵⁶ ja kyvystä työskennellä kovalla pakkasella kylmyydestä huolimatta. Ensisijaisesti kuitenkin ylpeys kiinnittyy ammattitaitoon sekä laivoihin ja niiden ominaisuuksiin, ei niitä rakennettaessa kärsityistä koettelemuksista selviämiseen.

Kolmas löytämäni ero liittyy eri ammattiryhmien välisiin suhteisiin sekä suhtautumiseen työpaikan hierarkioihin. Kortteinen havaitsi, että hänen haastattelemansa vähän koulutetut metallimiehet suhtautuivat korkeammin koulutettuihin toimihenkilöihin vihamielisesti ja alemmuutta tuntien.⁶⁵⁷ Vaikka jako toimihenkilöiden ja työntekijöiden välillä oli Rauman telakoilla selvä eivätkä suhteet olleet vailla ongelmia (kts. luvut 4.1.1 ja 4.1.4), en löydä laivanrakentajien kertomasta yhtä voimakkaasti kärjistynyttä vastakkainasettelua.

Mistä erot johtuvat? Ovatko laivanrakentajat jollain perustavalla tavalla toisenlaisia kuin koneistajat tai pankkitoimihenkilöt? Kortteinen tutki työelämän muotoa, joka parhaillaan oli käymässä läpi murrosta. Hän nimitti tätä muutosta joustavaan tuotantomalliin siirtymiseksi, ja valitsi tutkimuskohteikseen alat, jotka olivat Suomessa tämän mallin edelläkävijöitä. Kortteinen havaitsi muutoksen kärjistävän työntekijöiden kokemaa etujen vastakkaisuutta työnantajaan nähden.⁶⁵⁸ Kari Teräksen mukaan laivanrakennuksessa tuotantomallin muutos ei ollut yhtä jyrkkä ja nopea kuin näillä aloilla. Huolimatta 1900-luvun jälkipuoliskon rationalisointitoimenpiteistä perinteinen käsityömainen organisointitapa on säilynyt telakoilla voimakkaampana kuin useimmilla muilla teollisuudenaloilla. Tähän ovat vaikuttaneet muussa tuotannossa tyypillisestä niin sanotusta liukuhihnatuotannosta poikkeava yksittäistuotanto ja lyhyet sarjat, eri ammattiryhmien välisen yhteistyön korostunut tarve sekä laivojen moni-

---

656 H35 RMMV 44:69.

657 Kortteinen 1992, 124–125.

658 Kortteinen 1992, 15–33.

mutkaisuus tuotteena, joka on rajannut mahdollisuuksia rationalisointiin ja työprosessien nopeuttamiseen.⁶⁵⁹

Tuotanto muuttui kuitenkin myös telakoilla, ja kertojat ovat puhuneet paljon kokemistaan suurista muutoksista.⁶⁶⁰ En siten pidä tuotantomalleja sellaisena tekijänä, joka riittävästi selittäisi Kortteisen tutkimustulosten eroja omiini verrattuna. En myöskään usko, että erot selittyisivät sillä, että laivanrakennus itsessään olisi oleellisesti kiinnostavampaa ja tyydyttävämpää kuin koneistamisen tai pankkityö. Toimialojen erilaisuudella näyttää silti olevan oma merkityksensä. Koneistajat ja pankkitoimihenkilöt toimivat työpisteellään pitkälti yksin. Kortteisen mukaan he nimenomaan pyrkivät tilanteeseen, jossa voisivat pitää kaikki muut mahdollisimman etäällä omasta työstään, niin esimiehet kuin työtoveritkin.⁶⁶¹ Laivanrakentajat sitä vastoin työskentelivät lähes aina ryhmän osana, ja eri ammattialojen yhteistyö oli telakalla välttämätöntä.⁶⁶² Laivanrakentajakertojat myös jatkuvasti korostivat yhteistyön merkitystä ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Kortteisen tutkimat palkansaajat ilmaisivat tyytymättömyyttä työnsä yksitoikkoisuuteen ja vähäisiin vaikutusmahdollisuuksiinsa työn sisällön ja sen järjestämisen suhteen.⁶⁶³ Laivanrakentajat sen sijaan mainitsivat usein työn monipuolisuuden ja mahdollisuuden vaikuttaa omaan työskentelyynsä alan hyvinä puolina.⁶⁶⁴ Koneistajilta ja pankkitoimihenkilöiltä näyttää puuttuvan sellainen aineellinen symboli, johon ylpeys omasta ammatitaidosta voitaisiin yhdistää. Kortteinen löysi heidän ylpeytensä ja kunniansa oman tilan voittamisesta ja henkilökohtaisesti saadusta tunnustuksesta,⁶⁶⁵ laivanrakentajien ylpeys ja kunnia

---

659 Teräs 1996, 76–78; Teräs 2017, 205–207.

660 Esim. H2 RMMV 44:6; H7 RMMV 44:24; H24 RMMV 44:45.

661 Kortteinen 1992, 200–205.

662 Teräs 2017, 199.

663 Kortteinen 1992, 295–299.

664 Esim. H18 RMMV 44:38; H25 RMMV 44:46; H30 RMMV 44:51; H32 RMMV 44:54; R19 RMMV 44:65; T4 RMMV 44:63.

665 Kortteinen 1992, 204–205.

kiinnittyvät ennen kaikkea yhdessä tehtyihin laivoihin ja niiden kautta sekä henkilökohtaiseen että yhteisön ammattitaitoon.

Voisiko kyse olla yksinkertaisesti ajan kulumisesta? Oma tutkimukseni on tehty ja sen aineistot tuotettu noin neljännesvuosisata myöhemmin kuin Kortteisen tutkimus ja aineistot. Ehkä suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona on yksinkertaisesti tänä aikana muuttunut? Tästä ei näytä olevan kyse. Aineistoni tuottamiseen osallistuneista laivanrakentajista suuri osa on ollut työssä juuri silloin, kun Kortteinen kokosi oman tutkimuksensa aineistoja, ja he kuuluvat samoihin sukupolviin⁶⁶⁶ kuin Kortteisen tutkimat työntekijät. Aika kuitenkin vaikuttaa toisilla tavoilla. Kortteisen haastattelemat kertoivat omasta kerrontahetken elämäntilanteestaan, toki myös muistellen siihen johtaneita aiempia tapahtumia. Enemmistö aineistoni kertojista oli kertoessaan eläkkeellä ja siten muisteli menneitä, eikä puhunut senhetkisestä elämästään. Tämä selittää esimerkiksi sen, että osa Kortteisen haastattelemista koneistajista ei tahtonut puhua urakkapalkkaukseen liittyvistä epävirallisista käytännöistä, joita he Kortteisen mukaan nimittivät ”kusettamiseksi”.⁶⁶⁷ Sen sijaan laivanrakentajat olivat asiassa avoimia. Heidän ei enää tarvinnut pelätä seurauksia, mikäli asian yksityiskohdat tulisivat julkisuu-teen tai työnantajan tietoon.

Kortteisen mukaan ”selviytymisen eetos” on hänen haastattelemlilleen niin itsestään selvä, että se on heille itselleen näkymätön ja voidaan havaita vain poikkeuksellisen itsestä etääntymisen kautta.⁶⁶⁸ Tällainen etääntyminen voisi tapahtua esimerkiksi ajassa. Trevor Lummis on todennut, että jälkikäteen kertojalle voivat olla tärkeitä eri asiat kuin tapahtumahetkellä. Ajallinen etäisyys voi hänen mukaansa myös auttaa jäsentämään muistoja ja ymmärtämään niitä myös tapahtumahetken jälkeisten kokemusten kautta.⁶⁶⁹ Myös Ian Hacking on osoittanut, että

---

666 Sukupolvista kts. luku 4.1.5 sekä Nora 1996(b).

667 Kortteinen 1992, 134–135.

668 Kortteinen 1992, 51, 55.

669 Lummis 1987, 27–28.

omia kokemuksia voidaan tulkita uudelleen ja ymmärtää toisin sen valossa, mitä niiden jälkeen on tapahtunut.⁶⁷⁰ Näin ollen voisi kuvitella, että ajan tuottaman etääntymisen vuoksi oma selviytymisen eetos olisi eläkkeellä oleville laivanrakentajille selvemmin näkyvissä kuin Kortteisen haastatteleminen. Heidän kertomansa ei kuitenkaan anna aihetta tällaiseen johtopäätökseen. Mahdollisesti laivanrakentajien eetos siis on ollut toisenlainen, tai ehkäpä eläkkeellä olevien ei tarvinnut toistaa ”kortteislaista” selviytymisen eetosta, sillä he olivat jo selviytyneet, suorittaneet työuransa kunnialla.

Merkittävä ero Kortteisen tutkimusasetelman ja omani välillä on tutkijan suhteessa tutkittaviin yhteisöihin. Kortteinen oli täysin ulkopuolinen, ja tuli tutkimuskohteensa luo omasta aloitteestaan, kutsumattomana. Hän kohtasi aluksi ”onnellisuusmuuriksi” kutsumansa ilmiön: vieraalle haastattelijalle esitettiin vain se, mitä haluttiin, ja selitettiin asioiden olevan varsin hyvin. Koneistajia haastatellessaan hän kohtasi toisinaan myös vastakohdan, tavan selittää asiat huonommiksi kuin niiden todella koettiin olevan. Kortteinen kertoi jopa olleensa ahdistunut ja peloissaan, koska epäili, tuleeko haastatteluista ylipäättään mitään, ja koki kenttätönsä alkuvaiheessa, etteivät hän ja haastateltavat lainkaan ymmärtäneet toisiaan. Kortteinen tarvitsikin paljon aikaa rakentaakseen luottamusta itsensä ja haastateltavien välille, jotta pääsi näiden ”muurien” läpi, ja koki että osa hänen haastattelemistaan kaiken jälkeenkin suhtautui häneen kielteisesti.⁶⁷¹

Tässä tutkimuksessa käsittelemäni yhteisö sen sijaan oli itse aloitteellinen. Osallistujien julki lausuma tavoite oli alun perinkin koota käyttökelpoista aineistoa tutkimusta ja julkaisuja varten. Rauman merimuseon amanuenssina osallistuin aineiston tuottamisprosessiin jo ennen kuin tämän tutkimuksen suunnittelusta oli ajatustakaan. Tutustuin siinä yhteydessä henkilökohdaisesti moniin kertojiin, ja niin museon henkilökunta kuin laivanrakentajatkin arvostivat yhteistyötä. En siis ole täysin ulko-

---

670 Hacking 2009, 182–183.

671 Kortteinen 1982, 113; Kortteinen 1992, 37, 42–43, 82–84, 124–125.

puolinen tutkimani yhteisön suhteen, vaikka en siihen missään tapauksessa kuulu. Siten tutkijan ja tutkimuskohteen välinen luottamus rakentui huomattavasti suotuisammista lähtökohdista kuin Kortteisen tapauksessa, eikä epäluuloa akateemisesta maailmasta tullutta tutkijaa ja hänen tarkoituksperiään kohtaan esiintynyt. Laivanrakentajat itsekin ovat aivan suoraan kertoneet suhtautuvansa minuun ja työhöni lähtökohtaisesti myönteisemmin kuin suhtautuisivat heille ennestään tuntemattomaan ”johonkin maisteriin yliopistolta”.⁶⁷²

Kuten luvuissa 1.2.2 ja 1.2.3 on selvitetty, on pääosa haastatteluista ja keskusteluista laivanrakentajien itsensä tekemiä, ja varsinkin teemakeskusteluissa he usein ohjasivat keskustelua silloinkin, kun museon henkilökuntaa oli paikalla. Niissäkin tapauksissa, kun haastattelijoina ovat toimineet minä tai muut Rauman merimuseon työntekijät, olivat haastateltavat mukana omasta aloitteestaan tai toisten laivanrakentajien kutsumina. Asetelma oli siis täysin erilainen kuin Kortteisen tekemissä haastatteluista. Tällä epäilemättä on vaikutusta. Kun haastattelijana oli entinen työtoveri, ei ollut tarpeellista, eikä varmaankaan edes mahdollista, esittää hänelle sellaista ”onnellisuusmuuria” johon Kortteinen koki törmänneensä. Pidän todennäköisenä, että kertojiksi on valikoitunut sellaisia, joiden kokemukset ovat myönteisiä, jotka pitävät laivanrakentajuutta myönteisenä osana elämäkokemustaan, ja joilla siten saattaa olla taipumusta kertoa asioista parhain päin. Yksikään laivanrakentaja ei esimerkiksi ole kertonut sen kaltaisesta työnantajan taholta koetusta nöyryyttämisestä, jota jotkut Kortteisen haastattelemat ovat kuvanneet.⁶⁷³ Joko Rauman telakoilla ei sellaista tapahtunut, tai sitä kokeneet eivät ole tahoneet osallistua aineiston tuottamiseen. Asetelma on myös voinut vaikuttaa siten, että kielteiset kokemukset ovat korostuneet Kortteisen aineistoissa. Hänen haastattelemansa työntekijät ovat mahdollisesti nähneet tilaisuuden käsitellä ulkopuolisen kanssa sellaisia epäkohtia, joista keskustelu työyhteisön sisällä olisi ollut

---

672 Yksityiskeskustelussa kirjoittajalle 6.10.2018.

673 Kortteinen 1992, 107–109.

vaikeaa tai mahdotonta. Toisaalta Valerie Raleigh Yow on havainnut oman aktiivisen työuran jälkeen haastateltujen kertojien olevan yleisesti ottaen avoimempia kielteisten kokemusten suhteen kuin työuransa aikana haastateltujen.⁶⁷⁴ Eläkkeellä olleilla entisillä laivanrakentajilla oli vähemmän syytä pelätä joutuvansa vaikeuksiin kertomiensa epäkohtien vuoksi kuin Kortteisen haastattelemissa, työuransa aktiivisessa vaiheessa olleilla koneistajilla ja pankkityöntekijöillä.

Kortteinen viittaa tutkijan ja tutkittavan välisen auktoriteettisuhteen ylösalaisin kääntämiseen. Tällä hän tarkoittaa avointa oman asiantuntemattomuutensa ja ymmärtämättömyytensä tunnustamista, ja sitä, että asettui haastattelijana opettelevan kuuntelijan ja kyselijän rooliin.⁶⁷⁵ Tämä Kortteisen käänteiseksi kuvaama asetelma oli itselleni ja muille museon työntekijöille lähtökohta, suorastaan itsestään selvä oletus niin henkilöhaastatteluja tehdessämme kuin ryhmä- ja teemakeskusteluihin osallistuessammekin. Käsitimme hyvin, ettemme laivanrakentajien näkökulmasta katsottuna tienneet mitään emmekä ymmärtäneet, millaista oli elämä laivanrakentajana. Tämän myös avoimesti myönsimme. Emme käsittäneet tilanteessa lainkaan olleen sen laatuista auktoriteettisuhdetta, joka olisi voinut kääntyä ylösalaisin. Alessandro Portellin mukaan muistitietohistorian tutkija ennemminkin oppii kertojilta kuin tutkii heitä,⁶⁷⁶ ja näin mekin asennoiduimme. Kortteinen kuuluu samaan ikäpolveen kuin haastattelemansa työntekijät,⁶⁷⁷ minä ja muut laivanrakentajien kulttuuriperintöprosessiin osallistuneet museon työntekijät taas olemme selvästi nuorempia kuin enemmistö osallistuneista laivanrakentajista.⁶⁷⁸ Tämä saattoi voimistaa kertojien myönteistä

---

674 Yow 2005, 19–20, 202.

675 Kortteinen 1992, 373.

676 Portelli 1990 x–xi, 42; Portelli 1997, 60–64.

677 Kortteinen 1992, 94–95.

678 Tarkoitan itseni lisäksi viittä työtoveriani: museon toista amanuenssia, telakkahankkeen projektipäällikkönä 2014–2015 työskennellyttä työntekijää, joka loppusyksystä 2016 alkaen on toiminut Rauman merimuseon johtajana, vuonna 2011 haastatteluja tehnyttä hanketyöntekijää, sekä

kokemusta siitä, että kyse oli arvokkaan tiedon ja kokemuksen siirtämisestä tuleville sukupolville. Ikäero saattoi vaikuttaa myös niin, että sekä museon työntekijöiden että laivanrakentajien oli luontevaa omaksua edellä kuvatut roolit. Niissä haastatteluissa ja keskusteluissa, joissa oli paikalla vain laivanrakentajia, ei ollut myöskään tutkijan ja tutkittavan välistä auktoriteettisuhdetta. Toisenlaisia suhteita ja auktoriteettiasemia niidenkin asetelmissa toki saattoi olla.

Kortteinen oli paljon voimakkaammin osallisena aineistonsa tuottamisessa kuin minä oman aineistoni. Hän teki haastattelut itse, kun taas minun aineistoni koostuu pääosin muiden tekemistä haastatteluista sekä keskusteluista, joihin en osallistunut. Kuten Kortteinen toteaa, ovat haastattelija ja tutkija henkilökohtaisesti läsnä tutkimushaastattelutilanteessa. Siten tutkijan persoonallisuus vaikuttaa väistämättä hänen löytämiinsä tuloksiin.⁶⁷⁹ Myös Alessandro Portelli on korostanut, ettei muistitietohistoriassa tutkijan henkilöä ole mahdollista erottaa aineiston muodostamisesta eikä siten tutkimustuloksistakaan. Hän on huomauttanut, että haastattelututkimuksessa myös tutkittavan tutkijaan kohdistamat vaikutukset muovaavat sitä, mitä kertojat kertovat, ja miten. He voivat esimerkiksi kertoa sen, mitä uskovat haastattelijan heiltä odottavan. Portellin mukaan tämä saattaa johtaa painottuneeseen tulokseen siinä missä haastateltavan ohjaaminenkin. Hän onkin sitä mieltä, ettei kertojien ohjaamista ja tutkijan omaa roolia tulisikaan pyrkiä välttelemään ja piilottamaan, vaan käsitellä sitä osana tutkimusprosessia ja tuloksia.⁶⁸⁰ Kortteinenkin on kuvannut ennakoasenteita, joita hänen haastattelumillaan koneistajilla oli ulkopuolista tutkijaa kohtaan, ja tiedostanut tämän vaikutuksen siihen, mitä hänelle kerrottiin.⁶⁸¹

---

kahta vuosina 2016–2018 ja 2018–2019 sijaisenani toiminutta amanuenssia. Käyttäessäni tässä yhteydessä monikon ensimmäistä persoonaa viitataan siis tähän kuuden henkilön joukkoon. Heidän kanssaan käymissäni keskusteluissa he ovat ilmaisseet jakavansa tässä esittämäni näkemykset.

679 Kortteinen 1992, 372–373.

680 Portelli 1990, 30–31, 44.

681 Kortteinen 1992, 34–40, 365–368.

Aineistossani haastattelijana on useimmiten toinen laivanrakentaja, ei siis yhteisön ulkopuolinen tutkija. Uskon kuitenkin, että kertojien tutkijaan kohdistamat odotukset vaikuttivat silloinkin jotakuinkin saman suuntaisesti kuin Portelli asiaa kuvaa. Aineiston tuottamisen julkilausuttu⁶⁸² tavoite oli tuottaa lähdeaineistoa tutkimusta varten. Siten kertojat oletettavasti pyrkivät, asian enemmän tai vähemmän tiedostaen, tuottamaan aineistoa, jonka uskoivat kiinnostavaksi ja käyttökelpoiseksi tutkijan kannalta, ajattelivatpa he sitten henkilökohtaisesti minua tai kuvitelmaansa stereotyyppistä tutkijaa. Tästä ei kuitenkaan seuraa, että lähtökohta olisi välttämättä ollut se, mitä tutkijan oletettiin haluavan kuulla, vaan se saattoi olla myös se, mitä kertojat halusivat hänelle kertoa. Esimerkiksi yksi haastattelu tehtiin haastateltavan aloitteesta nimenomaan siksi, että hän tahtoi kertoa minulle laivatyypistä, jota hänen mielestään oli jäänyt liian vähälle huomiolle.⁶⁸³ Toisessa haastateltavalle oli tärkeää kuvata yksityiskohtaisesti niittausporukan työtä.⁶⁸⁴ Käsitykseni on, että kummassakin tapauksessa kertojille itselleen oli tärkeää kertoa juuri näistä asioista, ei niinkään se, että he olisivat olettaneet minun tutkijana erityisesti haluavan tietoja niistä. Nämä näkökulmat eivät tietenkään ole toisensa pois sulkevia. Kertoja voi sekä omista lähtökohdistaan haluta puhua jostakin asiasta että uskoa sen tutkijan kannalta kiinnostavaksi ja hyödylliseksi.

---

682 Esim. R5 RMMV 44:10; R12 RMMV 44:20; R17 RMMV 44:47.

683 H35 RMMV 44:69.

684 H34 RMMV 44:68.

4. Yhteisö

Raumalaista laivanrakentajayhteisöä ei ollut olemassa ennen Hollmingin ja Rauma Yardsin yhdistymistä vuonna 1992: oli vain kahden telakan erilliset yhteisöt. Vaikka yhteisöllisyyden ilmeneismuodoissa oli telakoiden välillä eroja, joita käsittelen luvussa 4.3.1, se rakennettiin molemmilla telakoilla jokseenkin samoilla tavoilla, sekä työssä että työtovereiden kanssa vietetyn vapaa-ajan puitteissa. Kari Teräksen mukaan laivanrakennuksessa on piirteitä, jotka edistävät voimakkaan yhteishengen muodostumista. Laivan rakentaminen vaatii monien ammattiryhmien yhteistoimintaa. Monella muulla teollisuuden alalla on tyypillistä, että työskennellään päivästä toiseen yksin samalla työpisteellä. Laivanrakentajat sen sijaan työskentelevät lähes aina useamman hengen porukoissa. Työtapa siis on omiaan edistämään sosiaalista kanssakäymistä ja siten luo edellytyksiä yhteisöllisyyden ja yhteishengen syntymiselle.⁶⁸⁵ Monet kertojat, niin työntekijät, toimihenkilöt kuin johtajatkin, niin laivanrakennuspaikalla työskennelleet kuin suunnitteluinsinööritkin, ovat kuvanneet yhteistyötä juuri tähän tapaan.⁶⁸⁶

Yhteishenki ja yhteenkuuluvuuden tunne on yksi niistä asioista, jonka kertojat ottivat usein esiin spontaanisti, ilman että haastattelija siitä kysyisi tai muuten kukaan ohjaisi siitä puhumaan. Suunnittelijana ja myyntitehtävissä työskennellyt kertoja puki Rauman merimuseon näyttelyä varten kuvatussa videohaastattelussa asian sanoiksi näin:

---

685 Teräs 1996, 76–78, 82; Teräs 2017, 199.

686 Esim. H18 RMMV 44:38; H28 RMMV 44:53; H33 RMMV 44:54; R9 RMMV 44:14; R19 RMMV 44:65.

Laivanrakennus on sikäli mielenkiinnost, et täähän ei oo yhden miehen show, [...] vaan tää on koko ajan tiimi, tiimityötä. Ja yhdes näitä asioita tehdään ja rakennetaan ne laivat [...] Jonkun nimi sit siellä siellä sopimuksessa tai erittelyssä lukee yläkulmassa, mut se on vaan tiimin edustaja.⁶⁸⁷

Kyseisen haastattelun aiheena ei ollut yhteishenki tai sen rakentaminen, vaan kertoja otti sen puheeksi omasta aloitteestaan alkaessaan kuvailla työtehtäviään. Mitä ilmeisimmin kyseessä siis oli hänelle tärkeä ja keskeinen kokemus. Ryhmähaastattelussa toinen kertoja painotti, että luottamus toisten osaamiseen ja tekemiseen oli erittäin tärkeää, sillä laivanrakennus on niin monipuolistaa, ettei kukaan voi hallita kaikkia sen osa-alueita:

Juu, se oli se minun alueeni kyllä laaja, maan ja taivaan väliltä. Jälkeen päin oon ihmetelly, että siitäki kaikesta selvis. Olihan siellä semmosia asioita, joita mä en tänä päivänä ymmärrä perkula. Mut ei mun tarvikkaan ymmärtää. [...] Kuhan saa masinoitua semmoset ihmiset siihen paikkaan tekemään sen, mitä he osaavat ja tietävät. Tämä oli minun tehtäväni joo.⁶⁸⁸

Hänekään ei esittänyt asiaa vastauksena mihinkään tiettyyn kysymykseen, vaan spontaanisti osana toisen kertojan kanssa käymäänsä työnkuvaa koskenutta keskustelua.

4.1 Yhteishenki ja yhteisön rakentaminen

Kertojat puhuivat yhteishengestä paljon, ja yleensä he sanoivat sen olleen hyvä.⁶⁸⁹ Siitä puhumisesta on määrällinen ero henki-

---

687 RMMF 239 videohaastattelu näyttelykäyttöön.

688 R9 RMMV 44:14.

689 Hyvän yhteishengen on maininnut 32% kertojista, kaikkiaan 30 eri kertojaa: Hollmingilla työskennelleistä 45% (14), Rauma-Repolalla 27% (17), miehistä 35% (27), naisista 19% (3), työntekijöistä 41% (15), toimihenkilöistä ja johtajista 33% (15).

löhaastattelujen ja ryhmähaastattelujen välillä: henkilöhaastatteluihin osallistuneista yli puolet (21 kertojaa, 57%) mainitsi hyvän yhteishengen, mutta ryhmähaastatteluihin osallistuneista harvempi kuin joka viides (11 kertojaa, 18%). Monissa henkilöhaastatteluissa yhteishengestä nimenomaisesti kysyttiin, mikä saattaa riittää selittämään eron. Mahdollisesti asiaan vaikuttivat myös kertojien eri tilanteissa oletamat yleisöt. Henkilöhaastattelut he ehkä selvemmin mielsivät tilanteiksi, joissa tietoa tallennettiin jotakuta sellaista tutkijaa varten, joka ei ole laivanrakentaja eikä haastattelutilanteessa läsnä. Ryhmähaastatteluissa he mahdollisesti ajattelivat ensisijaisiksi kuulijoiksi muut paikallaolijat. Siten henkilöhaastatteluissa koettiin suurempaa tarvetta kertoa yhteishengestä ulkopuolisille, kun taas ryhmähaastatteluissa ajateltiin yhteisöön kuuluvien toisten laivanrakentajien tietävän ja muistavan asian, eikä sitä näin ollen tarvinnut erityisesti käsitellä. Mahdollisesti myös kertojat ryhmähaastatteluissa kokivat tarpeettomaksi palata sellaisiin aiheisiin, joista joku muu oli jo puhunut. He eivät ehkä pitäneet tarpeellisena sanoa, mitä yhteishengestä tai jostain muusta asiasta ajattelivat, jos joku toinen samoin ajatteleva oli sen jo kertonut.

Kertojat pitivät yhteishenkeä raumalaisten laivanrakentajien erityisenä voimavarana, joka kannusti kaikkia tekemään parhaansa.⁶⁹⁰ Telakan johtajana toiminut kertoja, hänkin asian oma-aloitteisesti esiin nostaen, kuvasi raumalaisten laivanrakentajien sitoutuneisuutta suorastaan ylistävään sävyyn kertoessaan, kuinka hyvin vaativaksi rakennettavaksi osoittautunut alumiinirakenteinen matkustaja-alus saatiin monista vaikeuksista huolimatta toimitettua tilaajalle ajoissa. Alus oli lopulta viimeisteltävä Hangossa poikkeuksellisen hankalan jäätilanteen estettyä merikoeajot Raumalla:

Mun mielest se on vähän niinku talvisodan hengessä [...] menttiin Hankoon, jossa se oli, oisko ollu kuus viikkoo tai kaks kuukautta. Ja ja tuota hirveät pakkaset ja ja tuulet ja kaikki siellä avomeren

---

690 H15 RMMV 44:30; H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; H28 RMMV 44:53; H33 RMMV 44:54; H35 RMMV 44:69.

laidalla. [...] Tää jengi teki sen valmiiksi siellä, niissä olosuhteissa niin niin tuota, se oli mun mielestä tämmöne yks huippusuoritus. [...] ja kuvas tuota, ee, niinku sitä henkeä, niitten rakentajien joukossa [...] melkein tulee joskus mieleen, et et olisko kaikki lähteny. Että en mää mee tonne ja odotetaan kesää tai jotain [...] niin mun mielest siin on tämmösen, tämmösen sankaritaistelun piirteitä hiukan.⁶⁹¹

4.1.1 Valtasuhteet ja hierarkiat telakalla

Telakan muodolliset työpaikkahierarkiat, sellaiset kuin yrityksen työntantajavallan haltijana sekä johtajat, esimiehet ja työnjohtajat sen käyttäjinä, olivat kertojille itsestäänselvyyksiä, joista ei ollut tarpeellista paljon puhua. Niiden rinnalla kuitenkin oli myös muita valtasuhteisiin vaikuttavia rakenteita. Pääosin tietynlaisena huumorina ilmennyt kiistämisen kulttuuri (kts. luku 4.2) määritteli vallan käyttäjän ja sen kohteen suhdetta ja liikkumavaraa siinä. Kysymys ei ollut pyrkimyksestä *kumota* esimiesten valta-asemaa alaisiin nähden, vaan vaikuttaa siihen, *miten* he tätä valtaa käyttivät.

Ammattitaito ja kokemus vahvistivat alaisen asemaa suhteessa esimiehiin. Työnjohtajana toiminut kertoja muisteli ryhmähaastattelussa, kuinka antoi alaisilleen tehtävän ja neuvoi, miten se tuli suorittaa. Osa näistä alaisista oli kertojaa vanhempia ja kokeeneempia. Yksi heistä vastasi: ”Kyl myö sellai tehään kun sie sanot, mut ei siitä tuu niin hyvä”. Kertoja mainitsi kyseisen laivanrakentajan nimeltä, koska tämä oli tuttu muillekin keskustelun osallistujille, ja jäljitteli tämän puhumaa Koiviston murretta, jota ei itse muuten käyttänyt. Kertoja vastasi kysymällä, miten sitten pitäisi toimia, ja lopulta määräsi tehtäväksi suurin piirtein niin, kuin vanhempi laivanrakentaja ehdotti.⁶⁹² Kokenut työntekijä siis vastusti työnjohtajaa, mutta teki sen ilman, että olisi suoraan kiistänyt työnjohtajan asemaa ja oikeutta määrätä, miten työ tuli suo-

691 H35 RMMV 44:69.

692 R16 RMMV 44:36.

rittaa. Sen sijaan hän vetosi yhteiseen etuun, koska työnjohtajan ensin määräämällä tavalla lopputulos olisi huono. Näin työnjohtajan oli myös mahdollista kuunnella alaistaan ja suostua hänen ehdotukseensa ilman pelkoa oman auktoriteettinsa menettämisestä. Tilanne ei kerrotusta päätellen ollut ongelmallinen sen paremmin työnjohtajalle kuin alaisillekaan, eikä vaikuta siltä, että kertoja olisi kokenut asemansa uhatuksi tai kyseenalaistetuksi. Se, että kertoja mainitsi nimeltä, kenestä oli kysymys ja vieläpä jäljitteli tämän puhetapaa, viittaa siihen, ettei hän ehkä olisi antanut samaa painoarvoa jonkun vähemmän kokeneen laivanrakentajan ehdotuksille.

Muistakin saman kaltaisista tapauksista on kerrottu,⁶⁹³ mutta myös päinvastaisesta. Jotkut kokivat, etteivät heidän esimiehensä kuunnelleet heitä eivätkä arvostaneet heidän ammattitaitoaan.⁶⁹⁴ Esimerkiksi varusteluosastolla suunnittelijana työskennellyt kertoja muisteli tapausta, jossa koki, että esimies sekaantui asiaan, jonka hän itse olisi osannut paremmin:

Kertoja: Se oli semmost väkinäist suunnitteluu, kos siin ol vähä tämmöst. Vuorineuvos oli niin kauheen kiinnostunu siit asiast, et hän kävi joka päivä mun puheillan siellä ja kattel.

Haastattelija: Olik siin paineita siis?

Kertoja: [naurahtaa] No kyllä niinki voi sannoo. En tiiä, miks hän ol siit niin kiinnostunu, mut kumminki kävi kattelemas siin ja sit vähän se punakynä kävi, ku hänel oli semmonen, et hiukan täytyy näyttää ja siin se men niin vastenmieliseks se homma, ku se punakynäviiva ei oikkei näihin suunnittelukuvioihin sopin. Siit men vähä semmonen yrityshalu, ko siel misä ois tarvinnu olla eniten rautaa, oli vähiten, ku täyty niit koneistoi sijottaa ja se ol semmonen värkki kyl. Sit mää lopetinki sen homman ja Jouko Mäkeläinen rupes sitä jatkamaan.⁶⁹⁵

---

693 H10 RMMV 44:27; H15 RMMV 44:30; H19 RMMV 44:39; T6 RMMV 44:67.

694 H16 RMMV 44:31; H18 RMMV 44:38; H34 RMMV 44:68; R4 RMMV 44:9. T6 RMMV 44:67.

695 H16 RMMV 44:31.

Tässäkään tapauksessa kertoja ei varsinaisesti kyseenalaistanut johtajan oikeutta osallistua suunnitteluun ja tehdä hänen piirustuksiinsa muutoksia. Ongelma oli siinä, että muutokset olivat kertojan näkemyksen mukaan heikennyksiä. Hän koki, että kyseessä oli näyttämisen tarve johtajan taholta eikä tämä tunnustanut, tai ehkä tunnistanut, kertojan ammattitaitoa.

Matti Kortteisen mukaan tietokoneohjattujen työstökoneiden käyttöönotto konepajoilla loi tilanteen, jossa koneistajat saattoivat aiempaa paremmin hyödyntää työnjohtajiinsa verrattuna parempaa ammattitaitoaan. Jotkut Kortteisen haastattelemat koneistajat ovatkin pitäneet työnjohtajia suorastaan pilkkaamaan.⁶⁹⁶ Laivanrakentajien kohdalla oli toisin, työnjohtajien oli ymmärrettävä alaistensa työtä. Useat kertojat kuvailivat tilannetta niin, että esimiesten oli ansaittava alaisten kunnioitus ammattitaidolla, eikä työtapojen tai -välineiden uudistuminen muuttanut tätä asetelmaa. Kun 1990-luvulla rakennettiin nopeakulkuisia alumiinirakenteisia matkustajalauttoja, oli hitsaajille annettava lisäkoulutusta. Alumiinin hitsaaminen nimittäin poikkeaa teräksen hitsaamisesta, ja kertojat yksimielisesti pitivät alumiinia huomattavasti vaativampana materiaalina.⁶⁹⁷ Hitsaajien työnjohtajana tuolloin toiminut kertoja kävi saman kurssin kuin alaisenakin, vaikkei se hänen tehtäviinsä varsinaisesti kuulunutkaan. Hän koki asian niin, ettei voisi vaatia hitsaajilta laatuvaatimusten mukaista tulosta, ellei itse pystyisi sitä tekemään.⁶⁹⁸ Samoin uusia hitsausmenetelmiä kehittänyt työntutkimusinsinööri joutui opettelemaan menetelmänsä myös käytännössä voidakseen itse esitellä niitä hitsaajille. Hänen mukaansa muuten ei niiden käyttöön ottamisesta olisi tullut mitään.⁶⁹⁹

Yleisesti ottaen kertojat kuvasivat esimiesten ja alaisten välisiä suhteita epämuodollisiksi. Tässä asiassa on koettu ero telakoiden välillä: Hollmingin ilmapiiriä pidettiin yleisesti vielä

---

⁶⁹⁶ Kortteinen 1992, 161–175.

⁶⁹⁷ H35 RMMV 44:69; T9 RMMV 44:73.

⁶⁹⁸ H7 RMMV 44:24.

⁶⁹⁹ H19 RMMV 44:39.

epämuodollisempana ja rennompana kuin Rauma-Repolan. Työntekijät kokivat, että heihin luotettiin. Esimiehet eivät tarkkailleet alaistensa tekemisiä turhaan tai kohtuuttomasti, vaan uskoivat, että työt tehdään vahtimattakin.⁷⁰⁰ Eräs kertoja jopa muisteli kerran ihmetelleensä työtoverinsa kanssa, kun työnjohtajaa ei kahteen viikkoon näkynyt lainkaan.⁷⁰¹ Tällainen kokemus tulkintani mukaan osittain selittää niin sanottuun kellotukseen kohdistuneen vihan, jota käsittelin luvussa 3.3.1. Laivanrakentajat kokivat kellottamisen kyttäämisenä, jota pitivät sopimattomana sekä telakan ilmapiiriin että laivanrakennuksessa luonteisiin työtapoihin.

Rento ja vapaa ilmapiiri ei kuitenkaan estänyt esimiehiä käyttämästä valtaansa. Monet työntekijät ovat muistelleet tilanteita, joissa esimiehet ovat huomautelleet heille esimerkiksi työaikon noudattamisesta, kun kahvi- tai ruokatauot olivat venyneet määrättyä pidemmiksi.⁷⁰² Näitä tapauksia ovat kertojat useimmiten pitäneet asiallisena ja oikeutettuna töiden sujumisesta huolehtimisena, ei nipottamisena tai esimiesaseman turhanpäiväisenä korostamisena. Kiistojakin kyllä syntyi esimiesten tavasta käyttää valtaansa, esimerkiksi työturvallisuusmääräysten noudattamisesta. Joskus ne kärjistyivät työtaisteluiksi asti. Eräässä ryhmähaastattelussa kertojat muistelivat tapausta, jossa alaiset saivat esimiehensä vaihdetuksi työtaistelun kautta. Kiistan aihe oli työnjohtajan yhteen tiettyyn alaiseensa kohdistama syrjivä kohtelu. Käsittelen tapausta tarkemmin luvussa 4.5.2.

Työnjohtajana toiminut kertoja muisti ryhmähaastattelussa erään tapauksen, joka mielestäni erinomaisesti havainnollistaa, millaista vallankäyttöä pidettiin hyväksyttävänä ja millaista ei. Erään laivan saaminen ajoissa vesillelaskukuntoon oli vaikeaa. Jotta aikataulu saatiin pitämään, kertoja vaati alaisiltaan ylitöiden tekoa viikonloppunakin. Tavoite saavutettiin ajoissa, mutta juuri ennen määräaikaa kertojan esimies ilmoitti, että vesillelas-

---

700 H1 RMMV 40:1; H7 RMMV 44:24; H14 RMMV 44:30; H15 RMMV 44:30; R10 RMMV 44:16; R16 RMMV 44:36; R20 RMMV 44:66.

701 T5 RMMV 44:64.

702 H1 RMMV 40:1; H27 RMMV 44:48; R4 RMMV 44:9; R19 RMMV 44:65.

kuu lykättäisiin viikolla. Ravintola, jossa vesillelaskun jälkeinen juhlatilaisuus pidettäisiin, oli nimittäin varattu toista tapahtumaa varten. Kertojalle tämä ei kelvannut, vaan hän kiihtyneenä vaati esimestään varaamaan juhlaa varten toisen ravintolan, ja järjestämään vesillelaskun alkuperäisen aikataulun mukaan. Hän nimittäin pelkäsi menettävänsä kasvonsa, koska oli alaisilleen perustellut raskaat ylityöt aikataulussa pysymisen välttämättömyydellä. Esimies antoi periksi, vaikka yleensä oli kertojan mukaan ”tämmönen hyvinki dominoiva henkilö, joka piti meitä herran kuris ja nuhtees”.⁷⁰³ Kertoja siis koki, että hänellä oli oikeus edellyttää alaisiltaan poikkeuksellisia ja vaativia suorituksia, tässä tapauksessa ankaraa työtahtia ja viikonlopputöitä. Vaatimuksille täytyi kuitenkin olla pitävä peruste, esimerkiksi tilaussopimuksessa määritelty vesillelaskupäivä. Alaisetkin hyväksyivät tämän, mitä varmaankin edisti ylityöstä maksettu lisäpalkka. Jos vesillelaskua olisi lykätty, he olisivat kokeneet joutuneensa mielivaltaisesti ja epäoikeudenmukaisesti kohdelluiksi, mikä olisi heikentänyt työnjohtajan asemaa ja hänen määräystensä legitimeettiä alaisten silmissä.

Kaiken kaikkiaan hierarkkisuuden ja valtasuhteiden käytännön ilmenemismuotoja voi tarkastella jokapäiväisen todellisuuden sosiaalisena rakentumisena, jota Peter L. Berger ja Thomas Luckmann ovat klassikkoaseman saavuttaneessa teoksessaan kuvanneet.⁷⁰⁴ Vallankäyttö ei, kuten edellä on selvitetty, tapahtunut yksinomaan ja suoraviivaisesti ylhäältä alas. Sillä, miten esimiehet käyttivät valtaansa ja mitkä olivat yhteisössä hyväksytyt tavat sitä käyttää, oli yhteisössä neuvotellut rajat. Nämä neuvottelut saattoivat olla virallisia, yhtiön ja yhteiskunnan rakenteissa tapahtuvia, kuten työnantajan ja ammattiyhdistysliikkeen väliset neuvottelut, tai epävirallisia, yksilötason neuvotteluja, kuten edellä kerrottu esimerkki siitä, miten kokenut työntekijä neuvoi työnjohtajaa tämän valta-asemaa kuitenkin kiistämättä. Berger ja Luckmann toteavat, että sosiaaliseen rakentumiseen vaikutta-

---

703 R13 RMMV 44:32.

704 Berger & Luckmann 1994; Kts. myös Hacking 20–21.

vat sekä yksilöiden henkilökohtainen tietoisuus että rakenteelliset tekijät. Ei ole mitään väistämätöntä, luonnonlain kaltaista telakkayhteisön ulkopuolista syytä sille, että käytännöt muodostuivat juuri sellaisiksi kuin ne muodostuivat, vaan laivanrakentajat määrittelivät ne itse. Tuskin muuten tavat Hollmingilla ja Rauma-Repolalla olisivat voineet poiketa toisistaan. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että olisi voitu toimia miten tahansa, vaan menettelytavat muodostettiin olemassa olleiden rakenteiden puitteissa, sellaisten kuin toisen maailmansodan jälkeinen suomalainen yhteiskunta ja osakeyhtiömuotoinen liiketoiminta. Kuten Berger ja Luckmann huomauttavat, myös nämä rakenteet ovat sosiaalisesti rakentuneita, mutta reifioituneita, eli kaikki käytännössä suhtautuivat niihin ikään kuin itsestään selviin luonnonlakeihin.⁷⁰⁵

On mahdollista, että esimiesten ja alaisten suhteista kerrotessa näkyy ilmiö, jota Matti Kortteinen on nimittänyt ”onnellisuusmuuriksi”.⁷⁰⁶ Tarkoitan tällä tiedostettua tai tiedostamatonta asioiden kertomista parhain päin ja miellyttävien muistojen korostamista. Kuten edeltä selviää, eivät kertojat ole ongelmien olemassaoloa kuitenkaan kieltäneet tai unohtaneet. Näin ollen voi kerrotun perusteella päätellä, ettei esimiesten ja alaisten välillä ollut sellaista rajaa, joka estäisi heitä tuntemasta keskinäistä yhteenkuuluvuutta. Esimies oli alaiselle ennemmin joukkueoveri kuin vastustaja, ja päinvastoin. Ylpeys ammattitaidosta ja aikaansaannoksista on ollut yhteinen. Työuran jälkeiseen perinnetoimintaan on osallistunut yhdessä niin johtajia, toimihenkilöitä kuin työntekijöitäkin.

4.1.2 Työn, ammattitaidon ja yhteishengen yhteys

Kuten edellä on todettu, laivanrakennus edellyttää monenlaista yhteistyötä. Sitä on sekä eri ammattiryhmien välillä, että

---

705 Berger & Luckmann 1994, 32, 103–104, 221.

706 Kortteinen 1982, 113; Kortteinen 1992, 42–43.

samoissa tehtävissä toimivien työporukoiden sisällä. Voimakkain yhteishenki muodostui lähiyhteisöissä, siis niiden kesken, jotka tekivät päivittäin yhdessä töitä. Muissa tehtävissä olleiden kanssa oli vähemmän kontakteja eikä heitä näin ollen tunnettu yhtä läheisesti.⁷⁰⁷ Kertojat kokivat toisinaan eri osastojen tunnelmat erilaisiksi, usein niin että he selittivät, enemmän tai vähemmän vakavissaan, oman porukan hengen paremmaksi kuin muilla. Esimerkiksi eräs putkiasentaja muisti, että putkiosastolla oli hyvä tunnelma, kun taas levyosastolla ”ol ihan niinku eri maailma [...] siel ol kaikki kiukkusii”.⁷⁰⁸ Hollmingilla muodostui jossain määrin voimakkaampi koko yhtiön käsittävä yhteisöllisyys kuin Rauma-Repolalla, mitä käsitellään tarkemmin luvussa 4.3.1.

Kari Teräksen näkemyksen mukaan laivanrakennuslalla on tiettyjä ryhmähenkeä edistäviä erityispiirteitä.⁷⁰⁹ Tätä ajatusta tukee, että monet kertojat ovat muistaneet työtovereiden auttamisen kuuluneen käytäntöihin. Työporukan sisällä tehtäviä jaettiin sen mukaan, kuka mitäkin parhaiten osasi, ja työnjohtajillekin voitiin ehdottaa parempia toimintatapoja, jos sellaisia keksittiin. Työkaverin auttamisesta ja avuliaista työtovereista ovat kertoneet niin toimihenkilöt kuin työntekijätkin, muiden muassa suunnitteluinsinöörit ja hitsaajat.⁷¹⁰ Jotkut kertoivat myös selaista, mistä voi päätellä, että päästäkseen osalliseksi avuliaasta yhteishengestä oli ensin saavutettava riittävä ammattitaito. Uusia laivanrakentajia opetettiin joskus ”kantapään kautta”, eli taroituksellisesti annettiin heidän ensin tehdä virhe ennen kuin heitä neuvottiin tai autettiin.⁷¹¹ Tämän voi toisaalta tulkita myös avuliaaksi: kokeneemmat saattoivat ajatella, että näin menetellen oppi menee parhaiten perille. Eräs kertoja muisti, ettei häntä uutena hitsaajana tahdottu ottaa porukkaan. Tämä liittyi kertojan

707 H2 RMMV 44:6; H9 RMMV 44:26; H18 RMMV 44:38; H19 RMMV 44:39; R20 RMMV 44:66.

708 H14 RMMV 44:30.

709 Teräs 1996, 76–78, 82; Teräs 2017, 199.

710 Esim. H17 RMMV 44:37; H18 RMMV 44:38; H22 RMMV 44:42; R16 RMMV 44:36; R19 RMMV 44:65.

711 H2 RMMV 44:6; H3 RMMV 44:7; H8 RMMV 44:25; R4 RMMV 44:9.

oman tulkinnan mukaan urakkapalkkausjärjestelmään, sillä hänen arveltiin uutena ja siten todennäköisesti osaamattomana heikentävän koko porukan urakkatuloja.⁷¹² Urakkapalkkaus oli muutenkin yhteishengen kannalta ristiriitainen asia. Se saattoi aiheuttaa kateutta ja kyräilyä, mikäli koettiin toisten saavan sellaisia urakoita, joissa oli helpompi päästä hyviin tuloihin. Tarkkaan määritellyt ja rajatut urakat eivät olleet omiaan edistämään eri työtehtävissä toimivien ja eri porukoiden yhteistyötä.⁷¹³

Yhteishenkeä rakennettiin myös ruokatunneilla ja kahvitauoilla. Työporukoiden sisällä syntyi omia taukoihin liittyneitä rutiineja ja tapoja. Esimerkiksi sähköasentajat ja putkiasentajat pitivät kahvitauon usein siellä, missä kulloinkin sattuiivat työssä olemaan, ja jokainen istui oman työkalupakkinsa päällä. Toisen pakille istuminen ei kuulunut tapoihin. Jos joku erehtyi niin tekemään, hänelle huomautettiin asiasta tiukasti. Kaikki tosin eivät olleet tässä asiassa aivan ehdottomia.⁷¹⁴ Monet kertojat muistivat viettäneensä tauot keskustellen tai esimerkiksi korttia pela-ten.⁷¹⁵ Kortinpeluu erään kertojan mukaan väheni ajan mittaan, eikä juuri kukaan sitä enää 2000-luvulla harrastanut.⁷¹⁶ Tauoilla pelattiin myös ainakin šakkia⁷¹⁷ ja lentopalloa⁷¹⁸. Tärkeintä lienee kuitenkin ollut keskustelu työkavereiden kesken. Kahvitaukokeskusteluja ovat monet muistelleet lämpimästi:

Haastattelija: No tua, mites tota noi ni, teil oli sit, sit nämä kahvitauot ja ruokatauot ja oltiinko samas paikas? Oltiinko porukal yhdes?

---

712 H24 RMMV 44:45.

713 H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H15 RMMV 44:30; H23 RMMV 44:44; H26 RMMV 44:48; H32 RMMV 44:54; R20 RMMV 44:66.

714 H12 RMMV 44:29; H14 RMMV 44:30; H27 RMMV 44:48; H32 RMMV 44:54.

715 H13 RMMV 44:29; H14 RMMV 44:30; H27 RMMV 44:48.

716 H33 RMMV 44:54.

717 T7 RMMV 44:71; Rauman merimuseon kuvakokoelma RMM33736; Rauman merimuseon kuvakokoelma RMM33737.

718 Rauman merimuseon kuvakokoelma RMM27886.

Kertoja: Joo, yhdes oltiin sitte. Pukukopilla sitte yleensä juotii kahvit, et tua ja.

Haastattelija: Ni. Joo.

Kertoja: Et tua semmosta.

Haastattelija: Keskusteltiiko maailman tapahtumista ja?

Kertoja: Juu, kaikki sitte.

Haastattelija: Parannettii maailmaa?

Kertoja: Parannettii maailmaa juu.

Haastattelija: Tuliks se valmiiks?

Kertoja: [nauraa] Ei tullu ei.

Haastattelija: [nauraa] Selvä. Okei. Kyl se ihan, et tääl o porukka aina ollu tommone kantaottavaa ja joo.⁷¹⁹

Olihan se [kahvitauko] sit aina sen päivän yks kohokohta. [...] Nähdää se koko porukka. [...] Siis sisustusporukka, ei siel ollu muita, muita ja siel sitte. Olihan siellä välillä tietysti erimielisyyksiäki, mut sit ko tuli seuraava tauko, ni ne oli taas ookoo.⁷²⁰

Eräs kertoja uskoi, että kahvitauot ja porukan keskinäiset keskustelut olivat tärkeitä työssä jaksamisen kannalta, ja vaikuttivat niin, ettei työ käynyt henkisesti liian raskaaksi.⁷²¹ Toinen arveli, että asiat olivat tässä suhteessa muuttuneet huonompaan suuntaan. Hän koki tunnelman telakalla kerrontahetkellä vuonna 2011 kiireisemmäksi ja kireämmäksi kuin mitä se oli joskus ennen ollut.⁷²² Tauoilla työ ja ammattitaito siirtyivät sivuun, ja yhteisöllisyyden keskiöön nousivat yhteiset kiinnostuksen kohteet sekä huumori.

4.1.3 Yhteisön ja yhteishengen rakentaminen työn ulkopuolella

Eräs sähkömiehenä työskennellyt kertoi osastonsa kahvirahastosta ja sen käytöstä. Noin kymmenen hengen joukko hankki

---

719 H26 RMMV 44:48.

720 H33 RMMV 44:54.

721 R4 RMMV 44:9.

722 R15 RMMV 44:35.

Kuva 23. Täällä emme tupakoi. Laivanrakentajia tauolla vuonna 1985. RMM35397.

yhteisen kahvinkeitin, ja sen jälkeen kerättiin kahvirahastoon viisi markkaa viikossa. Se kattoi kustannukset, ja rahaa jäi ylikin. Ylijäämä käytettiin sitten yhteisiin vapaa-ajan matkoihin tai rau-malaisiin kesätapahtumiin osallistumiseen:⁷²³

Sil rahal me tehtiin ihan Ruotsin reissui, eikä tarvinnu ite enää maksaa mittään, ku oltiin siel ja syötii ja juotii ja mohlattiin siel [...] siit tuli niin paljo rahaa, et sit tehtiin kaikkee tommost, oltiin nois bluusteltois ja kaikis. Siit jäi yli niin pal rahaa, se oli iha yllät-tävää.⁷²⁴

Ainakin tämä kertoja ja hänen työtoverinsa tulivat keskenään toimeen niin hyvin, että mielellään viettivät vapaa-aikaakin yhdessä. Usein laivanrakentajien yhteinen vapaa-ajanvietto oli

723 H12 RMMV 44:29.

724 H12 RMMV 44:29. ”Bluusteltois” viittaa Rauma Blues -musiikkitaipahu-maan, joka on järjestetty vuosittain 1986 alkaen, usein suuressa teltassa. raumablues.fi.

spontaania ja omatoimista, mutta he toimivat yhdessä myös erilaisten järjestöjen, kerhojen ja urheiluseurojen puitteissa.

Monet laivanrakentajat asuivat telakan omistamissa asunnoissa samoilla asuinalueilla, mikä luontevasti edisti yhteisöllisyyttä myös työajan ulkopuolella. Sotakorvaustöiden alkaessa 1940-luvulla majoitettiin Hollmingin työntekijöitä asuntopulan vuoksi väliaikaisesti telakan lähellä sijainneisiin kesähuviloihin. Niistä suurimmissa saattoi asua monta perhettä, minkä vuoksi niitä nimitettiin ”kolhooseiksi” neuvostoliittolaisten maatilakollektiivien mukaan.⁷²⁵ Myöhemmin sekä Hollming että Rauma-Repola rakennuttivat asuntoja henkilökunnalleen.⁷²⁶ Siten työtoverit olivat usein myös naapureita. Monet yhtiön asunnoissa asuneet muistivat tämän myönteisenä, yhteishenkeä rakentaneena asiana.⁷²⁷ Tässä mielessä telakkayhteisö saattoi alkaa muodostua jo lasten kesken. Eräs kertoja asui lapsena Rauma-Repolan asuntoalueella, koska hänen isänsä oli telakalla töissä. Kertojan muistot olivat myönteisiä, ja hänen mukaansa naapuruston lapset viettivät paljon aikaa keskenään.⁷²⁸ Naapuruus edisti myös vanhempien laivanrakentajien yhteistä vapaa-ajanviettoa. Eräs kertoja muisti pitäneensä asuinalueen läheisellä kalliolla 1960-luvulla työtovereidensa kanssa ”pienii juhlii”, minkä tulkitseen viittaavan alkoholijuomien nauttimiseen muun ajanvietteen ohessa. Hän kertoi illanviettojen yleensä loppuneen siihen, että erään vanhemman laivanrakentajan vaimo tuli komentamaan miehet kotiin.⁷²⁹

Monet ovat kertoneet osallistumisesta työtovereiden talonrakennus- tai remonttitalkoihin. Eräs kertoja nimesi talkoot suoraan keskeiseksi osaksi laivanrakentajana olemista: ”Lauantai-

---

725 H16 RMMV 44:31; R15 RMMV 44:34.

726 Uola 1996, 232, 270–271; Uola 2001, 58–59, 89–93.

727 H1 RMMV 40:2; H13 RMMV 44:29; H15 RMMV 44:30; H16 RMMV 44:31; H24 RMMV 44:45; H36 RMMV 44:70; R4 RMMV 44:9; R10 RMMV 44:16; R15 RMMV 44:35; R16 RMMV 44:36; R17 RMMV 44:47; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

728 H24 RMMV 44:45.

729 H15 RMMV 44:30.

sin oli talkoot. Se kuulu siihen meijän kulttuuriin.”⁷³⁰ Tulkitsen kertojan tarkoittavan, että keskinäisen avunanto sekä rakensi että käytännössä ilmensi laivanrakentajien yhteenkuuluvuutta. Useat kertojat ovat muistelleet, että joskus ennen – kukaan ei kuitenkaan täsmentänyt milloin – talkoita oli lähes joka lauantai, sillä monet rakensivat omakotitaloja samaan aikaan. Talkoilla voitiin myös esimerkiksi tehdä polttopuita talveksi, aina ei ollut kyse rakentamisesta. Tapana oli osallistua kaikkiin talkoisiin, joihin mukaan kysyttiin. Ainakin Rauma-Repolalla käytäntönä oli pyytää talkoisiin vain oman osaston väkeä, siis esimerkiksi sähköasentajat toisia sähköasentajia ja hitsaajat toisia hitsaajia.⁷³¹ Väkeä nähtävästi saatiin tarpeeksi näinkin, ja ehkä talkoot oli luontevampaa järjestää läheisten tuttavien kesken. Yksi kertoja muisteli talkoiden vähitellen loppuneen 1990-luvulla.⁷³² Erään naiskertojan mukaan talkoot olivat ennemmin miesten asia, mutta telakan naistyöntekijätkin tapasivat toisiaan viikonloppuisin ja viettivät vapaa-aikaansa työtovereiden kesken.⁷³³ Muutakin kuin taloja rakennettiin: eräs kertoja teki työtovereidensa kanssa veneen, jota sitten käytettiin yhteisillä kalastusmatkoilla kesäsun-
nuntaisin.⁷³⁴

Monet laivanrakentajat harrastivat urheilua. Telakan joukkueet osallistuivat puulaakisarjoihin useassa lajissa. Lisäksi kummallakin telakalla, sekä myös yhdistymisen jälkeen, järjestettiin sisäisiä, osastojen välisiä kilpailuja ainakin hiihdossa, uinnissa ja yleisurheilussa.⁷³⁵ Rauma-Repolalla ja sittemmin myös yhdis-

730 R10 RMMV 44:17.

731 H12 RMMV 44:29; H13 RMMV 44:29; H16 RMMV 44:31; H23 RMMV 44:44; H32 RMMV 44:54; H36 RMMV 44:70; R4 RMMV 44:9; R10 RMMV 44:17; R16 RMMV 44:36.

732 H32 RMMV 44:54.

733 H17 RMMV 44:37.

734 H1 RMMV 40:2.

735 H1 RMMV 40:2; H16 RMMV 44:31; H24 RMMV 44:45; R4 RMMV 44:9; R10 RMMV 44:16; R15 RMMV 44:34; R16 RMMV 44:36; R17 RMMV 44:47; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66; T7 RMMV 44:71; Rauman merimuseon esinekokoelma RMM490 Pokaali; RMM509 muistolaatta;

tyneellä telakalla toimi epävirallinen urheiluseura, jonka kerran vuodessa järjestämiä yleisurheilukilpailuja eräs kertoja kuvasi ”äärimmäisen leikkimielisiksi”.⁷³⁶ Kalastus oli suosittu harrastus, ja myös kalastuskilpailuja pidettiin.⁷³⁷ Erään kertojan mukaan talvisissa pilkkikilpailuissa levysepät ja hitsaajat olivat vahvoilla, sillä ”kukaan muu ei osannu pukeutuu, kun ne ulkotyöntekijät”.⁷³⁸ Muutamat kertojat muistelivat laivoja noutaneiden tai takuukorjauksen yhteydessä telakalla olleiden neuvostoliittolaisten laivojen miehistöjä vastaan pelattuja lento- ja jalkapallo-otteluita.⁷³⁹ Hollmingin telakan työntekijät pelasivat ainakin 1960- ja 1970-luvuilla jalkapalloa Uudenkaupungin telakalta koottua joukkuetta vastaan, vuorotellen Raumalla ja Uudessakaupungissa. Näiden pelien jälkeen pidettiin yhteisiä juhlia, jotka saattoivat yhden kertojan mukaan olla vauhdikkaitakin. Kerran Uudessakaupungissa pelatun ottelun jatkot järjestettiin sikäläisessä hotellissa, jossa pöydät oli koristeltu pienillä Suomen lipuilla. Näistä lipuista suuri osa lähti Hollmingin joukkueen mukana ”matkamuistoina” Raumalle. Hotellilta soitettiin sitten telakalle ja pyydettiin palautamaan liput.⁷⁴⁰ Eräs kertoja piti työpaikkaliikuntaa ja -urheilua oleellisena yhteishengen rakentajana:

Mää oisin henkilökohtaisesti sitä mieltä, tai nyt on kirkastunu yhä enemmän ja enemmän, et silloin vaik oltiin jo ikämiehiä, ja pelattiin tätä kaukalopalloa, ja vähän jääkiekkooki ja potkittiin palloa myöski tuolla, ne oli kaik sitä yhteenkuuluvaisuutta ja hengen

---

RMM636 pokaali; RMM637 pokaali; RMM639 pokaali; RMM1109 pokaali; RMM1110 pokaali; RMM1111 pokaali; RMM1112 pokaali; RMM1483 palkinto; RMM1486 palkinto.

736 T7 RMMV 44:71.

737 R16 RMMV 44:36; T7 RMMV 44:71.

738 R16 RMMV 44:36.

739 H12 RMMV 44:29; Rauman merimuseon esinekokoelma RMM1109 pokaali; RMM1487 lautanen.

740 R14 RMMV 44:33.

rakentamista. Eli kyl sitä kannattaa hoitaa jatkossaki työpaikoilla, se tuo varmaan tulosta.⁷⁴¹

Jääkiekkoa mestaruussarjatasolla pelannut kertoja mainitsi, että hänellä oli 1970-luvun alussa elämässään ”semmonen musta vuosi”: hän nimittäin pelasi Porin Ässissä, vaikka oli töissä Raumalla Rauma-Repolan telakalla. Hän kertoi palkan telakalla nousseen, kun siirtyi myöhemmin Rauman Lukkoon⁷⁴². Mestaruussarja- ja myöhemmin liigajoukkue Lukon ja laivanrakentajien yhteys olikin tiivis, sillä seura oli alun perin perustettu 1936 Rauma-Repolan edeltäjän, Rauma Woodin tehdasjoukkueeksi.⁷⁴³ Useita Lukon kiekkoilijoita ja valmentajia on työskennellyt sekä Rauma-Repolan että Hollmingin telakoilla.⁷⁴⁴ Muutakin kuin urheilua harrastettiin yhdessä. Hollmingin telakalla toimi venekerho, jonka erityisenä ansiona eräs kertoja mainitsi, että sen toimintaan osallistuivat niin toimihenkilöt kuin työntekijätkin yhdessä.⁷⁴⁵ Jotkut harrastivat valokuvausta,⁷⁴⁶ ja Rauma-Repolan telakalla toimineella metalliliiton ammattiosastolla oli oma valokuvauskerho.⁷⁴⁷ Molemmilla telakoilla on ollut oma vapaapalokuntansa, ja muutama kertoja osallistui myös niiden toimintaan. Palokunta oli mukana puulaakiurheiluun omilla joukkueillaan, ja järjesti muun muassa illanviettoja sekä matkoja.⁷⁴⁸

Tärkeitä yhteishengen rakentajia olivat juhlatilaisuudet, kuten pikkujoulut. Henkilökuntajuhlien järjestämisessä oli Hollmingin ja Rauma-Repolan välillä selvä ero. Hollming järjesti joka vuosi

---

741 R15 RMMV 44:34.

742 T4 RMMV 44:63.

743 Wallenius 2006, 14–16.

744 H7 RMMV 44:24; R15 RMMV 44:34; H29 RMMV 44:49; H31 RMMV 44:52.

745 R20 RMMV 44:66.

746 H29 RMMV 44:49; T4 RMMV 44:63; Rauman merimuseon kuvakokoelma RMM35373.

747 Rauman merimuseon kuvakokoelma RMM33652–RMM33838.

748 H13 RMMV 44:29; R13 RMMV 44:32; R14 RMMV 44:33; T2 RMMV 44:61.

pikkujoulut koko henkilökunnalle, ja järjestäjänä oli nimenomaan yhtiö. Rauma-Repola ei itse järjestänyt juhlia, vaan se oli ammattiosastojen tehtävänä. Yhtiö kyllä tuki niiden järjestämistä taloudellisesti. Tästä seurasi, että työntekijöille ja toimihenkilöille oli erilliset juhlat: työntekijöille pikkujoulut, toimihenkilöille keväällä niin sanottu tilinpäätöskaronkka ja ylemmille toimihenkilöille uuden vuoden päivän juhla. Hollmingilla sen sijaan pikkujouluja vietti koko yhtiön väki yhdessä. Hollmingilla oli tapana myös järjestää oma joulujuhla työntekijöiden lapsille.⁷⁴⁹ Tässä saattoi olla kysymys ennen muuta mittakaavasta ja työntekijämäärien eron sanelemasta käytännöstä, mutta vaikutuksensa ilmapiiriin sillä epäilemättä oli. Monet kertojat pitivät Hollmingia telakoista vähemmän hierarkkisena, ja juhliminen yhdessä koko väen kesken on voinut olla siihen syy, sen seuraus, tai molempia.

Juhlatilaisuuksia ovat niistä puhuneet kertojat muistelleet yhteishenkeä luoneina ja lujittaneina tapahtumina, joihin mentiin mielellään ja joihin lähes kaikki osallistuivat. Niiden ohjelmaa ja tarjoilua kertojat pitivät tasokkaina. Esiintyjinä oli toisinaan valtakunnallisesti tunnettujakin viihdetaitelijoita ja muusikoita. Ainakin Hollmingin pikkujouluihin oli tapana myös valmistaa oman väen voimin esityksiä, yleensä humoristisia näytelmiä.⁷⁵⁰ Juhlien luonteeseen kuului runsas alkoholitarjoilu, josta toisinaan aiheutuneita kommelluksia ovat jotkut muistelleet. Yksi kertoja muisti erään työtoverinsa saaneen pikkujouluihin porttikiellon, koska oli aiheuttanut tappeluita, mutta muita ikäviä tapauksia ei kukaan ole kertonut.⁷⁵¹ Joulun aikaan myös työtiloja oli tapana koristella.⁷⁵² Vapaa-ajan matkoja järjestettiin niin kotimaahan kuin ulkomaillekin, mutta niistä eivät kertojat maininneet muuta kuin missä käytiin. Matkoilla tapahtunutta ei ole muisteltu.⁷⁵³

749 H34 RMMV 44:68; R19 RMMV 44:65; T7 RMMV 44:71.

750 T7 RMMV 44:71; Hollmingin pikkujoulujen näytelmät, Rauman merimuseon filmikokoelma RMMF145–RMMF155.

751 T7 RMMV 44:71.

752 T7 RMMV 44:71; Rauman merimuseon kuvakokoelma RMM27896; RMM36084.

753 H34 RMMV 44:68; T7 RMMV 44:71.

Kuva 24. Kuusi luo joulutunnelmaa Rauma-Repolan telakalla 1960-luvulla. RMM27896.

Laivan rakentamisen eri vaiheissa järjestettiin juhlatilaisuuksia, joihin myös henkilökuntaa kutsuttiin mukaan. Nämä olivat kertojille kuitenkin luonteeltaan toisenlaisia tilaisuuksia kuin esimerkiksi pikkujoulut. Ne eivät olleet heille samassa mielessä vapaa-aikaa, vaan ennemminkin työ- ja edustustilaisuuksia.⁷⁵⁴ Jo sotakorvausaikana jaettiin ”surrinkiviinoja” kun tiettyjä rakennusvaiheita oli saavutettu. Eräs kertoja, joka itse ei ollut sotakorvausaikana vielä telakalla töissä, muisti vanhempien työntekijöiden kertoneen, että kun noin kymmenen hengen porukalle annettiin kaksi pulloa jaettavaksi, sai kukin vuorollaan viedä kokonaisen pullon kotiin avaamattomana, sillä ”jos sen jakaa kymmeneen mieheen, ni eihän siit jää muuta ku suu vaan tulee pahanmakuseks”.⁷⁵⁵

754 T7 RMMV 44:71.

755 R15 RMMV 44:34.

Työtovereiden kanssa vietetystä vapaa-ajasta on puhuttu verrattain paljon. Kertojat siis kokivat asian sekä merkittäväksi että laivanrakentajuuteen liittyväksi. Laivanrakentajien vapaa-ajanvietto oli myös monimuotoista. Kaikki eivät osallistuneet kaikkeen, mutta sopivaa toimintaa löytyi monenlaisista eri asioista kiinnostuneille. Työpaikalla rakentuneet sosiaaliset verkostot olivat monille tärkeitä. Joidenkin kertomasta voi päätellä, että ne olivat heille kaikkein merkittävimmät, ehkä jopa ainoat, verkostot. Siten ei ole yllättävää, että eläkkeelle jäämisen, muihin töihin siirtymisen tai työttömäksi jäämisen jälkeenkin monet ovat tahonneet pysyä laivanrakentajayhteisön osana.

4.1.4 Yhteisön rajat ja ristiriidat

Pääosin kertojat ovat sanoneet muista laivanrakentajista hyviä asioita. Ongelmista yhteishengessä he puhuivat hyvin vähän, lukuun ottamatta Hollmingin ja Rauma-Repolan yhdistymisprosessia ja sen seurauksia, jota tarkastelen lähemmin luvussa 4.3. Edes lakot ja työtaistelut eivät kertojen mukaan aiheuttaneet kuin korkeintaan hetkellisiä säröjä. Täydellisen harmonisiksi he eivät suhteita työpaikoilla sentään ole kuvanneet. Jos jostakusta on ollut kielteistä kerrottavaa, on hänen nimensä useimmiten jätetty mainitsematta. Muutamia telakan johtotehtävissä olleita ovat jotkut kertojat arvostelleet suorasanaistemmin ja nimeltä mainiten.⁷⁵⁶ Yksittäisiä työtovereita ja esimiehiä ovat jotkut kuvailleet esimerkiksi ”häijyksi”.⁷⁵⁷

Vaikka telakkatyö toisaalta oli omiaan edistämään voimakkaan yhteishengen muodostumista, oli sillä myös yhteisöä jakavia ominaisuuksia. Työtehtävien voimakas erikoistuminen aiheutti eriseuraisuutta, kun töitä tehtiin melko pitkien etäisyyksien päässä toisistaan olevissa erillisissä tiloissa. Monet kertojat pitivät työntekijöiden ja toimihenkilöiden suhteita hyvinä ja mutkattomina,

---

756 H2 RMMV 44:6; H6 RMMV 44:23; H9 RMMV 44:26; H18 RMMV 44:38; H22 RMMV 44:42.

757 H6 RMMV 44:23.

mutta raja heidän välillään oli selkeä ja näkyi myös työajan ulkopuolella. Hollmingin työntekijöiden asuinalueilla toimihenkilöt ja työntekijät sijoitettiin eri rakennuksiin⁷⁵⁸, ja kuten edellä mainittiin, Rauma-Repolan vuotuiset henkilökuntajuhlat järjestettiin erikseen työntekijöille ja toimihenkilöille.⁷⁵⁹ Raja ei kuitenkaan ollut ylittämätön. Kertojista kaikkiaan 11 mainitsi toimineensa sekä työntekijä- että toimihenkilötehtävissä. Ei ollut tavatonta, että työntekijä ”vaihtoi kypärän väriä” eli ylennettiin työntekijästä toimihenkilöksi, esimerkiksi työnjohtajaksi. Työntekijät käyttivät keltaisia ja toimihenkilöt valkoisia kypäriä niissä tiloissa, joissa kypärää oli käytettävä. Usein ylennyksiin liittyi yhtiön antama tai tukema koulutus.⁷⁶⁰ Jotkut saattoivat tilanteen niin vaatiessa vaihtaa kypärän väriä uudestaan, eli palata toimihenkilötasolta työntekijäksi. Tämä liittyi ainakin useimmiten telakan haasteelliseen taloustilanteeseen 1990- ja 2000-luvuilla.⁷⁶¹ Työnjohtajat, jotka myös laskettiin toimihenkilöihin, olivat usein työntekijäportaalta ylennettyjä. Useat kertojat arvioivat, että työntekijä- ja toimihenkilöportaiden välit paranivat ajan mittaan.⁷⁶²

Ristiriidoistakin ovat jotkut puhuneet. Eräs kertoja kuvasi kokeensa ainakin joidenkin toimihenkilöiden asenteen sellaiseksi, että heidän mielestään vain valkoisen kypärän alla voi ajatella.⁷⁶³ Hänen kokemuksensa siis oli, etteivät toimihenkilöt arvostaneet työntekijöiden ammattitaitoa ja näkemyksiä. Yksi kertoja koki tilanteen kehittyneen niin, että Rauma-Repolan ja Hollmingin fuusion jälkeen ylemmät toimihenkilöt ja johto erkaantuivat liiaksi työntekijöistä ja alemmista toimihenkilöistä.⁷⁶⁴ Niillä kertojilla, jotka ovat toimineet sekä työntekijä- että toimihenkilöteh-

---

758 H16 RMMV 44:31.

759 T7 RMMV 44:71.

760 Esim. H22 RMMV 44:43; H28 RMMV 44:53; R15 RMMV 44:35.

761 H22 RMMV 44:43.

762 H1 RMMV 40:2; H7 RMMV 44:24; H8 RMMV 44:25; H15 RMMV 44:30; R4 RMMV 44:9.

763 R4 RMMV 44:9.

764 H30 RMMV 44:51.

tävissä, saattavat ”kertovan minän” kokemukset vaikuttaa siihen, miten ”kerrottua minää” kuvaillaan.⁷⁶⁵ Jos kertoja esimerkiksi on toiminut työnjohtajana, saattavat hänen kokemuksensa vaikuttaa siten, että hän nyt ajattelee omasta aiemmasta suhtautumisestaan työnjohtajiin toisin, kuin jos ei itse olisi tässä tehtävässä toiminut.

Jotkut ovat kertoneet henkilökohtaisista riitatilanteista, mutta yleensä myös miten ne saatiin sovitelluiksi. Erään kertojan työtoveri oli pahoittanut kovasti mielensä, kun toinen laivanrakentaja oli nimittänyt häntä telakan vittumaisimmaksi mieheksi. Kerrotusta päätellen pahempaa kuin nimittely itsessään oli, että se tapahtui laivan vesillelaskutilaisuudessa kaikkien kuullen. Asia saatiin kuitenkin sovittua, eikä tapauksen osapuolten välille jäänyt pysyvää vihanpitoa.⁷⁶⁶ Toinen kertoja taas muisti, että hänen työporukkansa ja työnjohtajan välille syntyi kiistaa juuri ennen joululomaa. Joulun jälkeen työnjohtaja toi sovinnon eleenä suuren makeispussin kyseisten työntekijöiden pukuhuoneeseen.⁷⁶⁷

Joissain haastatteluissa vaikutti siltä, että kertojalla saattaisi kyllä olla kielteistäkin sanottavaa työpaikan ilmapiiristä, mutta hän vältteli asiaa ja mieluummin keskittyi myönteisiin muistoihin.⁷⁶⁸ Ristiriitatilanteista kertoneet korostivat usein, kuten edellä mainituissa esimerkeissä, että ne sovittiin, eikä riitely jatkunut. Kuitenkin joskus kertojien puheesta ilmenee, että pitempiä-kaistakin kaunaa saattoivat jotkut kantaa. Yksi kertoja mainitsi olleensa huonoissa väleissä erään työtoverinsa kanssa. Molemmat olivat jo eläkkeellä, mutta tämä entinen työtoveri ei edelleenkään edes tervehtinyt kertojaa kaupungilla vastaan tullessaan.⁷⁶⁹ Yhteishengestä ja suhteista puhuttaessa vaikuttaa toisinaan siltä, että kertojat, asian enemmän tai vähemmän tiedostaen, tahtovat muistaa ja kertoa asiat mieluummin sellaisina kuin niiden olisi pitänyt olla kuin miten ne todella olivat. Hyvän yhteishengen

---

765 ”Kertovasta minästä” ja ”kerrotusta minästä” kts. Pöysä 2015, 133–134.

766 T7 RMMV 44:71.

767 T7 RMMV 44:71.

768 Esim. H12 RMMV 44:29; H15 RMMV 44:30; H23 RMMV 44:44.

769 R20 RMMV 44:66.

kokemus on kertojille tosi, aito ja tärkeä. Se on niin heille niin tärkeä, että sen kanssa ristiriitaiset muistot mieluummin unohdettaisiin.

Yhteisön jäseneksi ja osalliseksi yhteishengestä ei päässyt vain kävelemällä telakan portista sisään. Rauman telakoilla oli etenkin 1970-luvulla ajoittain työvoimapulaa, ja tuolloin tuli lyhyessä ajassa paljon uusia työntekijöitä.⁷⁷⁰ Kertojat muistelivat heitä tulleen erityisesti Pohjois-Suomesta. Tulokkaiden ammattitaito ei kertojen mukaan aluksi ollut samalla tasolla kuin kokeneilla laivanrakentajilla, ja muutenkin he tuntuivat olevan erilaisia kuin Raumalta kotoisin olleet tai kaupungissa pitkään asuneet. Ainakin jotkut suhtautuivatkin tulokkaisiin varauksellisesti. Siten osa tulokkaista jäi laivanrakentajayhteisön ulkopuolelle, ja muutamien kertojen mukaan heistä osa otti lopputilin varsin nopeasti.⁷⁷¹ Monet kuitenkin menestyivät paremmin ja tulivat ajan myötä osaksi yhteisöä, kertojen muistoista päätellen melko nopeastikin. Kertojienkin joukossa on monia Rauman seudun ulkopuolelta tulleita.⁷⁷² Vaikka laivanrakentajayhteisö on siis ollut avoin ulkopuolelta tuleville uusille laivanrakentajille, on yhteishengestä osalliseksi pääseminen vaatinut riittävää ammattitaitoa. Näin ollen myöskään kertojat eivät katsoneet telakalla lyhyen aikaa työskennelleiden niin sanottujen komennusmiesten kuuluneen yhteisöön, heitä kun pidettiin vähemmän ammattitaitoisina kuin telakan vakituista väkeä.

Uudesta työntekijästä tuli muiden silmissä laivanrakentaja vasta, kun hän osoitti pärjäävänsä työssä ja porukassa. Siten yhteishenki oli yhteydessä ammattitaitoon. Uskon, että tähän vaikuttivat samat tekijät, jotka Kari Teräksen mukaan loivat edel-

---

770 Vuosina 1970–1976 Rauma-Repolan Rauman telakan henkilökunnan määrä kasvoi 1 872:sta 2 172:an, Hollmingin telakan 692:sta 1 268:an. Vuosi 1976 oli huippu, jonka jälkeen työvoiman määrä telakat yhteen laskettuna kääntyi vähitellen laskuun. Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto -arkisto K12Aa Teollisuustilasto, yleislomakkeet, KA; Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteritiedot, TilA. Kts. myös kuvio 5.

771 R1 RMMV 44:1; R4 RMMV 44:9.

772 Esim. H1 RMMV 40:1; H2 RMMV 44:6; H19 RMMV 44:39; H30 RMMV 44:51; H31 RMMV 44:52.

lytykset hyvän yhteishengen muodostumiseen.⁷⁷³ Yhdessä työskenneltäessä oli helppo havaita, ketkä osasivat työnsä hyvin, ja ketkä heikommin. Ammattitaitoisia työntekijöitä kunnioitettiin epäilemättä itseisarvoisesti heidän osaamisensa vuoksi, mutta taito liittyi yhteishengen myös muilla tavoilla. Yhteistyö taitavien työtovereiden kanssa oli tietysti sujuvampaa kuin osaamattomien. Urakkapalkkausjärjestelmässä koko ryhmän työpanos saattoi vaikuttaa omaan palkkaan, joten oli jokaisen etu, että omassa porukassa oli osaavia työtovereita. Taitamattomat voisivat heikentää muidenkin tuloja. En kuitenkaan tulkitse niin, että yhteishenki olisi rakentunut pelkästään ammattitaidon varaan, tai että työtovereita olisi arvostettu yksinomaan sen kautta. Asiaan liittyi paljon muutakin.

4.1.5 Laivanrakentajasukupolvet

Paitsi tehtävät ja hierarkia, laivanrakentajayhteisöä jakaa myös ikä, toisin sanoen eri sukupolviin kuuluminen. Pierre Nora on käsitellyt sukupolvea muistin paikkana. Sukupolvella hän tarkoittaa joukkoa suurin piirtein saman ikäisiä ihmisiä, joita yhdistää jokin elämäkokemus, yleensä suhteellisen nuorena koettu, ja jotka siksi tuntevat yhteenkuuluvuutta. Käsitteeseen kuuluu myös mielipiteiden ja arvojen enemmän tai vähemmän jyrkkä ristiriitaisuus muihin sukupolviin nähden, etenkin vanhempiin.⁷⁷⁴ Sukupolvia voi määritellä monella eri tavalla. Nora on löytänyt kotimaastaan muun muassa teknologian kautta määrittyvän ”Moulinex-sukupolven”, jonka kodinkoneet ovat vapauttaneet suuresta osasta kotitöitä, psykologisesti määrittyvän ”sinkkusukupolven”, jonka näkemykset avioliitosta ja perheestä poikkeavat entisestä, sekä poliittisesti määritellyn ”Mitterrand-sukupolven”, jonka kokemus liittyy François Mitterrandin kauteen Ranskan presidenttinä 1981–1995. Nora pitää sukupolvea lähtökohtaisesti

---

773 Teräs 1996, 76–78, 82; Teräs 2017, 199.

774 Nora 1996(b), 505–506; 510–511; 513–514.

ristiriitaisena käsitteenä, sillä se on yksityisesti koettu ilmiö, jonka merkitys on kollektiivinen, ja jatkuvuuteen liittyvä ilmiö, jonka merkitys on katkoksissa. Sukupolvi myös yhdistää yksilön tahdosta riippumattoman tekijän, syntymän ajankohdan, tahdosta riippuvaan identifiointumiseen johonkin sukupolveen kuuluvaksi.⁷⁷⁵ Sukupolven määritelmät ovat Noran näkemyksen mukaan väistämättä epämääräisiä ja keinotekoisia. Esimerkiksi tyydyttävää määritelmää samaan sukupolveen kuuluvien suurimmasta mahdollisesta ikäerosta ei hänen mukaansa voi tehdä. Nora myös toteaa, että kaikki historian tapahtumat ovat ylisukupolvisia siinä mielessä, että ne väistämättä koskettavat useampaa sukupolvea.⁷⁷⁶ Sukupolvi on hänen mukaansa muistin tuote: on oltava jokin yhdistävä kokemus, jota muistella.⁷⁷⁷

Tunnistan aineistosta kolme suhteellisen selkeästi määriteltävää sukupolvea, jotka sekä yhdistävät että erottavat laivanrakentajia. Määritelmät ovat minun tekemiäni, laivanrakentajat eivät näitä eivätkä muitakaan nimityksiä tai rajauksia ole käyttäneet. *Sotakorvaussukupolvia*, jolla tarkoitan 1940-luvulla ja 1950-luvun alussa telakalle töihin tulleita, yhdistää kokemus lähes tyhjistä aloittamisesta ja vaikeissa olosuhteissa selviytymisestä, sekä telakan kasvusta ja laajenemisesta 1950-60-luvuilla. He näkivät asioiden muuttuneen paljon paremmiksi niin ammatillisella, henkilökohtaisella kuin yhteiskunnallisellakin tasolla.⁷⁷⁸ Tähän sukupolveen kuuluvia kertojia on aineiston tuottamiseen osallistunut vain harvoja, mutta myös nuoremmat laivanrakentajat puhuvat heistä.⁷⁷⁹

Suurten ikäluokkien sukupolvella tarkoitan 1940–1950-luvuilla syntyneitä kertojia, joiden laivanrakentajaura ajoittui pääosin 1960–1990-luvuille ja jotka ehtivät jäädä eläkkeelle ennen Rauman telakan sulkemista 2014. Heidänkin kokemuksensa on

---

775 Nora 1996(b), 507–509.

776 Nora 1996(b), 505–506.

777 Nora 1996(b), 522.

778 H1 RMMV 40:1–2; H19 RMMV 44:39; H31 RMMV 44:52; R16 RMMV 44:36.

779 Esim. H2 RMMV 44:6; H5 RMMV 44:18; H36 RMMV 44:70.

yleensä hyvin myönteinen: he näkivät, että asiat telakalla parainivat niin olosuhteiden, osaamisen kuin työturvallisuudenkin suhteen, ja palkatkin nousivat. Kielteisiä kokemuksia heillä on riittäisistä työtaisteluista.⁷⁸⁰ Kertojien joukossa suurten ikäluokkien sukupolvi on parhaiten edustettu. Noin kolmasosa kertojista on syntynyt vuosien 1945–1954 välillä, ja eniten kertojia on ollut työssä 1980-luvun alussa (kuviot 1 ja 3).

Epävarmuus työn jatkuvuudesta määrittä *muutosten sukupolven* kokemusta. Tarkoitin tällä niitä kertojia, jotka olivat työssä Rauman telakan sulkemiseen 2014 asti ja jotka joko irtisanottiin tai siirrettiin ns. eläkeputkeen sen yhteydessä. Myös juuri ennen telakan sulkemista eläkkeelle tai muihin töihin siirtyneitä voi pitää tähän sukupolveen kuuluvina. Heilläkin on paljon myönteisiä kokemuksia ja korkea käsitys esimerkiksi omasta ja työtovereidensa ammattitaidosta. Muutosten sukupolven kokemusta kuitenkin leimaa epävarmuus tulevaisuudesta, jota koskeneet pelot sitten 2013–2014 realisoituivat.⁷⁸¹ Voi sanoa, että muutosten sukupolvea erottaa muista odotushorisontin epämääräisyys.⁷⁸² Kyse ei ole välttämättä siitä, että he olisivat odottaneet tai toivoneet tulevaisuudelta eri asioita kuin vanhemmat sukupolvet, vaan siitä, että he kokivat tulevaisuuden niin epävarmaksi etteivät rohjenneet kohdistaa siihen mitään odotuksia.

Määrittelemieni sukupolvien rajat eivät ole yksiselitteisiä. Esimerkiksi monet suuriin ikäluokkiin kuuluvat ehtivät uransa loppupuolella kokea samankaltaista epävarmuutta kuin muutosten sukupolvikin. Muitakin sukupolvia olisi epäilemättä mahdollista löytää ja nimetä. Rauma-Repolan ja Hollmingin yhdistymisen kokeneita voisi nimittää vaikkapa *fuusiosukupolveksi*, joka olisi osittain päällekkäinen sekä suurten ikäluokkien että muutosten sukupolven kanssa. Kyseessä ovat nimenomaan laivanrakentajasukupolvet, jotka määrittyvät työkokemusten perusteella. Kuten Nora toteaa, sukupolven kuuluminen riippuu myös kontekstista

---

780 Esim. H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H22 RMMV 44:42–43.

781 H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; R10 RMMV 44:17.

782 Odotushorisontista kts. Koselleck 1985, 273–274.

eikä pelkästään fyysisestä iästä.⁷⁸³ Esimerkiksi vanhimmilla ja nuorimmilla muutosten sukupolveen kuuluvilla voi ikäeroa olla yli 30 vuotta. Heillä tuskin työelämän ulkopuolella on sellaisia yhdistäviä kokemuksia, joiden kautta he kokisivat kuuluvansa samaan sukupolveen.

Suomalaisia metsänhoitajia tutkinut Leena Paaskoski pitää yhteisiä opiskelukokemuksia tärkeänä metsänhoitajasukupolvia määrittävänä ja rajaavana tekijänä.⁷⁸⁴ Raumalaisten laivanrakentajien sukupolvisuuden suhteen ei sen sijaan opiskelulla näytä olevan lainkaan merkitystä. Kertajat eivät ole puhuneet juuri mitään muualla kuin telakan kursseilla ja Rauma-Repolan konepajakoulussa suoritetuista opinnoista. Ero selittynee sillä, että toisin kuin metsänhoitajat, laivanrakentajat olivat opiskelleet monissa eri oppilaitoksissa, ja heidän opiskelutovereitaan oli päätyntynyt töihin myös muille aloille. Tämä koskee niin ammattitutkinnon suorittaneita työntekijöitä kuin toimihenkilöitäkin, joilla yleensä oli opisto- tai korkeakoulututkinto.

Itse sukupolven käsite on suoraan mainittu aineistossa harvoin, mutta sukupolvisuus tulee usein esiin. Kertajat ovat muistelleet vanhemmilta laivanrakentajilta saamaansa oppia ja kertooneet nuorempiansa ohjaamisesta.⁷⁸⁵ He ovat myös pohtineet niin vanhempien kuin nuorempienkin eroavaisuuksia oman ikäisiin laivanrakentajiin nähden. Nuorempien työmoraalia ovat jotkut suuriin ikäluokkiin kuuluneet pitäneet huonompana kuin edellisten sukupolvien.⁷⁸⁶ Toisaalta he ovat myös myötätuntoisesti arvelleet nuorten kokevan nykypäivän, siis 2010-luvun, työelämän epävarmaksi, kun töiden jatkuvuudesta ei ole tietoa sen paremmin laivanrakennusosalalla kuin muuallakaan.⁷⁸⁷ Jotkut kertajat ovat arvioineet nuoret sosiaalisesti taitavammiksi ja siten

---

783 Nora 1996(b), 519.

784 Paaskoski 2008, 67–68.

785 Esim. H7 RMMV 44:24; H18 RMMV 44:38; R5 RMMV 44:10; R9 RMMV 44:14; R16 RMMV 44:36; R17 RMMV 44:47; T5 RMMV 44:64.

786 Esim. H7 RMMV 44:24; H13 RMMV 44:29; T9 RMMV 44:73.

787 Esim. H28 RMMV 44:53; R20 RMMV 44:66.

vähemmän turhaan riitaisuuteen taipuvaisiksi kuin aiemmat sukupolvet.⁷⁸⁸

Muutamat kertojat ovat arvioineet eri sukupolviin kuuluneiden erilaisia toimintatapoja. He kokivat muutosvaiheet usein ongelmallisiksi, kun uusi sukupolvi, etenkin siihen kuuluvat johtajat, toi mukanaan aiemmasta jyrkästi poikkeavia ajatuksia. Kysymys ei ollut aina siitä, että he olisivat pitäneet uusia toimintamalleja ainakaan jälkikäteen ajatellen vanhoja huonompina, vaan vanhojen ja uusien ajattelutapojen yhteentörmäyksestä ja sopeutumisen vaikeudesta.⁷⁸⁹ Nosturinkuljettajana työskennellyt muutosten sukupolveen kuuluva kertoja koki tullessa toimeen erinomaisesti oman ikäistensä kanssa, mutta ihmetelleensä vanhempien nosturinkuljettajien keskinäisiä riitoja.⁷⁹⁰ Sähkösuunnittelijana työskennelleen, itse suuriin ikäluokkiin kuuluvan kertojan mukaan nuoremmilla suunnittelijoilla oli vaikeuksia sopeutua telakan perinteiseen työkuultuuriin. Heidän ajatusmaailmansa oli toisenlainen, mieluisista työajoista alkaen. Varsinkin ohjelmoijat halusivat tulla töihin myöhemmin, ja myös jatkaa työpäivää illalla pitempään, kuin mihin telakoilla oli totuttu.⁷⁹¹ Sukupolvien välinen kuilu siis näkyi telakoillakin.

4.1.6 Onko Rauman telakka teollisuusyhdyksunta?

Eräs kertoja kuvasi yhteisöllisyyden ja tiiviiden suhteiden muodostumista telakkayhteisössä:

Me, mikkä maaseudulta tultiin, tai oltiin niinku tullista tulleet, ni sehän oli semmonen homma, et ei oikein, syntyperäsii raumalaisii oikein telakalla ollu [...] Sanotaan siis näin, et esimerkiksi kaupunkis syntyneil, niillähän oli semmonen turvaverkosto, ni me luotiin

---

788 Esim. H2 RMMV 44:6; H16 RMMV 44:31.

789 H18 RMMV 44:38; H18 RMMV 44:38; H22 RMMV 44:43; R4 RMMV 44:9.

790 H28 RMMV 44:53.

791 T2 RMMV 44:61.

sitä turvaverkostoo siellä, et siellä oltiin kavereita ja tiedettiin kyl kavereist enemmän ku mitä muuten.⁷⁹²

Kertoja viittasi itseensä raumalaisella murrenimityksellä ”tulistullu”, joka merkitsee toiselta paikkakunnalta muuttanutta ja voidaan tulkita halventavaksi.⁷⁹³ Hän saattaa siis vihjata, että koki syntyperäisten raumalaisten sulkeneen hänet ulkopuolelle ja suhtautuneen häneen alentuvasti. Toisaalta hän mainitsi, ettei telakalla ollut moniakaan Raumalta kotoisin olleita, eikä heihin siten oikein ollut tilaisuuksiakaan tutustua. Muutamat muutkin ovat, yllä lainatun kertojan tavoin, arvelleet että yhteishengen muodostumista edisti se, että niin monet laivanrakentajat tulivat Raumalle muualta.⁷⁹⁴ Kaveriporukoita syntyi siksi luontevasti, kun kertojia työn lisäksi yhdisti tarve muodostaa sosiaalisia verkostoja uudessa kotikaupungissa. Vapaa-aikaakin tuli vietettyä työtovereiden kanssa, kun paikkakunnalla ei ollut muita tuttavita ja usein vielä asuttiin naapureina työsuhteasunnoissa. Tämä näyttää olleen tavallinen kokemus varsinkin 1970-luvulla aloittaneiden keskuudessa. Sitä on tuskin syytä pitää yllättävänä, koska juuri tuolloin työntekijämäärät Rauman telakoilla kasvoivat nopeasti. Siten työtovereiden joukossa todennäköisesti oli paljon muualta hiljattain muuttaneita. Kysymyksessä ei kuitenkaan ollut pelkästään 1970-lukulaisten sukupolvikokemus, esimerkiksi edellä lainattu kertoja tuli telakalle vuonna 1959.

Rauman laivanrakentajayhteisössä on piirteitä, jotka muistuttavat yhden työnantajan ympärille muodostuneita teollisuusyhdyskuntia, sellaisia kuin esimerkiksi Strömforsin rautaruukki, jota Juuso Marttila⁷⁹⁵ on käsitellyt väitöstutkimuksessaan, tai Alessandro Portellin⁷⁹⁶ tutkimat hiilikaivosyhteisöt Yhdysvalloissa. Tällaisissa yhdyskunnissa koko paikkakunnan elämää käytännössä

---

792 H15 RMMV 44:30.

793 Koskela 2012, 224.

794 Esim. H15 RMMV 44:30; H27 RMMV 44:48; R19 RMMV 44:65.

795 Marttila 2014.

796 Portelli 2011.

hallitsi yksi yritys, joka oli paitsi suurin tai jopa ainoa työnantaja, myös omisti esimerkiksi palveluita ja asuntoja, ja saattoi vastata myös koulutuksen ja vapaa-ajanvieron järjestämisestä. Suomessa tehdasyhdyskunnat ovat olleet tyypillisiä etenkin metsäteollisuudessa. Niissä vallinnutta järjestystä kutsutaan tehdaspaternalismiksi.⁷⁹⁷ Strömforsissa tehdään omistanut A. Ahlström Oy huolehti 1950-luvulla jopa eräistä muodollisesti kunnallishallinnolle kuuluneista tehtävistä, kuten paikkakunnan terveydenhuollosta ja koululaisten kuljetuksista.⁷⁹⁸ Kaivosyhtiöt Yhdysvalloissa saattoivat omistaa paikkakunnan ainoan päivittäistavaliikkeen, ja irtisanomisen uhalla vaatia työntekijöitään asioimaan yksinomaan siinä.⁷⁹⁹ Suomessa tällaisia käytäntöjä ei enää 1900-luvulla esiintynyt, mutta vielä 1940-luvulla Strömforsin seppien palkka maksettiin osittain luontaisetuina, kuten työnantajan omistamien maatilojen tuottamina elintarvikkeina. Tämä oli yhtiölle edullinen järjestely, ja siirsi sille päätösvaltaa työntekijöiden palkkojen käytöstä. Strömforsissa työ hallitsi myös ihmisten välisiä työpaikan ulkopuolisia suhteita, kuten tehdasyhdyskunnille oli tyypillistä. Vapaa-ajanvietto tapahtui työyhteisön kesken ja harrastustoiminnan järjesti pääosin yhtiö.⁸⁰⁰

Kuten edellä on selvitetty, monet raumalaiset laivanrakentajat asuivat työnantajansa omistamissa asunnoissa, viettivät vapaa-aikaansa työtovereidensa kanssa ja harrastivat urheilua seuroissa, jotka olivat kytköksissä telakkayhtiöihin. Siitä huolimatta heidän suhteensa työnantajaan ja asuinpaikkaan oli toisenlainen kuin tehdasyhdyskunnissa. Rauma ei ainakaan Suomen itsenäisyyden aikana ole ollut yhden elinkeinon, saati yhden yrityksen, leimaama kaupunki.⁸⁰¹ Vaikka telakoiden merkitys kaupungissa

---

797 Koivuniemi 2000, 9–11, 199–220; Kortelainen 2008, 14–22, 24–25, 40–43, 107–112.

798 Marttila 2014, 91–92.

799 Portelli 2011, 125–127.

800 Marttila 2014, 91–92, 95–99, 263, 272–273.

801 Jari Lybeck on kuvannut Raumaa 1800-luvun jälkipuoliskolla merenkulun kyllästämäksi kaupungiksi, jossa koko kaupungin elinkeinoelämä oli riippuvainen merenkulusta. Satakunta vuotta myöhemmin tilanne oli täy-

on ollut suuri, 1970-luvun huippuvuosinakin laivanrakentajien osuus kaikista raumalaisista nousi vain hieman yli kymmenen prosentin,⁸⁰² ja tuolloin laivanrakentajat jakautuivat kahteen erilliseen yhteisöön, Hollmingin ja Rauma-Repolan. Siten jokapäiväisessä arkielämässä laivanrakentajat olivat väistämättä tekemisissä muidenkin kuin omaan työyhteisöön kuuluvien kanssa, eikä työnantaja hallinnut elämää paikkakunnalla siten kuin pienissä tehdasyhteisöissä.

Tehdaspaternalismia ei Rauman telakoilla ollut. Työsuhde-asuntojen rakennuttamista lukuun ottamatta niin Hollming, Rauma-Repolan kuin niiden seuraajayhtiötkin pysyttelivät telakan porttien sisäpuolella.⁸⁰³ Laivanrakentajilla oli siten vaihtoehtoja niin asumisjärjestelyjensä, ostospaikkojensa kuin vapaa-ajanviettämisensä suhteen. Edes Raumalla asuminen ei ollut välttämätöntä, vaan jotkut kulkivat töihin toiselta paikkakunnalta.⁸⁰⁴ Toisaalta työpaikan vaihtaminen ei väistämättä merkinnyt muuttamista pois kaupungista.⁸⁰⁵ Sosiaalisia suhteita oli mahdollista muodostaa muidenkin kuin työtovereiden kanssa, vaikka olisikin ”tullist tullu”. Näistä suhteista on aineistossa tosin kerrottu hyvin vähän, mikä kertoo työyhteisön tärkeydestä, mutta luultavasti myös siitä, että kertojat eivät mieltäneet aihepiiriä asiaan kuuluvaksi haastatteluissa, joiden tarkoituksena he ymmärsivät laivanrakennuksen historian tallentamisen. Kirsi-Marja Hytönen on osoittanut, että

---

sin toinen: Raumalla toimi vuonna 1974 52 eri teollisuuslaitosta, joissa oli yhteensä lähes 8500 työpaikkaa. Laivanrakentajia oli tuolloin teollisuuden työvoimasta hieman yli kolmasosa. Lybeck 2012, 244–250; Heino 2002, 303.

802 Vuonna 1970 Hollmingin ja Rauma-Repolan yhteenlaskettu työntekijämäärä oli 2 514 ja Rauman väkiluku 25 672, eli 9,8% raumalaisista oli laivanrakentajia. Vuonna 1975 vastaavat luvut olivat 3 109, 29 079 ja 10,7%, ja vuonna 1980 3 205, 30 597 ja 10,5%. Katso myös kuvio 5. Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto -arkisto K12Aa Teollisuustilasto, yleislo-makkeet, KA; Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteritiedot, TilA; Heino 2002, 463.

803 Uola 1996, 232, 270–271; Uola 2001, 58–59, 89–93.

804 H14 RMMV 44:30; H34 RMMV 44:68; R19 RMMV 44:65.

805 H16 RMMV 44:31; H18 RMMV 44:38.

työhön liittyvässä muistitietokerronnassa kertojilla on taipumus rajata vapaa-aika kokonaan kerronnan ulkopuolelle⁸⁰⁶.

Esimerkiksi Strömforsin kaltaisella paikkakunnalla ruukkiyhteisöön kuuluminen oli miltei väistämätöntä, tai ainakin pyrkimällä jättäytymään siitä irralleen sulki samalla itsensä lähes kaikkien sosiaalisten suhteiden ulkopuolelle.⁸⁰⁷ Sen sijaan raumalaiselle laivanrakentajalle telakkayhteisöön kuuluminen ja osallistuminen oli viime kädessä vapaaehtoista ja valinnaista. Laivanrakentajayhteisön muodostuminen myös työpaikan ja työajan ulkopuolella toimivaksi ei siis ollut vaihtoehtojen puutteesta seurannut itsestäänselvyys, kuten se pienemmissä tehdasyhteiskunnissa saattoi olla. Poikkeuksellista tällaisen muista paikkakunnan asukkaista erottuvan työyhteisön muodostuminen ei ole. Muun muassa Forssan tekstiiliteollisuudessa työskennelleiden keskuudessa yhteisöllisyyttä rakensivat asuminen työsuhteasunnoissa ja työtovereiden kanssa tehdyt talkootyöt sekä harrastukset ja puulaakiurheilu samansuuntaisesti kuin Rauman telakoillakin.⁸⁰⁸ Raumalaista laivanrakentajayhteisöä enemmän tai vähemmän muistuttavia työyhteisöjä on syntynyt lukemattomilla paikkakunnilla, esimerkiksi Turun telakoilla, Tikkakoskella erikseen tehtaalla ja varuskunnassa sekä Novo Meston autotehtaassa Sloveniassa.⁸⁰⁹ Kuten edellä on esitetty, ainakin jotkut muualta kotoisin olleista laivanrakentajista kokivat olevansa jossain määrin erilaisia raumalaisia kuin kaupungista kotoisin olleet. Yhteisön kulttuuriperintöprosessiin on osallistunut myös laivanrakentajia, jotka ovat muuttaneet pois kaupungista. Raumalainen laivanrakentaja voi siis edelleen olla, vaikka muuttaisi esimerkiksi pääkaupunkiseudulle.⁸¹⁰ Paikallisuus ei ole vailla merkitystä, mutta yhteisö on voimakkaammin sidoksissa laivanrakentajuuteen kuin

---

806 Hytönen 2014, 246.

807 Marttila 2014, 95–99.

808 Vanha-Similä 2017, 168–183, 206–218.

809 Teräs 1996 62–68, 80–88; Naarminen 2018, 13–20, 31–40; Petrović 2013, 113–116.

810 R11 RMMV 44:19; R12 RMMV 44:22; T8 RMMV 44:72.

raumalaisuuteen. Kyseessä on siten ennemmin *työyhteisö* kuin *paikallisyhteisö*.

4.2 Huumori Rauman laivanrakentajayhteisössä

Huumorin⁸¹¹ mainitsevat tavalla tai toisella jokseenkin kaikki kertojat, ja moni on puhunut laivanrakentajille ominaisesta ”telakkahuumorista”⁸¹², ”työpaikkahuumorista”⁸¹³ tai ”verstas-huumorista”⁸¹⁴. Huumori on myös läsnä muistelutilanteissa: niin kertojat itse kuin kuulijatkin yhä uudelleen nauravat hauskoille muistoille, joita usein myös tuodaan esiin nimenomaan huvittamistarkoituksessa.⁸¹⁵ Huumorin merkityksiä Tikkakosken teollisuusyhteisössä tutkinut Niina Naarminen on esittänyt, että yhteisössä jaettu huumori voi luoda yhteishenkeä ja sitä toistamalla voi osoittaa yhteisöön kuulumistaan. Hänen mukaansa yhteisöllisyys Tikkakosken asetehtaalla työskennelleiden keskuudessa suorastaan rakentui huumorin varaan.⁸¹⁶ Onko telakkahuumorin merkitys raumalaisille laivanrakentajille yhtä keskeinen?

Huumorilla voi olla monenlaisia muotoja ja käyttötarkoituksia työyhteisössä. Naarminen on tutkimuksessaan pitänyt sitä

---

811 Käytän huumorin käsitteestä Jan Bremmerin ja Herman Roodenburgin laajaa määritelmää: ”Mikä tahansa viesti [...] jonka tarkoituksena on tuottaa hymy tai nauru” (”Any message [...] intended to produce a smile or a laugh”), johon lisäksi hymyn ja naurun lisäksi vielä kolmannen vaihtoehdon, huvittuneisuuden tunteen, sillä kuten Henk Driessen Mary Douglassiin tukeutuen huomauttaa, vitsiä on mahdollista arvostaa, vaikkei sille syytä tai toisesta ääneen nauraisikaan. Bremmer & Roodenburg 1997, 1; Driessen 1997, 224.

812 R10 RMMV 44:16; H7 RMMV 44:24.

813 R4 RMMV 44:9; R15 RMMV 44:34; R16 RMMV 44:36.

814 R10 RMMV 44:16; H27 RMMV 44:48; H29 RMMV 44:49.

815 Esim. H3 RMMV 44:7; H8 RMMV 44:25; H29 RMMV 44:49; R5 RMMV 44:10; R17 RMMV 44:47; T2 RMMV 44:61; T9 RMMV 44:73; T5 RMMV 44:64.

816 Naarminen 2018, 362–364.

tärkeimpänä viihtyvyyttä luovana tekijänä.⁸¹⁷ Saman suuntaisen johtopäätöksen voi tehdä myös raumalaisten laivanrakentajien kertomasta. Työpaikalle oli mukava mennä, jos siellä oli hauskaa. Yksi kertoja kuvaili tätä: ”Pomo tuli aina sanomaan, minkä takia Anni nauraa aamulla. Mää siihen, että pitäskö mun parkuu?”⁸¹⁸ Ongelmiakin oli helpompi käsitellä, jos ne käännettiin vitsiksi. Eräs kertoja esimerkiksi muisti työtoverinsa tokaisseen ”ei siihe aika mitää burnouttii ollu, sillo vaa vitutti koko ajan”.⁸¹⁹

Huumori rakentuu sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Se, mitä misäkin ajassa ja yhteisössä pidetään hauskana ja mille nauraminen on hyväksyttyä, määritellään yhteisön sisällä. Huumorilla voidaan määritellä ja osoittaa soveliaan käyttäytymisen rajoja, ja toisaalta se voi myös toimia yhteisön tapojen ja rajojen kritiikkinä. Huumorin avulla yhteisö voi opettaa tapoja ja tietoja jäsenilleen. Yhteisön sisäistämät tavat ja käytännöt myös säätelevät huumoria, esimerkiksi sitä, missä tilanteessa ja kenen kanssa on sopivaa tai sopimatonta pilaila. Vitsi, joka yhteisön kontekstissa on hauska, saattaa olla ulkopuoliselle täysin käsittämätön. Vaikka pila jollekulle tehtynä olisi sekä tekijästä että pilan kohteesta hauska, sen tekeminen jollekulle toiselle yhteisöön kuuluvalla ei ehkä tulisi kysymykseenkään.⁸²⁰ Yhteisön sisäiseen huumoriin tyypillisesti kuuluu tietty sisäpiirisuus.⁸²¹ Näin on myös raumalaisten laivanrakentajien huumorin laita. Usein hauskat tarinat liittyvät esimerkiksi ihmisiin ja tapahtumiin, joita ovat tuttuja vain laivanrakentajayhteisölle, tai vain osalle siihen kuuluvista. Siksi ulkopuoliset, kuten minä, eivät välttämättä aina ymmärrä mikä on hauskaa, ja miksi, eivätkä voi käsittää kaikkia telakkahuumorin vivahteita.

---

817 Naarminen 2018, 363.

818 H6 RMMV 44:23.

819 H27 RMMV 44:48.

820 Bremmer & Roodenburg 1997, 3; Driessen 1997, 222–224, 230–231.; Naarminen 2018, 194–207.

821 Naarminen 2018, 22, 323.

4.2.1 *Telakkahuumori*

Telakoiden työpaikkakulttuuriin kuului veijarihuumori, kepposten tekeminen ja työtovereiden erehdyttäminen. Yksi kertoja havaitsi kerran kotiin lähtiessään, että hänen polkupyöränsä oli kiinnitetty telineeseen vahvalla metallivaijerilla.⁸²² Varastotyöntekijänä ollut kertoja muisti, että kun hän tuli 1960-luvulla uutena tulokkaana töihin, varaston vanhemmat työntekijät huijasivat hänet haistamaan pahanhajuista ammoniakkaa.⁸²³ Yksi hitsaaja kertoi, että tulokkaita yritettiin erehdyttää ”viimeistelemään” hitsaussaumaa virtsaamalla niiden päälle,⁸²⁴ ja toinen sai työtoverinsa kadehtimaan itseään uskottelemalla muka saavansa nelinkertaisen palkan käyttäessään yhtä aikaa neljää ”heinäsirkaksi” kutsuttua automaattihitsauskonetta.⁸²⁵

Veijarihuumori liittyi usein uusien työntekijöiden opettamiseen.⁸²⁶ Sen kautta heitä kouluttiin työhön ja työpaikan tavoille sekä kannustettiin omatoimiseen ajatteluun. Veijarihuumorin avulla tulokkaita myös otettiin yhteisön jäseniksi ja testattiin heidän kypsyytään. Kun uusi työtoveri ei enää sokeasti uskonut kaikkia pilapuheita, muut eivät enää suhtautuneet häneen vasta-alkajana vaan täysivaltaisempana yhteisön jäsenenä.⁸²⁷ Tämän kaltainen huumorin opetuskäyttö on ollut tyypillistä teollisuustyöpaikoilla, ja sillä on yhteys perinteiseen kasvatustapaan, jossa lapsia on karaistu ja kannustettu itsenäiseen ajatteluun heitä narraamalla.⁸²⁸ Alf Lüdtken ja Kari Teräksen mukaan 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa teollisuustöissä kouluttiin tulokkaita usein myös ruumiillista kipua aiheuttaneilla kepposilla ja jopa haastamalla

822 H32 RMMV 44:54.

823 T2 RMMV 44:61.

824 H19 RMMV 44:39.

825 H23 RMMV 44:44.

826 Esim. H3 RMMV 44:7; H6 RMMV 44:23; H19 RMMV 44:39; H23 RMMV 44:44; T2 RMMV 44:61.

827 R4 RMMV 44:9; H33 RMMV 44:54; T5 RMMV 44:64.

828 Lüdtker 1993, 53–54; Naarminen 2018, 357; Teräs 2001, 46–48; Virtanen 1999, 113.

heitä tappeluihin.⁸²⁹ Tällaisista käytännöistä Rauman telakoilla ei kukaan ole kertonut. Kertojat ovat muistelleet työtovereille aiheutettua ylimääräistä työtä ja noloja tilanteita, mutta eivät vaaraa, kipua tai mustelmia.

Toisinaan huumori sai pilkanteon muotoja, jotka ainakin ulkopuolinen voisi tulkita arveluttavaksi kiusaamiseksi. Esimerkiksi työtoverin fyysisillä ominaisuuksilla saatettiin laskea leikkiä:

[Kertoja katsoo valokuvaa, jossa näkyy hyvin kookas ohutlevyseppänä työskennellyt työntekijä] Tämä on sellanen kuriositeetti, että ohutlevyseppiä, ja tää on [alkuosaa voimakkaasti painottaen] ohutlevyseppä [...] Semmonen nimi on kyllä olemassa, ja siellä elää, että ohutlevyseppä Nummelin, ja se saatto just olla noin, että se tuli siitä painotuserolla lausuttuna.⁸³⁰

Hitsaajana työskennellyt pienikokoinen kertoja muisteli, että hänellä oli toisinaan työparina eräs huomattavan pitkä työtoveri. Kaksikolle tuli tavaksi vaihtaa asiaan liittyviä humoristisia viestejä, kun kertojalla oli vaikeuksia ylettyä korkealla oleviin työkohteisiin ja kookkaalle työparille taas ahtaissa paikoissa työskentely tuotti ongelmia:

Se oli semmonen kauhian pitkä, ni mää kirjotin aina, että ”en ulettunu” ja sit se kirjotti mul jonki pien koloo, et ”en mahtunu” [nauraa].⁸³¹

Pilkkahuumoria saatettiin käyttää myös porukkahengen rakentamiseen toisista porukoista erottautumalla, usein niin että oma porukka leikillään ja liioitellen selitettiin muita taitavamaksi tai paremmaksi, ja vastaavasti toiset vähemmän osaaviksi. Esimerkiksi runkotyö- ja varusteluosastojen työntekijät sekä hitsaajat ja levysepät ovat kertoneet välillään olleen keskinäistä nal-

829 Lüdtker 1993, 51–52, 55; Teräs 2001, 48–50.

830 R14 RMMV 44:33.

831 R19 RMMV 44:65.

jailua, jota ei otettu kovin vakavasti. Kertojat pitivät sitä lähinnä tapana lujittaa yhteisyyden tunnetta oman porukan kesken.

Varusteluapuolen pojat rupes sanomaan meitä [runkotyöntekijöitä] resuperseiks, sen jälkeen se arvostus hiukan laski. [haastattelija ja kertoja nauravat] Mutta oli siellä huumori kova ja kyl meit arvostettiin. Me arvostettiin itteemme oikein hirveesti.⁸³²

Tää on nyt ihan semmosta lärvittelyä mitä tuol äijät huulta heittää, kato ku ne heittää välillä, et kenestä ei tuu hitsarii, ni siitä tehdää levyseppä [...] Kyl täälä aika tasa-arvo on ihan ollu sillai, et ei o.⁸³³

Edellä mainituissa tai muissakaan tapauksissa ei kukaan ole kertonut kenenkään tällaisesta huumorista loukkaantuneen. Kun pilkka kohdistui omiin työtovereihin, siis yhteisön sisään, sen seurauksista oltiin myös henkilökohtaisesti vastuussa. Hän, joka pilkkasi työtovereita olettaen, etteivät he siitä pahastu, samalla ikään kuin antoi heille luvan pilkata takaisin ja lupauksen olla siitä loukkaantumatta. Näyttää siltä, että laivanrakentajat olivat sisäistäneet tämän koodiston hyvin.⁸³⁴ En tietenkään voi päätellä, ettei kukaan *koskaan* olisi suuttunut itseensä kohdistuneista vitseistä tai kepposista, tai ettei pilkkahuumoria olisi telakoilla *lainkaan* käytetty kiusaamis- tai alentamistarkoituksessa, mutta aineistossa kukaan ei ole kertonut tällaisesta.

Itseä tai omaa porukkaa ovat kertojat toisinaan pilkanneet itseironisesti, omia kykyjä tai tekemisiä liioittelevasti väheksymällä.⁸³⁵ Suunnittelijana toiminut kertoja muisteli, kuinka erään laivan merikokeessa havaittiin potkurin aiheuttavan voimakasta värähtelyä. Ongelma korjattiin lisäämällä potkurin yläpuolelle ylimääräinen suulake. Suunnittelijoille asia oli kiusallinen:

---

832 H15 RMMV 44:30.

833 H32 RMMV 44:54.

834 Pilkkahuumorin koodistosta työyhteisössä kts. Lüdtker 1993, 55; Naarminen 2018, 101, 371–372.

835 Esim. H7 RMMV 44:24; R7 RMMV 44:12; R10 RMMV 44:15; R13 RMMV 44:32 R17 RMMV 44:47.

Muistaakseni se oli sitten [pääsuunnittelija] Tirkkosen Kalle, joka siitä sitte sano, ku katteli sitä ratkasua, että kyllähän tosta näkyy, että siinä on sudelta leikattu häntä ja korvat ja maalattu se valkoiseksi ja selitetään, että kyllä se lammas on, vaikka vähän karkea-karvanen. [kaikki nauravat]⁸³⁶

Itseironia voi toimia keinona suojautua toisten pilkalta.⁸³⁷ Esimerkiksi edellä mainitussa tapauksessa pääsuunnittelija teki itsensä ja tekemänsä ratkaisun naurunalaiseksi, ja siten vei muilta mahdollisuuden tehdä niin.

Ulkopuolisiin kohdistetusta pilkasta on joitain mainintoja. Joitain neuvostoliittolaisista kerrottuja tarinoita voi pitää pilkka-huumorina, esimerkiksi kertomuksia heidän ylenpalttisesta mieltymyksestään alkoholijuomiin⁸³⁸, sekä anekdootteja eräästä tulkista, jonka puutteena pidettiin sekä suomen että venäjän huonoa taitoa.⁸³⁹ Asiakkaiden pilkkaaminen, samoin kuin itseironia muisteltaessa omia vaikeuksia asiakkaiden toiveiden täyttämisessä, voi toimia eräänlaisena oman alisteiseksi koetun aseman vastustamisena.⁸⁴⁰ Tästä näkökulmasta on huomionarvoista, että johtajiin ja esimiehiin kohdistuvasta pilkasta on kerrottu vähemmän kuin asiakkaisiin kohdistuvasta. Tästä voi päätellä, että paineiden on koettu tulleen ennemmin ulkopuolelta, asiakkaan taholta, kuin telakkayrityksen ja omien esimiesten taholta. Kertojat halusivat rakentaa hyviä, asiakkaat tyytyväiseksi tekeviä laivoja. Jos he siinä epäonnistuivat, seurasi ammattiylpeyden kriisi, jonka he käsittelivät huumorin keinoin.

---

836 R7 RMMV 44:12.

837 Driessen 1997, 226. Vrt. Naarmisen osin omakohtainen kuvaus tikkakoskelaisten tavasta käyttää itseironiaa suojakeinona ulkopuolisten pilkalta. Naarminen 2018, 112–114.

838 R2 RMMV 44:4.

839 R13 RMMV 44:32. Kyseessä ei ollut telakan oma tulkki, vaan neuvostoliittolainen, asiakkaan palveluksessa ollut tulkki ja siten yhteisön ulkopuolinen.

840 Naarminen 2018, 361, 371–372.

Muutamat kertojat muistelivat työtovereita, joilla oli tapana käyttäytyä muista poikkeavilla, työtovereita hämmentäneillä tavoilla. Yksi kertoja muisti erään tällaisen laivanrakentajan istuneen ruokalassa aina tietyllä paikalla. Jos joku muu oli tälle paikalle istunut, ei hän mennyt muualle vaan seisoi mitään sanomatta ruokalautanen kädessään omanaan pitämänsä paikan vieressä, kunnes sillä istuva ymmärsi siirtyä.⁸⁴¹ Muutamat kertojat muistelivat insinööriä, joka liikkui talvipakkasillakin ulkona hyvin kevyesti pukeutuneena⁸⁴², erään kertojan sanoin ”ei se ny ihan ilki alastomana ollu”.⁸⁴³ Useimmat kertojat eivät kuitenkaan puhuneet poikkeuksellisesti käyttäytyneistä henkilöistä mitään, edes haastattelijan kysyessä mieleen jääneistä persoonallisuuksista.⁸⁴⁴ Myös Rauman telakoilla siis oli yhteisön tuntemia originelleja, joiden poikkeavaan käyttäytymiseen suhtauduttiin hyväksyvästi ja joita suomalaisissa yhteisöissä ja kansanperinteen tutkimuksessa on usein nimitetty kylähulluiksi.⁸⁴⁵ He eivät kuitenkaan olleet kovin merkittävä osa laivanrakentajien jaettuja muistoja. Kysymys ei tulkintani mukaan ole siitä, että kertojat pitäisivät originelleihin liittyviä muistoja kiusallisina tai sopimattomina tallennettaviksi, sillä heitä muistelleet puhuivat heitä myönteisesti ja lämpimästi.

Naarminen on nostanut esiin poliittisesti latautuneen huumorin, joka oli yleistä hänen tutkimassaan Tikkakosken asetehtaan yhteisössä. Siellä se liittyi sosiaalidemokraattien ja kommunistien valtataisteluun ammattiyhdistysliikkeessä. Jotkut hänen haastattelemansa tikkakoskelaiset kertoivat veijaritarinamuotoisia anekdootteja, joissa toisen puolueen edustajat näyttäytyivät hölmöinä

841 H15 RMMV 44:30.

842 H8 RMMV 44:25; H26 RMMV 44:48; T4 RMMV 44:63.

843 H26 RMMV 44:48.

844 Esim. H5 RMMV 44:18; H6 RMMV 44:23; H17 RMMV 44:37; H32 RMMV 44:54. Kysymykseen on vastattu kertomalla työtovereista, joiden käyttäytymisen ei mainittu poikkeavan normeista mutta joissa oli jotain muuta erityistä, esimerkiksi karjalaisuus.

845 Kylähulluista kts. esim. Eskola 1989, 55–57; Naarminen 2018, 218–220; Rantala 2014, 19–25; Saarinen 2000, 77–78, 97–100.

ja kertoja itse sekä hänen puoluetoverinsa ovelina.⁸⁴⁶ Vaikka raumalaiset laivanrakentajat puhuivat puoluepolitiikasta paljonkin (kts. luku 4.4.1), eivät he liittäneet siihen aihepiiriin tällaisia tarinoita. Ehkä tämä johtui siitä, että Raumalla sosiaalidemokraateilla oli selkeä yliote, kun taas Tikkakoskella asetelma oli paljon tasaisempi.⁸⁴⁷ Siten tarve hakea yliotetta tekemällä toinen osapuoli naurunalaiseksi saattoi Rauman telakoilla olla vähäisempi.

4.2.2 Huumori, hierarkiat ja kiistämisen kulttuuri

Huumori saattaa liittyä myös kiistämisen kulttuuriin (lyhyemmin kiistämiseen), eli yhteisön sisäisten hegemonioiden vastustamiseen. Tämä voi tarkoittaa virallisten rakenteiden, esimerkiksi esimiesten aseman ja arvovallan vastustamista huumorin avulla. Sen lisäksi voidaan kyseenalaistaa ja uhmata myös yhteisön sisäisiä normeja, esimerkiksi vallitsevia poliittisia näkemyksiä tai niin sanottua kunnollisuusideaalia. Kiistäminen voi olla myös selviytymiskeino, joka auttoi sietämään ikäväksi koettuja tilanteita. Kiistävällä kansanhuumorilla on pitkät perinteet niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin.⁸⁴⁸ Sami Suodenjoki on määritellyt kiistämisen kulttuurin niin, ettei se välttämättä edellytä aktiivisia, julkisia vastarintatekoja valtarakenteita vastaan. Kiistäminen voi olla kätkeytyä, passiivista ja yksityistä, tapahtua ikään kuin ajatuksen tasolla. Vaikka valtarakenteisiin ulkoisesti mukauduttaiisiin, voidaan esimerkiksi ”herroja” pilkkaavan huumorin kautta heidän arvovaltansa kiistää.⁸⁴⁹ James C. Scott on arvostellut ”varaventtiili-teorioiksi”⁸⁵⁰ kutsumiaan tulkintoja, joiden mukaan kiistäminen on alistetussa asemassa olevien korviketoimintaa sen sijaan, että he todella nousisivat vallassa olevia vastaan.

---

846 Naarminen 2018, 176–178.

847 Naarminen 2018, 300–306.

848 Driessen 1997, 224–225; Naarminen 2018, 175–180, 356. Kunnollisuus-ideaalista Suodenjoki 2010, 47–50, 305.

849 Suodenjoki 2010, 35–36.

850 Englanniksi ”Safety-valve theories”, Scott 1990, 186.

Scottin mukaan kiistäminen voi olla aktiivisen valtarakenteisiin kohdistuvan vastarinnan muoto sekä keino vaikuttaa alisteisessa asemassa olevien ja valta-asemassa olevien suhteisiin.⁸⁵¹ Kiistäminen on käsitteenä lähellä Alf Lüdtken kuvaamaa työntekijöiden omapäisyyttä⁸⁵², mutta en pidä niitä täysin samoina asioina. Kiistäminen, siten kuin esimerkiksi Suomenjoki sen määrittelee ei välttämättä saa ilmaisuaan aktiivisina tekoina, kun taas omapäisyys, muodollisesti muille kuuluvan vallan haltuunotto, vaatii toimia. Kiistäminen voi olla yksityistä, kun taas omapäinen toiminta ainakin melkein aina tapahtuu ryhmässä. Kiistäminen saattaa johtaa omapäiseen toimintaan, mutta niin ei väistämättä aina tapahdu.

Kiistämisen kulttuuri Rauman telakoilla ilmeni esimerkiksi työntekijöiden keskinäisissä työurakoiden käytännöissä ja sääntelyssä, niin sanottujen firabelien tekemisenä sekä huumorina. Johtajille ja esimiehillekin voitiin tehdä kepposia. Heitä, toisin kuin asiakkaiden edustajia, voitiin myös pilkata heidän kuulensa.⁸⁵³ Huumorin avulla saatettiin arvostella esimiesten johtamistapoja. Hitsaajien luottamusmiehenä 1970-luvulla toiminut kertoja kiusoitteli erään laivan valmistuttua työnjohtajaa, jolla oli tapana huomautella pitkäksi venyneistä kahvitauoista: ”katos Vesa, ko pojat on tehny ja flikat komian laivan kahvitunneillaan”.⁸⁵⁴ Johtavassa asemassa oleva voitiin myös tehdä naurunalaiseksi esimerkiksi kyseenalaistamalla, mihin hän tarvitsi samanlaiset turvakengät kuin työntekijöillä oli. Laivanrakennuspaikalla työkennellyt⁸⁵⁵ kertoja muisteli:

[Työsuojelupäällikkö ja tuotantopäällikkö] kulkivat varastossa ja kattovat, et siel on turvakenkiä ja [tuotantopäällikkö] Jarkko kysy [työsuojelupäällikkö] Mikolta, et voisik sä kirjottaa hänelle lapun

851 Scott 1990, 187–192.

852 Saksaksi ”Eigensinn”, Lüdtke 1993, 49.

853 H7 RMMV 44:24; H8 RMMV 44:25.

854 H27 RMMV 44:48.

855 H7 RMMV 44:24. Kyseinen kertoja teki pitkän uran, jonka aikana toimi useissa eri tehtävissä, enimmäkseen kuitenkin laivanrakennuspaikalla.

noist turvakengistä. [matkii työsuojelupäällikön puhetapaa] ”Jos sinä pelkää, et joku isokenkäinen astuu varpaallesi, ni kyllä minä sinulle lapun kirjotan”. [haastatteli ja kertoja nauravat]⁸⁵⁶

Tulkintani mukaan edellinen anekdootti oli kertojan mielestä hauska, koska se sisältää paitsi absurdin mielikuvan tuotantopäällikön varpaita tallovista vielä mahtavammista ”isokenkäisistä”, myös koomisen rinnastuksen laivanrakennuspaikalla työskentelevien ja tuotantopäällikön työnkuvien välillä. Laivanrakennuspaikalla ei turvakengien välttämättömyyttä tarvinnut perustella, mutta siellä työskentelevien näkökulmasta tuotantopäällikkö teki siistiä sisätyötä, jossa hänen jalkojaan tuskin ainakaan kovin usein uhkasivat painavat esineet. Piti siis keksiä vaihtoehtoinen selitys. Samalla kertoja esitti oman työnsä todellisempana laivanrakentamisena kuin johtajien työn. Kertoja oli itse toiminut pitkään esimiesasemassa työnjohtajana. Kyseessä ei siis ollut pelkästään niin sanottujen herrojen ja työmiesten välisestä vastakkainasettelusta, vaan vastakkain asettuivat myös ulkona vaativissa olosuhteissa suorittavaa työtä tekevät ja ruumiillisesti vain vähän vaativaa työtä sisätiloissa tehneet.

Ylemmässä asemassa oleviin kohdistunut huumori oli useimmiten tilannesidonnaista veijarihumoria, kuten edellä mainitussa tapauksessa. Joskus myös heidän henkilökohtaisia ominaisuuksiaan tai tapojaan pilkattiin. Eräs kertoja esitti telakan johtajan suorastaan yksinkertaisena ja helposti petkutettavana. Hän ei nimittäin kertojan mukaan ymmärtänyt, että työntekijät kiihdytivät työtahtia, kun tiesivät johtajan katselevan heitä:

Bergström katteli toimiston ikkunast, et et tuata noin ni näyttäs niinko tuol ei tekis kukkaa mittää, mutta ko mä tulen tän paikalle, ni kylhän ne pojat töitä tekee [nauraa]⁸⁵⁷

Tietynlaisena kiistämisen kulttuurina voi pitää myös työväli-neille ja -tiloille annettuja humoristisia ja vähättelevän sävyisiä

---

856 H7 RMMV 44:24.

857 H29 RMMV 44:49.

nimityksiä. Esimerkiksi Hollmingin telakalla nostureista kertojat käyttivät sellaisia ulkomuotoon ja toimintaan liittyviä lempinimiä kuin ”vaapsahainen”⁸⁵⁸ ja ”mittarimato”⁸⁵⁹, joiden tuskin voi katsoa kuvastavan nostureilta toivottuja ominaisuuksia. Tällaisilla nimityksillä saatettiin kyseenalaistaa yhtiön arvovaltaa, varsinkin kun mainitut nosturit olivat Hollmingin omaa tuotantoa ja suunnittelua. Lempinimien keksiminen saattoi myös olla yksinkertaisesti eräänlainen leikkimielinen ilmaisumuoto luvussa 4.3.1. käsitellystä ”Hollmingin hengestä”, sillä erään kertojan mukaan Hollmingilla oli yleisesti tapana keksiä asioille humoristisia lisänimiä: ”kaikelle, minkä vaan sai väännettyä, aivan kaikesta väännettiin jotain”.⁸⁶⁰

Kuten edellä on kerrottu, kertojat pitivät yleensä esimiesten ja alaisten suhteita Rauman telakoilla epämuodollisina ja hierarkisia rajoja matalina. Esimiesten ja johdon kustannuksella pilailun voi tulkita tämän epämuodollisen ilmapiirin rakentamiseksi ja ylläpitämiseksi. Kestämällä pilat suuttumatta esimiehet myös saavuttivat alaistensa arvostuksen.⁸⁶¹ Hekin olivat siis sisäistäneet yhteisön pilailusuhteiden⁸⁶² koodiston ja osasivat ikään kuin pelata samoilla säännöillä kuin alaisensakin. Aineistossa on kerrottu vain yhdestä tapauksesta, jossa ylemmässä asemassa ollut pahastui huumorista. Eräs insinööri tiedusteli savun hajua tuntiessaan, paloiko rakenteilla olevassa laivassa jokin. Kyseessä oli hitsauskipinän sytyttämä palava siivousrätti, ja tilanne oli hallinnassa. Rättiä sammuttanut työntekijä vastasi polttavansa vanhoja urakkalappuja, mistä insinööri suuttui.⁸⁶³ Tämäkään tapaus ei välttämättä liittynyt yksinomaan hierakiaan ja arvovaltaan. Insinöörin suuttuminen saattoi johtua siitä, että työntekijä vastasi

858 R15 RMMV 44:34.

859 R14 RMMV 44:33.

860 R14 RMMV 44:33.

861 H22 RMMV 44:43; R4 RMMV 44:9; kts. myös Naarminen 2018, 246; Driessen 1997, 232.

862 Pilailusuhteista, englanniksi ”joking relationship”, kts. Driessen 1997, 232–235.

863 H8 RMMV 44:25.

ivallisesti hänen asialliseen huoleensa turvallisuudesta. Tulkitsen, että kertojan mielestä insinöörin olisi joka tapauksessa pitänyt ymmärtää olla suuttumatta: hän oli kertomuksessa se, joka ei ymmärtänyt yhteisön tapoja, ei työntekijä.

4.2.3 Telakkahuumorin merkitykset

Kertojat puhuivat telakkahuumorista lähes yksinomaan myönteisenä, yhteishenkeä lujittaneena asiana. Tärkeintä oli sen viihdytystä parantava vaikutus.⁸⁶⁴ Vaikka työtoverit tekivät toisensa hetkellisesti naurunalaiseksi, ei kukaan kertonut kenenkään toden teolla pahastuneen. Ainoa esimerkki tarkoituksellisesta kiusaamisesta huumorin varjolla olivat naislaivanrakentajien kokemukset tilanteista, joissa he ovat joutuneet hyvin kielteiseksi kokemallaan tavalla miespuolisten työtovereiden pilanteon kohdeeksi⁸⁶⁵, mitä käsittelen tarkemmin luvussa 4.5.2. Naisetkin kyllä kertoivat myös myönteisestä huumorista.⁸⁶⁶ Huumorilla on telakoilla epäilemättä ollut painetilanteita purkavaa ja siten ristiriitoja tasoittavaa merkitystä. Toisaalta huumori on toisiin, esimerkiksi johtajiin ja toisissa tehtävissä työskenteleviin, kohdistuvan pilkan keinoin saattanut myös rakentaa ristiriitoja. Scottin tulkinta kiistämisestä selittää Rauman laivanrakentajien huumoria hyvin. Ylemmässä asemassa olevien kustannuksella ja heidän kanssaan oli mahdollista vitsailla ilman pelkoa vakavista seurauksista. Kyse ei ollut sorretussa asemassa olevien alaisten ”varaventiilistä”, vaan valtarakenteiden sosiaalisesta muodostamisesta telakkayhteisössä. Kiistämisellä todennäköisesti oli rajansa, joiden ylittäjä olisi joutunut vaikeuksiin. Niiden ylittämisestä ei kuitenkaan kukaan kertonut, joskin edellisessä alaluvussa mainitun esimerkin insinööristä, joka suuttui työntekijän vastauksesta, voi tulkita

---

864 Esim. H6 RMMV 44:23; H17 RMMV 44:37; H18 RMMV 44:38; H32 RMMV 44:54.

865 H23 RMMV 44:44; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

866 H6 RMMV 44:23; T2 RMMV 44:61; R19 RMMV 44:65.

rajojen koetteluksi. Näin ollen näyttää siltä, että telakkayhteisö sisäisti huumoriin liittyvät tavat hyvin.

Naurulla ja huumorilla voi olla monenlaisia merkityksiä, myös ristiriitaisia. Paitsi hauskalle muistolle, nauraa voidaan myös tapahtumahetkellä vakavaksi, suorastaan surulliseksi, koetuille muistoille, tai jälkikäteen absurdeilta näyttävillä asioilla. Nauru voi myös merkitä tai peittää kiusallisuutta, kielteisiä tunteita tai jopa itkua.⁸⁶⁷ Aineistossa vähemmän riemukasta naurua esiintyy muun muassa tehtyjä virheitä muistellessa ja puhuttaessa työturvallisuuteen liittyvästä piittaamattomasta asenteesta, joka kerrontahetkellä näyttäytyy kertojille järjenvastaisuudessaan huvittavana. Muutama kertoja totesikin suoraan, etteivät jotkut muisteltaessa huvittavalta tuntuvat asiat olleet heistä tapahtumahetkellä lainkaan hauskoja.⁸⁶⁸ Jotkut nauravat myös Rauman telakan sulkemiseen liittyvistä kielteisistä tuntemuksista kertoessaan (kts. luku 4.7.1). Huumorin ja naurun kautta siis on mahdollista käsitellä monenlaisia tunteita, myös kielteisiä. Huumorilla on tässäkin mielessä myös rajansa, kukaan ei esimerkiksi nauranut kuolemaan johtaneista työtapaturmista puhuessaan.⁸⁶⁹

Muuten kuin nauramalla ei tunteita aineistossa ilmaista käytännöllisesti katsoen lainkaan. Kukaan ei esimerkiksi itkenyt tai muuten osoittanut liikuttumista. Rauman telakan sulkemisen 2013–2014 aiheuttamat tunteet olivat monille ajankohtaisia kerrontahetkellä, mutta muuten tunteiden kokemista vain muistellaan.⁸⁷⁰ Kertajat puhuivat siitä, miltä *tuntui joskus ennen*, mutta vain harvoin, miltä *tuntuu nyt* kerrontahetkellä. Ne, jotka tunteista puhuvat, yleensä vain mainitsevat, että kokivat niitä eivätkä käsittele asiaa sen enempää. Melko usein mainittu tunne on

---

867 Kortteinen 1992, 258; Bremmer & Roodenburg 1997, 2–3; Driessen 1997, 230; Heikkilä 2018, 70; Koskinen-Koivisto 2014, 69–70; Naarminen 2018, 375–377.

868 Esim. R2 RMMV 44:4; R8 RMMV 44:13.

869 Esim. H6 RMMV 44:23; H6 RMMV 44:23; R20 RMMV 44:66; T1 RMMV 44:55.

870 Esim. H6 RMMV 44:23; H15 RMMV 44:30; H16 RMMV 44:31; R1 RMMV 44:1; R10 RMMV 44:16; R17 RMMV 44:47; T7 RMMV 44:71.

pelko. Insinöörinä työskennellyt kertoja esimerkiksi kertoi usein tunteneensa pelkoa ennen vesillelaskuja, joiden valmisteluun liittyvistä laskelmista oli vastuussa, sillä niin moni asia olisi voinut mennä pieleen.⁸⁷¹ Muut ovat kertoneet esimerkiksi korkeisiin tai ahtaisiin paikkoihin tai vaarallisiin työtehtäviin liittyvästä pelosta.⁸⁷²

Naarmisen mukaan yhteisen naurun muistokin voi olla voimaannuttava kokemus.⁸⁷³ Laivanrakentajien yhteistä naurua esiintyy paitsi heidän muistoissaan, myös kuuluu heidän muistellessaan. Kertojat nauravat käytännöllisesti katsoen jokaisessa haastattelussa ja keskustelussa sekä lähes kaikkien puheenaiheidenvyhteydessä. Laivanrakentajia ovat naurattaneet niin myönteiset ylpeydenaiheet, kuten rakennetut laivat ja ammattitaito⁸⁷⁴, kuin ongelmatkin, kuten taloudelliset vaikeudet ja työtaistelut.⁸⁷⁵ Telakkahuumori siis elää edelleen, ja on yhä keskeinen raumalaisten laivanrakentajien yhteisön rakentaja. Yhteinen nauru on voimakas osallisuuden kokemus, ja siten telakkahuumori on omaksuvan identiteettityön keskeinen väline. Lisäksi sillä on monumentalisoivan identiteettityön tehtävä.⁸⁷⁶ Asia, jonka yhteinen muistelu tuottaa jaetun ilon kokemuksen, on epäilemättä yhteisen historian tärkeä symboli. En osaa kuvitella Rauman laivanrakentajien yhteisöä ilman sen sisäistä huumoria. Siinä mielessä siis voi sanoa, kuten Naarminen Tikkakosken asetehtaan yhteisöstä, että raumalaisten laivanrakentajienkin yhteisöllisyys todella rakentuu huumorin varaan.

---

871 T7 RMMV 44:71.

872 H1 RMMV 40:2; H14 RMMV 44:30; H17 RMMV 44:37.

873 Naarminen 2018, 356, 376.

874 Esim. R6 RMMV 44:11; R9 RMMV 44:14; H7 RMMV 44:24; H32 RMMV 44:54; T7 RMMV 44:71; T9 RMMV 44:73.

875 Esim. R10 RMMV 44:15; R11 RMMV 44:19; H28 RMMV 44:48; H30 RMMV 44:51; T1 RMMV 44:55; T2 RMMV 44:61.

876 Identiteettityön lajeista kts. Sivula 2015, 64–67.

4.3 Kahdesta yhteisöstä yhdeksi?

Ennen kuin telakoiden yhdistymistä alettiin suunnitella, Hollmingin ja Rauma-Repolan työntekijöiden välillä oli vain vähän yhteyksiä, ei sen enempää kuin muiden raumalaisten yhteisöjen kesken, jos ei vähempääkään. Eräs kertoja muisteli yhtiöiden välillä olleen eräänlaisen herrasmiessopimuksen, jonka mukaan toisen telakan työntekijöitä ei rekrytoitu omaan yhtiöön.⁸⁷⁷ Muutamat kertojat työskentelivät molemmilla telakoilla, mutta hekään eivät yleensä siirtyneet suoraan, vaan työskentelivät välillä jossakin muualla. Yhteisöillä on kerrotun perusteella ollut omat, toisistaan poikkeavat piirteensä. Syntyikö siis telakoiden yhdistymisestä uusi, yhteinen raumalainen laivanrakentajayhteisö, ja jos syntyi, miten ja millainen?

4.3.1 *Hollmingilaisuus ja repolalaisuus*

Kertojista vain kaksi⁸⁷⁸ on maininnut aloittaneensa laivanrakentajauransa telakoiden yhdistymisen jälkeen. Siten lähes kaikki kokivat itsensä paitsi raumalaiseksi laivanrakentajaksi, myös joko ”hollmingilaiseksi” tai ”repolalaiseksi”. Monet pitivät, enemmän tai vähemmän vakavissaan, ”omaa” telakkaansa toista ansiokkaampana. Näin kuvaili asioita eräs ”repolalainen” kertoja:

Ku toisel puolel [Rauma-Repolalla] on tehty nii paljo enemmän isompii laivoi, ja toisel puolel [Hollmingilla] on tehty melkei niinku soutuveneii siihen verraten.⁸⁷⁹

”Hollmingilainen” kertoja näki toisin:

---

877 H1 RMMV 40:2.

878 Lisäksi on viisi sellaista vain teemakeskusteluihin osallistunutta kertojaa, jotka eivät ole maininneet laivanrakentajauransa aloitusvuotta eikä heidän kertomastaan selviä, työskentelivätkö he telakalla jo ennen yhdistymistä vai vasta sen jälkeen.

879 H8 RMMV 44:25.

Repolä suhtautu vähän sillä tavalla tähän Hollmingin toimintaan, että me ollaan tehty tommosia pieniä purkkeja ja kaikenlaisia, yksinkertasia laivoja, ja he on tehny sentään tämmösiä risteily, Albatrossia ja näitä rapulaivoja ja muita. Niin Jouni sitten sano, että menkääs kysymään sieltä talouspuolelta, paljonko niistä tuli rahaa. [monet nauravat]⁸⁸⁰

Vaikka ”hollmingilaiseksi” tai ”repolalaiseksi” ei suorastaan synnytty, kulki telakalla työskentely usein suvussa. Moni kertoja päätyi jommallekummalle telakalle vanhempiensa tai muiden sukulaisten, joskus myös ystävien tai tuttavien perässä.⁸⁸¹ Yksi kertoja sai 1980-luvulla työtärjouksen molemmilta Rauman telakoilta. Hän valitsi Rauma-Repolan, koska hänen isänsä oli siellä töissä, ja ”se puhu järkee, et etkai sinä ny sin veistämöön [kertoja ja kuulijat nauravat], [edelleen nauraen] ja se siitä”.⁸⁸² Kertojan ”repolalainen” isä siis piti Hollmingia pienenä ja vähäpätöisenä ja vertasi sitä veneveistämöön.

Raja ei kuitenkaan ollut täysin ylittämätön. Eräs Hollmingilla työskennellyt kertoja muisti hakeneensa tuttavansa työhaastatteluun Hollmingille Rauma-Repolan telakan asuntoalueelta, tämän vanhemmat näet työskentelivät Rauma-Repolalla. ”Ku pomo pyytää [...] Niihän siin kävi, että sit hänestä tuli hollminkilaine”.⁸⁸³ Neljä kertojaa mainitsi työskennelleensä molemmilla telakoilla.⁸⁸⁴ Lisäksi yksi Hollmingilla työskennellyt kertoja oli komennuksella Rauma-Repolan puolella 1950-luvun lopulla, kun Hollmingin työtilanne oli huono ja Rauma-Repolalla vastaavasti oli tarvetta

---

880 R13 RMMV 44:32. Kertoja viittasi risteilyalus Sally Albatrossin uudelleenrakentamiseen 1992 sekä kolmeen Neuvostoliittoon 1988–1989 toimitettuun tehdasalukseen.

881 H1 RMMV 40:1; H7 RMMV 44:24; H16 RMMV 44:31; H24 RMMV 44:45; H28 RMMV 44:48; H33 RMMV 44:54; T2 RMMV 44:61; R20 RMMV 44:66; H36 RMMV 44:70.

882 R17 RMMV 44:47.

883 R15 RMMV 44:35.

884 H4 RMMV 44:8; R7 RMMV 44:12; R13 RMMV 44:32; T2 RMMV 44:61.

työvoimalle.⁸⁸⁵ Kovin yleistä tällainen ei näytä olleen, sillä muita mainintoja asiasta ei ole. Yksi kertoja oli mennyt Hollmingille töihin Rauma-Repolan konepajakoulun käytyään⁸⁸⁶, ja toinen Hollmingilla työskenneltään siirtynyt insinööritoimistoon, joka teki alihankintana suunnittelutöitä Rauma-Repolalle.⁸⁸⁷ Vain seitsemällä kertojalla siis oli omakohtaista vertailupohjaa molemmista Rauman telakkayrityksistä ennen yhdistymistä, tai jos muita on, eivät he asiasta maininneet.

Rauma-Repolalla työskennelleet kertoivat yhteishengen muodostuneen ennen kaikkea lähiyhteisössä, esimerkiksi varusteluosaston hitsaajien, runkopuolen levyseppien tai suunnittelijoiden kesken.⁸⁸⁸ Sen sijaan Hollmingilla työskennelleiden mukaan porukkahenki rakentui ensisijaisesti koko yhtiön henkilökunnan kesken. Monet hollmingilaiset puhuivatkin ”Hollmingin hengestä”⁸⁸⁹, mutta Rauma-Repolan työntekijöillä ei ole vastaavaa ilmausta. Tästä on tuskin syytä päätellä liikaa, syy voi olla yksinkertaisesti kielellinen: ”Hollming” ja ”henki” alkavat molemmat h:lla ja muodostavat siten alkusoinnun. Ero ei myöskään merkitse, etteivätkö Rauma-Repolan työntekijät olisi tunteneet yhteenkuuluvuutta ja lojaalisuutta yhtiötä ja sen muita työntekijöitä kohtaan, eikä sitä, etteikö Hollmingilla olisi syntynyt porukkahenkeä samoissa tehtävissä toimineiden kesken. Kyse on painotuksista, joita on vaikea määrittää tarkasti ja joita yksilötasolla on varmasti koettu eri tavoin. Etenkin telakoiden yhdistymisestä puhuttaessa tunteellinen suhtautuminen ”hollmingilaisuuteen” vaikuttaa useimpien kertojien tapauksessa voimakkaammalta kuin ”repolalaisten” kiintymys omaan yhtiöönsä. Sekä ”hollmingin henkeä” että ”repolalaisuutta” voi pitää esimerkkinä monumentalisoidusta aineettomasta kulttuuriperinnöstä.⁸⁹⁰

---

885 H36 RMMV 44:70.

886 R13 RMMV 44:32

887 T2 RMMV 44:61.

888 H9 RMMV 44:26; H14 RMMV 44:30; H15 RMMV 44:30; H19 RMMV 44:39.

889 R13 RMMV 44:32; R15 RMMV 44:35; R16 RMMV 44:36.

890 Sivula 2015, 64–67.

Miten sitten ”Hollmingin henki” ja ”repolalaisuus” syntyivät ja käytännössä ilmenivät? Yhtiöt olivat monin tavoin erilaisia, mikä varmaankin vaikutti yhteisöllisyyden muodostumiseen. Rauma-Repola oli suuri monialakonserni, kun taas Hollming perustajasukujen johtama perheyhtiö.⁸⁹¹ Rauma-Repolan pääkonttori sijaitsi Helsingissä ja Rauman telakka oli vain yksi sen monista toimipisteistä.⁸⁹² Hollmingille telakka Raumalla oli sen sijaan tärkein, ja vuoteen 1973 saakka ainoa, toimipaikka.⁸⁹³ Todennäköisesti kysymys oli myös mittakaavasta. Huomattavasti pienemmällä Hollmingin telakalla kaikkien työntekijöiden oli helpompi tutustua toisiinsa ja siten luoda yhtiön läpäisevää yhteishenkeä. Rauma-Repolalla porukkahenki muodostui niiden kesken, jotka päivittäin olivat toistensa kanssa tekemisissä. Yksi kertoja totesi, ettei Rauma-Repolan isolla telakalla oikein tutustunut kuin läheisiin työtovereihin, mihin vaikutti myös suuri vaihtuvuus.⁸⁹⁴ Eräs hollmingilainen sen sijaan korosti voimavarana juuri sitä, että yhtiössä kaikki tunsivat toisensa ja vaihtuvuus oli vähäistä. Sitä kautta syntyi vahva keskinäinen luottamus ja lojaalisuus:

Miten tää Hollmingin henki syntyi, ni vaihtuvuus oli hyvin vähäistä. Ei sinä aikana, ku mää olen ollu, vuodest kuuskytyks oli siellä laivanrakentajien kontipaikalla, ensin työnjohtajana ja sit ylityönjohtajana, ni sinä aikana, jonnekkini vuoteen yheksänkymment, ei käyty yhtään yt-neuvotteluu. Aina otettiin ihmisiä lisää, ja ihmiset pysyivät siellä. Kolmattakin sukupolvee saatto olla töissä [...] kyl mul on edelleen se käsitys siit Hollmingin hengestä, että kun kaikki tunsivat toisensa, niin se homma oli niin tuttu, et voitiin luottaa aika pitkälti siihen, et kun ihmiset sanoo jotain, ni uskottiin sitä. Keskinäinen luottamus oli hyvin vahva.⁸⁹⁵

891 Uola 1996, 95–96; Uola 2001, 34–35, 232–239, 372.

892 Uola 1996, 93–96, 550–554.

893 Uola 2001, 194–197, 228.

894 H9 RMMV 44:26.

895 R13 RMMV 44:32.

Rauma-Repolalla ennen yhdistymistä työskennellyt kertoja arveli Hollmingin luonteen perheyhtiönä olleen vaikeina aikoina työntekijöiden etu. Hän uskoi, että Hollmingilla johto koki työntekijöihinsä läheisempää yhteyttä kuin suurempi, monialainen Rauma-Repolan -konserni. Asiaan vaikutti sekin, että Hollmingilla yrityksen johto oli paikan päällä telakalla, kun taas Rauma-Repolaa johdettiin Helsingistä. Siksi Hollmingilla kynnys työntekijöiden lomauttamiseen tai irtisanomiseen oli hänen arvionsa mukaan korkeampi kuin Rauma-Repolan puolella.⁸⁹⁶ Kahden Hollmingilla työskennelleen kertojan mukaan vanhempia työntekijöitä Hollmingilla mahdollisuuksien mukaan siirrettiin kevyempiin työtehtäviin irtisanomisten tai niin sanotun eläkeputken sijasta.⁸⁹⁷

Vaikuttaa siltä, että kertojat kokivat Hollmingin pienemmän organisaation tunnelmaltaan välittömämmäksi ja yleisesti pitivät sitä myönteisenä asiana. Rauma-Repolalta Hollmingille vuonna 1965 siirtynyt kertoja piti jälkimmäistä paljon vähemmän muodollisena työpaikkana. Tämä näkyi muun muassa siten, että Rauma-Repolalla teititeltiin esimiehiä, kun taas Hollmingilla sinuteltiin kaikkia. Toisaalta Hollmingin pieni telakka vaikutti nyrkipajalta Rauma-Repolan isompiin ympyröihin tottuneesta.⁸⁹⁸ Sähkösuunnittelijana molemmilla telakoilla työskennellyt koki niin, että Rauma-Repolan puolella piti miettiä, kenen varpaille astuu, kun taas Hollmingilla sai toimia vapaammin. Telakoiden ilmapiireissä oli hänen mukaansa selkeä ero: Hollmingin puolella oli rennompaa.⁸⁹⁹ Myös eräs Rauma-Repolalla ennen telakoiden yhdistymistä työskennellyt kertoja koki Hollmingin toimintakulttuurin yksinkertaiseksi ja tehokkaaksi, Rauma-Repolan sen sijaan byrokrattiseksi.⁹⁰⁰ Samaa mieltä oli eräs kertoja joka oli työskennellyt Hollmingilla ja myöhemmin tehnyt alihankkijan

---

896 H32 RMMV 44:54.

897 H1 RMMV 40:2; R10 RMMV 44:16.

898 R13 RMMV 44:32; R14 RMMV 44:33.

899 T2 RMMV 44:61.

900 R4 RMMV 44:9.

palveluksessa suunnittelutöitä yhdistyneelle telakalle.⁹⁰¹ Eräs kertoja, jonka oma tausta oli Hollmingilla, katsoi Rauma-Repolan toimintakulttuuriin vaikuttaneen kielteisesti, ”ko se on iso paikka, eikä kukkaa omista sitä” kun taas Hollmingilla ”tiedettiin kuka sen omistaa ja siel, siel me tehti tavallaan niinko ittel periaattees.”⁹⁰²

Yhtiöiden luonne heijastui myös tapaan, jolla yhteisöllisyyttä rakennettiin. Kuten edellä on selostettu, Hollming esimerkiksi järjesti pikkujoulut koko yhtiön henkilökunnalle, kun taas Rauma-Repolalla pidettiin erilliset vuosittaiset henkilökuntajuhlat työntekijöille, alemmille toimihenkilöille ja ylemmille toimihenkilöille. Tässä saattoi olla kysymys ennen muuta työntekijämäärien sanelemasta käytännöstä. Yhteisten juhlien järjestäminen Rauma-Repolan suuremmalle henkilökunnalle olisi ollut paljon vaikeampaa, riittävän suuren tilan järjestämisestä alkaen. Perheyhtiö Hollming pyrki levittämään ”Hollmingin henkeä” myös työntekijöidensä perheisiin järjestämällä henkilökunnan lapsille oman joulujuhlan sekä retkiä koulujen loma-aikoina, mikä todennäköisesti teki yhtiön henkilökohtaisella tavalla läheiseksi.⁹⁰³ Hollming antoi työntekijöidensä perheenjäsenille myös joululahjoja, esimerkiksi vuonna 1984 telakka-aiheisen lautapelin.⁹⁰⁴

Hollmingin perustajat olivat kotoisin Neuvostoliitolle toisen maailmansodan jälkeen luovutetulta alueelta, Koivistolta Karjalan kannakselta. Sotakorvaustöiden aikaan telakan alkuvaiheessa lähes puolet yhtiön henkilökunnasta oli koivistolaisia ja muita siirtokarjalaisia. Tämä tuotti Hollmingilla voimakasta ja omaleimaista yhteishenkeä, joka säilyi, vaikka telakalle tuli työvoimaa muualtakin. Karjalaisuus ja koivistolaisuus aivan kirjaimellisesti näkyi yhtiössä sen visuaalista ilmettä myöten: Hollmingin logon värit ovat punainen ja musta, Karjalan tunnusvärit. Tultaessa 1960-luvulle läheskään kaikki hollmingilaiset eivät enää olleet

---

901 T2 RMMV 44:61.

902 R19 RMMV 44:65.

903 T7 RMMV 44:71.

904 R18 RMMV 44:60; Rauman merimuseon esinekokoelma RMM520 lautapeli Tarmon työpäivä telakalla.

koivistolaisia tai heidän jälkeläisiään.⁹⁰⁵ Koivistolaisia tai muuten karjalaistaustaisia kertojia on vain harvoja, mikä tietysti selittyy sillä, että haastattelujen tekoaikaan heistä jäljellä olevat olivat jo varsin iäkkäitä. Suurin osa hollmingilaisistakin kertojista on tullut telakalle töihin vasta siinä vaiheessa, kun Koivistolta tulleet alkoivat jo siirtyä eläkkeelle.⁹⁰⁶ Myös Rauma-Repolalla työskenteli koivistolaisia ja muita karjalaisia, mutta siellä heidän osuutensa henkilökunnasta oli pienempi, eikä asia määrittänyt yhtiötä ja yhteisöä samalla tavalla kuin Hollmingilla.⁹⁰⁷

Hollming suosi alkuvuosina koivistolaisia työhönotossa.⁹⁰⁸ Kukaan ei kuitenkaan ole maininnut, että tämä olisi aiheuttanut ristiriitoja tai katkeruutta muualta kotoisin olleiden keskuudessa, tai että he olisivat tunteneet itsensä ulkopuolisiksi. Eräs kertoja, itse koivistolaissyntyinen, vastasi haastattelijan asiasta kysyessä kaikkien olleen samaa porukkaa ja kiisti eriseuraisuutta esiintyneen.⁹⁰⁹ Sirpa Wahlqvist on johtanut Hollmingille tyypillisen epämuodollisen ilmapiirin ja joustavan hierarkian syntymisen yhtiön perustamisvaiheista. Aivan alkuvaiheessa juuri kenelläkään hollmingilaisella ei ollut laivanrakennuskokemusta, vaan alaa opeteltiin yhdessä. Koulutettua teknistä henkilökuntaa yhtiöön tuli vasta vuonna 1947, ja vielä 1940- ja 1950-lukujen vaihteessa yhtiön palveluksessa oli vähemmän kuin kymmenen korkeakoulututkinnon suorittanutta henkilöä. Siten koulutukseen ja muodolliseen pätevyYTEEN perustuneita auktoriteettirakenteita ei syntynyt. Asiaan vaikutti myös koivistolaisten keskinäinen yhteenkuuluvuus. Monet heistä olivat keskenään tuttuja jo sotaa edeltäneeltä ajalta, ja myös kokemus kotipaikan jättämisestä

---

905 H1 RMMV 40:1; H16 RMMV 44:31; Uola 2001, 56–58; Wahlqvist 2011, 202–203.

906 Niiden Hollmingilla työskennelleiden 28 kertojan, jotka mainitsivat uransa alun ajankohdan, aloitusvuosien keskiarvo on 1967 ja mediaani 1969. Vain kolme heistä aloitti telakalla sotakorvaustöiden aikaan ennen vuotta 1952, ja näistä kaksi oli kertomansa mukaan itse koivistolaisia.

907 Uola 1996, 56–57.

908 H1 RMMV 40:1; kts. myös Uola 2001, 56–60; Wahlqvist 2011, 203.

909 H1 RMMV 40:1.

yhdisti.⁹¹⁰ Wahlqvistin johtopäätökset ovat samansuuntaisia kuin omat tulkintani.

Yksi koivistolaissyntyinen kertoja puhui vuonna 2012 tehdyssä haastattelussa selkeästi tunnistettavaa Koiviston murretta.⁹¹¹ Alessandro Portellin mukaan murteen käyttö saattaa viitata henkilökohtaiseen ja tunteelliseen suhtautumiseen kerrottuun asiaan tai tapahtumaan.⁹¹² Kertojan muistot telakkaurasta olivatkin hyvin myönteisiä, ja niistä kertominen selvästi hänelle mieluista: ”Mie ainaki neljäkymment vuotta siin kävin töissä. Ei yhteenkään aamu olt vaikea lähteä töihin!”⁹¹³ Tunteellisuuteen viittaa sekin, että kertojan puhe oli lähempänä yleiskieltä aivan haastattelun alkuvaiheessa, haastattelijan selvittäessä nauhoitukseen liittyviä teknisiä asioita. Hän esimerkiksi käytti yksikön ensimmäisen persoonan pronominia ”mä”. Muutamaa minuuttia myöhemmin muistellessaan Hollmingille töihin pääsyä hän puhui Koiviston murretta, ja viittasi itseensä itämurteiden tapaan pronominilla ”mie”.⁹¹⁴ Laivanrakentajauran alku on helppo ymmärtää kertojalle henkilökohtaiseksi ja tunteelliseksi asiaksi aivan toisella tavoin kuin haastattelun nauhoitukseen liittyvät tekniset seikat. Rauman paikallisesta puhetavasta selkeästi erottuvan murteen käytöstä voi myös päätellä, ettei siihen ole kaupungissa suhtauduttu ainakaan kovin kielteisesti.

4.3.2 Yhdistymisen vaikeus ja helppous

Monet kertojat kokivat hankalana ja ongelmallisena Hollmingin ja Rauma-Repolan yhdistymisen Finnyardsiksi vuoden 1992 alussa. Vaikuttaa siltä, että Hollmingilla työskennelleille asia oli vaikeampi kuin repolalaisille. Niistä kaikkiaan 34 kertojasta,

---

910 Wahlqvist 2011, 67–70, 186–192.

911 H1 RMMV 40:1–2.

912 Portelli 1990, 48–50.

913 H1 RMMV 40:2.

914 H1 RMMV 40:1.

jotka ovat maininneet olleensa Rauman telakalla töissä vuonna 1992, hieman alle puolet on sanonut kokeneensa yhdistymisen ongelmallisena: hollmingilaisista tätä mieltä on ollut lähes 70%.⁹¹⁵ Useimmiten yhdistyminen tulee haastatteluissa esiin, kun haastattelija siitä kysyy, vain harvat kertojat ottavat sen itse puheeksi. Tulkitsen tämänkin viittaavan siihen, että jotkut kertojat kokivat asian hankalaksi ja epämieluisaksi puheenaiheeksi.

Eräs Hollmingilla työskennellyt kertoja näki yhdistyminen käytännössä merkinneen sitä, että Rauma-Repola otti Hollmingin valtaansa, mistä hän ei lainkaan pitänyt, ja lopulta päätti vaihtaa työpaikkaa. Henkilöhaastattelussa hän pohti asiaa näin:

Haastattelija [museon työntekijä]: Viimeks [aiemmassa ryhmähaastattelussa johon kertoja osallistui] oli jonkun verran puhetta jo telakoiden yhdistymisestä, mutta olisko siitä vielä jotain sanottavaa?

Kertoja: No, emmä tiä, se ol. Ei tässä oikein voi parjatakkaan tietätkä, mut kyl se niin vastenmielinen homma oli. Mää esimerkiksi henkilökohtastest en muuttanu tonne Repolan puolel koko ajan. Mä olin tuol vanhas konttorissan ja kävin siel sit vaan tarvittaes. Siin ol tosi suurii henkisii. Ihan niihin ast, ku mä pois läksin sielt, et olisin voinu jatkaa pitemmällekin, jos olisin. Jos olis kemiaat vähä paremmin synkanny, mut ei. Siin ol semmost henkee, et juu tämä Hollminki on vaan semmonen paattirakentaja ja he rakentava laivoi. Semmonen henki siit paisto, mut kaippa se sielt sit,

---

915 Niistä kertojista, jotka ovat maininneet työskennelleensä Rauman telakoilla vuonna 1992, 15 (44%) on kuvannut yhdistymistä enemmän tai vähemmän ongelmalliseksi, 9 (26%) ongelmattomaksi ja 10 (29%) ei ole maininnut asiasta mitään tai on sivuuttanut sen lyhyesti mainitsemalla, että se tapahtui. Hollmingilla ennen yhdistymistä työskennelleiden osalta luvut ovat 9 (69%), 2 (15%) ja 2 (15%), Rauma-Repolalla työskennelleiden 6 (29%), 7 (33%) ja 8 (38%). Työntekijöiksi tunnistautuneista yhdistymistä piti ongelmallisena 12 (50%), ongelmattomana 7 (29%) ja 5 (21%) ei sanonut mitään, toimihenkilöiden osalta vastaavat luvut ovat 3 (33%), 2 (22%) ja 4 (44%). Muita jaotteluja, esimerkiksi sukupuolen mukaisia, en ole pitänyt tarpeellisena tehdä, sillä otoskoko olisi niin pieni, etten usko johtopäätösten tekemistä lausumien lukumäärien perusteella mielekkääksi.

ku uuret sukupolvet menee, ni henki paranee, ja on varmasti nyt [2011] jo parantunu.

Haastattelija: Mut sillon oli aika selvä vielä, et ketkä on Hollmin-
gin porukaa ja ketkä Repolan?

Kertoja: Se oli liika selvä, se paisto joka paikast läpi, et siel oli sem-
mosta klaanintunutta väkkee. Hollminki äijä kävi siel omas nur-
kas kaffil ja Repola äijä omas nurkas. Ei siin ollu, se oli tämmöstä,
niinku pakkoavioliitto.⁹¹⁶

Kertoja koki repolalaisten suhtautuneen häneen ja muihin
hollmingilaisiin väheksyen, muttei kuitenkaan halunnut osoittaa
erityisesti ketään syylliseksi yhdistymisen jälkeiseen huonoon
ilmapiiriin: ”Ei tässä oikkein voi parjatakkaan”. Ehkä hän tällä
ilmauksella myös viittasi siihen, että piti yhdistymistä taloudel-
lisena välttämättömyytinä, eikä siksi tahtonut moittia sen hoita-
mista.

Rauma-Repolalla noin 30 vuoden ajan ennen yhdistymistä
työskennellyt levyseppä näki asian niin, että ”pienempi söi isom-
man” eli Hollming valtasi Rauma-Repolan, siis päinvastoin kuin
edellä lainattu ”hollmingilainen”.⁹¹⁷ Toinen Rauma-Repolalla
työskennellyt kertoja kuvaili yhdistymistä hyvin kielteisesti.
Yhdistyminen vaikutti myös hänen päätökseensä hakeutua tela-
kalta muualle töihin, samoin kuin edellä lainatun Hollmingilla
työskennelleen kertojan kohdalla:

Siit yhteistyön alkuvaiheesta ei kyllä tullu hyvää kuvaa ja varmasti
se oli yks tekijä, että sit, kun mullakin muut asiat sitte lokahti
kohdalleen, niin mää ajattelin, että ei mun tarte tätä jäädä katte-
leen. Sillon mentiin vähän liikaa hollminkilaisten ehdoilla ja siinä
melkein kävi huonosti sitten niissä asioissa, mitkä tehtiin. Tehtiin
niitten strategioitten mukaan.⁹¹⁸

---

916 H16 RMMV 44:31.

917 H8 RMMV 44:25.

918 H18 RMMV 44:38.

Edellä lainatut kertojat siis kokivat, että yhdistynyttä Finnyard-sia hallitsi toinen edeltäjäyhtiöstä, mutta olivat eri mieltä siitä, oliko vallassa Hollming vai Rauma-Repola.

Kuten luvussa 3.3.3 mainittiin, jotkut hollmingilaiset kokivat epämiellyttäväksi sen, että yhdistymisen jälkeen joutuivat siirtymään aiemmin Rauma-Repolan käytössä olleisiin tiloihin, ikään kuin toisten alueelle.⁹¹⁹ Työsuojeluvaltuutettuna hieman telakoiden yhdistymisen jälkeen toiminut kertoja koki, että hänen oli vaikeampi toimia entisten hollmingilaisten kanssa, koska oli itse Rauma-Repolan puolelta.⁹²⁰ Jotkut kertojat kokivat esimiesten suosineen yhdistymisen jälkeen ”oman” yhtiönsä entisiä työntekijöitä.⁹²¹ Yksi kertoja muisti, että jotkut uusista työtovereista ”oikkei halusiva boikotoi” toiselta telakalta tulleita, eivätkä edes vastanneet kysymyksiin. Tällaisia henkilöitä oli kuitenkin kertojan mukaan vähän, ja useimmat suhtautuivat toisesta yhtiöstä tulleisiin asiallisesti. Hän myös koki asenteiden ajan myötä muuttuneen paremmiksi.⁹²² Kunnossapito-osastolla työskennellyt kertoja piti yhdistymisessä muodostettua organisaatiota sekavana, ja mainitsi esimerkkinä, että hänellä oli neljän vuoden aikana yhdeksän suoranaista seuraavan portaan esimiestä.⁹²³ Hollmingilla ennen yhdistymistä työskennelleet toisinaan kokivat ”Hollmingin hengen” kadonneen yhdistymisen myötä. Uuden telakan toimintakulttuuria he pitivät jäykempänä ja muodollisempana.⁹²⁴ Hollmingin rento ja epämuodollinen ilmapiiri näyttää siis olleen heille tärkeä, ja muutokseen oli vaikea sopeutua.

Eräs kertoja arveli, että työntekijätasolla yhdistyminen sujui helpommin kuin toimihenkilöillä.⁹²⁵ Tästä on vaikea tehdä pää-

---

919 H16 RMMV 44:31; H30 RMMV 44:51; H36 RMMV 44:70; R10 RMMV 44:16.

920 H28 RMMV 44:53.

921 R17 RMMV 44:47; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

922 R10 RMMV 44:16.

923 R13 RMMV 44:32.

924 R13 RMMV 44:32; T5 RMMV 44:64; R19 RMMV 44:65.

925 H28 RMMV 44:53.

telmiä. Edellä lainatut kertojat, jotka irtisanoutuivat telakalta yhdistymisen vuoksi, olivat molemmat toimihenkilöasemassa, mutta arvioitaessa aineistoa kokonaisuutena eroa ei näytä olevan. Työntekijät ja toimihenkilöt ovat puhuneet yhdistymisestä jokseenkin samalla tavoin.⁹²⁶ On myös monia kertojia, jotka eivät kokeneet yhdistymistä mitenkään ongelmallisena tai edes merkittävänä. Lähes kolmasosa yhdistymisen kokeneista⁹²⁷ ei pitänyt sitä lainkaan maininnan arvoisena tai sivuutti sen ohimennen, ainoastaan toteamalla sen tapahtuneen. Eräs kertoja esimerkiksi kuittasi haastattelijan kysyttyä yhdistymisestä koko asian muutamalla sanalla: ”kyl me ihan hyvin tultti toimeen [...] mun työ ei muuttunu miksikä siin vaihees”.⁹²⁸ Etenkin jälkimmäinen lause on huomionarvoinen. Kun työssä ei tapahtunut muutosta, ei yhtiön nimen vaihtuminen haalarien selkämyksessä tuntunut merkittävältä.

Runkosuunnittelijana toiminut kertoja koki asian sen sijaan aivan toisin. Hänen tehtävänsä muuttuivat telakoiden yhdistyessä siten, että hän koki työnsä vähäpätöisempänä ja vähemmän haastavana kuin ennen. Teknisen koulun käyneenä hänellä ei ollut insinöörin tutkintoa. Kun telakoiden yhdistyttyä suunnitteluosastolla oli paljon häntä korkeammin koulutettuja, joutui kertoja tekemään yksinkertaisempia töitä kuin mitä oli aiemmin Hollmingilla tehnyt. Kertoja oli pettynyt, vaikka ymmärsi tilan-

---

926 Yhdistymisvaiheessa töissä olleista 34 kertojasta 24 ilmoitti olleensa työntekijöitä. Heistä yhdistymistä piti ongelmallisena 12 (50%), ongelmattomana 7 (29%) ja 5 (21%) ei sanonut mitään. Toimihenkilöiksi tunnistaui 9, ja heidän osaltaan vastaavat luvut ovat 3 (33%), 2 (22%) ja 4 (44%). Yksi kertoja oli tuolloin johtotehtävissä ja piti yhdistymistä vaikeana. Pelkästään prosenttiluvuista voisi päätellä, että yhdistyminen oli työntekijäportaalle ongelmallisempi kuin toimihenkilöille, mutta otos on niin pieni, etten rohkene tehdä asiasta mitään johtopäätöstä.

927 Niistä 34 kertojasta, jotka ovat ilmoittaneet olleensa töissä Rauman telakoilla vuonna 1992, 10 (29%) joko ei sano yhdistymisestä mitään tai vain ohimennen mainitsee sen tapahtuneen. Hollmingilaisille asia näyttää olleen merkittävämpi, sillä heistä vain 2 kertojaa 13:sta (15%) sivuuttaa yhdistymisen, kun taas 21:stä Rauma-Repolalla ennen yhdistymistä työskennelleistä 8 (38%) ei puhu lainkaan yhdistymisestä.

928 H25 RMMV 44:46.

teen ja näki, että yhdistyneellä telakalla ”realiteetti oli, että enempi oli miehiä kö suunnitteluhommia”. Tyytymättömyys ei siis välttämättä liittynyt ensisijaisesti ilmapiiriin ja asenteisiin, vaan itse työhön. Runkosuunnittelijakin kyllä viittasi myös ilmapiiriin, jonka koki Hollmingin suunnitteluosastolla rohkeammaksi ja kannustavammaksi kuin yhdistymisen jälkeen uudella telakalla.⁹²⁹ Myös henkilökohtaisilla tekijöillä oli merkitystä. Kunnossa-pidossa työskennellyt ”hollmingilainen” kertoja arveli, että hänen osastollaan yhdistyminen sujui sopuisasti, koska ”meillä oli pirun hyvät työnjohtajat, [...] ne kaverit osas tulla toimeen”.⁹³⁰

Vaikka Hollmingin ja Rauma-Repolan henkilökunnilla oli vain vähän kosketuksia toisiinsa ennen yhdistymistä, eivät ne sentään olleet täysin eristyksissä toisistaan. Telakoiden joukkueet kohtasivat toisiaan puulaakiurheilussa, ja ainakin 1980-luvulla järjestettiin Rauman Kanalilla⁹³¹ telakoiden välisiä köydenvetokilpailuja, joissa häviäjän kohtalona oli veden varaan joutuminen.⁹³² Ammattiyhdistysliikkeessä aktiiviset saattoivat tuntea toisiaan esimerkiksi Metalliliiton ja Insinööriliiton piireistä.⁹³³ Kansikoneosastojen yhteistyö alkoi jo ennen telakoiden yhdistymistä. Ne erotettiin emoyhtiöistä ja yhdistettiin Hollmingin kehittämien ruoripotkurilaitteiden valmistuksen kanssa vuonna 1988 omaksi erilliseksi Aquamaster-Rauma -yhtiökseen, josta Hollming ja Rauma-Repola omistivat kumpikin 50%.⁹³⁴ Ainakin yksi kertoja koki tämän organisaatiomuutoksen omakohtaisesti. Hän oli työskennellyt ennen sitä Rauma-Repolan kansikoneosas-

---

929 H30 RMMV 44:51.

930 R13 RMMV 44:32.

931 Kanaliksi, paikallismurteella myös Ganaliksi, kutsutaan Rauman keskustan halkaisevaa 1863–1872 rakennettua kanavaa, jonka alkuperäisenä tarkoituksena oli mahdollistaa tavarankuljetus veneillä kaupungin ja sataman välillä. Lähteenoja 1939, 76–80.

932 R14 RMMV 44:33; H36 RMMV 44:70; T7 RMMV 44:71; Rauman merimuseon kuvakokoelma RMM33667.

933 R10 RMMV 44:15; R17 RMMV 44:47; H36 RMMV 44:70.

934 Tammi 2009, 12–15.

Kuva 25. Hollmingin ja Rauma-Repolan välinen köydenvetokilpailu, tällä kertaa kirjaimellinen, vuonna 1986. RMM33667.

tolla, ja hänen kertomastaan päätellen asiat sujuivat suunnilleen samoin kuin koko telakan yhdistyessä neljä vuotta myöhemmin:

Holmingilt tuli miehiä ja Repolast tuli miehiä ja niin voi kuvitella, että kulttuuri on erilaasia molemmissa paikoissa. Kesti vuosia, et kummatki joi kaffettaki eri paikoissa ennen ku ruvettiin yhteen menemään, ni kyyyl siinä meni useita vuosia, sanotaan seittemän kahreksan vuotta kuitenkin, et seki osottaa vaa, miten vaikeeta se kulttuuri yhteenajaminen on.⁹³⁵

Yritysfuusion jälkeinen erottautuminen vanhan työnantajan mukaan ei ole yksinomaan raumalainen ilmiö. Esimerkiksi eräs Inkeri Lamérin haastattelema Ruotsissa työskennellyt laivanrakentaja muisteli, että kun vuonna 1976 Eriksbergin telakasta Göteborgissa tuli osa Götaverken -telakkayhtiötä, monet ”eriksbergiläiset” tahtoivat vuosia myöhemminkin käyttää vanhaa Eriksbergin kypärää, joka eri mallisena erottui selvästi Götaverkenin kypäristä.⁹³⁶

Eräs syy siihen, että kertojat suhtautuivat yhdistymiseen kielteisesti voi olla, että 1990-luvun alkupuolella telakalla tapahtui myös muita kielteiseksi koettuja muutoksia.⁹³⁷ Muistoissa kertojat saattoivat liittää ne yhdistymiseen, olivatpa ne todella sen seurausta tai eivät. Ongelmia 1990-luvulla aiheuttivat muun muassa idänkaupan tyrehtyminen Neuvostoliiton hajotessa ja siitä seurannut epävarmuus tulevaisuudesta sekä vaikeiksi osoittautuneet alumiinirakenteiset laivat ja niihin liittynyt työläs täydennyskoulutus.⁹³⁸ Myös urakkapalkkauksesta luopuminen ja siirtyminen aikaperusteiseen palkkausjärjestelmään ajoittuu samoihin aikoihin yhdistymisen kanssa, mutta sitä läheskään kaikki eivät pitäneet huonona asiana. Monien mielestä se oli päinvastoin parannus

935 H10 RMMV 44:27.

936 Lamér 2015, 70.

937 Esim. H5 RMMV 44:18; H10 RMMV 44:27; H15 RMMV 44:30; H32 RMMV 44:54; R12 RMMV 44:21; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

938 Hirvensalo & Sutela 2017, 369–370, 383–387; Uola 1996, 356–357, 508–514; Uola 2001, 354–359; H35 RMMV 44:69; T9 RMMV 44:73.

entiseen verrattuna (kts. luku 3.2.1). Yksi kertoja puki kokemuksensa sanoiksi: ”mun mielest se [Hollmingin telakka] oli ihana paikka sillai olla niin kauan töissä ku ruvettiin saneeraamaan.”⁹³⁹

Ristiriitoja voi syntyä, vaikka erot eivät olisi kovin suuria. Kuten edellä on selvitetty, ei ”hollmingilaisten” ja ”repolalaisien” kertomuksissa esimerkiksi itse työnteosta, työolosuhteista tai ammattiyhdistyksestä ole juuri mitään eroa, ja yhteisöllisyyden rakentumisen muodoistakin he ovat puhuneet samansuuntaisesti. Miksi siis monet kokivat toiselta telakalta tulleet ihmiset ja toimintatavat jyrkän vastakkaisina? Stuart Hallin mukaan ryhmäidentiteetti muotoutuu siten, että ryhmä määrittelee itsensä, ”meidät”, sen mukaan miten se eroaa ryhmän ulkopuolisista, ”heistä” tai ”toisista”. Ryhmä saattaa muodostaa oman identiteettinsä, tai havaita sen olemassaolon, vasta tilanteessa, jossa tulee tekemisiin ulkopuolisten ”toisten” kanssa.⁹⁴⁰ Se, mikä oli yhteistä ”hollmingilaisille” ja ”repolalaisille” oli heille ehkä jokapäiväisyydessään itsestään selvää ja jäi siten näkymättömäksi. Sen sijaan erot ja siten se, mikä yhdistyessä muuttui, näytti sitäkin selvemmältä. Ehkä olikin niin, että vasta yhdistyminen ja ”hollmingilaisten” tulo samalle työpaikalle teki ”repolalaisista” todella ”repolalaisia”, ja päinvastoin. Oma erityisyys tuli näkyväksi siinä, miten se erosi muiden erityisyydestä.

4.3.3 Kahdesta erillisestä yhteiseen raumalaisuuteen?

Kuten edellä on selvitetty, oli telakkayhtiöiden yhdistyminen vaikea asia monelle raumalaiselle laivanrakentajalle. Stuart Hall on osoittanut, että identiteetti koetaan ongelmalliseksi tilanteissa, jossa jokin pysyväksi koettu ja oletettu muuttuu.⁹⁴¹ Laivanrakentajat kaikesta päätellen uskoivat ”hollmingilaisuuden” ja ”repolalaisuuden” olevan pysyviä ja muuttumattomia asioita, ja kun ne

---

939 T7 RMMV 44:71.

940 Hall 1999, 77–84, 95–98.

941 Hall 1999, 20–21.

fuusion myötä sitten muuttuivat, he kokivat asian ongelmalliseksi. Kysymys ei siis näytä olleen *vain* käytännön muutoksista, vaan myös jonkinlaisesta identiteettikriisistä. Näin tulkitsen muun muassa edellä mainitut kertomukset kylmäkiskoisesta suhtautumisesta toiselta telakalta tulleisiin uusiin työtovereihin, samoin kuin arviot, joiden mukaan yhdistyminen tapahtui jommankumman yhtiön sanelemilla ehdoilla, etenkin kun siitä, kumpi saneli, on erimielisyyttä.

Metalliteollisuusyhteisöjä Suomessa ja Ruotsissa tutkinut Juuso Marttila on osoittanut, että muutokset työn organisoinnissa ja työtiloissa, siis juuri sellaiset muutokset, joita telakoiden yhdistyessä Raumalla tapahtui, muuttavat myös työn pohjalta muovautuneita identiteettejä. Muutos voi olla nopea ja äkillinen, tai vähitäinen ja kestää pitkään, tyypillisesti yli ainakin yhden työntekijä sukupolven.⁹⁴² Näin tapahtui myös Rauman laivanrakentajille. Ne, joille yhdistyminen oli vaikeaa, ovat yleensä kertoneet myös työtehtäviensä tai ”vanhassa” yhtiössä opittujen käytäntöjen muuttuneen, esimerkiksi sen, miten esimiehiä tuli puhutella. Ne, joiden päivittäinen työ ei juuri muuttunut, omaksuivat uuden yhteisen raumalaisen laivanrakentajuuden helpommin, tai eivät lainkaan kokeneet minkään merkittävän muuttuneen.

Yleisesti ottaen hollmingilaiset näyttävät kokeneen yhdistymisen kielteisemmin kuin repolalaiset. Tämä viittaa siihen, että heidän ammatillinen omakuvansa kiinnittyi yhtiöön keskimäärin voimakkaammin kuin repolalaisilla, sekä siihen, että he kokivat yhdistymisen mukanaan tuomat muutokset suurempina. Huomionarvoista kuitenkin on, etteivät kaikki hollmingilaisetkaan pitäneet yhdistymistä vaikeana tai edes merkittävänä asiana. Vaihtelevat olosuhteet osittain selittävät tämän eron. Edellisessä luvussa on esimerkiksi lainattu kertojaa, joka kiitti omia lähiesimiehiään yhdistymisvaiheen hyvästä hoitamisesta. Epäilemättä joidenkin työ on muuttunut merkittävästi, kuten edellisessä luvussa lainatun runkosuunnittelijan tapauksessa, kun taas toisten työtehtävät eivät muuttuneet lainkaan. Se, miten myönteisenä tai kielteisenä, tai miten merkittävänä, yhdistyminen koettiin ei siis välttämättä

---

942 Marttila 2014, 116–120.

liittynyt ainoastaan tai edes ensisijaisesti siihen, kummalla telakalla oli ennen työskennelty.

Jyrki Pöysä esittää identiteettien olevan aikasidonnaisia ja siten muuttuvia. Kerrontahetkellä kertojalla voi olla, ja hyvin usein onkin, eri identiteetti kuin aikana, josta hän kertoo. Näin on esimerkiksi silloin, kun vanhus kertoo lapsuudestaan tai eläkeläinen ajasta, jolloin hän oli töissä. Myös ”kerrotun minän” identiteetti voi olla muuttuva. Kertoja voi esimerkiksi muistella itseään ensin koululaisena, sitten työikäisenä ja lopulta esimerkiksi koulu-laisten vanhempana.⁹⁴³ Siten itsestä kertominen on myös identiteetin tuottamista. Laivanrakentajien ammatti-identiteetti on ajassa muuttuva. Nuoresta oppivasta laivanrakentajasta saattoi tulla kokenut ammattilainen, työntekijästä työnjohtaja, ammattiliiton rivijäsenestä luottamusmies. Samanaikaisestikin saattoi olla useita identiteettejä: vaikkapa ”repolalainen”, ”levyseppä” ja ”työsuojeluvaltuutettu”. Muita identiteettien muutoksia kertojat eivät kuitenkaan kokeneet samalla tavoin laajasti ongelmallisina kuin yhdistymisestä johtunutta. Poikkeus tästä oli Rauman telakan sulkeminen vuonna 2014, joka aiheutti kriisiytymistä myös laivanrakentajuuden suhteen.

Syntyikö ”hollmingilaisuudesta” ja ”repolalaisuudesta” sitten lainkaan yhteistä raumalaisuutta? Entisen työnantajan mukainen jako näkyi pitkään monissa asioissa yhdistymisen jälkeen. Usea kertoja on muistellut hollmingilaisten ja repolalaisten istuneen kahvitauoilla omissa porukoissaan vielä vuosien jälkeenkin, ja jotkut säännönmukaisesti viittasivat telakka-alueen eri tiloihin ”Hollmingin puolena” ja ”Rauma-Repolan puolena” myös yhdistymisen jälkeisistä ajoista puhuessaan.⁹⁴⁴ Jotkut kertojat kuvailivat yhdistymisen jälkeistä aikaa niin, että vaikka aluksi sopeutusvaikeuksia olikin, jonkin ajan kuluttua vastakkain-

---

943 Pöysä 2015, 133–134. Pöysän tutkimus käsittelee kirjoitettua muistelukerrontaa, mutta katson hänen keskeisten johtopäätöstensä soveltuvan myös suulliseen muistitietoon.

944 R10 RMMV 44:16; H10 RMMV 44:27; H16 RMMV 44:31; H28 RMMV 44:53; H36 RMMV 44:70; T1 RMMV 44:55.

asettelu liudentui humoristisen sanailun tasolle.⁹⁴⁵ Kymmenen vuotta yhdistymisen jälkeen vuonna 2002 telakalle tullut kertoja mainitsi havainneensa entisten hollmingilaisten tai repolalais-ten väittelevän vuosikymmenten takaisista erillisten telakoiden ajoista aivan kuin niistä olisi kulunut vain vähän aikaa. Kertojaa tämä havainto huvitti:

Kyllähän se semmosta leikkimielistä vitsailua välillä on, että kyllä sen niin kun aistii ja haistaa ja, niinku tossa jo vois sanookin, että jotkut sanoo, että Onnela ja Tuonela, se riippuu ihan kummalta puolelta, siltä kattoo [...] ja vähän aikaa kun niitä kuuntelee, niin ne puhuu jostain kuuskytäluvun asioista. Elikkä se onkin yhtäkkiä jotain neljäkymment vuotta [nauraen], kolmekymment vuotta vanhoja juttuja, mistä ne puhuu, ja itte ne luulee, että siitä on kymmenen vuotta. Että tota, se on mielenkiintosta seurata sitä vänkäilyä ja kisailua, mutta itellä ei oo tosiaan henkilökohtasta kokemusta tästä.⁹⁴⁶

Edellinen lainaus on esimerkki siitä, miten Hollmingin ja Rauma-Repolan yhdistymisen aiheuttama muutos oli samalla kertaa sekä nopea että hidas. Ne, jotka aloittivat työuransa jom-mankumman yhtiön palveluksessa, pitivät vuosia yhdistymi-sen jälkeenkin itseään ja toisiaan edelleen ”hollmingilaisina” tai ”repolalaisina”. Yhdistymisen jälkeen telakalle tulleille tämä saattoi näyttäytyä menneeseen tarttumisena ja hieman huvitta-vana, sillä heille oli olemassa vain yksi telakkayhtiö. Edellä lai-nattu kertoja oppi tietämään, että vanhemmat työtoverit kuuluivat jompaankumpaan ryhmään, ja että asia oli heille merkittävä. Hollmingin ja Rauma-Repolan erot ja vastakkainasettelu eivät ole hänen henkilökohtainen muistonsa, mutta yhteisön jäsenenä, vuorovaikutuksessa sen muiden jäsenten kanssa, se on osa myös hänen muistitietoisuuttaan. Yhteisistä muistoista on siis tullut hänelle myös yksityisiä siten kuin Elizabeth Tonkin on kuvannut

---

945 R10 RMMV 44:16; R17 RMMV 44:47; H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48.

946 R17 RMMV 44:47.

yksityisen ja kollektiivisen muistin suhdetta ja rakentumista.⁹⁴⁷ Asiasta tuli myös osa hänen kulttuuriperintöään raumalaisena laivanrakentajana, jaettua historiaa, johon hänkin saattoi kokea osallisuutta vaikkei ollut sitä omakohtaisesti kokenut.⁹⁴⁸

Yhdistymisen jälkeen telakka vaihtoi omistajaa ja nimeä useita kertoja vuosien 1992–2008 välillä. Muutokset aiheuttivat toisinaan keskusteluissa ja haastatteluissa hieman koomisiakin tilanteita, kun kertojilla oli joskus vaikeuksia muistaa minkä nimisten yhtiöiden palkkalistoilla olivat milloinkin olleet. Siitä voi päätellä, ettei myöhempiin omistajayhtiöihin muodostunut samanlaista tunnesidettä kuin Hollmangiin ja Rauma-Repolaan oli syntynyt:

[Henkilöhaastattelussa, jossa haastattelijana oli laivanrakentaja]

Kertoja: Oltiin, mitä me ny oltii ennen STX:ää? [...] Ei, ko se oli...

Haastattelija: Mikäs?

Kertoja: Aker ei ko mikä me oltii?

Haastattelija: Oliko se joku, joku Aker?⁹⁴⁹

[Ryhmähaastattelussa]

Kertoja 1: Sitä vaan aina sit ko kysyttiin misä sä olet töis, ni täyty miettii oikee ain, et misä mä ny sit olen.

Kertoja 2: Mikä firma täl viikol?⁹⁵⁰

Ainakin yhdessä asiassa yhteinen raumalainen yhteisöllisyys ja yhteishenki tuli näkyväksi, nimittäin Rauman telakan vuonna 2014 tapahtunutta sulkemista ja sitä edeltänyttä kehitystä koskeissa keskusteluissa. Turun ja Rauman telakat yhdistettiin vuonna 2005 yhteiseksi organisaatioksi.⁹⁵¹ Raumalaiset kokivat, että omistajayhtiö syrji Raumaa ja suosi Turun telakkaa. Tämän asenteen kulminaatiopisteenä he näkivät STX:n päätökseen sul-

947 Tonkin 1992, 97–112.

948 Kulttuuriperinnön tuottamisesta jaetun historian ja osallisuuden kokemusten kautta kts. Sivula 2015, 64–67 sekä luku 1.3.

949 H28 RMMV 44:53.

950 R19 RMMV 44:65.

951 Teräs 2017, 215–217.

kea Rauman telakka vuonna 2014, mutta jatkaa Turun toimintaa. Ymmärrystä päätöstä kohtaan he eivät osoittaneet, eivätkä hyväksyneet asian perustelua liiketoiminnan kannalta välttämättömänä.⁹⁵² Useampi kertoja väitti STX:n antaneen julkisuuteen vääriä tietoja, joissa Turun telakka esitettiin kannattavampana ja Rauman telakka vastaavasti vähemmän kannattavana kuin mikä todellinen tilanne oli.⁹⁵³ Pääluottamusmiehenä, ja siten telakan johtoryhmässä, sulkemisen aikaan toiminut kertoja arveli henkilöhaastattelussa, että Rauman telakan kohtaloksi koitui STX Finlandin Turussa toimineen johdon omien etujen turvaaminen:

Sitte ku kuiski näkee sen kokonaisuuden täältä ku itekki täsäki ku ollaan johtoryhmässä ja muussa mitä on nähty sitä, ni me on nähty et minkä verran tulee Raumalta tulosta, minkä verran Turusta tulosta, ja sit ku näkee tän kokonaisuuden, että kummalla olis elinmahdollisuuksia, ni meidän mielestä taas semmoiset niinku elinmahdollisuudet ehdottomasti, et tällä telakal elinmahdollisuudet niinku tulevaisuudessa. Mut se on, määrätty syyt, mitkä meidän päälliköt on tällä hetkellä Turusta, ni ei kai ne sitä omaa telakkaasa kiini sieltä laita.⁹⁵⁴

Jotkut kertojat pitivät erästä tiettyä STX Finlandin johdossa toiminutta henkilöä syyllisenä Rauman telakan kohtaloon ja arvostelivat tätä erittäin ankarasti muun muassa valehtelusta julkisuudessa.⁹⁵⁵ Eräs kertoja, jonka puhetapaan yleensäkin kuuluu epäsovinainen ja humoristisen kärjekäs ilmaisu, kiteytti kaikesta päätellen monien raumalaisten tunnelmat teemakeskustelussa syksyllä 2014, kun nimesi turkulaiset ainoaksi ihmisryhmäksi,

---

952 H24 RMMV 44:45; R17 RMMV 44:47; H27 RMMV 44:48; H29 RMMV 44:49; H30 RMMV 44:51; H28 RMMV 44:53; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54; T3 RMMV 44:62; R20 RMMV 44:66.

953 H27 RMMV 44:48; R17 RMMV 44:47; H32 RMMV 44:54.

954 H32 RMMV 44:54.

955 R17 RMMV 44:47; H27 RMMV 44:48; H30 RMMV 44:51; H32 RMMV 44:54.

johon suhtautui rasistisesti. Kaikkien muiden kanssa hän kertoi kansallisuuteen katsomatta tulleen toimeen.⁹⁵⁶

Jos identiteetti rakentuu erottautumisen kautta, kuten Stuart Hall on esittänyt⁹⁵⁷, rakennettiin 2000- ja 2010-luvuilla yhteistä raumalaista laivanrakentajuutta erottautumalla turkulaisista. Kerrotun perusteella ei näytä siltä, että STX Finlandin sisällä olisi syntynyt mitään paikkakuntarajat ylittävää, koko henkilökuntaa koskettavaa yhteishenkeä, vaan raumalaiset kiinnittyivät lujasti paikalliseen, ”omaan” telakkaansa. Turkulaisiin, ainakin johtajiin, he suhtautuivat parhaimmillaan varautuneesti, pahimmillaan avoimen vihamielisesti, ei ehkä kuitenkaan siksi, että he olivat turkulaisia, vaan ennemmin siksi, miten heidän koettiin kohtelevan raumalaisia. Tämä asenne yhdisti niin Hollmingilla kuin Rauma-Repolallakin ennen yhdistymistä työskennelleitä kertojia. Hall on esittänyt, että ulkoisen ”toisen”, joka usein koetaan uhkaavana, kohtaaminen saattaa lujittaa ryhmien omaa identiteettiä ja jopa luoda uusia ryhmäidentiteettejä.⁹⁵⁸ Tässä mielessä siis raumalaisia yhdistävänä tekijänä näyttäytyy Turun telakan taholta koettu ulkoinen paine ja uhka, joka sitten telakan sulkemisessa 2013–2014 realisoituikin.

Raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö toimii yhtenä ja yhteisenä yhteisönä, jonka sisällä jako ”hollmingilaisiin” ja ”repolalaisiin” vaikuttaa ja tiedostetaan. Käytännössä tämä ilmenee siten, että yhteisö pyrkii tietoisesti tasapuolisuuteen ja molempien telakoiden huomioimiseen. Esimerkiksi henkilö- ja ryhmähaastatteluja järjestäneet kiinnittivät tarkoin huomiota siihen, että sekä Rauma-Repolalla että Hollmingilla työskenteleviä haastateltiin ja saatiin osallistujiksi. Ryhmähaastatteluja järjestettiin usein ”repolalaisille” ja ”hollmingilaisille” erikseen, mutta yhteisiäkin oli.⁹⁵⁹ Teemakeskustelujen järjestäjät pyrki-

---

956 T2 RMMV 44:61.

957 Hall 1999, 16.

958 Hall 1999, 95–98.

959 Ryhmähaastatteluista kahdeksassa oli paikalla vain ”hollmingilaisia”, seitsemässä vain repolalaisia ja viidessä molempia. Kaikissa teemakeskusteluissa on paikalla ollut sekä ”hollmingilaisia” että ”repolalaisia”.

vät yleensä hankkimaan alustajia kummankin telakan puolelta. Myös Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallitusta valittaessa tavoitteena on ollut varmistaa sekä ”hollmingilaisten” että ”repolalaisten” edustus.⁹⁶⁰

Perinnetoiminnassa näkyy myös identiteettien aikasidonnaisuus.⁹⁶¹ Esimerkiksi teemakeskusteluissa on usein korostettu, miten entiset hollmingilaiset ja repolalaiset toimivat nyt yhdessä, vaikka olisivat siirtyneet eläkkeelle tai muuten pois telakalta jo ennen yhdistymistä.⁹⁶² Siten kulttuuriperintöyhteisössä sekä ylläpidetään Hollmingin ja Rauma-Repolan välistä jakoa, että tuotetaan yhteistä raumalaista laivanrakentajuutta. Nämä identiteetit eivät siis ole toisensa pois sulkevia tai väistämättä ristiriitaisia. Voisi sanoa, että muisteltaessa jompaankumpaan yhtiöön kiinnittyvä toinen identiteetti liittyy usein kerrottuun minään ja siten menneisyyteen. Toinen, yhteiseen raumalaisuuteen kiinnittyvä identiteetti liittyy puolestaan kertovaan minään ja kerronnan nykyhetkeen.⁹⁶³ Toisin sanoen ”hollmingilaisuus” ja ”repolalaisuus” liittyvät menneisyyden työyhteisöön, ”raumalaisena laivanrakentajana” oleminen nykyisyydessä toimivaan kulttuuriperintöyhteisöön. Muitakin rajalinjoja on ylitetty: seuraavassa luvussa osoitan, että kulttuuriperintöyhteisössä entiset ammattiyhdistysliikkeen aktiivit ja heidän kanssaan tiukastikin yhteen ottaneet työnantajan edustajat toimivat nyt yhdessä, pyrkien yhteisiin ja jaettuihin tavoitteisiin.

---

960 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n vuosikokouksen 2014 pöytäkirja 5.11.2014; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n vuosikokouksen 2017 pöytäkirja 16.11.2017.

961 Identiteettien aikasidonnaisuudesta ja tilanteisuudesta kts. esim. Pöytäkirja 2015, 129–134.

962 Esim. T1 RMMV 44:55; T2 RMMV 44:61; T5 RMMV 44:64.

963 ”Kerrotusta minästä” ja ”kertovasta minästä” kts. esim. Pöytäkirja 2015, 82.

4.4 Ammattiyhdistysliike, politiikka, sekä työtaistelut yhteisön rakentajina ja hajottajina

Kuten yleisesti Suomen työmarkkinoilla toisen maailmansodan jälkeen, myös Rauman telakoilla työehdot perustuivat työmarkkinajärjestöjen kesken solmittuihin sopimuksiin.⁹⁶⁴ Työntekijöitä ja toimihenkilöitä edustaneet ammattiyhdistysliikkeet näyttäytyivät kertojille itsestään selvänä osana elämää telakalla. On todennäköistä, että aineistossa kerronta tästä aiheesta on jossain määrin painottunutta, sillä ammattiyhdistysaktiivien osuus aineiston tuottamisessa on ollut merkittävä.⁹⁶⁵ Esimerkiksi suurimman osan kaikista henkilöhaastatteluista (32 haastattelua 36:sta) tehnyt henkilö oli myös Rauma-Repolan telakan pitkäaikainen pääluottamusmies. Osa haastatteluista on valikoitunut juuri siksi, että olivat haastattelijalle ennestään tuttuja juuri ammattiyhdistystoiminnan piiristä.⁹⁶⁶ Kolmen ryhmähaastattelun aiheena oli nimenomaan ammattiliittojen toiminta ja näiden keskustelujen osallistujat ovat olleet asiassa aktiivisia, muun muassa luottamusmiehinä toimineita.⁹⁶⁷ Tällaiset keskustelut itsessään ovat omaksuvaa identiteettityötä valitun aiheen suhteen. Aihepiiri saattaa siten korostua, ja asioita ehkä esitetään kertojan omalta kannalta parhain päin. On kuitenkin todettava, kuten jatkossa selviää, ettei voimakaskaan kritiikki ole ollut poikkeuksellista, ei myöskään itsekritiikki. Huomionarvoista on myös, että telakoiden johtotehtävissä olleet kertojat saattoivat suhtautua

---

964 Teräs 2017, 199, 206.

965 Kaikkiaan 26 kertojaa (27% kaikista) on maininnut toimineensa luottamusmiehen, varaluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun tehtävissä. Näistä 15 (41% työntekijöinä toimineista kertojista) on kertonut olleensa työntekijöitä ja 8 toimihenkilöitä (18% toimihenkilökertojista). Kolme kertojaa on maininnut toimineensa jossakin edellä mainituista tehtävistä, mutta heidän kertomastaan ei käy ilmi, olivatko he työntekijä- vai toimihenkilöasemassa.

966 H36 RMMV 44:70.

967 R4 RMMV 44:9; R10 RMMV 44:15-17; R17 RMMV 44:47.

ammattiyhdistysliikkeeseen lähtökohtaisen kielteisesti, koska ovat kokeneet sen vastustajaksi palkka- ja työehtoneuvotteluissa.

4.4.1 Laivanrakentajat ammattiliitoissa

Kukaan kertojista ei kyseenalaistanut ammattiyhdistysliikkeen periaatteellista tarpeellisuutta ja merkittävyyttä, vaikka sen käytännön toiminnasta useat löysivätkin arvostelun aihetta. Ammattiliittoon kuuluivat sotakorvaustöiden ajoista asti käytännössä kaikki telakan työntekijät.⁹⁶⁸ Toimihenkilöt useimmiten kokivat ammattiyhdistysten merkityksen vähäisemmäksi kuin työntekijät. Eräs Teknisten liiton toiminnassa mukana ollut kertoja kuvasi sen alkuvaihetta ”kerhotoiminnaksi”, ja varsinainen ammattiliiton edunvalvonta alkoi hänen mukaansa vasta 1970-1980 -luku-
jen vaihteessa yhteistoimintalain ja YT-neuvottelukuntien perustamisen myötä.⁹⁶⁹

Etenkin työntekijät liittyivät ammattiliittoon yleensä heti, kun tulivat telakalle töihin. Asia oli monille itsestään selvä. Aivan kaikki eivät menelleet näin, mutta melko pian liittoon kuulumattomia kehoitettiin liittymään, ja yleensä he sitten niin tekivät.⁹⁷⁰ Syyt jäsenyyteen eivät aina olleet kovin periaatteellisia: eräs kertoja sanoi 1950-luvulla liittyneensä, kun hänet entisenä aktiivijalkapalloilijana pyydettiin pelaajaksi ammattiosastojen väliseen jalkapallo-otteluun.⁹⁷¹ Jotkut laivanrakentajat olivat kaikesta huolimatta haluttomia liittymään. Kertojien mukaan tämä oli kuitenkin harvinaista, ja taustalla arveltiin useimmiten olleen haluttomuuden maksaa jäsenmaksuja.⁹⁷² Kukaan ei ole kertonut, että liittoon olisi jätetty liittymättä esimerkiksi poliittisista tai muuten periaatteellisista syistä. Liiton ulkopuolelle

---

968 R4 RMMV 44:9; R17 RMMV 44:47; H33 RMMV 44:54; Uola 1996, 271–272; Uola 2001, 96–99.

969 H22 RMMV 44:42.

970 R4 RMMV 44:9; R17 RMMV 44:47; H29 RMMV 44:49.

971 R4 RMMV 44:9.

972 R4 RMMV 44:9; R17 RMMV 44:47.

jättäytyneitä saatettiin myös painostaa. Erään kertojan mukaan 1960-luvulla kaksi liittoon kuulumatonta työntekijää eristettiin. Heille ei puhuttu mitään eivätkä muut olleet heitä näkevinäänkään, kunnes eristetyt lopulta taipuivat liittymään Metalliliiton jäseniksi. Tapauksesta kertonut laivanrakentaja oli itsekin osallistunut eristämiseen, mutta jälkikäteen piti kohtelua varsin ankaranä.⁹⁷³ Toinen kertoja muisteli, ettei heti liittynyt ammattiliittoon tullessaan telakalle 1980-luvun alussa. Syyksi tähän hän kertoi ymmärtämättömyyden, ei kielteisen suhtautumisen asiaan. Hän itsekin toimi myöhemmin luottamusmiehenä. Pääluottamusmies kävi useaan otteeseen kehottamassa kertojaa liittymään ja lopulta uhkasi telakan tyhjenevän, siis muiden menevän lakkoon, jos töissä on ammattiliittoon kuulumaton työntekijä.⁹⁷⁴

Palkat maksettiin 1960-luvulla käteisenä, ja myös ammattiliiton jäsenmaksu kerättiin käteismaksuna. Tämä oli ammattiosaston taloudenhoitajan tehtävä, ja kertojien mukaan usein varsin työläs sellainen. Jotkut nimittäin välttelivät taloudenhoitajan kohtaamista tai kertoivat jättäneensä rahapussin kotiin päästäkseen maksamasta.⁹⁷⁵ Yksi kertoja muisteli erään taloudenhoitajan lopulta keksineen työtään helpottaneen ratkaisun:

Hänel oli hyvä konsti siihen, kun hän yritti työmaalla kerätä jäsenmaksurahoja, ni kellään ei ollu rahaa. Ni viimein hän sit keksi, et hän lähti lauantaina, sillon oltiin lauantait vielä töissä viis tuntii, ni hän lähti hiukan aikasemmin pois töistä, meni viinakaupan ovelle ja telakan porukka tuli viikonvaihteen viinaostoksille, ni siinä ovelle hän keräs ennen jäsenmaksuja. Siin ei kukkaan voinu ennää sanoa, ettei oo rahaa, kun kerran viinaa vartenki oli rahaa. Hän kertoi, että se oli paras otos, minkä hän sai. Sillon tuli pinna-rienki jäsenmaksut maksettua [nauraa].⁹⁷⁶

---

973 R4 RMMV 44:9.

974 H33 RMMV 44:54.

975 R4 RMMV 44:9.

976 R4 RMMV 44:9.

Kuva 26. Vapunpäivän marssilla 1974 olivat esillä Hollmingilla ja Rauma-Repolla toimineiden Metalliliiton ammattiosastojen liput. RMM18608.

Ammattiyhdistysliike myös järjesti työpaikan ulkopuolista toimintaa. Näyttävin oli vappumarssi, johon telakoiden ammattiyhdistykset osallistuivat. Raumalla oli 1970-luvulla usein yli tuhat marssijaa, joista suuri osa laivanrakentajia. Jos joku ei osallistunut marssille saattoivat työtoverit vapun jälkeen kysellä, missä hän oli ollut.⁹⁷⁷ Ammattiliittoaktiiveilla oli 1950–1960 -luvuilla tapana toimia myös työväen urheiluseuroissa, Raumalla yleensä Rauman Työväen Urheilijoissa (RTU).⁹⁷⁸ Rauma-Repolan telakalla ammattiliitto järjesti työntekijöiden vuotuisen pikkujoulujuhlan, joskin yhtiö tuki juhlaa rahallisesti. Hollmingilla sitä vastoin juhlat järjesti yhtiö.⁹⁷⁹

Molempien telakoiden toimihenkilöt kuuluivat koulutuksesta riippuen Insinööriliittoon tai Teknisten liittoon, joka myöhemmin liittyi osaksi Toimihenkilöunionia ja sittemmin

977 T5 RMMV 44:64.

978 R4 RMMV 44:9.

979 T7 RMMV 44:71.

Ammattiliitto Prota.⁹⁸⁰ Rauma-Repolan työntekijät järjestäytyivät metalliliittoon jo 1930-luvulla Rauma Woodin konepajan aikana.⁹⁸¹ Hollmingilaiset sen sijaan kuuluivat Puutyöväen liittoon vuoteen 1971 asti. Sotakorvauskuunarit olivat puurakentaisia, mutta puualusten rakentaminen loppui Hollmingillakin jo 1950-luvulla.⁹⁸² Eräs kertoja mainitsi tietyn työehtosopimuksen edun selitykseksi siihen, että Puutyöväen liitossa pysyttiin niin pitkään. Puualan työehtosopimuksessa nimittäin määrättiin aamupäivälle kahvitauko, jota Metallin sopimus ei tuntenut.⁹⁸³ Hollmingilla 1940-luvulta 1980-luvulle saakka työskennellyt kertoja piti Metalliliittoa jyrkempänä kuin Puutyöväen liittoa ja sen toimitsijoita poliittisesti vasemmistolaisempina.⁹⁸⁴ Muita eroja eri telakoilla työskennelleiden kertomassa ei ole, vaan Hollmingilla ja Rauma-Repolalla työskennelleet puhuivat aivan samoin ammattiyhdistysliikkeestä, työriidoista ja -taisteluista sekä työmaapolitikoinnista.⁹⁸⁵

Sosiaalidemokraattien ja kommunistien välistä kamppailua vallasta ammattiyhdistysliikkeessä pidetään yhtenä suomalaisen yhteiskunnan ja työelämän 1940-1980 -lukujen keskeisistä kehityskuluista. Se heijastui myös Rauman telakoille. Metalliliitto oli yksi keskeisimmistä kiistakapuloista tässä taistelussa, olihan se maan suurimpien ammattiliittojen joukossa.⁹⁸⁶ Sen sijaan kertojat eivät puhuneet mitään suomalaisen ammattiyhdistysliikkeen hajoamisesta kahteen kilpailevaan keskusliittoon ja niiden

980 Rantanen, A. 2017, 4–9.

981 Kannisto 2017, 27–32.

982 Uola 2001, 31–33, 109–112, 133–136, 172; Rauman laivanrakentajain ao. 192:n työryhmä 2003, 29, 48–49.

983 R15 RMMV 44:35.

984 H1 RMMV 40:2.

985 Vrt. esim. R4 RMMV 44:9 (Rauma-Repolan telakan ay-aktiivien ryhmähaastattelu); R10 RMMV 44:15; R10 RMMV 44:16; R10 RMMV 44:17 (Hollmingin telakan ay-aktiivien ryhmähaastattelu); sekä R8 RMMV 44:13 (Rauma-Repolan toimihenkilöiden ryhmähaastattelu); R15 RMMV 44:35 (Hollmingin toimihenkilöiden ryhmähaastattelu).

986 Bergholm 2007, 249–261, 367–374; Ketola 2007, 11–15, 601–602.

uudelleenyhdistymisestä 1960-luvulla.⁹⁸⁷ Toisin kuin esimerkiksi Turun ja Helsingin telakoiden ammattiosastoissa⁹⁸⁸, sosiaalidemokraatit olivat Raumalla aina niskan päällä kommunisteihin nähden. Kilpailu liiton toimitsijoiden ja luottamusmiesten paikoista oli kuitenkin ajoittain kiivasta.⁹⁸⁹ Ainakin yksi raumalainen laivanrakentaja on toiminut Sosialidemokraattisen puolueen kansanedustajanakin. Ammattiyhdistysväki kampanjoi telakalla 1970-luvulla hänen puolestaan.⁹⁹⁰ Sosiaalidemokraattien ja kommunistien kannatus oli työntekijöiden keskuudessa suurempi kuin muiden puolueiden, mutta myös ainakin Veikko Vennamon johtamalla SMP:llä oli erään kertojan mukaan kannattajia telakalla.⁹⁹¹ Työntekijät puhuivat politiikasta enemmän kuin toimihenkilöt ja johdossa toimineet. Johdon tai toimihenkilöiden puoluekannoista ei kukaan ole sanonut mitään, eivät he itse eivätkä muut kertojat. Niitä ei siis ole pidetty työn ja laivanrakentajuuden kannalta asiaan kuuluvina, toisin kuin ammattiyhdistyksessä toimineiden työntekijöiden poliittisia näkemyksiä. Kertojat kokivat puoluepolitiikan merkityksen vähentyneen telakoilla selkeästi 1980-luvulta alkaen.⁹⁹² Kaikkia politiikka ei kiinnostanut, eivätkä läheskään kaikki kertojat puhuneet aiheesta mitään.

Eräs luottamusmiehenä ja ammattiyhdistyksen toimitsijana ollut kertoja muisteli, että Raumalla asennoiduttiin niin, että ”ensiks on ammattiosasto ja sen jälkeen tulee politiikka ja puolueet”.⁹⁹³ Toinen kertoja, Rauma-Repolan telakan pitkäaikainen luottamusmies, oli sen sijaan sitä mieltä, että ”kuuskytluku ja seitkytluku, se oli hyvin ylipolitisoitunutta aikaa.”⁹⁹⁴ Hän ei ollut

987 Bergholm 2007, 114–118, 180, 359–379; Sandberg 2011, 56–59.

988 Mäkelä 2013, 125–129; Sandberg 2011, 83–87; Teräs 1996, 84.

989 R4 RMMV 44:9; H5 RMMV 44:18; R15 RMMV 44:35; H19 RMMV 44:39; Kts. myös Uola 1996, 272; Uola 2001, 99.

990 R4 RMMV 44:9.

991 H5 RMMV 44:18; Kts. myös Kauppinen & Alasoini 1985(a), 141.

992 R4 RMMV 44:9; H12 RMMV 44:29; R17 RMMV 44:47.

993 H19 RMMV 44:39.

994 H2 RMMV 44:6.

ainoa, joka koki, että politiikka liiaksikin tunkeutui työmaalle.⁹⁹⁵ Kertojat eivät kuitenkaan nähneet asioita mustavalkoisina. Eräs heistä piti ammattiyhdistysliikettä toisaalta tarpeellisenä ja arvokkaana etujensa valvojana, toisaalta voimakkaiden poliittisten persoonallisuuksien riittaisana kerhona, jossa hänen kaltaiselleen puoluepoliittisesti sitoutumattomalle henkilölle ei tuntunut olevan sijaa.⁹⁹⁶ Puoluekanta oli usein työtoverien tiedossa ja saattoi vaikuttaa henkilösuhteisiin. Erään kertojan isä oli Raumalla hyvin tunnettu aktiivinen kommunisti. Kertoja koki, että häneen siksi suhtauduttiin aluksi epäillen, kun hän tuli telakalle työnjohtajaksi:

Leevi Niiranen -niminen mies totesi, että nyt myös saahaankii työnjohtajaks semmonen mies, joka ei syö muita kun punasii perunoita. [nauraa] Mutta kyllä me yhdessä syötiin silti.⁹⁹⁷

Yhdessä syömiseen liittyvästä lausumasta voisi päätellä, että kertoja koki epäilyjen myös melko nopeasti haihtuneen. Toinen kertoja muisteli nuorena viilarioppilaana kuunnelleensa ruoka-tunneilla kommunistien ja sosiaalidemokraattien kiistelyä⁹⁹⁸, ja eräässä henkilöhaastattelussa haastattelija kertoi, kuinka haastateltava 1960-luvulla ”rupes käännyttämään minuu sosiaalidemokraatiksi” ja siinä myös onnistui.⁹⁹⁹

Vuonna 1946 perustettiin telakoille lainsäädännön edellyttämät tuotantokomiteat työnantajan ja työntekijöiden yhteistoimintaelimeksi.¹⁰⁰⁰ Tuotantokomiteoista kertojat puhuivat vain vähän. He eivät siis kokeneet niitä kovin merkittäviksi. Kaksi kertojaa muisteli, että tuotantokomiteaa ainakin Hollmingilla ”alivastettiin”. He kuvasivat sen toimintaa keskusteluforumiksi,

---

995 R4 RMMV 44:9; R8 RMMV 44:13; R15 RMMV 44:35.

996 H29 RMMV 44:49.

997 R15 RMMV 44:35.

998 R15 RMMV 44:35.

999 H19 RMMV 44:39.

1000 Kannisto 2017, 36.

mutta työntekijöiden vaikutusyrityksiä jarrutettiin, oletettavasti yrityksen johdon puolelta. Siksi tuotantokomiteassa ei heidän mukaansa saatu aikaan kovin näkyviä tuloksia.¹⁰⁰¹ Yhteistoimintalain tultua voimaan 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa tuotantokomiteat lakkautettiin ja korvattiin YT-neuvottelukunnilla.¹⁰⁰² Niistäkään ei monikaan puhunut, eikä niiden toiminta siis näytty kovin keskeisenä asiana. Eräässä henkilöhaastattelussa telakan pitkäaikainen pääluottamusmies ja toimihenkilöiden luottamusmiehenä toiminut kertoja pohtivat YT-lakia ja siihen liittyviä käytäntöjä. Heidän mielestään lakia ei ainakaan 2000-luvulla käytännössä sovellettu siten kuin heidän käsityksensä mukaan oli tarkoitus. Kertojat katsoivat, että lain edellyttämässä YT-neuvotteluissa päätetään ainoastaan irtisanottavien määrästä, sen sijaan että huolellisesti selvitetäisiin vaikutukset ja vaihtoehdot kuten pitäisi. He katsoivat, että tämä ongelma vaivasi suomalaista työelämää yleisesti, ei vain Rauman telakoita.¹⁰⁰³

Kertojat puhuivat paljon luottamusmiesjärjestelmästä ja luottamusmiesten roolista. Tämä ei ole yllättävää, sillä kertojien joukossa on monia näissä tehtävissä toimineita. Kaikkiaan 26 kertojaa mainitsi toimineensa luottamusmiehen, varaluottamusmiehen tai työsuojeluvaltuutetun tehtävissä. Luottamusmiesjärjestelmä luotiin 1940-luvun lopulla työntekijöiden ja työnantajan välistä yhteistyötä ja ristiriitojen selvittämistä varten. Ajan myötä luottamusmiesten asema vahvistui, ja käytännössä tehtävän hoitaminen oli usein kokopäivätyötä, jota varten heidät vapautettiin varsinaisista työtehtävistään. Telakoiden kaltaisilla suurilla työpaikoilla oli osastoilla omat luottamusmiehensä, sekä koko työpaikan yhteinen pääluottamusmies.¹⁰⁰⁴ Muutamat kertojat kokivat, että 1980-luvulta alkaen luottamusmiesten rooli kasvoi ja ammattiosastojen merkitys vastaavasti väheni.¹⁰⁰⁵ Luotta-

---

1001 R15 RMMV 44:35.

1002 Kannisto 2017, 77.

1003 H22 RMMV 44:43.

1004 Bergholm 2005, 86–87; Kauppinen 2005, 150.

1005 H9 RMMV 44:26; H10 RMMV 44:27.

musmiehet valittiin ammattiliittojen jäsenäänestyksillä, jotka joskus olivat hyvinkin tiukkoja ja henkilövalinnat kuumensivat toisinaan tunteita.¹⁰⁰⁶ Eräs luottamusmiehenä toiminut kertoja muisteli itseensä kohdistunutta vastalauseita, kun jotkut arvelivat hänen ajavan taitavimpien työntekijöiden asioita innokkaammin kuin muiden:

Kyl mä sen muistan, kun te valitsitte meikäläisenki luottamusmieheks laivanrakennuspaikalle, niin olihan siinä pistetty kypäräpäinen haalari killumaan kattoon, pitkä puikko siinä. Kaikki ei hyväksynyt. Parisataa, sata viiskymmentä hitsaria kun oli, ei kaikki minuu hyväksynyt. Mä olin muka huippumiesten luottamusmies. Et aika paljon se oli tätä. Se oli osittain huumoria, mutta osittain totta.¹⁰⁰⁷

Myöhemmät, 1990- ja 2000-lukujen vaalikamppailut eivät olleet yhtä kiivaita. Toimihenkilöiden luottamusmiehenä vuosina 2007–2014 toimineen kertojan kuvauksesta voi päätellä, ettei pyrkijöitä aina ollut tungokseksi asti:

Edellinen pääluottamusmies käveli käytävillä ja huuteli että, tota, että jonkun pitää tää hommaa jatkaa, että jos hän joutuu vielä jatkaa niin hän tekee vielä huonommin sitä hommaa ku tähän asti [nauraa].¹⁰⁰⁸

Luottamusmiehinä tai muissa ammattiyhdistysliikkeeseen liittyneissä tehtävissä toimineet eivät kovin tarkasti kertoneet, miksi alun perin menivät toimintaan mukaan. Kukaan ei esimerkiksi maininnut mitään yksittäistä tapausta tai epäkohtaa, jonka korjaaminen olisi heitä motivoinut. Jotkut kertoivat, että muut aktiivit pyysivät heitä mukaan.¹⁰⁰⁹ Telakan ammattiosaston puheen-

---

1006 H2 RMMV 44:6; R4 RMMV 44:9; H9 RMMV 44:26; H19 RMMV 44:39; H28 RMMV 44:53.

1007 H2 RMMV 44:6.

1008 R17 RMMV 44:47.

1009 H3 RMMV 44:7; R17 RMMV 44:47.

johtajana ollut kertoja kuvaili toimintaan lähtemistään ”ajautumiseksi”. Hän kertoi vaiheistaan ammattiliitossa ikään kuin asiat olisivat vain tapahtuneet hänelle ilman, että hän itse olisi voinut lainkaan niihin vaikuttaa. Hän ”joutui ihan pakosta olemaan tässä ammattiyhdistystoiminnassa väkevästi mukana” kun ”lankes ammattiosaston puheenjohtajan pesti”.¹⁰¹⁰ Oman toimijaroolin häivyttämiseen saattaa olla erilaisia syitä.¹⁰¹¹ Siten voidaan ehkä välttää ottamasta vastuuta kielteiseksi koetuista tapahtumista ja päätöksistä. Toisaalta kyseessä saattaa olla vaatimattomuus ja haluttomuus korostaa omia tekemisiä ja saavutuksia, samaan tapaan kuin on tyypillistä ammattitaidosta ja -ylpeydestä kerrottaessa. Ammattiyhdistysliikkeen kaltaisesta ryhmäetuja ajaneesta toiminnasta kertoessa tuntuu ehkä luontevalta nimetä toimijaksi kollektiivinen ”me” ennemmin kuin yksilöllinen ”minä”.

Luottamusmiehet kokivat usein tehtävänsä yksinäiseksi. Monet tunsivat olleensa ikään kuin puun ja kuoren välissä, toisaalta edustamiensa työntekijöiden, toisaalta työnantajan vaatimusten ristipaineessa. Palaute molemmilta puolilta saattoi olla murskaavaa.¹⁰¹² Rauma-Repolan telakan pääluottamusmiehenä 1970-luvun alussa ollut kertoja muisteli ryhmähaastattelussa erästä tapausta, joka kuvaa luottamusmiehiin kohdistuneita ristiriitaisia paineita:

Ja jäi sellanen mieleen, ku putkiverstaalla oli jotain urakkariitaa vähän. Olin siellä ruokatuntikouksessa selvittämäs neuvottelutulosta. Se ei tyydyttäny porukkaa alkuunkaan, ni porukka lähti ruokatunnin jälkeen kotiin loppupäiväksi. Ja ku pääluottamusmiehen tehtävä oli sitte tietysti aina työnantajalle ilmottaa, ni soitin sitten tällä työsuhteinsinööri Bergille, että näin kävi. Ni Berg oli vähän uskovainen mies ja sano minulle, että etkö sinä pääluottamusmiehenä olisi voinut estää sen lakon, kun olisit mennyt sinne hallin pääoven eteen kädet levällään ja sanonut, että minä ja osaston luottamusmies lähdemme neuvottelemaan ja te menette

---

1010 H19 RMMV 44:39.

1011 Toimijuudesta Pöysä 2015, 137–138, 144–156.

1012 R4 RMMV 44:9; H30 RMMV 44:51; H28 RMMV 44:53.

töihin. Ni mä vastasin siihen, et kyl se porukka oli niin kiihtynyt, että parin viikon päästä ois ollu pääluottamusmiehen hautajaiset, ne ois sotkenu mun siihen ovelle. Ja Berg sano, et oli hyvä ettet menny siihen ovelle. [kaikki nauravat]¹⁰¹³

Toimihenkilöiden luottamusmiehenä Rauma-Repolan telakalla ollut kertoja muisti toisenlaisen tapauksen, joka myös kuvaa luottamusmiehiin kohdistuneiden odotusten monimutkaisuutta ja ristiriitaisuutta. Metalliliiton lakon vuoksi työt telakalla olivat pysähdyksissä, mutta Teknisten liitto, johon kertoja ja monet muut toimihenkilöt kuuluivat, ei ollut lakossa. Työnantaja ei sulkenut telakkaa vaan piti toimihenkilöt töissä. Kertojan aloitteesta toimihenkilöt keräsivät rahaa lakon vuoksi taloudellisiin ongelmiin joutuneiden lapsiperheiden avustamista varten. Rahat luovutettiin Metalliliiton paikallisosastolle eteenpäin jaettavaksi. Työnantaja ei suhtautunut asiaan myönteisesti. Saatuaan kuulla asiasta henkilöstöpäällikkö kutsui kertojan luokseen ja läksytti tätä kiihtyneenä: yhtiö piti toimihenkilöt töissä, vaikei töitä lakon vuoksi ollut, mutta nämä keräsivät rahaa lakkoilijoille, jotta nämä voisivat olla vielä pitempään lakossa! Kertoja puolustautui selittämällä, että raha oli todellakin tarkoitettu ainoastaan lapsiperheille, joilla oli vaikeuksia. Asia jäi siihen, eikä kärjistynyt suuremmaksi riidaksi.¹⁰¹⁴

Mikä on ollut ammattiyhdistysten merkitys raumalaisille laivanrakentajille? Vaikka useimmat työtaistelut liittyivät palkkaukseen¹⁰¹⁵, eivät kertojat useinkaan maininneet palkkojen nousua ammattiyhdistysliikkeen saavutuksia luetellessaan. Sen sijaan he puhuivat työ- ja sosiaalitulojen parannuksista, uusista työvaateista sekä työturvallisuuden paranemisesta.¹⁰¹⁶ Kertojat näkivät paljon myönteistä siinä, että työntekijät ajoivat aktiivisesti

---

1013 R4 RMMV 44:9.

1014 H22 RMMV 44:43.

1015 Kauppinen & Kohtanen 1984, 28; Uola 1996; 271–277; Uola 2001, 197–198.

1016 R4 RMMV 44:9; R10 RMMV 44:16; R17 RMMV 44:47; H28 RMMV 44:53.

etujaan ja osallistuivat yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen.¹⁰¹⁷ Toisaalta he myös kokivat poliittisuuden ja omista eduista huolehtimisen menneen liiankin pitkälle, mikä johti riitaiseen ilmapiiriin ja työtaisteluihin, joista monia he pitivät jälkikäteen tarpeettomina. Telakan poliittisen ilmapiirin muutosta vähemmän kärjistyneeseen suuntaan ovat kaikki asiaa arvioineet pitäneet myönteisenä,¹⁰¹⁸ mutta monet näkivät asiassa myös kääntöpuolen. He pitivät uuden vuosituhaten laivanrakentajia välinpitämättöminä ja passiivisina.¹⁰¹⁹ Luottamusmiehenä toiminut kertoja koki, ettei 2000-luvulla jostain syystä oikein saanut yhteyttä työntekijöihin.¹⁰²⁰ Erään kertojan mukaan ennen laivanrakentajat ajoivat aktiivisesti omia asioitaan, mutta myöhemmin ajattelivat että ”liitonherrojen” tehtävä oli huolehtia ammattiliiton jäsenmaksua maksavien työntekijöiden eduista.¹⁰²¹ Tilanne oli siis päinvastainen kuin 1960- ja 1970-luvuilla, jolloin ongelmana oli liialliseksi yltynyt aktiivisuus. Kukaan ei arvioinut, milloin muutos tapahtui, mutta selvästikin näin on käynyt jossain vaiheessa 1970-luvun lopun ja 2010-luvulla tehtyjen haastattelujen välisenä aikana.

4.4.2 Lakot, työtaistelut ja neuvottelut

Lakkoilu metalliteollisuudessa on tyypillisesti ollut yleisempää kuin muilla teollisuudenaloilla. Esimerkiksi 1970-luvulla yli puolet kaikista Suomen työtaisteluista tapahtui metallialalla.¹⁰²² Laivanrakennus oli 1970- ja 1980-luvuilla Suomen kaikkein lak-

---

1017 Esim. R4 RMMV 44:9; H12 RMMV 44:29; R17 RMMV 44:47.

1018 H9 RMMV 44:26; H12 RMMV 44:29; H13 RMMV 44:29; H33 RMMV 44:54.

1019 H9 RMMV 44:26; H12 RMMV 44:29; R17 RMMV 44:47; H33 RMMV 44:54.

1020 R17 RMMV 44:47.

1021 H9 RMMV 44:26.

1022 Kauppinen & Alasoini 1985(b), 2.

koherkin teollisuudenala.¹⁰²³ Lakot ja työtaistelut eivät olleet Raumakaan telakoilla mitenkään harvinaisia tapahtumia, ja kertojat ovat puhuneet niistä melko paljon.¹⁰²⁴ Osa niistä liittyi laajempiin, valtakunnallisiin työriitoihin, kuten Metalliliiton lakkoon vuonna 1971. Toisinaan kyse oli paikallisista asioista, kuten eräässä Hollingin telakan kaksipäiväisessä lakossa, joka johtui yksittäisen työntekijän kohtelusta.¹⁰²⁵ Joskus lakossa oli koko telakka tai molemmat telakat yhtä aikaa, joskus vain tietty ammattiryhmä.¹⁰²⁶

Laivanrakennus on ollut lakkoherkkä ala muuallakin kuin Suomessa. Esimerkiksi Isossa-Britanniassa lakkojen vuoksi menetettyjen työpäivien määrä oli alalla ajoittain jopa viisinkertainen maan teollisuus- ja palvelualojen keskiarvoon nähden.¹⁰²⁷ Alankomaissa, kuten Suomessakin, telakoilla lakkoiltiin erityisesti 1970- ja 1980-luvuilla.¹⁰²⁸ Laivanrakennusalalla onkin Kari Teräksen mukaan ominaispiirteitä, joilla on taipumus kärjistää työriitoja. Erityisesti hän mainitsee urakkapalkkausjärjestelmän, sillä urakkahintojen määrittely telakkatyössä on vaihtelevien olosuhteiden ja erilaisten työtehtävien vuoksi moniin muihin teollisuudenaloihin verrattuna vaikeaa. Länsi-Euroopan telakoilla siirtyttiin työrauhan säilyttämiseksi urakkapalkkauksesta aikaperusteiseen palkkaan jo 1970-luvulla, esimerkiksi Ruotsissa vuosien 1972 ja 1976 välillä. Rauman telakoilla, kuten muuallakin Suomessa, tämä tapahtui vasta noin kaksi vuosikymmentä myöhemmin.¹⁰²⁹ Niin Turun, Helsingin kuin Raumankin telakoilla urakkapalkkaukseen liittyneet kiistat olivat yleisin yksittäinen lakkoilun

---

1023 Teräs 2017, 208.

1024 Kaikkiaan 34 kertojaa (37% kaikista) mainitsee työtaisteluista tai lakoista: työntekijöistä osuus on lähes puolet, 46% (17 kertojaa).

1025 R19 RMMV 44:65; Kauppinen & Kohtanen 1984, 17–28; Uola 1996, 271–278; Uola 2001 172, 197–199.

1026 Kauppinen & Kohtanen 1984, 17–28.

1027 Murphy 2017, 91–92.

1028 van der Velden 2017, 231–235.

1029 Karlsson 2017, 160; Lamér 2015, 40–42; Teräs 1996, 78; Teräs 2017 206–209.

aihe.¹⁰³⁰ Raumalaiset kertojat pitivät järjestelmän ongelmina juuri Teräksen mainitsemia asioita (kts. luku 3.2.1).

Teräs on myös todennut, että Turun telakkatyöläiset ovat pitäneet lakkoja asiaan kuuluvana osana normaalia työelämää, ei niinkään poikkeustilanteina tai murroksina.¹⁰³¹ Raumalais-ten kertojien näkemys on samankaltainen, joskin korostuneesti menneisyyttä koskien. He puhuivat lakoista usein eräänlaisena ajan henkeen kuuluneena ilmiönä, jonka monet liittivät erityisesti 1970-lukuun. Juuri sen vuosikymmenen jotkut muistivat liiaksi politisoituneena ja riitaisana aikana ja puhuivat silloisista lakoista ennemmin itsestään selvänä osana telakan arkea kuin ongelmallisten työehtojen tai työolosuhteiden oireena.¹⁰³² Kuten odotettavissa on, työntekijöiden ja johtajien näkemykset lakoista ja työriidoista poikkeavat toisistaan. Teräs on kuvannut Turun telakoiden työntekijäportaan historiankäsitystä niin, että he katsovat saavuttaneensa kaiken sen, mitä ovat saavuttaneet, nimen omaan työtaisteluiden ja lakkojen avulla.¹⁰³³ Raumalaiset ilmaisivat asian maltillisemmin, mutta saman suuntaisesti. Työntekijöiden käsityksen mukaan kysymys oli kohtuullisista vaatimuksista, kuten oikeudenmukaisesta palkkatasosta ja kelvollisista työolosuhteista. Jollei niitä saatu neuvottelemalla, oli mentävä lakkoon. Useammin kuin palkoista he puhuivat olosuhteista, esimerkiksi työaikoihin ja työturvallisuuteen liittyvistä asioista, lakkojen aiheena ja saavutuksina. Palkkauksenkin he kyllä mainitsivat.¹⁰³⁴ Teräs on havainnut myös turkulaisten laivanrakentajien katso-

---

1030 Kauppinen & Kohtanen 1984, 17–28; Mäkelä 2013, 35–42; Sandberg 2011, 88; Teräs 2017, 205–208.

1031 Teräs 1996, 80.

1032 Esim H2 RMMV 44:6; H7 RMMV 44:24; H12 RMMV 44:29; H13 RMMV 44:29; H14 RMMV 44:30.

1033 Teräs 1996, 58; Teräs 2017, 207–208.

1034 Esim. H2 RMMV 44:6; H3 RMMV 44:7; R4 RMMV 44:9; H9 RMMV 44:26; H13 RMMV 44:29; H14 RMMV 44:30; R16 RMMV 44:36; H19 RMMV 44:39; R17 RMMV 44:47; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66; H36 RMMV 44:70.

neen, että lakoilla pyrittiin muihinkin parannuksiin kuin vain palkankorotuksiin.¹⁰³⁵

Ammattiosaston rivijäsenenä ollut kertoja ja toinen, varapuheenjohtajan toiminut, kuvasivat käsitystään liikkeen tehtävistä hieman eri sävyyn:

Rivijäsen: [Ammattiyhdistysliike on] äärettömän tärkeä tuota, että olis meikäläisen palkankorotukset ollu vähissä jos ei ois [...] ja lakko-oikeus ni täytyy olla tuota, että ei, se on niinkö näitä perusoikeuksia että.¹⁰³⁶

Ammattiosaston varapuheenjohtaja: Mut se oli pakko mejän lähtee silloin [1977 urakkapalkkausjärjestelmän muuttamista koskeneeseen] lakkoon, ko silloin toiset työnantajat tai työpaikat olis sitte taas ruvennu sanomaat, ette te ette yrittänykkään sitä vastaan pistää tätä puol urakkajuttuu. Siin oltiin semmosessa rakosessa, et se oli ainaki mun käsittääkseni pakko lähtee lakkoon.¹⁰³⁷

Rivijäsenelle siis ammattiyhdistysliike oli oikeuksien vartija, joka puolusti hänen etujaan silloin kun hänen oma voimansa ei siihen riittänyt. Ammattiosaston varapuheenjohtaja näki liikkeellä olleen myös laajemman yhteiskunnallisen vastuun toistekin työpaikkojen työntekijöitä kohtaan. Hänen käsityksensä oli, että jos Rauman telakoilla suostuttaisiin epäoikeudenmukaisina pidettyihin käytäntöihin, olisi niitä helpompi ajaa muillakin työpaikoilla.

Muutamat työnantajaosapuolta neuvotteluissa edustaneet ker-
tojat uskoivat lakkojen taustalla usein olleen poliittisia tavoit-
teita, jotka eivät heidän näkemyksensä mukaan niinkään liitty-
neet Rauman telakkaan kuin laajempiin työ- ja puoluepoliittisiin
valtataisteluihin. He ovat arvelleet, että aloite lakkoihin ei aina
tullut telakan työntekijöiltä vaan ulkopuolelta, ammattiliiton

---

1035 Teräs 2017, 206–207.

1036 H30 RMMV 44:51.

1037 R4 RMMV 44:9.

taholta.¹⁰³⁸ Hollmingilla työnjohtajana ollut kertoja muisteli asiaa ryhmähaastattelussa näin:

Saatettiin aavistaa vaan, että telakan ulkopuolelta tuli joku lakko-käsky, että teidän täytyy nyt poistua telakalta. [...] aina kun tuli tämmönen, Karppasen Tommi, joka oli hitsareitten luottamusmiehenä, tuli sanomaan, että nyt on semmoinen tilanne, että nyt meidän pitää lähteä. Mää aavistin ja kysyin, että minkä takia. No ku se on vähän nyt tällai. [...] Siitä mää arvasin, että jostain on tullu komento ja nyt pitää lähteä.¹⁰³⁹

Kertojat eivät nähneet asioita mustavalkoisina. Edellä lainattu työnjohtajakin tunnusti samassa ryhmähaastattelussa, että ammattiyhdistysliikkeen ja työntekijöiden aktiivisuus ”vei joitakin asioita eteenpäinkin, ei sitä voi kukaan kiistää. Ei ne turhia ollu.”¹⁰⁴⁰ Toisaalta monet työntekijät, myös jotkut itse luottamusmiehinä toimineet, pitivät jälkikäteen osaa lakoista tarpeettomina. He muistelivat, että niihin liittyi itsetarkoituksellista riidan haastamista ja kärjistämistä. Jotkut esimerkiksi väittivät, että varsinkin perjantaisin kauniilla ilmalla saatettiin etsimällä etsiä syytä marssia ulos, jotta olisi voitu pitää pidempi viikonloppu.¹⁰⁴¹ Eräs kertoja kuvasi asiaa näin:

Ja sit yks oleellinen osa senaikas [1960-70-lukujen] telakkaa oli nämä urakkataistelut ja aika innokas lakkoiluki välillä aina. Välillä tuntu, et sitä lakon syytä niinku haettiin, et päästään kau-
niin kesäpäivän viettoon.¹⁰⁴²

Rauma-Repolan telakan pääluottamusmiehenä toiminut kertoja yhdisti 1970-luvun lakkoilun ja myrskyisän ilmapiirin sekä

1038 R8 RMMV 44:13; R15 RMMV 44:35.

1039 R15 RMMV 44:35.

1040 R15 RMMV 44:35.

1041 Esim. H2 RMMV 44:6; H7 RMMV 44:24; H19 RMMV 44:39; H30 RMMV 44:51.

1042 H7 RMMV 44:24.

sen myöhemmän rauhoittumisen yhteiskunnalliseen kehitykseen, nimittäin Suomen kaupungistumiseen ja siihen liittyvään taloudelliseen sekä kulttuuriseen rakennemuutokseen:

Mut sanotaanko sillai, et kuuskyt-seitkyluku oli semmosta aikaa, et [...] me kaikki, me muutettiin maaseudulta, me mentiin kaupunkeihin, tai ainakin mentiin kaupunkeihin töihin. Me opeltiin tulemaan suurissa ryhmissä suurilla työpaikoilla toinen toistemme kanssa toimeen. Ja nää oli niitä alkuvaikeuksia. Siis ei me oo osattu [...] ei me osattu oikein tulla vielä toimeen suurissa ryhmissä. Se vaati oman semmosen koulutuksen. Nyt on jo kaks sukupolvee ollu tässä välissä, nykyään osataan. Maailma on niin erilainen tällä hetkellä.¹⁰⁴³

Rauma-Repolan telakan tuotantopäällikkönä työskennellyt kertoja joutui asemansa vuoksi usein työnantajan edustajana neuvotteluihin riita- ja lakkotilanteissa. Hän sanoi naurahtaen eräässä ryhmähaastattelussa, ettei muista telakalla koskaan olleen rauhallista aikaa työnantajan ja työntekijöiden suhteissa.¹⁰⁴⁴ Lakot kuitenkin vähenivät 1980-luvulta alkaen, ja monet kertojat myös kokivat ilmapiirin muuttuneen ajan myötä sopuisammaksi ja yhteistyöhaluisemmaksi.¹⁰⁴⁵ Muutos oli jopa niin jyrkkä, että Teknisten liiton luottamusmiehenä toiminut kertoja muisteli telakan tuotantopäällikön valittaneen, ettei nuoremman polven ammattiyhdistysväeltä saa enää kunnollista vastusta neuvotteluissa.¹⁰⁴⁶ Yksi muutos, jonka monet arvelivat vähentäneen työriitoja, oli siirtyminen urakkapalkkajärjestelmästä aikaperusteiseen palkkaan.¹⁰⁴⁷ Toisaalta kaikki eivät kokeneet muutosta yksiselitteisesti pelkästään myönteisenä, vaan jotkut kertojat näkivät, että

1043 H2 RMMV 44:6.

1044 R8 RMMV 44:13.

1045 Esim. H15 RMMV 44:30; R17 RMMV 44:47; H28 RMMV 44:53.

1046 H22 RMMV 44:43.

1047 R4 RMMV 44:9; H7 RMMV 44:24; H9 RMMV 44:26; H23 RMMV 44:44; H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; H32 RMMV 44:54; H32 RMMV 44:54; R20 RMMV 44:66.

siinä missä 1970-luvulla pyrittiin parantamaan laivanrakentajien asemaa, oli 1990- ja 2000-luvuilla lähinnä jouduttu suojaamaan heitä työehtojen huononemiselta.¹⁰⁴⁸

Varusteluosaston luottamusmiehenä Rauma-Repolalla toiminut kertoja koki, että riitatilanteet usein kärjistyivät esimiesten epädiplomaattisen ja ammattitaidottoman keskustelutavan vuoksi. Hänen mielestään jotkut ulosmarssit johtuivat juuri siitä. Kertoja piti tätä menneen ajan ilmiönä ja oli sitä mieltä, ettei ”nykytietämyksellä” mikään työnantaja asettaisi niin heikosti vuorovaikutustaitoisia henkilöitä johtotehtäviin.¹⁰⁴⁹ Vastakkainasetteluista huolimatta monet korostivat sovittujen asioiden luotettavuutta ja tietynlaista keskinäistä lojaalisuutta. Siitä, mistä päästiin sopimukseen, pitivät molemmat osapuolet kiinni.¹⁰⁵⁰ Näin asiaa kuvasi laivanrakennuspaikan luottamusmiehenä Rauma-Repolalla 1960-luvun lopulta 1980-luvun lopulle toiminut kertoja:

Vaik siel lyötiin ottaa vastatusten ja oltiin kovina, ni kyl siin yks semmonen peruspiirre koko ajan säily, semmonen rehellisyys, määrätynlainen rehellisyys. Se kuitenkin, ja muistettiin se aina, et mitä meil lukee haalarin seljäs, et se on palkanmaksaja.¹⁰⁵¹

Erikoislaatuisia kiistatilanteita jouduttiin joskus selvittämään erikoislaatuisilla keinoilla. Telakan pääluottamusmiehenä ollut kertoja muisti laivanrakennusalan eli ”slipin” vaurioituneen erään vesillelaskun yhteydessä. Se piti tietenkin korjata kiireesti, jotta tuotanto voisi jatkua. Rakennusliitto oli kuitenkin lakossa, ja Metalliliitto kielsi siksi rakennustyöksi tulkitun slipin korjauksen. Kertoja sai pääluottamusmiehen ominaisuudessa lähteä pääkaupunkiin neuvottelemaan asiasta Metalliliiton liittotoimikunnan kanssa ja saikin luvan korjaustöihin:

1048 R17 RMMV 44:47; H29 RMMV 44:49.

1049 R4 RMMV 44:9.

1050 R4 RMMV 44:9; H12 RMMV 44:29; H15 RMMV 44:30.

1051 H15 RMMV 44:30.

Rakennusliitto määräsi myös telakanväen lakkoon [...] Istuttiin taksiin, ajettiin Helsinkiin. Taksikuskina oli eräs Salomäki, hänellä ei ollut harmainta aavistusta, missä on Metalliliiton toimisto sen paremmin kuin paljon minullakaan. Me harhailtiin Helsingissä ja löydettiin viimein sitten sinne. Ja täytyy todeta että se oli merkittävä kokemus nuorelle pääluottamusmiehelle mennä sinne ja tuli seuraavana aamuna telakalle ja oli lupakirja kädessä. Liittotoimikunta antoi luvan että semmoisen saa siellä lakon johdosta tehdä.¹⁰⁵²

Matti Kortteisen mukaan työnantajan ja työntekijän välinen vastakkainasettelu jäsentyy kunniaa koskevaksi taisteluksi siten, että työntekijöiden on periaatteessa vastustettava kaikkia työnantajan esityksiä.¹⁰⁵³ Toisinaan kertojat ovatkin muistelleet neuvotteluiden muistuttaneen teatteria, joissa työnantajan ja työntekijöiden edustajien odotettiin asettuvan näennäisesti vastakkaisille kannoille. Osapuolet eivät saaneet antaa vaikutelmaa, että antoivat liian helposti periksi.¹⁰⁵⁴ Asetelmaa havainnollistaa hyvin Rauma-Repolan telakan silloisen pääluottamusmiehen kertoma tapaus 1980-luvulta. Hän ehdotti työnantajan edustajalle, että ruokalan sisutusta uudistettaisiin viihtyisyyden parantamiseksi. Vaikka tuotantopäällikkö neuvottelutilanteessa torjui ehdotuksen pilkallisesti, ryhdyttiin viihtyvyyttä lähes välittömästi parantamaan.

Mä olin telakan pääluottomiehen sillon ja [...] mä toin esille, et eiks me voitais jotain ruveta vähän noit [...] meiän ruokaloita. [...] Muun muassa näin ni pistää viihtyisämmäks, että se on niin kauheen ankeen tuntunen ja [tuotantopäällikkö] Harri vastas: ”kuule Heinäne, mää voi sul kertoo, että emme me tänne mitään viihtymään ole tullut. Me olemme tullu tänne laivoja rakentamaan” [nauraa]. Mut sanotaa, mää voin sen sanoo teille, et ei menny ko

---

1052 R1 RMMV 44:1.

1053 Kortteinen 1992, 135.

1054 H7 RMMV 44:24; H22 RMMV 44:43; H26 RMMV 44:48.

viikko, ni siel ruvettii remontteeraamaa altaa ruokalaa ja homma tehti. Mut Harrin piti käyttää roolipuheenvuoro. Isännän ääni.¹⁰⁵⁵

Kyseinen kertoja on maininnut saman tapauksen kahdessa muussakin keskustelussa,¹⁰⁵⁶ mistä voi päätellä hänen pitävän sitä toimintakulttuuria kuvaavana ja myös hauskana tarinana. Hän kertoi sen joka kerta jokseenkin samoin sanoin, kerran tosin tuotantopäällikön henkilöllisyyden häivyttäen, ja on epäilemättä kertonut tapauksesta vuosien mittaan muulloinkin muiden laivanrakentajien kanssa keskustellessaan. Muutamat muutkin ovat kertoneet joitakin avainmuistojaan, usein jollain tapaa humoristisia, mutta myös esimerkiksi työtapaturmiin liittyviä.¹⁰⁵⁷ Nämä usein erottuvat haastatteluissa muusta puheesta omana tyyli-ilajinaan.¹⁰⁵⁸ Niiden yhteydessä kertojat pitävät vähemmän taukoja eivätkä käytä niin paljon sidesanoja kuin muulloin. Usein he myös toistavat sanatarkasti, mitä muistavat itse sanoneensa tai jonkun muun sanoneen, kuten yllä lainatussa kertomuksessakin. Kertojat ikään kuin osaavat kertoa juuri nämä muistot erityisen hyvin. On helppo päätellä, että kyseessä ovat kertojille tärkeitä, erityisen mieluisia, epämieluisia tai heille jostain muusta syystä erityisen tärkeitä asioita havainnollistavat muistot.

Alessandro Portelli on italialaisia teollisuustyöntekijöitä haastattellessaan löytänyt kuvauksia epävirallisista keinoista vastustaa työnantajaa, kuten tahallista työajan tuhlaamisesta ja yhtiön omaisuuden varastamisesta. Portelli on kuvannut tällaista vastarintaa työväenluokkaisen tietoisuuden ilmentämiseksi.¹⁰⁵⁹ Raumalaiset laivanrakentajat ovat kertoneet, että telakalla usein tehtiin niin sanottuja firabeleja, omaan käyttöön tarkoitettuja, työajalla ja yleensä työnantajan materiaaleista ja välineillä tehtyjä

1055 H27 RMMV 44:48.

1056 H22 RMMV 44:43; R4 RMMV 44:9.

1057 Esim. H1 RMMV40:2; H6 RMMV 44:23; H7 RMMV 44:24; T1 RMM 44:55.

1058 Muistelukerronnan tyyli-ilajeista Tonkin 1992, 55–65; Ukkonen 2006, 192–193.

1059 Portelli 1990, 130–133.

tavaroita. Firabeleina tehtiin koristeita ja käyttöesineitä, muun muassa veitsiä ja maljakoita.¹⁰⁶⁰ Eräs kertoja aivan suoraan viittasi myös työnantajan omaisuuden varastamiseen: ”Työntekijöitten luontaisedut on enempi ollu varmaan se mitä on uskaltanu por-tista ulos kantaa eikä oo jääny kiinni [naurua]”.¹⁰⁶¹ Toinen kertoja taas mainitsi, että työhaalareita vietiin usein kotiin ja käytettiin vapaa-ajalla, muun muassa talvella pilkkihaalareina.¹⁰⁶² Yhden kertojan mukaan 1990-luvulla koekäytössä olleet sähkötyökä-lut, joilla pyrittiin korvaamaan paineilmakäyttöisiä työvälineitä, osoittautuivat niin huonoiksi, ettei niitä viitsitty edes varastaa.¹⁰⁶³

Työntantajan omaisuuden ja työnantajalle kuuluvan ajan otta-misen omaan käyttöön voi tulkita luvussa 4.2.2 kuvatun kiis-tämisen kulttuurin ilmenemismuodoksi. Kerrotusta päätellen työnantaja kuitenkin suhtautui sallivasti sekä firabelitöihin että vähäiseen omaisuuden anastamiseen, kuten käytettyjen työvaat-teiden viemiseen kotiin. Siten näitä epävirallisia käytäntöjä tus-kin voi pitää vakavana työntekijöiden kapinointina työnantajaa vastaan, saati luokkatietoisuuden ilmentämisen keinoina. Kär-jistyneet riitatilanteet käsiteltiin toisenlaisin keinoin, virallisten rakenteiden kautta. Johtoporras näyttää hyvinkin tienneen, mitä tapahtui, muttei puuttunut asiaan niin kauan kuin katsoi yhti-ölle koituneen haitan kohtuulliseksi.¹⁰⁶⁴ Asennetta kuvaa luvussa 3.5.2 kerrottu tapaus, kun työnjohtaja ei kieltänyt kertojan fira-belityötä vaan kehotti tekemään sen huolellisesti.¹⁰⁶⁵ Tällainen suhtautuminen oli yleistä suomalaisessa teollisuudessa. Sekä työnantaja että henkilökunta usein suhtautuivat firabeleihin eräänlaisena luontaisetuna tai palkanlisänä, eivät materiaalien ja työajan varastamisena. Firabelien tekoon saattoi ohjata

---

1060 H14 RMMV 44:30; Rauman merimuseon esinekokoelman esineet RMM1417 momenttiavain; RMM1418 maljakko; RMM1419 maljakko; RMM1579 veitsi.

1061 R17 RMMV 44:47.

1062 R4 RMMV 44:9.

1063 T1 RMMV 44:55.

1064 R4 RMMV 44:9; H14 RMMV 44:30; R17 RMMV 44:47.

1065 H14 RMMV 44:30.

myös urakkapalkkausjärjestelmä. Joskus niitä valmistettiin muun tekemisen puutteessa, kun varsinaisten töiden tekoa piti hidastaa, ettei urakkapalkka olisi noussut liian korkeaksi. Joissain teollisuuslaitoksissa oli jopa kirjallisia ohjeita firabelitöihin liittyvistä sallituista käytännöistä.¹⁰⁶⁶ Kukaan ei kuitenkaan ole maininnut sellaisia olleen Rauman telakoilla.

4.4.3 Onko vastakkainasettelun aika ohi?

On helppo nähdä, että työtaistelut ja -riidat hajottivat laivanrakentajayhteisöä. Ne tuskin olivat omiaan luomaan yhteenkuuluvuuden tunnetta johdon ja työntekijöiden välille. Myös poliittinen valtataistelu eri puolueiden välillä ammattiyhdistysliikkeen sisällä jakoi laivanrakentajia, ja kamppailu esimerkiksi luottamusmiespaikoista vaikutti kielteisesti henkilösuhteisiin. Toisaalta kokemus yhteisten, oikeutetuiksi koettujen tavoitteiden ajamisesta saattoi lujittaa keskinäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta työntekijä- ja toimihenkilötasoilla. Neuvottelut, riitaisetkin, saattoivat kaikesta huolimatta rakentaa ainakin henkilökohtaisella tasolla yhteenkuuluvuutta myös vastapuolilla olleiden välillä. Joistain kertomuksista, esimerkiksi edellä lainatusta ruokalan viihtyisyyden parantamista koskevaan neuvotteluun liittyvästä, voi havaita kunnioitusta arvostetuksi vastustajaksi koettua neuvotteluosapuolta kohtaan. Ainakin jälkikäteen kertojat näkivät työtaisteluiden aiheutuneen käytännön eturistiriitojen selvittelystä, ei yhteiskuntaluokkien välisestä sovittamattomasta vastakkainasettelusta. Sanoja ”yhteiskuntaluokka” tai ”työväenluokka” ei yksikään kertoja ole maininnut koko aineistossa kertaakaan.¹⁰⁶⁷

1066 Keskustelu ns. kokoelmaryhmän kokoontumisessa Rauman merimuseossa 3.10.2017; Pesonen 2014, 38–58; Pesonen 2017 26–27.

1067 Sana ”työväki” tai ”työväestö” on mainittu yhteensä kahdeksan kertaa ja niistä kahdesti mainitsijana on museon henkilökuntaan kuuluva haastattelija. Kertojat ovat käyttäneet sitä yksinomaan henkilökuntaa tai työvoimaa merkitsemään, ei koskaan viittaamaan yhteiskuntaluokkaan. Esim. ”kilpailevien telakoitten johtajat teki taas päätöksen, että nyt ei otet toisiltan työväkeä ollenkan.” T5 RMMV 44:64; H1 RMMV 40:2; H36 RMMV

On mahdollista, että vuosien 2009–2017 haastatteluissa ja keskusteluissa kertojat puhuivat asioista hieman eri tavalla kuin miten he olisivat kertoneet niistä 40 vuotta aiemmin. Jälkikäteen on ehkä miellyttävämpää korostaa sovinnollisuutta, keskinäistä luottamusta ja yhteistyötä, eikä taistelua ja vastakkainasettelua. Perinnetoiminnan julki lausuttuna tavoitteena on ollut perinteen ja tiedon tallentaminen mahdollisimman monipuolisesti, ja yhteisö on pyrkinyt saamaan mukaan laivanrakentajia niin työntekijä-, toimihenkilö- kuin johtotasoltakin.¹⁰⁶⁸ Vanhojen riitojen kaivelu ei sovi hyvin yhteen tämän pyrkimyksen kanssa. Jyrki Pöysä on kiinnittänyt huomiota identiteettien tilanteisuuteen ja mahdollisuuteen muistellessa muokata uudelleen tilanteessa koettuja identiteettejä.¹⁰⁶⁹ Myös Peter L. Berger ja Thomas Luckmann ovat käsitelleet yksilön muuttuvia rooleja yhteiskunnassa ja näiden roolien jatkuvaa uudelleen määrittelyä yksilön ja yhteisön suhteissa.¹⁰⁷⁰ Vuonna 2010 entinen luottamusmies saattoi kertoa pitävänsä joitakin menneitä lakkoja täysin turhina, koska ei enää puhunut luottamusmiehen asemasta käsin. Vuonna 1980 siinä tehtävässä vielä toimiessaan hän tuskin olisi voinut sanoa näin, eikä ehkä tuolloin niin ajatellutkaan. Muisteltaessa saattaa vastakkainasetteluun liittyvä ”ammattiyhdistysaktiivin” rooli näyttäytyä heikompana ja yhteisyyteen liittyvä ”laivanrakentajuus” vastavasti voimakkaampana kuin miten ne muistellun tapahtuman hetkellä koettiin. Sama koskee myös muita ja toisen luonteisia vastakkainasetteluja, esimerkiksi sellaisia kuin ”hollmingilainen / repolalainen” tai ”hitsaajaoppilas / kokenut hitsaaja”.

Kirjoitettua muistelukerrontaa käsittelevässä tutkimuksessaan Pöysä onkin tullut siihen tulokseen, että kertomisen motiivi on lähtöisin kerrontatilanteen nykyhetkestä ja tämä motiivi epäilemättä vaikuttaa myös kerronnan sisältöön.¹⁰⁷¹ Tämä sopii hyvin

---

44:70; R1 RMMV 44:1; R4 RMMV 44:9; R8 RMMV 44:13; T2 RMMV 44:61.

1068 Esim. T2 RMMV 44:61; T5 RMMV 44:64.

1069 Pöysä 2010, 163–164, 168–170, 173–174; Pöysä 2015, 130.

1070 Berger & Luckmann 1994, 41–42.

1071 Pöysä 2015, 90–91.

raumalaisten laivanrakentajien kertomaan. He ovat sen myös itse tiedostaneet ja toisinaan ääneen lausuneet. Esimerkiksi seuraavassa sähkömiesten luottamusmiehenä Rauma-Repolalla toimineen kertojan lausumassa näkyy selvästi halu jättää vanhat riidat taakse ja keskittyä muistelussa ennemmin siihen, mikä yhdistää:

Haastattelija: Miten tää työnjohdon ja työntekijöitten välinen yhteistyö sähköpuolel toimi?

Kertoja: No, en tiä oikkei sannoo. Siel oli hyvii ja huonoii.

Haastattelija: Niin, niinku yleensä.

Kertoja: Nii, niinku joka puolel. Kaikki me haluttiin hyvin tulla toimeen, mut siel oli semmosii, jotka yritti kusettaa. Ne ol semmosii ikäviä hommia. Yritti ain rankast sit. *Mää pal ajatellu niit näi jälkee, niist on päässy ohi jo.*¹⁰⁷² (kursivointi minun)

Puheet riidoista ja lakkoilusta 2010-luvun keskusteluissa ja haastatteluissa eivät kuitenkaan jyrkästi poikkea siitä, mitä Rauma-Repolan telakalla kerrottiin Työelämän suhteiden neuvottelukunnan tutkijoille 1980-luvun alussa.¹⁰⁷³ Tuolloin selvitetiin haastattelututkimuksella telakoiden lakkoherkkyyden ja riitaisuuden syitä. Monet ajatukset, esimerkiksi työntekijäpuolelta myönnetty käytäntö lakoista keinona ylimääräisten vapaapäivien hankkimiseen¹⁰⁷⁴ sekä esimiesten huonojen vuorovaikutustaitojen merkitys riitojen kärjistäjinä¹⁰⁷⁵, esitettiin niin 1980-luvulla kuin 30 vuotta myöhemminkin.

Laurajane Smithin mukaan kulttuuriperintö tapahtuu nyky-päivässä, prosessina, jossa menneisyyden jälkiä tunnistetaan ja

---

1072 H12 RMMV 44:29.

1073 Kauppinen & Alasoini 1985 (a), 21–22, 26, 29, 35, 48–49, 56–57, 71, 74, 77, 81, 86, 88, 95–96, 114–116, 118, 120, 126–127, 130, 132, 137, 143, 147, 150–151, 162, 167–168, 174, 178, 180, 182, 184. Kauppinen ja Alasoinin tutkimus käsittelee Raumalta vain Rauma-Repolan telakalta, ei lainkaan Hollmingia.

1074 Esim. H2 RMMV 44:6; H7 RMMV 44:24; H19 RMMV 44:39; H30 RMMV 44:51; vrt. Kauppinen & Alasoini 1985(a) 21.

1075 R4 RMMV 44:9; vrt. Kauppinen & Alasoini 1985(a) 116, 118, 182.

annetaan niille merkityksiä. Kulttuuriperintö ei ole muuttumaton, sillä merkitykset on mahdollista määritellä yhä uudelleen.¹⁰⁷⁶ Kertojat tunnistavat lakkoilun ja työriidat keskeiseksi osaksi menneisyyttään, mutta eivät 2010-luvulla anna niille yhteisöä hajottavia merkityksiä. Kulttuuriperintöyhteisöön mahtuvat hyvin niin johto, työnjohtajat, työntekijät kuin ay-aktiivitkin. Esimerkiksi perinneyhdistyksen hallitusta valittaessa on pyritty siihen, että siinä olisi niin työntekijöiden kuin toimihenkilöidenkin edustajia¹⁰⁷⁷, ja teemakeskusteluihin on haluttu pyytää alustajia niin telakan johdon kuin ammattiyhdistysliikkeen veteraanienkin riveistä.¹⁰⁷⁸ Näin on toimittu täysin tietoisesti, ja laivanrakentajat pitävät kulttuuriperintöyhteisössään vallitsevaa vanhat rajat ylittävää yhteishenkeä tärkeänä, suorastaan ylpeydenaiheena.¹⁰⁷⁹ On toki mahdollista, että jotkut ovat jättäytyneet kulttuuriperintöyhteisön ulkopuolelle vanhojen vastakkainasettelujen vuoksi. Aineistoni ei kuitenkaan tarjoa keinoja arvioida, onko asia todella näin.

Jälkikäteen vanhoista riidoista on voitu rennosti vitsailla. Syksyllä 2015 järjestetyssä keskustelutilaisuudessa oli kaksi alustajaa, Metalliliiton tutkija ja entinen telakanjohtaja. Paikalla ollut toinen eläkkeellä oleva telakanjohtaja huomautti leikillisesti, että on mukava nähdä Metalliliiton edustajan ja telakanjohtajan nykyisin olevan niin hyvissä väleissä, että he saattoivat käyttää samaa tietokonetta alustuksiinsa liittyvien Powerpoint -esitysten näyttämiseen, antaen ymmärtää, että on ollut sellainenkin aika, jolloin vastaava ei olisi ollut mahdollista.¹⁰⁸⁰

1076 Smith 2006, 1, 44, 56.

1077 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n vuosikokouksen 2015 pöytäkirja 19.11.2015; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n vuosikokouksen 2017 pöytäkirja 16.11.2017.

1078 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallituksen kokouksen 14.10.2015 pöytäkirja; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallituksen kokouksen 4.10.2016 pöytäkirja.

1079 Helamaa 26.4.2018; Yksityiskeskustelussa kirjoittajalle 19.11.2015.

1080 Keskustelutilaisuus Rauman merimuseossa 19.11.2015.

Työtaisteluita koskeva yhteisön sisäinen erimielisyys ja meneen erimielisyyden muisto toimivat itsessään nykyisin yhteisöä rakentavana jaettuna muistona, vaikka eri yksilöillä on siitä erilaisia, keskenään vastakkaisiakin näkemyksiä. Elizabeth Tonkinin kuvaamassa kollektiivisen ja yksityisen muistin vuorovaikutteisessa rakentumisessa muistoista tulee näin yhteisiä, vaikka ne eivät olisi samoin tulkittuja.¹⁰⁸¹ Lakkojen ja työtaisteluiden muistelun tarkastelu monumentalisoivana ja omaksuvana identiteettityönä¹⁰⁸² osoittaa, että kulttuuriperintöyhteisön sisällä voi olla monia, keskenään ristiriitaisia ja yhteen sovittamattomia näkemyksiä jaetusta historiasta. Työntekijöiden ja työnantajan vastakkainasettelun voi nähdä laivanrakentajien kulttuuriperintönä, jaetun historian monumenttina. Esimerkiksi ammattiyhdistysaktiivin ja työnantajaa edustaneen tuotantopäällikön näkemykset tapahtuneen *merkityksistä* saattavat poiketa toisistaan jyrkästikin. He kuitenkin jakavat yhteisen käsityksen siitä *mitä* tapahtui, ja voivat molemmat sekä kokea osallisuutta asiaan että jälkikäteen nähdä toisensa osana samaa yhteisöä. Saman kaltaisia mielipiteitä jakavina, mutta yhteisinä ja yhteisöä rakentavina muistoina voi pitää ainakin urakkapalkkausta (kts. luku 3.2.1) ja suhteita neuvostoliittolaisiin asiakkaisiin (kts. luku 4.6.1).

4.5 ”Laivanrakentajat” ja ”naislaivanrakentajat”: raumalaisten laivanrakentajien sukupuoli ja kansallisuus

Sekä laivanrakentajayhteisön sisällä että sen ulkopuolella laivanrakentajien oletetaan lähtökohtaisesti olevan miehiä. Toisin sanoen mieslaivanrakentaja on näkymätön normi, ja nainen telakalla poikkeus, mitä tämän luvun kertojen puhetapaa heijastava otsikkokin havainnollistaa. Mistä tämä johtuu? Oliko kysymys vain tilastoista, siis miesten huomattavasti suuremmasta määrästä telakoiden henkilökunnassa, vai jostakin muusta?

1081 Tonkin 1992, 97–112.

1082 Sivula 2015, 64–67.

4.5.1 Naislaivanrakentajien erityisyys

Rauman telakat ovat koko olemassaolonsa ajan olleet voimakkaasti miesenemmistöisiä työpaikkoja (kts. luku 1.2.3 ja kuvio 6), ja naiset ovat myös laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisössä aktiivisten joukossa vähemmistö.¹⁰⁸³ Joissain yhteyksissä naiset on pyritty erityisesti huomioimaan. Esimerkiksi Perinneyhdistys on tietoisesti pyrkinyt siihen, että sen hallituksessa olisi myös naisjäseniä.¹⁰⁸⁴ Voimakkaasti miesenemmistöistä yhdysvaltalaista yritystä 1970-luvun lopulla tutkinut sosiologi Rosabeth Moss Kanter havaitsi, että naisten kokemusta muovasi ennen kaikkea heidän vähemmistöasemansa, ei naiseutensa sinänsä. Kanter vertaa tätä siihen, miten esimerkiksi kansallisiin vähemmistöihin kuuluvien kokemukseen vaikuttaa heidän asemansa vähemmistönä. Kanterin mukaan tällä oli naisten kannalta sekä myönteisiä että kielteisiä vaikutuksia. Koska he muutenkin erottuivat joukosta, sekä onnistumisiin että epäonnistumisiin kiinnitettiin helpommin huomiota. Kun naisten osuus oli hyvin pieni, enemmistöllä (miehillä) oli taipumus kohdella heitä ensisijaisesti ryhmänsä (naisten) edustajana, ei yksilöinä. Sosiaalisesti he saattoivat kokea ulkopuolisuutta ja yksinäisyyttä, erityisesti jos lähiyhteisössä kaikki muut jatkuvasti keskenään tekemisissä olevat olivat miehiä. Kanter esittikin, että naisten kokemus olisi todennäköisesti parempi, jos heidän suhteellinen osuutensa henkilökunnasta olisi korkeampi, vaikka he edelleen olisivatkin vähemmistönä.¹⁰⁸⁵

Myös käyttämäni aineiston tuottamiseen osallistuneet naiset itse asemoivat itsensä erityiseksi ryhmäksi. Kuten luvussa 1.2.3 on mainittu, kaksi ryhmähaastattelua sovittiin pidettäväksi niin, että paikalla oli vain naisia, niihin osallistuneet museon työn-

---

1083 Esimerkiksi RLPY:n jäsenistä on kirjoitushetkellä 30.10.2019 miehiä 111 ja naisia 8.

1084 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n syyskokouksen 29.10.2013 pöytäkirja; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallituksen kokouksen 20.8.2014 pöytäkirja.

1085 Kanter 1977, 206–212, 238–240, 281–284.

tekijät mukaan lukien.¹⁰⁸⁶ Näissä ryhmähaastatteluissa naiset siis ilmeisen tietoisesti tahtoivat kertoa kokemuksestaan *naisina*, samassa mielessä kuin esimerkiksi luottamusmiesten ryhmähaastattelun osallistujat tahtoivat kertoa kokemuksestaan *ammattiyhdistystoimijoina*. Aineistossa on kyllä myös useita pelkästään miehistä koostuvien ryhmien keskusteluja, ja sellaisia ryhmähaastatteluja, joissa on ollut paikalla sekä miehiä että naisia.¹⁰⁸⁷ Sukupuolittuminen on ollut näissä tapauksissa kuitenkin erilaista. Keskustelut on järjestetty esimerkiksi tietyn laivasarjan rakentamisessa mukana olleille¹⁰⁸⁸ tai luottamusmiehinä toimineille¹⁰⁸⁹, ei tiedostetusti ja julkilausutusti *vain* miehille, naiset poissulkien. On syytä myös huomata, että aineistossa on myös mieshaastattelijan tekemiä naisten henkilöhaastatteluja kaikkiaan seitsemän, eikä mikään viittaa siihen, että kukaan olisi kokenut sen aselman ongelmalliseksi. Vaikka naisia pidettiin erityisryhmänä, ja he itsekkin pitivät itseään sellaisena, ei kyse ole muista erillisestä vastakategoriasta. ”Naislaivanrakentajana” oleminen ei sulje pois muihin erityisten laivanrakentajien ryhmiin kuulumista. On mahdollista olla samaan aikaan sekä ”nainen” että vaikkapa ”hitsaaja”¹⁰⁹⁰ tai ”ammattiyhdistysaktiivi”¹⁰⁹¹. Tämä sopii hyvin edellä mainittuun Kanterin ajatukseen, jonka mukaan vähemmistöasema määrittä naislaivanrakentajia ennemmin kuin sukupuoli. Naisten ja miesten kokemuksiin telakkatyöstä liittyi kuitenkin myös sellaisia eroja, joita ei voi selittää pelkästään tilastoilla: tästä tarkemmin edempänä.

Miehet ja naiset kertoivat monista aiheista aivan samoin. Esimerkiksi urakkapalkkausjärjestelmästä, työolosuhteista tai työ-

---

1086 R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1087 Ryhmähaastatteluista 12:n osallistui vain miehiä, kolmeen vain naisia ja viiteen sekä miehiä että naisia. Kaikkiin teemakeskusteluihin osallistui sekä miehiä että naisia.

1088 Esim. R1 RMMV 44:1, johon osallistui sekä miehiä että naisia.

1089 Esim. R4 RMMV 44:9; R17 RMMV 44:47. Näissä kaikki osallistujat olivat miehiä.

1090 H24 RMMV 44:45.

1091 H24 RMMV 44:45; H28 RMMV 44:53.

turvallisuudesta kerrotussa ei ole sukupuolittunutta eroa.¹⁰⁹² Naisten kerronta yhteisöllisyydestä vaikuttaa moniulotteisemmalta kuin miesten. Naiset painottivat naistyöntekijöiden keskinäistä porukkahenkeä.¹⁰⁹³ Tähän saattoi vaikuttaa yhteinen kokemus kuulumisesta erityiseen, poikkeukselliseen ryhmään. Lisäksi tämä näkökulma saattaa korostua käyttämässäni aineistossa. Edellä mainituissa kahdessa naisten ryhmähaastattelussa oli paikalla telakkatyöuransa samoilla hitsauskursseilla aloittaneita naisia, jotka olivat tunteneet toisensa uransa alusta saakka sekä työskennelleet samoissa tehtävissä ja työporukoissa pitkään. Lisäksi he olivat suunnilleen saman ikäisiä.¹⁰⁹⁴ Yhteishenki muodostui juuri näiden naisten kesken ilmeisen luontevasti voimakkaaksi.

Naiset olivat virallisesti, lakien ja työtä koskevien säännösten tasolla, yhdenvertaisessa asemassa miesten kanssa. Samapalkkaisuusperiaatetta alettiin toteuttaa suomalaisessa metalliteollisuudessa vuosina 1964–66. Sen jälkeen sukupuoli ei voinut enää olla palkan määräytymisperuste, eikä ollut esteitä naisten toimia missään tehtävässä.¹⁰⁹⁵ Vain yksi naiskertojista ehti aloittaa telakalla ennen tätä, vuonna 1961. Periaate ei kuitenkaan välttämättä täysin toteutunut käytännössä. Telakoilla näyttää jossain määrin olleen jako naisten ja miesten töihin. Nosturinkuljettajana työskennellyt nainen arveli, että hänen tehtävässään naisia oli suhteellisesti enemmän kuin useimmissa muissa, ja naistyöntekijöihin suhtautuminen oli luontevampaa kuin esimerkiksi hitsaajilla.¹⁰⁹⁶ Ruumiillisesti hyvin vaativassa rakenteilla olevan laivan siivoustyössä

1092 Työturvallisuudesta naiskertojat puhuivat suhteellisesti ottaen hieman enemmän kuin miehet, mutta tämä selittyy nähdäkseni enemmän tehtävillä kuin sukupuolella. Suurempi osuus naiskertojista on toiminut työntekijöinä, ja myös mieskertojien keskuudessa työntekijät puhuivat työturvallisuudesta selvästi enemmän kuin toimihenkilöt (luku 3.4).

1093 H6 RMMV 44:23; H28 RMMV 44:53; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1094 R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1095 Ketola 2007, 101–103.

1096 H28 RMMV 44:53.

oli tyypillisesti paljon naisia.¹⁰⁹⁷ Muutamat kertojat muistivat tiettyjen työnjohtajien pyrkineen antamaan naisille vähäpätöisempänä pidettyjä tehtäviä, mikä urakkapalkkausjärjestelmän vuoksi vaikutti kielteisesti myös palkkaan.¹⁰⁹⁸ Yhden ryhmähaastattelun osallistujat kertoivat erään miespuolisen työnjohtajan toimineen näin aivan avoimesti, peittelemättä tavoitettaan siirtää kaikki naisshitsaajat muihin töihin. Tässä hän ei kuitenkaan onnistunut.¹⁰⁹⁹ Ainakin yhdellä naiskertojallakin oli sellainen käsitys, että jotkut työt soveltuivat naisille paremmin kuin miehille: ”Mut tietenki, ko naiset tekee paremman siivouksen ko miehet ni kyl se siitä.”¹¹⁰⁰

Naiskertojat kuvailivat kokemustaan telakkatyöstä pääosin myönteisesti, saman suuntaisesti kuin miehetkin. Useimmat kertoivat pitäneensä telakkaa hyvänä työpaikkana, jossa viihtyivät.¹¹⁰¹ Jotkut kokivat menestymisen vaativassa työssä voimaannuttavana. Esimerkiksi eräs hitsaajana työskennellyt nainen muisti aluksi epäilleensä, pystyisikö samaan mihin miespuoliset työtoverinsa. Hänellä olikin ensin vaikeuksia painavien hitsauskaapeli-
lien kantamisessa. Apua ei sopinut pyytää, koska kaikki muutkin hitsaajat kantoivat omat kaapelinsa. Raskas työ kasvatti ajan mittaan kertojan voimia, ja niin kaapelien kantaminen kuin muutkin työt alkoivat sujua häneltä siinä missä miehiltäkin. Kertoja sanoi-
kin olleensa ylpeä itsestään, kun osoitti pystyvänsä vaativaan työhön.¹¹⁰² Joitakin naisia arvelutti etukäteen miesvaltaiselle työpaikalle meneminen muista syistä kuin työn arvioidun vaativuuden vuoksi: ”Mä aattelin, etten ikinä tohon men, pylly pystys siel ja miehet hyppis päässy sieltä. Siis se tunnus niin järkyttävältä.”¹¹⁰³

1097 R5 RMMV 44:10; R16 RMMV 44:36; H6 RMMV 44:23.

1098 R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1099 R19 RMMV 44:65.

1100 R19 RMMV 44:65.

1101 H23 RMMV 44:44; H28 RMMV 44:53; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66; RMMF 241 videohaastattelu näyttelykäyttöön.

1102 R19 RMMV 44:65.

1103 R19 RMMV 44:65.

Turun telakoiden naistyöntekijöitä tutkinut Taina Ukkonen sekä Tytti Steel Suomen satamien työntekijöitä koskevassa tutkimuksessaan ovat havainneet, että näissä miesenemmistöisissä, miehisinä pidetyissä työpaikoissa naiset usein sopeutuivat joukkoon omaksumalla saman kaltaisia käyttäytymismalleja kuin miehillä. Varsinkin työpaikkahuumorilla oli tässä suuri merkitys. Jos miehet kohdistivat naisiin loukkauksia, niihin vastattiin samalla mitalla.¹¹⁰⁴ Niina Naarminen on tehdasyhteisön huumoria koskevassa tutkimuksessaan todennut, että miesten ja naisten välinen seksuaalissävyinen leikinlasku voi lujittaa työyhteisön yhteishenkeä. Se voi olla varsin suorasukaista, ja mikä ulkopuoliselle saattaa näyttytyä jopa ahdisteluna, voi yhteisön sisäistämän koodiston mukaan olla hyvähenkistä pilailua. Toistuva rakenne tässä huumorissa on sellainen, että mies lähestyy flirttailevaan sävyyn naispuolista työtoveria. Tämän odotetaan torjuvan miehen ja tekevän hänet naurunalaiseksi. Miehen tulee kestää tämä, eikä hän saa suuttua nolatuksi tulemisen vuoksi. Naarminen toteaa, että raja seksuaalisen häirinnän ja huumorin välillä on tällaisessa leikinlaskussa usein hiuksenhieno.¹¹⁰⁵

Tällaisista toimintamalleista on jälkiä myös Rauman telakoiden naisten kertomuksissa. Vaikuttaa siltä, että ainakin osa naisista koki, että heidän oli paitsi näytettävä pystyvänsä työssä vähintään samaan kuin miehet, muutenkin osoitettava tulevansa toimeen miesten yhteisössä. Esimerkiksi miesten toisinaan viljelemästä alatyylisestä huumorista tai naisiin kohdistamista kepposista ei kertojien mukaan kuulunut häkeltyä.¹¹⁰⁶ Eräs naiskertoja muisteli, kuinka osoitti pystyvänsä parempaan kuin miespuoliset työtoverinsa:

No kato, oli sillee lail, että poijaat sahas siellä, ku jotaki niitä kii-
loja laitettiin laivan alle, ni pojat sahas ja mää menin siitä ohitte,
ni mää sanoin, että hei muuten, ette te jätkät osaa eres puuta

1104 Ukkonen 2005, 22–24, 27, 32, 34–35, 53–56; Steel 2013, 81, 91–94.

1105 Lappalainen 2008, 63–64, 66–67, 74; Naarminen 2018, 184–207; kts. myös Ukkonen 2005, 32, 53–56.

1106 Esim. H6 RMMV 44:23; H28 RMMV 44:53; R19 RMMV 44:65.

sahata. Ja sit ne anto mulle sen sahan ja sano, et kattokaas millai puu mennee ja sitte mää sahasin sen poikki ja ne sano, että ooo-ho, olipa rehvakas likka. Joo, ku mää ajattelin, että kyl mää näytän, millai puu sahataan.¹¹⁰⁷

Toinen kertoi omasta ja muiden naisten sopeutumisesta miesten työpaikkahuumoriin:

Mekin siellä ulkotason naiset ni me oltiin ihan miesten kesken taukotuvissa, sitten aina iltavuorossaki ja kuunneltii sitte isojen poikien juttuja.¹¹⁰⁸ [tulkitsen kertojan viittaavan seksuaalialihieeseen vitsailuun]

Kolmas muisteli miespuolisten työtovereiden itselleen teemmää kepposta, jota ainakin jälkikäteen piti hauskana eikä lainkaan epämiellyttävänä:

Kyllä mä niin paljo nauroin poikia. Jätin ämpärini, harjan ja kaikki siihen. Mä en muista mihin mää lähin ja ku mää tulen, ni mää otan ämpärini siitä vaan, ni se oliko hitsattu kolmesta kohtaa pohjasta kiini. [nauraa] Nämä jätkät jossain kulman takana. Katos ku Pirkko nostaa ämpärin. Mutta tiäksä, kyllä ne sai kyytii, että tämmösiä jekkuja teette.¹¹⁰⁹

Hänen kertomastaan on vaikea päätellä, missä määrin kujeilu oli sukupuolisidonnaista. Myös miestyöntekijöiden kesken pilailtiin, varsinkin uusien työntekijöiden kustannuksella. Esimerkiksi siivoojan ämpärin laivan kanteen kiinni hitsaaminen saattaa siis kertoa siitä, että tempun takana olleet ”pojat” suhtautuivat kertojaan aivan samoin kuin miespuolisiin työtovereihinsa, joille myös saattoivat tehdä kepposia tilaisuuden tullen.

1107 H6 RMMV 44:23.

1108 H28 RMMV 44:53.

1109 H6 RMMV 44:23.

4.5.2 Naislaivanrakentajien erityiset kokemukset

Eräs naiskertoja kehui miespuolisia työtovereitaan laivanrakennuspaikalla avuliaisiksi ja kohteliaiksi¹¹¹⁰, toinen taas koki, ettei ollut naisena telakkayhteisössä kohdannut mitään erityistä, mies-työtovereistaan poikkeavaa kohtelua.¹¹¹¹ Nekin, jotka kertoivat ikävistä kokemuksista, muistelivat myös miellyttäviä miespuolisia työtovereita, ja arvioivat näitä hyvinkin myönteisesti: ”mun mielest hänen kansas oli kyl niin ihana tehdä töit”¹¹¹² tai ”parhait työntekijöit ja kavereit on ne miehet.”¹¹¹³ Jotkut naiset kertoivat viihtyneensä telakalla paremmin kuin aiemmissa työpaikoissaan, joiden naisvaltaisuuden erikseen mainitsivat ilmapiirin kannalta kielteisenä asiana.¹¹¹⁴ Taina Ukkosen haastattelemat turkulaiset metallityöntekijänaiset puhuivat paljon naistyöntekijöiden kateudesta.¹¹¹⁵ Sellaisesta ei kuitenkaan raumalaisten laivanrakentajanaisten muistoissa ole mainintoja. Yksi naiskertoja tosin muisti, että häntä vanhempien naistyöntekijöiden keskuudessa olisi ollut erityisen paljon riitoja. Tätä kertoja kovasti ihmetteli, sillä eripuraisuutta ei hänen mukaansa nuorempien naisten eikä miesten keskuudessa esiintynyt.¹¹¹⁶

Eräässä ryhmähaastattelussa kertojat muistelivat, että työpaikkaromansseja oli runsaasti, ja yksi kertoja ohimennen mainitsi itselläänkin sellaisia olleen.¹¹¹⁷ Asiasta ei kuitenkaan kerrottu sen tarkemmin. Yksi kertoja antoi ymmärtää, että vaikka seurustelu olisi alkanut työpaikalla, se oli tapana hoitaa vapaa-ajalla.¹¹¹⁸ Kertojien joukossa on sellaisia, joiden puolisokin on ollut telakalla,

---

1110 H17 RMMV 44:37.

1111 H28 RMMV 44:53.

1112 R19 RMMV 44:65.

1113 R20 RMMV 44:66.

1114 H23 RMMV 44:44; H24 RMMV 44:45; R20 RMMV 44:66.

1115 Ukkonen 2005, 12.

1116 H28 RMMV 44:53.

1117 R19 RMMV 44:65.

1118 R20 RMMV 44:66.

ja myös pariskuntia. Kukaan ei kuitenkaan kertonut tavanneensa puolisoaan telakalla.¹¹¹⁹ Puolisoiden suhtautuminen naisten telakkatyöhön oli vaihtelevaa. Eräs naiskertoja sanoi miehensä olleen ”niinko kannustava”.¹¹²⁰ Toinen sen sijaan muisteli, että kun oli kertonut telakalla työskennelleelle puolisolleen harkitsevansa työn hakemista telakalta, tämä uhkasi ottaa lopputilin, jos vaimo tulee samaan työpaikkaan. Kertoja haki ja sai töitä telakalta, mutta mies ei toteuttanut uhkaustaan.¹¹²¹

Useimmat naiset kertoivat kohdanneensa myös kielteistä kohtelua, jonka kokivat johtuneen sukupuolestaan: vähättelevää suhtautumista tai suoranaista syrjintää sekä pahimmillaan vakavaa kiusaamista ja häirintää. Vain yksi naiskertoja suoraan kiisti koskaan joutuneensa telakalla mihinkään ikäviin tilanteisiin sukupuolensa vuoksi.¹¹²² Yksi naiskertoja muisti palkanmaksun yhteydessä hänelle toisinaan huomautetun vähättelevään sävyyn, että ”se o naiselle hyvä palkka”. Myöhemmin kiellettiin näin sanomasta. Hänen kertomastaan ei selviä, kuka huomautteli, eikä myöskään kuka sen kielsi.¹¹²³ Jotkut naiset kertoivat kokeneensa miesten taholta työpanoksensa sanallista vähättelyä.¹¹²⁴ Naisker-tojat ovat myös muistelleet, että työnjohdon suhtautumisessa miehiin ja naisiin oli eroja. Naisten työaikoja tarkkailtiin heidän mukaansa tiukemmin kuin miesten, ja esimerkiksi pitkäksi venyneistä kahvitauoista huomauteltiin helpommin kuin miestyöntekijöille.¹¹²⁵ Jotkut arvelivat, että parempia työvälineitä annettiin mieluummin miehille ja naiset lomautettiin huonoina aikoina ensimmäisten joukossa.¹¹²⁶ Yksi hitsaajana työskennellyt nainen kertoi, että mieshitsaajat eivät aluksi halunneet ottaa häntä työ-

---

1119 R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66; T2 RMMV 44:61.

1120 R19 RMMV 44:65.

1121 R19 RMMV 44:65.

1122 H6 RMMV 44:23.

1123 R19 RMMV 44:65.

1124 R20 RMMV 44:66.

1125 R19 RMMV 44:65.

1126 R20 RMMV 44:66.

pariksi, koska pelkäsivät ettei hän selviäisi töistään hyvin ja hän siten ”kusettaisi urakoita”, eli heikentäisi myös työparinsa urakatuloja.¹¹²⁷ Joidenkin työnjohtajien on kerrottu ottaneen tiettyjä naisia ”silmatikuikseen”, joiden virheitä kytättiin ja joita arvioitiin kielteisemmin kuin muita.¹¹²⁸ Miehet sen sijaan eivät kertoneet joutuneensa minkäänlaisen sukupuolittuneen käytöksen kohteeksi.

Kuten edellä on osoitettu, Rauman telakoilla esiintyi myönteiseksi koettua miesten ja naisten välistä huumoria¹¹²⁹, mutta tarkoituksellisesta kiusaamisestakin on kerrottu.¹¹³⁰ Naiset kuitenkin usein pehmensivät kielteisistä kokemuksista kertomista korostamalla niiden poikkeuksellisuutta. Monessa haastattelussa ja keskustelussa he esittivät asian niin, että ongelmia aiheuttivat *tiettyt* työnjohtajat ja *jotkut* miehet, eivät miespuoliset työnjohtajat tai työtoverit *yleensä*.¹¹³¹ Muutamat kertojat muistelivat joidenkin miesten puuttuneen toisten miesten huonoon käytökseen, esimerkiksi työnjohtajien on kerrottu käskeneen lopettamaan naisia vähätelleet puheet.¹¹³² Kuten usein ikävistä asioista puhuttaessa, eivät kertojat yleensä maininneet kielteisesti muistettuja henkilöitä nimeltä. He viittasivat näihin sen sijaan esimerkiksi sellaisilla ilmauksilla kuin ”se yks jonka nimeä en halua mainita”¹¹³³ tai ”aika härski mies”.¹¹³⁴

Häiritsevää käytöstä naiset kertoivat usein vastustaneensa jättämällä sen huomioimatta. Esimerkiksi eräältä naiskertojalta luottamusmies kerran kysyi, häiritsikö tietty mies häntä, mistä voi päätellä, että ainakin tämän miehen sopimaton käytös oli ylei-

---

1127 H24 RMMV 44:45.

1128 R4 RMMV 44:9; H23 RMMV 44:44.

1129 H6 RMMV 44:23; T2 RMMV 44:61.

1130 H23 RMMV 44:44; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1131 H23 RMMV 44:44; T2 RMMV 44:61; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1132 R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1133 H23 RMMV 44:44.

1134 R20 RMMV 44:66.

sesti tiedossa. Kertoja vastasi: ”kyl se häirittee, mut ei se, ei se mua haittaa”.¹¹³⁵ Muutamat kertoivat myös epäasiallisesti käyttäytyneiden miesten nolaamisesta. Hitsaajana työskennellyt nainen kertoi joutuneensa kerran miespuolisen työtoverinsa häiritsemäksi kesken työn, sanotusta päätellen ei ainakaan pelkästään sanallisesti, vaan eleillä tai koskettelemalla. Kertoja kuitenkin jatkoi hitsaamista ikään kuin mitään ei olisi tapahtunut. Jälkikäteen hän kommentoi asiaa miespuolisille työtovereilleen: ”ei mun toi takia tartte edes puikkoo sammuttaa”. Siten hän teki kiusaajan naurunalaiseksi, mistä tämä kovasti suuttui.¹¹³⁶ Tässä tapauksessa ei siis selvästikään ollut kyse Naarmisen kuvaamasta myönteisestä huumorista, sillä kertoja selvästi koki tapauksen epämiellyttävänä, ja mies toden teolla suuttui tullessaan nolatuksi.

Epäkohtiin voitiin puuttua myös aktiivisesti. Luottamusmiehenä 1970-luvulla ollut mieskertoja muisti yhden työnjohtajan ottaneen erään naishitsaajan silmätikukseen, mutta joutuneen sen vuoksi noloon tilanteeseen uhrin saatua tarpeekseen. Kertojan sympatia oli naisen puolella, eikä hän tarjonnut apuaan työnjohtajalle:

Työnjohtaja piinas sitä sitte. Kerran se likka oli sit saanu tarpeeksensä, nappas sitä työnjohtajaa korvalehestä kii ja talutti mun tykö ja sano, et tämä mies vittuilee minul nyt jatkuvasti, tee jotaki. Et mentiin tämmösiin hommeleihin. Ja tämä tyttö ei ollu mikään semmonen nynny, vaik se oli pienikokonen, hän hoiti hommansa aina. Mut tää työnjohtaja otti hänet vaan jotenki hampaisiin. Mut se loppu siihen kyl, ku tyttö korvalehest saar se. Työjohtaja pyys, et sano ny sil, sano ny sil, jotta sattuu niin hirveesti. Mä, että mitä menet sinne, pysy kauvempana.¹¹³⁷

Ainakin tämän kertomuksen perusteella asiaan puuttumalla oli siis mahdollista saavuttaa myönteisiä tuloksia, ja myös naisten

---

1135 R20 RMMV 44:66.

1136 R20 RMMV 44:66. ”Puikon sammuttaminen” viittaa puikkohitsauslaitteella työskentelyyn.

1137 R4 RMMV 44:9.

oli mahdollista hakea ja saada tukea miespuolisilta esimiehiltä sekä luottamusmiehiltä. Joskus he käyttivät myös joukkovoimaa. Eräässä ryhmähaastattelussa useampi naiskertoja muisteli tietyn työnjohtajan suhtautuneen naisiin erityisen kielteisesti. Hän esimerkiksi ei hyväksynyt erään naistyöntekijän poissaoloa töistä sairaan lapsen hoitamisen vuoksi. Tämä pyysi apua ammattiliitolta, ja lopulta tilanne kärjistyi niin pahaksi, että koko telakka meni kahdeksi päiväksi lakkoon. Asia ratkesi lopulta niin, että kyseinen työnjohtaja siirrettiin toisiin tehtäviin.¹¹³⁸

Vain yksi naiskertoja nimesi kokemansa kohtelun seksuaaliseksi häirinnäksi, mutta hänkin pehmensi lausumaansa kuvaamalla sitä häirinnäksi ”tämän päivän mittapuun mukaan”.¹¹³⁹ Tapahtumahetkellä sitä eivät siis sen paremmin hän kuin työtoveritkaan sellaiseksi ymmärtäneet. Näin ollen näyttää siltä, että kertoja oli menneisyydessä pitänyt kohtelua, jollaista ei nykypäivän yhteisöissä enää sallittaisi, ammattiin kuuluvana varjopuolena, vaikka ei kuitenkaan hyväksyttävänä. Kertoja puhui asiasta teemakeskustelussa, jonka muut osallistujat eivät vastustaneet hänen sanomaansa lainkaan, eivät miehet eivätkä naiset. Siitä voisi päätellä, että asia oli sisäistetty koko yhteisössä. ”Seksuaalinen häirintä” näyttäytyy tässä yhteydessä vuorovaikutteisena luokkana, johon tietynlaisen käytöksen ymmärretään kuuluneen, ja sille annetaan jälkikäteen erilainen merkitys kuin tapahtumahetkellä. Samoin asiaan liittyvät muistot voidaan tulkita toisin kuin ennen, jos ne liitetään käsitteeseen, jota aiemmin ei ollut.¹¹⁴⁰ Hannele Varsan mukaan ”seksuaalinen häirintä” vakiintui Suomessa ilmiön nimeksi vasta 1990-luvulla.¹¹⁴¹ Lisäksi käsitteellä oli

---

1138 R19 RMMV 44:65. Kerrotusta ei selviä, oliko työnjohtajan toiminta lailista tai yhtiön yleisten käytäntöjen mukaista, eli tapahtuiko kerrottu työtaistelu esimerkiksi ennen vuotta 1988, jolloin säädetyn työsopimuslain mukaan vanhemmalla oli oikeus jäädä hoitamaan sairasta lasta enintään neljäksi päiväksi. Laki työsopimuslain muuttamisesta 284/1988, www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1988/19880284.

1139 T2 RMMV 44:61

1140 Vuorovaikutteisista luokista kts. Hacking 2009, 53–57, 182–183.

1141 Varsa 1996, 127.

kerrontahetkellä, tai kertojan sanoin ”tämän päivän mittapuun mukaan”, myös juridinen merkitys, toisin kuin menneisyydessä, johon kertoja viittasi. Seksuaalinen ahdistelu tuli Suomessa rangaistavaksi 1.9.2014 alkaen, alle kaksi kuukautta ennen kyseistä teemakeskustelua. Pidän hyvin mahdollisena, että asia tuli keskustelussa esiin juuri tämän ajankohtaisuuden vuoksi.¹¹⁴²

4.5.3 Laivanrakentajuuden sukupuolittuneet ristiriidat

Niin naiset kuin miehetkin kertoivat useimmiten olleensa ylpeitä siitä, että olivat laivanrakentajia. Ainakin osalle naisista tämä näyttää kuitenkin olleen ongelmallisempaa kuin miehille. Kun miehet kertoivat ongelmista ammattiympäryyden kokemisessa, liittyi se konkreettiseen ja tilannekohtaiseen työssä epäonnistumiseen, esimerkiksi asiakkaalta saatuun kielteiseen palautteeseen.¹¹⁴³ Naisten kohdalla kyse voi olla perustavammasta ristiriidasta. Kaikissa tilanteissa ei ollut mahdollista tuntea tai ilmaista ylpeyttä omasta ammatista, riippumatta siitä kuinka hyvin työssä suoriutui. Vaikka he arvostivat työtään ja osaamistaan sisäisesti, saattoivat ulkopuolisten odotukset ja näkemykset olla ongelmallisia.¹¹⁴⁴ Yksi nainen kertoi, ettei ”jossaki hienos naisseurassa” tahtonut mainita työpaikkaansa, koska asiaa aina ihmeteltiin. Saman kertojan lapsi kirjoitti koulussa aineen, jossa mainitsi äitinsä työskentelevän hitsaajana telakalla. Opettaja ei tätä uskonut, vaan piti ainetta lapsen mielikuvituksen tuotteena ja suhtautui asiaan alentuvan humoristisesti. Toinen naiskertoja taas oli kuullut lapsensa koulun vanhempainillassa käsityönopeettajan sanovan, ettei pitä-

---

1142 Sellaisista teoista, jotka uuden lain mukaan tulivat rangaistaviksi, oli aiemminkin kyllä saatettu langettaa tuomioita esimerkiksi kunnianloukkauksesta. Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta 509/2014, www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140509.

1143 R7 RMMV 44:12.

1144 Ulkoisten ja sisäisten odotusten välisestä ristiriidasta ja identiteetin rakentamisesta Kortteinen 1992, 126–129.

nyt metallitöitä tytöille ja naisille sopivana.¹¹⁴⁵ Näistä tapauksista ryhmähaastattelussa vuonna 2014 kertoneet naiset kuitenkin katsoivat tällaisten asenteiden jääneen 1970- ja 1980-luvuille:

Kertoja 1 [ainekirjoituksen maininnut]: Mut kyl tä käsitys on muuttunu kaikin puolin täs.

Kertoja 2: Ei enää o naisten töitä ja miesten töitä.

Haastattelija: Kyllä.

Kertoja 1: Et se oli niinko silloin sanotaa, kui pal siit o aikkaa?

Kertoja 3 [käsityönopettajan maininnut]: Seittämänkymmentlulvul, seittämän-, kahdeksänkymmentlulvulla.¹¹⁴⁶

Miehillä ei näytä olleen mitään ongelmia omaksua laivanrakentajan roolia. Heidän kertomassaan ei ole mitään merkkejä ristiriidoista heidän mahdollisten muiden identiteettiensä kanssa. Naisten kohdalla on selkeästi toisin. Erityisen ongelmalliselta vaikutti perheenäidin ja laivanrakentajan roolien yhdistäminen. Usea nainen on kertonut kokeneensa huonoa omaatuntoa, kun oli vuorotyön tai ylitöiden takia paljon poissa perheensä luota, mutta vain kolme miestä on maininnut tällaisesta kokemuksesta. Lisäksi yksi mies kertoi hakeutuneensa telakalle voidakseen olla enemmän kotona lastensa luona aiempaan keikkaluonteiseen työhönsä verrattuna.¹¹⁴⁷ Poissaoloista sairaan lapsen hoitamisen vuoksi tuli joskus ikävää palautetta. Kuten edellä on mainittu, siitä aiheutui toisinaan vakaviakin riitatilanteita työpaikalla.¹¹⁴⁸ Tämä oli nimenomaan naisten kohtaama ongelma, sillä yksikään mieskertoja ei ole kertonut olleensa poissa töistä lapsen sairauden vuoksi. Jotkut naistyöntekijät hakeutuivatkin telakalta muihin töihin lapsia saatuaan, eivät kuitenkaan läheskään kaikki.¹¹⁴⁹ Kukaan ole maininnut yhdenkään miehen toimineen näin.

1145 R19 RMMV 44:65.

1146 R19 RMMV 44:65.

1147 H2 RMMV 44:6; H36 RMMV 44:70; R17 RMMV 44:47; R20 RMMV 44:66.

1148 R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1149 R20 RMMV 44:66.

Isyyden sovittaminen laivanrakentajuuteen näyttää siis olleen helpompaa kuin äitiyden. Miehet saattoivat rakentaa itselleen myönteisen perheen elättäjän identiteetin.¹¹⁵⁰ Jotkut miehet kertoivat yleästi hankkineensa telakalla tienatulla palkalla toimeentulon perheelleen.¹¹⁵¹ Naisetkin kyllä joskus mainitsivat hyvästä palkkatasosta,¹¹⁵² mutta eivät siinä yhteydessä puhuneet perheestään, lapsistaan tai heidän elättämisestään.

4.5.4 Onko kyse vain tilastoista?

Voisi sanoa, että aineistossa kertojat puhuivat ”laivanrakentajista” ja ”naislaivanrakentajista”, mutta eivät ”mieslaivanrakentajista”. Tämä ei ole ainutlaatuista. Esimerkiksi Harriet Silius on havainnut, että lakimiehinä työskentelevät naiset usein luokitellaan ”naisjuristeiksi”, mutta miehet ”juristeiksi”, ja Leena Paaskosken mukaan metsänhoitajien keskuudessa näkyy jako ”naismetsänhoitajiin” ja ”metsänhoitajiin”.¹¹⁵³ Ilmiö ei rajoitu työelämää. Vesa Vares on todennut, että naisjalkapalloilijoihin suhtaudutaan lähes aina ensisijaisesti naisina, vasta sitten jalkapalloilijoina.¹¹⁵⁴ Tämä sopii hyvin myös aiemmin esitettyyn Kanterin päätelmään, jonka mukaan naiset miesenemmistön keskellä tulevat kohdelluiksi ennemmin ryhmänsä edustajina kuin yksilöinä ja naisten kokemusta määrittää ennemmin heidän vähemmistöasemansa kuin sukupuoli sinänsä.¹¹⁵⁵

Kysymys ei kuitenkaan ole *pelkästään* lukumääristä vaan *myös* sukupuolesta. Maria Vanha-Similä on lapsiperheitä Forssan teh-

---

1150 Miehen ideaaliroolista perheen elättäjänä ja naisen roolista hoivaajana kts. esim. Heinonen 2006, 122–123, 187–194; Hytönen 2014, 195–196; Kortteinen 1992, 66–69, 73–77, 124–131; Steel 2011, 115, 125–129; Steel 2013, 76–77; Vanha-Similä 2017, 124–126, 143–145.

1151 H1 RMMV 40:2; H5 RMMV 44:18; R17 RMMV 44:47.

1152 H23 RMMV 44:44; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1153 Paaskoski 2008, 191–193; Silius 1995, 49–52.

1154 Vares 2018, 374–375.

1155 Kanter 1977, 207.

dasyhteisöä käsittelevässä tutkimuksessaan havainnut rakenteita ja ajatusmalleja, jotka ovat myös raumalaisille laivanrakentajille tuttuja. Tällaisia ovat esimerkiksi naisten tarve osoittaa pystyvänsä vähintään samaan kuin miehet sekä äitiyteen liittyvien odotusten ristiriitaisuus työntekijöinä koettujen vaatimusten kanssa. Miehet eivät läheskään samassa määrin kokeneet ongelmia isän ja työntekijän roolien yhteen sovittamisessa.¹¹⁵⁶ Myös useissa muissa tutkimuksissa on havaittu samanlaisia rakenteita.¹¹⁵⁷ Koska telakka ei ole, eikä ole koskaan ollut, muusta yhteiskunnasta erillinen umpio, vaikuttivat yleisesti yhteiskunnassa vallitsevat rakenteet ja odotukset myös laivanrakentajiin. Esimerkiksi perhe ja lastenhoito yleisesti käsitettiin enemmän naisten kuin miesten vastuulla olevaksi asiaksi. Siksi niiden sovittaminen yhteen laivanrakentajuuden kanssa oli naisille ongelmallisempaa kuin miehille. Kertojien muistoissa näkyy ajatusmalli, jonka mukaan hoivaaminen on äidin, siis naisen, tehtävä, kun taas miehen velvollisuus isänä on ennen kaikkea turvata aineelliset toimeentulon edellytykset, kuten edellisissä luvuissa osoitin

Asenteet kuitenkin muuttuivat ajassa. Esimerkiksi jotkut kertojat arvelivat jaon miesten ja naisten töihin ajan myötä poistuneen.¹¹⁵⁸ Vanha-Similä on havainnut, että Forssan tekstiiliteollisuudessa tapahtui juuri näin. Ajan mittaan naisia tuli tehtäviin, joita aiemmin pidettiin vain miesten töinä. Hänen mukaansa Forssassa myös isien osallistuminen kodin- ja lastenhoitoon niissä perheissä, joissa molemmat vanhemmat kävivät tehdastyössä, lisääntyi 1960- ja 1970-luvuilta alkaen.¹¹⁵⁹ Tällaista muutosta en raumalaisten laivanrakentajien kertomasta löydä. Ehkä se johtuu siitä, että naiskertojista useimmat ovat keskenään hyvin samanikäisiä, ja miehet puhuvat perheistään vain hyvin vähän. Kertojat

1156 Vanha-Similä 2017, 124–126, 143–156.

1157 Esim. Anttonen 1994, 210–213; Hytönen 2014, 119–121; 192–193, 195–198; Julkunen 1995 88–107; Korvajärvi 2010, 184, 188; Koskinen-Koivisto 2014, 59–66, 71–73; Rantalaiho 1994, 24–27; Silius 1995 52–53, 56–57; Steel 2011, 124–125; Steel 2013, 76–77.

1158 H19 RMMV 44:65.

1159 Vanha-Similä 2017, 104–109, 143–149.

havaitsevat Raumalla kuitenkin muita muutoksia suhtautumisessa, kuten edellä mainitun opettajien asennemuutoksen oppilaittensa äitien telakkatyötä kohtaan.

Naisten mieltäminen poikkeamaksi laivanrakentajien normista näkyy aineistossa usein naisten näkymättömyytenä. Eräs mieskertoja, pohtiessaan telakkateollisuuden tulevaisuutta ja Rauman vetovoimaa paikkakuntana, arveli ongelmalliseksi että ”vaimoille ei o työpajkoja sitte täällä”¹¹⁶⁰, olettaen siis laivanrakentajien lähtökohtaisesti olevan naimisissa olevia heteroseksuaalisia miehiä. Myös haastatteluissa on rakennettu naisten poikkeuksellisuutta. Eräissä henkilöhaastatteluissa mieshaastattelija, itsekin laivanrakentaja, suoraan kysyi naishaastateltavilta heidän kokemuksistaan nimenomaan naisina.¹¹⁶¹ Esimerkiksi alla olevassa lainauksessa nosturinkuljettajana työskennelleen naisen haastattelusta mieshaastattelijan kysymykset, ja sitä kautta myös naiskertojan vastaukset niihin, heijastavat ja rakentavat käsitystä naisista erityisinä ja poikkeuksellisinä laivanrakentajina. Haastattelija kysyi peräti kahdesti, miten kertoja koki työnsä nimenomaan naisena.

Haastattelija: Miten sä koit telakkatyön naisena? Arvostitko sä sitä työtä ja millai sä koit sen, et tota ulospäin? Mimmone on laivanrakentaminen?

Kertoja: Joo tota, emmä tiedä jos oikee miettii niitä mietteitä sielä, ni ei kai sitä osannu niinko, en mä tie arvostiko sitä, mut tota kyl sitä sit vaa niinko koki, et kaikkia työtehtäviä tääl tarvitaan ja sillonhan oli telakalla paljo naisia. Ko sillonhan oli tullu just nämä hitsariryhmät ja, ja meitähän oli pukutiloissa tosi paljon naisia. Ja, ja tota sitten nosturikuskeinaki oli ihan kymmenittäin tavallaan, ko kahdes vuorossa tehtiin, niin, niin sillä tavalla, että en mä tiedä sitte sitä arvostusta, että ei kait sitä sillon sitte ajatellu että.

Haastattelija: Ajatellu?

Kertoja: Niin, sitä vaan sit tehtiin töitä ja, ja se oli semmosta, mutta se kyl mä.

1160 H30 RMMV 44:51.

1161 H23 RMMV 44:44; H24 RMMV 44:45; H28 RMMV 44:53.

Haastattelija: Miten sä koit Raili ni tua telakkahommat naisena? Et, et koiks sä sen, et sua syrjittiin siellä?

Kertoja: Ei.

Haastattelija: Syrjittiinkö telakalla kyseessä olevalla osastolla, hallissa, ni naistyöntekijöitä?

Kertoja: Ei mun mielestä, et se tietysti riippuu varmaa vähä työtehtävästä, et koska jos olis ollu hitsari, hitsarinainen, varmaa sanoo erillailla, mut tota mehän nyt tehtiin semmosta, että melkein naiset oli nosturikuskina.

Haastattelija: Ni?

Kertoja: Ni en mä kokenu kylä semmosta syrjintää, et ei, ei ollenkaa, että mä vois sanoo, että mä olen aina sanonut sen, että telakkayhteisössä nainen on pärjännyt tosi hyvin. Elikkä kyl sielä niinko miesten keskuudes naista kohtaan on jonkinnäkönen reiluus, ko itteki käyttäytyy sillai, että ei äijät oo niinko mitää ihmeellistä.

Haastattelija: Joo.

Kertoja: Ni kyl, kyl, kyl telakkamies on ollu tosi reilu niinko naiselle siellä työyhteisössä. Elikkä kyl meil oli niinko, meil oli tosi hyvät niinko, ko aika tiukasti siinä sit sitouduttiin, et meidän vuoro ja toinen vuoro. Niin se oma vuoro oli niinko, ko samat ihmishän siinä tietenki oli sitte.¹¹⁶²

Kysymys ei ole pelkästään eikä ensisijaisesti haastattelijan asenteista tai mielipiteistä. Ei hän eikä kukaan muukaan esittänyt saman tyyppisiä kysymyksiä miehille. Kukaan kertojista ei ainaakaan ääneen kyseenalaistanut tai ihmetellyt kysymyksenasettelua, jossa naiseus esitettiin laivanrakentajan kokemusta määrittävänä asiana. Sen sijaan kenellekään, sen paremmin miehille kuin naisillekaan, ei näytä tulleen mieleenkään, että laivanrakennustyön ylipäätään voisi erityisesti kokea *miehenä*. Peter L. Bergerin ja Thomas Luckmannin mukaan ilmiöistä keskustellessa käytetty kieli tuottaa ja myös legitimoii koettua todellisuutta.¹¹⁶³ Näin ymmärrettynä juuri puhe naisista erityisinä ja poikkeuksellisinä laivanrakentajina sekä tuottaa kokemuksen heistä erityisenä ryh-

¹¹⁶² H28 RMMV 44:53.

¹¹⁶³ Berger & Luckmann 1994, 109.

mänä telakalla että heijastaa sitä. Tämä soveltuu muihinkin kuin sukupuolen mukaan määritelyihin erityisyyksiin, esimerkiksi kokemuksiin laivanrakentajasukupolvien välisistä eroista (kts. luku 4.1.5) tai käsitykseen neuvostoliittolaisista asiakkaista toisenlaisina kuin muut asiakkaat (kts. luku 4.6.1).

Naisille on muissakin yhteyksissä esitetty erilaisia kysymyksiä kuin miehille. Monilta naiskertojilta kysyttiin, miten miesten kanssa pärjättiin.¹¹⁶⁴ Toisinaan haastattelija, itse laivanrakentajana työskennellyt mies, muotoili kysymyksen tavalla, joka sisälsi oletuksen, että suhteessa oli erityisesti miesten aiheuttamia ongelmia: ”Millai sä tuli niitten äijien kans toimeen?”¹¹⁶⁵ tai ”Oliks siinä myös työnjohtajilla ja työntekijöillä, molemmilla ni tuo, kauheita ennakkoluuloja naistyöntekijöitä kohtaan?”¹¹⁶⁶. Mieskertojilta ei sen sijaan kukaan kysynyt, miten he tulivat naisten kanssa toimeen, tai mitä naisten läsnäolosta ajateltiin, saati miten miestyöntekijöihin yleisesti suhtauduttiin. Tytti Steel on esittänyt satamatyöntekijöitä koskevassa tutkimuksessaan, että miehiin ja naisiin kohdistetut odotukset saattavat myös haastattelijan kysymyksistä riippumatta vaikuttaa heidän tapaansa kertoa. Steel toteaa, että miehille ja naisille tyypillinen tapa ilmaista esimerkiksi perheeseen liittyviä tunteita voi olla erilainen, vaikka koetut tunteet olisivat samankaltaiset.¹¹⁶⁷ Tämä saattaa selittää esimerkiksi omiin lapsiin liittyvän kerronnan eroja. Mahdollisesti naiset kokivat asian käsittelyn laivanrakennustyötä koskevassa muistitietohaastattelussa luontevaksi, kun taas miehet eivät ehkä pitäneet sitä asiaan kuuluvana.

Kun mieskertojat ovat naispuolisista työtovereistaan puhuneet, ovat he kertoneet näistä yleensä myönteisesti. Edellä on kerrottu miespuolisen luottamusmiehen muisto tilanteesta, jossa hän asettui naistyöntekijän puolelle tämän ja miespuolisen työnjohtajan riitatilanteessa. Yksi mieskertoja muisti toisinaan työpai-

---

1164 Esim. H6 RMMV 44:23; H17 RMMV 44:37; H23 RMMV 44:44.

1165 Esim. H6 RMMV 44:23.

1166 H24 RMMV 44:45.

1167 Steel 2013, 229–231.

kalla kuulleensa naishitsaajista ”halventavii puheenvuoroi”, joita piti perusteettomina,¹¹⁶⁸ ja toinen mies muisteli työnjohtajana menestyksekkäästi vastustaneensa tuotantopäällikön pyrkimystä siirtää varastotöissä olleet naiset siivoustehtäviin.¹¹⁶⁹ Naiset ovat, kuten edellä on mainittu, kertoneet joidenkin miestyötovereiden toisinaan puuttuneen toisten miesten vähätteleviin puheisiin ja käytökseen, mutta miehet eivät ole asiasta puhuneet, yllä mainittuja yksittäisiä muistoja lukuun ottamatta. Edellä mainitussa naistyöntekijän syrjinnän aiheuttamassa koko telakan henkilökunnan lakossa olivat tietysti mukana myös miehet.

Päivi Korvajärvi on haastatellessaan suomalaisia heidän työelämäkokemuksistaan havainnut, että sikäli kun sukupuolesta lainkaan mainitaan, siitä tavallisesti puhutaan ikään kuin sillä ei olisi mitään merkitystä kertojan omalla kohdalla. Arvostukseen, palkkaukseen tai sukupuoliseen häirintään liittyvien kysymysten olemassaolon Korvajärven haastattelematkin suomalaiset kyllä tiedostivat yleisellä yhteiskunnallisella tasolla, mutta eivät katsoe niiden koskevan omaa työpaikkaansa.¹¹⁷⁰ Kuten tästä luvusta selviää, raumalaisten laivanrakentajien kertoma jossain määrin poikkeaa Korvajärven havainnoista. Eroa ehkä selittää se, että Korvajärvi on tutkinut työelämässä haastatteluhetkellä olleita, kun taas tämän tutkimuksen lähdeaineiston tuottamiseen osallistuneista laivanrakentajista enemmistö on ollut jo eläkkeellä, niin naiset kuin miehetkin. Muun muassa Trevor Lummis, Donald A. Ritchie ja Leena Rossi ovat todenneet, että ajallinen etäisyys saattaa auttaa muistojen jäsentämisessä, ja kokemukset itse tapahtumien jälkeen saattavat tuoda uusia välineitä niiden ymmärtämiseksi ja merkityksellistämiseksi. Asiat on siis mahdollisesti helpompi tunnistaa ja pukea sanoiksi jälkikäteen, kun ne eivät enää koske omaa jokapäiväistä elämää.¹¹⁷¹ Korvajärvi on myös havainnut, että sukupuoli tulee haastattelukerronnassa

---

1168 R4 RMMV 44:9.

1169 R15 RMMV 44:35.

1170 Korvajärvi 1996, 89; Korvajärvi 2010, 190–193.

1171 Lummis 1987, 27–28; Ritchie 2003, 33; Rossi 2012, 58–59.

esiin paljon useammin ongelmien kuin myönteisten asioiden yhteydessä.¹¹⁷² Tämä pätee myös raumalaisten laivanrakentajien kertomaan. Myönteiset asiat he esittivät lähes aina sukupuolesta riippumattomina. Sen sijaan ongelmiin sukupuoli voi liittyä, vaikkei tietenkään läheskään kaikkiin liity.

Telakkatyön luokittelu miehiseksi näkyy aineistossa ennen kaikkea naisten kautta, sekä siinä miten naiset puhuvat että siinä, miten miehet puhuvat naisista. Koska niin miehet kuin naisetkin määrittelivät naiset poikkeukselliseksi ryhmäksi, tuli samalla näkyväksi, että laivanrakentajan normi oli mies. Tämä saattoi vaikuttaa myös niin, että telakoilla työskenteleviä naisia pidettiin miesmäisinä. Miesvaltaisia aloja, kuten satama-, teollisuus- ja metsänhoitotyötä koskevissa tutkimuksissa on usein löydetty tämän kaltaisia sukupuolirakenteita.¹¹⁷³ Rauman telakoilla naisilta edellytettiin ”miehisiksi” ymmärretyistä tehtävistä suoriutumista ja miesvaltaiseen yhteisöön sopeutumista. Naiset edellyttivät tätä myös itse itseltään. He myös kokivat miespuolisten työtovereidensa sekä ulkopuolisten epäilevän, pystyisivätkö naiset telakkatyöhön lainkaan. Osoittaessaan kykenevänsä siihen ja siten poikkeavansa kokemastaan ”naisen” stereotyyppistä¹¹⁷⁴ he tavallaan tulivat osalliseksi telakkatyön ymmärretyistä miehisyydestä. Tämä saattoi johtaa ristiriitoihin naisille työpaikan ulkopuolella asetettujen odotusten kanssa, sekä käytännössä esimerkiksi äidin roolissa, että mielikuvien tasolla. Kaikki naiset eivät halunneet aina kertoa missä olivat töissä, jos se ei sopinut siihen mitä he kokivat naisilta odotettavan. Miehet eivät kertoneet tällaisista ristiriidoista, eikä heidän laivanrakentajuudessaan siten näytä olleen ristiriitaisuutta sen paremmin heidän itsensä kuin ulkopuolistenkaan mielestä. Stuart Hallia mukaillen¹¹⁷⁵ voisi

---

1172 Korvajärvi 2010, 192.

1173 Hytönen 2014, 116–121; Korvajärvi 2010, 183; Paaskoski 2008, 182–186, 192; Steel 2011, 121–122; Steel 2013, 78–79; Turtiainen 2014, 158–160, 167–178.

1174 Stereotyypeistä, niihin mukautumisesta ja niiden vastustamisesta ja muokkaamisesta kts. Hall 1999, 210–222.

1175 Hall 1999, 210–216.

sanoa, että miehet olivat tyytyväisempiä stereotyyppiinsä laivanrakentajina kuin naiset, eivätkä kokeneet tarpeelliseksi pyrkiä sitä muuttamaan tai osoittamaan virheelliseksi.

Vaikka naisten ja miesten kerronnassa on selkeitä eroja, eivät raumalaiset laivanrakentajat jakaudu sukupuolen mukaan toisilleen vastakkaisiin ryhmiin. Kuten edellä on mainittu miehet ja naiset kokivat monet asiat aivan samoin. Sen paremmin miehiä kuin naisiakaan ei myöskään voi pitää sisäisesti yhtenäisinä ryhminä. Naisten kokemuksissa toisiin naisiin verrattuna on vaihtelua siinä missä miesten kertomassa toisiin miehiin verrattunakin. Myös muutos ajassa näkyy. Sekä miehet että naiset kokivat kertojina, ettei kielteistä asennetta naisten telakkatyöhön esiintynyt enää haastattelujen ja keskustelujen tekoaikaan 2010-luvulla, tai jos esiintyikin, paljon harvinaisempana ja heikompana kuin joskus aiemmin.¹¹⁷⁶ Vuorovaikutteisen luokan¹¹⁷⁷ käsitettä soveltaen laivanrakentajuus on siis muuttunut siten, että nykyään siihen kuuluminen naisena on helpompaa kuin mitä se menneisyydessä on ollut. Mikä tai mitkä tekijät ovat tämän muutoksen saaneet aikaan? Johtuuko se, kuten Kanter esitti, naisten suhteellisen osuuden kasvusta? Vai onko kyse työyhteisön ulkopuolisesta kehityksestä, yleisestä asenteiden muutoksesta ympäröivässä yhteiskunnassa? Kenties näistä molemmista? Tätä on vaikea arvioida kerrotun perusteella, muun muassa ajoitusten epämääräisyyden vuoksi. Kertojat totesivat, *että* muutos on tapahtunut, mutta eivät juurikaan arvioineet, *milloin* tai *millä tavalla* se tapahtui.

4.5.5 Laivanrakentajien kansallisuus ja äidinkieli

Kertojat eivät puhuneet juuri mitään väestöllisistä vähemmistöistä, esimerkiksi kansallisista tai kielellistä, laivanrakentajien keskuudessa. Vain yksi kertoja mainitsi ohimennen, että

1176 T2 RMMV 44:61; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1177 Vuorovaikutteisista luokista kts. Hacking 2009, 53–55, 182–183.

2000-luvulla telakalla oli myös ulkomaalaisia työntekijöitä, mutta ei sanonut heistä mitään muuta.¹¹⁷⁸ Kari Teräksen mukaan Turun telakoilla työnantajan ja työntekijöiden välistä vastakkainasettelua kärjisti se, että johtajien joukossa oli paljon ruotsinkielisiä, kun taas työntekijät olivat lähes kauttaaltaan suomenkielisiä.¹¹⁷⁹ Rauman laivanrakentajat eivät maininneet tällaisesta mitään. Yksikään kertojista ei itse määrittele itseään muuksi kuin suomalaiseksi, eikä kansallisesta, kielellisestä tai kulttuurisesta identiteetistä aineistossa keskustella eikä kysyä. Kansallisuudesta ja kielestä puhutaan vain ulkomaalaisten asiakkaiden edustajista kerrottaessa, mistä tarkemmin luvussa 4.6.1.

Ainoa haastatteluissa ja keskusteluissa käytetty kieli oli suomi¹¹⁸⁰, jota kaikki kertojat puhuivat joko äidinkielenään tai äidinkielen tasoisesti, ja käyttivät itselleen luontevaa puhekieltä pyrkimättä kirjakieliseen tai muuten erityisen huoliteltuun ilmaisuun. Jotkut kertojat käyttivät paikallismurteita, joko Rauman murretta tai muita. Kahden kertojan ensimmäinen tai toinen kotikieli oli venäjä. Molemmat työskentelivät tulkkeina. He erottuvat muista laivanrakentajista venäläisperäisten nimiensä kautta. Muut kertojat mainitsivat nämä kaksi nimeltä melko usein, sillä kertoessaan neuvostoliittolaisten kanssa neuvottelemisesta he mainitsivat usein, kuka oli tulkkina. Muuten heidän kansallisuudestaan ei kukaan sanonut sen enempää kuin muidenkaan työtoverien, toisin sanoen ei mitään.¹¹⁸¹ Ehkä tämä johtui heidän erikoistuneesta työtehtävästään, jonka kautta heidän erityisyytensä näyttäytyi ensisijaisesti ammattitaitona eikä niinkään kansallisuutena.

1178 H8 RMMV 44:25.

1179 Teräs 1996, 68.

1180 Keväällä 2018 Perinneyhdistys järjesti yhden kaksikielisen tilaisuuden, jossa käytettiin suomea ja englantia. Sen aiheena oli Rauman telakoiden ja koulutuslaitosten yhteistyö Namibian koulutusorganisaatioiden ja tieteellisten tutkimuslaitosten kanssa, ja paikalla oli myös namibialaisia. En ole kuitenkaan käyttänyt kyseistä tilaisuutta tässä tutkimuksessa.

1181 Esim. R5 RMMV 44:10; R11 RMMV 44:19; H18 RMMV 44:38.

4.6 Yhteisön rajat ja ulkopuoliset

Kuka on raumalainen laivanrakentaja? Vastaus kysymykseen voi vaikuttaa itsestään selvältä, eivätkä kertojat ole pohtineet sitä aineistossa lainkaan. Yhteisö määrittyy ammatillisesti ja maantieteellisesti. Jotta raumalaiseen laivanrakentajayhteisöön voisi kuulua, täytyy joskus olla työskennellyt raumalaisella telakalla. Ruotsalainen historiantutkija Peter Aronsson on todennut, että demokraattisessa yhteiskunnassa kansalaisella on oikeus itse päättää kulttuuriperintöyhteisöihin kuulumisestaan ja sitä kautta myös niiden ulkopuolelle jättäytymisestään.¹¹⁸² Tästä lähtökohdasta raumalaisten laivanrakentajien yhteisöön kuuluvat Raumalan telakoilla työskennelleistä ne, jotka haluavat kuulua siihen ja osallistua vapaaehtoisesti sen kulttuuriperintöprosesseihin.

Voiko siis kuka tahansa joskus raumalaisella telakalla töissä ollut halutessaan kuulua yhteisöön? Vastaus tähän ei ole aivan itsestään selvä, sillä tiukasti tulkiten työssä telakoilla on ollut myös sellaisia, jotka yhteisö kokee ulkopuoliseksi, esimerkiksi laivoja tilanneiden varustamojen valvojia ja luokituslaitosten tarkastajia. Entä voivatko esimerkiksi laivanrakentajien perheenjäsenet, jotka itse eivät ole olleet työssä telakalla, kuulua yhteisöön? Tässä luvussa selvitän, kuinka raumalainen laivanrakentajayhteisö on määritellyt rajansa ja suhteensa niihin, jotka eivät yhteisöön kuulu.

4.6.1 Neuvostoliittolaiset ja muut asiakkaiden edustajat

Telakoilla oli jatkuvasti läsnä laivojen rakentamista valvoneita, telakan oman työyhteisön ulkopuolisia henkilöitä, kuten tilaajan edustajia ja luokituslaitosten tarkastajia. Lisäksi oli alihankkijayritysten työntekijöitä ja lyhytaikaisiin tilapäistöihin palkattuja niin sanottuja komennusmiehiä. Usein myös laivanrakentajat itse menivät asiakkaiden luo. Esimerkiksi myyntineuvottelumatkoilla

---

¹¹⁸² Aronsson 2006, 9–11.

saattoi olla suuriakin valtuuskuntia, kun mukana oli laivanrakennuksen eri osa-alueiden asiantuntijoita, ja esimerkiksi takuukorjausasioissa saatettiin matkustaa kauaskin kotimaasta.¹¹⁸³

Neuvostoliitto oli sotakorvausajoista alkaen aina hajoamiensa saakka sekä Hollmingin että Rauma-Repolan ylivoimaisesti suurin asiakas, mitä se oli myös koko Suomen telakkateollisuudelle. Kun monien muiden Euroopan maiden telakkateollisuus joutui 1970-luvulla kriisiin, pelasti idänkauppa Suomen telakoiden 1980-luvun ja turvasi toimialan jatkuvuuden Suomessa.¹¹⁸⁴ Sen vuoksi, ja myös siksi että toiminta neuvostoliittolaisten kanssa monin tavoin poikkesi muista, muodostui heihin erityinen suhde. Kertojat puhuivat neuvostoliittolaisista paljon enemmän kuin muista asiakkaista.¹¹⁸⁵ Heidä kohdattiin myyntineuvotteluissa, jotka käytiin ensinnäkin koko maan kauppalaivahankinnoista vastanneen Sudoimport-organisaation¹¹⁸⁶ kanssa. Lisäksi neuvotteluja käytiin alusten käyttäjien kanssa. Näitä olivat neuvostoliittolaisten valtiollisten varustamojen lisäksi muun muassa Neuvostoliiton tiedeakatemia ja kalatalousministeriö. Telakoilla oli lähes aina läsnä neuvostoliittolaisia tilaajan, luokituslaitosten sekä merirekisterin edustajia.¹¹⁸⁷ Heidän ja suomalaisten laivanrakentajien välille muodostui omanlaisensa rauhanomaisen rinnakkaiselon tapa, aikakauden ulkopoliittista termiä käyttäkseni. Sen muotoutumiseen vaikuttivat niin valtiolliset kuin henkilökohtaisetkin erityissuhteet itänaapuriin, sekä Suomen ja Neuvostoliiton erilaiset talous- ja yhteiskuntajärjestelmät.

1183 Teräs 2017, 208–210; Uola 1996, 133–151, 154–155; Uola 2001, 110–112, 134–135, 145.

1184 Teräs 2017, 214.

1185 Kaikkiaan 32 kertojaa puhui kokemuksistaan asiakkaiden edustajien kanssa. Näistä 27 mainitsi neuvostoliittolaiset asiakkaat, joko pelkästään tai muiden ohella.

1186 V/O Sudoimport oli vuonna 1954 perustettu Neuvostoliiton ulkomaankauppaministeriön laivoja ostava ja myyvä organisaatio. Se toimi muodollisena tilaajana ja sopimuskumppanina telakoiden ja neuvostoliittolaisten käyttäjäorganisaatioiden välillä. Kaikki Neuvostoliiton tilaukset vuoden 1954 jälkeen hoidettiin Sudoimportin välityksellä. Uola 2001, 110–111.

1187 Uola 1996, 261–265; Uola 2001, 112–114; Wahlqvist 2011, 192.

Henkilökohtaisista suhteista neuvostoliittolaisiin kertoivat monet. Eniten aiheesta puhuivat johtajat ja toimihenkilöt, joilla oli eniten kontakteja asiakkaiden edustajiin. Monilla työntekijöilläkin oli aiheesta sanottavaa.¹¹⁸⁸ Hollmingilla työskennelleet puhuivat neuvostoliittolaisista suhteellisesti ottaen vielä enemmän kuin Rauma-Repolalla olleet¹¹⁸⁹, mikä saattaa johtua siitä, että Hollmingille Neuvostoliitto oli vielä selkeämmin suurin asiakas kuin naapuritelakalle.¹¹⁹⁰ Inkeri Hirvensalo ja Pekka Sutela nimittävätkin Hollmingia yhdeksi ”kaikkein vaikuttavimmista idänkaupan tarinoista”.¹¹⁹¹ Laadullista eroa eri telakoilla työskennelleiden kokemuksissa ei näytä olevan, vaan kertomukset asiasta ovat hyvin samanlaisia.¹¹⁹² Yleensä kertojat pitivät kaikkia neuvostoliittolaisia venäläisinä, ja heihin on toisinaan samassakin keskustelussa viitattu sekä ”neuvostoliittolaisina” että ”venäläisinä”.¹¹⁹³ Vain kolmen henkilön kohdalla mainittiin muita Neuvostoliiton kansallisuuksia: yksi kirgiisi¹¹⁹⁴, yksi virolainen¹¹⁹⁵ ja yhden on muisteltu olleen ukrainalaista kasakkasukua¹¹⁹⁶. Yhdessä ryhmähaastattelussa kertojat puhuivat yleisesti balttilaisista ja heidän venäläisiin verrattuna vapautuneemmasta käytöksestään.¹¹⁹⁷

1188 Työntekijöistä 14% mainitsi jotakin neuvostoliittolaisiin asiakkaisiin liittyviä kokemuksia, toimihenkilöistä ja johtajista 42%.

1189 Hollmingilla työskennelleistä 15 (48%) kertoi jotakin kanssakäymisestä neuvostoliittolaisten kanssa, Rauma-Repolan palveluksessa olleista 12 (19%).

1190 Hirvensalo & Sutela 2017, 255–259.

1191 Hirvensalo & Sutela 2017, 255.

1192 Vrt. esim. H7 RMMV 44:24; H29 RMMV 44:49; R5 RMMV 44:10; R13 RMMV 44:32.

1193 Esim. R5 RMMV 44:10; H7 RMMV 44:24; T7 RMMV 44:71.

1194 R11 RMMV 44:19.

1195 R2 RMMV 44:4.

1196 R8 RMMV 44:13.

1197 Keskustelu ns. kokoelmaryhmän kokoontumisessa Rauman merimuseossa 3.10.2017.

Kertojilla oli voimakkaasti vaihtelevia muistoja naapurisuh-
teiden käytännön ilmenemismuodoista. He ovat muistelleet sekä
hyvin myönteisiä¹¹⁹⁸ että täysin kielteisiä¹¹⁹⁹ kokemuksia. Jotkut
kertoivat itänaapurista tulleiden tarkastajien kyseenalaistaneen
suomalaisten ammattitaitoa epädiplomaattisella tavalla. Toisia
tarkastajia he pitivät hankalampina kuin toisia.¹²⁰⁰ Eräs kertoja
arveli, että Neuvostoliitosta toisinaan lähetettiin ”amatööritar-
kastajia”, jotka oli valittu tehtäväänsä poliittisin perustein eikä
ammattitaidon perusteella.¹²⁰¹ Joskus syntyi jälkikäteen koomi-
sinakin koettuja ongelmatilanteita, kuten seuraavat kahdessa eri
ryhmähaastattelussa kerrotut:

Eräänä päivänä [neuvostoliittolainen tulkki] Mogilny tulee mun
työkseni kovalla tohinalla ja sanoo, et tarkastaja Fetisov haluaa
puhua sun kanssas. Mää ihmettelin, että mitä hemmettii nyt on ja
sit sovittiin aika, millon mennään tarkastaja Fetisovin työ. Fetisov
piti Mogilnylle ainaki semmosen vartin puheen ja heristeli siin
vähän sormeeki. Mogilny sit rupes kääntämään sitä mulle ja mää
en saanu selvää, et mitä hemmettii. Sinä katsoo nyt, että ne paikat
siellä tulee hyvin tehtyy. Sen mä käsitin, että jostain kaksoispoh-
jasta oli puhetta. Enempää mä en käsittäny koko aikaan, mut mää
olin vaan totisena siinä ja sanoin, että kyllä, kyllä me teemme sen
ja me katsomme ja teemme tietysti hyvien laivanrakennustapojen
mukaan. Mogilny sano Fetisovil sit taas jotaki ja okei, sit käteltiin
ja asia oli sitä myöten selvä. Tänä päivän mul ei oo selvää, mikä
oli asia.¹²⁰²

Venäläisillä oli tarkastajia, joitten välttämättä piti löytää jotaki
huomautettavaa. Ehkä mielenkiintoisin, mihin minä törmäsin,
oli tarkastajan raportti, että tarkastaessani hyrräkompassihuo-
netta, olen havainnut, että hyrräkompassihuoneen seinät ja hyr-

---

1198 Esim. R9 RMMV 44:14; H7 RMMV 44:24; R16 RMMV 44:36.

1199 Esim. R1 RMMV 44:1; R2 RMMV 44:4; H11 RMMV 44:28.

1200 R1 RMMV 44:1; R4 RMMV 44:9; R5 RMMV 44:10; R7 RMMV 44:12; R9
RMMV 44:14; T7 RMMV 44:71.

1201 H7 RMMV 44:24.

1202 R13 RMMV 44:32.

räkompassi ovat eri väriset. Telakan on poistettava tämä ristiriita.
[kaikki nauravat]¹²⁰³

Kaksi kertojaa muisteli kuulleen vanhemmilta laivanrakentajilta, että sotakorvausaluksiin rakennettujen saunojen lauteet piti päällystää kuparilevyllä, mikä olisi paitsi nostanut rakennuskustannuksia huomattavasti, myös epäilemättä tehnyt saunomisesta tuskallisen kokemuksen. Kyseiset kertojat eivät itse olleet telakalla töissä vielä sotakorvausaikana, ja suhtautuivat tarinaan epäillen.¹²⁰⁴ Tarina kuparilauteista on kerrottu myös Sirpa Wahlqvistille. Hän arveli sen alun perin olleen vitsi, jolla oli tarkoitus piikitellä neuvostoliittolaisia tilanteessa, jossa heidän suora arvostelemisensa ei ollut sopivaa.¹²⁰⁵ Mikko Uola taas on päättellyt tarinan saaneen alkunsa saunan seinien puupaneloinnin alle asennetuista kuparilevyistä.¹²⁰⁶ Jos kertomus todella pitää paikkansa, lienee kyseessä ollut ostajan keino hankkia arvokasta metallia johonkin muuhun tarkoitukseen, eikä Neuvostoliitossa-kaan siis kuparilauteilla saunottu.

Jotkut kertojat kokivat neuvostoliittolaisten kanssa toimimisen kerrassaan vastenmieliseksi ja kuvasivat itänaapureita varsin tyyliä, syytellen heitä henkilökohtaisten etujen tavoittelusta, epärehellisyydestä ja sellaisista vaatimuksista, joita sopimukset ja tavat eivät edellyttäneet.¹²⁰⁷ Jotkut käyttivät kohtuuttomia vaatineista tai muuten hankalista neuvostoliittolaisista kerrottaessa jopa halventavia ilmauksia:

Ne koiijat mis äijät nukku, ni siin vieres piti sitte, oli suunnitelus ihan kauppasopimuksen et siin on semmonen paikka, mihin ripustetaan taskukello. Ja sitten kun tuota laivas rupes tulemaan

---

1203 R7 RMMV 44:12.

1204 R14 RMMV 44:33.

1205 Wahlqvist 2011, 227.

1206 Uola 2001, 64.

1207 Esim. R5 RMMV 44:10; T7 RMMV 44:71; T8 RMMV 44:72.

luovutukseen ni ryssät sano et kello kans! Sanottiin vaan, et ei kuulu kauppasopimukseen.¹²⁰⁸

Kertoja 1: Sit täs oli tämä venäläinen tarkastaja, herra nimeltä Tihonov, joka oli miten sen nyt sanois kauniist. Veemäinen tyyppi oikein. Venäläinen nihilisti.

Kertoja 2: Se on se mist Timo sano sillon viimeks, et se on pahin yhdistelmä, et se on ahkera ja tyhmä.¹²⁰⁹

Kaikki eivät kuitenkaan pitäneet neuvostoliittolaisia turhasta valittajina tai riidanhaluisina. Eräs kertoja oli 1970-luvulla keskustellut neuvostoliittolaisen tarkastajan kanssa. Kertoja tunsikin hänet jo pidemmältä ajalta, ja sanoi tälle, että yhteistyö oli ajan mittaan alkanut sujua hyvin, vaikka alkuvaiheessa oli riideltä paljon. Neuvostoliittolainen oli vastannut tähän: ”ei me riideltä, mutta te ette osanneet tehdä sillon laivoja, nyt te osaatte”.¹²¹⁰

Eräs työnjohtajana toiminut kertoja mainitsi suomalaisen ja neuvostoliittolaisen toimintakulttuurin erona vastuukysymykset. Kun virheitä löytyi, oli neuvostoliittolaisille tarkastajille tärkeää löytää syyllinen, siis virheen tehnyt työntekijä. Kertojaa tämä harmitti. Hän katsoi työnjohtajana kantavansa vastuun johtamastaan työstä, ja vastasi aina tehneensä virheen itse. Lopulta eräs neuvostoliittolainen tarkastaja kysyi leikillään, kuinka telakalla on varaa pitää töissä miestä, joka tekee niin paljon virheitä. Tämän jälkeen hän ei enää syyllisiä kysellyt.¹²¹¹ Tapauksen voi ymmärtää käytännön osoitukseksi raumalaisten laivanrakentajien yhteishengestä. Ulkopuolisille ei osoiteltu syyllisiä, vaan työnjohtaja kantoi vastuun ikään kuin koko joukkueen edustajana. Se oli myös osoitus henkilökohtaisten suhteiden tärkeydestä idänsuhteiden hoitamisessa. Tarkastaja oli oppinut tuntemaan kertojan ja hänen toimintatapansa, joista rohkeni laskea leikkiä. Havaitut virheet eivät

---

1208 R18 RMMV 44:60.

1209 R5 RMMV 44:10.

1210 R13 RMMV 44:32.

1211 R16 RMMV 44:36.

siten olleet kovin vakavia asioita, koska asiakas saattoi luottaa siihen, että ne korjataan.

Henkilökohtaisten suhteiden tärkeys yleisestikin korostui Neuvostoliittoon liittyvissä kokemuksissa. Asia tuli esiin jo sota-korvausaikana. Kuunarien rakentamisessa 1940-luvulla mukana ollut kertoja muisti, että neuvostoliittolainen tarkastaja kävi aluksi hyvin tarkasti läpi syväysmerkit, mutta huomattuaan, että kertoja ja muut tämän ryhmään kuuluneet merkitsivät ne aina oikein, ei myöhemmin enää lainkaan vaivautunut niitä tarkastamaan.¹²¹² Eräs kertoja muisti 1970-luvun lopulla käytyjen myyntineuvottelujen tunnelman kiristyneen, kun neuvostoliittolaisille oli selvitetty, ettei tutkimuslaivoihin tarvittavaa yhdysvaltalaista tietotekniikkaa olisikaan saatavilla. Yhdysvaltain hallinto nimittäin peruutti jo myönnetyt vientilisenssit suurvaltapoliittisen tilanteen kiristyttyä Neuvostoliiton sekaannuttua Afganistanin sotaan. Kun kertoja oli neuvottelumatkalla Moskovassa selvittänyt asian neuvostoliittolaisille, oli yksi heidän neuvottelijoistaan epäillyt, puhuiko tämä totta. Tähän oli neuvostoliittolainen pääneuvottelija kivahtanut: ”minulle riittää, kun Tiuhonen sanoo että asiat on näin”.¹²¹³ Tämän tyyppisistä henkilökohtaisen luottamuksen ilmaisuista puhutaan vain neuvostoliittolaisten yhteydessä, ei suomalaisten tai muiden asiakkaiden kohdalla.

Monilla kertojilla on hyvin mieluisia muistoja neuvostoliittolaisista. Eräs heistä totesi, ettei ”muista oikein mittään, mist ois jäänyt huono maku suuhu.”¹²¹⁴ Jotkut neuvostoliittolaiset tarkastajat viettivät telakalla hyvinkin pitkiä aikoja ja tulivat tutuiksi kertojille. Muutamat kertojat loivat heidän kanssaan hyvän yhteisymmärryksen, joskus myös henkilökohtaisia ystävyys-suhteita, joita vaalittiin liikesuhteen päättymisen jälkeenkin.¹²¹⁵ Eräässä ryhmähaastattelussa yksi kertoja muisteli, kuinka neuvostoliittolainen tarkastaja oli sanonut, ettei sosialistisessa ja kapitalistisessa

---

1212 H1 RMMV 40:2.

1213 R2 RMMV 44:4.

1214 R9 RMMV 44:14.

1215 R1 RMMV 44:1; R5 RMMV 44:10; R9 RMMV 44:14; H7 RMMV 44:24; R13 RMMV 44:32; R16 RMMV 44:36; H19 RMMV 44:39.

järjestelmässä elävien ihmisten välille voisi muodostua todellista ystävyyttä. Kertoja oli ollut tästä eri mieltä. Toinen samaan ryhmähaastatteluun osallistunut laivanrakentaja ja neuvostoliittolainen laivanpäällikkö osoittivat yhteiskuntajärjestelmien rajat ylittävän ystävyyden mahdolliseksi:

Arto Pajari: Hän on sosialistisest systeemistä, mä oon kapitalistin orja ja toimin sen hyväksi, ni hän sano, et ei semmoset kaks miestä voi ystävystyy, se voi olla kaupallista laatua se ystävyys. Siin samassa kuule sinä astuit sisään.

Jaakko Salonen: Minä? Jaa, jaa.

Arto Pajari: Niin, sinä juuri. Jaakko Salonen astui sisään kapteenin hyttiin sisään kapteenin hyttiin, siel oli konepäälikkö ja tulkki ja kaikki, ja sinä sanoit, kun Makarov näki sinut, ni silloin pojaat halas tiukkaan ja melkein pani ripaskaks ja mää sanoin sille kipparille, että kato nyt, tos on kapitalistin orja ja tos on sosialisti. Nämä kaverit ovat nytkit savessa tehneet tät laivaa ja ovat ystävystyneet siinä. Näin te olitte. Se sattuu kyllä niin juur oikeaan saumaan.¹²¹⁶

Monet kertojat muistelivat vierailuja asiakkaan luona Neuvostoliitossa hyvinä kokemuksina, samoin käyntejä neuvostoliittolaisilla laivoilla, joita silloin tällöin tehtiin tutustumistarkoituksessa tai huoltotöiden vuoksi. Naapurimaassa ja sen laivoilla laivanrakentajat ovat kertoneet tulleen yleensä kohdelluiksi arvokkaina vieraina.¹²¹⁷

Mun mielest mehän oltiin niinku kunkkuja siel. Se vastaanotto oli mahtava [...] Joka ilta tää kapteenin tarjoilijatar laitto jotain rapuiltapalaa meille ja oli hyvää viimesen päälle, sanotaan näin.¹²¹⁸

Joskus vieraanvaraisuus, tai ainakin tarjoilu, saattoi olla jopa liiallista. Neuvostoliittolaisilla oli tapana järjestää laivaa luovutet-

---

1216 R9 RMMV 44:14.

1217 R4 RMMV 44:9; R5 RMMV 44:10; R8 RMMV 44:13; R11 RMMV 44:19; H29 RMMV 44:49.

1218 R11 RMMV 44:19.

taessa juhla, johon kutsuttiin myös telakan työntekijöitä. Näiden juhlien luonteeseen kuului erittäin runsas alkoholitarjoilu. Erään kertojan mukaan niihin ei tästä syystä aina oikein löytynyt halukkaita osallistujia, vaikka alkoholijuomat kuuluivat kyllä raumalaisten laivanrakentajien omiinkin juhlatilaisuuksiin.¹²¹⁹

Joidenkin asenteisiin neuvostoliittolaisia kohtaan vaikutti historian painolasti. Yhden kertojan varhaisimmat lapsuusmuistot olivat Rauman pommituksista talvisodassa, minkä vuoksi hänen oli vaikea suhtautua ystävällisesti itänaapuriin ja sen kansalaisiin. Vielä vaikeampaa hän arveli sen olleen Karjalan luovutetuilta alueilta kotoisin olleille, joita etenkin Hollmingin palveluksessa oli runsaasti.¹²²⁰ Toinen kertoja oli jäänyt sotaorvoksi vuonna 1944, ja tunsikin katkeruutta neuvostoliittolaisia kohtaan. Hän kuitenkin kertoi pyrkineensä antamaan heille anteeksi, koska ymmärsi idänkaupan tuoneen hyvinvointia niin Rauman laivanrakentajille kuin koko Suomellekin.¹²²¹ Eräs Neuvostoliitolle luovutetulta alueelta Koivistolta kotoisin ollut kertoja kertoi haastattelijan kysyttyä asiasta, että sotakorvauslaivoja rakennettaessa omassa porukassa kyllä ”puheltii kaikenlaista” neuvostoliittolaisista. Rintamaveteraaneina laivanrakentajat kuitenkin ymmärsivät, ettei tilanteelle voinut mitään eikä vihaamisesta olisi hyötyä. Sitä paitsi kertojalla ja hänen työtovereillaan oli työpaikastaan kiittäminen ensin sotakorvauksia ja sittemmin idänkauppaa.¹²²² Toinen kertoja, myös sotaveteraani ja sodassa haavoittunut, kuvasi asennoitumistaan samaan tapaan, kun haastatteli kysyi, tuntuiko sotakorvauslaivojen rakentaminen katkeralta: ”Emmää tierä sitten, kun töitä oli kumminki, ni mää kattoin sen siltä kannalta”.¹²²³ Näiden kertojien mielestä oli siis viisasta asennoitua käytännöllisesti ja jättää mahdolliset ristiriitaiset tunteet taka-alalle. Henkilökohtaisella tasolla he suhtautuivat neuvostoliitto-

---

1219 T7 RMMV 44:71.

1220 H16 RMMV 44:31.

1221 Keskustelu ns. kokoelmaryhmän kokoontumisessa Rauman merimuseossa 3.10.2017.

1222 H1 RMMV 40:2.

1223 R16 RMMV 44:36.

lasiin tarkastajiin asiallisesti, vaikka heidän kotimaataan kohtaan olisivatkin kantaneet kaunaa. Koivistolaisista vanhimmat olivat jo ennen Suomen itsenäistymistä tottuneet venäläiseen toimintakulttuuriin, sillä monet heistä olivat työskennelleet Pietariin suuntautuneiden merikuljetusten parissa. Ainakin Hollmingin telakalle tästä keisariaikaisesta kokemuksesta ovat jotkut kertojat uskoneet olleen etua myös neuvostoajan idänkaupassa.¹²²⁴

Sirpa Wahlqvist on arvellut, että jälkikuvassa suhteet neuvostoliittolaisiin saattavat näyttää myönteisemmiltä ja sopuisammilta kuin miten ne tapahtuma-aikana koettiin. Tähän tulokseen hän on tullut vertaillaan Hollmingilla työskennelleiden 1970- ja 1980-luvuilla tehtyjä haastatteluja sotakorvaustöiden aikaiseen telakan ja SOTEVA:n väliseen kirjeenvaihtoon. Wahlqvist piti todennäköisinä syinä tähän sekä kertojien omien muistojen uudelleenarviointia että haluttomuutta käsitellä ikävinä pidettyjä asioita. Sitä paitsi hänen käyttämiensä haastattelujen tekohelellä Neuvostoliitto oli Hollmingin telakan ylivoimaisesti tärkein kauppakumppani, mikä tuskin vaikutti ainakaan kielteisiin asioita korostavasti.¹²²⁵ Pidän todennäköisenä, että Wahlqvistin kuvaaman kaltaiset ajatusmallit ja muutokset ovat vaikuttaneet myös omassa aineistossani. Toisaalta Neuvostoliiton hajoamisen sekä sosialistisen yhteiskunta- ja talousjärjestelmän romahtamisen jälkeen oli ehkä helpompi muistella myös sen epäkohtia. Jotkut laivanrakentajat olisivat saattaneet poliittisista syistä suhtautua lähtökohtaisen myönteisesti Neuvostoliittoon ja neuvostoliittolaisiin, olihan telakalla myös kommunisteja kannattaneita laivanrakentajia. Tästä ei kuitenkaan ole mainintoja. Neuvostojärjestelmää ovat kertojat suoraan arvioineet vain harvoin, ja silloin aina enemminkin kielteisesti kuin myönteisesti.¹²²⁶

Neuvostoliitto ei rohkaissut kansalaisiaan vapaamuotoiseen seurusteluun ulkomaalaisten kanssa etenkin silloin, kun nämä

1224 R13 RMMV 44:32; R16 RMMV 44:36; kts. myös Wahlqvist 2011, 293–294.

1225 Wahlqvist 2011, 222–238, 293–294.

1226 Esim. R8 RMMV 44:13; H12 RMMV 44:29.

tulivat kapitalistisiksi luokitelluista maista kuten Suomesta.¹²²⁷ Niinpä varsinaisen työn ulkopuolinen kanssakäyminen oli vähäistä, ja usein varsin muodollisesti järjestettyä. Muutamat kertojat muistivat osallistuneensa takuukorjauksessa olleiden neuvostoliittolaisten laivojen miehistöille järjestettyihin Suomi-Neuvostoliitto -seuran iltatilaisuuksiin, joiden kustannuksiin myös telakkayhtiö osallistui. Yhteyksiä rajoitti myös yhteisen kielien puute. Monetkaan neuvostoliittolaiset eivät osanneet mitään muita kieliä kuin venäjää, ja kaikki viralliset keskustelut käytiin tulkien välityksellä. Joskus epämuodollisissa tilaisuuksissa kävi ilmi, että jotkut neuvostoliittolaiset ymmärsivät ja puhuivatkin jonkin verran esimerkiksi englantia tai jopa suomea. Näin kävi varsinkin sellaisissa tilanteissa, joissa tarjoiltiin alkoholijuomia. Suomalaisten kertojien käsityksen mukaan neuvostoliittolaisia oli ohjeistettu pitämään kielitaitonsa piilossa.¹²²⁸

Epävirallisempaakin kanssakäymistä kaikesta huolimatta oli. Eräs kertoja oli mukana järjestämässä neuvostoliittolaisille tarkastajille kalastusmatkaa Kuusamoon, jonne mentiin yksityiskoneella lentäen Porin kentältä. Matkan kohde tuli yllätyksenä vieraille, ja kun se heille lentokentällä selvisi, he kauhistuivat. Neuvostoliiton suurlähetystö oli nimittäin kieltänyt heitä liikkumasta Suomessa Poria pohjoisempana. He kuitenkin suostuivat astumaan lentokoneeseen, kun suomalainen isäntäväki lupasi pitää matkan salassa.¹²²⁹ Muutamat kertojat muistelivat jalkapallo- ja lentopallo-otteluita laivanrakentajista kootun joukkueen ja laivoja vastaanottaneiden tai takuukorjauksessa olleiden laivojen neuvostoliittolaisten miehistöjen välillä.¹²³⁰ Erään kertojan mukaan näihin peleihin ei voinut koskaan ajaa omalla autolla, koska vastustajajoukkue tarjosi niiden jälkeen aina alkoholijuo-

1227 Iivonen 2000, 502–504; Jungar 2000, 489–492; Uola 2001, 70–72, 113–114; Vahre 2010, 98–108, 125–126.

1228 H12 RMMV 44:29; R1 RMMV 44:1; R10 RMMV 44:16; Keskustelu ns. kokoelmaryhmän kokoontumisessa Rauman merimuseossa 3.10.2017.

1229 T7 RMMV 44:71.

1230 H12 RMMV 44:29; Keskustelu ns. kokoelmaryhmän kokoontumisessa Rauman merimuseossa 3.10.2017.

mia.¹²³¹ Venäjän kielen tulkkina työskennellyt kertoja muisteli avustaneensa neuvostoliittolaisten luokituslaitosten ja merirekisterin edustajia ja heidän perheenjäseniään usein myös yksityisasioiden, kuten lääkärikäyntien yhteydessä. He nimittäin viettivät Suomessa yleensä pitkiä aikoja, noin kolme vuotta kerrallaan, eivätkä useimmat heistä osanneet lainkaan suomea.¹²³² Kertojat muistivat neuvostoliittolaisten olleen kiinnostuneita länsimaista kulutustarvikkeista, joita ei heidän kotimaassaan ollut saatavilla. Heillä oli Suomeen tullessaan tapana polttaa venäläistyyppisiä mahorkkasavukkeita, mutta kun suomalaiset tarjosivat länsimaista tupakkaa, eivät he sen makuun päästyään enää palanneet neuvostosavukkeisiin. Myös telakan ruokalassa myyty Coca-Cola oli neuvostoliittolaisten suosiossa.¹²³³ Niin sanotun rapukalatehdaslaivan miehistölle hankittiin länsisaksalaiset Adidas-lenkkikossut. Asiaa muistellut kertoja selitti naureskellen, että tätä perusteltiin purkituskoneiden aiheuttamalla värähtelyllä, jota näiden jalkineiden selitettiin vaimentavan.¹²³⁴

Länsimaisten tavaroiden hankkimisessa neuvostoliittolaisille ei kertojien mukaan ollut kyse sellaisesta lahjonnasta, jolla olisi esimerkiksi ”ostettu” telakalle edullinen tulos tietystä tarkastuksesta. Ennemminkin pyrittiin samaan mihin liikelahjoilla yleensäkin, luomaan myönteistä ja ystävällistä ilmapiiriä tarjoamalla jotakin, minkä tiedettiin vastaanottajaa miellyttävän. Neuvostoliittolaisille tosin annettiin erilaisia liikelahjoja kuin muille, usein sellaisia, joita he itse pyysivät, ja etenkin sellaisia tavaroita, joita heidän kotimaastaan oli taloudellisista ja poliittisista syistä vaikea hankkia. Myös sen kertojat panivat merkille, että molemminpuolinen lahjojen antaminen oli neuvostoliittolaisten kanssa toimissa erityisen tärkeää, vielä tärkeämpää kuin muiden kanssa.¹²³⁵

1231 Keskustelu ns. kokoelmaryhmän kokoontumisessa Rauman merimuseossa 3.10.2017.

1232 H11 RMMV 44:28.

1233 R16 RMMV 44:36.

1234 R11 RMMV 44:19.

1235 R11 RMMV 44:19; T7 RMMV 44:71.

Kylmän sodan rintamalinjat kulkivat joskus läheltä raumalaisia laivanrakentajia. Kuten luvussa 3.5.3 mainittiin, jotkut kertojat muistivat aistineensa jännitteitä 1970-luvulla, kun Rauma-Repolan telakalla oli yhtä aikaa rakenteilla aluksia kiinalaiselle, neuvostoliittolaiselle ja yhdysvaltalaiselle tilaajalle.¹²³⁶ Jotkut Neuvostoliiton laivaprojektit olivat poliittisesti arkaluontoisia. Niin sanotut jakelutankkilaivat, jotka Rauma-Rekola rakensi 1970-luvulla, tulivat virallisesti Neuvostoliiton kalastuslaivaston käyttöön. Jo tilausvaiheessa telakalla ymmärrettiin, että niitä oli tarkoitus käyttää myös sotalaivojen polttoainetäydennyksiin avomerellä. Jotkut kertojat arvelivat laivasarjan rakentamista valvoneiden neuvostoliittolaisten tarkastajien olleen sotalaivaston palveluksessa, vaikka virallisesti heidän kerrottiin olevan siviileitä. Myös Kiinan kansantasavalta oli kiinnostunut jakelutankkilaivojen rakennuttamisesta. Kauppoja ei kuitenkaan tullut, erään kertojan mukaan siksi että Neuvostoliiton ja Kiinan suhteet olivat tuolloin hyvin kireät, eikä Neuvostoliittoa, telakan tärkeintä asiakasta, sopinut hermostuttaa.¹²³⁷ Myös tutkimusaluksilla, avomerihinaajilla sekä raskaslastilaivoilla, joita Hollmingin telakalla rakennettiin Neuvostoliittoon 1970- ja 1980-luvuilla, arvelivat jotkut kertojat olleen sotilaallisia tehtäviä.¹²³⁸ Yksi kertoja muisti, että telakalta valmistuneiden ja sinne takuuhuoltoon tulleiden jakelutankkilaivojen liikkeet kiinnostivat Suomenkin viranomaisia, ja sovittiin, että telakka ilmoittaa niistä.¹²³⁹ Venäjän kielen tulkkina toiminut kertoja muotoili asian näin:

Kyllähän nämä jakelulaivatki nimikkeellä kalatalousministeriölle menivät, mut mä en tiedä, mikä niitten perimmäinen tarkoitus sille oli [...] saattoi vissiin tämä sotilassektoriki olla aika lähellä.¹²⁴⁰

1236 H5 RMMV 44:18; H7 RMMV 44:24; H8 RMMV 44:25; H18 RMMV 44:38.

1237 R5 RMMV 44:10.

1238 R5 RMMV 44:10; R6 RMMV 44:11; R9 RMMV 44:14.

1239 R9 RMMV 44:14.

1240 H11 RMMV 44:28.

Toinen jakelutankkeriprojekteissa mukana ollut kertoja sanoi aivan suoraan, että sotilaallinen käyttötarkoitus oli kyllä Raumalla tiedossa:

Ei meillä ollu kyllä projektiosastolla sen suhteen mitään harhakäsityksiä. Kyllä meillä oli selvä käsitys siitä, että tämä on, että puhutaan kyllä kalastusaluksista ja huoltolaivoista, mutta niistä puhutaan vain [...] koska Suomessa voimassaolevien määräysten mukaan sotalaivoja ja muutakaan sotakalustoa ei saa rakentaa ulkomaille myyntiin.¹²⁴¹

Edellisessä lainauksessa huomio kiinnittyy kertojan käyttämään monikon ensimmäiseen persoonaan. Hän sanoi: ”meillä oli selvä käsitys”, ei ”minulla”. Ehkä hän vain yksinkertaisesti totesi kaikkien projektiosastolla olleen tietoisia jakelutankkilaivojen todellisesta käyttötarkoituksesta. Voi kuitenkin olla, että sanavallinnallaan kertoja tahtoi jakaa vastuuta, korostaa, ettei ollut ainoa, joka tiesi arveluttavan, ehkä eettisesti ongelmallisen totuuden. Tämän suurempia jälkiä ei aineistossa ole eettisistä tai moraalisista pohdiskeluista, joita esimerkiksi sotalaivojen rakentaminen vieraalle supervallalle mahdollisesti kertojille aiheutti.

Yksi kertoja koki jännittäviä hetkiä ollessaan Atlantilla huoltamassa neuvostoliittolaisen tutkimuslaivan laitteita 1980-luvulla. Yhdysvaltain laivaston tiedustelulentokone kävi ”tervehtimässä” neuvostoalusta suorittamalla useita ylilentoja varsin matalalta. Kertoja sai tapauksen tallennettua myös videokamerallaan.¹²⁴² Hollmingin 1980-luvulla rakentamien tieteellisten tutkimuslaivojen valmistumista oli valvomassa Neuvostoliiton tiedeakatemian edustajia, joilla muutamat kertojat uskoivat olleen myös vakolitehtäviä. Jotkut kertojat arvelivat, että muutkin telakoilla pitempiä aikoja viettäneet neuvostoliittolaiset tarkastajat saattoi-

---

1241 R5 RMMV 44:10.

1242 H29 RMMV 44:49; RMMF 75 laivanrakentajan kuvaama henkilökohtainen videofilmi.

vat olla merirekisterin tai luokituslaitosten lisäksi myös tiedustelupalveluiden palkkalistoilla.¹²⁴³

Kertajat korostivat usein idänkaupan valtavaa merkitystä telakoille ja koko Suomen taloudelle. Heidän mukaansa oli hyödyllistä opetella tulemaan toimeen neuvostoliittolaisten kanssa.¹²⁴⁴ Tästäkin osaamisesta muodostui yksi laivanrakentajien ammattiylpeyden aihe. Samatietysti koskei muihinkin asiakkaisiin kohdistettua suhdetoimintaa, mutta idänkaupan kohdalla se korostui, johtuen Neuvostoliiton erityisasemasta suurimpana asiakkaana ja neuvostoliittolaisten toimintakulttuurista, joka poikkesi muista.

Pinnallisesti tarkastellen voisi päätellä, ettei kertojilla olisi lainkaan yhteistä kokemusta toiminnasta neuvostoliittolaisten kanssa, vaan asiasta vallitsi voimakas erimielisyys. Siinä missä yksi ei muista mitään, mikä olisi jäänyt harmittamaan, ovat toisen muistot täysin epämieluisia. Samallakin kertojalla voi olla neuvostoliittolaisista sekä hyvin myönteisiä että voimakkaan kielteisiä muistoja.¹²⁴⁵ Toisin tulkiten kertajat näyttivät kuitenkin olevan suurin piirtein yksimielisiä siitä, että toiminta neuvostoliittolaisten kanssa oli erilaista kuin muiden kanssa. Eräs kertoja puki henkilöhaastattelussa asian sanoiksi näin:

No venäläiset oli sitte ihan oma maailmansa, että sitten kun mä rupesin niitten kanssa touhuun, niin ei menny kauaa, kun mä menin sanoon Haanpään Kaukolle, että kyl sun tarttis maksaa mulle Venäjä-lisää. Mun täytyy aina kääntää aivot eri asentoon, kun mä meen niitten kans jutteleen, ei se muuten toimi, kyl se on niin erilaista, kun mihin siihen mennessä oli tottunu.¹²⁴⁶

1243 R2 RMMV 44:4.

1244 Esim. H11 RMMV 44:28; R5 RMMV 44:10; R6 RMMV 44:11.

1245 H1 RMMV 40:2; H18 RMMV 44:38; RMMF 239 videohaastattelu näyttelykäyttöä varten.

1246 H18 RMMV 44:38.

Tällainen kokemus oli yleinen kaikilla aloilla idänkaupan kanssa tekemisissä olleiden suomalaisten keskuudessa.¹²⁴⁷ Poikkeuksellisuus voitiin kokea myönteisesti, kielteisesti tai sekä että. Neuvostomuistoista keskustelu etenkin ryhmä- ja teemakeskusteluissa on monumentalisoivaa ja omaksuvaa identiteettityötä.¹²⁴⁸ Kuten esimerkiksi työtaistelut ja urakkapalkkaus, on myös suhde neuvostoliittolaisiin osoitus siitä, että jaetusta historiasta ja sen symboleista voi kulttuuriperintöyhteisön sisällä olla toisistaan jyrkästikin poikkeavia näkemyksiä, mutta osallisuus niihin voidaan silti kokea yhteisesti. Toisin sanoen muistot voivat olla yhteisiä, huolimatta ristiriitaisista tai suorastaan vastakkaisista tulkinnosta yhteisön sisällä.

Kertojat näkivät muutkin kuin neuvostoliittolaiset asiakkaiden edustajat yleensä ensisijaisesti kansallisuutensa kautta. Tarkastajien kansallisuuden he mainitsivat usein, sen sijaan vain harvoin varustamon tai luokituslaitoksen, jonka palveluksessa nämä olivat.¹²⁴⁹ Monet arvioivat kansallisiin kulttuureihin liittyviä erityisiä toimintatapoja sekä niiden hyviä ja huonoja puolia.¹²⁵⁰ Usein näihin keskusteluihin liittyi kansallisia stereotyyppisiä.

Kyl hollantilaiset on, niiden kans saa olla tarkkana välillä. Ne on niin monta sukupolvea enemmän käyneet kauppaa kyllä, että tanskalaisten ja hollantilaisten kans olkaa varovaisia, ne on kaupakansoja. [...] Mun mielestä japanilaiset ja korealaiset eivät juuri pysty siihen, että suunnittelun tekemisen yhteydessä vielä tarkennetaan, täsmennetään tai muutetaan. Se ei tule koskaan niiltä kulttuureilta onnistumaan, ne toimii täysin toisella lailla. Se on

---

1247 Hirvensalo & Sutela 2017, 397–398; Palomäki & Vanttinen & Laakso & Mikkonen & Haimi & Ahlström 2018, 34–59.

1248 Kulttuuriperintöprosesseihin liittyvän identiteettityön muodoista Sivula 2015, 64–67.

1249 Esim. R1 RMMV 44:1; R7 RMMV 44:12; R8 RMMV 44:13; H7 RMMV 44:24; T7 RMMV 44:71.

1250 Esim. R1 RMMV 44:1; R5 RMMV 44:10; R7 RMMV 44:12; R8 RMMV 44:13; R12 RMMV 44:21; H7 RMMV 44:24; R18 RMMV 44:60; T4 RMMV 44:63; T7 RMMV 44:71.

yks semmonen aspekti, joka minusta tekee sen mahdollisuuden just tässä bisneksessä, suomalaisille.¹²⁵¹

Jotkut havaitsivat eroja samastakin maasta tulevien asiakkaiden välillä. Telakan johtotehtävissä ollut kertoja, joka oli neuvotellut kahden ruotsalaisen varustamon kanssa, ei nähnyt näiden yhtiöiden toimintatavoissa muuta yhteistä kuin kielen. Toiminta toisen kanssa oli hyvin suoraviivaista ja sovitut maksut suoritettiin varustamon johtajan rintataskustaan kaivamalla sekillä. Toinen varustamo sen sijaan oli kertojan mukaan erittäin taitava neuvotteluissa, ja onnistui varmistamaan itselleen edulliset, mutta telakalle ongelmalliset sopimusehdot.¹²⁵²

Kun Rauma-Repolan telakka rakensi laivoja kiinalaisille ja hongkongilaisille tilaajille, annettiin henkilökunnalle etukäteen ohjeita, miten kanssakäyminen asiakkaan edustajien kanssa tuli hoitaa. Näin pyrittiin välttämään väärinkäsityksiä ja mahdollisesti kiusallisia tilanteita, joista asiakas olisi pahimmassa tapauksessa voinut loukkaantua.¹²⁵³ Suomalaisen ja kiinalaisen liiketoimintakulttuurin erot siis arvioitiin suuriksi ja henkilökunnalle vieraiksi. Toisinaan kotimaistenkin asiakkaiden kanssa oli ongelmia. Eräässä ryhmähaastattelussa osallistujat muistelivat tietyn suomalaisen varustamon asettaneen käytetyille materiaaleille, esimerkiksi maaleille, huomattavasti tiukempia vaatimuksia kuin muut asiakkaat.¹²⁵⁴ Tuotantopäällikkönä työskennellyt kertoja muisti kyseisen varustamon tarkastajien olleen erityisen ikäviä ja katsoi näiden tarkoitushakuisesti etsineen huomautettavaa laivasta. Toisaalta sama kertoja muisti toiselle suomalaiselle varustamolle rakennetut alukset miellyttävänä kokemuksena, koska niiden yhteydessä asioiden hoito oli sujuvampaa kuin neu-

---

1251 R12 RMMV 44:22.

1252 H35 RMMV 44:69; T8 RMMV 44:72.

1253 R4 RMMV 44:9.

1254 R5 RMMV 44:10.

vostoliittolaisten kanssa. Tämän varustamon edustajia hän piti ”herrasmiehinä”.¹²⁵⁵

Jotkut tilaajien vaatimukset saattoivat vaikuttaa hyvinkin konkreettisesti laivanrakentajan arkeen. Kun Hollmingilla 1980-luvulla rakennettiin sota-aluksia Suomen Merivoimille, edellytti tilaaja tiukkaa salassapitoa. Niinpä suunnittelijatiimi työskenteli lukitussa huoneessa erillään muista.¹²⁵⁶ Joitain vaatimuksia pitivät kertojat kerrassaan kummallisina. Rauma-Repolalla rakennettiin 1970-luvulla suomalaisen rakennusyhtiön tilauksesta kaksi ro-ro -rahtialusta, jotka tulivat Saudi-Arabian liikenteeseen. Kun niiden messeihin asennettiin virvoitusjuoma-automaatit, kielsi tilaaja käyttämästä niissä suomalaisen miehistön suosimaa Jaffahedelmälimonadia. Sen nimi näet muistutti Israelissa sijaitsevasta satamakaupungista, mikä ei käynyt päinsä Saudi-Arabian ja Israelin vihamielisten suhteiden vuoksi.¹²⁵⁷

Kuten kaikessa kaupallisessa toiminnassa, myös laivanrakennuksessa myyjän ja ostajan edut ovat toisinaan ristiriidassa, ja telakat myyjinä pyrkivät tietenkin ajamaan etujaan, joskus poikkeuksellisillakin tavoilla. Eräs kertoja muisteli tarjouskilpailua, jossa Rauma-Repolan telakalle jäi hyvin lyhyt aika tehdä tarjous. Suunnitteluosasto sai tehtäväkseen laatia tarjousta varten mahdollisimman paljon toisen telakan oletetusta tarjouksesta poikkeavan laivan, jotta erilaisten ratkaisujen pohjalta syntyisi keskustelua ja saataisiin lisää aikaa tarjouksen tekemiseen. Taktiikka onnistui, ja Rauma-Repolalla sai lopulta tilauksen.¹²⁵⁸ Luvussa 3.5.4 mainittu tapaus¹²⁵⁹ on ainoa kerta, kun on kukaan viittasi hyvästä liiketoimintamoraalista poikkeamiseen tai tietoiseen pyrkimiseen johonkin muuhun kuin tilaajan kannalta parhaaseen mahdolliseen lopputulokseen.

1255 R7 RMMV 44:12.

1256 H30 RMMV 44:51.

1257 R7 RMMV 44:12.

1258 R8 RMMV 44:13.

1259 R7 RMMV 44:12.

Kertojat ovat puhuneet asiakkaista, kansallisuudesta riippumatta, ennemmin vastapelaajina kuin yhteistyökumppaneina. He käyttivät näistä, enemmän tai vähemmän vakavissaan, sellaisia ilmauksia kuin ”vastapuoli”¹²⁶⁰ tai ”vastustaja”¹²⁶¹. Jälkikäteen tätä asennetta ovat jotkut myös harmitelleet. Eräs kertoja kuvasi asiaa niin, että asiakkaita aina haukuttiin, varsinkin neuvosto-liittolaisia, mutta heidän joukossaan oli paljon asiantuntemusta ja ennakkoluulottomuutta, joiden parempi hyödyntäminen olisi voinut auttaa laivanrakennusalan kehittämistä.¹²⁶² Toinen kertoja oli tästä eri mieltä. Hän muisteli, kuinka 1950-luvun lopulla Rauma-Repolan telakalla suunniteltiin uudenlaista lastiluukku-ratkaisua, joka olisi mahdollistanut huomattavasti nopeamman lastauksen kuin tuolloin käytössä olleet luukut. Tämä ei kuitenkaan sopinut asiakkaalle. Kertoja päätteli, että

Vanhoillisin sakki, niinku mä oon joskus sanonu, on sii laivan käyttäjät, seuraava vanhoillinen sakki on laivan tekijät. Sitte joku, mä en tiedä keneltä nämä uudet ideat sitte on joskus tullu. [naurua]¹²⁶³

4.6.2 Toiset telakat ja muut laivanrakentajat

Muut suomalaiset telakat olivat Rauman telakoiden kilpailijoita, eikä niihin tai niiden henkilökuntaan juuri pidetty yhteyttä. Tämä koskee myös Hollmingin ja Rauma-Repolan välisiä suhteita ennen yhdistymistä. Niiden henkilökuntien kesken oli kuitenkin jonkin verran yhteyksiä jo siksikin, että pienessä kaupungissa kontakteja syntyi suorastaan väistämättä. Yhteydet muualla Suomessa työskennelleisiin laivanrakentajiin olivat vähäisiä, lähinnä puulaakiurheilun tasolla. Ulkomaisista kilpailijoista eivät

---

1260 R5 RMMV 44:10; R8 RMMV 44:13; T8 RMMV 44:72.

1261 H7 RMMV 44:24; H35 RMMV 44:69.

1262 Keskustelutilaisuus Rauman merimuseossa 6.4.2017.

1263 R7 RMMV 44:12.

kertojat puhuneet juuri lainkaan, he vain ohimennen mainitsivat muutamia yhtiöiden nimiä ja telakkapaikkakuntia.¹²⁶⁴

Helsingin ja varsinkin Turun telakat ovat aina olleet suurempia kuin Rauman. Tämän vuoksi kertojat kokivat itsensä raumalaisina jossain määrin altavastaajiksi esimerkiksi tilauksista kilpailtaessa. Siten ovat asetelman kokeneet niin telakan johto, toimihenkilöt kuin työntekijätkin, ja se on tuottanut heille myönteisellä tavalla näyttämisen halua sekä siten lujittanut yhteishenkeä niin Hollmingilla, Rauma-Repolalla kuin myöhemmin yhdistyneellä telakallakin.¹²⁶⁵ Raumalaisten oman näkemyksen mukaan altavastaajan asema pakotti heidät toimimaan viisaammin kuin kilpailijat:

Wärtsiläläiset ja valmetilaiset luuli, et ne tietää kaiken, juu me tiedetään vaan, et nyt ne pitää tehdä ne laitteet sillä lailla ja sillä lailla [...] Sitte me raumarepolaiset, meillä ei oikein ollu vara sillä sanoa, ni silloin oltiin vastaanottavia.¹²⁶⁶

[Valmetin pääjohtaja] teki kymmenen jokimerilaivan kaupan yhdeksän laivan hinnalla. Sit Hollminki teki niitä kaikkiaan neljätoista, joista neljä viimeistä vasta rupes, ehkä vasta rupes tuottamaan.¹²⁶⁷

Telakanjohtajana ollut kertoja jopa arveli kilpailevan telakan virhelaskelman koituneen sille kohtalokkaaksi, kun taas Raumalaisilla oli järkeä jättää tekemättä tarjous, joka väistämättä tuottaisi tappiota:

1264 R12 RMMV 44:22; T8 RMMV 44:72.

1265 R8 RMMV 44:13; R11 RMMV 44:19; H11 RMMV 44:28; R16 RMMV 44:36; H18 RMMV 44:38; T2 RMMV 44:61.

1266 R11 RMMV 44:19.

1267 R16 RMMV 44:36. ”Jokimerilaiva” viittaa 1970- ja 1980-luvuilla Neuvostoliiton tilauksesta rakennettuun rahtialustyyppiin, joka oli tarkoitettu liikennöimään sekä Siperian suurilla joilla että Jäämerellä. Kts. Uola 2001, 246–249.

[Rauma-Repolan] Rauman telakka tarjos sitä [sopimusta tankki-laivasarjasta Neuvostoliitolle 1960-luvulla] sitten ja [...] muistan hartaasti ja tarkasti missä, missä me vedettiin se niinkun poikki että tän alle me ei tulla. Se oli ykstoist ja puol miljoonaa ruplaa. Sitten mä kuulin, että tuota Laivateollisuus oli saanu kaupan sitte. Se ei ollu koskaan tehny näitä tankkilaivoja. [...] Laivateollisuus oli myyny sen yhdeksän pilkku kolme miljoonalla ruplalla. Ja tiesin että nyt menee konkurssiin. Laivateollisuus meni konkurssiin.¹²⁶⁸

Ankara kilpailu eräästä suuresta tilauksesta, niin sanotuista rapukalatehdaslaivoista, kiristi Metalliliiton kokouksissa 1980-luvun jälkipuoliskolla suomalaisten telakoiden edustajien välejä. Kun Rauma-Repola sai 1970-luvun puolivälissä rakennettavakseen 14 jäävahvistetun tankkilaivan sarjan Neuvostoliittoon, aiheutti se kaunaa Rauma-Repolan ja Wärtsilän välillä, sillä Wärtsilä oli uskonut saavansa tilauksen varmasti. Näitä kahta tarjouskilpailua kertojat muistelivat muutamissa haastatteluissa ja keskusteluissa, ja niiden voittaminen oli heille ylpeydenaihe.¹²⁶⁹ Kun sekä Turun että Rauman telakat olivat vuosina 2005–2014 saman yhtiön osia, tunsivat raumalaiset olevansa pienempänä yksikkönä heikommassa asemassa ja joutuneensa syrjityksi, mikä näyttää olleen yhteishenkeä lujittanut kokemus (kts. luku 4.3.3).

Jotkut Rauma-Repolan telakan työntekijät kertoivat käyneensä toisinaan avustamassa yhtiön Rauman sellutehtaan huoltotöissä, mutta eivät puhuneet sen henkilökunnasta mitään.¹²⁷⁰ Muista laivanrakentajista kuin raumalaisista eivät kertojat ole paljoakaan puhuneet tai heidän ominaisuuksiaan arvioineet. Kun Rauman telakka teki 2000-luvulla yhteistyötä Helsingin telakan kanssa matkustaja-autolauttojen rakentamisessa, eräs mukana ollut ker-

---

1268 T8 RMMV 44:72. ”Laivateollisuus” viittaa Turussa toimineeseen Oy Laivateollisuus Ab:n. Konkurssiin se ei tarkkaan ottaen mennyt, mutta itsenäisenä yrityksenä Laivateollisuus lakkasi olemasta vuonna 1973, kun sen omistanut FÅA-varustamo myi taloudellisten ongelmien vuoksi koko telakan osakekannan Valmetille. Eerola 2017, 28, 115; Id & Peter 2017, 106.

1269 R8 RMMV 44:13; R11 RMMV 44:19; H11 RMMV 44:28; H18 RMMV 44:38; T2 RMMV 44:61.

1270 H15 RMMV 44:30; T7 RMMV 44:71.

toja koki Rauman ja Helsingin toimintakulttuurit erilaisiksi ja vaikeasti yhteen sovitettaviksi, vähintään yhtä paljon toisistaan poikkeaviksi kuin Hollmingin ja Rauma-Repolan suhteet.¹²⁷¹ Toiset kertojat kuitenkin kokivat yhteistyön helsinkiläisten kanssa helpommaksi kuin turkulaisten.¹²⁷² Raumalaisia laivanrakentajia kävi komennuksilla myös muun muassa Uudenkaupungin¹²⁷³ ja Mäntyluodon¹²⁷⁴ telakoilla. Jotkut kertojat työskentelivät ennen Raumalle tuloaan muilla telakoilla, esimerkiksi Turussa¹²⁷⁵ ja Ruotsissa.¹²⁷⁶ Erään kertojan mielestä Mäntyluodossa vastustettiin ankarasti kaikkien vanhojen käytäntöjen muuttamisyrityksiä. Tässä asiassa hänen mukaansa mäntyluotolaiset olivat aivan samanlaisia kuin raumalaisetkin.¹²⁷⁷ Toinen muisteli, että kun hän siirtyi Turusta Raumalle, oli uudessa työpaikassa aluksi ”vähän synkkää”¹²⁷⁸. Tämä oli koko aineistossa ainoa kerta, kun kukaan suoraan sanoi viihtyneensä jossakin muussa työpaikassa paremmin kuin Rauman telakoilla.

Rauma-Repolan telakan johtajana toimineen kertojan mukaan Suomen telakat tekivät idänkaupan suhteen ainakin 1960-luvulla myös yhteistyötä. Neuvostoliitosta tuli toisinaan niin paljon tilauksia, ettei minkään suomalaisen telakan kapasiteetti olisi yksin läheskään riittänyt niiden kaikkien täyttämiseen. Niinpä syntyi kartellijärjestelmä, josta kertoja käytti nimitystä ”hiljainen työnjako”. Käytäntönä hänen mukaansa oli, ettei sellaisesta laivasarjasta, jota joku suomalainen telakka oli jo aiemmin rakentanut, esitetty kilpailevia tarjouksia. Raumalla rakennetuista tällaisia

---

1271 T2 RMMV 44:61.

1272 Paneelikeskustelu 14.11.2018 Rauman merimuseossa.

1273 R20 RMMV 44:66; T2 RMMV 44:61; T7 RMMV 44:71.

1274 H11 RMMV 44:28; H19 RMMV 44:39; T2 RMMV 44:61.

1275 H34 RMMV 44:68.

1276 H4 RMMV 44:8; H30 RMMV 44:51.

1277 H19 RMMV 44:39.

1278 R4 RMMV 44:9.

olivat esimerkiksi Rauma-Repolan tankkilaivat sekä Hollmingin puutavaralaivasarjat.¹²⁷⁹

Eräs kertoja uskoi, että Suomen telakoiden välillä käytiin myös jonkinlaista julkisuuskilpailua ainakin 1980-luvulla. Kun Rauman telakoilla oli vesillemasku tai muu uutisaiheeksi sopiva tapahtuma, osui usein samalle päivälle jonkinlainen laivanrakennusalan tiedotustilaisuus Wärtsilän telakalla Helsingissä. Näin kertojan käsityksen mukaan pääkaupunkiin keskittyneet tiedotusvälineet kertoivat Wärtsilän telakasta enemmän kuin raumalaisesta meriteollisuudesta.¹²⁸⁰ Telakan johtoportaan kuullut kertoja vihjaisi eräissä keskustelussa hieman happamasti Wärtsilän sekä Kauppa- ja teollisuusministeriön olleen joskus hyvinkin läheisissä suhteissa, kun ministeriön kansliapäällikkö istui Wärtsilän hallituksessa. Kertojan näkemyksen mukaan Wärtsilä sai tämän vuoksi kilpailuetua, koska sen oli helpompi saada tukea valtiolta kuin muiden telakoiden.¹²⁸¹

4.6.3 Komennusmiehet ja alihankkijoiden työntekijät

Telakoilla oli myös tilapäistyövoimaa, jota hankittiin lyhytaikaista tarvetta varten alihankkijayrityksiltä. Näitä työntekijöitä kertojat kutsuivat yleisesti ”komennusmiehiksi”, eivätkä pitäneet heitä laivanrakentajien työyhteisöön kuuluvina. Kulttuuriperintöyhteisöönkään heitä ei ole osallistunut. Joillain kertojilla oli kuitenkin kokemusta myös komennusmiehenä toimimisesta. Yksi kertoja mainitsi tulleen telakalle ensin alihankkijayrityksen, niin sanotun komennusfirman, palveluksessa, ennen kuin sai vakituisen työn telakkayhtiöstä.¹²⁸² Toisen kertojan urakehitys oli päinvastainen. Hän työskenteli ensin suunnittelijana telakalla, mutta vaihtoi myöhemmin työpaikkaa insinööritoimistoon,

---

1279 T8 RMMV 44:72.

1280 T5 RMMV 44:64.

1281 R12 RMMV 44:21.

1282 H2 RMMV 44:6.

jonka palveluksessa teki edelleen suunnittelua telakoille alihankintatyönä.¹²⁸³

Työntekijäportaan komennusmiehiin kertojat suhtautuivat melko kielteisesti. Toisaalta he kyllä ymmärsivät, että lisätyövoimaa toisinaan tarvittiin äkillisen ja lyhytaikaisen tarpeen täyttämiseen. Useimmilla kertojilla ei kuitenkaan ollut kovin korkeaa käsitystä komennusmiesten ammattitaidosta ja työmotivaatiosta. Jotkut kertojat moittivat komennusmiehiä työturvallisuuteen liittyvistä laiminlyönneistä, ja osaa heistä myös työvälineiden varastamisesta.¹²⁸⁴ Eräs työnjohtaja kertoi kokemuksensa komennusmiesten osaamistasosta olleen vaihteleva. Hänen mukaansa he eivät kyenneet vaativampiin tehtäviin, vaan ne oli telakan oman väen hoidettava.¹²⁸⁵ Hän kertoi tästä esimerkkinä kiireellisestä rakenteilla olleen laivan keulaportin muutostyöstä. Se tuli tehtäväksi kireällä aikataululla ja yllättäen, kun turvallisuusmääräyksiä muutettiin autolautta Estonian vuonna 1994 tapahtuneen uppoamisen jälkeen. Kertojan mukaan alihankkijan työntekijöillä ei ollut edellytyksiä suoriutua vaativasta työstä ainakaan annetun aikataulun puitteissa, ja lopulta työ oli annettava omalle henkilökunnalle:

Se oli semmosta arpeliä sit vähän komennusfirmoje kanssa, et mist sai sitte semmosia miehiä, et siit jottai olis tullu siit hommasta. Kyl sit siinäki hommassa sit vaa niin kävi, et kyl ensimmäisen vajaan viikon täyty sit ilmottaa esimiehel, et tämän firman hommista ei kyl tul mittään, et jos mul tommonen aika annetaan, et täytyy olla siihen mennessä valmis, ni sit täytyy kyl rueta katomaan jostai muualt miehii. Ei se tuu sit onnistumaan tämän firman työntekijöil. Ja sit se joutu lähtemään sielt yksinkertasest. Päätökset teki tietysti aina mun esimies, mää annoin vaan oman lausunnon. Sitte otettiin omat miehet sinne töihin ja jo rupes tapahtumaan.¹²⁸⁶

1283 T6 RMMV 44:67.

1284 H2 RMMV 44:6; H7 RMMV 44:24; T1 RMMV 44:55.

1285 H2 RMMV 44:6.

1286 H2 RMMV 44:6.

Kertojien käsitys alihankkijoiden palveluksessa suunnittelijoina työskennelleiden ammattitaidosta oli korkeampi. Suunnittelua ulkoistettiin 2000-luvulla voimakkaasti. Erään kertojan näkemys olikin, että alihankkijayritysten suunnitteluosaaminen nousi korkeammalle tasolle kuin telakan oma.¹²⁸⁷ Muutamat suunnittelijoina työskennelleet kertojat olivat huolissaan tämän kehityksen pitkän tähtäimen seurauksista. He uskoivat asioiden toimivan hyvin niin kauan, kuin alihankkijoiden palveluksessa olevilla suunnittelijoilla on aiempaa kokemusta joltakin telakalta, mutta uuden suunnittelijasukupolven osaamista he epäilivät.¹²⁸⁸ Erään suunnittelutehtävissä työskennelleen kertojan mukaan:

Mut meillä on ehkä se ongelma, et me ollaan ulkoistettu sitä suunnittelua toimistoille ja niin kauan, ku näis toimistois on ihmisiä, jotka joskus on ollu telakal töissä, niin ne tietää suurin piirtein, et mitä odotetaan. Nyt ku sinne tulee nuoria ihmisiä, jotka ei edes ollu koskaan kesäharjottelijoina telakoilla, ni ei niil o hajuakaa, et mitä ne piirtää.¹²⁸⁹

Kari Teräksen mukaan Turun telakoilla suhtauduttiin alihankkijoihin, niiden työntekijöihin ja komennusmiehiin kielteisesti myös siksi, että heidän koettiin uhkaavan telakoiden oman henkilökunnan asemaa.¹²⁹⁰ Raumalaiset kertojat eivät tällaista asennetta muistaneet. Vaikka heidän mielipiteensä komennusmiehistä oli väheksyvä, ei kukaan ole puhunut varsinaisesta syrjinnästä tai tarkoituksellisesta ulkopuolelle sulkemisesta, ei myöskään riidoista heidän kanssaan. Kysymys oli siitä, että kertojat pitivät komennusmiehiä vähemmän ammattitaitoisina ja työhönsä heikommin sitoutuneina kuin telakan omaa henkilökuntaa. Siksi he eivät pitäneet komennusmiehiä todellisina laivanrakentajina samalla tavalla kuin itseään. Koska komennusmiehet yleensä työskentelivät telakalla vain lyhyitä aikoja kerrallaan, ei

---

1287 H30 RMMV 44:51.

1288 T3 RMMV 44:62; T9 RMMV 44:73.

1289 T3 RMMV 44:62.

1290 Teräs 2017, 208–210.

heihin myöskään tutustuttu samalla tavoin kuin vakituisiin työntekijöihin. Kun STX vuonna 2013 ilmoitti Rauman telakan sulke-
misesta, kääntyi tilanne joidenkin kertojien mukaan hetkellisesti
päälaelleen. Telakan omat työntekijät nimittäin menettivät tuol-
loin työmotivaationsa, sillä tiesivät tulevansa joka tapauksessa
pian irtisanottaviksi. Sen sijaan alihankkijayritysten työntekijöi-
den motivaatio säilyi. Heidän tilanteensa ei muuttunut, koska he
eivät olleet alun perinkään odottaneet työskentelevänsä telakalla
pitkään.¹²⁹¹

4.6.4 Laivanrakentajayhteisö ja ulkopuoliset

Laivanrakentajayhteisön rajat ovat melko selkeät. Puolisoja ja
lapsia ei lasketa laivanrakentajayhteisöön kuuluviksi, paitsi tie-
tenkin siinä tapauksessa, että hekin ovat olleet telakalla työssä.
Omista perheenjäsenistä on mainittu lähinnä silloin, kun on
puhuttu vuorotyön ja ylitöiden perhe-elämälle aiheuttamista
haasteista. Jotkut ovat lisäksi maininneet puolisoidensa toisinaan
olleen mukana edustustilaisuuksissa, ja muutamat Hollmingilla
työskennelleet ovat muistelleet henkilökunnan lapsille järjestet-
tyjä joulujuhlia ja kesäretkiä.¹²⁹² Kulttuuriperintöyhteisön toi-
minnassa on mukana vain laivanrakentajia, ei heidän perheen-
jäseniään.

Kertojien suhde asiakkaisiin oli jossain määrin ristiriitainen.
Toisaalta he kokivat nämä ilmiselvästi oman yhteisön ulkopuo-
lisiksi, ennemmin vastapelureiksi kuin yhteistyökumppaneiksi.
Telakalla olleet tilaajien ja luokituslaitosten edustajat valvoivat
omien työnantajiensä etuja, jotka väistämättä olivat toisinaan
ristiriidassa telakan ja laivanrakentajien etujen kanssa. Joidenkin
ammattitaidolle ja asenteelle ovat kertojat antaneet tunnustusta
ainakin jälkikäteen, toisia taas on pidetty hankalina ja epämiellyt-
tävinä tapauksina, joskus myös osaamattomina. Joka tapauksessa

---

1291 R17 RMMV 44:47; H27 RMMV 44:48.

1292 H3 RMMV 44:7; H11 RMMV 44:28; H18 RMMV 44:38; T7 RMMV 44:71.

laivanrakentajien oli välttämätöntä luoda heidän kanssaan toimiva yhteistyö, muutoin asioiden sujuva hoitaminen olisi käynyt mahdottomaksi. Asiakkaat oli liikesuhteiden jatkuvuuden vuoksi pidettävä tyytyväisinä, ja laivanrakentajille oli myös kunnia-asia rakentaa laadukkaita laivoja joihin tilaaja olisi tyytyväinen.

Kertojat kokivat myös alihankkijoiden työntekijät ja niin sanottu komennusmiehet oman yhteisönsä ulkopuolisiksi. He puhuivat näiden läsnäolosta telakalla melko paljon, mutta esimerkiksi keskusteluista näiden kanssa vain hyvin vähän. Komennusmiehistä kertojat kokivat poikkeavansa paremman ammattitaitonsa ja korkeamman työmoraalinsa kautta. Raja heidän suuntaansa ei kuitenkaan ollut ylittämätön: komennusmiehestä saattoi tulla ”täysivaltainen” laivanrakentaja, jos hän siirtyi telakan palvelukseen, ja oletettavasti oppi paremman ammattitaidon. Edes työsojimus Hollmingin, Rauma-Repolan tai niiden seuraajayritysten kanssa ei välttämättä merkitse laivanrakentajayhteisöön kuulumista. Luvussa 3.5.3 käsitellyt kertomukset työntekijöistä, jotka eivät oppineet riittäviä taitoja, osoittavat etteivät kertojat näitä oikein pitäneet työyhteisönsä kuuluvina, vaikka he eivät asiaa aivan suoraan niin sanoittaneetkaan. Ongelmaksi kertojat mainitsivat ainoastaan tulokkaiden puutteellisen ammattitaidon ja työhön sitoutumisen, eivät esimerkiksi henkilökohtaisia luonteenominaisuuksia tai sopeutumattomuutta työporukkaan, ”talon tavoille”.

Raumalaisten laivanrakentajien keskuudessa on ollut alayhteisöjä, esimerkiksi ”hollmingilaiset” ja ”repolalaiset”, tai työtehtävän mukaan vaikkapa ”levysepat” ja ”suunnittelijat”. Kertojat eivät ole kokeneet tätä ainakaan merkittäväksi ongelmaksi yhteisen laivanrakentajuuden kannalta. Kertominen on identiteetin ilmaisemista ja rakentamista: raumalainen laivanrakentaja on hän, joka kertoo sellainen olevansa, ja jonka muut raumalaiset laivanrakentajat sellaiseksi tunnistavat ja nimeävät. Laivanrakentajuus on tilannesidonnaista.¹²⁹³ Kertojat eivät laivanrakennusta ja laivanrakentajia koskevissa haastatteluissa ja keskusteluissa

---

¹²⁹³ Identiteettien tilanteisuudesta esim. Pöysä 2015, 130; Rimmon-Kenan 2002, 11–14, 24.

pitäneet tärkeinä ja aihepiiriin kuuluvina sellaisia asioita, jotka eivät läheisesti liity työhön tai työyhteisöön. He puhuivat siitä, ja vain siitä, minkä he tekivät ja kokivat laivanrakentajina, eivät esimerkiksi siitä minkä kokivat veneilyharrastajina tai jääkiekkoilijoina. Siitä, mikä tapahtui työajan ja työpaikan ulkopuolella, he kertoivat vain, jos se tapahtui työtovereiden seurassa tai muuten liittyi työhön. Vapaa-ajalla, silloin kun sitä ei vietetty työtoverien kanssa, laivanrakentajuus ei siis ollut kertojille ensisijaista, ei myöskään perheeseen, sukulaisiin tai muihin työyhteisön ulkopuolisiin suhteisiin liittyvissä asioissa. Laivanrakentajuus ei kuitenkaan lakannut esimerkiksi eläkkeelle jäämisen yhteydessä, vaan voi aktivoitua, kun ollaan tekemisissä toisten entisten laivanrakentajien kanssa.

Laurajane Smithin mukaan yksittäinen henkilö voi kuulua moniin eri kulttuuriperintöyhteisöihin, ja yhteisöissä voi olla useita alayhteisöjä.¹²⁹⁴ Tulkintani mukaan raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö on niin pieni, ettei se varsinaisesti jakaudu alayhteisöihin. Se kyllä heijastaa menneisyydessä olleen työyhteisön alayhteisöjä, sellaisia kuin Hollmingin ja Rauma-Repolan, eri työtehtävien mukaan määrittyviä kuten sähköasentajien tai levyseppien, sekä esimerkiksi ammattiyhdistyksessä aktiivisten yhteisöllisyyttä. Nykyisessä toiminnassa kulttuuriperintöyhteisö ei kuitenkaan pidä yllä näitä alayhteisöjä, vaan muistaa niitä osana jaettua historiaansa. Edellä selostamistani syistä käyttämäni aineisto ei anna edellytyksiä arvioida, missä määrin laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisöön kuuluvat kokevat osallisuutta muissa kulttuuriperintöyhteisöissä. Laivanrakentajuus ei tietenkään sulje pois muihin yhteisöihin kuulumista.

Stuart Hallin mukaan identiteetti rakentuu aina eron kautta¹²⁹⁵, ja siksi se, mitä kertojat puhuivat muista, kertoo myös siitä mitä he ajattelivat itsestään. Tästä näkökulmasta keskeisintä laivanrakentajuudessa kertojille on se, mitä he osaavat, mutta muut eivät.

1294 Smith 2006, 53.

1295 Hall 1999, 16.

Yksilötasolla tämä tarkoittaa ammattitaitoa ja menestyksellistä suoriutumista vaativista työtehtävistä. Yhteisönä tärkeää on kyky rakentaa korkeat vaatimukset täyttäviä laivoja. Siten kertojien korkea käsitys omasta ammattitaidostaan voidaan ymmärtää niin, että voidakseen olla raumalainen laivanrakentaja on oltava riittävän taitava.

Suuri enemmistö aineistossa äänessä olevista kertojista työskenteli telakalla niin pitkään, että heidän voi sanoa tehneensä elämänuransa laivanrakentajina Raumalla. Keskimääräinen uran pituus on 29 vuotta,¹²⁹⁶ vain Rauman telakoilla työskentely mukaan laskien. Kertojat ovat osallistuneet perinnetoimintaan joko omasta aloitteestaan tai toisten laivanrakentajien mukaan kutsumina. Teemakeskustelut ovat avoimia kaikille. Kaikki niidenkin osallistujat kuitenkin käytännössä ovat olleet pitkäaikaisia laivanrakentajia, lukuun ottamatta järjestelyihin osallistuneita museon työntekijöitä. Kulttuuriperintöyhteisön sisällä rajojen pohtiminen ei ole ollut tarpeellista, sillä mukaan ei ole pyrkinyt sellaisia, joita osallistujat eivät mahdollisesti haluaisi. Tilaisuuksiin on ennemminkin toivottu mukaan enemmän osallistujia kuin on saatu. Monet ovat keskusteluissa maininneet toivovansa kaikkien kiinnostuneiden tulevan mukaan.¹²⁹⁷ Kiinnostuneet ovat tähän mennessä olleet lähes yksinomaan pitkään telakalla työskennelleitä, pääosin jo eläkkeelle jääneitä laivanrakentajia, eivät esimerkiksi komennusmiehiä.

1296 Kaikkiaan 58 kertojaa on maininnut uransa pituuden (joko aloitus- ja lopetusvuoden tai kuinka pitkään telakalla työskenteli). Keskiarvo on 29 vuotta, mediaani 34. Lyhin ura oli 3 vuotta, pisin 49 vuotta. Alle 10 vuoden ajan telakalla työskennelleitä oli 5, yli 30 vuotta työskennelleitä 34.

1297 Esim. H30 RMMV 44:51; T5 RMMV 44:64; T6 RMMV 44:67; H36 RMMV 44:70.

4.7 Rauman laivanrakennuksen kriisi ja laivanrakentaja-yhteisön tulevaisuudenodotukset

Keskusteluissaan kertojat paitsi muistelivat menneisyyttä, myös pohtivat raumalaisen laivanrakennuksen sekä laivanrakentajayhteisön nykyisyyttä ja tulevaisuutta.¹²⁹⁸ Syksyllä 2014 järjestettiin silloista tilannetta ja tulevaisuudennäkymiä koskeva teemakeskustelu.¹²⁹⁹ Vuosina 2013–2015 näytti epävarmalta, olisiko Rauman laivanrakennuksella tulevaisuutta lainkaan, mutta katkos jäi lopulta melko lyhyeksi. Uusi yhtiö Rauma Marine Constructions sai ensimmäisen uudisrakennussopimuksensa kesällä 2016, ja myöhemmissä keskusteluissa on raumalaisen laivanrakennuksen ”paluun” suhteen havaittavissa varovaista toiveikkuutta.¹³⁰⁰ Kokeemukset 2000-luvun nopeista muutoksista kuitenkin tuottavat pidättyvää asennetta tulevaisuutta koskevia odotuksia ja ennusteita kohtaan. Kertojien odotushorisontti ei näytä selkeältä.¹³⁰¹

Tulevaisuuden odotuksia koskevaan kerrontaan vaikuttaa, toteutuivatko ne vai jäivätkö toteutumatta.¹³⁰² Vuosina 2013–2014 toteutunut telakan sulkemisen uhka todennäköisesti vaikutti myös puheeseen kertojien omista odotuksista. Monet kertoivat kokeneensa epävarmuutta oman työpaikkansa säilymisestä ja Rauman telakan tulevaisuudesta aikaisemminkin jo varsin pitkään. Epävarmuuden alun useimmat ajoittivat 1990-luvulle, siis huomattavasti kauemmas menneisyyteen kuin sulkemista välittömästi edeltänyt kriisitilanne yt-neuvotteluineen, tai esimerkiksi Rauman telakan siirtyminen STX Finlandille 2008.¹³⁰³ Odotushorisontti alkoi muuttua 1980-luvun puolivälin tienoilla. Siihen

---

1298 Esim. H9 RMMV 44:26; H18 RMMV 44:38; H24 RMMV 44:45; R17 RMMV 44:47; H28 RMMV 44:53; T9 RMMV 44:73.

1299 T3 RMMV 44:62.

1300 T7 RMMV 44:71; T9 RMMV 44:73.

1301 ”Odotushorisontin” ja ”kokemustilan” suhteesta kts. Koselleck 1985, 281 ja luku 1.3.3.

1302 Pöysä 2015, 81–82.

1303 Rauman telakan omistajista ja muutoksista katso luku 2.4 ja Teräs 2017, 215–217.

asti kertojat pitivät telakoita turvattuina työpaikkoina, mutta heidän suhtautuminensa työpaikan varmuuteen ja säilymiseen muuttui vuosikymmenen lopulla. Henkilöstömäärät kääntyivät kyllä laskuun jo 1970-luvun lopulla (kuviot 2 ja 5), mutta vasta 1980-luvulla kertojat alkoivat vakavissaan pelätä, ettei telakoita tulevaisuudessa olisi ehkä lainkaan. Tilanne paheni 1990- ja 2000-luvuilla. Idänkaupan loppuminen Neuvostoliiton hajotessa oli tässä merkittävä käännekohta. Sitä edeltänyttä luottamusta pysyvyyteen ja varmuuden tunnetta ei kertojien mukaan enää myöhemmin saavutettu.¹³⁰⁴ Kuten Reinhart Koselleck on toden-
nut¹³⁰⁵, tulevaisuutta koskevia odotuksia muodostetaan menneiden kokemusten perusteella. Kertojien kokemus on viimeistään 1990-luvulta alkaen ohjannut suhtautumaan tulevaisuuteen pessimistisemmin kuin aiemmin.

Eräs kertoja kuvasi syksyllä 2014 ryhmähaastattelussa koko yhdistyneen telakan aikaa, siis yli 20 vuoden jaksoa, ahdistavaksi ja epävarmaksi:

Kyl se heti sillon, ku yhdistyttii [1992], ni rupes ne pakkolomat sillo rupes pyörimää ja sit ko ne lisäänty ja lisäänty aina, et koko ajan se uhka kumminki. Koko ajan ajatteli, et nyt se loppuu, tämä loppuu tähän.¹³⁰⁶

Yllä oleva on sanottu muutamia kuukausia STX:n Rauman telakan sulkemisen jälkeen, ja siten kertojan lausumaa ehkä värit-tää tiedossa ollut lopputulos. On kuitenkin huomattava, että ker-toja ajoitti epävarmuuden alun nimenomaan Rauma-Repolan ja Hollmingin yhdistymiseen, eikä esimerkiksi lainkaan maininnut tässä yhteydessä koko Suomen taloutta 1990-luvun alussa koetel-lutta lamaa. Toinen, telakan johtotehtävissä työskennellyt, kertoja kuvasikin henkilöhaastattelussa tilannetta niin, ettei 1990-luvun lama ”fyysisesti” ehtinyt telakalle lainkaan, vaan tilauskanta ja

---

1304 H5 RMMV 44:18; H10 RMMV 44:27; H15 RMMV 44:30; R19 RMMV 44:65; R20 RMMV 44:66.

1305 Koselleck 1985, 276–277.

1306 R19 RMMV 44:65.

työllisyys pysyivät melko hyvällä tasolla. Lama kuitenkin aiheutti hänen mukaansa sen, että ”henkisesti” johto koki välttämättömäksi tehdä suuria organisaatiomuutoksia yhtiössä.¹³⁰⁷

Epävarma suhtautuminen Rauman laivanrakennuksen tulevaisuuteen näkyi jo ennen telakan sulkemista vuosina 2009–2011 tehdyissä haastatteluissa.¹³⁰⁸ Vuonna 2010 järjestetyssä ryhmähaastattelussa Rauma-Repolan telakan johtajana 1980-luvulla toiminut kertoja ilmaisi käsityksensä telakan omistuksen merkityksestä. Hän ei selvästikään pitänyt kaukaista omistajaa ainakaan vahvuutena verrattuna aiempaan tilanteeseen, jolloin omistajat olivat kosketuksissa telakan päivittäiseen toimintaan ja kokivat ikään kuin olevansa omilla juurillaan:

Kertoja 1: Se, et se omistaja on niin lähellä sitä tapahtumapaikkaa, jos tätä nykystä tilannetta Suomen laivanrakennuksessa, et se omistaja katsoo aivan eri silmällä tätä toimintaa kun silloin, kun se oli vähän perinteikästä ja vähän niinku omilla tantereilla sitä hommaa tehtiin.

Kertoja 2 [johtaja]: Eikä pelkästään lähellä, vaan että ne osaa tän, että ne tietää, mistä on kysymys, niillä on niinku juuret. [...] Heidän työhistorian juuret on tässä bisneksessä, niiden ei tarvi paljon kysellä, ne ymmärtää, mistä on kysymys ja tietävät, mihin ollaan menossa.¹³⁰⁹

Toisaalta eräs telakalla 1960-luvulta vuoteen 2009 työskennellyt kertoja oli vuonna 2010 tehdyssä haastattelussa vielä luottavainen, vaikka olikin sitä mieltä, että jotkut telakan johdossa olivat jo 1990-luvun puolivälistä alkaen lietsoneet epätoivoa ja konkurssin pelkoa.¹³¹⁰ Osa kertojista suhtautui varauksellisesti ulkomaisiin omistajayrityksiin jo ennen Rauman telakan alasajoa. Monet kokivat Rauman ja Turun telakan yhdistämisen samaksi yksiköksi vuonna 2005 huonoksi ratkaisuksi, sillä hei-

---

1307 H35 RMMV 44:69.

1308 Esim. H8 RMMV 44:25; R12 RMMV 44:22.

1309 R12 RMMV 44:22.

1310 H9 RMMV 44:26.

dän mukaansa siitä seurasi suurempaa Turun yksikköä suosinut toimintakulttuuri.¹³¹¹ Helmikuussa 2014, alasajon ollessa käynnissä, tehdyssä haastattelussa eräs kertoja muisteli aavistelleensa pahaa jo vuonna 2008 kun STX hankki telakat omistukseensa.¹³¹² Hänen näkemykseensä saattoi vaikuttaa myös jälkiviisaus, kun STX jatkoi toimintaa Turussa, mutta sulki Rauman telakan, mikä oli haastatteluhetkellä tiedossa.

4.7.1 Loppuuko laivanrakennus Raumalla? STX:n telakan sulkeminen 2013–2014

Syyskuusta 2013 alkaen oli tiedossa, että Rauman telakka suljetaisiin kesällä 2014. Tämä ymmärrettävästi johti pessimistisen ja omistajaa kohtaan ankaran kriittisen asenteen korostumiseen tuon ajankohdan jälkeisissä haastatteluissa ja keskusteluissa.¹³¹³ Kaikki edeltävien vuosien tapahtumat, ainakin omistajan toimenpiteet, saattoivat näyttäytyä suoraviivaisena kehityskulkuna kohti loppua ja joukkoirtisanomisia. Pidän varmana, että keväällä 2014 haastatellut laivanrakentajat, jotka tiesivät joutuvansa työttömiksi muutamaa viikkoa tai kuukautta haastatteluhetken jälkeen, olisivat esittäneet silloisesta työnantajastaan vähemmän kielteisiä ja kärjekkäitä näkemyksiä muutamaa kuukautta aiemmin, kun toivoa telakan jatkamisesta vanhaan malliin vielä oli. Pidän myös todennäköisenä, että täysin kielteisenä koettu kerronnan nykyhetki vaikutti muutenkin heidän kertomaansa. Ian Hackingin sanoin ”mennyt voi tapahtua uudessa maailmassa” kun sitä arvioidaan sen valossa, mitä myöhemmin tapahtui. Muistot voidaan tulkita uudelleen ja ne voivat saada erilaisia merkityksiä kuin mitä

1311 H8 RMMV 44:25; R17 RMMV 44:47; H28 RMMV 44:53; kts. myös Teräs 2017, 215–217.

1312 H24 RMMV 44:45.

1313 STX Finland ilmoitti Rauman telakan sulkemisesta 16.9.2013. Ennen sitä oli järjestetty 20 henkilöhaastattelua ja 16 ryhmähaastattelua; sen jälkeen on järjestetty 16 henkilöhaastattelua, 4 ryhmähaastattelua sekä 8 teema-keskustelua. Kts. taulukot 3–5, liite 1.

niille on aiemmin annettu.¹³¹⁴ Siten laivanrakentajienkin muistot ovat voineet saada uusia merkityksiä telakan sulkemisen myötä. Ehkä STX:n kohdistunut pettymys sai sitä edeltäneet omistajat näyttämään paremmilta kuin aiemmin. Tästä huolimatta myös muutosten sukupolveen (kts. luku 4.1.5) kuuluvat kertojat arvioivat laivanrakennusalaan lähes yksinomaan myönteisesti. He pitivät sitä mielenkiintoisena ja arvostivat sekä omaa että työtovereidensa ammattitaitoa, samaan tapaan kuin vanhemmatkin kertojat.¹³¹⁵ Onnettomaksi koettu uusi tilanne ei siis saanut heitä uudelleen tulkitsemaan aiempia ylpeydenaiheitaan ja myönteisiä kokemuksiaan kielteisiksi.

Kuten edellä on mainittu, esiintyi jo vuosina 2009–2011 tehdyissä haastatteluissa varautunutta asennetta ulkomaisiin omistajiin yleensä ja STX:n erityisesti. Vuosina 2013–2015 tuotetussa aineistossa kertojat olisivat ehkä arvioineet tulevaisuutta, ja mahdollisesti lähimenneisyyttäkin, myönteisemmin, mikäli varmuus laivanrakennuksen jatkumisesta Raumalla olisi jo ollut tiedossa. Lähes koko aineisto on tuotettu tilanteessa, jossa uuden raumalaisen telakkayhtiön RMC:n toiminta ei vielä ollut alkanut tai oli aivan alussa. Esimerkiksi sen ensimmäisestä, kesällä 2016 varmistuneesta laivatilauksesta ei ollut vielä tietoa.¹³¹⁶

Monet kertojat ilmaisivat yksityisessä tilanteessa, siis henkilö- tai ryhmähaastatteluissa, avoimesti näkemyksiään Rauman telakan sulkemiseen johtaneesta kehityksestä, tehdyistä virheistä ja niihin syyllisistä (kts. luku 4.3.3).¹³¹⁷ Julkisemmassa tilanteessa asiasta puhuminen on kuitenkin osoittautunut heille vaikeammaksi. Kun Perinneyhdistys on pyrkinyt järjestämään tilaisuuksia, joissa olisi käsitelty Rauman telakoiden kehitystä Hollmingin

---

1314 Hacking 2009, 182–183.

1315 Esim. H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; H28 RMMV 44:48, 53; R17 RMMV 44:47.

1316 RMC tiedotti ensimmäisestä laivatilauksestaan 22.6.2016. Aineistossa on yksi teemakeskustelu sekä kolme henkilöhaastattelua, jotka on tehty tuon ajankohdan jälkeen.

1317 R17 RMMV 44:47; H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; H30 RMMV 44:51; H28 RMMV 44:53; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54.

ja Rauma-Repolan yhdistymisestä alkaen STX:n sulkemiseen asti, on halukkaiden alustajien hankkimisessa ollut suuria vaikeuksia.¹³¹⁸ Kertojat ovat siis esittäneet näkemyksiä ja tulkintoja omassa porukassa, tuttujen laivanrakentajien kesken, mutta niin ei ole tahdottu tehdä periaatteessa kaikille avoimessa julkisessa tilaisuudessa, jossa kaikki keskustelukumppanit eivät välttämättä olisi tuttuja ja joka saattaisi esimerkiksi kiinnittää myös tiedotusvälineiden huomion.

Eräs kertoja koki STX:n vuodet tuskallisina, koska telakka sai jatkuvasti kielteistä julkisuutta taloudellisten vaikeuksiensa vuoksi. Havaittuaan monien avainhenkilöinä pitamiensä työtovereiden omasta aloitteestaan hakeutuvan muualle töihin, hän huolestui toden teolla Rauman laivanrakennuksen tulevaisuudesta.¹³¹⁹ Toimihenkilöiden luottamusmiehenä 2007–2014 toiminut kertoja muisti STX:n aikaa leimanneet jatkuvat YT-neuvottelut kuluttavina ja raskaina:

Oikeestaan tämä koko kuus vuotta [alkaen Rauman telakan siirtymisestä STX:n omistukseen] on ollu jossain määrin koko ajan jotain yyteeneuvotteluja päällä [...] Että sitä yyteetä on ollu täsä nyt jo vuosikausia, yhtä mittaa on istuttu palaverissa. Että kyl-lähän tässä omat työtkin on sillain jo menny, et eihän mua enää niinku lasketa siinä mielessä työsuunnitteluhommissa olevak-kaan, kun mä istun aina jossain palaverissa. Emmä ehdi niitä omia hommia tekeen.¹³²⁰

Huomionarvoista on, ettei hänen turhautumisensa kohdistunut pelkästään oman ja muiden työpaikan menettämisen uhkaan, vaan myös siihen, ettei hän jatkuvien neuvottelujen vuoksi kyennyt tekemään varsinaisia töitään. Hän siis menetti YT-neuvotteluiden takia myös mahdollisuuden kokea ammattiylpeyttä.

1318 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallituksen kokousten 14.6.2017, 19.10.2017, 8.1.2018 sekä 19.3.2018 pöytäkirjat.

1319 H28 RMMV 44:53.

1320 R17 RMMV 44:47.

Monet kertojat ottivat telakan alasajon kesällä 2014 hyvin ras-
kaasti, mitä tuskin voi pitää yllättävänä. Monet niistäkin, jotka
olivat jo pitkään olleet eläkkeellä tai muissa töissä, kokivat asian
voimakkaasti, vaikka se ei heihin suoraan vaikuttanutkaan.¹³²¹
Erään kertojan sanoin he ”menettivät entisen työpaikkansa”¹³²²,
mikä mielestäni kuvaa hyvin laivanrakentajuuden merkitystä
eläkkeelle jäämisen tai työpaikan vaihdon jälkeenkin. Kertojien
tunnelmat vaihtelivat eräänlaisesta epätoivoisesta toiveikkuu-
desta surun kautta vihaiseen pettymykseen:

[Kertoja, joka siirtyi telakalta muihin töihin vuonna 1990] Kyl
tämmöne vanha laivanrakentaja, ni kyl mää iha verta tihkuvin
sydämin oon kattonu sitä ja kuunnellu sitä mitä Raumalla on
tapahtunu, mut mut toivotaan ny et tämä lähtis tästä ettiippäi
paranemaan.¹³²³

[Kertoja, joka jäi telakalta pois ennen vuotta 2005] Kyl mun täy-
tyy sanoo, et mä otin ko hautajaiset, mä itkin. Kyl vaik mä olen
niin kauan ollu pois.¹³²⁴

[Kertoja, joka irtisanottiin telakan sulkemisen yhteydessä 2014]
Kylä varmasti vituttaa tää päätös kyllä.¹³²⁵

Oman työpaikan menetyksen lisäksi joillain kertojilla oli
muutakin murehdittavaa. Yksi heistä suri erityisesti työyhteisön
hajoamista:

Mutta toi äsken juuri, ko lähdin sieltä telakalta, ko kävelin sieltä
koko alueen läpi. Ni sit jo mietin, et hetkinen et nii-i, et tähän
loppuu ja me kaikki lähdetään ihan eri suuntaa. Elikkä kylä se, se

---

1321 H22 RMMV 44:43; R17 RMMV 44:47; H26 RMMV 44:48; H29 RMMV
44:49; H30 RMMV 44:51; R19 RMMV 44:65.

1322 Yksityiskeskustelussa kirjoittajalle 6.10.2018.

1323 H22 RMMV 44:43.

1324 R19 RMMV 44:65.

1325 H32 RMMV 44:54.

yhteisöllisyys siinä, niin kyllä se, ei sitä viä oikeen ymmärräkään sitä, että mitä siinä tulee.¹³²⁶

Useat kertojat pitivät todennäköisenä, että telakan sulkemisen myötä myös ammattitaito katoaa paikkakunnalta tai jopa koko maasta:

Tää yksipuolistuu tämä ammattitaito ja osaaminen, tässä kaupungissa ko ei o näin monipuolista työpaikkaa olemassa. [...] Täsä on, se on kolme neljä vuotta, ko tämä systeemi on niinko hajonnu ja nuoret on karannu muihin hommii ja vanhemmat on eläköityny, että se on aika, aika pieni rako tässä, et se on tämä ammattitaito ja systeemi pitää täällä Rauman seudulla.¹³²⁷

Täälä on ammattilaiset jotka jää nyt tota tyhjän päälle. Ni saadaanko niitä tänne enää takas kovin helposti, sitte ko pitäis saada? Sitte jos tänne tulee jotain toimijoita ni, ja toimintaa, ni, ni kuka sit, kuka tekee? Onko ne, onko ne raumalaisia vai onko ne suomalaisia vai onko ulkomaalaisia?¹³²⁸

Kyl täälä niiko osataan tehdä, et se on harmi kyl et jos tämä nyt tuhoutuu sillai et. Et meil ei pysty jatkamaa enää sitä [...] se kuolee täsä kylä sit, väkisin.¹³²⁹

Kertojat siis olivat huolissaan ammattitaidon, yhteisöllisyyden ja merkittävän hyvinvointia tuottavan teollisuuden katoamisesta. Toisin sanoen he pelkäsivät, että telakan sulkemisen vuoksi menetetään lopullisesti juuri sellaisia asioista, joista he olivat laivanrakentajina ylpeitä.

1326 H28 RMMV 44:53.

1327 H30 RMMV 44:51.

1328 H33 RMMV 44:54.

1329 R17 RMMV 44:47.

4.7.2 ”Ukronisia” toiveita vai vääjäämätöntä kehitystä – olisiko voinut käydä toisin?

Pitivätkö kertojat telakan sulkemista väistämättömänä, pysäyttämättömän kehityskulun päätepisteenä, vai uskoivatko he, että se olisi voitu toisin toimimalla välttää? Telakan pääluottamusmiehenä Rauman telakan sulkemista edeltäneisiin neuvotteluihin osallistunut kertoja näki alasajon suurten maailmantalouden toimijoiden aikaansaannoksena, jolle laivanrakentajat itse eivät voineet mitään. Pitkässä keskustelussa haastattelijan kanssa hän korosti useaan otteeseen, että Rauman telakan tulos oli sulkemista edeltäneinä vuosin ollut kohtalaisen hyvä ja parempi kuin Turun telakan. Se ei kuitenkaan auttanut, vaan Rauman yksikkö suljettiin. Lopulta kertoja rinnasti sulkupäätökseen tekijät ylikuonollisiin voimiin:

Se on, ku joku kattelee sitä palettia sillee vähän tuolta ylempää, niin se siirtelee niinko legopalikoita näitä meiän telakoi ta sieltä. Minkä se kattoo, että toi lyödään ny kiini tosta ja piste.¹³³⁰

Ero esimerkiksi siihen, miten useimmat ovat 1970-luvusta kertoneet, on silmiinpistävä (kts. luku 4.4.1). Silloin laivanrakentajat kokivat, että heillä oli mahdollisuus vaikuttaa asioihinsa ja tulevaisuuteensa.

Jotkut kuitenkin olivat sitä mieltä, että sulkeminen olisi myös vuosina 2013–2014 voitu välttää, tai ainakin tehdä enemmän sen välttämiseksi. Monet arvostelivat ankarasti STX:n toimia Rauman telakan omistajana ja pitivät eteläkorealaisen emoyhtiön huonoa tilannetta ja sen tekemiä virheitä ratkaisevina syinä alasajoon. Muutamat kertojat pohtivat vastuullisina pitämiensä henkilöiden toimia, toisinaan nimiä mainitsematta, toisinaan ne mainiten. Jotkut käyttivät varsin voimakkaitakin ilmauksia. Tyyppillinen esimerkki tästä on erään kertojan vastaus haastattelijan

---

1330 H32 RMMV 44:54.

kysymykseen, olisiko ollut muita ratkaisuja kuin Rauman telakan sulkeminen:

No se olis ollu paras ratkasu, ko tämä Tahvanainen olis lakannu puhumasta paskaa niinko Raumasta. Sehän puhu koko aika sitä et, et ”Rauma on tuottanu tappioo kuus vuotta”, mikä ei pidä läheskää paikkaas [...] Et se miäs tämän telakan lopetti ja hänen valheensa.¹³³¹

Yllä lainatun kaltaisia vihaisia lausuntoja antoivat muutkin.¹³³² Monilla kertojilla oli sellainen käsitys, että omistaja suosi Turun telakkaa Rauman kustannuksella. Jotkut väittivät, että STX käytti Rauman tuottamaa voittoa Turun telakan tappioiden kuittaamiseen ja esitti ulospäin asian niin, että Rauman toiminta olisi ollut tappiollista, mikä ei kertojien mukaan pitänyt paikkaansa. Riippumatta kertojien omista asemista telakan organisaatiossa kaikki olivat sitä mieltä, ettei heillä henkilökohtaisesti ollut mahdollisuuksia vaikuttaa asiaan. Rauman kohtalosta päätettiin heidän käsityksensä mukaan STX:n ylemmissä portaissa, siis Turussa tai vielä kauempana.¹³³³

Ennen STX:n aikaa telakan johtotehtävissä toiminut kertoja oli siinä käsityksessä, että STX suorastaan pyrki lopettamaan laivanrakennuksen Raumalla, ja toimi vielä Rauman telakasta luovuttuaankin sen uudelleenkäynnistysyrityksiä vastaan. Siten Turun telakan myynti saksalaiselle Meyer-konsernille elokuussa 2014 oli hänen mukaansa myös Rauman kannalta edullinen käänne. Sama kertoja myös katsoi valtion kyllä tukeneen Turun telakkaa avokätisesti, mutta jättäneen muut Suomen telakat vaille tukirahoja.¹³³⁴ Eräs kertoja moitti STX:ä haluttomuudesta kehittää Rau-

---

1331 H27 RMMV 44:48. ”Tahvanainen” on peitenimi.

1332 H24 RMMV 44:45; H28 RMMV 44:53; H32 RMMV 44:54.

1333 H24 RMMV 44:45; R17 RMMV 44:47; H27 RMMV 44:48; H29 RMMV 44:49; H30 RMMV 44:51; H28 RMMV 44:53; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54; R20 RMMV 44:66; T3 RMMV 44:62.

1334 T3 RMMV 44:62; Turun telakan myynnistä Meyerille Teräs 2017, 217–218.

man telakkaa. Esimerkiksi parempiin työvälaineisiin investoitiin hänen mukaansa enemmän edellisten omistajien aikana.¹³³⁵ Toiset arvostelivat valtiovaltaa ja ammattiliittoja toimettomuudesta Rauman telakan pelastamiseksi.¹³³⁶ Yksi kertoja nimitti satakuntalaisten kansanedustajien toimia asiassa ”roolipuheenvuoroiksi”, joilla ei pyritty niinkään vaikuttamaan asiaan kuin varmistamaan oma kannatus.¹³³⁷ Toinen kertoja sen sijaan osoitti valtion toimintaa kohtaan myös ymmärrystä, sillä STX:n eteläkorealaisen emoyhtiön taloudellinen tilanne oli erittäin vaikea ja sen tukeminen julkisin varoin olisi hänen mielestään ollut siten kyseenalaista.¹³³⁸ Jotkut olivat katkeria paitsi itse sulkemis päätöksestä, myös kasvottomaksi koetusta tavasta, jolla Rauman telakan alasajo ja siitä tiedottaminen hoidettiin. Heidän mukaansa asioita hoidettiin sähköpostin ja tiedotusvälineiden kautta sen sijaan että olisi puhuttu kasvokkain oman henkilökunnan kanssa.¹³³⁹

Useat kertojat siis kyseenalaistivat STX:n johdon ja useiden poliitikkojen esittämät näkemykset Rauman telakan ja suomalaisen laivanrakennuksen taloudellisesta elinkelvottomuudesta. He eivät omaksuneet julkisuudessa 2013–2014 vallinnutta kertomusta, vaan esittivät sille oman vastakertomuksensa. Kuten Alistair Thomson on osoittanut, jos julkisuudessa vallitseva käsitys tapahtumien kulusta on kertojien kokemusten kanssa ristiriidassa, voi se vaikuttaa heidän tulkintoihinsa myös herättämällä vastareaktion.¹³⁴⁰ Tästä huolimatta on mahdollista, että aineiston tuottamistapa ja kertojien valikoituminen vaikutti niin, etteivät kielteisyys ja epäily laivanrakennusalan tulevaisuutta kohtaan ainakaan korostu. Esimerkiksi Perinneyhdistyksen puheenjohtaja kertoi muistitietohanketta arvioidessaan uskovansa, että kaikkein vihamielisimmin ja kielteisimmin suhtautuneet jättivät osallistu-

---

1335 H32 RMMV 44:54.

1336 R17 RMMV 44:47; H27 RMMV 44:48; H30 RMMV 44:51; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54.

1337 H33 RMMV 44:54.

1338 H30 RMMV 44:51.

1339 R17 RMMV 44:47.

1340 Thomson 1998, 28–33.

matta, koska olivat perinpohjaisesti pettyneet STX:n lisäksi myös koko laivanrakennusalaan, eivätkä siksi ole halunneet vuoden 2014 jälkeen puhua siitä mitään.¹³⁴¹ Jotkut tuolloin irtisanotut todella vastasivat haastattelupyyntöön kieltävästi.¹³⁴²

Aiempia omistajayrityksiä eivät kertojat arvostelleet läheskään yhtä ankarasti kuin STX:ä. On toki odotettavissakin, että katkeruus ja pettymys telakan kohtalosta tiivistyy STX:n, koska juuri se ajoi Rauman telakan alas. Siksi jälkikäteen kertojat ehkä näkivät kaikki STX:n toimet huonommassa valossa kuin esimerkiksi edellisen omistajan, norjalainen Aker-konsernin. Kansikoneita ja potkurilaitteita valmistaneen Aquamaster Rauman hankkinutta Rolls-Roycea¹³⁴³ arvioivat muutamat kertojat kohtalaisen suopeasti. Eräs kansikonetehtaan mukana Rolls-Roycen palvelukseen siirtynyt kertoja kiitti brittiläistä omistajaa tuotannon kehittämisestä, mutta myös arvosteli sitä voittojen kotiuttamisesta pois Suomesta:

Niin, se on ollut hyvä, mutta sit niille pitää siitä raportoida ja ne rahat menee niille golfin pelaajille [...] oltiin siinä pakon edessä, et jouduttiin myymään tämä Aquamaster Rauma sitte. Mut kehitys on ollut hyvä ja onneks on piretty täällä Raumalla se tehdas ja se on tuottanu hyvin.¹³⁴⁴

Henkilökohtaisella tasolla monet niistä, jotka menettivät työpaikkansa STX:n alasajon yhteydessä, olivat pessimistisiä tulevaisuuden mahdollisuuksiensa suhteen. Alla olevat lainaukset ovat samasta ryhmähaastattelusta, mutta eri kertojien lausumia:

1341 Helamaa 7.12.2018.

1342 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n kevätkokouksen 24.4.2014 pöytäkirja; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallituksen kokousten 16.1.2014 ja 13.3.2014 pöytäkirjat.

1343 Rolls-Roycen tuotanto Raumalla myytiin 1.4.2019 alkaen norjalaiselle Kongsberg -yhtiölle, mutta aineisto on kokonaisuudessaan tuotettu ennen sitä. Rantanen Janne / *Länsi-Suomi* 1.4.2019 verkkouutinen *Rolls-Roycen nimi vaihtui Raumalla tänään* [ls24.fi/uutiset/rolls-roycen-nimi-vaihtui-raumalla-tanaan](https://www.laansisuomi.fi/uutiset/rolls-roycen-nimi-vaihtui-raumalla-tanaan).

1344 H10 RMMV 44:27.

Ikää on viiskolme, koko ikäs hakannu lekalla, ei osaa käyttää net-tii, muut ku sähköpostit ja muut tämmöt nii, kyl se aika huonolta näyttää, tämä olo, et mitä ikän rupee miettii sitä, miettii vähä joka päivä, tulevia, kerran ainaki. Nuoril on helppo vaihtaa ammattii viel, mut kyl täsä iäs, et kyl se on aika iso, iso juttu.¹³⁴⁵

Tämä työura takana, samas talos, kaikki palvelusvuosit, lomat, pekkaset, sairaskassat, kaikki pyyhkiytyy nollille, tässä iässä. Nii, sitä voi moni miettiä mimmoset tunnokset niinku on. Et ku seuraava työmaa, jos joskus jonnekki pääsee, meist ei kaikki tuu ikän työllistymään tästä ikäluokka, se on ihan varma et sin. Ei kaikki pääse töihin, et se on ihan varma, siitä ei pääse niinko mihinkään.¹³⁴⁶

Yksi kertoja harmitteli 2014 tehdyssä haastattelussa, ettei aikanaan ollut jaksanut kiinnostua koulutuksen hankkimisesta, vaikka edellytyksiä hänellä olisi oman käsityksensä mukaan ollut. Hän oli kuitenkin nuorena mennyt mieluummin töihin telakalle parempien ja nopeampien tulojen perässä. Kun telakan alasajon myötä sitten työpaikka meni, koki hän tehneensä huonon valinnan. Hän uskoi, että olisi kouluttautumalla saattanut hankkia paremman työuran muualta. Haastattelun aikaan, yli 50-vuotiaana, hän uskoi olevan liian myöhäistä.¹³⁴⁷ Tämä on aineistossa poikkeuksellinen lausunto, sillä yksikään toinen kertoja ei ole suoraan ilmaissut harmia tai katumusta laivanrakentajauran valinnasta. Tämänkään kertojan tapauksessa ei kysymys ollut pettymisestä laivanrakentajuuteen sinänsä, vaan alaan liittyneeseen epävarmuuteen. Muut eivät valintojaan harmitelleet, korkeintaan epäsuorasti valittelivat esimerkiksi omien ATK-taitojen vajavaisuutta edellä lainatun kertojan tapaan.

Alessandro Portelli nimittää ”ukronisiksi tarinoiksi”¹³⁴⁸ sellaista puhetta, jossa pohditaan ja kuvitellaan, mikä olisi voinut

---

1345 R17 RMMV 44:47.

1346 R17 RMMV 44:47.

1347 H24 RMMV 44:45.

1348 Englanniksi ”Uchronic tales” Portellin omassa käännöksessä alun perin italiaksi ilmestyneestä artikkelista. Portelli 1990, 106.

tapautua toisin kuin todella tapahtui ja mitä vaikutuksia sillä olisi ollut. Hänen mukaansa ukroniaa käytetään usein kuvaamaan, miten asiat ja maailma voisivat kertojan mielestä nyt olla parempia kuin ne todella ovat, jos tietty tapahtuma tietyllä hetkellä olisi tapahtunut toisin. Portellin mukaan muistitietoaaineistoissa kertojilla yleensä on taipumus esittää toteutunut tapahtumien kulku vääjäämättömänä ja ainoana mahdollisena, usein myös parhaana mahdollisena todellisuutena. Tätä hän on nimittänyt ”vääjäämättömän edistyksen myytiksi”.¹³⁴⁹ Portelli näkee ukronian liittyvän yleensä suuriin, tärkeisiin käännekohtiin ja kriiseihin. Vähemmän tärkeiksi koettujen asioiden yhteydessä ei vaihtoehtoisia mahdollisuuksia juuri pohdita. Siksi on syytä päätellä, että mikäli kertojat esittävät näkemyksiään ukronisista vaihtoehtoista jollekin toteutuneelle tapahtumalle tai kehityskululle, on kyseessä heille hyvin tärkeä asia.¹³⁵⁰

On helppo nähdä, että Rauman telakan sulkeminen oli merkittävä historiallinen käännekohta ja kriisi, ja sellaisena selvästikin erittäin tärkeä raumalaisille laivanrakentajille. Ennen kaikkea se oli valtava asia niille, jotka menettivät työnsä, mutta myös monet jo aiemmin eläkkeelle tai muuten telakalta pois siirtyneet kokivat asian voimakkaasti.¹³⁵¹ Kuten edeltä selviää, monilla kertojilla oli myös selkeä käsitys siitä, mitä olisi pitänyt tehdä toisin: STX:n ei olisi pitänyt suosia Turun telakkaa, jonka tilanne heidän näkemyksensä mukaan oli huonompi kuin Rauman, vaan kohdella molempia yksiköitä tasapuolisesti, mikä olisi mahdollistanut molempien jatkon. Jotkut myös kaipasivat valtiolta voimakkaampaa tukea Rauman telakalle. Joka tapauksessa kertojien yleinen näkemys oli, että tilanne oli ulkopuolisten voimien aikaan saama. Rauman telakkaa ja raumalaisia laivanrakentajia he eivät pitäneet sellaisina toimijoina, jotka olisivat voineet muuttaa asioita tekeillä jotakin toisin. On myös kertojia, joitten mielestä kysymyksessä oli väistämättömän kehityksen tulos, jonka välttämiseksi ei

1349 Englanniksi ”The Myth of Inevitable Progress”. Portelli 1990, 110.

1350 Portelli 1990, 100–103, 107–108, 110–116.

1351 Esim. H22 RMMV 44:43; R17 RMMV 44:47; H30 RMMV 44:51; R19 RMMV 44:65.

olisi voitu tehdä mitään – Portellin käyttämää termiä soveltaen he siis näkivät telakan sulkemisen vääjäämättömänä takaiskuna.

Nils Erik Villstrand ja Petri Karonen kiinnittivät Suomen historian toteutumattomia mahdollisuuksia pohtivan kokoelmateoksen johdantoartikkelissa huomiota siihen, että asioiden vaikutussuhteiden käsittely on epävarmaa. Pieneltäkin näyttävä yksittäinen muutos vaikuttaa muihin asioihin tavalla, jonka arviointi vakuuttavasti on erittäin vaikeaa.¹³⁵² Portelli on pitänyt ”ukronisia tarinoita” monimutkaista todellisuutta yksinkertaistavina ajatusmalleina, sillä niissä on taipumus pelkistää ajallisesti pitkät kehityskulut johonkin yksittäiseen käännekohtaan, jossa toisin toimimalla olisi voitu muuttaa jotakin. Samalla jää huomioiden, miten tämä muutos olisi vaikuttanut kaikkeen muuhun, mitä todella tapahtui.¹³⁵³ Päällisin puolin tarkasteltuna kertojen tarjoamat ratkaisut näyttävät edustavan juuri Portellin moittimaa ukroniaa. Ne ovat yksinkertaisia ja binäärisiä: jos vain Turun telakkaa ei olisi suosittu, tai jos vain valtio olisi tukenut Rauman telakkaa auliimmin, olisi käynyt paremmin. Kukaan ei esittänyt arvioita siitä, millaisia konkreettisia muutoksia näistä toimenpiteistä olisi seurannut.

Vaihtoehtojen yksinkertaisuus ei kuitenkaan nähdäkseni johdu pelkästään ukronisesta toiveajattelusta. Monet kertojat kyllä ymmärsivät telakan sulkemisen pitkän ja monimutkaisen kehityskulun tulokseksi, eivätkä he yleensä pelkistäneet sitä minkään yksittäisen virheen tai muutoksen suoraksi seuraukseksi. Siten heidän historiakuvansa on vivahteikkaampi kuin niillä, joita Portelli on moittinut yksittäisten tapahtumien ja käännekohtien ylikorostamisesta tai passiivisesta toteutuneet kehityskulut ainoiksi mahdollisiksi hyväksymisestä. Telakan johdossa toiminut kertoja osoitti kokonaisuuksien ja vuorovaikutussuhteiden monimutkaisuuden ymmärrystä arvioidessaan, etteivät minkään yksittäisen muutoksen vaikutukset olisi olleet merkittävät, vaan jotta Rauhalla olisi voitu toimia toisin, olisi olosuhteidenkin täytynyt olla

---

1352 Villstrand & Karonen 2017, 12–13.

1353 Portelli 1990, 113–116.

kokonaan toisenlaiset.¹³⁵⁴ Tämän lausunnon voisi kyynisesti tulkita kertojan oman osuuden ja mahdollisten virheiden pois selittämiseksi: vaikka hän oli telakan johtaja, ei ympäristö mahdollistanut päätöksiä, jotka olisivat voineet johtaa parempaan lopputulokseen. En kuitenkaan tulkitse näin, sillä kyseinen kertoja jäi pois johtotehtävistä paljon ennen Rauman telakan sulkemista, eikä hänellä näin ollen ollut tarvetta suojata itseään. Saman tapaisia arvioita ovat antaneet isobritannialaiset telakoiden johtajat ja ylemmät toimihenkilöt kotimaansa telakkateollisuuden kriisistä 1900-luvun lopulla. Heidän näkemyksensä mukaan mikään yksittäinen asia ei kaatanut Ison-Britannian laivanrakennusala, vaan kyseessä oli monimutkainen olosuhdemuutosten ja niin telakoilla kuin teollisuuspolitiikassakin tehtyjen virheiden vyyhti.¹³⁵⁵

On huomioitava myös, että haastattelija usein kysyi telakan sulkemisesta vasta haastattelun loppupuolella.¹³⁵⁶ Kertojat olivat siis saattaneet puhua jo pitkään monista laajoista aiheista, ja aikaa oli ehkä kulunut jo enemmän kuin he olivat varautuneet haastatteluun käyttämään.¹³⁵⁷ Siksi kertojat eivät ole ehkä tahoneet käyttäa vaihtoehtojen pohdintaan kovin paljon aikaa ja ovat puhuneet asiasta vain suurten linjojen tasolla menemättä yksityiskohtiin. Kertojat ovat myös ymmärtäneet haastattelut ja keskustelut ennen kaikkea luotettavan menneisyyttä koskevan tiedon tallettamiseksi, minkä he ovat monissa haastatteluissa ja keskusteluissa myös ääneen lausuneet.¹³⁵⁸ He ovat näin ollen ehkä kokeneet toteutumattomien vaihtoehtojen spekuloinnin sivu-

---

1354 H35 RMMV 44:69.

1355 Slaven & Murphy 2013, 86–87, 135–138; 211–213, 216–217, 221–223.

1356 Esim. R17 RMMV 44:47; H26 RMMV 44:48; H27 RMMV 44:48; H30 RMMV 44:51; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54.

1357 Esim. eräässä telakan ruokalassa tehdyssä haastattelussa kuului taustalla, kuinka tunnistamaton henkilö muistutti, että ruokala on menossa pian kiinni juuri kun puhutaan telakan sulkemiseen liittyvistä asioista, ja haastattelu päättyykin pian tämän jälkeen. H33 RMMV 44:54.

1358 Esim. R1 RMMV 44:1; R10 RMMV 44:16; H22 RMMV 44:42; R17 RMMV 44:47; T4 RMMV 44:63; T6 RMMV 44:67.

juonteeksi, johon ei ollut syytä paneutua kovin syvällisesti, tai suorastaan hyödyttömäksi ikävän tilanteen surkutteluksi, jolla ei kuitenkaan olisi vaikutusta mihinkään.

”Ukronisia tarinoita” muista asioista kuin telakan sulkemisesta esiintyy aineistossa hyvin vähän. Kuten luvussa 3.5.1. mainittiin, on joitain työtapaturmia pohdittaessa arveltu, että ne olisivat olleet vältettävissä, jos myöhemmät turvallisuuskäytännöt olisivat olleet voimassa jo niiden tapahtumahetkellä. Telakan johtotehtävissä ollut kertoja arveli eräässä ryhmähaastattelussa humoristisesti, että ”Neuvostoliitto loppui hiukka kesken” Hollmingin telakan kannalta. Tutkimuslaivojen rakentamisen yhteydessä alkuun päässyt elektroniikan ja tietotekniikan tuotteiden kehitys olisi hänen mukaansa saattanut johtaa menestykseen myös muilla kuin laivanrakennusalalla. Asiassa ei kuitenkaan päästy tarpeeksi pitkälle, ennen kuin tilaukset itänaapurista ehtyivät, eikä tuotekehitykseen ollut sen jälkeen mahdollista investoida riittävästi. Kertoja näki, että mikäli Neuvostoliiton taloudellinen romahdus ja hajoaminen olisivat tapahtuneet hieman myöhemmin, olisi Hollmingin elektroniikkateollisuudesta saattanut tulla lähes Nokian matkapuhelintuotantoon verrattava menestystarina.¹³⁵⁹

Voi sanoa, että kertojen kuva Rauman telakoiden vaiheista pääosin, edellä mainittuja poikkeuksia lukuun ottamatta, edustaa ennemminkin ”ukronisen tarinan” vastakohtaa, siis ”vääjäämättömän edistyksen myyttiä”. Portelli arvostelee vääjäämättömyyskertomuksia siitä, että ne vahvistavat olemassa olevia valtarakenteita ja vapauttavat vastuusta ne, jotka ovat vallitsevan tilanteen saaneet aikaan: mikäli vaihtoehtoja ei ole ollut, ei virheitäkään ole voitu tehdä.¹³⁶⁰ Kuten edellisissä luvuissa on moneen kertaan osoitettu, ovat laivanrakentajat kyllä tunnistaneet tehtyjä virheitä niin henkilökohtaisesti omassa toiminnassaan kuin kollektiivisella, yhtiön tai esimerkiksi ammattiyhdistyksen tasollakin.

Vaihtoehdottomuuden ajatus ei yleisesti ottaen näy aineistossa niin, että kertojat suoraan sanoisivat toteutuneiden tapahtumien

---

1359 R6 RMMV 44:11.

1360 Portelli 1990, 110–113.

olleen väistämättömiä, vaan mahdollisten vaihtoehtojen kuvittelun puuttumisena. Esimerkiksi kukaan ei pohdi, olisivatko Rauma-Repola ja Hollming voineet jatkaa erillisinä yhtiöinä sen sijaan, että yhdistyivät, vaikka yhdistymistä muuten käsitellään hyvinkin paljon ja erilaisista näkökulmista, ja monet kokivat sen ongelmalliseksi. Portellin mukaan tällainen vaikeneminen voi myös viitata kertojan sisäisesti kokemaan ristiriitaan. Ulkoapäin, laivanrakentajien tapauksessa esimerkiksi yhtiön taholta tai tiedotusvälineistä, on saatettu välittää ajatus, että valitut toimintatavat ovat olleet ainoita tai parhaita mahdollisia. Uskottavan ja perustellun vaihtoehdon tarjoaminen tällaiselle valmiille kertomukselle voi olla vaikeaa, sillä sellaisen esittäjä asettuisi vastustamaan niitä, jotka ovat toteutuneet valinnat ja päätökset tehneet. Siten kertojat ovat ehkä jättäneet mahdolliset epäilyksensä mieluummin julki lausumatta.¹³⁶¹ Tällainen ajatusmalli on voinut vaikuttaa myös raumalaisten laivanrakentajien kerrontaan. Uskon kuitenkin, että kysymys oli ennen kaikkea siitä, että kertojat ymmärsivät haastattelujen ja keskustelujen ensisijaiseksi tarkoitukseksi historiallisen tiedon tallettamisen ja historialliseksi tiedoksi he ovat käsittäneet informaation siitä, mitä on todella tapahtunut. Spekulointi toteutumatta jääneillä kehityskuluilla sopii tällaiseen ajattelutapaan huonosti.

4.7.3 Onko laivanrakentajayhteisöllä tulevaisuutta?

Jyrki Pöysä on havainnut, että julkisen muistelun motiivit ovat usein lähtöisin kerronnan nykyhetkestä.¹³⁶² Näin selvästikin on raumalaisten laivanrakentajien tapauksessa. Motiivina oli telakkateollisuuden murros 2010-luvun alkupuoliskolla, ja siitä seurannut tulevaisuutta koskeva epävarmuus. Uskon tulevaisuudennäkymien epävarmuuden olleen osasyynä jo muistitietohaastatteluiden aloittamiseen vuonna 2009. Yhteys STX

---

¹³⁶¹ Portelli 1990, 113.

¹³⁶² Pöysä 2015, 90–91.

Finlandin ilmoituksen Rauman telakan alasajosta 16.9.2013 ja kulttuuriperintöyhteisön toiminnan uudelleen käynnistämisen syksyllä 2013 välillä on ilmiselvä, ja myös laivanrakentajien itsensä useissa vuosien 2014–2015 keskusteluissa toteama.¹³⁶³ Tuolloin vaikutti siltä, että raumalainen laivanrakentajayhteisö joka tapauksessa katoaisi tai muuttuisi peruuttamattomasti toisenlaiseksi. Siten monille laivanrakentajille syntyi tarve osoittaa ja perustella oman historiansa merkitys, kun näytti siltä, että laivanrakennus Raumalla saattaisi olla päättymässä.

Pidän kulttuuriperintöprosessia, joka on muun muassa johtanut tämän tutkimuksen pääasiallisena lähteenä käytetyn muistitietoaineiston syntymiseen, tämän tarpeen täyttämisenä. Laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisössä toimivat tuntevat tarvetta myös kertoa historiastaan julkaisujen ja esimerkiksi museonäytelyn avulla, sekä yhteisön sisällä että sen ulkopuolelle. Siksi he kokevat tärkeänä ja myönteisenä tuotettujen aineistojen säilymisen Rauman merimuseon kokoelmissa, vaikka yhteisö lakkaisi olemasta. He kokevat tarpeelliseksi laivanrakentajien tiedon säilyttämisen tuleville sukupolville. Siten toiminta suuntautuu myös tulevaisuuteen.¹³⁶⁴ Prosessiin osallistuvilla ei näytä olevan tarvetta kysyä, onko heidän historiallaan lainkaan merkitystä. Siitä ovat kaikki vakuuttuneita, eikä kukaan ole lausunut mitään, mikä viittaisi asian kyseenalaistamiseen. Tärkeää on osoittaa oman historian merkittävyys, mistä saattaa nousta myös joidenkin kertojien halu korostaa Rauman telakoiden huomattavaa vaikutusta paikallisen ja valtakunnallisen talouden sekä yhteiskunnan yleisen kehityksen kannalta.

Anna Sivula on todennut, että jos identiteettityön tekeminen lakkaa, yhteisö purkautuu.¹³⁶⁵ Onko Rauman laivanrakentajayhteisölle käymässä näin? Vain harvat kertojat ovat esittäneet mitään arvioita yhteisön tulevaisuudesta. Jotkut ovat panneet

---

1363 Esim. H21 RMMV 44:41; H29 RMMV 44:49; H32 RMMV 44:54; H33 RMMV 44:54.

1364 Esim. H33 RMMV 44:54; R5 RMMV 44:10; R12 RMMV 44:20; katso myös Aho & Meronen 2019.

1365 Sivula 2017, 16.

merkille toimintaan osallistuvien keskimäärin korkean iän, ja esimerkiksi Perinneyhdistyksen piirissä on keskusteltu mahdollisista toimenpiteistä uusien jäsenten hankkimiseksi.¹³⁶⁶ Aineiston tuottamiseen osallistuneita laivanrakentajia voi kuvailla iäkkäiksi. Ikänsä kertoneista osallistujista nuorin oli haastatteluhetkellä 30-vuotias, ja toiseksi nuorin lähes 50-vuotias. Keskimääräinen kertoja on ollut haastatteluun tai keskusteluun osallistuessaan jo eläkeiässä (kuviot 1 ja 3). Nuorempi, uransa 1990- ja 2000-luvuilla laivanrakentajiksi tullut sukupolvi on osallistunut kulttuuriperintöprosessiin vain hyvin vähäisessä määrin. Siten on kyseenalaista, kuuluuko se lainkaan raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisöön.

Kokonaiskuva jää kuitenkin vajaaksi, jos tarkastellaan ainoastaan kertojen ikäjakaumaa. Etenkin henkilöhaastatteluihin kerroiksi yhteisö tarkoituksella valikoi telakalla pitkään työskennelleitä, ja siten haastatteluhetkellä iäkkäitä laivanrakentajia, koska heillä ajateltiin olevan enemmän tietoa tallennettavaksi. Heidän myös uskottiin muistavan sellaisia telakoiden varhaisempiin vaiheisiin liittyviä asioita, joiden tallentamista on pidetty tärkeänä ja joista nuoremmilla ei arveltu olevan lainkaan tietoa.¹³⁶⁷ Esimerkiksi Rauman laivanrakennus -facebookryhmän osallistujien tai Perinneyhdistyksen jäsenten¹³⁶⁸ ikärakennetta ei sen sijaan ole käytännössä mahdollista selvittää. Jotkut vanhemmat laivanrakentajat, jotka ovat joskus kokeneet yhteisöön kuuluvansa, ovat sittemmin esimerkiksi toiselle paikkakunnalle muuttamisen tai korkean iän vuoksi katsoneet siirtyneensä sen ulkopuolelle.¹³⁶⁹

1366 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n hallituksen kokousten 27.11.2013 ja 6.4.2017 pöytäkirjat.

1367 Esim. H1 RMMV 40:1-2; H31 RMMV 44:52; H34 RMMV 44:68.

1368 Perinneyhdistys kerää jäsenistään vain yhteystiedot. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n säännöt.

1369 Toimiessani Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n sihteerinä olen vastaanottanut muutamia jäsenten eroilmoituksia. Sikäli kun niissä on eron syistä mainittu mitään, on yleensä vedottu korkeaan ikään tai toisella paikkakunnalla asumiseen, jotka tekevät toimintaan osallistumisesta vaikeaa tai mahdotonta. Vain yksi henkilö on maininnut kiinnostuksen vähenemisestä itse asiaan.

Vuosina 2017–2019 kulttuuriperintöyhteisön toiminnassa on ehkä ollut havaittavissa aktiivisuuden vähenemistä. Esimerkiksi Perinneyhdistyksen järjestämien tilaisuuksien osallistujamäärät ovat hieman laskeneet.¹³⁷⁰ Yhdistyksen puheenjohtajan mukaan tämä saattaa johtua siitä, ettei toiminnalla ole ollut samanlaista konkreettista ja helposti hahmotettavaa tavoitetta kuin esimerkiksi keväällä 2015 avattu museonäyttely oli. Myös RMC:n menestys on saattanut vaikuttaa siten, etteivät kaikki koe asiaa yhtä kiireelliseksi kuin pari vuotta sitten, koska laivanrakennus Raumalla jatkuu.¹³⁷¹ Yhdistyksen toiminta ei kuitenkaan ole pysähdyksissä eikä esimerkiksi jäsenmaksua maksavien jäsenten määrä ole laskussa.¹³⁷²

Yhteisön keskuudessa yleinen käsitys näyttää olevan, että sikäli kuin raumalainen laivanrakentajayhteisö tulevaisuudessa ylipäättään on olemassa, on se joka tapauksessa luonteeltaan erilainen kuin ennen. Ne, jotka 1900-luvulla ja 2000-luvun alussa kokivat laivanrakentajuuden itselleen merkittäväksi, eivät usko Raumalla tulevaisuudessa laivoja rakentavien muodostavan yhtä tiivistä yhteisöä. He arvelevat nuorempien suhtautuvat työhön ja yhteisöllisyyteen ylipäättään toisin. Työpaikan, ammatin sekä paikkakunnan vaihtamisen he uskovat olevan nuoremmille helpompaa ja luontevampaa kuin edeltäville sukupolville. Tämän suuntaisen muutoksen alkoi kertojien käsityksen mukaan jo ennen STX:n telakan sulkemista, viimeistään 2000-luvun ensimmäisinä vuosina. He uskovat myös uuden telakkayrityksen yritysverkostoihin perustuvan liiketoimintamallin vaikuttavan yhteisön muodostumiseen toisenlaiseksi kuin ennen, sillä varsinaisen telakkayrityk-

---

1370 Esim. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n toimintakertomus vuodelta 2017; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n syyskokouksen 14.11.2018 pöytäkirja, RLPA.

1371 Helamaa 7.12.2018; Yksityiskeskustelussa kirjoittajalle 6.10.2018.

1372 Vuonna 2018 nimellinen jäsenmäärä tosin laski, kun jäsenmaksunsa laiminlyöneitä jäseniä todettiin eronneiksi, mitä ei yhdistyksen toiminnan aikana ollut ennen tehty. Lokakuun 2019 lopussa jäsenmäärä oli 119. Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n toimintakertomus vuodelta 2017; Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n toimintakertomus vuodelta 2018; Yhdistyksen hallituksen kokouksen 2.10.2018 pöytäkirja, RLPA.

sen palveluksessa on nykyisin vain vähän väkeä. Kuten edellä on todettu, eivät kertojat aiemminkaan ole pitäneet alihankkijoiden henkilökuntaa, niin sanottuja komennusmiehiä, osana yhteisöään. Alihankkijayritysten työntekijät todennäköisesti ovat vain lyhyitä aikoja telakalla, tuskin ainakaan vuosikymmeniä yhtäjaksoisesti. Toisina aikoina he tekevät toisenlaisia töitä toisissa ympäristöissä.¹³⁷³ Näin ollen Raumalla tulevaisuudessa laivoja rakentavat luultavasti eivät koe sen paremmin laivanrakentajuutta kuin raumalaisuuttakaan yhtä vahvasti kuin heitä edeltäneet sukupolvet.

1373 Esim. H28 RMMV 44:53; H33 RMMV 44:54; T3 RMMV 44:62; Id & Peter 2017, 261, 280–281; Teräs 2017, 215–217; Heinimaa 26.4.2018.

5 Raumalaisten laivanrakentajien omakuva

Alessandro Portellin näkemyksen mukaan kaikki muistitietotutkimus on väistämättä keskeneräistä.¹³⁷⁴ Jos näin on, on väistämättä myös niin, ettei tämä tutkimus ole lopullinen vastaus tutkimuskysymyksiini. Jonain toisena aikana tuotettu aineisto olisi toisenlaista ja sen analyysi johtaisi siten toisenlaisiin tuloksiin. Käsillä on siis eräänlainen väliraportti siitä, mitä Rauman laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö ja sen jaettu historia olivat vuosien 2009 ja 2017 välillä. Pidän kuitenkin todennäköisenä, että tämän tuokiokuvan keskeisimmät piirteet ovat pitkäaikaisia. Uskon laivanrakentajien omakuvan olevan jokseenkin vakaa ja muutosten hitaita. En usko, että he jatkuvasti arvioivat kulttuuriperintönsä ja jaetun historiansa perustavia kysymyksiä uudelleen ja uudelleen.

5.1 Raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö

Rauman laivanrakentajat muodostavat toimivan kulttuuriperintöyhteisön. Tämän osoittavat muun muassa käyttämäni lähdeaineiston olemassaolo ja luvuissa 1.2.1–1.2.3 kuvaamani yhteisön jatkuva toiminta. Kyseessä on aktiivinen, kulttuuriperintöään prosessoiva yhteisö, joka tekee niin monumentalisoivaa, omaksumaa kuin historioivaakin identiteettityötä, kuten edellisissä luvuissa olen useiden esimerkkien avulla osoittanut. Tuhansista Rauman telakoilla työskennelleistä kulttuuriperintöyhteisöön kuuluvat vain ne, jotka omasta tahdostaan haluavat kuulua sii-

---

¹³⁷⁴ Portelli 2015, 52–56.

Kuvio 12. Rauman laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö ja historioitava laivanrakentajayhteisö.

hen, eivät kaikki. Asia koskettaa satoja, ellei tuhansia, ihmisiä, mutta aktiivinen, prosessia yllä pitävä ydinjoukko on pienempi, muutamasta kymmenestä laivanrakentajasta koostuva.

Kuten Anna Sivula on todennut, ei kulttuuriperintöyhteisö ole sama kuin historioitava yhteisö.¹³⁷⁵ Kulttuuriperintöyhteisöön kuuluvat ovat kuuluneet myös telakan työyhteisöihin, ja siten kulttuuriperintöyhteisö heijastaa monia laivanrakentajayhteisöjä. Se ei kuitenkaan ole suoraan minkään yhteisön jatke. Kuvio 12 havainnollistaa ymmärrystäni Rauman laivanrakentajien kult-

¹³⁷⁵ Sivula 2015, 64.

tuuriperintöyhteisön ja historioitavan laivanrakentajayhteisön, tai paremminkin -yhteisöjen, suhteesta. Yhteisöjen välinen eron- teko on mielekäs tutkimuksen näkökulmasta, mutta kulttuuriperintöyhteisölle itselleen se ei ole kiinnostava. Raumalaiset laivanrakentajat eivät ole yhteen kokoontuessaan kokeneet tarvetta pohtia, ovatko he edelleen sama yhteisö kuin telakalla työskennellessään vai jotakin muuta.

Sivulan mukaan kulttuuriperintöyhteisö muodostuu kulttuuriperintöprosessissa ja siihen liittyvässä identiteettityössä.¹³⁷⁶ Raumalaisten laivanrakentajien keskuudessa sellaista prosessia ei ollut käynnissä ennen luvuissa 1.2.1–1.2.3 kuvattua vuonna 2009 käynnistynyttä toimintaa, ainakaan läheskään sellaisessa laajuudessa kuin tämän kirjoitushetkellä on. Siten Rauman laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö on uusi. Se on muodostunut tässä tutkimuksessa kuvatussa toiminnassa. Ennen Hollmingin ja Rauma-Repolan telakoiden yhdistymistä ei voi puhua mistään yhdestä raumalaisesta laivanrakentajayhteisöstä, sen paremmin kulttuuriperintö- kuin muunakaan yhteisönä. Kummallakin telakalla oli omat yhteisönsä, ja ne jakautuivat muun muassa työtehtävien mukaan erilaisiin alayhteisöihin, esimerkiksi sellaisiin kuin runkotyöosaston, varusteluosaston tai suunnitteluosaston yhteisöihin. Alayhteisöjä saattoi muodostua myös esimerkiksi sukupuolen tai asuinpaikan mukaan, jälkimmäisessä tapauksessa niiden kesken, jotka asuivat samalla telakkayhtiön omistamalla asuinalueella. Mikään ei viittaa siihen että ”hollmingilaisten” ja ”repolalaisten” yhteisöt olisivat tunteneet erityistä keskinäistä yhteenkuuluvuutta. Yhdistymisen jälkeenkään raumalaisten yhteistä laivanrakentajayhteisöä ei syntynyt yhdessä yössä, eikä jako ”hollmingilaisuuteen” ja ”repolalaisuuteen” ole edelleenkaan kadonnut. Perinneyhdistyksen toiminta osaltaan rakentaa yhteistä raumalaista yhteisöä, ei kuitenkaan vanhoilta telakoilta periytyvän yhteenkuuluvuuden tai muiden alayhteisöjen tilalle, vaan rinnalle.

Voidakseen kuulua Rauman laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisöön on jossain elämänsä vaiheessa työskenneltävä rau-

---

1376 Sivula 2017, 15–16.

malaisella telakalla vähintään muutaman vuoden ajan. Yhteisö ei pidä esimerkiksi laivanrakentajien perheenjäseniä tai tilapäisesti telakalla olleita komennusmiehiä jäseninään. Kyseessä on, kuten luvuissa 1.2.3 ja 4.7.3 osoitin, ennen kaikkea pitkäaikaisten, vanhojen ja entisten laivanrakentajien yhteisö. Vain lyhyen aikaa telakalla työskennelleet eivät käytännössä yhteisöön kuulu eivätkä kulttuuriperintöprosessiin osallistu. Yhteisön ulkopuolelle on jättäytynyt myös osa niistä, jotka vuonna 2014 irtisanottiin Rauman telakan sulkemisen yhteydessä. Raumalainen laivanrakentaja ei välttämättä lakkaa kuulumasta yhteisöön jäädessään eläkkeelle tai siirtyessään töihin jonnekin muualle. Siten kulttuuriperintöyhteisö ei lakannut olemasta, kun telakka suljettiin, eikä uuden telakkayhtiön menestyminen ole sille elinehto.

Miksi kulttuuriperintöprosessin ulkopuolelle jättäytyneet eivät osallistu siihen? Vaikka pidän tätä koskevien johtopäätösten todeksi osoittamista mahdottomana, uskallan esittää joitain päätelmiä mahdollisista syistä. Ehkä kaikki eivät kokeneet laivanrakentajuutta niin myönteisesti kuin aineiston tuottamiseen osallistuneet kertojat. Esimerkiksi eräiden luvuissa 4.1.4 ja 4.5.2 käsiteltyjen kokemusten valossa on pohdittava, onko moniakin sellaisia entisiä raumalaisia laivanrakentajia, jotka eivät juuri välitä muistella telakka-aikojaan. Kielteiset kokemukset eivät kuitenkaan ole ainoa mahdollinen selittävä tekijä. Ehkä ne, jotka syystä tai toisesta työskentelivät telakalla lyhemmän ajan, eivät pidä laivanrakentajuutta itselleen niin keskeisenä ja tärkeänä asiana, että kokisivat tarvetta osallistua kulttuuriperintöprosessiin, vaikka heidän muistonsa olisivat myönteisiäkin. Ulkopuolelta katsoen kulttuuriperintöyhteisön toiminta saattaa näyttäytyä pitkäaikaisten, vanhojen laivanrakentajien kerhona, johon lyhemmän aikaa työskennelleillä tai nuoremmilla ei ole asiaa. Yhteisö ei ole vetänyt rajojaan ketään aktiivisesti ulos sulkemalla, mutta muita kuin kokeneita laivanrakentajia ei ole pyrkinyt mukaan.

Kyseessä on ensisijaisesti työyhteisö, toissijaisesti paikallisyhteisö. Toisin sanoen kulttuuriperintöyhteisössä ollaan ensisijaisesti laivanrakentajia, vasta sitten raumalaisia. Siten kyse on teollisesta kulttuuriperinnöstä. Tekniikka, sen kehitys ja laivat

ovat yhteisölle tärkeitä, samoin pitkälle erikoistunut monialainen osaaminen. Raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperinnössä on silti myös paikallisia erityispiirteitä. Selkein niistä lienee Hollmingin ja Rauma-Repolan telakoiden erilaisuudesta sekä yhtiöiden yhdistymisestä seurannut jännite. Raumalaisuuteen liittyy myös enemmän tai vähemmän jyrkkä vastakkainasettelu muiden Suomen telakoiden, varsinkin turkulaisten kanssa.

Kulttuuriperintöprosessin käynnissä pitämisen kannalta on muutaman aktiivisimman henkilön rooli aivan ratkaiseva. He ovat valikoituneet ensisijaisesti oman aloitteellisuutensa vuoksi, eivät niinkään esimerkiksi työuran aikaisen asemansa kautta. Työpaikan hiearkioilla ja ryhmillä on kuitenkin yhteisössä merkitystä. Ennen kaikkea se näkyy niin, että yhteisö tahtoo tarjota kaikille jäsenilleen mahdollisuuden halutessaan osallistua ja tulla kuulluiksi. Muistitietoaineistojen tuottamisessa, Perinneyhdistyksen hallituspaikkoja jaettaessa sekä alustajia keskustelutilaisuuksiin hankittaessa ovat osallistujat aktiivisesti pyrkineet varmistamaan monipuolisen edustuksen eri ryhmistä, esimerkiksi niin työntekijöistä kuin toimihenkilöistä, niin hitsaajista kuin levysepistä, niin suunnitteluinsinööreistä kuin työnjohtajista, niin hollmingilaisista kuin repolalaisista sekä niin miehistä kuin naisista.

Laurajane Smithin mukaan kulttuuriperintö on nykyhetkessä tapahtuva prosessi.¹³⁷⁷ Se on samalla tavallaan kolmiaikainen. Kirkkoisä Augustinus, ja monet muut hänen jälkeensä, ovat havainneet, että nykyhetken tietoisuuteen vaikuttavat niin muistot menneisyydestä kuin tulevaisuutta koskevat odotuksetkin.¹³⁷⁸ Kulttuuriperintöä prosessoidaan nykyisyydessä, mutta prosessi kohdistuu menneisyyteen ja sen jälkiin. Sen tavoitteena on tuottaa ja säilyttää tietoisuus yhteisön jaetusta historiasta ja siten siirtää se myös tulevaisuuteen. Kuten muun muassa Ian Hacking on todennut, nykyhetkessä menneen tapahtuman muisto voidaan ymmärtää toisin kuin menneisyydessä, koska se, mitä tapahtu-

---

¹³⁷⁷ Smith 2006, 1–7.

¹³⁷⁸ Esim. Augustinus 2010, 429; Koselleck 1985, 273–274; Portelli 2015, 52–56; Pöysä 2015, 77–78.

neen ja nykyhetken välillä on tapahtunut, voi vaikuttaa muistojen tulkintaan.¹³⁷⁹ On helppo havaita, että myös raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisössä muistojen tulkintaan ja siten käsitykseen jaetusta historiasta vaikuttavat niin nykyhetken ymmärrys kuin tulevaisuuden odotuskin. Esimerkiksi nykyiset näkemykset työturvallisuuskäytännöistä, lakkoilusta ja urakka-palkkausjärjestelmästä ovat ainakin monilla laivanrakentajilla toiset kuin joitakin vuosikymmeniä sitten. Tulevaisuudenodotukset näkyvät muun muassa niin, että jotkut ovat pitäneet erityisen tärkeänä kertoa siitä, mitä ei enää ole, kuten kadonneista työtavoista tai telakoiden yhdistymistä edeltäneestä toisenlaisesta yhteisöllisyydestä. Muuten niiden muistokin ehkä katoaisi.

Yhteisön toiminta siis liittyy nykyhetken tarpeeseen. Prosessi alkoi jo aiemmin, mutta keskusteluissa on suoraan todettu, että Rauman telakan sulkeminen vuosina 2013–2014 voimisti tarvetta käsitellä jaettua historiaa, tai kuten laivanrakentajat itse asian ilmaisivat, kerätä tietoa talteen. Väitän, että Rauman telakan toiminnan loppumisen uhka motivoi jo aiemmin toiminnan käynnistämistä. Kuten luvussa 4.7.3 totesin, liittyy laivanrakentajayhteisön jatkuvuuteen epävarmuustekijöitä. Anna Sivula on todennut, että jos identiteettityön tekeminen lakkaa, yhteisö purkautuu.¹³⁸⁰ On mahdollista, että näin tapahtuu Rauman laivanrakentajayhteisölle tulevaisuudessa. Näyttää kuitenkin siltä, ettei niin olisi käymässä aivan läheisessä tulevaisuudessa. Yhteisön kulttuuriperintöprosessi on jatkuvasti käynnissä. Kenties se muuttuu luonteeltaan toisenlaiseksi, jos toimintaan tulee esimerkiksi nykyisten aktiivien jälkeläisiä, tai jos uudet, laivanrakentajuudestaan mahdollisesti eri tavalla ajattelevat sukupolvet liittyvät yhteisöön. Vaikka yhteisö katoaisikin, ei siirtymän nykyhetken liittyvästä kulttuuriperinnöstä menneisyyteen kuuluvaksi historian jäänteeksi välttämättä tarvitse olla traaginen, jos kulttuuriperintöyhteisö kokee asian tulleen valmiiksi. Tuotettujen aineistojen, muistitietoaineiston lisäksi myös kuvien, esineiden ja asia-

---

1379 Hacking 2009, 182–183.

1380 Sivula 2017, 12–16.

kirjojen, säilyminen Rauman merimuseon kokoelmissa on siksi yhteisölle merkityksellistä, koska se varmistaa, että jäljet raumalaisista laivanrakentajista säilyvät. Toiminta siis suuntautuu myös tulevaisuuteen, jossa yhteisöön tällä hetkellä kuuluvia ei enää ole.

Onko Rauman laivanrakentajien kulttuuriperintö aineellista vai aineetonta? Mielestäni rajan vetäminen on tässä tapauksessa jokseenkin tarpeetonta. Siinä mielessä kysymyksessä on aineellinen perintö, ettei yhteisöä olisi olemassa ilman kiistatta aineellisia laivoja ja vastaansanomattoman aineellista telakkaympäristöä. Toisaalta esimerkiksi yhteishenki ja sen rakentamisessa keskeinen telakkahuumori ovat aineettomia. Väitän, että sekä aineellinen että aineeton kulttuuriperintö ovat yhteisölle samanarvoisia ja samanlaisia. Laivanrakentajat eivät näe monia rakentamiaan laivoja enää koskaan sen jälkeen, kun ne on luovutettu tilaajalle. Silti niihin liittyy heille aineettomia arvoja ja merkityksiä, sellaisia kuin ylpeys omasta ja yhteisön ammattitaidosta tai muisto telakalla vallinneesta yhteishengestä. Laivanrakentajat eivät tarvitse aineellista laivaa näitä merkityksiä kantamaan, vaan ne voivat aktivoitua esimerkiksi kauan sitten romutetusta laivasta keskusteltaessa, vaikkapa vain sen nimen mainitsemalla. Siten yhteisössä jaettu aineelliseen liittyvä laivan muisto ja aineetomaan liittyvä yhteishengen muisto toimivat kulttuuriperintönä samalla tavoin.

Näin ollen tutkimani yhteisön kulttuuriperintöön sopii mielestäni hyvin Laurajane Smithin ajatus, jonka mukaan kaikki kulttuuriperintö on perusolemukseltaan aineetonta, koska aineellisestakin tulee kulttuuriperintöä vasta kun yhteisö liittyy siihen arvoja ja merkityksiä.¹³⁸¹ Yhteisöllä on kuitenkin jonkinlainen kaipaus käsinkosketeltavia, tai ainakin silminnähtäviä, monumentteja kohtaan. Esimerkiksi ponnistelut sotakorvausten muistomerkin aikaan saamiseksi ja Rauman merimuseon kanssa toteutetun näyttelyn rakentamiseksi ovat osoituksena siitä. Näisäkään tapauksissa en usko, että keskeistä oli niinkään monumentin aineellisuus tai aineettomuus, vaan sen toiminta tietoisuutta laivanrakentajien jaetusta historiasta lisäävänä muistin paikkana.

1381 Smith 2006, 44–65.

Asiaa voi havainnollistaa ajatusleikillä: jos raumalaisista laivanrakentajista kirjoitettaisiin kaunokirjallinen teos tai vaikkapa sävellettäisiin musiikkikappale, se voisi toimia samankaltaisena symbolina kuin muistomerkki tai näyttely, mikäli yhteisö hyväksyisi sen oman jaetun historiansa monumentiksi. Kysymys aineellisuudesta ja aineettomuudesta ei ole keskeinen.

Rauman laivanrakentajayhteisön kulttuuriperintöprosessi on ennen muuta sisäistä identiteettityötä, yhteisön rakentamista, ylläpitoa ja osallisuuden kokemusten tuottamista. Siihen liittyy kuitenkin myös ulkoisen imagotyön ulottuvuus. Yhteisö kokee, etteivät muut tunne sen historiaa ja saavutuksia kovin hyvin. Edellä mainitun muistomerkin ja museonäyttelyn lisäksi on järjestetty kaikille avoimia tilaisuuksia. Perinneyhdistys on julkaissut kirjan,¹³⁸² ja muistitietoaineistojen tuottamisen yksi tarkoitus on alusta asti ollut niiden käyttö yhteisön ulkopuolisillekin suunnattujen tutkimusjulkaisujen lähteenä. Tarve saada oma historia talteen ja tehdä se muillekin näkyväksi on ohjannut toimintaa. Monet laivanrakentajat ovat suoraan maininneet yhdeksi tavoitteista.

Luvussa 1.3.1 arvioin Laurajane Smithin ajatusta vallitsevasta kulttuuriperintökeskustelusta ja sen haastamisesta.¹³⁸³ Voi ehkä sanoa, että Rauman laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö on esittänyt vallitsevalle keskustelulle haasteen ulkopuolelta. Yhteisö oli itse aloitteellinen ja hallitsee prosessiaan itse tavalla, joka muistuttaa historialiikkeen (kts. luku 1.3.4) tavoitteita. Osallistajat ovat päättäneet toimintamuodoista, aikatauluista ja tavoitteista. Kukaan Smithin perinteiseksi kulttuuriperintöeliitiksi määrittelemä yhteisön ulkopuolinen taho, esimerkiksi museo, ei ole pyytämättä puuttunut heidän toimintaansa. Osallistuvat laivanrakentajat ovat tuottaneet itse aktiivisesti omaa muistitietoaan, eivätkä ole olleet ulkopuolisen tutkijan katseen passiivisena kohteena. He ovat itse valinneet sen, mitä ja miten kertovat. On toki mahdollista, että valintaa on lisäksi ohjannut heidän arvi-

---

1382 Rauman laivanrakennuksen perinne ry 2011.

1383 Smith 2006, 35–38, 110–114, 187–191.

onsa siitä, mikä tutkijoita saattaisi kiinnostaa. Tämän ei kuitenkaan tarvitse olla ristiriidassa sen kanssa, mitä kertojat itse pitävät tärkeänä.

Smith on maininnut museot yhtenä vallitsevaa kulttuuriperintökeskustelua ylläpitävistä, perinteistä kulttuuriperintöeliittiä edustavista instituutioista.¹³⁸⁴ Siten Rauman merimuseon osallistumista toimintaan voisi pitää myös sisältä käsin esitettynä haasteena vallitsevalle kulttuuriperintökeskustelulle. Museon näkökulmasta laivanrakentajat yhteisluovan toimintamallin mukaisesti toimivat tasavertaisina tuottajina ja asiantuntijoina.¹³⁸⁵ Toisaalta voi myös kysyä, onko vallitseva kulttuuriperintökeskustelu lainkaan hyödyllinen käsite tutkimani kulttuuriperintöprosessin tarkastelussa. Rauman merimuseon henkilökunta ei oman käsityksensä mukaan noussut museoalan vallitsevia toimintatapoja vastaan, vaan sovelsi alalla nykyään yleisesti hyväksyttyjä käytäntöjä.¹³⁸⁶ Mikään ei viittaa siihen, että yhteisö itse olisi kokenut radikaalisti haastavansa hallitsevia instituutioita. Osallistujien näkökulmasta kyseessä on luonteva tapa keskustella omasta historiasta, jota he eivät pidä ristiriitaisena vallitsevien menneisyyskäsitysten suhteen. Yhteistyö Rauman merimuseon kanssa on epäilemättä vaikuttanut laivanrakentajien kulttuuriperintöprosessiin. Museo on kuitenkin ollut osallistujille kumppani ja avustaja, ei ylhäältä käsin ja omista lähtökohdistaan ohjaileva auktoriteetti. Mikäli prosessissa lainkaan on kysymys vallitsevasta kulttuuriperintökeskustelusta tai sen haastamisesta, on kysyttävä, kuka itse asiassa on vallitsevassa asemassa, yhteisö eli laivanrakentajat vai instituutio eli museo? Tähän voi nähdäkseni vastata kahdella tavalla: molemmat, tai ei kumpikaan.

1384 Smith 2006, 29–34.

1385 Simon 2010, 263–275.

1386 Aho & Meronen 2019.

5.2 Raumalaisten laivanrakentajien jaettu historia

Raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöyhteisö on jaetusta historiastaan melko yksimielinen. Käytännöllisesti katsoen kaikilla kertojilla on samansuuntainen kokemus hyvästä yhteishengestä, omasta korkeasta ammattitaidosta sekä rakennettujen laivojen laadukkuudesta. Yksimielisiä he ovat myös siitä, että ajan mittaan he edistyivät ja tulivat vielä paremmiksi ja taitavammiksi sekä oppivat tekemään asioita viisaammin, mikä näkyi muun muassa työturvallisuuden paranemisena. Yhteisön sisällä on myös erimielisyyksiä, jotka koskevat muun muassa Hollminingin ja Rauma-Repolan yhdistymistä sekä lakkoja ja työtaisteluita. Erimielisyys ei kuitenkaan aina ole yhteisöä hajottavaa. Ainakaan menneen kiistan muisto ei sitä välttämättä ole. Vastakkainasettelukin voi toimia yhteisöä lujittavana jaetun historian symbolina. Telakoiden yhdistymiseen ja työtaisteluihin liittyneitä ristiriitoja on myöhemmin ollut mahdollista käsitellä hyvässä hengessä, usein humoristisestikin, ainakin sellaisissa tapauksissa, joissa ristiriita ei enää vaikuta keskustelijoiden nykyiseen arkielämään.

Aineiston tuottamiseen osallistuneet kertojat ovat todella itse päättäneet, mistä ovat halunneet puhua. Väitän, että se mitä he itse ovat pitäneet tärkeänä ja keskeisenä on vaikuttanut aineistossa esiintyviin puheenaiheisiin enemmän kuin vaikkapa Rauman merimuseon työntekijänä laatimani haastattelurunko. Henkilöhaastatteluista valtaosan teki yksi henkilö, ja epäilemättä hänen kiinnostuksensa kohteet ja näkemyksensä painottuvat aineistossa enemmän kuin monien muiden. Haastateltaviaan hän ei kuitenkaan kyennyt tai edes pyrkinyt ohjaamaan siten, että nämä olisivat puhuneet paljon sellaisesta, mitä eivät pitäneet merkittävänä tai jättäneet kertomatta itselleen tärkeistä asioista ja tapahtumista. Monet kertojat nostivat esiin tärkeinä pitamiään asioita, esimerkiksi työturvallisuuden paranemisen tai niin sanottuun kellotukseen kohdistuneen inhon, vaikka haastattelijat eivät niistä kysyneet. Kulttuuriperintöyhteisön jaettu historia koostuu siitä, mitä kertojat pitävät tärkeänä ja asiaan kuuluvana, toisin sanoen kertomisen ja muistamisen arvoisena. Se, mistä he

eivät puhuneet, ei ole osa yhteisön jaettua historiaa. Esimerkiksi yhteiskuntaluokan tai työväenluokan käsitettä ei yksikään kertoja missään yhteydessä maininnut. Näin ollen se ei yhteisön näkökulmasta kuulu asiaan. Kertomatta jätetty voi olla, tai olla olematta, osa yksittäisten kertojien muistoja ja kokemusta, mutta ei yhteisön muistitietoisuutta.

Koska telakan työyhteisöjen alayhteisöt heijastuvat kulttuuriperintöyhteisöön, heijastuvat myös alayhteisöjen sisäiset jaetut tarinat yhteiseen jaettuun historiaan. Näkyvin tällainen heijastus on jako ”hollmingilaisiin” ja ”repolalaisiin”. Kulttuuriperintöyhteisön puitteissa tapahtuva kanssakäyminen toiselta telakalta lähtöisin olleiden kanssa saattaa rakentaa samanaikaisesti kokemusta sekä yhteisyydestä että erillisyydestä. Jaettua kokemusta raumalaisten kesken on rakentanut yhdistyneellä telakalla työskentelyn lisäksi myös vastakkainasettelu samaan yhtiöön 2000- ja 2010-luvulla kuuluneen Turun telakan kanssa, ja kokemus siitä, että raumalaisia kohdeltiin yhtiön sisällä turkulaisia huonommin. Tämä oli omiaan lujittamaan raumalaisten keskinäistä yhteenkuuluvuutta, mutta yhteisöllisyyttä turkulaisten laivanrakentajien kanssa ei muodostunut.

Jokaisen osallisuuden kokemus on voimakkain niihin jaetun historian tapahtumiin, joissa hän on itse ollut omakohtaisesti mukana. Toisin sanoen kertojat puhuivat enimmäkseen siitä, minkä henkilökohtaisesti kokivat ja tekivät, mitä tuskin voi pitää yllättävänä. He ovat kuitenkin tietoisia myös kuulumisestaan itseään suurempaan laivanrakentajasukupolvien jatkumoon. Esimerkiksi sotakorvauslaivojen rakentaminen on hyvin tunnettua ja tärkeä osa jaettua historiaa myös monelle paljon myöhemmin töihin tulleelle. Samoin ”hollmingilaisten” ja ”repolalaisten” välisestä jaosta on tullut osa jaettu historiaa heillekin, jotka ovat aloittaneet uransa vasta yhdistymisen jälkeen.

Väitän, että raumalaisten laivanrakentajien jaettu historia on tuotettu samassa prosessissa kuin tämän tutkimuksen aineistona käyttämäni muistitietoaineistokin. Esimerkiksi teemakeskusteluissa ja muussa Perinneyhdistyksen toiminnassa sekä Rauman merimuseon näyttely- ja kokoelmatyön yhteydessä ovat laivan-

rakentajat käyneet keskusteluja, joissa ovat määritelleet käsityksiään jaetusta historiastaan. Epäilemättä yhteisöön kuuluvilla on jo ennalta ollut käsitys Rauman telakoiden vaiheista. Keskustelemalla keskenään omasta menneisyydestään ja siitä, mikä siinä on tärkeää ja muistamisen arvoista, he ovat laajentaneet ja syventäneet tätä käsitystä sekä myös jakaneet sitä muille yhteisöön kuuluville. Tämä ei välttämättä tarkoita sitä, että kenenkään menneisyyskäsitys olisi muuttunut. Prosessi on kirkastanut yhteisöön kuuluvien käsitystä siitä, mitkä menneisyyden kokemukset heitä raumalaisina laivanrakentajina yhdistävät ja voimistanut käsitystä siitä, että heillä todella on yhteinen jaettu historia.

Jaettu historia jäsentyy kerrottuna temaattisesti, ei kronologisesti. Kertojat harvoin mainitsivat tarkasti, milloin mitäkin tapahtui, edes verratessaan varhaisempaa tilannetta myöhemmän osoittaakseen, miten asiat muuttuivat ja paranivat. Monet heistä eivät ajoittaneet kertomaansa lainkaan, lukuun ottamatta sellaisia käännekohtia kuin Hollmingin ja Rauma-Repolan yhdistymistä tai kertojan omaa telakkauran alkua sekä eläkkeelle jäämistä. Ulkopuolisen on usein vaikea tai mahdoton päätellä, milloin kerrottu asia tapahtui.

Yhteisön ulkopuolella tuotettujen telakka- ja paikallishistorioiden vaikutus laivanrakentajien omakuvaan ei ole kovin suuri. Vaikka osa kertojista on esimerkiksi lukenut Mikko Uolan laatimat telakoiden historiateokset, he ovat kertoneet omat kokemuksensa omin sanoin, ei toistamalla kirjoista luettuja käsityksiä. Selkeimmin historiajulkisuuden vaikutus näkyy sotakorvauksille annetussa suuressa merkityksessä, joka on ymmärrettävä myös siitä näkökulmasta, että nykyaikainen laivanrakennusteollisuus Raumalla alkoi nimenomaan sotakorvauksista. Ammattiyhdistysliikkeestä puhumisessa on siinä itse toimineiden kohdalla havaittavissa liikkeen oman puhettavan sisäistäminen, mutta myös joskus varsin jyrkkäkin kriittisyys sitä kohtaan. Vuosien 2014–2015 haastatteluissa ja keskusteluissa monet kertojat ottivat kantaa silloin ajankohtaiseen julkiseen keskusteluun Rauman ja Suomen laivanrakennuksen tilasta sekä tulevaisuudennäkymistä. He yleensä vastustivat ja väittivät virheellisiksi, jopa valheellisiksi,

STX:n johdon sekä poliitikkojen esittämiä väitteitä ja pessimistisiä arvioita. He siis tahtoivat kertoa tästä asiasta oman vastaker tomuksensa julkisuudelle.

Laivanrakentajuus on kertojille myönteinen ylpeydenaihe. He tuntevat ylpeyttä ennen kaikkea ammattitaidostaan ja siitä, että tekivät työtä, jolla oli merkitystä paikkakunnan ja kansakunnan hyvinvoinnin rakentajana. Siten he kokivat ansainneensa suhteellisen korkean palkkatasonsa. Vaikeissa olosuhteissa, kuten talvien kylmyydessä sekä kiireellisten toimitusaikataulujen paineissa selviytyminen ovat nekin ylpeydenaiheita. Kertojat rakentavat ylpeytensä ennemmin myönteisten saavutusten kuin vaikeuksien voittamisen varaan, eikä kielteisen kokemuksen kestämiseen perustuva ”selviytymisen eetos”, jota Matti Kortteinen on kuvannut,¹³⁸⁷ ole kertojien kokemusta voimakkaasti määrittävä ajatusrakenne. Keskeisimmät kerrotut raumalaisten laivanrakentajien ominaisuudet ovat korkea ammattitaito ja hyvä yhteishenki, joka oli parempi kuin mitä kertojat olivat muissa työpaikoissaan kokeneet. Ammattitaitoa kertojat korostivat uudelleen ja uudelleen, eivät kuitenkaan omaa henkilökohtaista osaamistaan vaan Rauman telakoilla työskennelleiden taidokkuutta yleisesti. Kertojat kunnioittivat taitavia työntekijöitä. He arvostivat osaamista usein enemmän kuin muodollisia työpaikan hierarkioita. Käytännössä tämä näkyi niin, että kokeneet työntekijät saattoivat toisinaan tehdä päätöksiä ja ohjata työntekoa työnohtajasta riippumatta. Työnohtajat saattoivat kokea, että heidän oli itsekin kyettävä tekemään se, mitä alaisiltaan vaativat. Kertojat uskoivat olevansa oman työnsä parhaita asiantuntijoita, ja suhtautuivat siksi toisinaan kielteisesti työnantajan pyrkimyksiin tehostaa työprosesseja esimerkiksi kellottamisen avulla. Uusia, parempia työvälineitä he eivät vastustaneet, mutta joskus tekniikan kehitys ja siihen liittynyt uuden opettelu aiheutti heille ammattiylpeyden kriisejä. Yksi selkeä esimerkki sellaisesta on alumiinirakenteisten laivojen rakentaminen 1990-luvulla, jolloin monet harjaantuneet teräshitsaajat joutuivat opettelemaan vaativaa alumiinihitsausta.

1387 Kortteinen 1992, 43, 80–131.

Ammattitaidosta puhuminen myös rakentaa käsitystä korkeasta osaamistasosta raumalaisten laivanrakentajien ominaisuutena. Kääntäen tämän voi tulkita myös niin, että ne, jotka eivät riittävää osaamista saavuttaneet, eivät kuulu yhteisöön. Tätä eivät kertojat suoraan sanoneet. Se käy kuitenkin ilmi siitä, miten he puhuivat esimerkiksi niin sanotuista komennusmiehistä sekä heistä, jotka irtisanoutuivat ennen kuin oppivat riittävät taidot. Kielteisen asenteen kertojat selittivät yksinomaan heikommasta ammattitaidosta johtuvaksi. Ei kuitenkaan näytä siltä, että keskinäinen arvostus olisi ammattitaidosta riippuvainen siinä mielessä, että taitavin olisi ilman muuta ollut kaikkein arvostetuin tai vähiten taitava vähiten arvostettu. Kertojien mukaan he ja muut työtoverit osoittivat tulokkaita kohtaan myös ymmärrystä. He puhuivat uusien laivanrakentajien, usein myös itsensä, opettamisesta sekä hyväntahtoisesti neuvomalla että ankarasti karaisemalla. Tylyn kohtelun he selittivät avuliaisuudeksi, jonka tarkoituksena oli varmistaa, että oppi meni perille. Kun tulokkaat olivat riittävät taidot oppineet, kertojat kokivat, että yhteisö kohteli heitä jäseninä.

Ammattitaidosta todistavat Raumalla rakennetut laivat. Kertojien käsityksen mukaan ne täyttivät tilaajien odotukset ja olivat laadukkaita. Myös niiden ulkonäköä monet pitivät tärkeänä, ja kauniit laivat olivat ylpeydenaihe. Laivojen lisäksi kyse on myös hyvistä toimintatavoista. Kertojat katsoivat, että heidän oli osattava toimia viisaammin kuin kilpailevat telakat, koska Rauman telakat eivät pienempinä olisi muuten selviytyneet kilpailussa turkulaisten, helsinkiläisten ja ulkomaalaisten telakoiden kanssa. Virheistä, epäonnistumisista ja huonoista käytännöistä he usein kertoivat kasvukokemuksina, joiden kautta oppivat toimimaan paremmin. Tästä selkein esimerkki on puhe työturvallisuudesta. Hyvin monet kertojat sekä omakohtaisesti että yleisellä tasolla arvioivat menneitä turvallisuuskäytäntöjä erittäin kielteisesti, ja pitivät turvallisuuskulttuurin paranemista keskeisenä myönteisenä muutoksena. Usein myös työtaisteluita ja työmaapolitiikointia koskevasta puheesta voi löytää kasvukertomuksia. Menneitä aikoja, erityisesti 1970-lukua, ovat monet pitäneet tarpeettoman

riitaisina. Lakkojen ja yhteenottojen vähenemisen kertojat selittivät ennen kaikkea sillä, että niin työntekijät kuin työnantajatkin oppivat toimimaan viisaammin ja tulemaan paremmin toimeen keskenään, ei niinkään rakenteellisten ongelmien poistumisella.

Yhteishenkeä kertojat osoittivat ja rakensivat paitsi työssä, myös viettämällä vapaa-aikaa yhdessä, esimerkiksi auttamalla työtovereiden talkoissa. Tässä yhteydessä merkittävää oli telakkahuumori, joka seurasi laivanrakentajia telakan porttien ulkopuolelle. Sitä kertojat viljelevät eläkkeelläkin. Yhteishenki ei kuitenkaan ollut vailla ristiriitoja. Niitä aiheuttivat esimerkiksi telakoiden hierarkiat, kuten vastakkainasettelut esimiesten ja alaisten välillä, työtaistelut ja työmaapolitiikka sekä hollmingilaisuuden ja repolalaisuuden yhteen sovittaminen. Näiden kiistakysymysten kertojat sanoivat jääneen menneisyyteen, eikä vaikuttavan kielteisesti kulttuuriperintöyhteisön nykyiseen toimintaan.

Sosialisaatio osaksi laivanrakentajayhteisöä ja sopeutuminen yhteisössä vallitseviin normeihin näyttää olleen kertojille suhteellisen helppoa ja mutkatonta. He oppivat, heille opetettiin ja he opettivat uusille tulokkaille telakan sekä yhteisön käytännöt nopeasti. He eivät useinkaan vastustaneet sääntöjä tai rikkoneet niitä tarkoituksellisesti. Jos joku poikkesi niistä tietämättömyyden tai muun syyn takia, esimerkiksi suoriutumalla jostakin urakkatyöstä liian nopeasti tai välttelemällä ammattiyhdistykseen liittymistä, yhteisö opetti erehtynyttä. Kertojat pitivät telakan käytäntöjä yleisesti ottaen toimivina ja myönteisinä, mutta jälkikäteen arvostelivat ankarastikin joitain sittemmin hylättyjä normeja, kuten sallivaa suhtautumista juopuneena työskentelyyn. Vaikka Hollmingin ja Rauma-Repolan telakoilla vallinneiden normien erot olivat vähäiset, kokivat monet niiden yhteensovittamisen hyvin vaikeaksi telakoiden yhdistyttyä vuonna 1992. Yleisesti ottaen kielteisimmin yhdistymisen kokivat ne, joiden työnkuva sen yhteydessä muuttui. Ne, jotka jatkoivat samoissa tehtävissä kuin ennen, eivät aina pitäneet yhdistymisestä edes maininnan arvoisena asiana. Stuart Hallin mukaan ryhmäidentiteetti määritellään erojen kautta, toisin sanoen identiteetti on siinä, miten

ryhmään kuuluvat poikkeavat sen ulkopuolisista.¹³⁸⁸ Siten pienistäkin eroista tuli keskeisiä tutun ”hollmingilaisuuden” ja ”repolaisuuden” kannalta, eikä niistä siksi haluttu luopua.

Kertojat ovat puhuneet vain vähän siitä, mitä ajattelevat muiden heistä ajattelevan. Sikäli kun he ovat asiaa arvioineet, he yleisesti ottaen kokivat itsensä ammattiryhmänä arvostetuksi ja uskoivat maineensa olevan hyvä. Puhuessaan suhteistaan toisiin he kertoivat lähinnä työhön liittyvistä asiakkaista ja kilpailijoista. Naiset kertoivat miehiä enemmän telakan ulkopuolisesta elämästään, mikä liittyi heidän ongelmallisempaan kokemukseensa laivanrakentajuudesta. Vaikka miehet ja naiset jakoivat samat kokemukset itse työstä, kokivat naiset toisenlaisia paineita sekä työpaikalla että sen ulkopuolella. Miehillä laivanrakentajuus oli niin itsestään selvästi hyväksyttyä, ettei heidän asiaa tarvinnut pohtia. Naisille taas laivanrakentajuus oli toisinaan ulkoisesti ongelmallista, sillä he kohtasivat ristiriitoja heihin toisaalta laivanrakentajina, toisaalta naisina kohdistuvien odotusten välillä. Tästä riippumatta naiset kokivat sisäisesti samanlaista ammattilypeyttä kuin miehetkin. Kertojat kokivat asioiden muuttuneen myönteisesti siten, että nykyisin naisten on helpompi toimia laivanrakentajina kuin ennen.

Alessandro Portellin mukaan ”sanomalla, että historia oli ’hyvää’, väitämme tehneemme itsestämme jotakin”.¹³⁸⁹ Kertojat kokevat tehneensä itsestään jotakin, ja vakaasti uskovat jaetun historiansa olleen ainakin enimmäkseen hyvää. Ammattilypeys on heille jaettu ja yhteinen. Kertojat puhuvat siitä lähes yksinomaan monikossa, esimerkiksi *meidän* rakentamistamme laivoista tai *meidän* korkeatasoisesta osaamisestamme. Kukaan ei voi yksin ottaa kunniaa heidän saavutuksistaan, sillä menestyäkseen laivanrakentajien oli tehtävä yhteistyötä ja pyrittävä yhteisiin tavoitteisiin. Kertojat kokevat tehneensä menestyksenä itse, eivätkä tunne olevansa siitä kiitollisuudenvelassa muille kuin toisille laivanrakentajille. Siksi he katsovat olleensa oikeutettuja

---

1388 Hall 1999, 77–84, 95–98.

1389 Englanninkielisessä alkutekstissä ”by saying that history was “good,” we claim that we have made something of ourselves”. Portelli 1990, 112.

itse päättämään toimintatavoistaan Alf Lüdtken kuvaaman ”omapäisyyden” hengessä.¹³⁹⁰ Laivanrakentajat ovat havainneet yhteytensä niin kansallisen kuin kansainvälisenkin kehityksen suuriin linjoihin. He arvioivat esimerkiksi sellaisten koko yhteiskuntaa koskettaneiden ilmiöiden kuin kylmän sodan, kaupungistumisen ja yleisen turvallisuutta koskevan asennemuutoksen vaikutusta työhönsä ja elämäänsä.

Jotkut kertojat välttelivät kielteisistä kokemuksista kertomista, toisinaan asian suoraan tunnustaen, mutta toiset olivat avoimempia. Henkilöhaastatteluissa monet kertoivat avoimesti joskus hyvinkin voimakkaista kriittisistä näkemyksistään sekä kielteisistä tunteista ja ajatuksista liittyen 1990 ja 2000 -lukujen vaikeuksiin sekä Rauman telakan sulkemiseen vuonna 2014. Vähänkään julkisemmassa yhteydessä, esimerkiksi teemakeskustelun alustajana, eivät kertojat kuitenkaan olleet halukkaita puhumaan näistä aiheista. Kukaan ei tunnustanut osallistuneensa selkeästi laittomaan tai yhteisössä tuomittavana pidettyyn toimintaan. Esimerkiksi yksikään kertoja ei maininnut olleensa juovuksissa työpaikalla. Sitä vastoin kukaan ei pitänyt ongelmana kertoa lain tai sääntöjen kirjaimen vastaisesta mutta yhteisössä hyväksytystä toiminnasta, kuten firabelitöiden teosta tai urakkapalkkausjärjestelmään liittyneestä epävirallisesta sääntelystä.

Onko kysymys laivanrakentajayhteisön kollektiivisesta muistista vai yksittäisten kertojien henkilökohtaisista muistoista? Elizabeth Tonkinin mukaan yksilöistä tulee yhteisön jäseniä vuorovaikutuksen kautta, ja siten yhteisöä koskevat muistot ovat muistoja vuorovaikutuksesta. Näin ollen hän pitää yksityisen ja kollektiivisen muistin tarkkaa rajankäyntiä mahdottomana ja tarpeettomana.¹³⁹¹ Aineistoni tuottamiseen osallistui yli sata laivanrakentajaa, ja he kertoivat lukemattomista työtovereistaan, sekä näiden teoista, puheista ja ajatuksista. Tästä useita satoja ihmisiä koskevasta muistelusta muodostuu luontevasti varsin yhtenäinen ja yhdenmukainenkin kuva, vaikkei tietenkään täysin yksimie-

---

1390 Lüdtker 1993, 49–58.

1391 Tonkin 1992, 97–112.

linen. Siksi olen taipuvainen jakamaan Tonkinin näkemyksen kollektiivisen ja yksityisen muistin suhteesta. Ehkä on myös niin, että Kari Teräksen mainitsema laivanrakennuksessa välttämätön yhteistyö on tuottanut yhtenäisen menneisyyskäsitteen.¹³⁹²

Tämän tutkimuksen kirjoitusprosessin aikana uutisia ja julkista keskustelua hallitsivat vihamielinen jaottelu ”meihin” ja ”muihin” sekä sovittamattomalta näyttävät vastakkainasettelut, erimielisyydet ja konfliktit erilaisten ryhmien välillä. Raumalaiset laivanrakentajat valitsivat kuitenkin jaetusta historiastaan keskeiseksi ne asiat, jotka heitä yhdistävät, erottavien sijaan.

1392 Teräs 1996, 76–78, 82; Teräs 2017, 199.

Lähteet

Arkistolähteet

Kansallisarkisto (KA), Helsinki

Tilastollisen päätoimiston teollisuustilasto -arkisto
K12Aa Teollisuustilasto, yleislomakkeet 1945–1973

Tilastoarkisto (TilA), Helsinki

Teollisuustilaston yleistiedot ja rekisteritiedot 1975–1986, mikrofilmikortit

Rauman merimuseo

Esinekokoelma

Laivanrakennukseen liittyvät esineet

Kuvakokoelma

Laivanrakennukseen liittyvät kuvat

Filmikokoelma

Laivanrakennukseen liittyvät filmit

RMMF 239 laivanrakentajan haastattelu näyttelykäyttöön

RMMF 240 laivanrakentajan haastattelu näyttelykäyttöön

RMMF 241 laivanrakentajan haastattelu näyttelykäyttöön

RMMF 242 laivanrakentajan haastattelu näyttelykäyttöön

Äänitekokoelma

RMMV 40:1-2 laivanrakentajan haastattelu 3.5.2012

RMMV 44:1-73 laivanrakentajahaastattelut 8.7.2009–25.10.2017

Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n arkisto (RLPA)

Yhdistyksen säännöt

Yhdistyksen kokousten pöytäkirjat

Hallituksen kokousten pöytäkirjat

Yhdistyksen toimintakertomukset

Suulliset tiedonannot

Nauhoittamattomia keskusteluja, muistiinpanot kaikista ovat tekijän hallussa.

Keskustelutilaisuus Rauman merimuseossa 19.11.2015.

Yksityiskeskustelu laivanrakentajan kanssa 19.11.2015.
 Yksityiskeskustelu laivanrakentajan kanssa 17.11.2016.
 Keskustelutilaisuus Rauman merimuseossa 6.4.2017.
 Keskustelu ns. kokoelmaryhmän kokoontumisessa Rauman merimuseossa 29.9.2017.
 Keskustelu ns. kokoelmaryhmän kokoontumisessa Rauman merimuseossa 3.10.2017.
 Yksityiskeskustelu laivanrakentajan kanssa 26.2.2018.
 Yksityiskeskustelu laivanrakentajan kanssa 6.10.2018.

Luennot ja esitelmät

Heinimaa, Jyrki 26.4.2018: Esitelmä Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n 10-vuotisjuhlassa. Rauma.
 Helamaa, Markku 26.4.2018: Esitelmä Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n 10-vuotisjuhlassa. Rauma.
 Helamaa, Markku 14.11.2018: Esitelmä Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n syyskokouksessa. Rauma.
 Helamaa, Markku 7.12.2018: Vierailuluento Turun yliopiston kulttuuriperinnön tutkimuksen oppiaineen luentosarjassa EIHS1083 Raumalaiset laivanrakentajat. Pori.
 Portelli, Alessandro 19.6.2018: Kommenttipuheenvuoro *Memories of Labor: On Narratives of Highways, Shoes and Film-Making*. IOHA 2018. Jyväskylä.
 Pöysä, Jyrki 18.6.2018: Esitelmä *19th century field documents in the archives – oral history before oral history?* IOHA 2018. Jyväskylä.
 Snellman, Johan 24.4.2014: Esitelmä Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n kevätkokouksessa. Rauma.
 Paneelikeskustelu 14.11.2018 Rauman merimuseossa Rauman laivanrakennuksen perinne ry:n syyskokouksessa, puheenjohtajana Markku Helamaa.

Sähköiset lähteet

Facebook-ryhmä Rauman laivanrakennus / Rauma Shipbuilding, www.facebook.com/groups/raumanlaivanrakennus.
 Finlex, *Laki rikoslain 20 luvun muuttamisesta 509/2014*, www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20140509.
 Finlex, *Laki työsopimuslain muuttamisesta 284/1988*, www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1988/19880284.
 Forum Marinum, www.forum-marinum.fi.
 Mäntymaa, Eero / YLE 4.8.2016, verkkouutinen *Suomen tiet ovat nyt kymmenen kertaa turvallisemmat kuin vuonna 1972*. yle.fi/uutiset/3-9067754.

Rantanen Janne / *Länsi-Suomi* 1.4.2019, verkkouutinen *Rolls-Roycen nimi vaihtui Raumalla tänään*. ls24.fi/uutiset/rolls-roycen-nimi-vaihtui-raumalla-tanaan.

Rauma Blues, raumablues.fi.

Rauma Marine Constructions, rmcfinland.fi.

Rauman julkiset teokset, Rauman taidemuseon ylläpitämä verkkosivu, www.raumantaidemuseo.fi/julkiset.

Rauman kaupunki 18.8.2017, tiedote *Sotakorvaustyön muistomerkki julkistettiin 18.8.* www.rauma.fi/ajankohtaista/sotakorvaustyon-muistomerkki-julkistettiin-18-8.

Rauman museo, www.rauma.fi/museo.

Rauman merimuseo, www.rmm.fi.

Steerprop, steerprop.com.

Suomen virallinen tilasto (SVT): *Kuluttajahintaindeksi. Rahantarvonkerroin 1860–2018.* http://www.stat.fi/til/khi/2018/khi_2018_2019-01-22_tau_001.html.

W46-kerho, www.w46kerho.net.

Kirjallisuus

- Abrams, Lynn 2016: *Oral history theory*. Routledge. Abingdon.
- Aho, Mikko & Meronen, Anna 2019: *Museo, yhteisö ja kulttuuriperintöprosessi*. – Hietä, Hannaleena & Kiiskinen, Karri & Mäki, Maija & Roivainen, Päivi & Sund, Ann-Helen (toim.). *Liikettä rajapinnoilla. Keskusteluja etnologian osallistavuudesta. Rörelser och gränssytor. Etnologiska diskussioner om samverkan. Ethnos-toimite 21*. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos. Turku, 360–398.
- Alastalo, Marja & Åkerman, Maria 2010: *Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä*. – Ruusuvaari, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino. Tampere, 372–392.
- Anttila, Anu-Hanna 2000: ”Ja tahmeeta on kun Konosen kävely...”. *Työläismiehen rekonstruointi rituaalien avulla*. – Krekola, Joni & Salmi-Niklander, Kirsti & Valenius, Johanna (toim.). *Naurava työläinen, naurettava työläinen. Näkökulmia työväen huumoriin. Väki Voimakas 13*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Saarijärvi, 131–157.
- Anttonen, Anneli 1994: *Hyvinvointivaltion naisystävälliset kasvot*. – Anttonen, Anneli & Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.). *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino. Tampere, 203–226.
- Anttonen, Pertti 2009: *Kulttuurin, perinteen ja perinnön kysymyksiä*. Elorea 16 (1), 1–8.

- Augustinus 2010: *Tunnustukset*. Aurinko Kustannus. Helsinki.
- Apo, Satu 1999: Alkoholi ja kulttuuriset tunteet. – Näre, Sari (toim.). *Tunteiden sosiologiaa II. Historiaa ja säätelyä. Tietolipas 157*. Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki.
- Aronsson, Peter 2006: Demokratiskt kulturarv – nationella institutioner universella värden lokala praktiker. – Alzén, Annika & Aronsson, Peter (toim.). *Demokratiskt kulturarv? Nationella institutioner universella värden lokala praktiker*. Linköpings Univesitet. Norrköping, 1–17.
- Basque, Joëlle & Langley, Ann 2018: *Invoking Alphonse: The founder figure as a historical resource for organizational identity work*. Organization Studies. Vol. 39(12), 1685–1708.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas 1994: *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Gaudeamus. Helsinki.
- Bergholm, Tapio 2005: *Sopimusyhteiskunnan synty I. Työehtosopimusten läpimurrosta yleislakoon. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto 1944–1956*. Otava. Helsinki.
- Bergholm, Tapio 2007: *Sopimusyhteiskunnan synty II. Hajaannuksesta tulopoliittikkaan. Suomen Ammattiyhdistysten Keskusliitto 1956–1969*. Otava. Helsinki.
- Bremmer, Jan & Roodenburg, Herman 1997: Introduction: Humour and History. – Bremmer, Jan & Roodenburg, Herman (toim.). *A Cultural History of Humour*. Polity Press. Cambridge. 1–10.
- Dey, Ian 2007: Grounding Categories. – Bryant, Antony & Charmaz, Kathy (toim.). *The SAGE handbook of grounded theory*. Sage. London, 166–190.
- Driessen, Henk 1997: Humour, Laughter and the Field: Reflections from Anthropology. – Bremmer, Jan & Roodenburg, Herman (toim.). *A Cultural History of Humour*. Polity Press. Cambridge. 222–241.
- Eerola, Ville 2017: *Kun rauta kelluu. Välähdyksiä suomalaisen meriteollisuuden vuosisadasta*. Meriteollisuus ry. Helsinki.
- Einwohner, Rachel L. & Reger, Jo & Myers, Daniel J. 2008: Identity Work, Sameness, and Difference in Social Movements – Einwohner, Rachel L. & Reger, Jo & Myers, Daniel J. (toim.). *Identity Work in Social Movements*. University of Minnesota Press. Minneapolis, 1–17.
- Eskola, Antti 1989: Suomalainen kyläoriginelli sosiologin silmin. – Laaksonen Pekka & Piela Ulla & Lahti Pirkko (toim.). *Hullun kirjoissa. Näkökulmia suomalaiseen kylähulluuteen*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 55–58.
- Fingerroos, Outi 2010: Muisti, kertomus ja Oral History -liike. – Grönholm Pertti & Sivula Anna (toim.) *Medeiasta pronssisoturiin. Kuka tekee menneestä historiaa?*. Turun historiallinen yhdistys. Turku, 60–81.
- Fingerroos, Outi & Haanpää, Riina 2006: Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä. – Fingerroos Outi & Haanpää Riina & Heimo Anne & Peltonen

- Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 25–48.
- Fingerroos, Outi & Peltonen Ulla-Maija 2006: Muistitieto ja tutkimus. – Fingerroos, Outi & Haanpää Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 7–24.
- Garduño Freeman, Cristina 2010: *Photosharing on Flickr: intangible heritage and emergent publics*. *International Journal of Heritage Studies* 16 (4–5), 352–368.
- Glaser, Barney G. & Strauss, Anselm L. 1967: *The Discovery of Grounded Theory. Strategies for Qualitative Research*. Aldine De Gruyter. New York.
- Gomez Alén, José 2017: Work, workers, and labour conflicts in the shipyard Bazán / Navantia-Ferrol, Galicia (Spain), 1950–2014. – Varela, Raquel & Murphy, Hugh & van der Linden, Marcel (toim.) *Shipbuilding and Ship Repair Workers around the World. Case Studies 1950-2010*. Amsterdam University Press. Amsterdam, 281–303.
- Gould, Jeremy 2016: Refleksiivisyyden poluilla. Epistemologisesti radikaalin yhteiskuntatieteen puolustus. – Gould Jeremy & Uusihakala Katja (toim.) *Tutkija peilin edessä. Refleksiivisyys ja etnografinen tieto*. Gaudeamus. Helsinki, 9–37.
- Graham, Helen 2016: The ‘co’ in co-production: Museums, community participation and Science and Technology Studies. *Science museum Group Journal* 05. [http://dx.doi.org/10.15180/160502].
- Gregory, Jenny 2015: Connecting with the past through social media: the ‘Beautiful buildings and cool places Perth has lost’ Facebook group. *International Journal of Heritage Studies* 21:1, 22–45.
- Haanpää, Riina 2013: Väkiältä ja uho tai hyvyys. Mielekäs tulkinta kertojan muistissa. – Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso Aura (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?* Suomalaisen kirjallisuuden seura, Helsinki 192–213.
- Hacking, Ian 2009: *Mitä sosiaalinen konstruktioismi on?* Vastapaino. Tampere.
- Hall, Stuart 1999: *Identiteetti*, Vastapaino. Tampere.
- Heikkilä, Suvi 2017: *Koettu vaikuttavuus. Suomen Kulttuurirahaston Satakunnan rahaston toiminta apurahansaajien kertomana*. Turun yliopisto. Turku.
- Heimo, Anne 2010: *Kapina Sammatissa. Vuoden 1918 paikalliset tulkinnat osana historian yhteiskunnallisen rakentamisen prosessia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Heino, Ulla 2002: *Rauma idylliä ja tehokkuutta 1875–2000*. Rauman kaupunki. Rauma.
- Heinonen, Jari 2006: *Työläismies ahdingossa? Kolme miessukupolvea rakennemuutosten Suomessa*. Yliopistopaino. Helsinki.

- Hirvensalo, Inkeri & Sutela, Pekka, 2017: *Rahat pois bolševikeilta. Suomen kauppa Neuvostoliiton kanssa*. Siltala. Helsinki.
- Huber, Guy & Brown, Andrew D., 2017: Identity Work, Humour and Disciplinary Power. *Organization Studies*. Vol. 38(8), 1107–1126.
- Hytönen, Kirsi-Maria, 2014: *Ei elämääni lomaa mahtunut. Naisten muistelukerrontaa palkkatyöstä talvi- ja jatkosotien ja jälleenrakennuksen aikana*. Kultaneito XIII. Suomen kansantietouden tutkijain seura. Vantaa.
- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu, 2005: Kerronnallinen haastattelu. – Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.). *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino. Tampere, 189–222.
- Höglman, Volter 1907: *Rauman kaupungin historia I vuoteen 1641*. Rauman kaupunki. Rauma.
- Iivonen, Jyrki 2000: Neuvostoliiton / Venäjän historia 1985–1999. – Kirkinen, Heikki (toim.). *Venäjän historia*. Otava. Helsinki, 497–549.
- Id, Kalle & Peter, Bruce 2017: *Innovation and Specialization. A History of Shipbuilding in Finland*. Nautilus Forlag. Copenhagen.
- Immonen, Visa 2015: Heritageisation as a material process: the bishop's crosier of Turku Cathedral, Finland. *International Journal of Heritage Studies*, 18:2, 144–159.
- Julkunen, Raija 1994: Suomalainen sukupuolimalli – 1960-luku käänteenä. – Anttonen, Anneli & Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino. Tampere, 179–201.
- Julkunen, Raija 1995: Työssäkäyvän äidin julkiset ja yksityiset suhteet. – Eräsaari, Leena & Julkunen, Raija & Silius, Harriet (toim.) *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Vastapaino. Tampere, 88–107.
- Jungar, Sune 2000: Neuvostoliitto – supervalta. – Kirkinen, Heikki (toim.). *Venäjän historia*. Otava. Helsinki, 456–496.
- Kalela, Jorma 1981: *Taistojen taipaleelta. Paperityöläiset ja heidän liittonsa 1906–1981*. Paperiliitto. Helsinki.
- Kalela, Jorma 1986: *Näkökulmia tulevaisuuteen. Paperiliiton historia 1944–1986*. Paperiliitto. Helsinki.
- Kalela, Jorma 2006: Muistitiedon näkökulma historiaan. – Fingerroos Outi & Haanpää Riina & Heimo Anne & Peltonen Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 7–24.
- Kalela, Jorma 2012: *Making History. The Historian and Uses of the Past*. Palgrave MacMillan. Basingstoke.
- Kannisto, Ruut 2017: *100 vuotta metallityöväen edunvalvontaa. Rauman metallityöväen ammattiosasto n:o 66 ry:n 100-vuotishistoriikki (1917–2017)*. Rauman metallityöväen ammattiosasto n:o 66 ry. Rauma.

- Kanter, Rosabeth Moss 1977: *Men and Women of the Corporation*. Basic Books. New York.
- Karlsson, Tobias 2017: From boom to bust. Kockums, Malmö (Sweden), 1950–1986. – Varela, Raquel & Murphy, Hugh & van der Linden, Marcel (toim.) *Shipbuilding and Ship Repair Workers around the World. Case Studies 1950–2010*. Amsterdam University Press. Amsterdam, 143–164.
- Kaukiainen, Yrjö 2008: *Ulos maailmaan! Suomalaisen merenkulun historia*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Kauppinen, Timo 2005: *Suomen työmarkkinamalli*. WSOY. Helsinki.
- Kauppinen, Timo & Alasoini, Tuomo 1985 (a). *Telakoilla puhuttua. Laivanrakentajat kertovat työstään ja työriidoistaan*. Työelämän suhteiden neuvottelukunta. Helsinki.
- Kauppinen, Timo & Alasoini, Tuomo 1985 (b). *Työtaistelut telakoilla. Yhteen-veto Wärtsilän ja Rauma-Repolan telakkakohtaisten työtaistelututkimusten tuloksista*. Työelämän suhteiden neuvottelukunta. Helsinki.
- Kauppinen, Timo & Kohtanen, Jukka 1984. *Työtaistelut Rauma-Repolan Rauman telakalla vuosina 1965–82*. Työelämän suhteiden neuvottelukunta. Helsinki.
- Kelle, Udo 2007: “Emergence” vs. “forcing” of empirical data? A crucial problem of “grounded theory” reconsidered. *Historical Social Research*, Supplement 19, 133–156.
- Ketola, Eino 2007: *Suomen Metallityöväen Liitto 1961–1983*. Otava. Helsinki.
- Kirschenblatt-Kimblett, Barbara 2004: Intangible Heritage as Metacultural Production. *Museum International*, vol. 56. no. 1–2, 52–65.
- Kivimäki Ville, 2006: Sotilaan työ, siviilin taakka. ”Vihollisen tuhoamisen” dynamiikasta, kokemuksesta ja muistosta. – Kinnunen, Tiina & Kivimäki, Ville (toim.) *Ihminen sodassa. Suomalaisen kokemuksia talvi- ja jatkosodasta*. Minerva. Helsinki, 191–208.
- Kiviranta, Simo 2010: Augustinus – etsijä ja opastaja. – Augustinus *Tunnustukset*. Aurinko Kustannus. Helsinki, 7–28.
- Koivuniemi, Jussi 2000: *Tehtaan pillin tahdissa. Nokian tehdasyhdyskunnan sosiaalinen järjestys 1870–1939*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Kokko, Marja 2017: Henkilötiedot ja tieteellinen tutkimustoiminta. – Lidman, Satu & Koskivirta, Anu & Eilola, Jari (toim.) *Historiantutkimuksen etiikka*. Gaudeamus. Helsinki, 48–50.
- Kortelainen, Kaisu 2008: *Penttilän sahayhteisö ja työläisyys. Muistitietotutkimus*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1178, Tiede. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Kortteinen, Matti 1982: *Lähiö. Tutkimus elämäntapojen muutoksesta*. Otava. Helsinki.

- Kortteinen, Matti 1992: *Kunnian kenttä. Suomalainen palkkatyö kulttuurisena muotona*. Hanki ja jää. Hämeenlinna.
- Korvajärvi, Päivi 2010: Sukupuolistunut ja sukupuolistava työ. – Saresma, Tuija & Rossi, Leena-Maija & Juvonen, Tuula (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Vastapaino. Tampere, 183–196.
- Koselleck, Reinhart 1985: *Futures Past. On the Semantics of Historical Time*. MIT Press. Cambridge.
- Koskela, Tauno 2012: *Sillail oikke. Rauman kielen sanoja ja sanomisia. Neljäs tarkistettu painos*. Nortamo-Seor. Rauma.
- Koskinen-Koivisto, Eerika 2014: *Her Own Worth. Negotiations of Subjectivity in the Life Narrative of a Female Labourer*. Studia Fennica Ethnologica 16.
- Kylliäinen Janne 2000: Maailmanperintö ja hyvyys. – Elo Pekka, Järnefelt Heljä, Linnanmäki Seija & Melanko Kirsti (toim.) *Kulttuuriperinnön kauneus, hyvyys ja totuus*, Museovirasto & Opetushallitus, Helsinki, 54–63.
- Lamér, Inkeri 2015: *Raskas metalli. Suomalaiset laivanrakentajat Göteborgissa*. Siirtolaisuusinstituutti. Turku.
- Lappalainen, Niina 2008: Pilaa vai peliä? Miesten ja naisten välinen seksuaalihuumorit työyhteisössä. – Tolonen, Tarja (toim.) *Yhteiskuntaluokka ja sukupuoli*. Vastapaino. Tampere, 59–79.
- Lassila, Anni 2016: Auringonnousun ala. *Helsingin Sanomat* 7.9.2016, A25.
- Lillbroända-Annala, Sanna 2014: Kulttuuriperintö prosessina ja arvottamisen välineenä. – Steel, Tytti & Turunen, Arja & Lillbroända-Annala, Sanna & Santikko, Maija (toim.) *Muuttuva kulttuuriperintö. Det föränderliga kulturarvet*. Ethnos ry. Helsinki, 19–40.
- Luomanen, Jari 2010: Straussilainen Grounded Theory -menetelmä. – Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti & Ruusuvaori, Johanna (toim.) *Haastattelun analyysi*. Vastapaino. Tampere, 351–371.
- Lummis, Trevor 1987: *Listening to History. The Authenticity of Oral Evidence*. Hutchinson. London.
- Lutgen-Sandvik, Pamela 2008: Intensive Remedial Identity Work: Responses to Workplace Bullying Trauma and Stigmatization. *Organization*. Volume 15(1), 97–119.
- Lybeck, Jari 2012: *Rauman merimiesväestö purjehduksen kasvun vuosina 1840-luvulta 1870-luvulle*. Rauman merimuseo. Rauma.
- Lübker, Henrik 2016: Aliens and Auras: Towards a Critical Practice of Representing Difference. *The International Journal of the Inclusive Museum* 9:3, 35–46.
- Lütke, Alf 1993: Polymorphous Synchrony: German Industrial Workers and the Politics of Everyday Life. *International Review of Social History* 38: Supplement, 39–84.

- Lähteenoja, Aina 1932: *Rauman kaupungin historia II. Rauma 1600–1721*. Rauman kaupunki. Rauma.
- Lähteenoja, Aina 1935: *Rauman kaupungin historia III. Rauma 1721–1809*. Rauman kaupunki. Rauma.
- Lähteenoja, Aina 1939: *Rauman kaupungin historia IV. Rauma 1809–1917*. Rauman kaupunki. Rauma.
- Lähteenoja, Aina 1946: *Rauman kaupungin historia I. Rauma vuoteen 1600*. Rauman kaupunki. Rauma.
- Maarleveld, Thijs J.: The maritime paradox: does international heritage exist? *International Journal of Heritage Studies*, 18:4, 418–431.
- Marttila, Juuso 2014: *Työ teollistumisen ja arjen rajapintana. Strömforsin ja Ramnäsins rautaruukkiyhteisöt 1880–1950*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki.
- Murphy, Hugh 2017: Labour in the British shipbuilding and ship repairing industries in the twentieth century. – Varela, Raquel & Murphy, Hugh & van der Linden, Marcel (toim.) *Shipbuilding and Ship Repair Workers around the World. Case Studies 1950–2010*. Amsterdam University Press. Amsterdam, 47–116.
- Mäkelä, Pentti 2013: *Ossin aika. Palkkakysymyksiä ja työsuojelua Turun telakalla 1950-luvulta 1980-luvulle*. Ossi Ahokkaan säätio. Turku.
- Naarminen, Niina 2018: *Naurun voima. Muistitietotutkimus huumorin merkityksistä Tikkakosken tehtaan paikallisyhteisössä*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Helsinki.
- Nishimura, Shoji & Nevgi, Anne, & Tella, Seppo 2008: Communication style and cultural features in high/low context communication cultures: a case study of Finland, Japan and India. – Kallioniemi Arto (toim.) *Uudistuva ja kehittyvä ainedidaktiikka: Ainedidaktinen symposiumi 8.2.2008 Helsingissä. Osa 2*. Helsingin yliopisto. Helsinki, 783–796.
- Nora, Pierre 1996(a): Between Memory and History – Nora, Pierre (toim.) *Realms of Memory. Rethinking the French Past. Volume 1: Conflicts and Divisions*. Columbia University Press. New York, 1–20.
- Nora, Pierre 1996(b): Generation. – Nora, Pierre (toim.) *Realms of Memory. Rethinking the French Past. Volume 1: Conflicts and Divisions*. Columbia University Press. New York, 499–531.
- Paajanen, Pauliina 2016: *Joskus jotain tulee mieleen sieltä nuoruuden laivoista. Kolmen merimiehen kokemukset ensimmäisestä merimatkastaan*. Pro gradu -tutkielma, Kulttuuriperinnön tutkimus. Turun yliopisto. Pori.
- Paaskoski, Leena 2008: *Herrana metsässä. Kansatieteellinen tutkimus metsänhoitajuudesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 1170, Tiede. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.

- Palomäki, Atte & Vanttinen, Pekka & Laakso, Teija & Mikkonen, Eveliina & Haimi, Tiina & Ahlström, Alice 2018: *Koneita ja ihmisiä. Wärtsilä-konsernin koettu historia 1969-2019*. Wärtsilä. Helsinki.
- Peltonen, Matti 1999: *Mikrohistoriasta*. Gaudeamus. Helsinki.
- Peltonen, Ulla-Maija 2003: *Muistin paikat. Vuoden 1918 sisällissodan muistamisesta ja unohtamisesta*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Peltonen, Ulla-Maija 2012: Alessandro Portelli ja muistitiedon erityisyys. – Portelli, Alessandro. *Käsky on täytetty: Historia, muisti ja verilöyly Roomassa 1944*. Faros. Turku, 9–14.
- Pesonen, Pete 2014: *Firabelityö ja suomalaisen työelämän murros 1900-luvun alusta 1960-luvulle*. Pro gradu -tutkielma, Suomen historia. Turun yliopisto. Turku.
- Pesonen, Pete 2017: Savustuslaatikot, kiukaat ja pontikkapannut. *Firabelityöt 1950-1990. Tekniikan Waiheita* 3/2017, 25–44.
- Petrović, Tanja 2013: Museums and Workers: Negotiating industrial heritage in the former Yugoslavia. *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku* 50:1, 96–120.
- Pocock, Celmar & Collett, David & Baulch, Linda 2015: Assessing stories before sites: identifying the tangible from the intangible. *International Journal of Heritage Studies*, 21:10, 962–982.
- Portelli, Alessandro 1990: *The Death of Luigi Trastulli, and Other Stories: Form and Meaning in Oral History*. State University of New York Press. Albany.
- Portelli, Alessandro 1997: *The Battle of Valle Giulia. Oral history and the Art of Dialogue*. The University of Wisconsin Press. Madison.
- Portelli, Alessandro 2011: *They Say in Harlan County: An Oral History*. Oxford University Press. Oxford.
- Portelli, Alessandro 2012: *Käsky on täytetty: Historia, muisti ja verilöyly Roomassa 1944*. Faros. Turku.
- Portelli, Alessandro 2015: What Makes Oral History Different. – Perks, Robert & Thomson, Alistair (toim.). *The Oral History Reader*. Routledge. London, 48–58.
- Pöysä, Jyrki 2010: Asemointinäkökulma haastattelujen kerronnallisuuden tarkastelussa. – Ruusu vuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.). *Haastattelun analyysi*. Vastapaino. Tampere, 153–179.
- Pöysä, Jyrki 2015: *Lähiluvun tieto: näkökulmia kirjoitetun muistelukerronnan tutkimukseen*. Kultaneito XVII. Suomen kansantietouden tutkijain seura. Vantaa.
- Ranke, Leopold von 1885: *Geschichten der romanischen und germanischen Völker von 1494 bis 1514*. Verlag von Duncker & Humblot, Leipzig.

- Ranta, Eija 2016: Vastavuoroisuuden ja hyväksikäytön rajapinnoilla. Etnografin positiot Bolivian poliittisen murroksen kontekstissa. – Gould, Jeremy & Uusihakala, Katja (toim.). *Tutkija peilin edessä. Refleksiivisyys ja etnografinen tieto*. Gaudeamus. Helsinki, 38–61.
- Rantala, Päivi 2014: *Erilaisia tapoja käyttää kylähullua. Kalkkimaan pappi aatteiden ja mentaliteettien tulkkina 1800-luvulta 2000-luvulle*. Lapin yliopisto. Rovaniemi.
- Rantalaiho, Liisa 1994: Sukupuolisopimus ja Suomen malli. – Anttonen, Anneli & Henriksson, Lea & Nätkin, Ritva (toim.) *Naisten hyvinvointivaltio*. Vastapaino. Tampere, 9–30.
- Rantanen, Aira 2017: *Sata vuotta edunvalvontaa Rauman seudulla 1917–2017. Rauman Seudun Toimihenkilöt Pro ry:n juhlaulkaisu*. Rauman Seudun Toimihenkilöt Pro ry. Rauma.
- Rantanen, Teijo 2017: ”Tehtii piru hyvii laivoi” – Maskuliinisen identiteetin rakentamisen diskurssit irtisanottujen telakkatyömiesten selonteissa. Pro gradu -tutkielma, sosiologia. Tampereen yliopisto. Tampere.
- Rauman laivanrakennuksen perinne ry 2011: *Merenkulkijain kaupungista laivojen rakentajaksi*. Rauman merimuseo. Rauma.
- Rauman laivanrakentajain ao. 192:n työryhmä 2003: *Hollmingin telakan ammattiosastojen historiikki 1945–2001*. Kehitys. Pori.
- Rautkallio, Hannu 2014: *Sotakorvausten tulos*. – Rautkallio, Hannu (toim.). *Suomen sotakorvaukset 1944–1952*. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki, 291–312.
- Rimmon-Kenan, Shlomith, 2002: The Story of ”I”: Illness and Narrative Identity. *Narrative* 10:1, 9–27.
- Ritchie, Donald A. 2003: *Doing Oral History. A Practical Guide*. Oxford University Press. Oxford.
- Roberts, Fredric M. 1989: The Finnish Coffee Ceremony and Notions of Self. *Arctic Anthropology* 26:1, 20–33.
- Rossi, Leena 2005: Muistitietohistoria ja Alessandro Portelli. – Järvinen, Hanna & Kärki, Kimi (toim.). *Avaintekstejä kulttuurihistoriaan*, Cultural history – Kulttuurihistoria 6. Turku, 83–96.
- Rossi, Leena 2012: Muisti, muistot ja muistitietohistoria. – Nivala, Asko & Mähkä, Rami (toim.). *Tulkinnan polkuja. Kulttuurihistorian tutkimusmenetelmiä*. Turun yliopisto. Turku, 49–81.
- Ruohomäki, Anni 2014: Historiallisen palokaluston kulttuuriperintöprosessi: tapaustutkimus Porin VPK:n ensimmäisestä paloautosta. *Tekniikan Waiheita* 2/2014, 55–67.
- Saarinen, Tuija 2000: Heikan Jussi. Katsaus kyläsuutarin huumoriin. – Krekola, Joni & Salmi-Niklander, Kirsti & Valenius, Johanna (toim.). *Naurava työläinen, naurettava työläinen. Näkökulmia työväen huumoriin. Väki Voimakas* 13. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Helsinki 77–105.

- Sahari, Aaro 2018: *Valtio ja suurteollisuuden synty. Laivanrakennusteollisuuden kehittyminen yhteiskunnallisissa teknopoliittisissa järjestelmissä Suomessa 1918–1954*. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Salo, Ulla-Maija 2008: Keskustelu, kertomukset ja performatiivisuus. – Kaasila, Raimo & Rajala, Raimo & Nurmi, Kari E. (toim.). *Narratiivikirja. Menetelmiä ja esimerkkejä*. Lapin yliopistokustannus. Rovaniemi, 68–92.
- Sandberg, Timo 2011: *Telakka. Helsingin Hietalahden telakan ja Hietalahden Telakkatyöväen ammattiosaston historia*. Hietalahden Telakkatyöväen ammattiosasto ry nro 41.
- Scott, James C. 1990: *Domination and the Arts of Resistance. Hidden Transcripts*. Yale University Press. New Haven.
- Silius, Harriet 1995: Sukupuolitetun ammatillisuuden julkisuus ja yksityisyys. – Eräsaari, Leena & Julkunen, Raija & Silius, Harriet (toim.) *Naiset yksityisen ja julkisen rajalla*. Vastapaino. Tampere, 49–64.
- Simon, Nina 2010: *The Participatory Museum*. Museum 2.0. Santa Cruz.
- Sivula, Anna 2013: Puuvillatehtaasta muistin paikaksi. Teollisen kulttuuriperintöprosessin jäljillä. – Tuomi-Nikula, Outi & Haanpää, Riina & Kivilaakso Aura (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?* Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 161–191.
- Sivula, Anna 2014: Teollinen kulttuuriperintö vakiintui suomalaiseen historia-tietoisuuteen. *Tekniikan Waiheita* 2/2014, 9–36.
- Sivula, Anna 2015: Tilaushistoria identiteettityönä ja kulttuuriperintöprosessina. Paikallisen historiapolitiikan tarkastelua. *Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirja* 2015. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen seura ry, 56–69.
- Sivula, Anna 2017: Mitä teollinen kulttuuriperintö on? – Heikkilä, Suvi (toim.) *Satakunnan teollinen kulttuuriperintö. Emil Cedercreutzin museossa 17.–18.4.2015 pidetyn seminaarin esitelmää*. Satakunnan historiallinen seura. Harjavalta, 9–36.
- Slaven, Anthony & Murphy, Hugh 2013. Crossing the Bar. An Oral History of the British Shipbuilding, Ship Repairing and Marine Engine-Building Industries in the Age of Delcine, 1956–1990. *Research in Maritime History* No. 51. International Maritime Economic History Association. St. John's.
- Smith, Laurajane 2006: *Uses of Heritage*. Routledge. London.
- Snellman, Hanna 1996: *Tukkilaisen tulo ja lähtö. Kansatieteellinen tutkimus Kemijoen metsä- ja uittotyöstä*. Scripta Historica 25. Oulun Historiaseuran julkaisuja. Pohjonen. Oulu.
- Stanton, Cathy 2005: Serving Up Culture: Heritage and its Discontents at an Industrial History Site. *International Journal of Heritage Studies* 11:5, 415–431.
- Steel, Tytti 2011: Sataman Helmi. Sukupuolen risteävät erot satamatyöntekijän muistelukerronnassa. – Hytönen, Kirsi-Maria & Koskinen-Koivisto, Eerika

- (toim.) *Työtä tekee mies, nainen. Väki Voimakas 24*. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Helsinki, 102–137.
- Steel, Tytti 2013: *Risteäviä eroja sataman arjessa*. Helsingin yliopisto. Helsinki.
- Steel, Tytti & Koskinen-Koivisto, Eerika 2019: Läsnaolevaa ja sitoutunutta. Osallistumisen hyöty ja mielekkyys etnologisessa tutkimuksessa. – Hietä, Hannaleena & Kiiskinen, Karri & Mäki, Maija & Roivainen, Päivi & Sund, Ann-Helen (toim.). *Liikettä rajapinnoilla. Keskusteluja etnologian osallistavuudesta. Rörelser och gränssytor. Etnologiska diskussioner om samverkan. Ethnos-toimite 21*. Suomen kansatieteilijöiden yhdistys Ethnos. Turku, 360–398.
- Steel, Tytti & Tuori, Annamari 2016: “Olenko minä niin eksoottinen?": Pakolaistaustaisten naisten työelämään liittyvä identiteettityö. *Elore* 2–2016, vol. 23, 1–25.
- Strauss, Anselm L. & Corbin, Juliet M. 1998: *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. Sage. London.
- Summerfield, Penny 2004: Culture and Composure: Creating Narratives of the Gendered Self in Oral History Interviews. *Cultural and Social History*, 1:1, 65–93.
- Suodenjoki, Sami 2010: *Kuriton suutari ja kiistämisen rajat. Työväenliikkeen läpimurto hämäläisessä maalaisyhteisössä 1899–1909*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Suominen, Jaakko & Sivula, Anna & Garda, Maria B., 2018: Incorporating curator, collector and player credibilities. Crowdfunding campaign for the Finnish Museum of Games and the creation of game heritage community. *Kinephanos Revue d'études des médias et de culture populaire / Journal of media studies and popular culture*. August 2018, 174–196.
- Tammiaho, Erkki 2009: *Ruoripotkurilaitteiden liiketoiminta Suomessa. Tekesin katsaus 258/2009*. Tekes. Helsinki.
- Timonen, Virpi & Foley, Geraldine & Conlon, Catherine 2018: Challenges When Using Grounded Theory: A Pragmatic Introduction to Doing GT Research. *International Journal of Qualitative Methods* 17, 1–10.
- TENK 2009: *Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja käyttäytymistieteellisen tutkimuksen eettiset periaatteet ja ehdotus eettisen ennakkoarvioinnin järjestämiseksi*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Helsinki.
- TENK 2019: *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakkoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. TENKIN 7.5.2019 kokouksessa hyväksytty luonnos*. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Helsinki.
- Teräs, Kari 1996: *Turkulaisten telakkatyöläisten henki. – Aurajoen rautakourat. Laivanrakennus Turussa. Näyttelyesite 22*. Turun maakuntamuseo. Turku, 58–91.

- Teräs, Kari 2001: *Arjessa ja liikkeessä. Verkostonäkökulma modernisoituihin työelämän suhteisiin 1880–1920*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Teräs, Kari 2017: From war reparations to luxury cruise liners. Production changes and labour relations at the Turku shipyard (Finland) between 1950 to 2010. – Varela, Raquel & Murphy, Hugh & van der Linden, Marcel (toim.) *Shipbuilding and Ship Repair Workers around the World. Case Studies 1950–2010*. Amsterdam University Press. Amsterdam, 193–219.
- Teräs, Kari & Koivunen, Piia 2017: Historiallinen muistitietohaastattelu. – Hyvärinen, Matti & Nikander, Pirjo & Ruusuvaori, Johanna (toim.) *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Vastapaino. Tampere, 163–180.
- Thompson, Paul & Bornat, Joanna 2017: *The Voice of the Past. Oral History*. Oxford University Press. Oxford.
- Thomson, Alistair 1998: Unreliable memories? The use and abuse of oral history. – Lamont, William (toim.). *Historical Controversies and Historians*. UCL Press. London, 23–34.
- Thukydides, 1995: *Peloponnesolaissota*. WSOY. Porvoo.
- Tonkin, Elizabeth 1992: *Narrating our pasts. The social construction of oral history*. Cambridge University Press. Cambridge.
- Trujillo, Michael L. 2008: Oñate's Foot. Remembering and Dismembering in Northern New Mexico. *Aztlan: A Journal of Chicano Studies*, vol 33 n. 2, 91–119.
- Tuomi-Nikula, Outi 2013: Perintönä perinnön vaikeus. Keskusteluja kulttuuri-perinnöstä saksankielisellä alueella. – Tuomi-Nikula Outi & Haanpää Riina & Kivilaakso Aura (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?* Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 31–58.
- Tuomi-Nikula Outi & Haanpää Riina & Kivilaakso Aura, Kulttuuriperintöky-symysten jäljillä. – Tuomi-Nikula Outi & Haanpää Riina & Kivilaakso Aura (toim.) *Mitä on kulttuuriperintö?* Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 12–27.
- Turtiainen, Jussi 2014: Metalliin kietoutuneet muistot: metallityöläisten maskuliinisuus toisen maailmansodan jälkeen. – Väänänen, Ari & Turtiainen, Jussi (toim.) *Suomalainen työntekijäisyys 1945–2013*. Vastapaino. Tampere, 154–188.
- Ukkonen, Taina 2005: *Metallinaiset työssä ja kotona. Naisten arkea metallimiesten rinnalla 1900-luvun loppupuolen Turussa*. Turun metallityöväen ammat-tiosasto 49. Turku.
- Ukkonen, Taina 2006: Yhteistyö, vuorovaikutus ja narratiivisuus muistitie-totutkimuksessa. – Fingerroos, Outi & Haanpää Riina & Heimo, Anne & Peltonen, Ulla-Maija (toim.) *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki, 175–198,
- Uola, Mikko 2001: *Hollming 1945–2000. Sotakorvausveistämöstä monialakon-serniksi*. Hollming Oy. Helsinki.

- Uola, Mikko 1996: *Meidän isä on töissä telakalla. Rauma-Repolan laivanrakennus 1945–1991*. Otava. Helsinki.
- Wahlqvist Sirpa, 2011: *Sydämellä rakennetut seililaivat. Sotakorvauskuunareiden rakentaminen ja rakentajat F.W. Hollming Oy:n telakalla Raumalla 1945–1952*. Turun yliopisto. Turku.
- Wallenius, Pekka 2006: *Sinikeltainen kaupunki. Rauman Lukko 70 vuotta. Rauman Lukko*. Rauma.
- Vanha-Similä, Maria 2017: *Yhtiöön, yhtiöön! Lapsiperheiden arki Forssan tehdasyhteisössä 1950–1970 -luvuilla*. Kansatieteellinen arkisto 58. Suomen Muinaismuistoyhdistys.
- Vahre, Lauri 2010: *Absurdin suurvalta. Elämää neuvostojärjestelmässä*. WSOY. Helsinki.
- Varela, Raquel & Murphy, Hugh & van der Linden, Marcel 2017: Glossary of shipping and shipbuilding terms. – Varela, Raquel & Murphy, Hugh & van der Linden, Marcel (toim.) *Shipbuilding and Ship Repair Workers around the World. Case Studies 1950–2010*. Amsterdam University Press. Amsterdam, 683–698.
- Vares, Vesa 2018: *Pallon herruus. Kuningaslajin valta ja lumo*. Otava. Helsinki.
- Varsa, Hannele 1996: Sukupuolisen häirinnän ja ahdistelun prosessi. – Kinnunen, Merja & Korvajävi, Päivi (toim.) *Työelämän sukupuolistavat käytännöt*. Vastapaino. Tampere, 125–141.
- van der Velden, Sjaak 2017: The Dutch shipbuilding industry, 1950–2012. – Varela, Raquel & Murphy, Hugh & van der Linden, Marcel (toim.) *Shipbuilding and Ship Repair Workers around the World. Case Studies 1950–2010*. Amsterdam University Press. Amsterdam, 221–245.
- Vesterinen, Jukka 2012: *Suomen sotakorvaukset 1944–1952*. Alfamer. Helsinki.
- Villstrand, Nils Erik & Karonen, Petri 2017: Tirkistysaukkohistoriaa vai avoimia tulevaisuuksia? – Villstrand Nils Erik & Karonen, Petri (toim.) *Kulkemattomat polut. Mahdollinen Suomen historia*. Gaudeamus. Helsinki, 7–20.
- Virtanen, Leea 1999: *Suomalainen kansanperinne*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.
- Yow, Valerie Raleigh 2005: *Recording Oral History. A Guide for the Humanities and Social Sciences*. AltaMira Press, Walnut Creek, CA.

Liite 1. Aineisto: Henkilö- ja ryhmähaastattelut sekä teemakeskustelut

Kaikki tallenteet on tehty digitaalisilla nauhureilla tai älypuhelimilla. Äänitiedostot on tallennettu Rauman merimuseon digitaalisiin kokoelmiin, joita säilytetään museon sisäisellä verkkolevyllä. Fyysisiä tallenteita esimerkiksi CD-levyillä ei siis ole. Äänitteet on litteroitu, ja myös litteraatiot tallennettu digitaalisina tiedostoina Rauman merimuseon kokoelmiin. Litterointeja ovat tehneet useat Rauman merimuseon työntekijät. Olen itse litteroinut kolme teemakeskustelua. Rauman merimuseon aineistot ovat kaikkien museon arkistokokoelmien käyttöehtositoumuksen hyväksyvien käytettävissä. Museo suosittelee myös Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (TENK) humanistista, yhteiskuntatieteellistä ja käyttäytymistieteellistä tutkimusta koskeviin eettisiin periaatteisiin sitoutumista.¹³⁹³

Rauman merimuseon kokoelmiin haastattelunauhoitukset ja niiden litteraatiot on luetteloitu tiedostoittain. Koska jotkut haastattelut jakautuvat useampaan tiedostoon, ja toisaalta jotkut tiedostot sisältävät useampia haastatteluja joko kokonaan tai osittain, annoin lähdeviitteitä selkiyttääkseni jokaiselle henkilö- ja ryhmähaastattelulle sekä teemakeskustelulle oman koodin, henkilöhaastatteluille H1–H36, ryhmähaastatteluille R1–R20 ja teemakeskusteluille T1–T9. Lisäksi olen merkinnyt lähdeviitteisiin Rauman merimuseon tiedostotunnuksen. Jos haastattelu jakautuu useampaan tiedostoon, olen merkinnyt viitteeseen vain sen tiedoston, jossa kulloinkin käsittelemäni asian kannalta merkityksellinen osa haastattelusta on (esim. H28 RMMV44:53). Mikäli merkityksellinen osa jakautuu useampaan tiedostoon, tai jos viittaaan koko haastatteluun, olen merkinnyt viitteeseen kaikki kyseessä olevat tiedostot (esim. H28 RMMV44:48, 53).

Kaikki teemakeskustelut on järjestetty Rauman merimuseon tiloissa. Henkilö- ja ryhmähaastatteluja on pidetty muuallakin, muun muassa telakalla sekä kertojien kotona. Henkilöhaastatteluissa ei yhtä itse teemmääni haastattelua lukuun ottamatta¹³⁹⁴ ollut etukäteen sovittua teemaa. Kyseisen haastattelun tapauksessa kertoja tahtoi puhua tietystä laivasar-

---

¹³⁹³ TENK 2009.

¹³⁹⁴ Kyseessä on H35 RMMV44:69.

jasta, minkä hän jo haastattelusta sovittaessa ilmaisi. Henkilöhaastatteluissa on vaihtelevassa määrin sovellettu haastattelurunkoa (liite 2).

Henkilöhaastatteluihin osallistui 37 kertojaa. Ketään ei ole haastateltu useampaan kuin yhteen kertaan. Kuusi kertojaa on osallistunut henkilöhaastattelun lisäksi myös ryhmähaastatteluihin, ja ainakin seitsemän teemakeskusteluihin. Vain kolme on osallistunut kaikkiin kolmen tyypin aineiston tuottamiseen.

Koodi	Tiedosto(t)	aika	Kesto	Huom
H1	RMMV 40:1; 2	kevät 2012	0:37:25	Haastattelijana minä; haastattelu 2 tiedostossa
H2	RMMV 44:6	syksy 2009	1:33:03	
H3	RMMV 44:7	syksy 2009	1:07:36	
H4	RMMV 44:8	syksy 2009	0:28:32	
H5	RMMV 44:18	kevät 2010	0:13:59	
H6	RMMV 44:23	kevät 2010	0:31:42	
H7	RMMV 44:24	kesä 2010	0:33:20	
H8	RMMV 44:25	kevät 2010	1:08:29	
H9	RMMV 44:26	kesä 2010	0:58:31	
H10	RMMV 44:27	kesä 2010	0:55:24	
H11	RMMV 44:28	kesä 2010	0:54:50	
H12	RMMV 44:29	kesä 2010	0:51:50	Samassa tiedostossa 2 haastattelua
H13	RMMV 44:29	kesä 2010	0:36:38	Samassa tiedostossa 2 haastattelua
H14	RMMV 44:30	syksy 2010	0:49:20	Samassa tiedostossa 2 haastattelua
H15	RMMV 44:30	syksy 2010	1:02:04	Samassa tiedostossa 2 haastattelua
H16	RMMV 44:31	kevät 2011	0:44:34	Haastattelijana museon työntekijä
H17	RMMV 44:37	kesä 2011	0:41:26	
H18	RMMV 44:38	kesä 2011	1:20:30	
H19	RMMV 44:39	kesä 2011	1:37:40	
H20	RMMV 44:40	kesä 2011	1:06:32	

H21	RMMV 44:41	kesä 2014	1:30:32	
H22	RMMV 44:42; 43	kesä 2014	0:57:44	Haastattelu 2 tiedostossa
H23	RMMV 44:44	talvi 2013-4	0:28:45	
H24	RMMV 44:45	talvi 2013-4	0:33:09	
H25	RMMV 44:46	talvi 2013-4	0:14:21	
H26	RMMV 44:48	kevät 2014	0:41:20	Samassa tiedostossa 2 haastattelua ja 3. alku
H27	RMMV 44:48	kevät 2014	0:54:00	Samassa tiedostossa 2 haastattelua ja 3. alku
H28	RMMV 44:48; 53	kevät 2014	1:19:55	Alkaa tiedostossa RMMV44:48, jatkuu RMMV 44:53
H29	RMMV 44:49	talvi 2013-4	0:25:24	
H30	RMMV 44:51	talvi 2013-4	0:52:23	
H31	RMMV 44:52	talvi 2013-4	0:46:30	
H32	RMMV 44:54	kevät 2014	1:12:14	Samassa tiedostossa 2 haastattelua
H33	RMMV 44:54	kevät 2014	0:53:44	Samassa tiedostossa 2 haastattelua
H34	RMMV 44:68	kevät 2014	1:28:30	haastattelijana minä
H35	RMMV 44:69	talvi 2016- 17	1:08:19	haastattelijana minä
H36	RMMV 44:70	kevät 2017	1:30:54	
			32:51:09	Yhteensä
			0:54:45	Keskimäärin

Taulukko 3. Henkilöhaastattelut. Mikäli muuta ei ole mainittu, haastattelijana on ollut laivanrakentaja.

Ryhmähaastatteluilla on tavoitettu kaikkiaan 64 kertojaa, joista kuusi on osallistunut myös henkilöhaastatteluihin ja ainakin 11 teemakeskusteluihin. Monet ovat osallistuneet useaan ryhmähaastatteluun. Yhdessä ryhmähaastattelussa puheenjohtajalla, joka oli laivanrakentaja, oli

mukanaan edellä mainittu haastattelurunko, ja kyseinen haastattelu¹³⁹⁵ eteni löyhästi sen mukaisessa aihejärjestyksessä. Siten se muistuttaa henkilöhaastatteluja hieman enemmän kuin muut ryhmähaastattelut. Kaksi ryhmähaastattelua liittyi museon kokoelmiin kuuluviin valokuviin, joista kertojat antoivat tietoja, ja yksi haastattelun yhteydessä tehtyyn esinelahjoitukseen.

Koodi	Tiedosto(t)	aika	lkm	Kesto	Teema	Huom
R1	RMMV44:1	kesä 2009	12	1:15:24	R-R:n tank- kilaivat	
R2	RMMV 44:2; 3; 4	kesä 2009	4	1:38:51	HOY:n tut- kimuslaivat	3 tie- dostoa
R3	RMMV 44:5	syksy 2009	8	1:07:56	HOY:n tut- kimuslaivat	
R4	RMMV 44:9	syksy 2009	6	2:41:27	AY-liike / R-R	
R5	RMMV 44:10	syksy 2009	9	1:52:38	R-R:n tank- kilaivat	
R6	RMMV 44:11	syksy 2009	5	0:34:26	HOY:n tut- kimuslaivat	
R7	RMMV 44:12	syksy 2009	5	1:36:16	R-R:n ro-ro- alukset	
R8	RMMV 44:13	syksy 2009	8	1:53:59	R-R:n tank- kilaivat	
R9	RMMV 44:14	talvi 2009- 10	2	1:08:35	Alusten koe- ajot	
R10	RMMV 44:15; 16; 17	syksy 2009	3	0:55:20	AY-liike / HOY	3 tie- dostoa
R11	RMMV 44:19	kevät 2010	7	1:27:51	R-R:n teh- daslaivat	
R12	RMMV 44:20; 21; 22	kevät 2010	5	1:28:48	Risteily- alukset	3 tie- dostoa
R13	RMMV 44:32	kevät 2011	5	2:01:43	HOY / Aquamaster	RMM

¹³⁹⁵ Kyseessä on R17 RMMV 44:47.

R14	RMMV 44:33	kevät 2011	3	1:37:04	HOY / valo- kuvat	RMM
R15	RMMV 44:34; 35	kevät 2011	3	3:12:04	HOY / valo- kuvat	RMM, 2 tie- dostoa
R16	RMMV 44:36	kevät 2011	3	1:28:35	HOY / puu & metalli	RMM
R17	RMMV 44:47	talvi 2013- 14	5	1:23:04	Luottamus- miehet	
R18	RMMV 44:60	syksy 2014	2	0:36:37	Esinelahjoi- tus	RMM
R19	RMMV 44:65	syksy 2014	5	2:24:41	HOY:n nais- hitaajat	RMM
R20	RMMV 44:66	syksy 2014	5	1:25:39	R-R:n nais- hitaajat	RMM
				31:50:58		Yhteen- sä
				1:35:33		Keski- määrin

Taulukko 4. Ryhmähaastattelut. Lkm = osallistujien lukumäärä museon henkilökuntaa lukuun ottamatta; R-R = Rauma-Repola, HOY = Hollming OY, RMM = paikalla yksi tai kaksi Rauman merimuseon työntekijä.

Teemakeskusteluihin on osallistunut kaikkiaan 40 tunnistautunutta kertojaa, joista seitsemän on osallistunut myös henkilöhaastatteluihin ja 11 ryhmähaastatteluihin. Osallistujien kokonaismäärä on todellisuudessa ollut suurempi, mutta kaikki mukana olleet eivät ole tunnistautuneet. Koska kaikki paikalla olleet kuitenkin ovat jokaisessa teemakeskustelussa antaneet suostumuksensa keskustelun nauhoittamiseen ja nauhoituksen tallentamiseen Rauman merimuseon kokoelmiin tutkimuskäyttöä varten, olen käyttänyt myös teemakeskusteluja kokonaisuudessaan lähteenä. Joitain osia muutamista teemakeskustelutallenteista on nauhoituksen heikon laadun vuoksi pidettävä käyttökelvottomina. Käytettävissä on ollut vain yksi tai kaksi nauhoituslaitetta, jolloin suu-rehkossa tilassa on laitteesta kaukana olleiden puhe saattanut jäädä epäselväksi.

Nro	Tiedosto(t)	pvm	Kesto	Teema	Huom
T1	RMMV 44:55	syksy 2014	2:04:10	Runkotyö	Olin paikalla
T2	RMMV 44:61	syksy 2014	1:35:51	Töihin telakalle	Olin paikalla
T3	RMMV 44:62	syksy 2014	1:10:15	Tulevaisuus	Olin paikalla
T4	RMMV 44:63	syksy 2014	1:51:44	Varustelu	
T5	RMMV 44:64	talvi 2014-15	1:50:44	Tapakulttuuri	
T6	RMMV 44:67	syksy 2014	1:41:26	Suunnittelu	
T7	RMMV 44:71	kevät 2016	1:32:04	Juhlatilaisuu- det	Olin paikalla
T8	RMMV 44:72	kevät 2016	0:22:37	1960-luku	Olin paikalla
T9	RMMV 44:73	syksy 2017	1:56:13	Koulutus	Olin paikalla
			14:05:04		Yhteen- sä
			1:33:54		Keski- määrin

Taulukko 5. Teemakeskustelut. Keskustelua T8 edelsi useampia alustajien puheenvuoroja, joita heidän pyyntönsä johdosta ei nauhoitettu.

Liite 2. Haastattelurunko

Mikäli haastateltava niin haluaa, aineistoa mahdollisesti julkaistaessa ei kerrota kirjoittajan kaikkia henkilötietoja, vaan esimerkiksi: mies, s. 1950, Rauma.

Henkilötiedot

Nimi

Syntymäaika

Syntymäpaikka

Osoite ja puhelinnumero

Sähköpostiosoite

Työskennellyt telakkateollisuudessa Raumalla vuotta tai kuu-
kautta

Saako henkilötietosi ilmoittaa aineiston pohjalta mahdollisesti
tehtävissä julkaisuissa?

Lapsuus ja nuoruus

Kerro lapsuudenkodistasi ja perheestäsi.

Kuvaile koulua, jota kävit ja kerro koulunkäynnistä.

Jos kävit ammattikoulua tai -kursseja, opiskelit opistossa, ammatti-
korkeakoulussa tai yliopistossa, kerro niistäkin.

Töihin Rauman telakalle

Miten sinä menit töihin Rauman telakalle?

Jos aloitit työelämäsi jollain muualla tai toisella alalla, niin kerro mitä
työpaikkoja ja kuinka pitkiä aikoja sinulla on ollut? Miten päädyit
niihin?

Kerro työurastasi Raumalla.

Kerro työtehtävistäsi, työn oppimisesta sekä koulutuksesta, jota olet
työelämäsi eri vaiheissa saanut.

Mikä oli nimikkeenne?

Siirrytkö talon sisällä tehtävästä toiseen?

Työn arki

Kuvaile tavallista työpäivääsi.

Kerro sekä työnteosta että päivän muista tapahtumista kuten ruoka-,
kahvi- ja tupakkatauoista.

Keiden kanssa tauot vietettiin, keiden kanssa työpäivän aikana oltiin muuten tekemisissä jne.?

Miten ja missä tauot vietettiin, mistä keskusteltiin?

Millaiset olivat työajat, miten töihin saavuttiin ja sieltä lähdettiin?

Miten suhtauduttiin myöhästymisiin tai muihin epäsäännöllisyyksiin? Oliko kellokorttia?

Kuvaile tarkkaan työtehtäviäsi. Mikäli tehtäväsi muuttuivat ajan kuluessa voit kuvailla useita eri tehtäviä.

Millaisessa tilassa ja/tai pisteessä työskentelit?

Mitä välineitä ja laitteita käytit?

Miten niitä käytettiin?

Mitä toimintoja oli samassa tilassa?

Kenelle kuului työpisteenne puhtaanapito ja järjestäminen?

Muuttuivatko tehtäväsi esim. tekninen kehityksen myötä? Jos, niin miten?

Kuvaile työskentelyäsi muiden kanssa

Oliko työ pääasiassa yksilötyötä vai ryhmätyötä?

Kuinka monta henkilöä työskenteli samassa työpisteessä ja/tai – ryhmässä?

Millaiset suhteet olivat työnantajaan, lähimpiin esimiehiin ja työtovereihin?

Millainen ilmapiiri työpaikalla vallitsi, kuvaile kaikkea tähän liittyvää.

Oliko työntekijöiden keskuudessa jonkinlainen arvojärjestys?

Mihin tämä perustui; kokemus, ikä, asema tms.?

Työn olosuhteet

Millaiset sosiaalililat työntekijöillä oli käytettävissä? Oliko puku-, suihku-, ym tiloja?

Saitko työnantajalta työvaatteet? Millaiset? Käytettiinkö niitä? Muuttuivatko ne vuosien kuluessa?

Oliko työntekijöillä joitain luontaisetuja, mitä?

Kuvaile työsuojelua tehtävässäsi. Oliko työssäsi jotain riskejä? Miten niihin varauduttiin? Sattuiko työtapaturmia tai oliko tehtävä fyysisesti kuormittava? Jouduitko tekemään mielestäsi vaarallisia tai pelottavia työtehtäviä?

Palkkaus

Mihin palkkauksesi perustui? Urakat, tuntipalkka tai kuukausipalkka?

Oliko palkka mielestäsi hyvä?
Tunnetko ylpeyttä ammattitaidostasi ja osaamisestasi?
Oliko ammattiyhteisösi yleistä?
Aiheuttiko se yhteenkuuluvuuden tunnetta, esim. ”hitsaajat olivat samaa porukkaa keskenään” tms?
Oliko työntekijäryhmien välillä eroja?

Rauman eri telakkayritysten työntekijöiden suhteet?
Oliko Hollmingin ja Rauma-Repolan työntekijöiden välillä yhteyttä?
Kilpailuhenkeä? Leikkimielistä tai vakavaa? Vihamielisyyttä?

Vapaa-aika
Olitko vapaa-aikoinasi tekemisissä työtovereidesi kanssa?
Osallistuitko urheilu- tai kulttuuritoimintaan, millä tavoin?
Kuvaile muuta vapaa-ajan viettoa.

Miten ammattiliitot / -osastot toimivat työpaikallasi?
Toimitko itse jossakin ammattiyhdistyksessä? Jos toimit, niin missä tehtävissä?
Jos et toiminut, niin kuvaile toimintaa passiivisen jäsenen näkökulmasta.
Mikä on mielestäsi ammattiliittojen merkitys?

Hyvät ja huonot ajat
Miten hyvät ja huonot ajat heijastuivat työpaikallasi? Kerro esimerkkejä molemmista.
Miten lopetit työt Raumalla?
Jäitkö eläkkeelle, vaihdoitko toiseen työpaikkaan vai irtisanottiinko sinut?
Mitä ajattelet nykytilanteesta, kun STX:n Rauman telakan toiminta on loppumassa?
Mitkä syyt ovat mielestäsi johtaneet telakan alasajoon?
Olisiko asiat mielestäsi voinut hoitaa toisin?

Sattumuksia
Kerro hauskoja ja erikoisia tapahtumia, jotka ovat jääneet mieleesi.
Kaikenlaiset kaskut, vitsit ja tarinat ovat tervetulleita.
Kerrottiinko kaskuja tai tarinoita erityisesti joistakin tietyistä tapahtumista, tehtävistä, ammattiryhmistä tai henkilöistä?

Tiivistelmä

Tutkimus käsittelee kulttuuriperintöä ja sen rakentumista erityisesti teollisissa yhteisöissä raumalaisten laivanrakentajien kulttuuriperintöprosessin kautta. Menetelmänä on laivanrakentajien vuosina 2009-2017 tuottaman muistitietokerronnan analyysi. Kyseiselle jaksolle ajoittuu myös laivanrakennusalan murros, nimittäin Rauman telakan sulkeminen ja uudelleen avaaminen. Siten tutkimus käsittelee myös rakennemuutosten vaikutusta kulttuuriperinnön rakentumiseen. Aineistona ovat muistitietohaastattelut, jotka laivanrakentajat ovat tuottaneet pääosin itse, yhteistyössä Rauman merimuseon kanssa.

Tutkin, mitä sisältää laivanrakentajayhteisön yhteiseksi kokemaa jaettu historia ja miten he tuottavat sen symbolit, toisin sanoen oman kulttuuriperintönsä. Muistelukerronnan analysointi myös tekee näkyväksi laivanrakentajien kokemuksen historiastaan, sen, mikä heille itselleen on ollut telakkateollisuudessa tärkeää ja merkittävää.

Koska yhteisö on kulttuuriperintöprosessissaan tehnyt yhteistyötä museon kanssa, tutkimus tuottaa tietoa myös kulttuuriperintöinstituutioiden ja yhteisöjen prosessien suhteesta. Yhteisö ja museo voivat toimia tasavertaisina yhdessä, toistensa osaamista ja asiantuntemusta hyödyntäen, molempien toiminnalle hyödyllisellä tavalla. Osallistava lähestymistapa tuottaa kaksisuuntaisen suhteen, jossa sekä yhteisö että instituutio edistävät yhteisiä tavoitteita.

Tutkimus osoittaa raumalaisten laivanrakentajien olevan kulttuuriperintöään aktiivisesti tuottava ja prosessoiva yhteisö. Se kuitenkin on pääosin entisten laivanrakentajien yhteisö, ja toiminnan jatkuvuus on sukupolvien vaihtuessa epävarma. Siksi yhteisölle on tärkeää, että muistitieto ja muut kokoelmat myös tulevaisuudessa säilyvät Rauman merimuseossa, eikä yhteisön

mahdollinen purkautuminen siten ole väistämättä murheellinen menetys.

Laivanrakentajat tuntevat voimakasta ylpeyttä ammattitaidostaan ja rakentamistaan laivoista, joita pitävät yhteisinä saavutuksinaan, mikä lujittaa heidän yhteenkuuluvuuden tunnettaan. Tärkeä yhteisön rakentaja on myös heidän omintakeinen huumorinsa. Laivanrakentajat ovat tietoisia oman historiansa niveltymisestä Rauman ja Suomen historian, sekä koko maailmanhistorian, kehityskulkuihin.

Asiasanat: aineeton kulttuuriperintö, erikoismuseot, kokemuksekerronta, kulttuuriperintö, kulttuuriperintöprosessit, kulttuuriperintöyhteisöt, laivanrakennus, muistiorganisaatiot, muistitieto, museot, Rauma, telakat, telakkateollisuus, teollisuusperintö.

Abstract

University of Turku

Faculty of Humanities, School of History, Culture and Arts Studies, Degree Program of Cultural Production and Landscape Studies, Cultural Heritage Studies.

Aho, Mikko: "When a completed ship leaves our yard, everybody can be proud of that". The professional self-image of shipbuilders in Rauma, Finland, as industrial heritage.

Doctoral dissertation, * pp.

PhD Programme Juno

December 2019

This is a study on cultural heritage and its construction particularly in industrial communities, through the heritage process of shipbuilders in Rauma. The method is an analysis of oral history produced by shipbuilders in 2009 – 2017. This period also features a critical transition in shipbuilding: the closure and re-opening of Rauma Shipyard. The study is, therefore, on the influence of structural change on the construction of cultural heritage as well. The material consists of oral history interviews, which were conducted mainly by the shipbuilders themselves in cooperation with Rauma Maritime Museum.

I look into what the shipbuilder community's shared history contains, and how they produce its symbols, in other words, their cultural heritage. The analysis of their oral history also makes the shipbuilders' experience of their history visible, what was important and significant for them as shipbuilders.

As the community cooperated with the museum in its heritage processes, the study also gives an insight into the relationship between the heritage institutions and the communities' processes. The community and the museum can cooperate as equals, utilizing each other's knowhow and expertise, in a way that ben-

efits the functions of both. A participatory approach produces a reciprocal relationship in which the community and the institution advance shared goals.

The study shows that the shipbuilders in Rauma are a community that produces and processes its cultural heritage actively. It is a community mainly of former shipbuilders, and it is uncertain if its activities continue as generations change. This makes it important for the community that their oral history and other collections are preserved in Rauma Maritime Museum; possible dissolution of the community is not necessarily a disastrous loss then.

The shipbuilders are very proud of their expertise and of the ships they built – they regard these as their joint achievement, which strengthens their sense of unity. Another essential constructor of the community is their original humour. The shipbuilders are conscious of their specific history linking with the developments of the history of Rauma and Finland, and indeed, of the whole world.

Keywords: cultural heritage, heritage groups, heritage processes, industrial heritage, intangible cultural heritage, memory organizations, museums, oral history, Rauma (Finland), shipbuilding, shipbuilding industry, shipyards, maritime museums.

Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seuran verkkokirjat 2010–2019

34. Markku Liljeström, Metallin mies. Valdemar Liljeströmin elämä 1902–1960. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2019, 500 s.
33. Toivon ja raivon vuosi 1968. Toimittaneet Maarit Leskelä-Kärki, Marika Ahonen, Niko Heikkilä. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2019, 280 s.
32. Holger Weiss, För kampen internationellt! Transportarbetarnas globala kampinternational och dess verksamhet i Nordeuropa under 1930-talet. Sällskapet för forskning för arbetarhistoria och arbetartraditi, Helsinki 2019, 637 s.
31. Pauli Kettunen, Työväenkysymyksestä henkilöstöpolitiikkaan. Liiketoiminnan sosiaalinen ulottuvuus – tapaus Partek. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura. Helsinki 2018, 197 s.
30. Niina Naarminen, Naurun voima. Muistitietotutkimus huumorin merkityksistä Tikkakosken tehtaan paikallisyhteisössä. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2018, 427 s.
29. Tehtävänä työväentutkimus, Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 30 vuotta. Toimittaneet Jarmo Peltola & Erkki Vasara. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura 2018, 300 s.
28. Yrjö Varpio, Suvun musta lammas. Herman Hesekei Holmströmin elämä. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2017, 175 s.
27. Rohkea kynä. Syntymäpäiväkirja Maria Lähteenmäelle 9.6.2017. Toimittaneet Oona Ilmolahti ja Sinikka Selin. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2017, 237 s.
26. Oona Ilmolahti, Eheys ja ennakkoluulo. Työväenyhteisön ja kansakouluopettajiston jännitteinen suhde Helsingissä sisällissodasta 1930-luvulle. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2017, 525 s.
25. Anna Rajavuori, Esityksen politiikka. Sosialistinen agitaatio keskisuomalaisella maaseudulla 1906–1908. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2017, 341 s.

24. Andreas McKeough, Kirjoittaen kerrottu sota. Tutkimus vuoden 1918 sodan kerronnallisesta käsittelystä omaelämäkerrallisissa teksteissä. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2017, 345 s.
23. Antti Kujala, Vastakkainasettelun yhteiskunnan synty. Syksyn 1905 suurlakko Helsingissä ja muualla Suomessa. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2016, 257 s.
22. ILMESTYSKIRJA Vietnamin sodan kulttuurihistoriaa. Toimittaneet Hanne Koivisto, Kimi Kärki ja Maarit Leskelä-Kärki. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2016, 599 s.
21. Niko Kannisto, Vaaleanpunainen tasavalta – SDP, itsenäisyys ja kansallisen yhtenäisyyden kysymys vuosina 1918–1924. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2016, 693 s.
20. Pertti Nurminen, Aatteesta ammatiksi – Puoluetyötä ja punapää-omaa. Julius Nurmisen ja Anna Haverisen (ent. Nurminen) elämä ja toiminta työväenliikkeen järjestöaktiiveina 1900-luvun alkukymmeninä. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2016, 462 s.
19. Matias Kaihovirta, Oroliga inför framtiden. En studie av folkligt politiskt agerande bland bruksarbetarna i Billnäs ca 1900–1920. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2015, 452 s.
18. ¡NO PASARÁN! Espanjan sisällissodan kulttuurihistoriaa. Toimittaneet Hanne Koivisto & Raimo Parikka. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2015, 464 s.
17. Tauno Saarela, Finnish communism visited. The Finnish Society for Labour History, Papers on Labour History VII. Helsinki 2015, 236 p.
16. Petri Jussila, Tilastomies torpparien asialla. Edvard Gyllingin maatalouspoliittinen ajattelu ja toiminta suurlakon ja sisällissodan välillä. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2015, 286 s.
15. Pauli Kettunen, Historia petollisena liittolaisena – Näkökulmia työväen, työelämän ja hyvinvointivaltion historiaan. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2015, 248 s.
14. Tapio Bergholm, Kaksoissidoksen synty. Suomen työmarkkinasuhteiden muotoutuminen 1944–1969. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2015, 270 s.

13. Juuso Marttila, Työ teollistumisen ja arjen rajapintana Strömfor-
sin ja Ramnäsin rautaruukkiyhteisöt 1880–1950. Työväen historian ja
perinteen tutkimuksen seura, Helsinki 2014, 283 s.
12. Seppo Hentilä, Bewegung, Kultur und Alltag im Arbeitersport –
Liike, kulttuuri ja arki työläisurheilussa. Työväen historian ja perinteen
tutkimuksen seura, Helsinki 2014, 288 s.
11. Kulkijapoika on nähnyt sen – Kirjoituksia nykystoriasta, toimit-
taneet Kimmo Rentola & Tauno Saarela. Työväen historian ja perinteen
tutkimuksen seura, Helsinki 2014, 256 s.
10. Leena Enbom, Työväentalolle vai seurahuoneelle? – Työväen vapaa-
ajantoiminta, politiikka ja vastarinta 1920- ja 1930-lukujen tehdasyh-
dyskunnassa. Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seura, Hel-
sinki 2014, 262 s.
9. Taina Uusitalo: Elämä työläisnaisten hyväksi. Fiina Pietikäisen yhteis-
kunnallinen toimijuus 1900–1930. Tutkimus työväenliikkeen sukupuoi-
lisidonnaisista käytännöistä. Helsinki 2014, 435 s.
8. Marjaliisa Hentilä: Sovittelija – Matti Paasivuori 1866–1937. Helsinki
2013, 446 s.
7. Elina Katainen: Vapaus, tasa-arvo, toverillinen rakkaus – Perheen,
kotitalouden ja avioliiton politisointi suomalaisessa kommunistisessa
liikkeessä ennen vuotta 1930. Helsinki 2013, 474 s.
6. Kai Hirvasnoro: Päätalon matkassa – Johdatusta Iijoki-sarjaan. Hel-
sinki 2013, 337 s.
5. Jukka Tainio: Tienhaarasta vasempaan – Siperiaan kauppa-asiamie-
heksi ja Neuvosto-Karjalaan. Helsinki 2012, 196 s.
4. Mikko Majander ja Kimmo Rentola (toim.): Ei ihan teorian mukaan –
Kollegakirja Tauno Saarelle 28.2.2012, Helsinki 2012, 289 s.
3. Hanne Koivisto: Poliitiikkaa, erotiikkaa ja kulttuuritaistelua – Kir-
joituksia suomalaisesta vasemmisto-ölymystystä 1930-luvulta, Helsinki
2011, 340 s.
2. Sakari Selin: Kun valtiopetos oli isänmaallinen teko – Nuoret sodassa
Hitleriä vastaan, Helsinki 2011, 357 s.
1. Jukka Rantala: Suomalaisen opettajan poliittinen orientaatio, Hel-
sinki 2010, 195 s.

Tiedot kirjojen saatavuudesta löytyvät Työväen historian ja perinteen tutkimuksen seuran www-sivuilta: <http://www.thpts.fi/julkaisut/muut-julkaisut/>

Raumalaiset laivanrakentajat tuntevat voimakasta ylpeyttä ammattitaidostaan ja rakentamistaan laivoista, joita pitävät yhteisinä saavutuksinaan. Se lujittaa heidän voimakasta yhteenkuuluvuuden tunnettaan. Tärkeä yhteisön rakentaja on myös heidän omintakeinen huumorinsa. Laivanrakentajien ammattiylpeys rakentuu heidän jaetulle historialleen. Siihen kuuluvat niin sotakorvaukset, kaupungin kahden telakan, Hollmingin ja Rauma-Repolan, perinteet kuin huipputekniikan kansainväliseksi edelläkävijäksi nouseminenkin. Laivanrakentajat ovat myös tietoisia oman historiansa niveltymisestä Rauman ja Suomen historian, sekä koko maailman historian, kehityskulkuihin.

Tutkimuksen aineistona ovat vuosina 2009–2017 tehdyt muistitietohaastattelut, jotka laivanrakentajat ovat tuottaneet pääosin itse, yhteistyössä Rauman merimuseon kanssa.